

John Carter Brown
Library
Brown University

22.5

Icazbalceta no. 27
Medina 31.

¶SPECVLVM CONIVGIORVM ÆDI-
TVM PER R.P.F. ILLEPHONSVM A VERA CRV-
CE INSTITVTI HAEREMITARVM SANCTI
Augustini, artiū ac sacræ Theologiæ doctorē, cathedræq; primariæ in inclyta Mexicana academia moderatorem.

¶ *Accessit in fine compendium breue aliquorum priuilegiorum, præci-
pué concessorum ministris sancti euangelij huius noui orbis.*

¶ ILLVSTRISSIMO DOMINO. D. LODOuico a Velasco nouæ Hispaniæ Prorregi dignissimo frater Alphõsus a Vera cruce Augustiniensis ęternam fœlicitatem.

REceptissimum est Prorrex dignissime, illustrissimeq; Princeps, si quis opus a se editum, in lucem emittere in animo habet, aliquem sibi eligat patronum, a quo authoritatem, simul & tutamem recipiens, Zoilorum calumniam & inuidorum rabiem euadere possit. At nõ vno, aut altero titulo, sed sexcẽtis nominibus (vt aiunt) tu huius nouæ Hispaniæ protector, & defensor vnicꝰ ex omnibus, quos non solùm hic nouus, sed etiam ille antiquus habet orbis: dignus inuentus es, cui hoc nostrum speculum coniugiorum nuncuparemus. Si enim ad nobilitatem, & progenitorum merita me conuertam, Velascorum singulare ornamẽtum dominus D. Lodouicus a Velasco occurrit, in quo vno suorum maiorũ stegmata splendent. Si ad authoritatem in gerenda regia dignitate oculos leuẽ, statĩ D. Lodouicus a Velasco, ĩquo supmũ fastigiũ Prĩcipis contemplor: obuius est. Si ad morum honestatem, quã in gubernante desiderant omnes: intellectus aduertat, iam videor illud Aristotelicum intelligere dogma, virtutes secundum naturam in homine esse, quia sic bonos habes tibi innatos mores, vt non solùm incboationem, sed cõsumationem ingenitã asseramus. Quód si ad omnium virtutum coronidem attendam modestiam: extasi n patiẽs: in ipsa mea cõsideratiõe defficiẽs. D. Lodouicus a Velasco adest. Quis non admiretur hanc cum tanta bonorum, internorum, & externorum supellectilẽ, tuam erga omnes, etiam infimæ sortis homines: animi temperantiã? siquidem non elaté, non superbè incedis. Sed cùm tam supręmum locum fueris (iure optimo) sortitus: ad deiecta sic te submittis, vt cùm paruulis, cùm tam

Arist. 2. ethi. ca. 1.

grandis

grandis sis, velut paruulus efficiaris, vt etiam Indum deiectissimū nullius conditionis homunculum sic candidè suscipias: vt velut camaleonta colorem statim, affectusq́ induas paternos. Et sinē imponens tuarum non vulgarium dotium, sufficiat argumētū, quód inter totius Hispaniæ primates: vnus ad hunc nouum mundum fueris selectus Princeps, & Gubernator. Coniungiorum speculum tibi debitum intelligo, qui tam claré, & lucidé, & supra liceam virtutem: matrimonium in offitium, & non ad libidinē a Deo in primordio institutum: omnibus opere effeceris manifestum, sic maritum agens, vt diuino obsequio, non vxori ligatus videaris. Si tamē singulare debitum attendam: hoc quale quale est opus: tuum esse censeo. Quippequi a tempore quo fœliciter ex Hispania illa antiqua hunc orbem moderaturus aduenisti, pecculiare nescio quid amoris erga me tui præsensi scintilullam, quę paulatim in ingētem creuit flamam, vt iam quicquid Alphōsus habet, hic tuus ibi habeat, & collocet, vbi & anima per amorem collocata est. Et quod prętereundum non censeo, si Augustiniensium familiam cōsidero, in cuius sum ascriptus albo, deuictū vnicé me ipsum cognosco, q̄ hāc Auus, & Proauus, & ditauerunt, & in honore habuerunt: sicut illius Cerueræ oppidum, & cōstructum monasterium Augustiniensium proclamat. Atq́ ab ipsis non degenerans, sed parentum vestigia sequens, Hęremitarum ordinem in hac noua Hispania, cúm cęteros alios Prędicatorum, & Minoritarum amore prosequaris, & vt pater foueas, hunc tamen nostrum diligis, & in dies bñficijs deuinctum reddis. Age ergó macte virtutis Princeps inclyte illustrissime Lodouice, munus recipe, & scientię deditos, & sapientię amatores dilige, vt Carolus ille magnus, qui illud Sacrę Theologię emporium vnicum Parisiense gymnasium instituit, & ditauit. Ex quo tanq̄ ex Equo Troyano innumeri exierunt pręstantissimi bellatores, & duces. Sic Caroli imperatoris, & Hispaniarum regis locum tenens hanc Mexicanam academiam instituisti, & prima iecisti tu fundamenta, vt non solúm pręmitiæ tibi meritó, sed fructus laborum debeantur. Recipe ergó ex clientulo gene. 2

tulo, patrone illustrißime ex hac academia premitias: speculum coniugiorum, in quo faciem omnes Indorum ministri in spiritualibus videre poßint suam, ne in ministrando aberrent, in discernẽdis, iudicandisq; coniugijs. Interim hoc tuę dignitati precor, prospera secundaq; omnia, ac vt te Deus optimus in dies virtutum & meritorum in gubernandis tibi cõmissis tanta ditet supellectile, quanti interest omnibus huius orbis noui incolis, rogo.

¶ IOANNES NIGRET IN ARTIBVS, ET Theologia magister, & in metropoli Mexicana Archidiaconus, & vniuersitatis rector, Illephonso religiosissimo, sapientissimoq; magistro. S.

Nter alia innumera penè benefitia, quę humano generi Deus summus, maximꝰquè concessit Illephonse religiosissime, sapientissimeq; magister, hoc vnum memoria dignum passim, & vbiq; contemplandũ censeo, homines adeò varia quadã affectione, & am ore genitos, vt pauci, aut nulli, aliorum finem insequantur. Et vnusquisq; aliud sic, & aliud sic (vt cum Hieronymo loquar) eligat & perpendat. Quid obsecro maius mirabiliusq; q; mille hominum species, quinimmò hominibus millia mil lium specierum correspõdere iudicemus, & credamus? Iste ad militiam procliuis, ille ad agrorum culturam quodámodo cogitur. Vnus aulicus, alius aulicorum mores detestatur. Et in vitiis aduersus virtutem dissimiles omnino sunt homines. Atq; idem videmus, & experimur, vnus vino deditus: alter homicida, aut fur est. Alius a eę studet, aut mulierosus, vel criminosus censetur. Et ne singula recẽsendo prolixior fiam, & a nostro instituto longius euadam, quis adeò ingenii diminutus, & parum intellectus capax reperitur, qui mẽte quadam diuina factum esse non intelligat, & cognoscat, vt per totum vniuersum homines quidam (quàmuis rari) in

Hierony.

Hominũ viuẽdi modi diuersi sunt. 1. po. 44.5.

tanta

tanta varietate electi, & diuinitates quędam createę, & disseminatę sint, atque ad intellectum nutriendum, ad voluntatem erigendam, ad memoriam perficiendam, a summa supręmaque intelligentia dentur? Quorsum verbis, & argumentis est opus, si monumenta illa litterarum sacra e medio tollas, si sanctos illos mille nominibus dignissimos doctores demas, si argutissimos in Theologia sancta magistros excerpas? quid superest: nisi homines vita inani, & morte viuentes: sub ignauia, atque insipientia degentes conspicere. Si Socrates vita defficeret. Si Plato scripturarum in philosophia monumenta denegaret. Si Aristoteles vtramque philosophiam, & optimas alias disciplinas successoribus non ostenderet: actum esset de nobis. Rusticitate quadam, & agricolarum more philosopharemur, & disputaremus. Quid referā bellorum duces, architectos insignes, mechanicarum magistros, vndenàm eminentiam illam, & perspicacitatem, ingeniorum subtilitatem adepti sunt? nisi a prędecessoribus, ab antiquorum libris, a priscis voluminibus, quibus maximus honor, & immortalis fama debet. Et tādē fit, & luce ipsa clarius apperet nostri huius seculi studiosis: multa antiquioribus accepta referre debere. Litterati tamē artifices, & cuiuslibet generis sapientes addere potiùs inuentis, quam inuētores dicendi sunt. At tu religiosissime Illephonse, & iure optimo doctissime, vnus ex multis tua fœlici forte eligendus venisti, & Theologiæ sanctæ deditissimus optimam studiorū rationem posuisti, & tandem nugis, atque (aliis desideriis omissis) coetaneos, & amicos tui temporis in bonis litteris superasti, vt antiquorum, & sapientium exemplo posteris emolumentum grande, & memoriam relinqueres. Adest post tot in logices ęditione perpessos labores tuo nomine opus theologicum quidem aureum, eminenti singularique doctrina refertum, cui Speculum coniugiorum nomen dedisti, quod examinandum ex commissione capituli huius Ecclesię metropolitanę accepi. Non possum mi Illephonse in Theologia eminentissime tuum hoc desiderium, tuam hanc sanam mētem non laudare. Et vtinàm epistolarem modum excedere daretur, & musarum afflatibus me dignum censerē, vt te ad ęthera vsque extollerem, & opus hoc tuum diuinum persuaderem. Verùm quid opus est verbis? Nihil in libro non inuenitur ad Indorum nodos scindendos, ad coniugis, & viri

ligamen

ligamen firmandum, ad omnium tandèm scrupulum, vel ambiguitatem extirpandam hic liber conducit. Gratulentur igitur omnes pro viribus Illephōso (est quidem Augustinorum decus) propter aureū emissum opus. Sed vires meæ cessare compellunt, receptui canendū censeo. Vale Nestoreosq; viue annos.

¶ FRANCISCVS CERVANTES SALAZARUS artium magister, iuris pontificei & sacræ Theologiæ Candidatus in academia Mexicana Rhetoricæ professor: candido lectori. S.

Vm venit in mentem candide lector, diuinum illud oraculum, quos Deus coniungit homo nō separet: confestim animo de maxima matrimonij dignitate, & præstantia, occurrunt multa. Quàm scilicet sacramentum hoc hominum propagationi necessarium extiterit. Cùm tot āgelorum millia ab orbis conditi exordio, hominem autem vnum, & fœminam a quibus in tot tempora & innumeras progenies ac nationes genus humanum propagatū est: Deus effinxerit, Quo pacto a nullo alio quàm a Deo & institutum, & honestatum fuerit. Quàm præterea adfabrè, scitèq; inter Christū & Ecclesiā nuptias prefiguret. Quàm itē exactè copulatā in filij p̄sona humanā naturā diuinæ denotet. Qd̄ mysterium paulò postq; est conditus Adamus in spiritu cognouit. In his autem maximis & admirandis commodis, mysterijsq; matrimonij, illud potißimum considerare, & demirari soleo: cùm vinculum quo pater & filius mutuò copulantur naturale & minus dissolubile, q̄ Gordianus nodus videatur, viri tñ & vxoris nexus liber, aliòqui & voluntarius: ita firmus & inexplicabilis sit, vt visa vxore diuino spiritu afflatus prothoplaustus dixerit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Vndè facilè conijcio, quando Christus in lege gratiæ ligamen coniugum nevnq̄ nisi morte ab inuicem seiungerentur, sic confirmauit: vt diuortij libellos coniugibus a Moyse admissos abstulerit

Mathei. 19.

Conci. florenti. et triden.

Paulus. ad Ephe. 5.

gene. 2.

math. 19.

Marci. 10.

rit, cum qui vel copulare, vel segregare coniuges voluerit in matrimonij canonibus, qui longè latèq; patent: q̃ versatissimum esse oportere. Nam si aut segregandos coniungit, aut coniungendos segregat, & diuinæ obsistit legi. Et cùm ab vno errore multi oriantur: fidei, sacramento, & pli, quæ præcipua in cõiugio sunt, nõ leuem facit iniuriam. Quæ tu damna candide lector, nisi oscitas, & stertis, hoc vno libro comparato, tã facilè vitabis vt in re difusissima, & labirintho Dedali implicatiori tutiùs, ac certiùs q̃ Theseus, prouintiam matrimonialem (perpaucis q̃dem obuiam) & adire & superare poteris Cuius laboris compendiũ: cui ad hoc tempis, acceptum referes, nisi magistro Alphonso a Vera cruce Augustiniano, cuius indefessa studia, admiranda doctrina, singularia ingenij sui documenta, vigiliæ in omnibus disciplinis lucernã sapientes, animi candor, qui vel hostes concilret, hoc vno in opere (missa facio reliqua) in ipso additu sic tibi occurrent dilucida: vt minimè obscure cognoscas nouo huic orbi illustrando diuinitus ipsum a Deo concessum. Posset idem (ne tibi id non prædictum culpes) eleganter: & multò breuius librũ cõscribere. Verùm cùm Paulũ secutus debitorẽ se dignis, & indignis intelligeret, paulò fusius diuagatus, ne res tanti momenti, vel mediocriter institutum fugeret (crassiori quod aiũt Minerua) ad studiosorum omnium captum descendẽs, negotium tractauit. Bene vale, alienoq; tutus labore fruere. Ad Ro.

¶CVIVSDAM AD LECTOREM DISTICHON.

Qui cupis obscuras mentis fugitare tenebras
Hùc ades, hùc propera, nàm tibi lumen adest.
Millia post centum doctis dignissima scitu.
Seruandamq; fidem, pandit & iste liber.
Nec minus anfractus hominum callesq; sophistæ:
Sentibus amotis omne patebit iter.
Abdita panduntur, non tantum dicta Sophorum:
Sed quicquid sancti iam cecinere patres.

¶PREFATIO REVERENDI PATRIS fratris Alphonsi a Vera cruce Augustiniani in suum Speculum coniugiorum.

¶Cùm

Intētio, & institutum authoris.

VM nihil magis insitum debeat esse christiano pectori: quam quæ Christi, & aliorū, & non quæ sua sunt quærere, animum subijt: causam matrimonialem tractare, vt noui orbis, noui homines, nouitèr inuenti maximè iuuarentur. Siquidèm in hoc argumento, sicut nùllibi in sacramentorum materia periculosiùs erratur: nùllibi aliquid fructuosiùs inuenitur. An non error grauissimus si ex ignorantia quos disiungere oportet: coniungere contingat? Vel quos coniungere: disiungere eueniat? Consideraui enī quàm frequentissimè inter ministros huius Ecclesiæ de re matrimoniali versetur causa, q̄q̄ sit omnibus obuium cōtractus matrimoniales audire: iudicare: & diffinire. Sed sicut non omnibus (vt aiunt) datum est adire Corinthum: non cuilibet scientia necessaria de negotio est concessa, quia & Iuris peritiā, & Theologiæ sapiētiā expostulat. Rei arduitas, & quęstionum difficilium difficultas, & doctorū in diuino, & humano iure peritorum varia opinio deterrebat: deprimebatq; animum. Sed tamen Christus ipse Iesus (cuius res agitur) sic vires apposuit, & per amicos solicitauit, & per prelatorum obedientiam coegit: vt calamo manū admouerim. Per gratiam Dei opus inceptum, & perfectè absoluimus, theoricam praxi coniungentes: & pontificū determinationes ad cōsuetudinē, & mores neophitorū sic adaptādo: vt null9 remaneat posthàc locus remorādi in ipsis iudicādis casibus occurrēti bus. Atq; cū decē ānos fuerit opus elaboratū: prello cōmittere distuli, potissimè vt expimētū sumerē, qua frōte ab alijs istę nostrę lucubrationes reciperētur. Atq; spes mea nō cedit ad irritū, sed video ab oib9 maximè doctis desiderari. Quapropter differre āpliùs nō licuit. Scripserūt multi (fateor) elegāter, grauiter, & doctè. Sitū de iuris pōtificij doctoribus doctis prius fiat sermo, suorum textuum sola habita ratione, allegationibus innumeris.

Tractans matrimoniales causas & theologiæ: & iuris peritiā requiritur habere.

ris contenti(ſicco pede tranſeuntes)ipſas pontificum deter minationes nobis tradiderunt: dùmtaxat. At theologi no ſtri,qui latius,& ex intimis:& a primo lapide(vt aiunt)ex ordiri ſolent:nonnulla deſideranda reliquerunt,quæ ab illis incōſiderata,quia non obuia, a nobis tractata in pręſen ti ſunt,& enucleata, vt certa ab incertis diſtinguentes iura non con funderemus,ſed ſeòrſum: quid iure naturæ, & quid diuino,& tandem quid humano conſtitutum ſit exponeremus. Matrimonium enim & ſi ſacramētis Eccleſię connumeretur:contractus quidam humanus eſt. Quocirca cū diuerſimodè in diuerſis cōtingat nationibus:hanc hominum conſuetudinem,qui illorum hominum linguam vernaculā ignorāt:exactè cognoſcere minimè valēt. Qua de re cùm aliàs ab hinc duodeuiginti annos barbaram eorum linguam perdiſcerim:familiaritate tam longa(quę ad opus hoc ſpectat)intelligere potui,atq; in vnum redigere ſic curaui,vt diſpenſatores miniſteriorum Dei, & ſapiētes & inſipientes pariter iuuentur omnes. Iſti quidem quia ob oculos,quę diffinienda in omni occurrente caſu proponimus. Illi,quia quę ſparſim legerunt in libris:in hoc vno cō gregata deph̄edēt. Atq; cōſiliū fuit ī tradēdo aliq̄ntulū materiā extēdere,& latius vagari, vt cuilibet pateat aditus: q̄n tūuis rudi,& agreſti hōi. Poteram9 qdē(nō eo inficias) breui9 cōpręhēdere, ſed tamē fortè Delio indigeret natatore. Et ſtilo infimo,& nō affectato tradere eò fuit in aīo,vt etiā ſi nō latin9:cū aliq̄ntulū grāmatices deguſtauerit: fructū poſſit reportare. ¶ Argumētūq; operis in tres diuiſim9 partes,in q̄rū prima,oīa q̄ d̄ matrimonio in generali, atq; impedimētis omnib9 dirimentib9,& nō dirimētib9 appoſita ſūt. In ſecūda tamē d̄ illis q̄ ad infideles cōuertēdos ſpectāt fit ſermo. Atq; in tertia modum diuortij declarauimus.

Cōci: florē

Paulus .1. *Corin.* 4.

Diuiſio operis.

¶Quia

¶ ARTICVLVS PRIMVS DE MATRIMONIO AN sit, & quid sit.

Aristo. 2. poste. tex. co. 8. c. 9.

Via (teste Aristo.) an est: prius est: quam quid est, frustra & incassum in quæstione poneretur quid sit matrimonium, nisi prius intellexerimus an sit? Qua de re tanquam fundamentum, & primum lapidem in hac nostra matrimoniali structura, & coniugiorum speculo constituentes: matrimonium a Deo ipso omnium formatore esse institutū affirmamus, in offitium quidē, in illo delitiarm paradiso ante peccatum protboplaustorū, quādo Adæ datum est adiutorium simile sibi. Ex quo quidem soporato Eua educta, & formata fuit, vt os ex oßibus, & caro ex carne, duo in carne vna essent. Post peccatum autem in remedium constabilitum, & firmatū. Atque demū in lege gratiæ a Christo omnium redemptore, & seruatore: nō solum confirmatum, & roboratum esse cognoscitur, verúmetiam ad illam primeuam faciē vnius ad vnam: cum indissolubilitate: omnibus suis numeris delinitum est, ipso dicente. Quos Deus coniungit homo non separet. A

Magis sen in. 4. d. 26

Aug. 9. l. super gene ad lite. c 7

gene. 2.

Math. 19

¶ Iam ergó quid sit inqramus oportet. Et primo vtrum sit naturale. Quám plurimum enim iuuat hoc prænoscere. Nam si naturale est (cúm naturalia non sint propter peccatum abolita, licét remanserint sautiata) non negabimus matrimoniū esse etiā in peccatoribus. B

Magis in 4. d. 26 & ibi. S. Tho. Dio. 4. c. de diui. no.

¶ Itē. Quia cū īfideles naturalia integra retineāt: licét obtenebrata, omnino & cōstāter affirmare neceße erit, apud ipsos etiam matrimoniū eße. ¶ Pro dubij solutione notanda est Aris. doctrina dicentis, quod necessitas in naturalibus sumenda ex fine est. Ac si diceret. Dedit homini natura oculos ad videndum, ad tuēdū se, & ad cauendū a periculis eminentibus. Necesse est ergó quod oculi sint positi in capite, & nō in pedibus, quia nō poßet hō cōmodé finē preoptatū cōsequi, si in pedibus eßēt. ¶ Hoc supposito sit cōclusio. C

Arist. 2. phi. tex. co 75.

¶ Matri

A ¶ Matrimoniũ. Coniunctio scilicet maris & fœminæ, est de iure nãæ. Probatur ex Ari. dicẽte: Hõ ẽ nãliter magis aĩalcõiugale, ꝙ politicum. Et ideò loquendo de hac coniunctione dicit. Est societas naturalis: vt natura adimpleat suam sempiternitatẽ. Et tamẽn homo naturaliter est animal politicum. vt ipse ibidem dicit & primo politicorum. Cùm enim homo non sibi sufficiens sit ad omnia quę pertinẽt ad necessitatem eius, ĩdiget cõmunitate ad viuendum. Natura enim cęteris animantibus prouidet in necessariis ad vitam conseruandam, ministrando eis cibum, & pillos prębendo ad defensionem a frigore, & cornua ad pugnandum, sed homini solùm dedit rationem, per quã potest sibi hęc arte pręparare. Et quod ex instinctu naturali habẽt alia animalia: vt nociua fugiant, & ipsa cognoscant, homo habet per rationem. Cùm tamen vnus homo non possit hęc omnia cognoscere, maximè cùm sint particularia quędam, oportuit ex inclinatione naturali homines conuenire, vt vnus adiumentum esset alteri, quandoquidẽ vnus solus sibi in omnibus sufficere non poterat. Si ergò naturaliter est animal politicum: seu sotiale: homo, & est magis coniugale, consequens est, matrimonij coniuctionem esse quid naturale, ad quod natura ipsa hominis inclinat. Et hac de causa idẽ Aristote. primam societatem dicit esse combinationem maris & fœminę. Ac si diceret, ꝙ alia quęcũꝙ politica societas, vel Oeconomica ab ista dependeat. Si ergò natura ad politicam societatem inclinat quantò magis concedendum est quòd ad uiri, & mulieris per matrimonium inclinet coniuctionem? Sicꝙ iura humana matrimonium diffiniunt: vt in principio. ff. dicitur. Ius naturale est maris & fœminę coniuctio, quam nos matrimonium appellamus.

Conclusio

Arist. 8. ethi. c. 12. & 1. Oeco. c. 3. & 1. po c. 2. & alibi.

Arist. 1. Ethi. c. 9. & 3. poli. c. 4.

Arist. 1. poli. c. 1. et. 1. Oeconoca. 3.

B ¶ Pro pfecta tamen intelligentia est notandum, quòd naturale dicitur dupliciter. Vno modo, quod causã habet ex principijs naturę ex necessitate, sicut necessarium est lapidem descendere propter suam grauitatem, & ignem ascendere propter suam leuitatem Et isto modo capiendo, matrimonium non est naturale, quia nõ ex necessitate causatur, sed ex volũtate p liberũ cõsensũ.

quot modis aliquid dicitur naturale

¶ Secun

S. Tho. 12. q. 51. ar. 1. Et Q. 63. ar. 1. & q. 71. ar. 2

¶ Secundo modo id dicitur esse naturale ad quod natura inclinat, tamen complementum accipit a libero arbitrio, sicut dicuntur uirtutes naturaliter inesse homini, non quod inueniantur in nobis aliqui habitus perfecti per naturam, sed inest nobis a natura suscipere illas per operationes nostras, sicut Aristo. docet: Inclinari ad eas innatum est homini, & tamen habere eas perfecte genitas non competit alicui homini naturaliter, sed per assuefactionem ad operationes. Isto modo capiendo naturalem matrimonium dicitur naturale, siue de iure naturali, in quantum homo per naturam inclinatur ad matrimonium, licet eius perfectio dependeat ex libero arbitrio: ex consensu. Sic enim sanctus Tho. ait. Duplex est appetitus naturalis. Vnus qui sequitur apprehensionem. Alius qui non sequitur apprehensionem. Et iste secundus non est aliud: quam natura ipsius rei cum qualitatibus naturalibus, ut inclinatio lapidis ad descendendum. Primus uero est actus quidam rei, ut est in animalibus. Ex hac differentia Aristo. dicit quod animalia mouent se, inanimata uero mouentur a generante, idest a Deo dante illam inclinationem. Sic in proposito, licet homo per liberum arbitrium ad matrimonium moueatur, naturale quidem est, quia ad illud est inclinatio naturalis, licet compleatur per uoluntatem. A

Aristo. 2. ethicorum. c. 1

S. Th. 12. q 26. ar pri.

Aristo. 8. phisi. tex. co 29. & 33.

3 notan. ¶ Preterea. Notandum est duplicem esse finem matrimonij. Primus est propagatio, & continuatio speciei, quod est bonum commune. Alius est mutuum obsequium, & communicatio operum De quo Arist. li. 2. politi. c 3. & li: 3. c. 3. & oeco. li. 1. c. 3 & xeno. in oe. Cum ergo natura necessitatem sumat a fine, & finis naturalis sit speciei conseruatio, etiam erit necessarium, & naturale matrimonium. cuius finis est speciei conseruatio. Non enim uocamus matrimonium ipsam sexuum commixtionem, quia hec etiam reperitur in peccoribus, in quibus non est matrimonium sed habitudo certa, que est inter eos qui conueniunt carnaliter necessaria. Ista uocatur matrimonium. Non enim quomodocunque conueniendum est inter homines, sed certo modo, tam secundum nature designationem, quam secundum rationis iuditium. Non enim debet esse commixtio: nisi B

2. phisi. tex. co. 75.

maris

maris ad fœminã, quod et natura docet, quia finis cõmixtionis est generatio, q̃ nõ inuenitur nisi fuerit sexuũ diuersitas. Secũdo. Ad istũ primũ finẽ requiritur, quód nõ sit cõmixto ad multas fœminas, sed ad vnam solã, quod natura docet, & ratio, vt infra dicemus.

A ¶3. Nõ debet eße cõmixtio ad quãlibet mulierem, sed aliquę debent excludi a cõmixtione, quibus natura ipsa (ratione reuerẽtię) nõ patitur cõmisceri. Et hoc specialiter in hominibus, qui debita personarum cognoscũt.

B ¶Peccora aũt: quia huiusmodi attinentiã ignorant: non excludunt aliquam femellam a cõmixtione. Licét aliqua in quibus est cognitio parentum: abstinent ab eorum cõmixtione. Vnde Arist. dicit: ꝙ quidam equus per deceptionem matri cõmixtus est, & cũm hoc cognouit, pręcipitauit se, quasi si in lege naturæ peccauerit. Etiã fertur, ꝙ cũm quidam artifex ingenium faceret, quo Elephas matri cõmisceretur inscius, postq̃ deprehẽdit se illũsum ingenij actorem interfecit. Aristo. 9. hist. animali. ca. 47. & S. Tho. 22. q. 154 ar. 9. ad 3.

C ¶Quarto. Ad istum primum finem non debet eße habitudo viri & fœminę solũm tempore cõmixtionis carnalis, sed tempore toto educationis fętus, quia natura magis intẽdit educationem, & perfectionem genitorum, q̃ generationẽ ipsam, quia propter vnumquodq̃ tale: & illud magis. Si ergó generationem vult propter prolem, plus vult prolem. Et sic natura inclinat marem, & fœminam ad cõmixtionem, ad sibi simile generandum. Inclinat etiãm ad eos se habendos certo modo, vt natos poßint benê educare. Quę habitudo matrimonium vocatur. At quia teste Aristo. dubia contingentia de re aliqua ex diffinitione soluenda sunt, & ea quę sunt propter finem: optimé diffiniuntur per finem, dubia de matrimonio ex fine soluenda sunt, & explicanda, sicq̃ ad matrimonij substantiam non satis est ius cõueniendi in vnum, quia vaguus concubitus non sufficit, talis enim cõiunctio frustraretur vtroq̃ fine matrimonij. Nam si quilibet concubitus esset licitus: cuiuslibet viri, ad quamlibet fœminam, primus finis matrimonij non poßet haberi, cũm ex concubi- Ariost. 1. post. tex. com. 5. Arist. lib. de anima.

tu tali, raró soleat proles generari, non posset proles cōmodé aut procreari, aut educari incerto patre, non solùm quó ad ciuilem, sed etiam quantum ad naturalem vitam, cū fœmina infirmior sit & imprudentior viro, sic vt totam filiorum curam sustinere non possit. Et si concubitus est promiscuus, certus pater esse nō potest. Et posito eēt vna vnius sine mutua obligatiōe, vt ē in cōcubinari A is, adhúc nec procreatio prolis esset certa ex libera coniunctione, nec educatio a parentibus, qui inuicem conuenire non tenētur. Et instructio moralis vix esset: cúm oporteret filium apud matrē educari propter naturales necessitates, & rursus a patre instrui, qui tamén cum matre non habitaret, quod est primus finis matrimonij. Sic Aristo. ait. A parentibus tria recipimus. Esse, nutrimentum, & doctrinam. Filius autem non posset educari, nisi haberet determinatos parentes. Et sic videtur quód de inclinatiōne naturæ sit ꝙ matrimonium sit vnius ad vnam, & non vnius ad plures, sicut in politia Socratica, & Platonica, vt Aristo. refert. Et requiritur ꝙ isti determinati parentes habeant obligationem aliquam, per quam conuenienter efficiatur educatio prolis.

Arist. 8. ethi. c. 11.

Aristo. 2. poli. q̄si ꝑ totum.

2. finis.

B ¶ Secundus finis matrimonij est mutuum obsequium a coniugibus sibi inuicem in rebus domesticis impendendum, ad quod ratio naturalis inclinat. Nam sicut ratio naturalis inclinat vt homines cohabitent, quia nemo sibi sufficit in omnibus quę sunt ad vitā ita hominem animal politicum vocamus naturaliter, quia adiacet vnicuiꝗ particula boni alterius, vt dicitur tertio politicorū. Sic in operibus quę pertinent ad conseruationem vitæ, quędam C sunt opera, quæ conuenienter fiunt per viros, quędam per mulieres, ideó associatio ipsorum, & quantum ad mutuam communicationem operum: est de inclinatione naturali. Et sic idem Arist. 1. Oeconomicæ dicit: distinctas esse curas viri & fœminæ in domo. siquidem fœminæ respectu prolis est educare, & viri erudire, & viro incumbit exterioribus occupari, & fœminæ dominari omnibus quę sunt intús. Et sic loquēs ipse Aristo. in lumine naturali ponit duas causas, seu duos fines matrimonij, scilicet, procreatiōem filiorum

Arist. lib. 3. poli. c. 3. Gab. in. 4 dis. 15. q. 3 ar. 3. du. 2 lo. Ar. Pa nor in c. lite. de rest. expoli. c. 3 Ari. lib. 1. Oeco. c. 3. Arist. 1.

filiorum, & operum communicationem, ad quæ duo inclinat natura in omnibus. Et sic Plato in Menone dicit vxoriam esse virtutem: domum rectê gubernare: dum custodit domestica, viro q; obedire. Oeco. c. 3. 8. ethi. ca. 12. Plato

A ¶ Sed tamẽ cõtra ista obiici potest, Quia q̃ naturalia sũt, eadẽ sũt apd oẽs, sed matrimoniũ nõ ẽ eodẽ modo apd oẽs. Quia secũdũ diuersas cõditiões hominũ: diuirsimodê cõtrahit, & diuersi sũt ritus & ceremoniæ in matrimonio contrahendo, vt patet extra, de spõsalibus ca. de Francia. Ergô non est matrimonium naturale. 1. obiectio

B ¶ Solutio. Natura humana non est immobilis sicut diuina: vt Aristo. dicit. Et ob id aliq̃ quæ sunt homini conuenientia secundum naturam rationalem, non reperiuntur eadem apud omnes, cùm non sint prima principia iuris naturæ, sicut quod tibi nõ vis alteri nõ facias, & similia. Sed ĩ hisq̃ ex istis prĩcipijs deducũt (quale est matrimonij vinculum indissolubile) potest contingere variatio, secundum diuersa tempora, vel circa diuersas nationes, quod in primis ipsis principijs per se notis non potest contingere. Siquidem q; ista coniunctio indissolubilis sit necessaria ad ꝓlem generandam, non est sic manifestum, sed ex manifestis deducitur, quia si nulli malum est faciendum, & ex hoc q; parentes nõ mutuô obligantur, malum prolis sequitur, quia non debitè educatur: vt dictum est, ergô matrimonij indissolubilitas est necessaria Solutio. 1. Aristo. 7 ethi. c. 14 Math. 7. S. Tho. 12 q. 94. ar. 4. & 5. Abu. sup Math. ca. 19. q. 30. in sol. ad 3. & q. 33. ad. 1.

C Et ob hoc non est inconueniens quód secundum diuesos status, & conditiones gentium: varietur matrimonium, non solum quantum ad ceremonialia (sicut dicitur extra de spõsalibus c. de Frãcia) sed etiã quantũ ad substantialia, vt quód aliqua gens ponat ĩ matrimonio pluralitatem, & alia vnitatem, & quidam ponant indissolubilitatem, alij veró concedant repudiũ. ¶ Secundo ad argu Abulen. c. 19. Maht. q. 28.

D mentum. In matrimonio duo sunt consideranda, scilicet contractus ipse, vel mutua obligatio, quod est essentiale in matrimonio. Et potest considerari modus quo iste contractus celebratur, quod quidem accidentale est. Quantum ad primum: inuariabile, & inmutabile manet, quia per matrimonium omnes in 2. solutio.

telligunt

telligunt illum contractum mutuó se obligandi, & sic contrahũt, licét postéa contingat, vel q̃ vir aliam recipiat, vel q̃ primę det libellum repudij. Nam si omnia essent & perseuerarent eodem modo sicut in principio, non contingeret dissolutio. Ob id de peraccidens contingit discessio. Nam si in pactum ducerent discessũ pro libito, vel repudium post Christi aduentum: non esset matrimonium vt patet, extra. De conditionibus appositis c. finali. Sed quantum ad modum contrahendi, quia in eo quod acciden tale est, variatio potest contingere. Neq̃ hoc cadit sub regula,

Arist. 2. phisi. vel arte, quia sicut dicit Arist. Illorum quę sunt per accidens, nõ est scientia, quia sunt infinita. Ob id potest fieri alio, & alio modo apud hos, vel illos. Et sic in istis partibus in vnaquaq; prouintia erat alius & alius modus contrahendi. Immó in vna & eadem

Diuersus modus cõ trahendi. secundũ diuersitatẽ p̃sonarũ. De quibus erit sermo in secũda p̃te.

¶ Secundo sic potest obiici contra determinationẽ. Ius natu-

2. obiectio rale est, quod natura omnia animalia docuit, sed matrimonium A non est in omnibus animalibus, cúm in quibusdam sit coniunctio maris & fœminę sine matrimonio, ergo non est de iure naturali.

¶ Solutio. Matrimonium licét sit de iure naturæ, non tamẽ B de iure communi omnibus animalibus, sed prout est commune hominibus. ¶ Pro cuius explicatione notandũ, q̃ natura hominis inclinat ad aliquid dupliciter. Vno modo quia est conueniens natu

S. Tho. 12 q. 51. ar. 1 & q 63. ar. 1. rę generis. Et hoc est commune omnibus animalibus, quia omnia animalia participãt in genere, sicut est nutrimentum capere: ex inclinatione naturali prouenit, tanq̃ commune ratione generis. Alio modo natura inclinat ad id quod est conueniens naturæ differentię, vel speciei, sicut est homini naturale habere actum prudentię, vel temperantię, inquantum hom o, non inquantum animal est. Sic natura inclinat hominem ad propagationem per matrimonium, quod est secundum rationem. Nam & si omnibus anima

Inclinatio ad propagationem non est in libus insit inclinatio ad propagationem, non eodem modo in omnibus. Nam in homine in quo est ratio: competit propagatio secundum rationem. Et vt taliter iungantur, qualiter ad conuenientẽ

educationem

educationem prolis, & ipsorum conuenientium bonum statum cō petat, & quia ad hoc requiritur coniūctio viri et vxoris, et quód personę legitimę sint & commanentes longo tempe: secundum aliquam obligationem ad commanendum: debuit eße talis modus cōuentionis maris & feminę, quam conuentionem vocamus matrimonium. Ideó matrimonium eſt de inclinatione naturali: conseq̄nti naturam humanam, & non naturam communem animalium. Et hoc eſt loquendo de totali inclinatione ad matrimonium. Nā ad aliquid matrimoniale eſt inclinatio ex natura communi, scilicet quantum ad primum finem matrimonij, q̄d eſt procreare filios: cūm in omnibus perfectis animalibus sit iſta inclinatio. Educatio autem non reperitur eandem in omnibus, cúm in quibusdā sufficiat sola femella, in alijs filij nati poßunt ſtatim cibum quęrere, & sic non indigent aliqua educatione parentum. Alia sunt in quibus & si masculorum cura sit neceßaria: tamen paruo tēpore. In hominibus veró eſt neceßaria cura vtriusq̄ parentis: educādo longo tempore. Ideó eſt maior determinatio neceßaria ad commanendum. Iſta autem cohabitatio non solúm competit homini ex parte differentię: inquantum eſt ratiōe vtens, sed etiam ex natura generis: cúm sit commune omnibus animalibus: q̄ tandiu cōueniant: quandiu eſt neceßaria ad educationem filiorum commoratio. Et sic quantum ad aliquid eſt matrimonium de inclinatione naturali consequente omne animal, completé tamen eſt de inclinatione humana, inquantum homo eſt vtens ratiōe.

A [margin] ... B [margin]

omnibus animātibus eodēmodo

Arist. 8. ethi. c. 12.

Vide altiſ. in. 4. par. tracta. 9. c 3. q. 2.

ARTICVLVS SECVNDVS DE CONSENſu requisito ad matrimonium.

C

Trum ad matrimonium sit consensus neceßarius tanq̄ de eßentia eius, sic q̄ secluso eo non poßit eße matrimonium. ¶ Pro solutione notandum: q̄ hic per consensum nil aliud intelligimus: q̄ applicationem appetitus ad aliquid agendum

Vide doc Theolo. in 4. d. 27.

12. q. 15. agēdū, sicut dicit S.Tho. Cōsēsus ĩportat applicatiōē sēsus ad a-
Arist. De liquid. Est autē propriū sēsus vt sit cognoscitiuus pręsētiū. Et ex
me. & re. hoc tractum est hoc nomen consensus. Est enim applicatio sensus
c.1. & 1. Rhe.c.11. ad rem: secundum quod ei inheret, quasi experientiam quandam su A
mens de ea: inquantum complacet sibi in ea. Et hoc contingit quando apprębenßo fine, & desiderato: consultamus de medijs, & per consilium iudicat hoc vel illud medium esse conueniens, & consentit illi medio, sicque consensus est tanquam finalis sententia intellectus & voluntatis, qui non potest eße in brutis, quia non habent suorum actuum dominium. Et sic non possunt appetitum ap
S.Tho.12 q.1.ar.1.et q.15.ar.vl plicare quo voluerint, sed solum est hominis, quia proposito fine: consultat, vel consiliatur de medijs: de quibus iudicat, sicque applicat consensum, vt si alicui proponatur: bonum esse procreare filios, vel bonum esse prouidere sibi de remedio contra libidinem, & tunc consultat de medio, & inuenit hoc quod est ducere vxorem, & in particulari ducere istam. Et sic consultando: vtrum ista ad B
finem expediat, iudicat quod sic, & dat sententiā, & sic est consensus. His suppositis sit prima conclusio.

1. Conclu. ¶ Ad matrimonium necessario requiritur consensus, sic quod stantibus omnibus alijs, & hoc solo defficiente: non est matrimonium. Hęc conclusio probatur. Extra de sponsa. duorum. c. finali, vbi dicitur. Cōsensus legitimus inter personas habiles sufficit ad matrimonium secundum canonicas sanctiones. Et si solus deffue-
1. Ratio. rit: cętera etiam cum coitu celebrata frustrantur. Ratio. Potestas corporis hominis liberi non transfertur in alium sine eius consensu, sed in matrimonio transfertur corpus hominis liberi in potestatem alterius: dicente Paulo. Vir non habet potestatē sui cor
1. Cor. 7. poris, sed mulier, ergo oportet sit consensus.

2. Ratio. ¶ Pręterea. Omnis cōtractus requirit consensum, cū m pactum C
quodam sit, vt habetur. ff. de pactis. l. prima, sed matrimonium est contractus quidam, Ergo consensus est requisitus.

3. Ratio. ¶ Sed fortiús probatur consensum esse necessarium ex fine matrimonij. Procreatio enim, & educatio prolis: nullomodo po-

sset

ſſet ſtare, niſi eßet conſenſus, ergó neceßari⁹ eſt. Siquidem illa in Math. 19
diſsolubilitas non eſſet in inuitos, & non conſentientes, nam (paren
tibus non bene inter ſe conuenientibus) non poſſet filij optimé pro
creari, nec educari. Item. Nec eſſet ſecundus finis matrimonij. ſ. 4.
operum communicatio. Non enim in operibus aliquomodo com
municarent, cúm animo diſſentirent, ipſa enim communicatio ope
A rum pręſupponit amorem. ¶ Itẽ. Si non eſſet neceſſarius conſen- 5.
ſus, poſſet ergo Papa obligare aliquem ad matrimonium, vel Prin
ceps, ſed hoc non, ergó ob id ꝙ conſenſus eſt neceſſarius. Probatur
ꝙ Papa non poſſit, nec Imperator. Omne enim vinculum: quod po
teſtas humana poteſt cõſtituere: poteſt & diſſoluere, ſed Eccleſia
non poteſt diſſoluere vinculum matrimonij legitimé contracti
ergó nec poterit aliquomodo conſtituere. Quód non poſsit diſsolue
re: patet ex illo Math. 19 Quos Deus coniungit homo non ſepa Matrimonium legitimè cõtractũ eſt indiſſolubile Math. 19
ret. Sed in alijs tranſlationibus rerum ſicut poteſt Princeps rem
transferre inuito domino: ita poſt tranſlationem poteſt iterum
B priori domino reſtituere: non obſtante quacunq; poſſeſsione. Poſ
ſet nihilominus Deus vtroq; renittente: aliquos coniungere, quia
De⁹ cauſalitatẽ effectiuę cauſę poteſt ſupplere, vt dr̃ Oſe 1. Et po
teſt ſine proprio conſenſu duos copulare, ſicut de Adam & Eua Palude.
probabile putat. Palu. in. 4. d. 26. q 2 ar. 2.

¶ Cõſẽſus ſic ẽ neceſſarius ipſorũ cõtrahẽtiũ: vt ipſe ſufficiat 2. concl.
& nullus alius ſit neceſſario reqſitus. Probaẽ. Quia illorũ quorũ ẽ Ratio. 1.
corporum tranſlatio, & ad commanendum perpetuo: obligatio:
requiritur conſenſus, ſed tales ſunt qui contrahunt. Et ꝙ iſte ſuffi
C ciat: patet ex eo quód iure naturę poteſt quis inire talem cõtrac
tum matrimonij.

¶ Secundo. Si aliquis eſſet requiſitus conſenſus: maximé parẽ 2
tum reſpectu filiorum, ſed iſte non eſt requiſitus de neceſſitate:
ſed ſolúm de honeſtate: vt patet in c. Veniens, de ſponſa. & in. c. Su
fficiat. 27. Q. 2. Et ſic doctores intelligunt ꝙ leges quę exigunt
parentum conſenſum: de honeſtate ſit, & non de neceſſitate: vt in
l. Ea q̃ patris. ff. de ſpõſa. Et in. l. Viduę. Et in. l. In cõiunctione. c. De
nuptiis

nuptijs.& l.2.ff.de Ritu nup:& institu. de nupti. Et sic glo. in.c Sufficiat,&.c.Cum virum,de regula.Et.c.vlti.32. Q.2.

cathalog. Glorię mũdi. ¶Ex hoc sequitur Casaneum in suo de gloria mundi.P. 12. consi.36.male dixisse:matrimoniũ a filia contractum sine patris consensu nullum esse. Et similiter aberrat Coras. lib. 1. misce.c. 17.quando dicit matrimonium absq; parentum consensu cõtrac A

Corasius. Ioã. olden dorpi. tũ rescindi posse:modò carnalis copula non sit sequuta. Similiter reprobanda venit opĩo Ioan.olden dorpij,qui in.4.clase actionũ, actione.26.multis rationibus nititur probare matrimonium a filijs absq; parentum consensu contractum nullum esse.

dubiũ pri. ¶Dubium est tamen qualis debeat eße iste consensus.Vtrum sit necessarius,& si sufficit cõsensus in carnalem copulam, vel in matrimonij vinculum, vel in donationem potestatis corporis.℞.

Solutio. ꝙ requiritur consensus explicitus,vel implicitus in donationem potestatis corporum in vinculum matrimonij.Vndè si explicitè non intendunt mutuò dare potestatem suorum corporum,vel cõtrahere indißolubile vinculum matrimonij:debent ad minus velle illum contractum inire,quem faciunt illi, qui volunt esse maritus

Nota in fauorẽ neophito.isto. & vxor.Et talis cõsensus sufficit ad substantiã matrimonij.Sicut B in baptizante, qui ignorat quid sit baptisma: sufficit intendere vt vellit circa paruulum id facere: quod Christus instituit,vel Ecclesia catholica circa paruulos suos baptizandos facit. Hęc

Adria.in 4.de con. Corrollarium. Adrianus. Ex quo manifestè elicitur verum esse matrimonium inter siluestres,& rudes homines, qui vix intelligunt quid sit iste cõtractus,aut quę sit ista obligatio, quod vinculum matrimonij, quomodo indißolubile sit,dunmodo in cõtrahendo id intendant facere:quod sic coniungentes faciunt, & sicut est vsus contrahentium.

Dubium. ¶Sed an sit matrimonium verum si vnus consentiat hodie in alium,& alter non consentiat statim,sed crastina die. ℞. ex cõ C

Solutio In. 4. d. 27. muni opinione Theologorum,& Canonistarum:ꝙ illud erit matrimonium,quomodocunq; vnus consentiat,& deinde alter: dunmodo qui primo consentit non reuocauerit consensum anteq; alius

cõsentiret.

consentiret. Sic prepos. in c. Dilectus, de spons. Idem in c. penul. eo fi. ibi Hosti. & Cardi. Et Sazius. 2. volu. consili. consi. 2. 3. & 5. Et Parisi. 4. volu. consi. consi. 45. Et est communis opinio. Etsi Ab. in dicto. c. Dilectus, cōtrariā opini. esse iure veriorē dicat. Et idem sentit Antoni. consi. 64. Quia hoc intelligendum venit, q̄n tantum fuit interuallum inter vnius & alterius consensum, vt habeatur ac si non fuisset. De quo inferiús: quādo de matrimonio contracto per procuratores agemus. Prepo. Hostien. Cardi. Sazius. A

¶ AR. 3. VTRVM NECESSE sit consensum verbis exprimi.

Trum ad legitimum matrimonium sit necessarium consensum mutuū verbis exprimi, vel signis, vel factis. Nam cúm ista traditio mutua sit per voluntatem, poterit quis volens interiús consentire, & sic esse matrimonium. S. Tho. in 4. d. 27. q. 1. ar. 2. q. 2. Sco. d. 29 q. vnica.

¶ Cōsensus p verba, vel facta, vel signa ęquiualentia: est necessarius: ita q interior non sufficiat. Conclusio B

¶ Hęc est sententia omnium Theologorum. Sanctus Tho. Palude eadem. d. Idem glossa super. capitulū. Tuę fraternitati, extra, de sponsalibus. Et tandém hoc videtur determinatū in c. Cúm aūt, extra, de spōsalibus. Et Innocētius ī. c Tuę fraterni. de sponsalibus dicit: quód in valentibus loqui sunt necessaria verba, quia Ecclesia sic ordinauit in isto. c. Alióqui sequeretur absurditas, videlicet q vir & vxor videntes se inuicem, & consentientes: matrimonium celebrarent. Abu. sup gen. c. 29 q. 11. Vual. de. sa. c. 132. Inno.

¶ Probatur cōclu. Nam in matrimonio cōfertur (virtute talis contractus) viro potestas ad petendum debitum ab vxore, & e contrario vxori ad petendum debitū a viro, sed viro non potest constare per actum interiorem vxoris: q habeat potestatem supra corpus ipsius, ergo vtendo eo. s. petendo debitū peccat. Idem de vxore. Sicut ego re aliena: quam noui alienam Ratio cō. C 1. Cor. 7.

nō

non possum pro libito vti.

Secundo. ¶ Secundo. Quia si aliquid sine consensu expresso verbis, vel signis sufficeret ad matrimonium: maxime esset traductio in domum, sed non sufficit quod vir mulierem in domum suam traduxerit ad verum matrimonium, ergo nil sufficit: nisi consensus fuerit expressus. Hoc probatur extra de restitutione spoliatorum: c. Ex parte, vbi determinatur: quod si femina propria authoritate recesserit de domo viri: non debeat restitui viro petenti, etiam si probauerit quod eam in domum suam traduxerit, nisi probauerit sponsalia precesisse illam traductionem. Etiam probatur autho. Euaristi pape in decreto suo. c. 2. Et aducitur. 30. Q. 5. c. Aliter. Cuius verba sunt hec. Similiter (inquit) custoditum et traditum habemus vt vxor legitime viro iungatur, aliter enim legitimum (vt a patribus accepimus, et a sanctis apostolis, eorumque successoribus traditum inuenimus) non fit coniugium, nisi ab his, qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, et a quibus custoditur vxor petatur, et a parentibus propinquioribus sponsetur, et legibus dotetur, et suo tempore sacerdotaliter (vt mos est) cum precibus, et oblationibus a sacerdote benedicatur, et a paranimphis (vt consuetudo docet) custodita, et sociata a proximis, tempore congruo petita, legibus dotetur, et solemniter accipiatur, et biduo, vel triduo etc. Quapropter filij charissimi, et merito illustres: fide chatholica suffragante, ita peracta: legitima scitote esse coniugia. Aliter vero presumpta: non coniugia, sed aut adulterina contubernia, vel stupra, aut fornicationes: potius quam legitima esse coniugia non dubitate, nisi voluntas propria suffragata fuerit, et vota succurrerint legitima. Et propter hoc dictum putat Hugo. li. 2. de sacra. p. 11. c. 6. quod huiusmodi consensus qui in occulto fiunt: coniugium non faciunt, nisi idem ipsi qui sibi in occulto consenserunt, eundem consensum vtriusque in manifesto profitentur. etc. Ecce Hugo de sancto victore istis verbis, licet non neget posse esse coniugium, si adsit consensus expressus, tamen insinuat quam necessarium sit exprimere consensum. Et quod non sufficiat

Euaristus (margin, beside "salia precesisse") · Hugo. (margin, beside "putat Hugo")

A · B · C (right margin letters)

interior.

interior solum: idem Hugo de sacramentis probat inquiens. Hæc ergó societas coniugium est, quę fędere sponsionis mutuę consecratur, quando vterq; voluntaria promißione debitorem se facit alteri. vt deindé neq; ad alienam altero viuente societatē trā A seat, neq; se ab illa, quę adinuicem constat societatem disiungat. Apertissimé affirmat non poße esse matrimonium, nisi voluntaria promißione, qua vnus alteri facit se debitorem, & obligat se alteri, sed non est talis promißio nisi per actum expręssum exterius, ergó ille ē neceßarius, quia homo non potest secreta cordis alterius cognoscere, imo neq; Angelus, quicqd insinuet Scotus Ob id nō potest alium sibi habere obligatum, nisi illud fuerit expręssum. Hāc eādem opinionem tenet Ricardus, q; expręssus consensus requiratur. Sedq; sufficiāt signa: vbi signis vtūtur, & non B verbis, idē Hugo ibidem affirmat dicens. Cúm ille dicit ego te accipio in meam, vt deinceps & tu vxor mea sis, & ego maritus tuus, & illa similiter dicit ego te accipio in meum, vt deinceps & ego vxor tua sim, & tu maritus meus. Aut. s. hoc dicunt, aut aliud quodcunq; simile illi, in quo & si non hoc dicunt, hoc tamen intelligunt, aut si non hoc dicunt: quia fortaßis alicubi verba nō exprimuntur, sed res agitur, tamem hoc faciunt, ducit illam, accipit illam, sicut mos est legitimus ducendi ritus. Cúm igitur hoc (sicut mos est) dicunt, vel faciunt, in hoc sibi consentiunt. Hęc Hugo. Manifesté apparet, vel verba neceßaria, vel vbi non poßunt eße verba, vel non est vsus ipsorum, sufficere signa, quę consensum explicent matrimonij. Quód si ista deffuerint: nō C tanq; matrimonium, sed tanq; stuprum habendum, & fornicationem, etiam si adsit animus interior. Et ob id si aliquando casus contingat (sicut apud istos contigere solet) q; mutuó habitēt, & communicent in mutuis operibus vir & fœmina. Item conueniant in filiorum procreationem, si tamē coniuncti fuerint absq; aliqua promißione, absq; aliquo signo exprimente consensum, iuxta mores suos, sine hoc q; ipsorum parentes tale tractauerint matrimonium: non est presumendum pro matrimonio, nec sunt

Hugo d sa li. 2. p. 11.

S. Tho. 1. p. q. 57. ar 4. Sco. in 2. d. 9. q. 2. & Gabri. & ma. eadem d.

Ric. 4. d. 27. ar. 1. q. 3. & supple. Ga. d. 27. q. 1.

Nota pro istis neophitis.

Si signa dfuerint ad exprimendum consensum q; tūcūq; sit cohabitatio: nō est matrimo.

tanq̃ coniunges legitimi iudicandi, nisi de nouo adinuicem promittant, si aliud non obstet, etiam si in animo semper habuerint se tanq̃ coniunges. ¶ Ratio quę ad id me mouet, prȩter illa quę superius allata sunt: est, quia vel negandum est matrimonium esse apud istos, vel si concedimus aliquod esse (sicut verè concedendum est: quando erant sponsiones adinuicem: & dona, sicut solebat contingere) negare est necesse huiusmodi furtiuos concubitus, & has coniunctiones sine promißiõe, nec sine sponsione: esse legitimũ matrimoniũ. Non enĩ video quõ per hoc q̃ vir obuius sit fœminę, & solùm quia placet ei: ducit in domum: et ipsa nõ resistat, prȩsumendum est pro matrimonio, cùm in isto contractu nulla in- A

2. Ratio. teruenit pactio, nulla promissio. Nam si pro matrimonio eßet prȩsumendum: ex eo eßet, quia forte talis eßet vsus matrimonij apud eos, sed non est talis, immo est modus spondendi, & donandi adinuicem inter sponsum & sponsam; ergo non est vnde cõtractus iste sine signo, vel verbo præcedenti: pro matrimonio sit iudicandus. Nam si contingat aliquem ipsorum etiam declinare in alium, & signis, vel verbis iuxta morem suum contrahere: nullus separabit, & non ob aliud: nisi quia secundum contractũ legitimum iudicabit, & non primum, quia in secundo prȩceßerunt verba, vel signa iuxta mores suos, & in primo nihil tale, ex quo ꝓ cõtractu matrimonij ꝑsumi poßet. Seq̃r ergo primũ cõtractũ eße irritũ, & nullum, nec habere vim coniugij, sed concubinatus, cùm non poßit solùm per actum interiorem viro constare: q̃ habeat potestatem supra corpus fœminę ad exigendum: & redendum debitum. Nec similiter fœminę supra corpus viri. Licèt fortê poßent excusari a pctõ propter ignorantiã inuincibilem. Nam cùm isti indigenę tam sint debilis ingenij: potuerunt fortaßè ignorare inuincibiliter hanc veritatem naturalem. Ad matrimonium eße neceßariam promisionem prȩcedere traditionem corporum, vel signis, vel verbis. Quia dato natura insinuet neceßarium hoc in tali contractu, non tamen hoc est tanq̃ primum principium notum in lumine naturali, sicut est hoc: Quod B C

Math. 7. tibi

tibi nõ vis alteri non facias. Vel hoc. Oẽ malũ est fugiendum. Omne bonum est prosequendum. Et ob id qđ nõ tã notum est: forté inuincibiliter potuit ignorari, sicq̃ excusare a pecccato. Tamen etiamsi excusentur, non matrimonium iudicandum est, vsq; dũ de nouo exprimant suam voluntatẽ. Pro ista veritate (etiamsi
A nulla alia eßet probabilis ratio) sufficeret omnium doctorum, (quos ego viderim) concors sententia dicentium: nõ eße matrimoniũ: vbi nõ prçceßerũt verba, vel signa exprimentia consẽsum in matrimonio.

¶ Nec obstare videtur quod obijci poßet. s. ꝙ ad probandum tale eße matrimonium: sufficit ꝙ vicini cohabitantes talem coniunctionem reputant matrimonium. Obiectio. Veré eßet satis ridiculum: ꝙ aliquis videns: affirmet hanc eße albedinem, cúm tamen ipse iudicet eße nigredinẽ: Vel quia cęcus dicit: hęc est albedo: ipse idẽ affirmet. Solutio. Malê enim cęcus iudicat de coloribus. Immo non iudicat teste Aristo. Arist. 2. phisi. tex. co. 6. Sic in proposito: Isti indigenę in re matrimoniali iudicandi sunt tanq̃ cęci, & solum erant videntes quãtum ad hoc ꝙ cognoscerẽt: ad procreationem neceßarium eße conue-
B nire virum & fœminam. Sed ꝙ eßet ista corporum traditio, & obligatio ad perpetuo manendum, ꝙ non liberé licêret alicui alium inire contractum, nec intellexerunt quidem aliquo modo: Cũm enim ipsi paruulos natos non instruerent, nec eis thesaurizarent, nunq̃ intellexerunt neceßarium eße virum et fœminam perpetuo manere. 2. Cor. 12. Isti nõ thesauriza- bãt filijs. Ob id non iudicandum pro matrimonio, quia ipsi id credant matrimonium: Et tamen adhuc non credo ipsos ĩ communi iudicare tales coniunctiones subitas esse matrimonium; Dato tamen ꝙ ita esset, non ob id nos debemus affirmare. Et sic hostien. in c. Aliter. 30. q. 5. dicit, ꝙ non prçsumitur matrimoniũ: Hostien. etiam probata cohabitatione, sed potiús stuprum. Et idẽ Abbas Abbas.
C in c. Cõsultationi, de sponsa. Et idem in c. Illud, de prçsumptionibus. Et dicere ꝙ sufficit solus interior consensus ad matrimoniũ est error damnatus Vuiclef. Vual. d sacra. c. 132. Non tamẽ improbabile puto quod Maio ait. in 4. ꝙ si cõstasset per Dei reuelationẽ interior cõsensus Maio. d. 26. q. 1. ad. 3.

sus, ipsis contrahentibus non essent verba, vel signa necessaria, q̃uis alij putent esse falsum.

¶ ARTICVLVS QVARTVS, VTRVM ISTE CONsensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium ratũ.

Hoc quæritur, quia in aliquibus locis: vt in prouintia Michoacanẽsi in noua Hispania est expręssio consensus in matrimonio per verba de futuro A Est ergó quęstio supposito quód non sit consumatio subiecuta. Vtrum sit iudicandum pro matrimonio de pręsenti ante talem consumationem, vel solúm ꝓ sponsalibus. Hoc dubium: est mihi dubium. Et videtur φ sit iu
1. argu. dicandum pro matrimonio rato. Quia verba (teste Arist.) sunt explicantia conceptus interiores animæ. Ea (inquit) quæ sunt
Aristo 1. in voce: sunt passionum notę, eorũ quę sunt in anima, & verba nõ
Peri. c. 1. naturaliter significant, sed ad placitum ex hominum impositione, quia non idem apud omnes, ergo in illo sensu debẽt capi, in quo sumũtur a communiter loquentibus, sed communiter ꝓfferẽtes talia verba de futuro, explicant consensum de pręsenti, sicut contingit in illis qui in momento post prolationem verborum coniunguntur, imó sunt iam coniũcti, & illa eadem verba proferunt, sequitur ergo φ sunt sumenda pro pręsenti, & non de futuro, quã doquidem consensum de pręsenti explicant.

Confir. ¶ Et confirmatur hoc extra de sponsalibus c Ex litteris, vbi B ex pręssé determinatur, φ in verbis matrimonij dubijs, recurratur ad communem verborum intelligentiam, & cogatur vterq̃ verba prolata in eo sensu retinere, quem solent recte intelligentibus generare, sed verba ista de futuro communiter intelliguntur ab ipsis contrahentibus tanq̃ de pręsenti, ergo videtur φ sint de pręsenti, & sic matrimoniũ & nõ spõsalia. Et idẽ in c. Intelligẽtia verborum, de verborum significatione.

In contra. ¶ Incontrarium tamen est, quia verba de futuro non faciunt C matri

matrimonium de presenti, vt patet extra de sponsalibus, & matrimoniis c. Sicut ex litteris, cùm ergò verba quibus isti vtuntur sint de futuro, sequitur ꝙ non faciant matrimonium, sed solum sponsalia.

A ¶ Pro declaratione huius dubij est primo notandum: ꝙ verba in matrimonio contrahendo, ad hoc solum sunt necessaria, vt explicetur consensus, sic ꝙ si de interiori consensu posset constare absq; signo, vel verbis, frustra apponerentur. Si enim vir posset cognoscere conceptum interiorem fœminæ, & similiter fœmina viri, sicut Angeli mutó se cognoscunt, & loquũtur: nõ opus esset verbis, sed sufficeret interior consensus, de quo alteri constaret, vt probabile putat Maio. 1. nota. Maio. 4. d. 26. q. 1. ad. 3.

¶ Secundo est notandum: ꝙ iste consensus ĩ matrimonio nil aliud est, quàm transferre potestatem sui corporis in alium, vt s. nõ sit sui iuris, ita ꝙ quoties alter voluerit, poterit vti ad copulam carnalem. Et similiter non poterit alteri sua opera communicare, nisi ipsi adinuicem conueniant. Itaq; virtualiter consensus fertur in copulam ad procreationem filiorum, & ad operum cõmunicationem, quod totum est futurum, & non est ĩ presens, quã do fit talis contractus. His suppositis sit conclusio: 2. nota. B 1. Cor. 7.

¶ Verba de futuro in contrahendo matrimonium, sola ipsa per se non faciunt matrimonium, nec hucusq; fecerunt, sed solùm sponsalia. Probatur extra de sponsalibus & matrimonijs. c. Sicut ex litteris. Verba ista erant de futuro, ergo solum faciebant spõsalia, & non matrimonium. Ad ques. 1. con. 1. Ratio.

C ¶ Item ex Aristo. Idem in quantum idem semper facit idem, vt ignis in quantum ignis semper calefacit, sed illa eadem verba prolata in quocunq; proposito extra matrimonium faciunt sensum de futuro, ergo cùm semper debeant facere eundem sensum, cùm sint eadem, etiam prolata circa materiam matrimonij facient eundem sensum de futuro. 2. Ratio. ex Arist. 2. de gene tex. c. 56.

¶ Si talia verba facerent sensum de presenti, cùm tunc sint de futuro: ex hoc esset, quia nõ essent alia verba de presenti quibus 3.

posset

poßet consensus de presenti explicari, sed vtendum esset illis eisdem verbis æquiuocè, sed sunt verba de presenti quibus ipsi vtūtur, distincta a verbis de futuro in omnibus alijs rebus, ergo etiā in matrimonio.

4. ¶ Illis eisdem verbis quibus adinuicem de futuro vir & fœmina explicant consensum: eisdem parentes & cognati vtuntur quando tractant sponsalia pro filijs, sed non est talis vsus: q. s. illa intelligantur in sensu de presenti, cúm sint verba de futuro ergó nullo modo debent capi in sensu de presenti, non enim ē consuetum dicere: filius meus aßumit in vxorem Mariam, sed de futuro: assumet, sequitur ergo q cúm verba parentum de futuro, semper remaneant in sensu de futuro, q etiam ipsorum coniugatorum intelligenda sunt de futuro secundum se. A

5. ¶ Si aliqui impuberes inter se contrahant ante etatem legitimam: contrahunt per ista eadem verba de futuro, sed talia non possunt intelligi de presenti, quia non coniungebantur, nec talis erat intentio ipsorum, sed promittebāt pro futuro, ergo eadē ratione quando adulti verbis de futuro contrahunt.

6. ¶ Si vir habens legitimam etatem, & habens vxorem (sicut solebant facere) vellet ducere puellam nondum etatis legitimæ, petebat eam a parentibus, & dicebat eadem illa verba de futuro, certum est q illa non poterant capi in sensu de present: Primo. Quia habebat tunc quando promissit vxorem veram. Secundo. Quia illam puellam cui promittebat non poterat tunc habere propter deffectū etatis, ergo semper verba illa d futuro explicabant sensum de futuro, & non de presenti. B

7. ¶ Si verba illa de futuro essent iudicanda de presenti, cúm non sint nisi ista eadem quibus omnes vtuntur in matrimonio sequtur q inter eos non essent sponsalia, sed omnis cōtractús eßet matrimonium de presenti, hoc autém est absurdum dicere: cúm experientia contrarium ostendat in parentibus, qui filios sponsant ante legitimam etatem. Etiam de ipsis qui etiam adinuicem sese pmittebant, cúm non haberent perfectam etatem, ergo sequitur q

verba

verba intelligenda sunt in sensu de futuro,

¶ Si verba ipsa de futuro essent intelligenda de presenti, se quereretur ꝙ si aliquis etatis legitimæ promisserit alicui, nec tamen habuerit accessum, vel in domum suam duxerit, si alteri promisisset, & consumasset matrimonium, & essent simul: ꝙ esset cōpellendus relinquere istam secundam, & redire ad primam, sed hoc est falsum. Probatur assumptum. Nam si illa verba fecerūt sensum de presenti: ꝗuis no n consumauerit matrimonium, illa est sua legitima vxor, & non ista scđa, & sic necessario esset cōpellēdus ducere primam, vt patet ext. de sponsalibus & matrimonijs. c. Si inter virum. Et ꝙ non sit compellendus ibidem determinat, ergo verba ista de futuro in sensu de futuro sunt intelligenda. 8.

¶ In rebus dubijs tutior pars est eligenda in c. Iuuenis ext. de sponsalibus, sequitur ergo posito sit dubium, vtrum habeant sensum de presenti, vel de futuro, ꝙ tutior pars est eligenda, sed iudicando de futuro est tutior pars, precipue in causa matrimoniali, vbi debet esse tam liberum matrimonium. Et ꝙ hec sit pˢ tutior, & securior probatur. Quia capiendo omnia verba in sensu de futuro: nullum sequitur inconueniens, Si tamē capiantur de presenti: maxima sequūtur. Quia si verba ista de futuro profferantur, & consumetur matrimonium per copulam (dūmodo nō sit cōtraria voluntas) iā fit matrimonium de presenti, & sic perinde est ac si de presenti fuerint verba prollata. Hoc patet ext. de sponsalibus. c. Is qui fidem dedit. Ecce ex hac parte nullum sequitur inconueniens. Et si contingat ꝙ ante copulam promittat alteri, & consument, intelligendo primum fuisse de futuro: nullum sequitur inconueniens, quia non habuit accessum, & nihil perijt illi cui facta est promissio. Nono. In dubijs tutior ps ē eligenda.

¶ Si tamen verba ipsa de futuro, capiantur in sensu de præsenti: sequuntur maxima inconuenientia. Primum: ꝙ q post verba illa (posito ꝙ non habuit copule consumationem) si alteri promitteret, & consumaret, esset separandus ab vxore, quam legitime possidet, & cum qua consumauit, & habet filios. Hoc eni est

maximum

maximum inconueniens, & nulla ratione firmatum. Quo iure, qua ratione priuabitur vxore propria, & quare per illa quę sunt dubia auferemus illa quę sunt certa? Nam dubium est: vtrū illa verba faciant sensum de pręsenti. Et est certum quód licét fecerint sensum de futuro cum ista secunda, quia tamen consumauit cū ea, est sua vera & legitima vxor, ergo iniusté priuatur ista, de qua certo constat esse veram vxorem propter dubium quod habemus: vtrum verba cum prima habeant sensum de præsenti. Et isto incōuenienti dato (quod est maximum) multa alia A
Aristo. 1. phi. tex. co 21. sequuntur. Primum q. s. illa cui facta est promissio, si postea cū alio contraxit, cum quo consumauit, & habitat: debeat compelli redire ad primum virum, cum quo non consumauit, & vir qui eam possidet: iniusté erit spoliandus propria vxore.

10. ¶ Omnia quę sunt in matrimonio salua consistunt, posito q. verba de futuro: intelligātur de futuro, ergo nō est necessarium intelligi de pręsenti, quia iste cōsensus in matrimonium est: ad id qd nondum est, sed futurum est, vt est carnalis cōmixtio ad procreationem, & cōmunicatio operum, cum ergo tempore contractus ista futura sint, sequitur q. non est necesse verba ipsa de futuro: exprimentia talem consensum retorquere: vt faciāt sensū de pręsenti Et idem dici potest de illis, qui habitantes in vna domo: mutuo fidem dabant, quia adhuc erat illa copula futura, & cōmunicatio operum. Ob id iudicio meo verba quibus Michoacanēses vtebantur in suis matrimonijs, cúm essent de futuro, non est quare necesse sit intelligere de pręsenti, sed remanentibus eisdem in sua primaria, & propria significatione de futuro: omnia recte saluātur, & est verum & legitimū matrimoniū post cōsumationē. B

¶ Adde. Quia cúm isti essent carnales nimis, non probé intelligebant vim vinculi istius, & traditionis corporis, sed solúm carnaliter sentientes, ad copulam carnalem referebant. Ob quod cū illud esset futurum, promittebant de futuro. C

11. ¶ Item. Quia iam vtuntur & de futuro, & de pręsenti, quia sunt instructi a religiosis de differentia promissionis in præsenti,

ſenti, vel in futuro. Signum ergo eſt ꝙ ipſi anté non profferebant verba de futuro: pro de preſenti, alióqui quorſum modo verba mutarent, ſi idem eſſet conſenſus anté, qui & modô.

¶ Si verba de futuro, quę in alijs contractibus verê ſunt de futuro: intelligerentur de pręſenti, & talis eſſet communis modus intelligendi: matrimonium efficerent, & non ſponſalia. Hęc patet. Quia verba ſumenda ſunt ſecd͠m communẽ ſenſum, vt patet ex ſupra citato. Ex litteris de ſponſalibus. 2. cõluſio.

A

¶ Sed nunc reſtat argumentis ſatisfacere. Ad primum concedimus verba ad placitum ex impoſitione hominum ſignificare animi conceptus. Et quando dicitis, ꝙ per ipſa verba volebãt explicare traditionem de pręſenti: negamus, quia ſemper intendebant poſt futurum. ſ. conſumationem copulę, & operum cõmunicationem. Et ob id non faciebant niſi ſenſum de futuro. Ad arg.

¶ Ad. 2. Iam ex dictis patet quomodo illi textus non contra nos, ſed propter nos, quia cũ verba ipſa ſumenda ſint ſcd͠m cõmunem intelligentiam, & iſta ſit communis illorum verborum in omni contractu alio a matrimonio: ſequitur, ꝙ in re matrimoniali prolata, non alium habent ſenſum, ꝗ̃ illum quem talia verba ſolẽt facere apud omnes. Certé voluntarié diceretur, ꝙ eadem verba eodem modo prolata in omnibus aliis a matrimonio intelligãtur de futuro, & ꝙ ſolúm in contractu matrimoniali ſint intelligẽda de pręſenti, ſiquidem verba illa æquiuoca eſſent, quibus maximum eſſet inconueniens vti in matrimonio, nam poſſet ſibi facilê quilibet fingere, quód verba ſua eſſent ſumenda nunc in ſenſu de pręſenti, & interdum in ſenſu de futuro, ſic enim daretur occaſio dimittendi proprios viros, vel proprias vxores, quod eſt valdé cauendum. Ad. 2.

B

C

¶ ARTICVLVS QVINTVS.

An conſenſus vnius ſufficiat altero non cõtradicẽte.

Vandoquidem requiritur consensus exprę ssus ad matrimonium. Vtrum sufficiat quã do vnus ipsorũ exprimit, & alius nõ cõtra dicit. Et videtur eße dubium. Quia cùm in
1. matrimonio veré transferatur potestas corporum, non videtur ꝙ ille qui exprimit A consensum: poßit vti corpore alterius nõ ex primentis, quia cùm non constat ei de consensu, illicitê vtitur re aliena, & sic peccaret.

2. ¶ Si sufficeret consensus expreßio vnius, etiam sufficeret ad matrimonium ꝙ nullus exprimeret, quod suprà probauimus falsum. Probatur sequella. Quia si iste potest licitè vti corpore alterius, quia ipso exprimente alius non contradicit, etiam nullo ipsorum adinuicem contradicente: poßent mutuó sibi exigere debitum, & redere, quod est falsißimum.

Pro soluti one notã. ¶ Pro quo notandum: ꝙ multipliciter potest contingere ꝙ vno exprimente consensum, alius non exprimat. Vel quia vnus ex primit, & alius non dissentit, neq; consentit, nec nomine ipsius ali quis dat consensum. Vel contingit ꝙ vno loquente alius pro se nõ B loquitur prębens assenssum, sed tamen parentes, vel cognati qui ipsorum curam gerunt prębent assenßum nomine ipsius, & talis non contradicit: cùm tamen posset. Vel potest contingere ꝙ al ter non exprimit consensum, sed alij ad quos non spectat cura ip sorum exprimunt consensum. His suppositis sit cõclusio prima.

1. conclu. ¶ Si vnus ipsorum exprimat consensum altero non exprimẽ te, nec verbo, nec signo, nec facto aliquo: nullo modo est matrimo nium. Probatur ex textu. Cùm apud, de sponsalibus. Ibidem deter minatur matrimonium effici ex consensu illorum duorũ: qui con iunguntur, sed non loquitur de consensu interiori, quia (vt suprà probauimus) ille non sufficit, ergo loquitur de expreßo cõsẽsu

Abbas vtriusq;. Et ibidem Abbas aducit Hostiensem dicentem de muto, C surdo, cęco, vtrum poßit contrahere matrimonium. Et respõdet. Aduertendum est. Vtrum poßit exprimere suum consensum in

contrahendo, & tunc debet adimitti, aliàs autem repelli. Ex isto doctore sumitur argumentum pro conclusione. Quia si sufficeret expreßio consensus in vno, alter qui non potest exprimere: non esset repellendus a matrimonio. Et conclusio probatur autho. Nicholai Papæ c. Sufficiat. 27. q 2. c. Sufficiat solus secundum leges consensus, de quorum quarumq́ consensu, & coniūctionibus agitur, qui solus si deffuerit: cętera etiam cum ipso coitu celebrata: frustrantur. Ecce requiritur vtriusq́ consensus. Et nō debet intelligi interior solùm, quia iste nō sufficit, ergo est neceßarius exterior vtriusq́. Hoc etiam patet autho. Hugo. de sacramentis, libro. 2. parte. 11. Vbi dicit ad matrimonium esse requisitam expressam promissionem vtriusq́. Sic. S. Tho. in 4. d 27. ar. 2 ad 3. q. 1. Matrimonium fit ad modum aliorum contractuum, sed ī talibus neceße est (si debent tenere) vt sibi inuicem voluntatem suam promant aliquo signo exteriori. Idem Sco. Et probatur sic textu illo, Consultationi tuę, de sponsalibus. Ibidem ponitur casus cuiusdam mulieris, quę ad valuas Ecclesiæ veniens cum sponso suo: negauit se in eum consensiße, & determinat Papa, ꝙ si spōsus legitimé probauerit consensum mulieris: non credatur fœminæ, alióqui non compellatur contrahere. Summus Pontifex determinat matrimonium fuisse, si consensus vxoris probetur, & eo secluso non, sequitur ergo ꝙ ad matrimonium non sufficit expręßus consensus vnius. Nam certum est ꝙ vir expręßit consensum suum, & tunc non probatur matrimonium: si fœminę nō probatur consensus, & non ob aliud: nisi quia Ecclesia pręsumit: si consensum non expręßit: ꝙ non consenßit, ergo requiritur expreßio consensus ex parte vtriusq́, vel per se, vel per aliū.

Nichola. | A | Hugu. li. 2. de sa. parte. 11 | Sco. in. 4 d. 26. 27. | B

¶ Et adhuc probatur sic. Si eßet matrimoniū vno solo exprimente consensum: altero tacente & non contradicente: ex hoc esset, quia qui tacet consentire videtur, sed non ob hoc, quia quādo agitur de obligatione personali: tacens habetur pro contradicente. ff. De procuratoribus. l. filius familias. §. Inuitus, vbi dicitꝰ ꝙ si is qui constituitur procurator est pręsens, & tacet: non videtur

2. ratio. | C | Quādo q̄ tacet non videtur cō sentire.

detur consentire. Si ergo in tam leui obligatione personali: qui tacet non videtur consentire, quanto magis in tanta & tali obligatione personali matrimonij, in qua totaliter corpus transfert suum in alterius potestatem: non est presumendum de consensu, quando est taciturnitas. Immo presumendum est quod contradicat. A

1. corin 7.

Alia ra. ¶ Matrimonium & est sacramentum, & est contractus, & in quantum est sacramentum: non sufficit expressio consensus vnius, nec in quantum contractus, ergo nullo modo sufficit. Primum patet. c. Tue fraternitati, de sponsalibus: vbi dicitur: verba requisita exprimentia vtriusque consensum. Item. Quia in sacramentis est requisitum aliquod sensibile signum, & non videtur quod aliud, nisi expressio consensus. Item. In quantum est contractus quidam, est necessaria expressio consensus ex parte vtriusque, quia contractus ciuilis quo obligantur mutuó contrahentes: oportet quód cuilibet contrahentium innotescat consensus, alióqui non obligaret, sequitur ergo quod sic in matimonio, cum quidam contractus sit ad hoc quód teneat: et quód veré obliget: requiritur expressio consensus ex parte contrahentium, & non sufficit quód vnus exprimat, & alter non contradicat. Hec est ratio duran, qua probat quod in matrimonio (virtute contractus, qui fit inter duo) transfertur potestas corporum, vt. s. vir non sit dominus sui corporis sed vxor, nec vxor sui corporis, sed vir, sed si vir solum exprimat consensum, & non fœmina: vir non acquirit potestatem supra corpus fœminæ, ergo non veré est contractus mutuus, & sic nec matrimonium. Patet. Quia si acquireret potestatem ex hoc solo quod alius non contradicit: sequeretur quód aliquis sine peccato posset vti re aliena domino vidente, & non contradicente, sed hoc est falsum, ergo nec poterit vti vir corpore mulieris nisi consensum cognouerit. B

Duran.

1. Cor. 7.

C

Cōfirma. ¶ Confirmatur. Si iste licité vteretur vxore: eo esset: quia illud credit esse suum, sed non est vnde nisi per consensum exteriorem, ergo secluso isto: nullo modo poterit vti absque peccato ipsa vxore. Nam si solúm ob id quod ipse expressit liceret, sequeretur

quód a

quód si diceret vir, vel vxor, conueniamus simul in vnum tanꝗ vir & vxor, & alter non contradiceret: ꝙ ibi eßet matrimoniũ verum, sed hoc est falsißimum, quia istis verbis non transfertur potestas corporum adinuicem. Hęc etiam Maio. Et sic maximẽ oportet ista notare, contingit enim apud incolas huius noui orbis, saltim apud Michuacanenses non raro: quód vnus promittat, & consensum exprimat, alio tamen tacente, necꝙ contradicente, & postea contrahunt cum alia. Istã sententiã affirmat Guil. dicens. Si anté nulla essent iudicia de consensu eius, nisi ꝙ alter protulit verba, non credo presumendum pro matrimonio. Maio in. 4. d. 28 q. 1. in. 1. argu. A Guilel.

¶ Licét ita sit ꝙ non sufficiat ad matrimonium consensus expressus vnius, tamen si vno exprimente: mutuó se recipiant, & consument, & in operibus se cõmunicent anteꝙ cum alijs contrahant, presumendum est matrimonium, & in foro conscientiæ est verum, si non adsit dißenssus. Quia in isto contractu matrimonij non potest alter ipsorum possessionem corporis super alterum accipere, nisi altero tradente liberé. Sequitur ergo ꝙ si viro exprimente consensum: alter exhibeat se ipsum ni possessionem sine expressione aliqua, quod est habendum tanꝙ verum matrimonium & sicut legitimus contractus. De hoc est textus ꝙ post sponsalia de futuro: interueniente copula: presumitur matrimonium consumatum c. His qui fidem dedit. De sponsa. Et non ob aliud: nisi quia presumitur ꝙ mutuó introduxerint se in corporũ possessionem, ergo a simili in proposito. Hoc expreßé probatur in c. Literas de spon. impub. iuncta. glo. Et clariús in c. Primo de matrimonio contracto contra interdic. Ecclesiæ. Et c. Ad id, de spõ. Et glo. supra penulti. c. de sponsalibus. 2. conclu. 1. Ratio. B 2. C

¶ Cúm matrimonium sit contractus: sequitur iuditium aliorũ cõtractuum, sed si aliqui ciuiliter contrahant de aliquo mutuo, & vno loquente alter statim redat: habetur tanꝙ legitimus cõtractus, ergo & in presenti, vt si Petrus dicat Ioanni, do tibi vestẽ, & tu da mihi tunicam, & Ioannes statim det tunicam, & recipiat vestem, dato non loquatur aliquid. habetur tãꝙ legitimus cõ- 3.

tractus

tractus, ergo similiter in matrimonio, si vno exprimēte: alter statim consumet matrimonium, et tradat se in potestatem alterius.

4. ¶ Preterea. Si ego peterem a Petro rem suam, & ipse statim mihi daret, licét non exprimeret consensum: possem licité vti illa re, & eßet veré mea, ergo a simili, si vir exprimat cōsēsum, & mulier non exprimat, sed statim communicat viro, & se tradit ei: poterit licité vir vti muliere tāq̄ vera vxore, sed non poßet: nisi verum eßet matrimonium, ergo tale est legitimum etiā vno nō exprimente: si statim sequatur copula, & operum communicatio. A

5. ¶ Vir exprimens consensum dicit, ego accipio te in meam, & veré ipsa intelligēs: statim se tradidit viro, ergo etiā si aliqua nō ꝓfferat verba, nec faciat signa: erit matrimonium, cùm nullum aliud signum expreßiùs ad consensum poßit eße q̄ traditio ipsa qua tradens se viro: in ipsum accipit potestatem. Et pro

nota. hoc nota ꝙ dicit Panor in c. Litteras, de sponsa. impube. Nec ista scđa conclusio prime contrariatur, nam prima loquitur secundū se solùm ex virtute expreßionis consensus vnius, quod nō est verum matrimonium, nisi aliquid aliud sequatur, quod tamen eßet verum vtroq̄ exprimente, & si nunq̄ ampliùs conuenirēt. Sed ista secunda conclusio loquitur quando post expreßionem consensus ex parte vnius: sequitur traditio ex parte alterius, quia tūc presumitur pro matrimonio. Et est textus ad hoc c. Ad id. de sponsalibus, vbi illa que per metum consentit: póst: per solam cohabitationem presumitur liberé consensiße. Sic in presētiarum. Ergo ꝑ solam cohabitationem liberam probatur matrimonium. Nam si ibidem Papa iudicat pro matrimonio ex cohabitatione libera quando preceßerunt signa dissensus (Sicut est metus) quātó magis hîc iudicandum est pro matrimonio per cohabitationem, vbi nullùs preceßit metus, & nulla coactio, nulla violentia, sed est voluntaria cohabitatio, & copulæ consumatio, & operum viri & vxoris mutua communicatio? Sic Archiepiscop⁹ florentin⁹ dicit ꝙ altero profferente solum. si alia animo consentiat, & permittat se subarrari, vel dotari, & ex verecundia tacet. ipsa taciturnitate B C

3. p. ti. 1. c 19. par. 1.

nitate exprimitur consensus. Hoc notat Hugutius. 27. q. 2. c. vlt.

¶ Vno exprimente cõsensum, & alio nõ exprimẽte, si pro ta cẽte parẽtes exprimãt consensum: tenet matrimonium, siue ille pro quo consensus prebetur sit pubes, vel impubis. Hęc est determinatio c. vnici, de spõsatione impuberum libro. 6. Vbi sic. Porrò A ex sponsalibus quę parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus plerunq; cõtrahunt ipsi filij, si expręßé consenserint, vel tacitè, vt si pręsentes fuerint, nec cõtradixerint obligãt, & ex eis oritur iustitia publicę honestatis. Idem dicit glo. sup c. Tuę fraternitati, de sponsalibus. Et. 23. q. 2. c. Honoratur. Et probat. Quia patri incumbit prouidere filio, quandiu est sub eius potestate. Seqtur ergo q; potest pro ipso promittere, & filio non contradicente tenebit. Quia tunc expręßé videtur approbare decretum patris. Ex hoc determinari potest dubium, quod sępe contingit apd istos, q; vno ipsorum coniugum exprimente: parentes exprimũt pro alio, quia tunc si alter non reclamauit, vel non contradixit: est matrimonium. Hanc tamen conclusionem intellige veram, dũmodo filius non tacuit, aut filia: propter metum reuerentialẽ pa B tris, aliás non taciturus, quia sic non esset validum matrimoniũ, nec intelligeretur consensus liber. 3. conclu. Nota pro istis neophitis.

¶ Si vnus consentiat, & exprimat, & alius non exprimat, tamen interiùs consentiat, & alij pro eo, qui non sunt parentes, nec ad eos attinet cura, licét matrimonium teneat in foro consciẽtiæ non tamen in foro contentioso, eo q; ad ipsos non spectat consensum prębere, nec curam habent illius. Si tamen consensit interiùs & alio exprimente pro eo consensum, ipse non reclamauit, matrimonium erit validum. Quia eo q; non contradicit: illud approbat. Tamen in foro contentioso non cõpelletur. quia alij nõ erãt parentes. Ista conclu. probatur ex supra dictis. 4 conclu.

C ¶ ARTICVLVS SEXTVS

Vtrum (filijs ignorantibus) sufficiat cõsensus parentum ad matrimonium.

Via interdúm contingit apud istos, ꝙ parentes viri & fœminæ inter se loquuntur de matrimonio, & promittunt pro filijs, & vtroq; ignoráte vel altero iunguntur carnaliter. Vtrum illud sit habendum tanquam verum matrimonium. A

¶ Pro solutione notandum, ꝙ hoc cõtingere potest tribus modis. s. l. ꝙ ipsi iussu parentum conuenerunt adinuicem, ignorantes quidem de matrimonio priús ne actum eßet. Secundo modo, ꝙ ãteꝙ in vnum cõuenerunt intellexerunt quomodo parentes matrimonium promißerunt, & sic scienter iußu parentum conuenerunt Et 3. modo quando iã coniũcti sunt intellexerunt parẽtes talẽ ordinaße cõiũctionẽ. ¶ Istis tribus modis cõtingere solet apud nonnullos incolas huius orbis parentibus loquentibus de matrimonio, & filijs non intelligentibus: licet conueniant in vnum, ipsis non exprimentibus inter se consensum: nullum est matrimonium, sed potiús stuprum, & fornicatio. Probatur ex c. vnico de spõsatione impu. lib 6. Vbi dicitur: ꝙ si filij ignorantes cúm sciuerint ratificauerint: tenet matrimonium. Ipsis tamen ignorãtibus nequaꝙ valet. Et probatur. Si tale matrimonium teneret: esset ob consensum expreßum, vel tacitum ipsorum filiorum, sed non est talis, nec expreßsus, nec tacitus, ergo nullum est matrimonium Quia consensus est applicatio voluntatis ad aliquod medium ostensum per intellectum, sed illud quod omnino est ignoratũ: non est cognitum, & sic nec respectu illius potest eße consensus, sed sic est ꝙ filij omnino ignorauerunt contratum matrimonij preceßiße, ergo quandiu ignorauerunt: nullo modo potuerũt habere cõsensum nec expreßum, explicando, nec tacitum, consentiẽdo, & sic nullo modo fuit matrimoniũ. ¶ Nullus obligatur alicui contractui: ignorans contractum, sed tales ignorauerunt contractũ, ergo nullo modo tenentur ex tali cõiunctione. B C

¶ Item Quia si tale eßet matrimonium: sequeretur ꝙ etiam si conuenirent duo sine aliquo consensu eßet matrimonium, quod tamen est falsum. Si enim non adßit consensus expreßus (vt superius

1. conclu.

Ratio cõclusionis.

S Tho. 12. q. 15.

2. argum.

3. Eetra de sponsa. ca. Si inter.

rius determinatum est) non valet contractus. At cúm ipsi ignorant factum, perindé est ac si mutuô conuenirent sine expressione consensus.

¶ Si filij puberes prius intellexerunt de matrimonio agi a parentibus, & iussu ipsorum parentum conueniant, & consumēt matrimonium: ipsis non contradicentibus interiús, vel exteriús, si signo, vel verbo, est verum matrimonium. Hęc est expręssa determinatio de sponsatione impube. c. vnico. libro. 6. Ibidem quidem determinatur, ꝙ parentibus promittentibus: filijs intelligentibus & non contradicentibus, filij obligantur. Est etiam determinatio extra, eodem titulo c. 1. Vbi dicitur: ꝙ pater non potest filiū obligare ad matrimonium si sit adultus, si filius aliquomodo non cōsentiat, ergo cúm a contrario sensu in iure sit validum argumentum, si filius consentiat: obligari potest a patre, sed qui non contradicit: consentit, vt in textu pręalegato dicitur, ergo tūc erit ratum. Probatur. Quia licét filij sint puberes, tamen semper sunt sub cura parentum, ergo incumbit ipsis parentibus hoc procurare filijs, ergo ipsis hoc intelligentibus, & non contradicentibus: erit matrimonium.

Et de sponsali. duorū c. finali. Et 27. q. 2. c. Sufficiat.

A 2. conclu.

Hugo sūme sen. tractā. 7. c. 6

Viguerius li. institu. Theo. ca. 16. par. 7 ver. 6.

B Vnica ra.

¶ Si filij puberes conuenerūt in vnum iussu parentum, quia pcesserat contractus, si tempore quo conuenerūt ignorabant, póst tamen cohabitantes simul cognouerunt matrimonium esse a parentibus contractum, si liberé maneant, & interiús consentiant est matrimonium, & pro tali pręsumendum in foro exteriori, nisi aliud obstet. Hoc probatur ex eisdem capitulis pręalegatis. Quia si a principio ipsi cognouerunt, & non contradixerūt: matrimonium tenet, ergo si a principio non cognouerunt, & postea scientes: non contradixerunt, erit matrimonium. Non enim diuersa est ratio. Nam si in tempore quo primo cognoscunt contractū pręcessisse conuenirent: teneret, ergo etiam si anté mutuó iuncti fuerint, & póst scientes: non contradixerunt: tenebit. Quia ꝙ ātē fuerint iuncti, vel nō, nō obstat. Et tandém, quia ibidē libro. 6. expręssa est determinatio: non est opus alia probatione Hoc debent

3. conclu.

C

bent maximé notare ministri apud istos, precipué in Michuacanensi prouintia. Quia non raró contingit casus: q mutuó con uenerunt duo, & parentes de matrimonio locuti sunt, & ipsi ignorantes habitant simul; & póst discurssu temporis cognouerunt, & perseuerant, & non contradicunt, & deĩdẽ casu aliquo mutuó discedunt, & contrahunt cum alijs. Si ita est: primum iudicandum tanq̃ verum & legitimum matrimonium, nec facile est credẽdum eis asserentibus nõ cõsessiße. Quia existimabant cõsensum esse neceßarium per totam vitam, & illam voluntatem bonam, semper duraturam, & cúm incipiunt odio habere se mutuó: fingunt non voluisse contrahere: licét a principio voluerũt: póst tamen retroceßerunt. Ob id cautella vtendum est cum istis: vt ab eis exigatur nõ simpliciter de voluntate, vtrum cõsenserunt, sed vtrum tunc tempore cõiunctionis voluerunt. Vel vtrum voluerunt aliquo modo, licét non multum voluerint. Quia tunc solent explicare quomodo a principio voluerunt, licét postea non. Si tamen postq̃ cognouerint parentes celebraße contractum: dißentiunt vterq̃, vel alter, nullum est matrimonium.

Notãdum

A

B

¶ ARTICVLVS SEPTIMVS.
Vtrum sufficiat consensus Gubernatoris.

Ed adhuc circa cõsensum expreßũ ẽ alia qõ grauis. Vtrum sufficiat consensus expressus ab illo qui gubernat. Verbigratia. Apud istos q̃ frequẽtißimé contingebat, & modo sic euenit: q Dux ipsorum: siue Rex, vel Rector. Tandem dominus ipsorum cui ipsi erant subditi, pro libito suo, vel quia sic iudicabant expedire, dicebãt fœminæ: accipe in virum. N. & similiter dicebant viro: accipe in vxorem N. Et sic conueniebãt mutuo sine aliqua expreßione consensus adinuicem. Et aliquando hęc non fiebat a superiori domino, sed ab alijs inferioribus, q tanq̃ Decani, seu centuriones nominari poßunt, qui vni familiæ so- C

lúm

lum presidere solent. ¶ Videtur quod nullo modo sufficiat ad matrimonium cõsensus talis. Nã quando iura disponunt consensum aliorum sufficere, intelligunt consensum parentum pro filijs, vt patet in c, vnico, libro. 6. De sponsa. impu. Et extra eodem titulo c. 1 sed tales non sunt parentes, ergo non sufficit quod dicat. N. accipe N. in vxorem. Et similiter N. Et hoc patet authoritate doctorũ dicentium: quód in his qui sunt sui iuris requiritur consensus per eos expressus, sed in his qui sunt iuris alieni, vt in filijs familias sufficit tacitus cum expresione eorum: in quorum sunt potestate vt patet. 32. q. 2. ca. Honoratur. Hec S. Tho. Innocentius, Guillel. & Petrus de palude. Et Ioannes Andreas in Nouela dicit: quod solum in parentibus loquentibus, & promittentibus pro filio familias tenet verum: quod qui tacet consentire videtur, non autem in alijs consanguineis. Si ergo non in alijs consanguineis a parentibus multo minus erit verum si solum sit consensus ipsius rectoris. — *1. argum.* — *2* — *S. Tho. d. 27.* — *Innocẽ.* — *Guilel.* — *Palude. d. 27.* — *Ioan. an.* — A

¶ Pro solutione est prius dubium determinandum. Vtrum Ecclesia habeat potestatem ad compellendum ad matrimonium aliquos inuitos. Et idem de domino temporali ad conseruationẽ suę reip. Nam si hoc est verum, quod etiã inuitum potest obligare: quanto magis obligatur qui non inuitus, sed liberé consentit, non tamẽ exprimit consensum. Et videtur quod Deus reliquerit hanc potestatem reipub. Nam Imperator in omnibus alijs negotijs: omne ius quod alicui competit ex pacto, vel consensu: potest ordinare quod conueniat ei ex lege, ergo cũm ex mutuo consensu vir & fœmina habent adinuicem ius. poterit Imperator ordinare quod per legẽ talem: ius ei conueniat sine consensu. Nam habet potestas secularis potestatem transferendi dominium vnius in alterum ex causis certis, vt est in perscriptionibus, & in multis alijs, ergo in matrimonio etiam poterit. — *Dubium.* — B — *Ratio dubitandi.* — *1. argum.* — *Adria in 4. q. de rescript.* — C

¶ Item. Aristoteles docet: quód homo plus est reipublicæ, quam sui ipsius, ergo respublica habet maius dominium supra istum, quam ipsemet supra seipsum, ergo poterit eum obligare: si ad vsum matrimonij indiguerit isto homine. Si enim posset eũ morti expo- — *Aris.* — *2. ratio.*

nere

nere propter bonum reipub. quare non posset & ad matrimonium obligare? Sed tamen his non obstantibus sit prima conclusio.

1. conclu. ¶ Nulla potestas humana potest aliquem inuitum cogere ad matrimonium contrahendum. Probatur. Quia ex tali cõiunctiõe frustraretur matrimoniũ fine suo. Non. n. esset procreatio, seu educatio prolis debita, inter eos qui violenter conuenirent. Similiter non esset operum communicatio. Ob id quicquid sit de argumento, quia matrimonium Deus voluit liberé fieri: nullo modo aliquis inuitus ad hoc cogendus. Et sic dato habeat Rex potestatem circa alios contractus: inuitos obligandi, vel transferendi dominium in alium, non tamen in matrimonio. Quia esset maximum periculum, si cogerentur, quod non sic in alijs. Et hoc est verum non solum de seculari sed etiam de ecclesiastica potestate: ita vt nec Episcopus, nec Papa id possit. Nec obstat argumentũ sumptũ ex Aristo. Nam veré ita est: ꝙ posset respublica morti exponere hominem pro tota republica, & ad matrimonium non poßet cogere. Quia omnino frustraretur fine suo, et sic si necessariũ esset hoc spectaret ad Dei prouidentiam: ꝙ talem inclinaret ad matrimonium contrahendum.

Nulla humana potestas potest cogere ad matrimoniũ.

A

Solutio. 2. argumen. ex. Aris.

B

2. conclu. ¶ Licét potestas secularis non possit aliquem compellere ad matrimonium, potest tamen persuaßionibus ad id mouere, & ꝑ ipso promittere, & eo non contradicente erit verum matrimonium. Probatur conclusio ex parte qua non probata est. s. ꝙ poßit persuadere. Nam nos superiùs diximus in articulo primo: matrimonium eße naturale, quia est neceßaria filiorum procreatio, & operum communicatio, quia alia ad virum, alia ad fœminã spectant, sequitur ergo ꝙ respub. vel qui eius vicem gerit. poterit (nõ excedendo limites suos) persuadere, & monere ad huiusmodi coniunctionem. Et sic dictis eorum aßentiẽtes tenẽtur adimplere, & verum est matrimonium post consumationem.

1. ratio cõclusio.

Arti. 1. supra.

C

2. ratio. ¶ 2. Verum est matrimonium parentibus loquentibus pro filiis: ipsis non contradicentibus: vt patet ex. c. prealegato lib. 6. Ergo etiam erit verum Principe, vel Rectore promittente: si non

adsit

adsit contradictio. Nam sicut se habet pater in ordine ad suam familiam: sic Rector, vel Pretor in ordine ad suam rempublicam, & sic sunt sui subditi velut filij patris, ergo etiam poterit ipsis providere de necessarijs, sed non aliud magis necessarium est ad suę reipublicę conservationem, q̃ sit matrimonialis coniūctio, ergo de ipsa poterit providere. Non enī posset diu stare respublica si tale matrimonium deffuisset. Dicit enim Aristo. Quòd Rex gubernandi regulam debet sumere a fine, cùm ergo finis sit temporalis suę reipublicę conservatio, isto supposito fine debet gubernare, sed maximè ad istum finem necessaria est mariti & vxoris coniūctio, ergo ad ipsum pertinebit istas huiusmodi coniūctiones procurare, & sic ipso pro eis promittēte, illis nō contradicentibus erit verum matrimonium.

Argumētū a simili.

A

Arist. in politicis.

¶ 3. Si Pretore loquente pro matrimonio inter duos, & ipsis non contradicentibus nō esset verum matrimonium: esset eo. quia ad ipsos non spectat cura, sicut spectat ad parentes, sed ad ipsos Pretores spectat hoc tanq̃ si essent parentes. Cōstat enim ex Aristo. ꝙ naturalitèr illi qui prudentia pollent domini sunt illorum, qui sunt rudiores, & tardiores ingenij. Quia prudentes agunt, & alij potiùs aguntur, q̃ agunt, & tales ab alijs in ordine ad suos fines diriguntur. Et qui dirigunt habent se ad modum parentis, cuius offitium est ducere ad perfectum prolem. Cùm ergo isti miseri subditi sic se habeant ignorantes quid eis conueniat, poterūt a Pretore in suos dirigi fines. Et tales sic directi debent obedire, ergo sequitur verum esse matrimonium si postq̃ de matrimonio locutum est conueniunt in vnum, non contradicentes, nec verbo, nec signo. Et sic contrahentes non minùs obligātur ad simul manendum, q̃ si ipsi per se celebraßent contractum.

3.

Aris. 1. poli. c. 3.

B

C

¶ Matrimonium potest contrahi per procuratorem, & per nuntium, ergo a simili etiam potest contrahi per Rectorem, vel Principem non contradicētibus subditis. Neq̃ obstat ꝙ Prīceps non habeat speciale mandatum ad id.

4.

De procu. in. 6. c. & cu.

¶ 5. Muti, & non valentes aliquo modo loqui contrahunt: p

5.

Extra de spos.c. cū apud sedē. boc ꝙ ab alijs coniuncti, nō cōtradicunt. ergo et similiter quando isti coniungebantur monitu sui Rectoris: erat matrimonium, nisi aliud obstaret.

6. argu. ¶ 6. Per illa quę sunt cerimonialia in matrimonio (vt ē modus contrahendi) non variatur matrimonium: manente id quod eßētiale est, qđ patet ex hoc, ꝙ fermé in qualibet ꝓuicia est mod⁹ A specialis contrahendi certis quibusdam signis, sed tamen quomodocunq; exprimatur consensus est matrimonium, quia hoc est de essētia, vt suprà dictum est, ergo cúm apud istos vt in plurimum hic esset vsus, vt Rector prouideret in matrimoniali cōiunctione: si ipso loquente conuenirent, neq; contradicerent, eßet verum matrimonium. Quia iste erat modus huiusmodi naturalis cō iunctionis.

7. argu. ¶ 7. Quia cúm isti naturali conditione sint velut serui, pusilanimes, meticulosi, erant sic dominis suis subditi, vt neq; mouere poßent pedem absq; presidentis consensu, ob id in omnibus sperabatur ei⁹ cōsensus, & sic eo adhibito: fiebant tales matrimonij cō iunctiones, ergo si ipso loquente libenter cōuenirent vir & fœmina, intús nō repugnantes in animo: videtur habēdum tanq; verū B matrimonium. Et re vera si hoc non eßet verum matrimonium, maior pars illorum: qui modo cōiuncti sunt matrimonialiter essēt in statu damnationis ęternæ: cúm non aliundé matrimonialiter sint coniuncti: nisi quia domino, seu Rectore consulente. conuenerunt in vnum: absq; aliqua alia expreßione, vel pręcipiente.

Optimum argumen.

Solu. ad. 1. ¶ Ad argumenta. Ad 1. Concedimus ita esse ꝙ in potētib u loqui, & habentibus liberum arbitrium requiritur consensus ipsorum, vel expreßus, vel tacitus, & quia tunc quando Domino loquente pro matrimonio: conueniunt inter se: est consensus in matrimonio, tacitus tamen. Et sic est verum quod iura disponūt s. ꝙ patres spondeāt pro filijs, sed istos Rectores, vel dominos nos existimamus tanq; ipsorum patres, quia ipsi parentes naturales C apud istos vix habebant curam instruendi filios, vel prouidendi eis. Non thesaurizabant filijs, nec sibi ipsis. Ob id instinctu quodā

Notādum

2. cor. 12.

natu

naturali Rectores mouebantur ad prouidendum de matrimonio quod necessarium esse iudicabant, quibus meritó obaudiendum erat. Et sic patet solutio ad aliud ex doctoribus, q. s. parentes soli pro filijs poterunt promittere. Nam verum est, quando naturales parentes possunt, & volunt de filiis sic prouidere, sed in deffectu istorum, qui tanq̃ parentes sunt (vt Rectores) poterunt vrgente necessitate prouidere suę reipublicę de remedio ad conseruationẽ. Sicut ad indiuidui conseruationem potest prouidere vel probibendo certum genus ciborum, vel consulendo, & monendo ad aliquem cibum bonum, quod iuuat ad sanitatem. Nec minús istis parentibus non naturalibus, sed legalibus adhibendum est fidei, q̃ naturalibus, qui in deffectum naturalium introducti sunt, pręcipué inter istos, inter quos vix aliquid agunt: nisi a prudentioribus dirigantur. Et sic ipsi huiusmodi cõiunctiones tanq̃ matrimoniales reputãt, si fiant per hoc quod ipsi qui presunt: primo loquuti sunt de matrimonio. Ad.2. A

ARTICVLVS OCTAVVS
Vtrum ad matrimonium sufficiat coactus cõsensus. B

ET videtur quod sic. Nam illud quod sufficit ad peccatum mortale, quo aliquis demoni, & inferno obligatur: videtur sufficere ad obligandũ se pro matrimonio, sed ad primũ sufficit consensus quantuncunq̃ coactus, ergo & ad secundum. 1. argu.

¶ 2. Causa effectiua matrimonij est consensus, ergo eo posito ponitur effectus, sed etiam si consensus sit coactus: est cõsensus ergo sufficiens erit ad matrimonium. 2.

C ¶ 3: Electio per metum facta si sit iuramento firmata ẽ obligatoria, extra de his quę vi metus cau. fi. c. Ad aures, ergo et matrimonium erit obligatorium quantuncunq̃ metu fuerit cõtractũ 3.

¶ In contrarium tamen est. Quia coactio impedit vinculũ maius. s. professionem religionis, vt habetur. 20. q. 3 c. Presens, ergo in contra. impedit

impediet & minus.s.matrimonij coniūctionē.

Notan. ¶ Pro solutione notandum duplicem esse metum, vel coactionem. Quidam qui potest cadere in virum constantem. Alius qui non cadit in constantem, sed bene in inconstantem. Vir constans ille dicitur, qui semper inter duo bona eligit quod melius, & propositis duobus malis vitat quod maius, & eligit quod minus. Constans enim semper sequitur rectam rationem, secundum quam iudicat quid: pro quo.s. vtrum maius vitandum sit malum. Et ob id quod minus est subire, quod inconstans non facit sed leui quodā metu terretur, & subit quod maius est. Sicut si alicui proponant ista duo mala pœnæ, vel ꝙ perdet paruam peccuniam, vel ꝙ cōsentiat in istam, quam tamen nullo modo vult ducere in vxorē. Constans vir secundum rationem rectam iudicat minus malum esse perdere peccuniam illam, ꝙ̄ in talem consentire, & sic eligit minus malum, vt vitet maius. Inconstans tamen, & meticulosus non sic se habet, sed si proponat ei: consentias in istam, & nisi cōsenseris: omnino percutiam te alapa, vel non eris mihi amicus, vel expellam te e domo mea, vel non tibi ampliùs benefaciam, tūc ob vitandum ista, quę minora sunt: eligit quod maius est: consentire s. in matrimonium, quod antè nolebat. Talis dicitur incōstans, quia non secundum rectam rationem iudicat.

Quis sit vir constans.

S Tho. in. 4. d. 29. ar. 2. Et Ricar: et alij.

A

Fortuuius in tractatu de vlti. fine. illati 22.

B

Quis incōstans vir.

¶ Si verò alicui viro forti, vel mulieri (quia pro eodem capitur hic) proponatur, consentias in matrimonium, sin autē: mortem patieris, vel verbera, vel seruitutem, vel quid simile, quia ista nimis grauia sunt, tunc secundum rectam ratiōnē eligit potiùs consentire inuitus in matrimonium, ꝙ̄ tantum malum: vt est mortem subire, vel verbera.

C

¶ Secundo notandum est: ꝙ voluntas a nullo potest cogi, ꝓpriè. Potest quidem aliquis cogi ad hoc ꝙ inuitus moueat manū vel pedem, vel alia membra, quod est quātum ad actus imperatos, sed ad hoc ꝙ interiùs vellit: nullo modo, quod est quātum ad actus elicitos. Quia nihil est tā in voluntate: sicut ipsa voluntas.

Aug. 5. de ciui. et S. tho. 12. Q. 6. ar. 4. Alma. su ꝑ holcoth

¶ Deus tamen potest mouere ipsam voluntatem, & cogere

vt

vt vellit: quod anté odio habebat, vt sępe contingit in illis qui ad ipsum conuertuntur. Sed licét ita sit ꝙ volũtas directé nullo modo possit cogi ab aliquo nisi a Deo, potest tamen indirecté cogi, vt si modo ipsa nolit eijcere merces in mari, potest occurrere magna tempestas: ita vt sit necessarium ad mortem euitandam omnes merces proijcere. Tũc volũtas potest cogi ad proijciendũ, nõ ꝙ si ipsa nollit: cogatur, sed quia existente periculo: quodammodo cogitur vt vellit, quod nullo modo vellet secluso periculo. Et tale vocatur ab Aristo. Voluntarium simpliciter, licét habeat admixtum aliquid de inuoluntario. Simpliciter quidem est voluntarium, quia de facto vult proijcere, qui alióqui non proijceret, ergo si proijcit: sine dubio vult, sed dicitur inuoluntariũ aliquo modo, quia si posset periculum euitare: nõ proijceret. Ob id dicit mixtum de voluntario, & inuoluntario, licét simpliciter tale. De quo latius suo loco dicemus. Q. 3. Marsi. in 2. q. 16. Duran. in 2. d. 24. et 25. Aristo. 3. Ethi. c. 1. et. S. Tho. 12. q. 6. ar. 6. et 7

A

¶ 3. Est notandum: ꝙ loquentes de viro constante, vel inconstante: non excludimus mulierem. Inter ipsas dicitur constans illa, quę maiora mala vitat, & minora eligit, & maiora bona eligit & minora relinquit. 3. nota.

B

¶ 4. Notandum est: quód mala quę poßunt mouere virum cõstãtem: sunt, mors, & cruciatus: vt patet c. Cũ dilec. De his quę vi me. cauf. fi. Item. Stuprum, & seruitus. ff. quod metus cauf. fit. l. Isti quidem. Et instituta, eodẽ titulo. § 1. 2. & 3. Similiter & vincula. ff. eodem titulo. l. Nec timorem, & additur. Et quęcunꝙ alia mala quę istis ęquiparantur, vt perdere statum, aut infamia grauis. Et si de alijs dubitetur: vtrum sint talia quę poßent virũ cõstantem mouere, standum est iudicis arbitrio, quod notat glo. in. l. interpositas C. de trans. Et in c. cum dilect. de his quę vi: vbi Abba; & Deci9. in. l. in omnibus causis. ff. de regu. iuris. 4. no.

C

¶ 5. Ad hoc ꝙ contractus valeat, vel non valeat: nõ eodẽ modo iudicandum est in foro conscientię, & in foro exteriori. Nam in foro conscientię statꝙ non teneat, cúm tamen valeat in foro exteriori Ecclesiæ, quę iudicat de exterioribus solum. 5. cõtra adri quolib. 8.

¶ Ista

6. ¶ Ista quę diximus mouere virum constantem: non sunt ex natura rei. Nam aliqua istis leuiora poterunt sic mouere virum vnum, sicut grauiora virum alium, vt auarus potest tantum timere iacturam peccunię, quantum constans, & fortis: mortem.

7. ¶ 7. Est notandum: quod aliud est loqui. Vtrum consensus coactus iure diuino, & naturali anullet matrimonium. Aliud. Vtrũ solum iure positiuo. Potest enim esse quod iure positiuo nullum sit, & tamen intra limites iuris naturalis teneat. Sicut testamentum deffectu testium, vbi non interuenit fraus, neque dolus: est nullum iure positiuo, & tenet iure naturali. Vt alibi est a nobis disputatum. Vel econtrario: potest tenere iure positiuo, & non iure diuino, nec naturali. Sicut si quis sine consensu interiori verba protulit, in foro exteriori iudicatur pro matrimonio, extra. De sponsa. c. consul. & non in conscientia. His suppositis sit. 1. conclusio. A

Adria. quoli. 6. Panor. ex de proba. c. Qñ

Ad. q. 1. conclu. ¶ Metus cadens in constantem virum: iure diuino, & naturali, simul & positiuo anullat matrimonium tali timore contractum. Et quod sit de iure naturæ nullum: probatur. Quia contractus matrimonialis est libera datio, s. do vt des, ergo requirit libertatem secundum suam naturam, sed ista defficit quando est coactio, vel quando est metus, ergo erit nullum. B

Sco. d. 29 gab. in. 3. d. 39. q. 1. conclu. 8.

2. ratio. ¶ Item 2. Ante legem scriptam: solum in lege naturæ dictum est gene. 2. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adherebit vxori suæ, sed non adherebit ille qui consentit tali metu, ergo est nullum.

3. ex. gen 24. ¶ 3. Dixit Abraham seruo suo, qui ibat quęrere vxorem filio suo Isaac, Si mulier noluerit tecum venire, tunc liber eris a iuramento. Et cum seruus peteret Rebeccam, parentes dixerũt. Vocemus puellam, & quęramus voluntatem eius. Ista fuerunt in lege naturæ facta, ergo eo factum: quia natura inclinabat, vt ad matrimonium summa esset requisita libertas. Nam si parentes noluerunt eam tradere, nisi ipsa respondisset, consequens est quod id faciebant: quia erat contrarium naturę tradere inuitam viro. C

summa libertas requisita ad matrimonium.

¶ Probatur idẽ ex fine matrimonij. Quia si sit consensus coactus

actus: impeditur finis matrimonij, ergo libertas summa est necessaria ad matrimonium, necessitas enim in rebus (teste Aristo.) ex fine sumenda est, sequitur ergo quod cum finis matrimonij impediatur: nisi adsit libertas, quod ipsa naturaliter necessaria est. Et probatur. Quia si non esset libertas plena: facilè adinuicem discedent coniuges, & sic non erit prolis educatio, nec erit operum communicatio, quę est finis secundarius matrimonij. Ex isto patet quomodo sit de iure naturę quod tale matrimonium metu contractum non teneat, vt Panor c. Cum locum, de sponsa. Quia in matrimonio reperiuntur tria bona, fides, proles, & sacramentum, vt in c. finali, de conditio. apposi. Et 27. q. 2. c. Omnē Quę omnia metus intercedens habet excludere. Nam primo: matrimonium est sacramentum, quia significat vnionem inter Christum & Ecclesiā vt in c. debitum, de biga. Vndè sicut Christus voluntariè assumpsit carnem humanam, ita & matrimonium illam vnionem designans: debet esse voluntarium, vt signum correspondeat signato.

Scotus in 4. d. 29. & gab in 3. d. 39. Arist. 2. phisi. tex. co. 75. Altisio. 4. tracta. 9 c. 6. q. 6. Panor.

A

Ad ephe. 5 Coloni. q. 252.

D

¶ 2. Metus impedit procreationem prolis, quę est secundum bonum matrimonij, quia propter displicentiam non intenditur procreationi prolis. 3. Est contra bonum fidei, nam fides est vnum ex bonis matrimonij, vt nullum sit adulterium, sed propter metum, seu inuitas nuptias: de facili coniuges labuntur in adulteriū, quia quod quis non diligit: facilè contemnit, vt in c. Pręsens. 20. Q. 6 Hęc ibi Abbas. Ecce habes ex istis quod sit contra ius naturę, & diuinum: coactio, seu violentia in matrimonio. Et propter ista in iure positiuo determinatum est: quod talis matrimonij contractus sit nullus, & eas declarat illegitimas personas fuisse etiā de iure naturali, & diuino. Quia est sūma requisita libertas, vt patet in c. Veniēs Et c. Cōsultationi, de sponsa. Hęc cōclusio prima est cōtra palu. in 4. d. 29. q. 1. Et Ricar. ea. d. ar. 2. et Maio ibi q. 1 Dur q. 2.

2.

Abbas. S. tho. d. 29. 4. ar. 3. Scotus eadem. d. et suple. gabri. ibidem

C

¶ Si quis timore mortis, vel stupri, vel carceris, vel verberū vel seruitutis, vel grauis infamię sui, vel suorum, vel amissionis status, vel maioris partis bonorum suorum, vel vinculationis: consenserit in matrimonium, tale matrimonium est nullum iure

2. conclu. ob declarationē pmę solū posita

Ratio conclusionis. re positiuo, & iure diuino, & naturali. Hęc conclusio patet. Quia illa quę metum inducunt cadentem in constantem virum anullant matrimonium, sed ista sunt, mors, & cruciatus, in c. Cum dilec. De his quę vi metus causa fiunt. De stupro, & seruitute. ff. eodem titulo. l. Isti quidem. Instituta, eodem ti. §. 1. 2. & 3. Vincula In l. Neq; timorem, eodem ti. Et de infamia iuris, vt in. l. finali ff. eodem titulo. Et de amissione status, vel partem magnam bonorum expresse, Panor in c. Abbas extra, eodem titulo, si non potest qs sustentari sine illis bonis, quę perdere timet. Et idem glo. in. l. Aduocati. C. de aduoca. diuer. iudi. Et facit pro hoc. c. Presbyteros. d. 50. & l. pen. C. eodem titulo. Et ibidem Panor ait non solum hoc esse verum, quando sine illis rebus viuere non potest, sed etiam quando grauem patitur iacturam. Et sic patet q; quicunq; metu alicuius signatorum contraheret matrimonium non teneret. Et non solum quando ista in propriam personam, sed etiam q̃n do in coniunctam, vt in patre respectu filij, & e conuerso. Nec opus est hic alia probatione, q̃ iuris determinatione Et de vinculatione. ff. eodem ti. l. Neq; timorē. c. Veniens, in 1. & 2. Et. c. Cū locum, de spōs. Hoc sit contra cardina, qui in. c. Abbas, eodem ti. dicit, matrimoniū quocunq; metu contractum esse verum, sed rescinditur ab Ecclesia. Immo secluso Ecclesię pręcepto: esset nullum.

Panor. Glossa. Panor. Ricar. in d. 29. arti. 1. q. 1.

A B

3. conclu. ¶ 3. Conclusio. Quicunq; ob vitandum maius malum (quodcunq; illud sit) eligit quod minus est: dicitur id agere metu cadenti in constantem virum. Ille dicitur esse constans vir, qui eligit minora mala, vt vitet maiora, vt patet ex. 3. notabili, sequitur ergo quod vbicunq; simul duo occurrunt mala: quorum alterū subire neceße est, subeundo minus: ad maius vitandum: dicitur illud subijsse timore cadente in constantem virum.

S. Tho. 4. d. 29. Silue. in verbo metus. q. 1. Almain in mo. c. 3.

2. ¶ 2. Sic. Quia iste qui ad vitandum maius malum: in minorē consentit, timore & metu operatur, ergo vel timore iusto, & viri constantis, vel inconstantis, sed non inconstantis: cūm minus eligat, vt vitet maius, ergo est viri constantis. C

4. conclu. ¶ 4. Conclusio. Maius malum, vel minus malum, quod causa est

est istius timoris: non considerandum est ex natura rei, sed ex parte eius cui infertur. Quia si verum esset quod ex parte rei esset Ratio.
consideradum, timor in omnibus esset equalis, & sic si in vno esset talis qui caderet in constantem virum, & similiter in omnibus, sed hoc est falsum. Nam vna res potest mouere vnum, maxime vt est
A verberatio, que tamen alium non mouebit, quia non omnes sunt Nō eadem eiusdem virtutis. Item. Aliquis poterit existimare: datis duobus ęqliter mo malis: vnum esse minus alio, & illud subire, & sic diceretur con- uent oēs.
stans. Et alius potest illud existimare maius, & illud subire, & sic erit inconstans, vt supra diximus.

¶ Ex quo infertur: quod si vni esset maius malum pcuti colapho, Coroll.
vel verberari parum, vel victu ad aliquos dies priuari, vel ex terra propria aufugere, aut iacturam in bonis temporalibus pati, quam sit matrimonium ducere, quod qui tali timore matrimoniū duceret: esset obligatus ob timorē cadētē in cōstantē virum. Et ista cō Nota pro clusio est notanda propter huius orbis incolas, qui eo quod meticu- istis.
losi: ex leui metu maxime mouebantur.

¶ Matrimonium cōtractum imperio, vel precibus regis, vel 5. conclu.
B cuiuscunque domini circa subditos, qui tyranice tractare solet suos: non obtemperantes: est ipso iure nullum. Et dicitur cadens in constantem virum. Hoc asserit Panor in c. vltimo Qui clerici, Panor.
vel vouentes. Et idem Ioan. ibidem, & Bar. in tractatu de tyra- Ioa. andre
no. Et probatur. Ille metus dicitur matrimonium inualidare, qui Bar.
virum constantem mouere potest, sed preces, vel imperium ty- 1. ratio.
rani: virum constantem mouere possunt, vt constat, ergo talis dicetur metus cadens in constantem virum, & per consequens anullans matrimonium.

¶ Ille dicitur constans vir, qui subit minus malum ad vi- 2.
C tandum maius, sed maius est in matrimonium consentire, quam in manus tyrani incidere, ergo qui isto timore matrimonium contraheret: liber esset a matrimonio. Ex quo sequitur: quod cū apud istos
infideles domini essent sic seui, & impetuosi: quod qui imperio ipso- Corolla.
rum, vel precibus agerent, & matrimonium ducerent: non esset Nota.
matri-

matrimonium. De quo infra clarius.

6. conclu ¶ Quis metus sit cadens in constantem virum, vel quis non sit, si non sit expressum in iure, arbitrio boni viri in foro conscien

Ratio .1. tię, & iudicis in foro iudiciali standum est. Probatur prima pars

partis pri. ex iam dictis Nam cum extra illa quę expręssa sunt in iure: alia sint quę virum constantem poßint mouere, & non poßit ex iure constare, aliundé quęrenda est veritas. Et non videtur nisi ex A arbitrio boni viri. ¶ Item. Quia quędam sunt quę mouerent

2. virum vnum constantem, quę alium non mouerent, ergo cùm determinatio quę sint illa non possit pendere ex re ipsa: sequitur q aliundé pendet, & non videtur vndé, nisi ex arbitrio boni viri, ergo ab eo iudicandum est. Ista est determinatio Siluestri in

Siluester. verbo metus. q. 1. Et sũma Tabiena eodẽ verbo allegat Panor in

Tabiena. c. Cum locum, de spõsalibus idem dicentẽ, licét ego non inuenerim

Panor. in Panor, sed solum hęc verba, quę faciunt satis ad propositum. Minor metus in muliere sufficit, q̃ in viro. ¶ Ex quo seqtur q arbitrio boni viri in cõscientia standũ esset. ¶ Alia pars, q in fo-

2. pars. ro iudiciali arbitrio iudicis est standum: patet ex expręßa det-

probatur. minatione Abbatis in c. Continebatur, de sponsa. impub. vbi po- B nit hanc determinationem. In his quę non sunt expręßa ĩ iure: stã

Abba. dum est arbitrio iudicis. Et vt recitat summa Rosela excõmu-

Rosela. nicatione. 19. §. 10. Pet. de ancha. ait: q iudicis arbitrio relinqĩ:

Ancha. quis timor sit intus cadens in constantem virum, quantum ad ea quę non sunt in iure expressa. Et probant adducta in principio in notabilibus. Et ratio sit. Ad ipsum spectat de dubijs iudicare, ad quem spectat finaliter sententiam dare, sed ad iudicem spectat

S Tho. 12. finaliter sententiam dare, ergo ad ipsum spectat in tali iudicio

q. 96. ar. 6 & interpretari. De quo vide Couarru. ĩ epitome. 4. de cre. p. 2. C c. 3. §. 4. nu. 8.

Corolla. ¶ Ex ista conclusione infertur, q ĩ foro conscientię licebit iudicare confessori circa istos nouiter conuersos: de metu eis illato ad matrimonium, siue fuerit ante fidem, vel post. Vtrum. s. fuerit

Notandũ cadens in virũ constantẽ, & sic excusans, vel non fuerit sed leuis.

¶ Matri.

¶ Matrimonium contractum ex metu leui, sed tamen timore: licét sit validum, & firmum in foro exteriori, in foro conscientię non tenet, sed est nullum stando solum in iure naturali. Probatur primum, quod in foro exteriori sit validum ex capitulis sup allegatis, in quibus determinatur, quod si matrimonium fuerit metu
A iusto cadente in constantem virum contractū: sit nullum. Et a contrario sensu in iure est validum argumentum. Et si leui metu: est firmū, & ratū. ¶ 2 tamen pars quę difficultatem habet probatur. Matrimonium contractum metu cadente in constantem virum est nullum iure naturę & diuino, quia non est plena libertas, quę in tali cōtractu requiritur, ergo etiā matrimoniū cōtractum ex leui metu erit iure naturę, & diuino nullum. Consequētia est bona: Quia sicut constans vir cogitur a graui malo, vt in minus consentiat inuitus, sic inconstans mouetur a minori malo, vt
D in maius cadat. Ex conditione enim diuersa vtriusque prouenit: quod res diuersa ęqualiter moueat vnum, & alium. Sicut enim vir fortis posito timore mortis: timet iusté, & aliud minus malum subit inuitus, vir inconstans timet amissionem, vel peccunię, vel alicuius alteri⁹ similis, & tāto mouetur ab isto obiecto ad consentiendum alteri malo, quantó mouetur vir fortis a morte. Sequitur ergo quod stando solúm in iure naturali tanta sit coactio i vno sicut in alio. Quod si vnum est inualidū iure naturali, & aliud erit. Et si primum est nullum, quia plena defficit libertas ad talem cōtractum requisita, quód secundum erit etiam nullum, cúm sic defficiat libertas. ¶ Item. Panor dicit in c. Cū locum, de spon. Con-
C tractus qui requirit liberum consensum ipso iure est nullus, si interueniat coactio, quia licét coacta voluntas sit voluntas. 15 q 1. c. Meritó, tamen non est voluntas libera, & sic quia defficit qualitas libertatis, quę est de substātia cōtractus: ē nullus ¶ Et quę requirunt liberum consensum sunt. 8. vt aßignat idem Panor in c. Abbas, de his quę vi. Primo. Omnia quę sunt meritoria 2 Matrimonium. c Cum locum, de sponsa. Et c. Veniens. Et. 33 q. 5 c. Notificasti. 3. Voti promißio, vel solutio ff. eodem ti. l. Si mulier. § si

7. conclu.

Hugo in suma sen. tracta. 7. ca. 6.

Viguerius de institu. theo. ca. 16 § 7 ver. 6.

Sco. d. 29 Gab. 3. d. 39. q. 1.

2. Panor. Coacta voluntas non est voluntas libera.

8 sunt quę requirunt liberū con.

dos

dos.4.Iurisdictio.5.Authoritas tutorum.6.Absolutio ab excommunicatione.7.Testes testamentorum.8.Votum.Ex isto summo argumentum.Omnia ista metu facta inualida sunt,quia requirunt plenam libertatem,inter quę matrimoniũ ponitur, ergo vbi non est plena libertas:non erit matrimonium validum,sed in coactione(etiam metu leui)non est talis libertas,quia cúm sit inconstans vir:maximé mouetur quantuncunq; leui metu,ergo in iure naturali stando:tale matrimonium non valet. A

3. ¶Matrimonium contractum timore cadente in constãtẽ virum est nullum iure naturali.Quia cúm tali timore contractũ: non potest stare finis ad quem ordinatur,siquidem ordinatur tã q̃ ad finem principalem:ad prolem,quę non procreatur ex inuitê coniunctis,vel si procreatur, non debité fit. Quia non diũ manent iuncti.Item.Non est operum communicatio.Quia dissidẽtes inter se non communicant in operibus.Hanc rationem aßignant omnes doctores:quare irritum sit matrimonium vi contractum,tam Theologi,q̃ iurisconsulti,vt dictum est.Ex ista ratiõe probo conclusionem.In illo qui metu(licét cadenti in inconstantem virum)consentit in matrimonium concurrunt omnia ista,ergo si ob ista primus cõtractus iure naturali inualidatur,& 2.similiter.Patet.Quia cúm sic inconstans vir moueatur leui metu, vt coacté consentiat,sicut constans graui,sequitur vel q̃ nõ erit prolis,vel si sit:non debité educabitur.Quia non manebunt diú simul,qui inuiti coniuncti sunt.Sequitur etiã q̃ non erit operum cõmunicatio,ergo iure naturali si vnum matrimonium inualidum est,similiter & aliud erit.

In 4.d.29 B

4. ¶Timor maior vel minor non aßignatur ex natura rei, quia meticulosus,& auarus potest plus timere iacturam paruæ peccuniæ,q̃ vir fortis mortem ipsam.Minor enim libertas est in auaro ad contrahendum matrimonium timore amißionis peccuniæ,q̃ sit in constanti:timore mortis,sed hoc.2.est nullũ iure naturæ,ergo primum. Alióqui metus ex natura rei esset considerandus,quod non apparet.Argumentum sumitur ex dictis Panor C

Tiraque l.9.conubi fo.82.nu.121

Panor.

nor c.Cum locum.de sponsa,vbi dicit,ꝙ minor metus sufficit in muliere ad hoc quod sit iustus,ꝙ̄ in viro.Sic glo.in c.Cum locum de sponsa.& ma.Quam sequitur Anto.& Panor.& Car.Alex.et Roma.singu.228.& soci.con.64.volu.1.& Hostien.in c.Venientis,extra de sponsa.De quo vide Tiraque:de legibus conubi.l.9. nu.121.Sequitur ergo ꝙ ex qualitate personę metus metiri debet,sed omnes isti qui sunt in his partibus:secundum naturam rei fœminis sunt debiliores,ergo metus in eis erit magnus, etiam si leuis videatur secundum naturam rei. Anto. Panor. Cardi. Alex. Tiraque.

A

¶Qui dicunt timorem cadentem in constantem virum inualidare matrimonium:dicunt ꝙ quis sit iste timor,& qualis, iudicio,& arbitrio boni viri relinquitur,vt supra dictum est. Cũ ergo leuem hominem,& meticulosum:leuia poßint mouere tantũ: sicut grauia virum fortem,sequitur ꝙ eadem erit ratio vtriusꝗ 5.

¶Ex isto sequit̃: si talis cõditionis sint homines,vt sunt:nimis meticulosi,& inconstantißimi,& seruilis conditionis,si metu cõtrahant,& consentiant in foro conscientię stando:non est iudicandum pro matrimonio,nisi consensus liber adueniat de nouo, quantuncunꝗ causa qua mouetur leuis sit secundum se,quia licêt leuis secundum se,& leuis in ordine ad virum fortem, & constãtem,est tamen grauis nimium respectu istius meticulosi,& inconstantis.Ex quo poteris multa dubia absoluere circa Indos, qui vt in plurimum confitentur se timore contraxiße.Et satis hoc manifestãt,quia facilê diuertebant,eo ꝙ inuite contraxerãt.Habes etiam ꝙ cum isti tempore infidelitatis non tenerentur legibus Ecclesię: ꝙ matrimonium contractum inter eos est iudicandum secundum ius naturale,& sic ꝙ quomodocunꝗ metu fuerit contractum etiam si leui,non fuit verum matrimonium,si ex illo leui metu valdê coactus est talis ad consentiendum.Et probatur vltima ratione.Nam si aliquis metu etiam leui acquisiuit aliquid:nõ acquirit ius,sed tenetur restituere illi a quo extorsit per metum, etiam si sit ob timorem reuerentię datum,si contra voluntatem fuerit datum.Sic disponunt iura.ff.qua re ac,noda,l.1.§:Quę Coroll. B Nota. Considerãdum. C Vltima ratio ad con.

Honorando. Sequitur ergo q si quis timore acquisiuit ius supra corpus alterius: q tenetur restituere suo domino vero, stando in foro conscientię, dato in contentioso non teneretur. Et sic iniustẽ poßidet quod alterius est, ergo non est matrimonium verum ĩ foro conscientię. Quia non est acquisitio iuris quando intercedit metus. Hęc cõclusio est contra cõmunem opi. sed tamen mihi apparet vera. Et sic absq distinctione videtur sentire Viguerius. A

Contra communem opinio. Institutio theologi c. 6. §. 7. ver. 6.

Ad illa q̃ in contra.

¶ Nunc restat ad iura respondere, quę videntur contrariũ sonare. Dicẽdumq intelligũtur in foro exteriori, in quo pręsumitur q qui metu leui cõsensit: plenissimé & liberrimé consensit, si quidem presumitur quemlibet virum constantem eße, & q non moueretur a re leui: nisi volens. Tamen in iure naturali, & foro conscientię: stãdum est ad illud quod fuit de facto, nõ ad pręsũptionem. Exemplum est in iure satis apertum. Nam. ff. de regulis iuris. l. Veniet. Et Quod metus causa. l. Metum, determinatur q acquisita per consensum metu extortum teneãt in foro contentioso, sed in foro conscientię sunt irrita, vt bene notat Siluester in verbo Metus. §. vltimo. Sic ergo potest esse q iura determinẽt matrimonium contractum ex leui metu tenere, quia pręsumit liberum consensum fuisse. Et tamen in iure naturali, & foro consciẽtię non teneat, quia non fuit plena libertas ad id requisita, sicut testamentum habens deffectum testium, vbi fraus non interuenit, nec dolus: in foro iudiciali non tenet, sed in conscientia & iure naturali; sicut egregié determinat do. Adria. Et si forte alicui hęc opinio noua videatur, rationes tamen quibus hęc fulcitur non sunt nouę. Et vere mihi valdé probabile est hoc, quod vnum istorum duorum necesse sit concedere, vel q vbi interueniat consensus, siue sit metu cadente in constantem virum, siue metu leui, est matrimonium iure diuino, & naturali, sed ex Ecclesię statuto illud contractum metu cadente in constantem virum: annullat. Et aliud tenet, sicut videtur tenere duram, & maio. Vel est dicendum, q si iure diuino, & naturali contractum ex timore cadente in constantem virum non tenet, sicut bené tenet. b. Bo-

Silues.

B

Adria. in quoli. 6.

Dur. d. 29 q. 2. maio. d. 29 q. 1. Ricar. d. 29. q. 2. Car. in ca. abbas, eodem tit.

C

na, & Scotus, & Panor. in loco allegato supra, etiam nec contrac tum timore cadente in inconstantem virum tenebit de iure diui no, & naturali, sed solum ex statuto Ecclesię, quę pręsumit liberé consensisse. Et ratio est. Quia vtrobiq; de iure naturali est eadē ratio cum non sit plena libertas. Istam opinionem videtur tenere do. de palu. Qui dicit in sententia, q; eo matrimonium contrac tum ex metu non iusto tenet, quia Ecclesia istum contractum irritat omnino in pęnam malefacientis, & subueniendo opręsso & contractum ex leui metu non irritat, ergo saltim ex isto docto. (secluso iure positiuo) eadem est ratio vtriusq;. Pro hac opinio. facit quod Ioa. igneus in. l. 3. eleganter. ff. ad syllani, dicebat: quod matrimonium contractum ob solo metu reuerentiali nullum esse, acsi ex metu cadente in cōstantem virum esset contractum. Dato alijs nō placeat hac opini. Quę & Scoti est. — Bonauen. in. 4. Sco. in. 4. d. 29. Panor. Palu. d. 29. 4. q. 1. Ioa. igneus. Sco. d. 29

A (margin)

¶ Si quis metu iusto contraxit matrimoniū, & posteá manet cū cōiuge, & potēs fugere nō aufugit, sed semper durat. Vtrū solū per illam cohabitationem fiat verum matrimonium, quod āte fuit nullum deffectu consensus. Respondetur: q; si non interueniat nouus consensus: nullo modo per temporis diuturnitatem fit validum, quod a principio fuit inualidum. Et hoc probatur. Nam a principio propter metum interuenientem fuit matrimonium nullum ex deffectu consensus, ergo si non adueniat de nouo cōsens9: nullo modo fiet ratum, & validum, quod anté fuit nullum. Quia idem sine aliqua mutatione sui semper facit idem, ergo si ille primus consensus semper manet, nullo modo ipso manente fiet validum matrimonium, quod inualidum est. Et patet ex. c. Accedens, de conuersione coniuga. vbi mulier metu viro suo dederat licentiam intrandi religionem, & ipsa mansit in domo monialium non accepto habito, postea veró vir retrocedens, relinquens habitū, petitur ab vxore, & restituit ei. Ecce quomodo illud quod metu extorsum fuit: per diuturnitatem temporis non fit validum. Et ibidem glo: Aliás qui compelleretur ad religionem, & non vt vxorem assumeret. Et idem determinatum ē in. l. 2. & penul. C. qd — 1. dubium. Solutio. Quod a pn cipio fuit inualidum nō fit validum ratione temporis. Aris. 2. de gene. tex. co. 56. S. Bona. d. 29. q. 2. Viguerius in suis inst. theolo ca. 16. § 7. verbo. 6.

B, C (margin)

metus

Inno. Panor. metus causa. Et idem Inno in.c. super eo, de renunciatione. Et Panor in c. vltimo de conditio. apposi.

Instantia. ¶ Contra istam determinationem videtur textus apertus c. Ad id, de sponsalibus, vbi est casus, ꝙ puella 11. ānorum metu cuidam viro consensit in matrimonium, postmodum veró liberé cohabitauit per annum, & dimidium, petebat ipsa diuortium. Respondet summus Pontifex sic. Quamuis vndecim annos habens ab initio inuita fuisset ei tradita, & renitens, tamen quia postmodum per annum, & dimidium sibi cohabitans consēßisse videtur ad ipsum est cogenda redire, nec de cętero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum quod non consenserit in eundem nominauerit producendos, cûm mora tanti temporis huiusmodi probationem excludit. Mādamus igitur, vt propter hoc non omittas quominus vtrunꝗ compellas ad alterum maritali affectione tractādum. Ex isto textu videtur sumi argumentū contra determinationem. Quia per solam cohabitationem sine alio consēsu iudicatur pro matrimonio. A

Solutio. ¶ Ad hoc respōdetur, ꝙ textus non est contrarius, imo facit multum pro nobis. Ibidē enim determinatio fūdatur in pręsumptione consensus de nouo, siquidem ex hoc ꝙ liberé cohabitauit: præsumit Ecclesia de ea: ꝙ non manserit in peccato, cōmiscendo se carnaliter ei, quem non acceperat in virum liberé, sed ꝙ pôst consentiens cohabitauit cū eo absꝗ peccato. Et sic in foro exteriori iudicandum eßet pro matrimonio, stante tali pręsumptione consensus, sed in foro consciētię si constet non fuiße talem consensum de nouo, nunꝗ esset tenendū pro matrimonio, quantuncunꝗ per longum tempus maneant simul. Et ista est communis sententia. De quo vide Oldra, consi. 35 Et Calde. cōsi. 1. Et Bart. in. l. Si ob turpem. ff. de conditi. ob turp. caus. B C

Oldra. Calde. Bar.

Dubiū. 2. ¶ Sed an matrimonium blanditijs, vel importunationibus cōtractum: teneat.

Dilutio ¶ ℞. quod tale tenet, tam in foro exteriori, ꝗ de iure naturali, & diuino. Quia vbi est plena libertas: contractus tenet, sed

in

in matrimonio contracto blanditijs, & importunationibus est plena libertas, ergo matrimonium erit validum. Et probatur hoc. Nam ibi minuitur libertas: vnde voluntarium tollitur, & tantũ quantum diminuitur de voluntario: tantundem libertatis diminuitur, sed per blanditias nullomodo voluntarium tollitur, quia naturaliter fertur in huiusmodi blanditias voluntas ipsa, neq; refugit. Et sic nulla tollitut libertas, sed magis crescit, sicut doctor subtilis dicit: ꝙ inductione per blanditias, et delitias, multum est de voluntario, et parum de inuoluntario, sic ꝙ si voluntas ipsa sibi dimitteretur: prosequeretur ipsas blanditias, quia ei cõnaturale est, ergo ipsę non causant inuoluntarium. Et ob id matrimonium hac ratione contractum: erit omnino validum.

S.Tho.12 q.6.arti.6

A

Sco.4.d. 29.q.1.ad 3.

¶ Eodẽ modo cõtractũ ĩportunationibus poßet probari. Nã importunationes non tollunt libertatem plenam: requisitam necessario ad matrimonium, supposito ꝙ solum sunt importunitates, et non comminationes. Nam importunationes aliquo modo mouent voluntatem, sed non mouent vt aliquid adimant voluntarij, quia illas importunationes non existimant tanq; aliqnid verum, quod moueat ipsã, sed tanq; quodam apparens, quod prębet incentiuum eliciendi actum volẽdi Non tamẽ ꝙ omnino moueãt ipsam voluntatem ad actum volendi. Sicq; ex parte hac (quia quę minima sunt: pro nihilo reputantur) habet ꝙ matrimonium huiusmodi importunationibus contractum: non sit inualidum aliquo iure, dummodo non concurrant minę. Nam si concurrant importunationes, et timor reuerentialis: impedirent, vt optime Matheus. De affli. decis. 69.

B

Math. De aflic.

¶ Dubium est tertium. Si quis iustẽ ad supplicium ducatur, & timore mortis consentiat in matrimonium: vtrum sit validum Vt si alicui dicatur: qui ad mortem est damnatus, si in istã consentias: pœnam mortis euades, alióqui suspenderis, & tali metu compulsus consentit. Vtrum sit inualidum matrimonium Certũ est ꝙ si talis metus inferretur extra istũ casum, quó iustẽ ad mortem damnatus est, ꝙ non eßet matrimonium validum. Vtrum er

3.dubium.

C

go sit validum modo, propterea quia nulla ei fit iniuria.

Solutio. ¶ R. Tale matrimonium esse validum. Probatur. Quia sic compulso ob mortis timorẽ nulla fit iniuria, sed adbuc condonatur ei, & pœna remittitur, sequitur ergo ꝙ cum sit sine iniuria, & non proprié coactio interueniat, sed benefficium, & libertas: ꝙ tale matrimonium erit validum, si omnino consensus interior ad A sit. Et hoc probari potest ex consuetudine laudabili aliquarum regionum, vbi meretrices publicę solent tales: qui ad patibulum ducuntur petere in maritos, & conceduntur eis tanꝗ si inter eos sit verum matrimonium, dato ꝙ ille qui ad suspendium ducitur: nullo modo istam esset accepturus in vxorem, nisi timore mortis, quia certo scit se mortem non euasurum: nisi istam ducat vxorem. Et sic similiter si aliquis rogaret priuatum regis: vt a rege impetraret remissionem criminis capitalis, & ꝙ filiam suã duceret in vxorem, quam alióqui non duceret: verum esset matrimonium, quia ibi nulla interuenit iniuria. Sic Iaco. De bello viso. in practica crimi. titu. de lenonibus. Et paris. de puteo, tractatu de sindicatu, in verbo pęna. Et Guilel. benedi. in c. Rainutius, de testamen. verbo mortuo testa. Et Casaneus, de consuetu. burgun. rubri. l. §. 5. B

Meretrix potest petere illũ qui ad patibulũ ducitur

Iaco. ã bello viso. Paris de puteo. Guilel. Casaneus

Corolla. ¶ Clarißimé ex hoc sequitur, ꝙ si aliquis timore mortis, quã debet pati, sed iniusté, tamen consentit in matrimonium: ꝙ non ẽ validum in foro conscientiæ, neꝗ in foro exteriori: vt si quis iniusté ad mortem sit damnatus, & vt mortem euadat: consentit, non tenet, secus tamen esset vbi iusté, secundum allegata, & probata eßet damnatus, dato ipse eßet innocens, quia tunc si consentiret: videtur omnino dicẽdum ꝙ teneret. Nam dato ipse sit innocens, cum secundum allegata, & probata reperitur nocẽs ad mortem: nulla fit ei iniuria si compellatur ad matrimonium. Et ꝙ diximus de morte: intelligendum est de alia quacunꝗ graui lesiõe, vel de graui verberatione. C

4. dubium ¶ 4. Dubium. Si quis tamen contrahat timore pœnæ pecuniarię, vel alterius, quę posita fuit in contractu sponsaliũ. Virũ

teneat?

teneat?

¶ R. Quód in foro conscientię non tenet, si ita est quod timore talis pœnę fit contractus matrimonialis. Et ratio est. Quia nō videtur esse plena libertas necessaria ad matrimonium. Et hoc sic determinatur extra de sponsa. c. Gemina, vbi pœna apposita non obligat. Quia matrimonium debet habere libertatē, hoc dat pro causa summus Pontifex. Sequitur ergo quod si ista non adsit, siue sit parua peccunia, siue multa: quod matrimoniū nō tenet, saltim in foro conscientię, & stando in iure diuino. Licét Panor ibidē intelligat: quando est amißio omnium bonorum, vel maioris partis, quia si paruæ rei (dicit ipse) est matrimonium. Dillutio. A Panor.

¶ ARTICVLVS NONVS.

Vtrum si aliquis metu cadente in constantem virum matrimonium promissit, posteá per copulam subsequutam fiat matrimonium de presenti. Contingit sępe apud istos hic casus.

B PRosolutione notandum est. Quia vel loquimur in foro cōscientię, vel in foro iudiciali. 2. Vel est copula exorta vi, vel non. 3. Vel qui sic metu contraxit sponsalia: tempore copulę habet actum: nolo istum vt virum, vel habet affirmatiuum consensum. Vel nullum habet, quia de eo nō cogitat. His suppositis respondetur. Notan.

¶ Si in sponsalibus fuit metus: ratione cuius non libere cōsensit, per solam copulam sequutam i foro cōscientię nullum est matrimonium. Probatur. Quia in foro conscientię ille metus inualidauit contractum, ergo quicquid posteá sequatur: nisi sit alius nouus consensus: non fiet validum. Probatur apertißime Quia quod a principio nō valuit sine aliqua mutatiōe: nō potest póst valere. 1. conclu. C 1. ratio.

¶ Si copula solum probaretur inter duos nullum est matrimonium in foro conscientię, si nihil pręcessit, ergo etiam si spōsalia violentia contracta pręcesserint, quia illa nullam vim habet, sed 2. ratio.

est.

est acsi nõ eßent, ergo. Et probatur Extra de sponsali c. Tua nos Vbi qui sine metu verba protulit, sed interius consensum non habuit, licet copula carnalis interuenerit: in foro conscientię nõ iudicatur matrimonium, ergo etiam in proposito a fortiori vbi metus interuenit: etiam copula superueniente: ex hac solum non est matrimonium. Patet ex c. De illis, de sponsa. impub: vbi determinatur, ꝙ nisi post violẽtiã: cõsensus acceßerit: nõ ẽ matrimoniũ. A

2. conclu. ¶ Si sponsalia fuerunt metu contracta, & in cõmixtione carnali nullus fuit actus l. fuit cõtrarius: nullũ est matrimoniũ ĩ foro conscientię. Probatur quo ad primam partem, quæ habet difficultatem. Nam ad matrimonium in foro conscientiæ requiritur verus, & legitimus consensus. c. Tua nos, de sponsalibus, sed ibi non est talis, quia primo non fuit in spõsalibus, cúm metu extortus non sit sufficiens, nec in cõmixtione fuit, quia supponimus nullũ talẽ habuerit, ergo non est verum matrimonium in foro conscientię. Ista cõclusio elucidat magis primã.

Ratio.

3. conclu. ¶ Post spõsalia contracta metu: copula carnalis subsequuta: cũ actu interiori cõsensus: faciunt quo ad Deum verum matrimonium. Probatur. Matrimonium contrahitur per consensum expreßum, sed in tali fœmina fuit verus consensus interior, & expræssus verbis in sponsalibus, & póst factó in copula, ergo veré erit matrimonium. Quia videtur liberé consensisse, dummodo in copula nulla fuerit violentia. B

Ratio.

4. conclu. ¶ Póst sponsalia de futuro contracta metu cadente ĩ cõstãtem virum: copula carnalis subsequuta: etiã nõ violenta: nõ facit matrimoniũ in foro iudiciali. Probatur ex c. His qui, de sponsa, vbi determinat: ꝙ si post spõsalia: copula fuerit subsequuta: nõ violẽta: sit matrimoniũ. Si ergo matrimoniũ p̃sumit ex copula, q̃ p̃ceßerunt legitima spõsalia, vbi non fuerunt talia, per solam copulam etiam non violentam non potest matrimonium presumi. C

1. ratio.

2. ratio. Item probatur. Quia omnino anullat matrimonium contractum per talem metum, ergo a fortiori etiam non iudicabit matrimonium per solam copulam: si talis metus præceßit.

¶ Póst

¶ Post sponsalia de futuro leui metu contracta: copula subse- 5. conclu.
quuta: facit matrimonium in foro exteriori: quãtum ad presũptio
nem, si copula nõ fuerit metu extorta. Probatur. Matrimonium 1. Ratio.
de p̃senti cũ tali metu contractũ ẽ verũ matrimoniũ, ergo sponsa
lia illo metu contracta sunt vera sponsalia, sed vera sponsalia
A post copulam subsequutam faciunt matrimonium de presenti, ex
tra desponsali. c. His qui fi. ergo. ¶ Itẽ. Quia qui leui metu contra 2.
bit sponsalia: presumitur liberé consensisse, & q̃ consensu mari-
tali consumauerit, & non fornicario.

¶ Sed quia de coactione incidit sermo, que matrimonio impe De impe-
dimentũ infert, libet impedientia matrimonium exacté tractare. dimẽtis, et
¶ Duplex est impedimentum matrimonij. Vnum quod prece- primo de
dit ipsum matrimoniũ. Aliud quod sequitur. Item. Dupliciter cõ interdicto
sideratur. Vel quia impedit cõtrahendum, si precedat, sed factũ Ecclesie.
tenet, nec dissolui potest. Aliud est impedimentum quod impedit
contrahendum, & dirimit iam contractum. De primis loquendo: Inpedimẽ
sunt. 11. que quidem impediunt contrahendum, sed contractum ta q̃ nõ di-
non dirimunt. Et sunt ista. Primo interdictum Ecclesie. Secundo. rimunt sũt
B Votum simplex castitatis. 3. Spõsalitium cum altera persona. 4. 11.
Si quis est iunctus alteri catbecismo. 5. Incestus cum affinibus,
hoc est cum consanguineis coniugis. 6. Vxoricidium. 7. Raptus
aliene sponse. 8. Proprij filij de fõte, vel ad chrisma susceptio. 9.
Presbitericidium. 10. Solemnis pœnitentia. 11. Coniugium sci-
enter cum moniali. Hec omnia sunt impedientia matrimo
nium ex statuto Ecclesie, vt. s. aliquis habens aliquod isto
rum contrahere non possit absq; peccato, seclusa dis
pensatione, exceptis duobus. s. spõsalitio, & voto simplici casti
tatis. Quia ista omnino impediunt, vt licite quis cõtrahere nõ po
sset ex iure naturali. Et quia intentio, & votum nostrum hoc est:
vt preci pué de matrimonio differamus, quantum ad presens ne-
C gotium huius none Ecclesie spectat: aliqua impedimenta predic-
torum declarabimus, que contingunt, & contingere possunt: alijs
vtcunq; enodatis, vt intelligamus quomodo ministri debeant se

habe-

Interdictũ Eccle. habere Et primo de impedimẽto quando contra interdictum, & probibitionem sanctę Ecclesię, quod est vnum inter cętera recitata, quo existente nullus licite potest contrahere, & absq; peccato, licet factũ teneat. Per Ecclesię pceptũ itelligimus: vel põtificis interdicentis clandestina sponsalia fieri, vel Episcopi idipsũ probibentis, vel alicuius interdicentis coniugium ex aliqua rationabili causa. Similiter intelligitur probibitio proprij sacerdotis: ne fiat, vel ne tali tempore fiat. A

ARTICVLS DECIMVS.

De clandestino matrimonio

Palu. in. 4 d. 28. Panor. Ioa. andre Glossator. Rimo: Clandestina matrimonia fieri est probibitum. Oportet autẽ prius scire qđ dicatur matrimoniũ clãdestinum. Et omissis 6. modis: quos Paludan9 aßignat solum duobus modis capiamus clandestinum, vt capit Panor, & Ioa. Andre. in additio. ad speculatorem. Et sicut gloßa. in. c. fina. de clandisti. despon. Hij veró sunt, quando fit matrimonialis coniunctio sine testibus. Vel quando fit testibus adibi B

Hugo. li. 2 de sa. p. 11. ca. 5. Matri. clãdesti. pro rato & firmo haben. S. Tho. in 4. d. 28. arti. 3 Docto. ibidem. Erasmus in annota. 1. co. 7. Conci. Colonienſe. bitis, sed sine solemnitatibus fieri assuetis, vel bannis. Istis duobus modis omnino, & proprie contingit clandestinum matrimonium fieri. Et vtroq; modo probitum est fieri ab Ecclesia, vt patet, extra, de clandes. despon. Et est peccatum boc vel illo modo contrahere, etsi matrimonium tale sit ratum, & validum. Et sic pro certo tenendum. In quo quidã (aliás vir doctus & grauis) decipitur putans sic ab Ecclesia probibitum: vt etiam factum sit irritum. Decipitur inquam, quia ad boc q; illud esset nullum: requiritur psonas sic contrabentes esse inbabiles per Ecclesiam. Quod: licét docti sic fieri desiderent, non tamen adbuc est determinatum. Ob id matrimonium tenet, vt. S. Tbo. & communiter Tbeologi. Et Decius cõside. 163. & 231. Et prepositus. Rubri. de clandesti despõsati. De quo in l. fi. ti. 3. parti. 4 Et conci. Coloniense. tractatu đ matri. Et vide Raine. 2. p. ver. matrimonium c. 9. C

¶Sed

¶ Sed pro maiori declaratione incidenter queritur. Vtrum sit peccatum mortale semper contrahere primo modo clandestine sine testium presentia. Sit casus. Sunt due legitime personæ, conueniunt inter se, & matrimoniũ cõtrahunt. Vtrũ sit mortale. Q. incidẽs

¶ Pro solutione dubij oportet distĩguere. Vel querimus hoc esse peccatum mortale propter Ecclesiæ preceptum solùm, vel q sit peccatum mortale stando in iure nature. Quia si primo modo, sequitur q infidelis sic cõtrahendo haud peccaret, de quo nec teneretur pœnitere: si conuerteretur ad fidem. At si secundo modo, sequitur infideles sic contrahendo peccare: cùm ius nature sit idem apud omnes. Notandũ. primo. A Isido. in li. Ethimolo.

¶ Est etiam. 2. considerandum: quòd pœnæ quæ apponuntur contra clandestinè contrahentes: non habent locum in spõsalibus de futuro, etiamsi fiant clandestinè. Sic glossa. in Clemen. vni. de consan. & affini. Idem Cardi. in c. Cùm inhibitio, & Feli. in rubri. de sponsa. Quámuis Ab. in dicto. c. contrarium dicat, & Dida. Castillo. in expositione l. Tauri l. 49. putet idem in sponsalibus de futuro. Ratio ergo q nõ intelligatur est: quia spõsalia de futuro non sunt clandestina matrimonia, licét dicantur clãdestina spõsalia. Et sic qui clandestinè aliquam desponsaret de futuro: non esset excõmunicatus. Hoc est contra supplementum Gabri. His prenotatis. ℞. Nota. 2. Glossator. Cardina. D Felinus. Abbas. Didacus casti. Ratio dictorum. Cõtra sup. in. 4. d. 28 q. 2. ar. 3.

¶ Contrahere clandestinè primo modo citra necessitatẽ vrgentem est peccatum mortale. Probatur, extra, de clandestina despon. c. Cùm inhibitio copu. vbi prohibentur ista fieri, sed cùm res sit prohibita, & grauis: sequitur q sit mortale. Sic Silue. quia materia est ponderosa. Et probatur ratione q sit mortale. Est q dem peccatum, & non veniale, ergo mortale. Probo añs. s. q non sit veniale. Quia peccatum iudicatur veniale ex paruitate iniuriæ, vel ex paruitate materie. Et e contrario: mortale ex magnitudine tali, sed in matrimonio clãdestino est huiusmodi grauitas, & notabile nocumentũ, ergo est mortale. Probatur ex fine matrimonij. Ordinatur. n. matrimonium ad prolem tanq̃ ad finem prin 1. conclu. & ra. eius C Siluester in ver. matri. 2. §. 17. Ratio 1. S. Tho. 12 q. 88.

Sup. ar. 1. cipalem, vt non solúm sit procreatio eius, sed vt optimé educetur & debité, ad quod mutua vtriusque requiritur cohabitatio. Item.
Aris. 1. Oeco c. 3. & alibi sępe. Est secundario ad operum communicationem viri & fœminæ, quia quędam sunt propria viri, alia propria fœminę. Et sic non posset vir solus sibi sufficere, neque fœmina. Et hac ratione est na
Sup. ar. 1. turalis huiusmodi coniunctio viri & fœminę, sed ex tali clandestina coniunctione iste finis (immo vterque) impeditur, ergo sequitur cúm sit graue nocumentum prolis: quód erit mortale. Nam ex hoc quod sine testibus contrahunt: defficit probatio, qua defficiente: transeunt ad alia matrimonia, & sic verum matrimonium dissoluitur, quo dissoluto fit maximum nocumentum proli, quia non potest debité educari. Fit similiter nocumentum volenti cohabitare, quia non est operum communicatio. Fit iniuria Ecclesię, quia verum & legitimum matrimonium contemnit, & dissoluit, quia defficiunt probationes sufficientes. Et non quomodocunque iniuria, sed grauis fit, quę est mortale. A

2. ¶ Secundo. Vbi fornicatio, & adulterium pręsumitur: ibi & peccatum mortale, sed in clandestino matrimonio est huiusmo
Euaristus. di: vt patet ex determinatione Euaristi Papę. 30. q. 5. c. Aliter, vbi dicitur: Aliter legitimum non fit coniugium, nisi ab his qui super ipsam fœminã dominationẽ habere videntur, & a quibus custoditur: vxor petatur, & a parentibus, & propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore a sacerdote (vt mos est) benedicatur. Ita peracta: legitima scitote esse cõnubia, aliter veró pręsumpta: non coniugia, sed adulteria, vel stupra, vel fornicationes potius: quam legitima coniugia non dubitatur, ni
Hugo. 2. de sacra. p. 11. c. 5. si vota succurrerit legitima. Quod Hugo intelligit .i. nisi publicé coram testibus se mutuo consentire profiteantur. Ecce ex ista pontificis determinatione constare est manifestum: talem clandestinam coniunctionem sine testibus esse peccatũ mortale. Quia vel stuprum, vel fornicationẽ, vel adulterium pręsumitur. B

3. ¶ Idipsum 3. probatur ex decretis Hormisdæ Papę. c. 6. Et
Hormisda. aducitur. 30. q. 5. c. Nullus fidelis, vbi dicitur: Nullus fidelis cu- C

iuscunque

iuſcunq; cõditionis ſit: occulté nuptias faciat. ¶ Pœna grauior 4.
pro grauiori infligitur culpa, & pro leui culpa non grauiſsima infligitur pœna, ſed pro tali clandeſtina coniunctione grauiſsima pœna excommunicationis infligitur, vt patet. Quia in omnibus dioceſibus cõmuniter ſub excommunicatione eſt interdictũ. Immó in Salmantina, in conſtitutionibus, nu. 42. ponitur: quód talis excommunicatus ſit vitãdus abſq; denunciatione, quód tamẽ non eſt tenẽdum, quia cõtra cõſtitutionem Martini. 5. in concilio Conſtantien. quę dicit, oportet eſſe nominatim excommunicatos, vel pcuſsores manifeſtos clerici. Ergo ſic cõtrahere non eſt leuis culpa, ſed grauis. i. peccatũ mortale. Hęc eſt communis opinio omnium, de quo egregié Caiet. ¶ Si. 5. rationem addere vellis. Scandalum ſ. quod generat alijs, quia eos tanq; concubinarios habent. Et adhuc philoſophi videntur inſinuare eſſe malum ſic contrahere, vt Apuleius. lib. 6 ſui aſini aurei, quando adducit Venerem argumentantem non eſſe legitimas nuptias inter Cupidinem, & Phiſcẽ, cúm res acta ſit furtim. De quo poli. Verg. in ſuo de inuento. rerum.

Concilium Couſtan. ſub Marti. 5. ď quo S. Anto. 3. p. ti. 21. ca. 3. Caie. in opus. to. 1. q. 2. Apuleius Polido. li. 5. de inuẽ. re. ca. 5.

¶ Contrahere clandeſtiné ſine teſtibus, ſecluſa neceſsitate vrgente, ſecluſo iure poſitiuo, ſtando in naturali eſt peccatũ mortale. Quia ſecluſa Eccleſię prohibitione habet in ſe malum graue mortale. Nam eſt graue nocumentum prolis, & vtriuſq; coniugũ cúm poſsint liberé alia contrahere matrimonia, ergo etiam ſine iure poſitiuo hoc ẽ malũ. Et quia graue eſt: erit mortale. Eſt etiã graue nimis, & nociuum reipub. & ad conſeruationem quietam eius: q; ſic ſecrete contrahentes facile ſe dimittant. 2. conclu. Ratio.

¶ Ex quo ſequitur: q; infideles ſic contrahẽtes peccabãt mortaliter, quia & ſi lege poſitiua humana non obligabantur, tamen iure naturali ſunt aſtricti, & ſi modo conuerſi faciant (ſicut q; plurimi faciunt) grauiſsimum peccatum committũt, & multo grauius: quantó facilius adinuicem recedunt, & deffic iẽtibus probationibus, & teſtibus: vno negante: alius manet fruſtratus legitimo coniuge. Et hoc maxime monendum, et eis conſulendum omnibus Corolla. Nota.

bus modis, vt non isto modo clandestino contrahant. Causã tamen vrgentem voco: quando poßet clandestine matrimonium fieri absq; peccato, vt si puella sub malignis tutoribus degens ne radatur viro insipienti: oblata oportunitate contraheret cum viro sibi grato absq; testibus. Vel quando post excidium, et ciuitatis destructionem euadunt duo legitimę personę, inter eos potest clandestinum celebrari matrimonium absq; peccato. Et quando A
duo publice contraxerunt existente impedimento, et póst ablato
Catherin9 li.5. cõtra Caie. clandestine contrahunt ad vitandum scandalum, licét Catherin9 lib. 5 cõtra Caie. nõ putet hoc clandestinum. Istis casibus seclusis vel similibus: tenet verum eße mortale contrahere clãdestiné. Et
Caie. 1. to. q. 2. Caie. in opusculis exprę ßé hanc tenet sententiam. Et pręter hos
Henricus. c. fina. eodem. ti. & Prępo. ibi poßunt eße alij casus, qui repentine facti clandestine: vt statim publicentur excusentur. Etiam si quis in gradu prohibito contraxit: póst aducta dispensatione licite secrete contrahunt. Dixi istos infideles contrahendo sic clandestine peccare mortaliter, intelligendo ꝗ se, nisi propter ignorantiã inuincibilem excusentur,
Nota. quos credo excusari. Quia dato hoc sit de lege naturę malum, tamen non est de primis principiis legis naturę, sed est de conclusio B
nibus quę eliciuntur ex principijs, quibus prohibetur quicqd difficilem facit finem, ad quem natura ordinat, vt ẽ pluralitas vxorum, quia non commode est communicatio operum, vbi sunt plures fœminę. Et sic clandestine contrahere est ĩ malum prolis, nõ quod totaliter eam tollat, sed quia non facile, immo difficulter educabitur, cúm facile coniuges clandestine contrahentes vertãt adinuicem, & sic non bene educatur prolis, quę facilitas dimittendi non eßet nisi propter clandestinum. Sicq; potest eße de hoc ignorantia, & non existente: est mortale.

3. conclu. ¶ Clandestine contrahere secundo modo. i. corã testibus, sed C
sine bannis, vbi consueta sunt fieri, & hoc sine causa rationabili:
Ratio cõ. est peccatum mortale. Probatur authoritate Innocen 3 extra ꝗ
Innocẽ. 3. clandesti. despon. c. Cúm inhibitio, vbi dicitur. Cúm inhibitio copulę coniugalis sit in vltimis tribus gradibus reuocata: eam ĩ alijs

volu-

volumus districtê seruari. Vndé prędecessoris nostri vestigiis inherendo: clandestina coniugia penitus inhibemus, prohibētes etiā ne quis sacerdos talibus interesse presumat. Quaré specialē quorundam locorum consuetudinem ad aliā generaliter prorrogando statuimus: vt cum matrimonia fuerint contrahēda: in Eccle-
A sijs per presbyteros publicé pponantur: cōpetenti termino prefinito, vt infra eū: qui voluerit, & valuerit legitimū impedimentū opponat, & ipsi presbyteri inuestigent: vtrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam: contractus interdicatur expressé, donec quid fieri debeat super eo: manifestis constiterit documentis. Hęc in textu. Et Panor. ibidem dicit. Banna seruanda: vbi est consuetudo. Et probatur. Hęc est iuris determinatio, & preceptum, ergo obligat, nisi per contrariam consuetudinem sit Panor.
D derogatum, & non ad veniale, quia grauior videtur ex prohibitione, & ex re ipsa circa quam est, ergo obligat ad mortale Dixi sine causa rationabili. Quia posset casus dari, vbi non esset necesse bannas precedere, vt notat Archiepiscopus florētinus, vel qa est senex, & veretur, vel quia timetur ne aliquis iniusté obijciat impedimentum, tunc banna possunt dimitti, maximé de licētia episcopi, si commodé haberi potest Sed ait idem Re. Anto. ꝙ vbi consuetum est illa seruare: est peccatum mortale omittere. Hoc tamen peccatum solúm est stando ī iure positiuo propter istud c Inhibitio. Nam eo secluso nullum videtur esse peccatum si modó Antoni. 3 p. t. 1 c. 16 §. 5
C fiat coram testibus. Vndé infideles sine talibus contrahentes: nullum peccatum committebant, excepto si sine testibus ipsi soli id facerent, quia tunc peccarent secluso positiuo, cúm hoc in damnum prolis naturaliter redundabat. Et hoc patet ex Panor sup c. Nam concupiscentiam, extra de constitu. vbi dicit, ꝙ lex obligat sub mortali, quādo loquitur per verba preceptiua, aut equipolentia, vt est: Inhibemus, Et sic est in presenti. Licet hęc non sit potissima ratio obligans, quia per verbū preceptiuū, vt bene Castro in suo de pœna legali. Panor. Castro. lib. 1. ca. 5.

Nota. ¶ Considerandum tamen est: matrimonium contractum corã testibus sufficientibus etiam si sine solemnitate, quę in iure posita est fiat: clandestinum non dici propriè, vt notat Abbas ili, in. c. Cum inhibitio, & idem Ioan. Lupus. Sego. in tracta. de matrimonio Sic Siluester in verbo matri. 2. in fine, & Palacios Rubi. i c. Per vestras, notab. 3. §. 21. & Palu. in 4. d. 28. q. 2. ar. 3. conclu. 3. q̃ A uis Bar. in l. fi. ff. de ritu nup. contrarium dicat. De quo Couarru. in epithome 4. decre. 2. p c. 6. nu. 10.

Abbas. Ioan. Lup. Siluester. Pala. Ru. Palu. Bartho. Couarru.

Dubium. ¶ Dubitatur tamẽ. Vtrum vsus ipsius clandestini matrimonij sit peccatum mortale, secluso ab illo quod cõmissum est in clandestino contractu. Vtrum tales sint in statu damnationis, vsq; dum publice manifestent se, & promittant se. ¶ Respõdet do. Caie. in suis opusculis in Q. de vsu clãdestini matrimonij: q sicut & ipsum contrahere est peccatum mortale, sic & vsus eius ¶ Ad cuius probationẽ considerandum est: q in matrimonij coniunctione dupliciter malum reperiri põt. Vno mõ: quia malum de se, sicut coniugium patris cum filia, vel filij cum matre, quia hoc cõtra legem naturalẽ est. Secundo modo malum: quia prohibitum, vt est inter consanguineos, & affines Et vtrocq; modo vsus B clandestini coniugij est malum secundum sibi anexa. Nam licet secundum se clandestinum coniugium habeat omnia necessaria ad matrimonium: tamen ex hominis proprietate naturali qua est animal sociale, atq; politicum: prouenit turpitudo in clandestino coniugio, & in actu eius. Ex hoc nanq; quod animal sit sociale, et politicũ habet q eius coniugium, & actus fiãt sine offensa, & periculo societatis politicę, sed vsus clandestini coniugij habet anexũ offẽdiculũ vitę socialis, dũ vident personas commisceri, quę non habentur vt coniuges. Atq; etiam sine scandalo non apparet mulier grauida. Item. Habet periculum offendendi ipsã vitam socialem. Posset enim alter coniugum alium ducere: dum ignoratur ligatus altero coniugio. Et quia ista grauia nimis sunt, habet vsus talis clandestini coniugij malitiam mortalem anexam, ratione scandali, & ratione Ecclesię prohibitionis. 30.

Dillutio. d. caie. to. 2 q. 1. Et in summa, in verbo matrimonialis vsus peccata.

Sup̃ ar. 1. Aris. 1. poli. ca. 3. Et. 3. Pol. 8. 4.

q. 5, quę tales coniunctiones fornicationes vocat, & dãnabilem dicit vsum ipsius, quod non esset: nisi vsus mortalis esset. Sicq́ du plici ex capite dicendum est vsum clandestini coniugij esse mortale, & sic seclusa probibitione ecclesię esset malum mortaliter. Hoc tamen oportet intelligas de clandestino primo modo, quan do id sine testibus fit, & nullo modo probari potest, quia in eo ve

A rè sunt anexa multa mala. Et quia qui periculum amat: peribit in illo: consequens est vt illos in statu damnationis secundum se esse putemus, nisi se prodant, & vt tales coniuges haberi se mani festent. Et Caie. ibidem addit, quód non solum vsus, qui frequen tiam actuum importat, sed etiam actus vnus est mortale, etiam cum sterili, seu vetula, quę non potest concipere, quantumcunq́ occultus: est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandes tinus, propter damnationem Ecclesię damnantis omnem contractum, & concubitum clandestinum in sua specie. Ac per hoc omnem concubitum, & contractum clandestinum, & consequen ter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consumandi: damnationem incurrit. Et ibidem caie. Ecclé. 3. Caie. Consilium

B monet confessores dicens. Quo circa caueant confessores viduarum nobilium: ne consulant fornicarie: vt contrahant clandesti num matrimonium, quasi licite deinceps satisfacturę voluptati suę cum clandestino coniuge, túm quia non sunt facienda mala vt veniant bona, & multó minús vt euitentur peiora, túm quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vsu dicti coniugij, túm quia adiungitur periculum homicidij vtriusq́, aut alterius coniugis: vt pluries vidimus nostra ętate. Consanguinei enim mul tó magis vindicant talia coniugia: q̃ si fornicatio sola fuisset. Hęc ibi caie. Caie. Paulus ad Roma. 3.

C ARTICVLVS VNDECIMVS.

Vtrum etiam apud infideles hoc teneat verum, q vsus clandestini matrimonij sit peccatum mortale.

Notā.

Ro quo est distinguendum, quia vel loquimur de clandestino primo modo sine testibus, vel de. 2. sine bannis. Item. 2, vel loquimur de infidelibus tempore suę infidelitatis, vel de ipsis postq̃ ad fidem sunt conuersi. 3. Vel loquimur de ipsis ratione pręcepti Ecclesię, vel solum secundum naturam rei: stando in iure naturę. De quo sint conclusiones. A

1. conclu. ¶ Infideles clandestine contrahendo sine testibus: licet peccāt sic contrahendo: nisi ignorantia inuincibili excusentur, non tamen mortaliter peccant in vsu talis matrimonij. Prima pars superius probata est. Secunda sic probatur. Si tales infideles in vsu talis matrimonij peccarent: esset propter anexam malitiam, s. quia est scandalum, & quia est in pręiudicium magnum communitatis, cum de facili possent transire ad alia matrimonia: relicto vero coniuge, sed propter nullum istorum est peccatū vsus ipsius in ipsis, ergo non est mortale. Probatur. 1. Quia scandalū cessat. Nam non ampliùs isti quos infideles nouimus commouentur, aut scandalizantur ex huiusmodi clandestino matrimonio: q̃ si esset publicum, & coram multitudine, quia nullam patiuntur offensionem, nec an sit malum intelligunt. Item. Nec alia ratione, quia scilicet possent se dimittere, quia secluso quod esset clandestinum, & esset publicum, habebant in consuetudine repudiare ad libitum proprias vxores, & alias ducere, licet ipsa repudiatio fieret per sententiam iudicis, vt post dicemus in secunda parte. Nec erat in hoc aliqua querella, nec reclamatio apud derelictum. Ex hoc ergo vsus talis matrimonij clandestini nō debet damnari mortaliter. Vel etiam vsus matrimonij publice contracti deberet damnari, quod non est dicendum, siquidem ex C vtraq̃ parte apparet equalis ratio quantum ad facilitatem dimittendi, licet posset dici differentiam esse, quia si quisquā publice duxit repudiatā: poterat probari esse legitimam vxorem, nō tamen sic de clandestine coniuncta, hoc non conuincit, quia nunq̃ cogebantur retinere primam, quia non sic indissolubilitatem matrimonij,

ratio. 2. partis.

trimonij,

trimonii intelligebant, immó credebant eis licitum: quando voluissent propriam relinquere, & aliam ducere, sicut modó experientia constat de aliquibus: immó vt in plurimum cognoui: q; si vnã habeant solum: licét fuerit 2. prima viuente, & repudiata: non existimabant peccatum aliquod esse. Si ergó iam christiani effecti hoc vix intelligunt, quantó magis in sua infidelitate id credendum est ignorasse? De quo in. 2. p. inferiús.

A

¶ Infideles, qui clandestinè sine testibus contraxerunt in infidelitate: póst ad fidem Christi conuersi: in vsu talis clandestini matrimonij non peccant mortaliter, nisi eis sit preceptũ, q; tales veniant ad contrahendum publicé. Probatur primo. In infidelitate manentes: in vsu non peccauerunt, licét peccauerint cõtrahẽdo, & in tali matrimonio post fidem susceptam remanserunt, ergo si peccant in vsu: erit propter Ecclesiæ preceptum, vel propter scandalum, vel propter periculum diuertendi ad alia coniugia. Non propter primum. Quia ignorantia inuincibili talis precepti excusantur. Nec ptopter scandalum. Quia inter eos nullum est. Nec propter aliud periculum. Quia tunc a prĩcipio fuit peccatum propter hoc, & non continuó peccant. 2. 1. ratio.

B

¶ Si tales conuersi in vsu talis clandestini matrimonij peccarent mortaliter: sequeretur q; tales ob hoc solum essent ĩ statu dãnationis, sed non videtur dicendum q; tot damnentur propter hoc solúm, cúm maior pars ipsorum sic clãdestine cõiũcta fuerit. 2.

¶ Si ipsi continuó in tali vsu peccarent: sequeretur q; aliquis faciens quod in se est damnaret̃, sed hoc est falsum, ergo. Probat̃ Demus q; tales sic conuersi legitimé sint coniuncti, & nullum aliud peccatũ cõmittant, seruent legẽ Dei, & cetera alia Ecclesiæ p̃cepta, tũc tales faciũt qđ ĩ se ẽ, nec ãpliús tenẽt̃, ergo vel dãnat̃ q facit qđ ĩ se ẽ, vel si nõ dãnat̃: nõ peccat ĩ vsu talis matrimonij. 3.

C

¶ Item. Isti ignorant inuincibiliter q; sit preceptum de publice contrahendo, & non possunt aliter vincere: nisi per religiosos qui eos docent, sed non monentur in hoc: q; q in infidelitate contraxerunt: veniant, vt modo publice contrahant, ergo ĩuincibiliter 4.

ignorant

gnorant. Et sic excusantur.

3. conclu. ¶ Neophiti clandestiné contrahentes sine testibus: quib9 Ecclesiæ preceptum sufficienter promulgatum est, & peccãt mortaliter contrahendo, & in vsu matrimonij nõ excusantur a mortali de se. Ista cõclusio probatur Quia lex Ecclesiæ iusta & sancta omnes obligat, & transgreßores non ignorantes: culpa reos facit, iuxta illud. Qui vos spernit: me spernit. Sequitur ergo ꝙ si tales habuerunt notiam precepti Ecclesię: (cùm res sit tam grauis) esse mortale contrahere: Et etiã seclusa Ecclesię ꝓhibitione propter mala anexa. Secunda pars. ꝙ in vsu sit peccatum mortale secundum se probatur ex iã dictis. In omnibus christianis est mortale, ergo in istis, qui tanq̃ christiani habentur,

1. ratio.

Lucę. 10.

2. ¶ Item probatur ex decreto illo Euaristi papę. 30. q. 5. c. Aliter. Vbi dicitur, ꝙ clandestina coniugia sunt habenda tãq̃ fornicationes, vel adulteria, nisi voluntas propria suffragauerit. Quod intelligit Hugo de S. Victore, vt supra dictum est. i. nisi illi qui secreto contraxerunt: publice consentiant.

Hugo. li. 2 de sa. p. 11. ca. 5.

3. ¶ 3. Probatur. Ille qui est in periculo cõtinuo peccati: peccat iuxta periculum in quo est. sed qlibet ipsorũ est in piculo peccãdi mortaliter, ergo peccat. Quia qlibet est in piculo liberè dimittẽdi alium, & aliud adire cõiugium. Et hoc est grauissimũ. Quód tale sit periculum patet. Quia cùm non sint testes, quibus reus conuinci potest: manebit alter cum damno sibi illato. Item. Ibi est maius & clarius peccatum: vbi periculum est certius, sed inter istos est certius ꝙ vnus alium relinquet, quia sic soliti erãt, ergo apud eos sic clandestine contrahere erit grauißimum, & semper in tali periculo manere erit mortale. Et sic quandoquidem alij christiani damnantur quantum ad vsum talis clandestini matrimonij: meritò & isti damnandi sunt. Dixi tamẽ de se, quia ex aliqua circunstantia poßet eße licitum, vt puta, quia non sunt vbi sic publice contrahere poßint, eo ꝙ in solitudine. Vel quia non habent sufficientem notitiam precepti Ecclesię, vel non commode poßũt coram testibus conuenire. Istis seclusis videtur propter grauitatẽ

A

B

C

rei eſſe mortale, quia ex conditione ſua facile diuertebant. Et ob id magis tenētur ad ſeruandum remedium appoſitum ab Eccleſia. ſ. contrahere teſtibus preſentibus. Verum eſt differentia inter iſtum neophitum, qui poſt fidem ſuſceptam contraxit clandeſtinè ſine teſtibus, & inter alium qui in infidelitate contraxit, &
A poſt conuerſus eſt, ſi quidem talis a principio legem chriſtianorū ignorauit, nec obligabatur, póſt conuerſus adhuc inuincibiliter ignorat in peccato manere, eo quod clandeſtine contraxit, ſed ſi audiat non licere: intelligit modo de nouo, non tamen audit quód qui in infidelitate contraxerunt: neceſſe eſt de nouo contrahant, ſed ſi fidelis audiuit legem anteq̄ duceret vxorem, & ſi non audiuit: ignorans: nunq̄ peccauit, ſed poſtq̄ ſciuit. tenetur publice coram teſtibus. Et ſic ex hac parte poteſt ſtare quomodo vſus clandeſtini matrimonij in illo qui poſt fidem ſuſceptam contraxit ſit peccatū, & non in illo qui in infidelitate contraxit, & poſt baptiſmum manet eodem modo, dato quantum ad contractum ipſum vterq̄ mortaliter peccauerit. Et re vera licét hoc valde ſit difficile aſſerere, quod huiuſmodi ſint ſemp in peccato, tamen quia chriſtiani ſūt
B (ſi ignorantia eos non excuſet inuincibilis, quam quidem eſſe credo apud multos) non video propter manifeſtas patrum determinationes: quo alio modo poſſint excuſari. Et fateor vere me timore quodam tentum: quando hęc ſcribebam, & bis, vel ter huc ac illuc animus inclinabatur, nunc pro iſtis neophitis, quia eos noui fragiles excuſando, nunc contra eos, quia certo ſcio multos diſſolui vno negante matrimonium pręceſiſſe, quia non fuerunt teſtes. Et ob id non potui (conſcientia teſte) ad excuſandum eos reperire rationem conuincentem, ſed potiús contra eos inueni perſuadentem. Tamen quia forté alius erit, qui melius in iſtis dubiis iudicabit: placet pontificum, & doctorum decreta in mediū aducere

¶ Euariſtus Papa in ſuo decreto. c. 2. Et aducitur. 30. q 5. c. Aliter legitimum, iam ſupra allegatum. ¶ Item Hormiſida Papa. c. 6. Ibidem allegatur, qui ait. Nullus fidelis cuiuſcunq̄ conditionis ſit occulté nuptias faciat.

Euariſtus. Hormiſida.

¶ In

Cõci. Arelatense. ¶ In concilio Arelatensi.c.6.Sine publicis nuptijs quisq̃ nubere,vel vxorẽ ducere non presumat.c. Nullũ. Nicholaus 30.q.5. ¶ Nicholaus Papa ibidem.c.Nostrates,cuius verba (quia prolixa) non recitant.

Leo. ¶ Leo Papa ibidem.c.Qualis debeat vxor esse, quę habenda est secundum legem.Et.c.Si quis:dicitur Coniugia quę clám contrahunt nõ negantur esse coniugia,neq̃ iubẽtur dissolui,si vtriusq̃ cõfessione ꝓbari potuerunt, verumtamen ꝓhibẽtur,quia mutata volũtate alterius eorũ:alteri9 cõfessiõe fides iudici fieri nõ potest.Vndé publice cũ alterius vota ĩ alterã partẽ se transtulerint pro priori coniugio(quod iudici incertum est) sententia ferri non poterit. Sixtus. Incerta enim(vt Sixtus Papa scribit episcopis per Hispaniam constitutis)nemo pontificum iudicare presumat. Et quamuis vera sint, non tñ credenda,nisi quę certis iuditijs conprobantur,nisi quę manifesto iuditio conuincuntur,nisi quę iudiciario ordine publicantur. Alia non aduco,in quibus solemnitates fieri solitæ in nuptijs depinguntur, ne lectorem offendamus. Si tamen vacauerit:in loco allegato.30 q.5.per totam,poterunt videri omnia de clandestina desponsatione. Et in decretalibus,eodem titulo,per totum:certe taliter sunt probibita,vt ex ipso colligere liceat quã graue sit peccatum huiusmodi. Extra de clandest. desponsa.

ARTICVLVS DVODECIMVS.

De benedictionibus nuptiarum.

De bñdictiõibus nuptiarum.

Ed quia de clandestino coniugio sermo incidit:non erit ab re tractare de benedictionibus nuptiarum vndé ortum habuerint. Et vtrum illas omittere sit peccatum.Et vtrum omnes neophiti teneantur ad eas,quandoquidem iam christiani sunt effecti.

B.P.Augus. ¶ B Pater Augustinus in questionibus no. et ve. legis.c.127. ait Benedictiones quę fiunt in nuptijs in paradiso sumpserunt initium, & deinceps in lege seruatę, & sic transfusę ad Ecclesiã.

¶ Et idem.14. De ciuitate Dei.c.22. Nos autem nullo modo

dubita

dubitamus secundum benedictionem Dei crescere, & multiplicari, & implere terram: donum esse nuptiarum, quas Deus ante peccatum hominis ab initio constituit: creando masculum & fœminam. Cui operi Dei benedictio subiuncta est. Gene. 1.

¶ B. Ambrosius li. 7. epistolarum ad vigilium. Ipsum coniugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oportet. Isidorus lib. 2. De origine offitiorum. Nam quod ipsa coniugia a sacerdote benedicuntur: hoc a Deo in ipsa prima conditione factum est. Sic enim scriptum est. Fecit Deus hominem ad imaginem Dei, & fecit eum masculum & fœminam, & benedixit eis dicens &c. Hac enim similitudine fit in Ecclesia, quod ante factũ est in paradiso. Hęc ille. His suppositis sit prima conclusio. Ambro. A Isidorus. Gene. 1.

¶ Benedictiones nuptiales in Ecclesia suscipere omnibus fidelibus qui matrimonialiter coniunguntur: pręceptum est. Probatur aucthori. Ciriaci Papę in suo decreto c. 4. dicentis. Benedictio illa quam nupturis sacerdos imponit apud fideles cuiusdam sacrilegij instar est: si vlla transgressione violetur, ergo est pręceptum. Alioqui transgredi non eßet sacrilegium. Item. Euaristus Papa. 30. q. 5. c. Aliter: ait. Vxor petatur &c. Et suo tempore sacerdotaliter (vt mos est) cum pręcibus, et oblationibus a sacerdote benedicatur. Item. Ibidem Hormisda Papa. ca. Nullus fidelis (cuiuscunque conditionis sit) occulté nuptias faciat, sed benedictione accepta a sacerdote: publicé nubat in domino. Ecce quam clarum pręceptum de benedictione. 1. conclu. 1. argu. Ciriacus. B Euaristus Hormisda

¶ Nicholaus Papa c. Nostrates: ibidem ait. Ambo ad nuptialia fędera perducuntur. Sic demum benedictionem, & velamen cęleste suscipiunt. Nicholaus

C ¶ Item ex concilio Carthaginensi. 4. Et habetur ibidẽ: c. sponsus, & sponsa: cum benedicendi sunt a sacerdote: a parentibus, vel paranimphis offerantur in Ecclesia sacerdoti, qui cũ in accesperint benedictionem: eadem nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permaneant. Conci Cartaginẽ. 4 Nota.

¶ Et ratione probatur. Aliquid fidelibus eße ab Ecclesia pręceptũ: Ratio ad cõclusionẽ

ceptum:non potest nobis aliter constare:q̃ per sacros canones, sed ibidem (vt constat) reperitur expresse omnibus christianis p̃ceptum, ergo veré suscipere benedictiones est preceptum. Et ꝓbatur maximé ex vsu Ecclesie catholice, quæ quidem: si de consilio eßet solúm: non compelleret fideles ad publicé cõtrahẽdũ.

2. ¶ 2. Probatur. Si non esset preceptum coniugibus benedictiones suscipere: quorsum esset opus obsecro tanto rigore in iure vti contra illum qui secundas nuptias scienter benedicit? Nam suspenditur ab offitio, & beneficio. extra. De. 2. nuptijs. c. Capellanum, &c. Vir autem. Vbi dicitur: ꝙ si alter coniugum est benedictus: nõ sunt benedicẽde de nouo nuptie. Qd̃ Panor ĩtelligit ibidem: hoc esse, quia benedictio fuit communis viro, & vxori: non debet iterari. Quia tunc iteraretur super personam iam benedictam. Licét modó ista derogata sint per constitutionem Ioan. 22. De quo infra. Sequitur ergo cúm in iure tanta sit solicitudo circa nuptialem benedictionem: ꝙ illa est in precepto. Et sic omnes christianos obligat, qui copulari debent. A

Panor.

Ioa, 22.

2. conclu. ¶ Has Ecclesie benedictiones cõtemnere nõ licet, cúm sit mortale, ex negligentia tamẽ non suscipere eas videtur veniale. Prima pars probatur ex illa determinatione Ciriaci Pape superius aducta, qui dicit: instar esse sacrilegij aliquid transgredi. Sed alia maiori: clariori, & indubia determinatione ꝓbatur concilij constantiensis, contra Vuiclef hereticum. Cuius verba sunt hæc. Quicunq; christianus qui solenizationem matrimonij contẽnit: peccat mortaliter. Non ergo opus est alia probatione, q̃ Ecclesie vniuersalis determinatione. Sed tamen quód secluso contemptu non sit mortale, sed veniale: patet. Nam iste benedictiões nõ sunt sacramentum, sed sacramentalia quedam, sequitur ergo ꝙ seruatis eßentialibus si alia secluso contemptu omittantur: non erit mortale. Item probatur ex expressa determinatione. 30. q. 5 ca. Nostrates. Vbi per ordinem expositis solemnitatibus, & sacramentalibus ad matrimonium concurrentibus: subinfertur. Peccatum autem esse si hec omnia in nuptiali federe non ĩteruenĩat B C

Vide vual in suo de sacra. ca. 133.

Ciriacus.

Concilium Constan.

ueniāt: non dicimus. Vbi glo. dicit, ꝙ si dos non interueniat: nullū est peccatum, vel si aliqua alia leuia, vel modica: non nocent, etsi aliquid non leue sicut est benedictio omittatur: si nocet: nō mortaliter nocebit, sed solum venialiter. Alióqui malè determinatū eßet: ꝙ si singula non interueniant: non sit peccatum. Glossa.

A ¶ Item. Quicunq; operatur aliquid contra pręceptum peccat, sed qui ducit vxorem sine benedictione facit contra pręceptum probibitiuum, vt patet ex allegatis, ergo peccat, & non mortaliter secluso contemptu, ergo venialiter. Et ad hoc probandum sufficeret vsus Ecclesię catholicę per totum orbem disperse, qui sic habet, vt tales publicę benedictiones nullo modo omittant̄, ergo sequitur quod sit peccatum omittere. 2.

¶ Infideles q in infidelitate contraxerunt, si pòst ad christi fidem conuertant̄: non obligantur ad benedictiones suscipiendas, nec sub mortali, nec sub veniali. Si tamen recipiant: bene fit. Probatur hoc ex capitulis allegatis. Istę benedictiones videntur introductę tanq; quędam ceremonialia, et sacramentalia concomitantia sacramentum matrimonij, sequitur ergo ꝙ postq; matrimonium est celebratum: non obligantur ad huiusmodi benedictiones, vel si obligantur ad hoc, simul et obligantur ad contrahendū de nouo, sed non obligantur ad contrahendum de nouo, ergo nec ad suscipiendam benedictionem. 3. conclu. 1. ratio.

B

¶ Istę huiusmodi benedictiones (vt ex dictis Ecclesię patet) etiam sunt pręceptæ tanq; quędam dispositiones ante copulę consumationem, sequitur ergo ꝙ pòstq; iam matrimonium est consumatum: non tenerentur. Quandoquidem tunc non obligabantur. 2.

¶ Si tenerentur: erat quia matrimonium talibus solemnitatibus debebant celebrare, sed quando celebrauerunt ad tales non tenebantur, ergo nec modo tenentur. Et quidem si ad illas modo tenerentur, quia non seruatę sūt in sua infidelitate, similiter et tenerentur ad omnia alia requisita in matrimonio fideliū, sed hoc nullus dicit, ergo sequitur quod non tenentur. 3.

C

¶ Si ad benedictiones tales conuersi tenerentur, sequeretur si- 4.

militer

militer ꝙ etiam ad contrahendum in facię Ecclesię, sed hoc non, vt constat ex.c.Gaudemus extra de diuortijs.Et.c de infidelibus de consang.& affini, vbi summus Pontifex approbat verum matrimonium inter infideles fuisse. Et si verum est, non est neceße de nouo contrahere. Alioqui non esset verum matrimonium, si necessarium esset de nouo contrahere. Hanc sententiam memini me legiße in quodam doctore, licét nō probet, dicens quidē infideles si in infidelitate cōtraxerunt, & póst cōuertantur: non benedicuntur in Ecclesia. Credo istum doctorem intelligere: non benedici ex obligatione pręcepti. Alióqui male loqueretur, cum apud istos sępißime contrarium contingat. Et Archiepiscopus florentinus dicit: ꝙ póst conuersionem infidelium ad fidem ratificatur matrimonium. Non vult dicere ꝙ de nouo contrahant, vel benedicant neceßario, sed ꝙ post conuersionem ad fidem sit indissolubile, vt nullo modo poßit ampliús dißolui, quod tamen anté poterat: si alter eorum conuerteretur ad fidem, alio nolente cohabitare cum fideli, vel non sine contumelia creatoris, vel sine eo quód fidelem pertrahat ad peccatum. In quibus casibus matrimonium dißoluitur infidelium, extra de diuortijs.c.Quanto. Et sic 2.pars cōclusionis remanet ꝓbata ex dictis. Q̄d si tales cōuersi huiusmodi benedictiones recipiant: sancte recipiunt, & earum sunt capaces, licét non obligentur ad id.

Apud infideles est verum matri. De quo latius in.2 par. — A

Antoni. 3. p.ti.1.c.7

Qñ dissoluitur matri. infidelium S. Anto. vbi sup. — B

4.conclu.

¶ Isti neophiti qui post conuersionem matrimonium cōtraxerunt: sunt benedicendi, si facultas adsit. Probatur ex dictis superius. Quia cúm ipsi christiani sint: tenentur legem seruare christianorum, nisi cúm eis fuerit dispensatum, sed in hoc non videtur cum eis eße dispensatum, ergo sunt benedicendi si adsit facultas, secluso aliquo alio impedimento. Hoc dixerim propterea, quia mihi videtur hucusꝙ sancté factum, vt non de facile sic admitterētur, ne ficté venirent ad matrimonium, cum non sua, & tunc contractū in facie Ecclesię cum illis solemnitatibus eßet dissoluendum.

Ratio conclusionis. — C

¶ Arti

¶ ARTICVLVS. 13.
Vtrum secundę nuptię sint benedicendę.

Ed quia de benedictione nuptiali loquuti sumus: non erit ab re apendicem apponere. Vtrũ sint secundę nuptię benedicendę. Hoc dixerim propter ius antiquum extra de 2. nuptijs, vbi prohibetur. c. Capellanus. Et. c Vir. ¶ Incõtrariũ tamẽ est vsus Ecclesię propter quandam determinationem, seu reuocationem. Io. 22. qui concessit: ꝙ si alter illorum nõ dum recepit benedictiones: possint ambo recipere. Et sic dicendũ est ad hoc, ꝙ illa extrauagans, quę Ioan 22 dicitur esse: non reperitur in corpore iuris. Credibile tamen est sic fuisse. Alicqui cõtra expressam decretalem non pręualuisset sic consuetudo Et. S Tho. qui fuit temporibus Ioan. 22. dicit, loquẽs de 2. nuptijs: quód si vir ducat vxorem virginem: licet vir semel fuerit benedictus: poterit de nouo benedici, quia in eo reseruatur significatio ista, quę est vnio Christi ad animas, quę sunt multę. Si tamen. 2. vxor benedicta nubat viro, qui non fuit benedictus non recipit benedictiones. Quia hic nulla manet repręsentatio, eó ꝙ duos viros duxit, cum solùm Christus sit vnus. Sed ad huc est mihi dubium, quia vel S. Tho. tunc vidit reuocationem factam a Ioanne. 22. iuris antiqui, vel nõ Si non vidit, quomodo potuit dicere contra textũ, vbi expressé prohibetur: ꝙ si alter receperit: nullo modo de nouo benedicantur. Si tamen vidit. ergo si alter nõ recepit. siue sit vir vel fœmina, qui antè recipit: denuó poterunt recipere. Vere videt ꝙ non viderit. Et tamen ꝙ non sit contra textum declarat. Siluester dicens textum intelligi: ꝙ non sint benedicendi cõiuges quãdo vterq; benedictus est. Sed hoc non placet Panor, nec mihi.

¶ Sed melius potest dici: ꝙ tunc erat consuetudo tempore. S. Tho. vt sic illa decretalis seruaretur, vt. s. quando vterq; esset benedictus: non benedicerẽtur, vel quando vir solum erat benedictus & ducebat. 2. non benedictam. Et sic mihi relatum est fieri in dio

Margin: A — Argumẽ. — Incontra. — Ioan. 22. — S. Tho. in. 4. d. 28. arti. 3. q. 4. — B — C — Silues. in ver. nup. — Panor. — 2. solutio. — Nota.

cesi

cesi Plazentina. Sed in Hispalensi, & in his partibus imitātes eā sequuntur dispensationem Papę, vt quando alter solum est benedictus, siue vir, siue fœmina: vterq; de nouo benedicantur. Et quod ante dictum erat q scienter benedicentis casus Papę reseruatus erat: iā Episcopo est cōmissum: vt dispensare valeat.

A

ARTICVLVS. 14.

De tempore feriarum, quibus interdictę sunt nuptię.

Irca istud impedimentum de tempore feriarum: quibus interdictę sunt nuptię. Primo ab Aduentu vsq; ad Epiphaniam: propter cōmunionem, quæ fieri solebat in Natiuitate. Et sic post primum diē Epiphaniæ (sicut notat Ioa. And.) poßunt celebrari nuptię. Similiter sunt interdictę a septuagessima vsq; ad octauam Paschę, quia tunc etiam cōmunicare solebāt fideles. De istis duobus temporibus habetur. 33. q. 4. c. Non oportet. Et trib9 capitulis sequentibus. Et item est interdictum nuptias celebrare a tribus diebus ante Ascensionem, vsq; ad octauam Penthecostes Extra de ferijs. c. Capellanus. Et in dominica quę est. 8. Penthecostes, in qua festum sanctissimę Trinitatis celebratur: poßunt etiā nuptię celebrari. Ita asserit Archi. & Petrus de palude, & Ray. & est textus clarus in c. Capellanus. Tamen in. 8. Paschę non poßent celebrari, quia textus dicit: post. 8. paschę. Et in. c. Capellanus dicitur, post. 7. dies festi Penthecostes.

Ioan Andre. | Archi. 3. p. ti. 1. c. 17 | Palude. | Ray.

B

Dubium. ¶ Vtrum in istis temporibus a iure aßignatis sit peccatum contrahere matrimonium.

Nota. ¶ Pro solutione oportet distinguere. Quia vel loquimur de sponsalibus de futuro, vel de matrimonio per verba de pręsenti coram testibus, sed sine solēnitate. Vel loquimur de matrimonio de pręsenti, sed cum solemnitate consueta fieri alijs temporibus. His suppositis sit. 1. conclusio. C

1. conclu. ¶ Istis temporibus feriarum: sponsalia contrahere per verba

ba de futuro est licitum. Probatur. Si hoc non liceret: eßet prop ter probitionem Ecclesię factam in illis temporibus, sed propter hoc non, patet. Quia ibi in. c. Non oportet: dicitur. Non oportet in quadragessima nuptias celebrare. Item. In sequentibus loquitur concilium Ilerdenße, vt nuptię non celebrentur, sed sponsalia, quę sunt futurarum nuptiarum ꝑmissiões: non sunt nuptię, ergo non est probitum illis temporibus. — Ratio 1. Vi u. institu. theo. c. 16. § 7 ver. S. Concilium Ilerdense.

¶ Vbi cessat ratio legis: debet & ipsius obligatio ceßare (vt late probauimus in relectione de decimis) sed lex illa data est vt illis temporibus inordinatę & dißolutę, comessationes & dißolutiones euitentur, ergo cessantibus ipsis in sponsalibus: ceßabit & legis obligatio. Et sic nullum erit peccatum. — 2. Relectio. de decim.

¶ Ex lege aliqua scripta, nec naturali: nulli est tempus pręfixum quo non possit promittere alteri quod suum est, sequitur ergo ꝙ homo habens sui corporis potestatem: poterit: si voluerit alteri promittere. Et tandem hęc est communis opinio. — 3. 1. Cor. 7. Cōmunis opinio.

¶ Matrimonium contrahere per verba de pręsenti coram testibus, sine tamen solemnitate aliqua non est peccatum, secluso contemptu. Extra de ferijs. c. Capellanus. Ibidem Panor. dicit poße contrahi omni tempore sine solemnitate. Nam extra de matrimonio contracto contra interdictum Ecclesię reprehenditur, & prohibetur huiusmodi solemnis contractus, ergo vbi ceßaret talis solemnitas: non eßet peccatum. Et 33 q. 4. in omnibus illis capitulis nuptię solemnes prohibentur, & non contractus ipse matrimonialis absq; solemnitate, ergo cum fauores sint ampliandi, & odia restringēda (secundū iura) non erit ꝓhibitum de pręsenti contrahere absq; solemnitate. Hoc idem affirmat Ray. Et Archiepiscopus florentinus videtur idem asserere, licét dicat standum consuetudini. Et S. Tho id videtur dicere, quando affirmat causam prohibitionis in isto tempore nuptias celebrare. eße quia quando nouę sponsę traducuntur: animus coniugum magis ex ipsa nouitate ad curam carnalium occupatur. Ideoq; in nuptijs consueuerunt multa signa ostendi lętitię dissolutę. Propter — 2. conclu. Panor. Ratio Ray. Floren. 3. p. ti. 1. c. 17 S. Tho. in 4. d. 32.

quod

f ij

quod in temporibus illis in quibus pręcipuè debent homines se ad spiritualia eleuare: prohibitum est nuptias celebrare, quę sunt tẽ
Caieta. in ver. Nup. Siluef. in ver. matri. 7. §. 2. pora prędicta. Hęc S. tho. Certum est. S. tho. affirmare: prohibitas esse nuptias: vbi talia concurrunt dissoluta signa lętitię, sed in simplici contractu matrimonij non ista concurrunt, ergo non intelliguntur ista probibita. Et sic non est peccatum. Hoc affirmat Ca e. Idem Siluester.

3. conclu. ¶ Temporibus feriarum solenniter contrahere: videtur esse peccatum: non tamen mortale apud istos nouiter conuersos, de se, si desit contẽptus. Probatur. Hoc non est de se peccatum, sed solum quia probibitum, ergo in tantum erit malum: in quantum pro
Ratio con. hibitio tenet, sed causa probibitionis non tenet, ergo nec ipsa grauiter obligat. Probatur. Quia probibitio facta est: vt omnes doctores fatentur propter hoc: quod illis temporibus consueta erat communio, sed iam talis consuetudo cessauit, ergo & probibitio non tantam vim habet. Et si non tantam vim habet, & non videtur aliquid graue fieri contra Dei honorem, vel Ecclesię pręceptum. cum desit contemptus, simul et scandalum, ergo non videtur esse mortale secundum se, stando solum in pręcepto Ecclesię A
Caieta. in ver. nup. Sed tamen (vt dicit Caietanus,) reputatur mortale peccatum violare hoc Ecclesię statutũ, & meritó, si scienter fiat. Quia cũ deliberatê, ac publicê hęc fiant, et cum scandalo: non videtur posse (nisi contemptu interueniente) trãgressio huiusmodi scienter esse. Sequitur ergo ꝙ vbi non esset scandalum, vbi non esset cõtemptus: non esset peccatum mortale. Et quia difficile est illas so- B
Guile. Ray. lemnitates esse absꝙ scandalo: asserit Guilel, & Ray, esse mortale. Tamen si ista cessassent, sicut circa istos neophitos omnino cessant: non video quarê stando solum in iure positiuo, secluso alio sit mortale. Immo fortassis aliquando posset a ministro meritoriê fieri. Vt si in deffectu ministrorum contingeret tali tempore probib to esse apud aliquos, quibus nimium expediret publicê nube- C
re, & non esset spes ꝙ posset alio tempore non interdicto, credo non id forsê mortale. Immo nec peccatum, sed potius meritum,

cũm

cū m apud istos omnis dissolutio in talibus nuptijs (consueta apud nostrates) cesset.

¶ Tempore interdicto ab Ecclesia: sponsam traducere in domum: etiam sine solemnitate conuiuij: licet sit peccatum: nō tamē apparet de se mortale. Primum patet. 33. q, 4. c. Nec vxorem. Vbi simpliciter dicitur, ne quis vxorem ducat, sed hoc est traducere, ergo est peccatum. Et sic tenet. S. Tho dicens: ꝙ etiam cessā te conuiuio: ex ipsa nouitate traductionis animus circa carnalia occupatur. Idem tenet Panor in loco supra citato. Idem summa Rose. Sed ꝙ non sit mortale de se: patet ex superius aductis. Quia cum solum sit malum quia prohibitum: vbi desineret esse scandalum, vel contemptus: non videtur tanta irreuerentia temporis esse: vt possit talis circunstantia mortaliter agrauare. Precipuê istos naturales non condemnarem de mortali, si istis temporibus traducerēt sponsas, & consumarent, dato scirent esse prohibitū. 4. A S. Tho. 4 d. 32. Panor. Rosela. impedim. 16.

¶ Istis temporibus ab Ecclesia prohibitis: sicut non est mortale traducere sponsam, sic nec matrimonium consumare. Prima pars iam probata est. ¶ 2. patet ex hoc ꝙ circunstantia tēporis: vbi scandalum, & contemptus desit: non videtur in hac materia agrauare infinitum, quicquid dicat Abulē. Math. 5. q 235. Item Quia si esset mortale consumare, esset, quia hoc esset sic expresse probibitum, sed non est hoc expresse, sed solum non ducere vxorem, nec cum illis solemnitatibus traducere sponsam. Si ergo traducere, nec ducere de se nō est mortale, ergo nec cōsumare, quod fieri potest absq; aliquo scandalo: secretê. 5. conclu. 1. ratio. B Abulen. 2. ratio.

¶ Si consumare istis temporibus esset mortale, similiter quicū ꝙ accedēs ad suā isto tēpore peccaret mortaliter, quod. S. Tho. negat. Item. Ad hominē, contra contrarium opinantes s. Angelicā, qui dicit licere isto tempore consumare, si non sunt virgines, sed ante contraxerunt. Et idem tenet palude. Archie. & Panor. Si licet ergo consumare illis qui ante fuerunt coniugati: quare non licebit & illis qui nunꝙ fuerunt cōiuncti? Re vera ego non intelligo discrimen, quia vel hoc est ratione sacramenti, quod in istis pre- 3. S. Tho. in 4 d. 32. C Angelus. matri. 3. impe. 2. Palu. Panor. 3. p. ti. 1. c 17.

cessit,

cessit, vel quia iam sunt corrupti. Non ratione sacramenti quod præcessit. Quia istud. 2. non dependet a primo. Nec propter primum habet maius ius in sponsam suam: quam si non præcessisset. Cum ergo si primo esset: non liceret, ergo nec si secundo, vel si. 2 licet secundum eos, ergo et primo. Item nec propter corruptionem eis licebit. Quia sequeretur quod si alias illicite corrupti de nouo modo contraherent: quod isto tempore interdicto possent consumare, & si ipsi possent, quare non & quæ virgines sunt, cum hoc quod est esse virginem, vel corruptum: non agrauet mortaliter. Et sic (quicquid dicant isti, & Siluester) videtur mihi non esse mortale ratione præ-
A
S. Tho. in 4. d. 32. cepti Ecclesiæ, immo videtur ex dictis S. Tho. hoc elici, qui ibidem affirmat non esset prohibitum his diebus debitum exigere. Sequitur ergo quod si non est prohibitum, quod cum ista iam sit sua, debitum sibi petens: non peccabit mortaliter, siue primo fuerint coniuncti, siue modo de nouo.

6. conclu. ¶ In nullo tempore ante benedictiones nuptiarum: fieri consuetas: consumare matrimonium est peccatum mortale. Probatur. Quia
1. ratio. si esset mortale, vel esset ex natura rei de se, vel ratione prohibitionis, vel ratione iniuriæ, quæ fit benedictionibus ipsis, sed nullo
B
istorum modorum est mortale. Non ex natura rei. Quia cum sint veri vxorati: per legitimum vtriusque consensum habent potestatem corporum adinuicem, et possunt petere, & reddere prohibito, sicut quilibet de se posset vti re sua: vbi, & quando voluerit. Nec est mortale ratione prohibitionis. Quia nec ipsas benedictiones omittere: secluso scandalo, & contemptu est peccatum mortale, vt supra declarauimus, ergo a fortiori, nec ante ipsas consumare ma-
2. trimonium. Item. Quia nullibi reperitur prohibitum quod talis matrimonij consumatio non fiat ante receptam benedictionem a sacerdote, sed prohibitum est ne aliquis sibi solemniter ducat aliquam sine benedictione sacerdotali, de consumatione vero nihil.
3. ¶ Non erit ratione iniuriæ benedictionum. Quia nulla fit iniuria. Primo Quia propter hoc non contemnuntur benedictiones, cum postmodum sumantur post consumationem. Item. Nec quia ali-
C

quam

quam falsitatem contineret benedictiones post consumationem, quod carerent: si fierent ante, quia in ipsis nulla fit mentio de virginitate, nulla fit mentio quod ante non fuerint copulati, ergo sequitur quod non erit mortale peccatum sic consumare.

¶ Nec erit mortale ratione consuetudinis. Quia non vbique talis consuetudo seruatur. Nam nobiles in Germania ante benedictionem nocte precedenti consumant matrimonium Et in istis partibus etiam est in vsu. 4.

A

¶ Sed tamē a veniali peccato: tam ex parte petētis: quam reddētis: non excusantur. Quia prohibitum est, ergo contra facere peccatum incurritur. Quod si non est mortale, necesse est sit venia le. Hanc sententiā tenet Caie. Et. S. Tho. videtur insinuare, nisi sit scandalum. Idem Innocen. & Anto. de Butrio c. 1. de sponsa. Caieta. in opus. S. Tho. 4. Innocen. Butrio.

¶ ARTICVLVS. 15.
De voto simplici. Vtrum impediat.

B

Otum simplex continentię, vel religionis: est impediens matrimonium contrahendum, sed non dirimens iam contractum. Votum simplex intelligimus quod nō est solēnizatum professione tacita, vel expressa religionis approbatę, aut sacri ordinis susceptione. Et quod tale impediat habetur in decretis. d 27. per multa capitula. Et glo. specialiter c. Quidam nubentes Et c. Si vir. Et hoc sic omnes affirmant doctores, tam iurisconsulti, quam theologi. Innocen. in c. Rursus. Et c. Consului. Qui cle, vel Voue. Et omnes Theologi in. 4. Innocen. Theo. in 4. d 38.

C ¶ Et primo queritur. Vtrum hoc quod votum simplex impediat contrahendum matrimonium, & non dirimat contractum: habeat ex natura rei, vel ex Ecclesię statuto solum. Et omissis opinionibus, videtur dicendum cum S. Tho & Durando. quod hoc prouenit ex natura rei. Et cum Scoto quod etiam prouenit ex statuto Ecclesię. Ex natura rei siquidem: secluso iure positiuo. Quia in simplici S. Tho. d. 38. ar. 3. q 3. Sco. d. 38

Abulē. nu me. 30. q. 62. plici voto est quędam promißio Deo facta, in qua nondum intervenit traditio, seu datio rei promißę, sed adhuc manet semper in

Io. An. c. Vnico de voto & voti. redēp. in 6 poßeßione promittentis. Et ideo sicut in alijs rebus est verum: quod si Petro tunicam promitto: teneor ipsimet dare, si pòst tradam de facto Ioanni: erit verè Ioannis, & non Petri. Sic: si aliquis voto simplici vouit, promißit se Deo, sed nondum in poßessionē traditus ē: cōtrahit matrimonium, tunc non promittit solum, sed dat A

1. Cor. 7. se ipsum in potestatem alterius. Non manet ampliùs sui iuris ad hoc quòd possit auferre quod contulit de facto. Et hac de causa videtur istis doctoribus quod votum simplex impediat contrahendū quia talis peccat mortaliter (vt post dicemus) eò quod frangit fidē, nec seruat promissum, sed tamen datio tenet. Quia antè fuerat promissio solùm. Similiter etiam ex statuto Ecclesię hoc habet vim. Quia Ecclesia non videtur acceptaße votum simplex, sic: vt illegitimet ipsum ad matrimonium: quod tamen in voto solemni fecit acceptando, & recipiendo traditionem vouentis solemniter: ita vt non poßit iam alteri dare per matrimonium: quod in potesta

Probat̄ dictum Sco. te alterius est. Et placet hoc dictum, eo quod dato primum appareat probabile, stando solùm in iure naturę, secluso humano precep B to, tamen posset pati calumniam, quandoquidem per simplicē promißionem Deo factam: sic homo est obligatus, & ei dicatus, sicut est in voto solemni. Ob id ratio non concludit, sed apparentiā habet. Et ex hac parte videtur ex natura rei hoc esse: vt simplex

Palu. d. 38 q. 2. votum matrimonium contractum non dissoluat. Et fortius ex Eclèsię statuto, & ordinatione, quòd illum qui vouit simpliciter: nō

Caie. 22. q 88. ar. 7. fecit personam illegitimam ad contrahendum, vt eum qui solemniter illegitimauit. Et sic vtraque opinionum verum dicit. Nec est contrarietas quantum ad hoc inter doctores. Satis est iam nobis eße certum: votum simplex impedire contrahendum, sed non dirimere contractum. Et cum iam constat de re ipsa: frustra discruciabimur contendentes argumentis. An hoc sit solùm iure humano vel iure naturali. Quia vtroque modo videtur eße. De quo inferius. C

Dubium. ¶ Circa hoc tamen est dubium. Vtrum post votum simplex

contra

contrahens poßit exigere debitum vxori. Et si non poßit. Vtrũ quotiens petit peccet mortaliter, vel solum quando primo petit. Pro cuius solutione sit .1. conclusio. Viguerius institutio. theo.c.16. §.7. ver. 8.

¶ Contrahens post simplex votum continentię mortaliter peccat, sed matrimonium verum existit, quo stante: tenetur petenti reddere debitum. Probatur ꝙ mortalitpr peccet. Qui agit contra votum suum peccat mortaliter, sed talis agit contra votum suum, quia ducendo vxorem transfert potestatem sui corporis in aliam, et sic virtualiter consentit in copulam, quod est agere contra votum suum. Item Si aliquis promissit se daturum .100. aureos Petro, & postmodum dat Ioãni: non seruans promißum: mortaliter peccat: quia iniuriam notabilem facit Petro, ergo a fortiori qui promißit se ipsum Deo, si postea tradat se vxori peccat mortaliter. Et hoc aßerunt omnes Theologi, & iuris consulti. 1.conclu. A 1.ratio. Cõmunis opi.d.38.

D ¶ 2. Qui facit contra iura in re graui: peccat mortaliter sed talis facit contra iura, dis.27. c. Si vir. Et c. Consuluit. Et c. Rursus qui clerici, vel vouem. Et similiter facit contra fidem decipiendo alterum. Sic Archiepiscopus florẽ. ¶ 2. pars cõclusionis est manifesta ex capitulis allegatis, et rationibus supra adductis: ꝙ sit verũ mr̃imoniũ, q̃a ẽ ibi vera datio, et vera cõmutatio. Ex quo ꝓbat̃. 3. ps cõclusiõis, ꝙ tenetur debitum reddere petenti. Quia si verum est matrimonium, iã vir (teste Paulo) nõ est dñs sui corpis, sed vxor, & sic poterit vxor vti re sua qñ voluerit. Nec poterit vir negare quod suũ nõ est, ergo reddere tenetur Antoni.2. p.ti.11.c.1. §.2. 1.corr.7.

E ¶ Licet post votum simplex contrahens mortaliter peccet matrimonium consumando: exigendo debitum, non tamen post quotiẽscunq̃ petat: mortaliter peccat. Hęc conclusio probatur. Primo: ꝙ si petat ad consumationem matrimonij peccet mortaliter. Talis postq̃ contraxit ante consumationem potest adimplere votum, ergo ad illud tenetur. Sed ꝙ poßit: est notum. Quia potest intrare religionem ante consumationem etiam inuita vxore, sed petendo debitum ad consumationem, non potest amplius, ergo peccat mortaliter sic petendo. Quod non poßit post: est manifestum. 2. conclu. Nota. Ratio. 1.

stum. Quia post consumationem nolente vxore non poterit religionem ingredi Et ob id quia posuit se in statu in quo non potest votum adimplere: peccauit, sicut si frangeret votum. Secunda pars quę difficultatem habet, quod non toties quoties exigit, sed quód sine peccato poterit deinceps exigere, sicut & reddere sic

1. ratio. probat. Iste iam est liber a voti executione, ergo non peccat exigendo. Probatur. Post matrimonij consumationem viuente propria vxore: nullo modo potest continentiam seruare, ergo iam ē a voto liber. Quia si non est liber, ergo adhúc tenetur. Si ergo ad húc tenetur: ipse nō debet similiter reddere. Quia sic: facit contra votum reddendo, sicut petendo. A

2. ratio. ¶ Votum continentię non potest eum aliter obligare q̃ iuxta intentionem vouentis, sed illius qui vouit continentiam hęc est intentio: vt extra matrimonium continentiam seruet, ergo in matrimonio coniunctus ad ipsam continentiam non tenetur. Quód si ad ipsam non tenetur: ergo non peccat exigendo. Nam vel continentiam vouit matrimonium ducendo, & hoc votum non potest stare, quando in matrimonio non sic castitas, seu continentia seruari potest. Vel vouit extra matrimonium, vt notum est hanc esse intentionem oīum simpliciter vouentiū, & sic non obligat eum extra matrimonium. B

3. ratio. ¶ Si peccaret quoties exigeret debitum: eßet, quia ad illam partem voti quam potest seruare saluo coniugio teneretur, sed non tenetur ad partem, quando non obligatur ad totum cuius erat pars. Quia qui vouit religionem, in qua includuntur ista tria

Caie. 22. q. 88. ar. 3. obedientia, paupertas, & continentia: si non recipiatur in religione: non tenetur ad alia duo, quę potest extra religionem seruare. Quia non tenetur ad continentiam. Similiter neq̃ ad paupertatem, supposito sui voti intentio fuit religiosum fieri solùm, ergo a simili, qui continentiam vouit, si ipsam seruare non potest, iam coniugatus cum teneatur reddere debitum, non tenebitur ad hoc quod ipse nō exigat, tanq̃ iā liberatus ab obligatione voti. Et certe videtur consequentia bona, & antecedens est mihi verisimile C

valdé

valdé, sicut elegantißimé Caie. in comentarijs probat. Et probatˀ Ca. vt sup.
ista opinio ex dictis iurisconsultorum. Hostiensis in c. Rursus qui Hostiensis
cle, vel Vouētes. Et vt summa Angelica dicit, communiter doc Angelus.
tores ita tenent; maximé Cardinalis in d. c. Rursus, dicens hanc Cardinalis
esse veriorem opinionem, ꝙ postq̄ semel peccauit exigendo: non
A peccat ampliùs. Et ꝙ talis post votum simplex etiam exigendo Soto.
non peccet: tenet Soto in suo de iustitia lib 8. q. 2. ar. 1. & idē Na Nauarro.
uarro in manuali confeßo. c. 12. nun. 47. & alij. Et vltimo ꝓbatˀ Vltima ra.
ista sententia. Quia vir (quandoquidem ligatus est vxori) teneṫ 1. cor. 7.
reddere matrimonium non onerosum, sed si nunq̄ exigeret: nimis Ad. Ro. 7
onerosum redderet, ergo tenetur exigere aliquando. Quód si ali
quando tenetur, cùm non sit maior ratio de vna vice q̄ de alia,
semper intra limites matrimonij posset petere. Et ꝙ veré eßet S. Tho. d.
onerosum si mulier solum peteret: est in aperto. Immo S. Tho. con 38. ar. 3. q
trariam sententiam tenens cum ceteris Theologis dicit in 4 sen. 2. ad. 4.
quando nimis onerosum redderet matrimonium liceret exigere.
Si ergo tunc liceret, non video quaré non semper liceat petere.
Quia si exigere de se: ratione voti peccatum est mortale, nullo
B modo potest bene fieri; vel si bñ fit: est quia deobligatus ē a voto Rosell. in
Hanc sententiam tenet summa Rosella, ꝙ si votum precesit ma verbo im-
trimonium: peccat petendo prima vice tantum. Et quia quantum pedimentū
poßibile est laquei animarum sūt tollēdi: placet hec opinio. Quia 4. §. 5.
certum est periculosissimum esse, ꝙ duo sint veri coniuges, et ꝙ
vir non petat debitum, sicut & mulier. Vel saltim ꝙ aliquādo non
petat. Et tunc si petat: mortaliter peccat. Ob quod cùm sit (in q̄n
tum apparet) talis in continuo periculo peccati mortalis: fortê
esse videretur in statu damnationis, quod non est credibile Eccle
siam in tali posuiße statu: obligans eum ad matrimonium, cum ā
te esset obligatus ad votum Et sic qui istorum doctorum opinionē
sequutus fuerit: sine scrupulo conscientie poterit post primam vi
C cem petere. Mitior hec videtur, & sanior, & forté verior, quam
uis aliam propter tantorum virorum authoritatem magnifacio.
Sed considerata humana fragilitate: optimé iurisconsulti deṫ

minant. Fateor tamen argumenta pro ista opinione allata non conuincere alios, nec euidenter probare ꝙ intendunt, persuadent
Dubium. 1 tamen pié affecto ad hanc. Sed vtrum ad hoc ꝙ possit exigere si
3.p.ti.1. ne peccato poßit episcopus dispensare: inferius dicemus. Et dic
cap. 22. ꝙ sic, vt aßerit Archi. florenti. Et Adria. dicit communnem eße
§. 2. opinionem, quicquid dicat Couarrubias.
2.p.epito.c ¶ Dubidatur. 2. Vtrum talis qui post votum simplex contra A
7. §. 2. xit matrimonium, postéa mortua vxore teneatur continere: & peccet aliam. 2. ducendo. ¶ ℞. secundũ omnes doctores quód talis post mortem vxoris tenetur ad votum, sicut tenebatur anteꝗ
Ratio. primum contraheret matrimonium. Et probatur. Quicunꝗ aliquid promittit tenetur illud admiplere si commode potest, sed talis se Deo vouit, ergo tenetur adimplere si potest, sed mortua vxore prima potest adimplere, ergo tenetur, & sic contrahendo peccat mortaliter, sicut quando primo contraxit. Quia alias sequeretur ꝙ si aliquis sit debitor, et modo non habet vnde B soluat, ꝙ post veniens ad pinguiorem fortunam non teneretur reddere alienum, sed hoc est falsum, nam tenetur reddere quando potest, ergo a simili qui votum fecit Deo, & vxoratus non potuit adimplere: adimplebit quando ab vxore liber erit.
Dubiũ. 3 ¶ Dubitatur. 3. Vtrum si sint duo alioqui legitimi ad contrahẽdum, et vterꝗ ipsorũ votum fecit continentię. Vtrũ matrimo
Solutio. niũ cõtractum postéa sit validum, vel non. ¶ ℞. ꝙ esset matrimonium verum. Sic cõmuniter tenẽt iuris consulti, sed tamen neuter illorum potest absꝗ peccato exigere debitum ad consumationem matrimonij, bene tamen reddere, et exigere iuxta superius dicta. C
Dubiũ 4. ¶ Dubitatur. 4. Si quis non habens votum simplex continen-
Solutio. tię scienter contrahat cum habente. Vtrum sit matrimonium, &
Agẽtes et peccet sic contrahendo. ¶ ℞. ꝙ est veré matrimonium, & pec-
consentien cat mortaliter contrahendo cum tali: scienter. Quia socius, et par
tes par pę- ticeps est peccati alterius. Qui fecit votum nõ potest sine morta
na cõstrin- li contrahere, ergo qui adiutor est huius facti silmiliter & pec-
git. 2. q. 1. c. Notum. cabit mortaliter.

¶ Vlti

¶ Vltimo dubitatur circa hoc. Si aliquis voto simplici continentię obligatus inquirat a me: vtrum possit contrahere matrimonium. Vtrum debeam ei respondere quód sic. Hostiensis dicit quód debeo respondere quód non licet. Et si iterum interroget. Vtrum si de facto faciat: tenebit matrimonium, dicit ipse Hostien. non debet respondere, quia daret occasionem peccandi: si diceret quód sic. Sed melius videtur dicendum cum Siluestro quod nullo modo talis peccaret dicendo veritatem, s. tu peccabis mortaliter contrahendo, sed matrimonium tenebit, quia occasio peccandi non est data, sed accepta. Et tale scandalum non tenemur vitare, quia phariseorum est. Nam si illud dicere: peccatum mortale esset, peccarent similiter doctores, qui ista scripta nobis reliquerunt, quod est falsum. Sed adde supra ipsum Siluestrum vnum, quod ipse ibi non approbat, quod si aliquis habens votum: non seruet ipsum, quia incontinens est: licitê possum consulere quód ducat vxorem, condicionaté dicendo, si tu non abstines a mulieribus: nube, melius enim est nubere quam vri. Nec ob hoc ego do occasionem peccandi, vt ipse Siluester dicit. Quia ego nollem aliquod istorum faceret; cúm vtrunque peccatum sit, sed parato maius malum facere: consulere minus: est bonum, vt nos in expositione epistolæ ad Roma. c. 3. laté exposuimus. Et ne videar fingere hoc, ex scripturis capiam exemplum, quę ad nostram doctrinam scripta esse constat. Dicitur enim in Gene. quod Loth Sodomitis volentibus contra naturam cognoscere viros, qui in domo sua erant, obtulerit filias dicens, Nolite fratres hoc malum facere, habeo duas filias, necdum cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viris istis nihil mali faciatis. Istud factum laudat. S. Ambro. vt habetur 32. q. 7. c. Offerebat. Vbi dicitur. Offerebat. S. Loth filiarum pudorem, nam si & illa quoque flagitiosa impuritas erat, tamen minus erat secundum naturam coire, quam aduersus naturam delinquere. Hęc ibi. Ecce sanctus: Loth dicitur in hoc facto, laudatur ex zelo quem habuit, minus malum consulendo illis, qui parati erant maius facere. Item habes exemplum quando

5. dubium
Hostien.
Abule. nume. 30. q. 63.
Siluester. matri. 7. §. 5.
Math. 15
Paulus. 1. co. 7.
Consulere minus malum ad vitandum maius: licet.
Gene. 19.
Ambros.
Gene. 37

A D C

quando fratres Ioseph volebant eum interficere, & Iudas dixit melius est vt venundetur Hismaelitis, & manus nostrę non polluātur. Certum ē doctores omnes Iudam nō damnarent: si ipse consulendo minus malum ad venditionem non operatus esset, ergo non peccauit in consilio, sicut doctores fatentur, sed peccauit quia fuit criminis particeps vendendo. Item habes & .3. exemplum Iudicum, vbi quibusdam volentibus vti contra naturam, quidam probatus senex dixit. Nolite fratres: nolite facere malum hoc, cessate ab hac stultitia, habeo filiam virginem, & hic homo habet concubinam, educam eas ad vos, vt humilietis eas, & vestram libidinem compleatis, tantùm obsecro ne scelus hoc contra naturā operemini in virum. Ecce quomodo iste consulebat minus malum ad maius vitandum, nec peccauit in illo, sed sanctè fecit. A

Iudicū.19

Hiere.41.

¶ Exemplū habes. 4 ex Hieremia, quando quidam viri volebant interficere alios, & tales dixerunt. Nolite interficere nos, quia habemus thesauros in agro, frumenti, & olei, & hordei, & mellis, & non interfecerunt eos. Certum est ꝙ isti consuluerunt minus malum. s. rapere alienum, vt maius vitarent: mortem. s. Propter ista, & similia quę contingere possunt: mihi videtur dicendum: ꝙ illis qui votum continentię non seruant: sanctè consulitur vt vxorem ducant, & sanctè ad hoc maius malum paratum moneo, & consulo minus malū. Nec hoc cōtra Paulū dicērē. Nō sunt facięda mala, vt indè eueniant bona. Quia nec venialiter est peccādū ꝓ vita hoīs, nec pro vita omniū hoīnū seruanda. Placet tamen cōsiliū B. Antonij quod in his oportet prudēter nos habere, & eludere tales q̄rētes: vt docet Origines, & habet̄ dis. 43. in c In mādatis. Vult ibidē dicere Origines: ꝙ talibus q̄ ē tibus ista, vel similia: non oportet nos tacere, ne ǎffectu solutiōis id eē suspicet̄, et audiētib⁹ noceat. Ob id prudēt̄ respōdēdū B C

Ad Ro. 3.
Adri. quoli 1. ad. 1.
Anto. 3. p. ti. 1. c. 16. §. 1.
Orige.

¶ Arti

¶ARTICVLVS. 16.
De sponsalibus.

A Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio. Si ergo quis promissit alicui nuptias de futuro: alio consentiente: non potest aliam ducere, sed tenetur seruare promissum. Si tamen de presenti cōtrahat: tenet matrimonium, & soluuntur sponsalia, vt patet extra de sponsalibus. c. Si inter virum. Et c. 1. de spōsa duorum. *Quid sponsalia.*

¶ Queritur circa hoc. Vtrum talis post sponsalia de futuro cum alia contrahens de presenti: peccet mortaliter. ¶ Respondetur ꝙ sic. Omnes doctores sic fatentur, ꝙ si potest ꝓmissum adimplere, & non adimplet, contrahendo cum alia: peccat mortalit. Ratio est in manifesto. Quia facit iniuriam, & graue damnū non dando promissum illi cui promissit, sed graue damnum, & iniuria non est sine peccato mortali. Hoc tamen intelligendum est dummodó non sit aliqua iusta causa eum excusans. De quo infra. *Conclusio. Ratio.*

B ¶ Oportet tamen notare: ꝙ proprié sponsalia illa dicuntur: que sunt per verba de futuro. Et de istis intendimus nos loqui. Sic S. Tho. dicit sponsalia proprié trahi a sponsione coniūctionis matrimonialis: per verba de futuro, quia sunt tales promissiones velut quedam sacramentalia matrimonij, sicut exorzismus baptismi. Largé tamen capiendo: sponsalia dicuntur illorum, qui per verba de presenti contrahunt. *Nota. S. Tho. 4 d. 27. q. 2.*

¶ Primo. Sponsalia possunt contrahi a primo septenio, & nō ante De spō. impub. li. 6 ca. Si. infantes. Ante istam etatem si non sint nimis propinqui ad eam non contrahuntur sponsalia, etiam si parentes inter se fidem dederint pro filijs non valēt, nisi ipsi post septenium ratum habeant. Idem in. 6. Et licet tales per verba de presenti sponsentur: semper tenent vim verborum de futuro, qa sunt spōsalia: Extra de spōsa. impub. c. fi, licé t. ꝓmū septenīū sit requisitum ad sponsalia in fœmina, et in viro ad matrimonium *De tempore contrahendi sponsalia. Vigue. c. 16. §. 7. ver. 7.*

C

nium contrahendum,tamen non ęqualiter in vtroq;,quia in viro. 14 annus requiritur,et in fœmina.12,vel propé. Quia quod pa rum distat quasi nihil distare videtur. Huius ratione͂ dat.S.Th. Quia in sponsalibus requiritur vsus rationis,qui simul incipit in vtroq;,sed in contractu matrimoniali requiritur dispositio ex parte corporis,vt sit tempus generationi aptum, quod in puella est in.12.anno,et in masculo in fine.14.secundum Aristo.Hęc.S. Tho.

Aris. S.Tho.d. 27.arti.2 Aris. 9.d animalib9. Exiodus. Xenophō. Licurgus. A

Dubium.1 ¶ Dubitatur. Si ante istam ętatem perfectam consument matrimonium: sit iudicandum pro matrimonio. Dicendum q sic, vt bene.S.Tho.ibidem affirmat. Quia tunc malitia supplet ętate͂. De quo infra dicemus.

¶ Dubium est secu͂dum. Quot modis sponsalia contrahi poßu͂t

2.dubium Solutio. Dico quód multis modis co͂trahi poßunt. Per verba de futuro. 2. de presenti inter impuberes, quę habeant vim d̃ futuro.3.co͂tingit per anuli subarrationem.27.q.2. Si quis desponsauerit. 4.per arrarum dationem, putá iocalium, aut peccuniarum. Tamen circa ista duo est notandum, vt notat Panor. in c.si de spon.im pub, quod ista poßent dici matrimonium, sicut sponsalia, vt in ca.fœminæ.30.q.5. B

Panor.

Nota. ¶ Pro cuius clara intelligentia oportet notare quę pręceßerunt verba. Nam si de presenti, & post sequuta est subarratio: est matrimonium, sed si de futuro: su͂t sponsalia. Et si nulla verba pręceßerunt: tunc oportet stare co͂suetudini. Nam si fuerit consue tudo q sine verbis pręcedentibus huiusmodi: donis sponsalia sole bant fieri, vel matrimonium de presenti, sicut apud Mexicanos est solitum fieri apud quosdam. tunc sic subarratio deberet capi secundum consuetudinem, quia sic illi exprimere solebant huius modi spo͂sa. Si veró non sit aliqua consuetudo: sola ipsa dona no͂ probant sponsalia eo quód talia signa non sunt determinata ad vnam rem solum significandam, sed ad plura possunt applicari. C

3.dubium ¶ Dubitatur.3. Si solum vnius verba pręceßerunt: vtrum in mißione anulli, et receptione arrarum denotet consensu͂ alte-

rius

rius expreſſum, licét taceat verbis, ſed arras recipiat. ¶ ℞. q ſic. Solutio.
Nam quando verba præceſſerunt, & ſubarratio, et receptio, habetur pro conſenſu expreßo. Sic notat glo. ſuper ca. pen. de ſpon Glo.
A ſalibus. Hoc oportet notare pro declaratione dubij ſupra poſiti. Vtrum vno exprimente conſenſum, alio non contradicente ſed conſentiente in copulam: ſit matrimonium. Ibi diximus q ſic, ſi nõ Sup. ar. 5.
ſit actus contrarius in animo. Sic contingebat apud incolas huius orbis, quód vnus ſolus verba conſenſus exprimeret, & alius taceret, & deinde ſimul manerent in vnum, tanq̃ coniuges. Nam ſolitum erat apud eos, vt vnus diceret: ego accipiam te in meam, & tunc alter reſpondebat, accipies me, & non ampliús.

¶ Dubium. 4. Vtrum fieri poßint per ꝓcuratorẽ. ¶ ℞. quód 4. dubitat
poßunt ſponſalia contrahi per procuratorem. Sicut & matrimonium de præſenti, ſic & per litteras abſentes poſſunt ſponſari: Solutio.
vel contrahere. ff. de ſponſalibus. l. ſufficiet. Et q poſſit per abſen
B tes, & per procuratores fieri: ex ſcriptura exemplum ſumitur, qñ Iſaac contraxit cum Rebeca per nunciũ. 32. q. 2. c. Non oĩs mulier Gene. 24.

¶ Sed vtrum ſufficiat ad hoc q ſit miſſus ad ſponſalia, Dub. 5.
vel matrimonium contrahẽdum. ¶ ℞ q eſt neceßarium procurator de hoc habeat ſpecialißimum mandatum, & exprimatur perſona cum qua debent ſponſalia, vel matrimonium contrahi, vt in l. generali. ff. de ritu nuptiarum. Nec talis poteſt alium ſuſtituere niſi de hoc habeat ſpeciale mandatum.

¶ Dubitatur adhuc. Vtrum ſi poſtq̃ cõmißum eſt procuratori vt contrahat cum aliqua, vel aliquo, & interim dum vadit Dubi. 6.
C exequi mandatum, qui miſſit eum ductus pœnitentia reuocat mãdatum anteq̃ procurator contrahat, tamen ipſo ignorante procuratore, & perſona cum qua fit contractus contrahunt de facto. Vtrũ teneat. ¶ ℞ q nõ tenet, ſiue ignorauerint, ſiue ſciuerint Solutio.
Sic eſt determinatum. c. Procurator, de procuratoribus libro. 6.
Et ratio ad id hæc eſt. Quia matrimonium eßentialiter dependet Ratio.
a legitimo conſenſu. ita vt ipſo defficiente nullum ſit. Cũ ergo tempore contractus ipſe deffuit ex parte illius qui procuratorem mi

ßit

ssit, eó q reuocauit anteq̃ contractus fieret, ergo dato alia pars
Hostien. consentiat: nihil fiet. Sic Hostien. tenet in c. supra dicto.

4. dubium. ¶ Sed maius dubium est. Si quis consentiat in absentem p verba de presenti, posteá mittat procuratorem ad illam, & antequã alia persona consentiat, ille qui prius consensit in absentem dissẽtit. Vtrum sit matrimonium ipsa consentiente, putans quód semp
Argumen durauerit in primo consensu. Et videtur q tale sit matrimonium A
Quia precessit legitimus cõsensus vnius, & póst sequutus est alterius, ergo erit matrimonium. Quia postq̃ quis cõssensit in aliquẽ habuit actũ volũtatis transferendi potestatẽ in alium, & sic póst alio acceptante tenebit: quantuncunq̃ posteá reuocauerit. Hoc
1. Solutio. nõ obstante. ℞ ¶ Quód si anteq̃ illa cõsentiat reuocatio consensus veniat ad procuratorem: nihil actum est. Quia consensus deficit. Sed si peruenit postq̃ iam illa consenserat, & potest Ecclesiæ fieri fides, quod antê alius dissentit: non tenebit. Quia nec vere, nec interpretatiué concurrit consensus. Si tamen non constaret de dissensu priuato, cogeretur per Ecclesiã vir eam ducere. Quia iudicans de exterioribus solúm: non constat ei de dissensu. Si tamen de dissensu constaret Ecclesiæ anteq̃ alia consensserit, licêt ipsa ignorans consentiat: non est matrimonium, dato reuocatio ad procuratorem non peruenerit. Et hoc est speciale ĩ ma- B
Inno. trimonio: vt dicit Innocen. in c Iuuenis de spon. Et de pcurato. in. 6. ca. fi.

Aliud dubium. ¶ Sed dubitatur. Vtrum quantum ad Deum in foro conscientiæ teneãt sponsalia, vel matrimonium, quando quis consentit in absentem, & mittit procuratorem, & póst reuocat anteq̃ alia
Dillutio. consentiat, & talis reuocatio est solũ interior. ¶ ℞ non valere. Quia dato ita sit: q talis consensserit, talis consensus solus non facit matrimonium, nec sponsalia, nisi adueniente consensu alterius. Nam a duabus causis ex equo dependet. Et vna existente solúm non est verus contractus. Quia quando vnus effectus a duabus causis dependet simul, & equaliter, vna solúm concurrente: non fit. C
Sic ergo cûm solúm adsit consensus vnius, quia alterius non est:

non

non erit matrimonium, nec contractus sponsalium. Nec obstat qđ superius adducebamus. Quia iam talis per primum consensum videtur transtulisse potestatem sui corporis in illum cui consensit. 1. cor. 7.
Ista enim translatio depēdebat ex alterius cōsensu, si acceptaret. Sequitur ergo ꝙ effectū nō habuit ante cōsensum alterius, sed tūc quando alter consentit: iam primus non manet, quia reuocatus ē,
A ergo nullo modo tenet in conscientia. Et adhuc probatur. Si quis in presentia fœminæ diceret: accipio te in meā, & ipsa non stati respōderet, sed remoraretur parum, & anteq̃ ipsa responderet, ille rursus diceret: nolo te accipere in meā: certum est nullum esset matrimonium, neq̃ sponsalia. Ergo a simili, quando misso nuncio contradicit, anteq̃ alter consensum adhibeat. Et hoc patet. 27. Simile.
q. 2. c. Sufficiat.

¶ Aliud dubium. Sed qđ si primo cōsēsit, & nuncium misit 6. dubium
& post nunq̃ dissentit, nec assentit, sed distractus ad alia non aduertit. Vtrum alio consentiente sit matrimonium. Dicendum in foro conscientię, & Ecclesię tenere. In conscientia, patet. Quia ibi Solutio. Ratio.
re vera fuit assensus, et non reperitur dissensus, ergo tenet. Sicut
B si quis voluit consecrare, & postea ad alia distractus non aduer Simile.
tit, nec tamen habet nolitionem, verè consecrat. Ergo similiter in S. Tho. 3.
proposito. Idem probatur de baptismo. Si quis voluit recipere p. q. 64. ar
baptismum, et post non cogitat, neq̃ habet actum contrarium, ti 8. & do
est baptizatus, in. c. Maio. de Baptismo, et eius effectu. Et in foro cto. Theo. in. 4.
Ecclesię standum est ꝓ matrimonio in fauorē ipsius. Extra de re iudicata. c. Duobus. Et in dicto. c. idem. Ray. Et sic si non fuerit Raymun
interius, vel exterius facta reuocatio primi consensus, etiam si non aduertat, post adueniente expresso consensu alterius partis est matrimonium verum in vtroq̃ foro, si sit per verba de presen
C ti factum, & si de futuro: erunt vera, et legitima spōsalia, si aliud non obstat.

¶ Sed de modo quo matrimonium contrahi potest per nuncios per litteras est aliud dubium. Vtrum si aliquis missit in litteris consensum suum, dicens. Ego te accipio in meam. Et ipsa le 7. dubiū.

gat,et consentiat. Vtrum sit matrimonium, supposito q̄ cōsensū
Solutio. nulli explicet, sed solū interius habeat. ¶ ℞. q̄ tale non erit matri
monium. Probatur. Si presentibus duobus: vnus diceret alteri.
Ratio.1. Ego te accipio in meam, et illa nihil respondet, sed interius consē
tit, tamen postea ambo diuerterent, et non simul manerent, nec in
vnum conuenirent: nullum esset matrimonium, neq̃ in foro Eccle
Supra. arti.5. siȩ, nec conscientiȩ, vt supra de consensu loquentes determina-
uimus, ergo dato per litteras promittat quis, & alter consentiat:
nō erit m̃rimoniū. Quia ad hoc ē reqsita expſsio cōsensus vtriusq̃
verus, vel vnius verus, et alterius iterp̃tatiuus, vt ibidē ꝓbatū ē. A
Ratio. 2. ¶ 2. Patet. Quia per solum interiorem consensum (de quo viro
non potest constare) non poßet licitè vxore vti tanq̃ sua, sed pec
Raymun. caret. Hanc sententiam tenet Ray. & dicit: quòd tunc solum
erit matrimonium, quando exprimat consensum, vel illi a quo
missȩ sunt litterȩ, vel alteri. Et facit ꝑ hoc. c Cum apud, de spon
salibus. Et 32. q. 2. c Honorantur. Et idem Rodem, et Asten. Ista
Roden. Asten. sup. ar. 5. nota pro illis quȩ supra dicta sunt: q̄ interior consensus amborum
nec vnius cum expreßione alterius sufficit ad matrimonium. Et
idem est de sponsalibus, & matrimonijs.
S. dubitat̃ ¶ Sed pro complemento dubitatur. Vtrum si mittens litteras B
vel procuratorem: iurauit non reuocare, et post reuocet: teneat
Responsio matrimonium. ¶ ℞ q̄ non, sed est periurus. Sic dicit: directoriū.
Et hoc potest sic probari. Quia sic se habet iuramentum de non
reuocando, sicut se habet iuramentum de adimplendo, sed iuramē
tum adhibitum in sponsalibus non impedit: quin contrahendo cū
alia soluantur sponsalia, vt patet de spon. c. Sicut ex litteris. Er-
go a simili. Si quis adhibuit iuramentum de non reuocando, si re-
uocet periurus erit, sed tamen contractus 2ᵘˢ. tenebit.
Ioan. Modus cō trahendi p procuratorem de futuro. ¶ De modo contrahendi matrimonium, vel sponsalia per pro C
curatorem dicit Ioan. An. in. c. Procurator, de procuratoribus
libro. 6 q̄ si contrahantur sponsalia dicendum est sic. Promitto.
tibi de mandato talis domini mei, & nomine eiusdem q̄ ipse te du
cet in vxorem, et hoc in animam suam iuro. Et versa vice puella

respon

respondebit. Promitto tibi nomine domini tui recipienti, et sibi per te: ꝙ ego ducam ipsum in virum, nisi steterit per ipsum. Et hoc iuro. In matrimonio verò de presenti dicitur sic. Talis dominus meus mandat tibi: ꝙ ipse per me, siue mediante me, & tibi nunciante accipit te, et consentit in te tanꝙ in vxorem suam. Et e cōtrario respōdet puella. Et ego te mediante dominum tuum recipio in meum virum, cum ipse te mediante me in suam recipiat, et in eum consentio tanꝙ in dominum, & maritum. Hęc sunt verba quibus oportet vti quando sponsalia, vel matrimonium per procuratorem contrahuntur. ¶ An sit sacramentum quando per procuratores contrahitur. Aliqui dubitant vt Caie. et alij, quicquid Catherinus li. 5 contra Caie. dicat. De quo Cobarru.

A — Modus cōtrahendi ꝑ procuratorē de ꝑsēti. Caie. Catherin⁹ Cobarru. 2. p. epito. c. 1. et. c. 4.

ARTICVLVS. 17.

De verbis quibus spōsalia contrahūtur.

B Circa verba quibus sponsalia contrahuntur quęritur. Vtrum istis verbis: ego volo te accipere in meam: cōtrahantur sponsalia, vel matrimonium. Et quidem ī prouintia Michuacanensi sic habet frequens vsus.

¶ Pro solutione dubij notandum est: ꝙ per istud verbum: volo: potest solum denotari: velle desiderij inefficax. Vel potest dicere: velle eligentis efficax, quod est actu ponere rem antè desiratam, & conceptam. Notan. 1.

¶ Oportet aduertere etiam ꝙ sint illa quę precesserūt verba contractus matrimonij, tanꝙ quid de presenti fiendum. Vel C si solum de futuro fuerunt illa quę de matrimonio tractata sūt. His suppositis ad dubium. 2. aduertē

¶ Si aliquis profferat ista verba: ego te volo accipe in meā, & constat de intentione: in foro conscientię standum est intentioni. Quia ista verba secundum se possunt referri ad desideriū, quod habet capiendi ipsam, quod nondum exequitur. Vel possunt re- 1. conclu. Ratio conclusion.

fferri ad exequtionem facti. Sequitur ergo ꝙ si ipsa equiuocê ad vtrunq́ȝ refferri possunt, et d intentione cōstat: ꝙ in foro conscientię stādū ē intentioni. Sic ꝙ si ꝑ illa verba de pręsenti voluit illam sumere: sit matrimoniū, et si in futurū erunt spon. alia solū.

Conclu. 2. ¶ Si non constat de intentione: per illa verba secundum se: volo te accipere in meam: non est iudicandum pro matrimonio, nisi per alia verba accipiatur. Hoc probatur. Quia ipsa verba non A

Ratio. Palude in 4. d. 27. q 2. ar. 4. dicunt certó actum executiuum, sed solum desiderium. Et ob id solúm videntur habere sponsalium vim, et non matrimonij. Sic tenet do. de Palude.

Conclu. 3. ¶ Licét verba ista secundum se non explicent consensum de pręsenti: magis ꝙ̄ desiderium de futuro, ex pręcedentibus tamen potest pręsumi pro matrimonio, vel pro sponsalibus. Nam si pręcesserunt verba de matrimonio de pręsenti, et ista fuerunt subsequuta: pręsumi potest pro matrimonio. Si tamen verba de sponsa

Rō conclusionis. libus: pro sponsalibus pręsumendum. Et ratio ad hoc non potest alia dari: ꝙ̄ arbitrium boni viri. Quia si de intentione non cōstat pręsumendum est ꝙ vbi contractus de pręsenti pręcesșit: ꝙ per ista verba voluit profferens ea executionem manifestare. Istā B

Adria. in. 4. sen. sententiam tenet do Adrianus limitans dictū domini de Palude. Et quidem placet ista pręsumptio: vbi non esset aliud obstaculū.

Dubium. 1 ¶ Sed est dubium. Vtrum istis verbis: volo te esse vxorem meam, et illa respondente: volo te eße maritum meum: contraha

Solutio. tur matrimonium, vel sponsalia. Aliqui sunt dicentes non esse matrimonium simpliciter. Verum melius videtur distinguendum. Quomodo vtantur illo verbo: volo. Vel explicat appetitum, seu desideriū quodam, quod est velle inefficax. Et isto modo illis verbis nec contrahitur matrimonium, neq́ȝ contrahuntur sponsalia. Si veró illo verbo: volo: explicetur velle eligentis, seu velle effi-

Ratio. cax, quod est actu velle, tunc est matrimonium. Quod probari potest. Verúm matrimonium est: quando est consensus expręßus de C pręsenti mutuus inter personas legitimas, sed istis verbis: in isto sensu dicto: veré explicatur consensus de pręsenti, ergo est matri

monium

monium. Quód veré explicetur: patet. Quia dicens: volo te eſſe vxorem meam. nihil aliud eſt dicere, ꝙ capio te ĩ vxorem meã, ſed iſtis verbis veré explicatur conſenſus de præſenti, ergo & alijs æquiualentibus. Hanc ſenteutiam affirmat do. Adrianus. Adria. in 4. de ſponſalibus.

Dubium. 2

¶ Reſtat inquireudnm. Quid agendum eſt quando non cõſtat de intentione. Ad hoc reſpondet dominus de Palude: ꝙ in hoc, & Dillutio.
A in omnibus verbis dubijs an faciant matrimonium, vel ſponſalia: attendendum eſt de quo inter partes actum fuerat. An de ſponſalibus tantum contrahendis, vel de matrimonio. Quia ſecundum intentionem iudicandum eſt pro ſponſalibus tantum, vel pro matrimonio. Intelligentia enim dictorum (ſecundum Hilarium) ex cauſis eſt aſſumenda dicendi: quia non res ſermoni, ſed rei ſermo ſubiectus eſt, extra de verbo. ſignificatione. c. Intelligentia. Si dubium ſit de quo agebatur, tunc ſi ille qui primo locutus eſt dixit verba, de quibus conſtat: cui determinaté deſeruiunt, vel ſponſalibꝰ vel matrimonio: ſecundum intellectum illorum debẽt intelligi verba ſequentis, qui videtur ad interrogata reſpõdere. Hęc ſic affirmat do. Adrianus. Verum hoc dictum eſt ſané intelligeudum, quãdo verba ſunt æquiuoca, & poſſunt intelligi pro matrimorio, vel pro ſponſalibus. Quia ſi verba eſſent determinata pro ſponſalibus: vno loquente de præſenti, & alio reſpondende de futuro: non debent intelligi pro præſenti. Palu. 4. d. 27. q. 2. ar 4. con. 5. Hilarius. 13. de. Tri. Adri. in. 4 q. vltima.
B

3. dubium

¶ Sed an iſtis verbis: contraho tecum, vel do tibi fidem ſi vis, & altero reſpondente eodem modo: contrahantur ſponſalia, vel matrimonium. ¶ Pro ſolutione eſt notãdum, quia hęc conditio: ſi vis: poteſt facere duplicem ſenſum. Vel do tibi fidem, & contraho tecum ſi vis. i. ſi tu vis vt cõtraham, vel ſi tu vis vt dem tibi fidem. Secundo modo poteſt intelligo: contraho tecũ ſi vis. i. ſi tu ſimiliter vis mecum contrahere. Nota.
C

Solutio.

¶ R. quód primo modo intelligendo: eſt contractus conditionatus, & exiſtente conditione: ſtat matrimonium, & ea non exiſtente: non ſtat. Quia contractus emptionis, & venditionis collatus in ementis, vel vendentis voluntatem: non tenet, niſi in euentu Ratio.

condi

cõditionis, vt patet in l. Vendentis. C de cõtrahen. emp. Ergo a simili in presentiarum. Si ego dicam Marie: contraho tecum si tu vellis vt contraham: non erit matrimonium, etiam si ipsa respondeat: contraho tecum si tu vellis, nisi ipsa Maria habeat actum

Alia rõ. quo vellit ipsum contrahere. Et probatur clarius. Nam matrimonium, vel sponsalia sub conditione honesta, & possibili contracta: non habent vim obligandi, nisi in aduentu conditionis, sed iste contractus sic est conditionatus, ergo non obligat nisi cõditiõe A

Adria. in 4. q. penultima. adueniente. Istam sententiam tenet. do. Adrianus. Si tamen illa conditio: si vellis: capiatur in secundo sensu. s. contraho tecum si vellis, vel si tu mecum vellis contrahere: dico q ipsa aduertente & respondente: contraho tecum, si per verba de presenti: est matrimonium, si per verba de futuro: sunt sponsalia. Hoc in foro exteriori, quia tunc iudicaretur conditio tanq̃ adimpleta. Patet ff de fide in str. l. Cum delanionis §. Asinam. Sed tamen in foro conscientie standum est intentioni contrahentium. Si enim ipsi intẽdebant se obligare mutuo. s. q Ioannes volebat se obligare Marie Maria ipsi volente, & Maria se obligauit: erit verus contractus. Istam intentionem solent communiter habere qui huiusmodi

Adri. vbi supra. verbis loquuntur. Et sic dum aliud de intentione non constet: in B vtroq; foro iudicãdum ẽ pro matrimonio.

Dubiũ. 4. ¶ Adhuc est dubium Vtrum istis verbis. habebo te in vxorẽ. Et muliere respõdente. habebo te in virum, sit matrimonium, vel spõsalia solum.

Nota. ¶ Pro cuius explicatione oportet notare. Vtrum istis verbis addit aliqd determinatũ, vel nõ. Si addit: vt si diceret. habebo te ĩ vxorẽ ab isto istãti ĩ perpetuũ. Vel solũ absolute profert verba ipsa.

1. conclu. ¶ Si istis verbis de futuro: habebo te in vxorem meam: additur ista particula: ab isto tempore, vel ab isto instanti: est verum matrimonium, & non sponsalia. Nam licet ipsa verba de futuro exprimantur, & secundum se sponsalia denotent cum tali conditione: iam videtur quod consentiant de præsenti in matrimonium. Hoc est expresse determinatũ in. c Ex parte, de sponsa. Quia C

ibi iudicatur pro matrimonio. Vir enim iurauit quod ab eo tempore eam pro coniuge teneret, & sicut vxori fidem seruaret, & illa similiter. Sic omnes iurisconsulti tenent ibidem matrimonium esse. Ratione sic p obatur. In illo qui talia verba proffert cum in tentione explicatur consensus de presenti, ergo verum est matri- Ratio ad cõclusiõé.
A monium. Quia explicatur ab isto tempore: habebo, ergo ab isto tempore iam capio, ergó veré capit. Et est idem acsi diceret: accipio te in meam, sed istis verbis fit matrimonium de presenti, ergo & simili modo alijs verbis, posita clausula: ab isto instanti, vel deinceps.

¶ Istis verbis. habebo te in vxorem, & ipsa respondente: habebo te in virum: solum contrahuntur sponsalia: secundum se, & non matrimonium, sicq; in foro iudiciali, & conscientie iudicandum. Probatur. Verba que denotãt exequutionem matrimonij in 2. conclu. futurum: quamuis inducunt obligationem ad statim: non tamen p 1. ratio.
D tempore prolationis, sed pro futuro. Aliás idem esset dictu: habebo te pro vxore, & habeo te pro vxore, ergo ex hoc quod statim contrahitur per illa verba obligatio. n n habetur quod eo ipso, & per illa verba contrahitur matrimonium. Consequentia tenet Quia satisfacit vtriq; obligationi si immediaté post hoc incipiat consentire, et sic eã habere pro vxore.

¶ Eadem penitus significant ista duo aliquo futuro tempore habebo te pro vxore, & habeo te pro vxore, sed sub prima forma non contrahitur matrimonium, ergo nec sub secunda. 2. ratio.

¶ Per verba exequutiua in presenti concepta non contrahitur 3.
C matrimonium, sicut nec per exactionem facto subsequutam, nisi inter partes agatur de matrimonio contrahendo, & tunc non refert quibus verbis exprimant suum consensum de presenti: quamuis aliás sint inepta. Patet. Cum quis contraxit cum serua, quam Nota. putauit liberam, deindé donata est libertate, quantumcunq; vir etiam post libertatem tractat: cognoscit, et habet pro vxore, siue etiam verbis, siue factis exprimat: non iudicatur pro matrimonio, nisi detecta fuerit mutatio status, vel constiterit aliás de ani

mo:

mo: ꝙ de nouo contrahere vellit, vbi matrimonium non fuerit recté contractum. Quia intelligitur omnia facere ex primo consensu, quem habuit contrahendo cum ea: dum ipsa erat serua, per c. primum de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium. Et per. c. 2. de coniugio seruorum. Immó si moueatur vxori questio status si vir cognoscat eam, et tractat vt vxorem ex mandato Ecclesię, quo vsq̄ lis decissa fuerit: non facit sibi prę iudicium: vt de nouo dicatur contraxiße matrimonium, vt dicit A

Hosti. cum cõmuni opinione. Hostien. Et est cõmunis opinio iuristarum. A simili ergo in proposito. Si ex hoc ꝙ tunc non fuit matrimonium: dato postéa tractet eam vt vxorem nõ est matrimonium. Sic dato illis verbis postéa

Nota. obligetur ad contrahendum: cúm tempore prolationis non obli

Magi. sen. 4. d. 27. Palu. ibi. q 2. ar. 4. gatur: sequitur ꝙ non est matrimonium. Hęc est opinio Magistri sen, et Paulu. ibidem dicentiũ: ꝙ prędictis verbis habebo te in vxorem: solum contrahuntur sponsalia, etiam si iuramẽto firmentur.

Hugo. Et est cõmunis Theologorũ. Immó inter iuristas tenet eã Hugo.

Lauren. Laure. 20. d, & plures alij. Et Archi. in. c. Ex parte, de sponsa. Et

Archi. tenet dominus Adrianus. Et vt reffert ibidẽ idem Doctor: Ange

Adri. in 4 de sponsa. lus de Vualdio Perusinus ait. Si quis ĩ Ecclesia, vel alio loco sa B cra tangens eloquia iurauit se in vxorem aliquam habiturum, et eam in domum traduxit: vxor legitima efficitur, quam de domo

Nota. expellere sine iusta causa ei non licet. Consentit ergo ꝙ per verba: habebo te vxorem &c. sub iuramento prolato solum sunt spõ salia, et traductione presumitur matrimonium.

Dubium. 5 ¶ Vtrum: non capiam aliam in vxorem nisi te. Vel non habebo aliam nisi te: sit matrimonium.

Solutio. ¶ Respondetur: ꝙ istis verbis: nõ contraham cum aliqua quã tecum. Et istis: non habebo aliam ĩ vxorem nisi te. Et istis: non con

1. ratio. traham cum aliqua alia muliere a te. Et non contraham cum aliqua alia muliere nisi tecum: non ex verborum vi contrahuntur C sponsalia. Quia si eßent sponsalia: sequitur ꝙ ex hoc obligaretur eam ducere aliquando, sed hoc non, vt patet. ff. de. act. emp. & vẽ l. Si sterilis. §. Si tibi fũdum. Est casus ibi: si tibi fundum vendide-

ro

ro cum pacto, vt nulli alij venderes quam mihi: actio eo nomine etiã venditio est si alij vendideris, sed secundum omnes non obligaris mihi vendere.

¶ Item. Si quis diceret: promitto nihil aliud dare ex bonis meis, quam vineam, vel oliuetum: non obligatur dare oliuetum. Sequitur ergo a simili quod istis verbis: nõ habebo aliam nisi te solam. Vel non accipiam aliam nisi te solam: quod non contrahit obligatio aliqua. Probatur. Quia sicut propositio negatiua nihil ponit in esse, ita promittẽs factum negatiuũ non obligat se ad aliquid positiue faciendum. Vnde Palud. deducit: sponsalia solum contrahi propositione affirmatiua, non autẽ negatiua. Quia si dicat: promitto tibi quód nunquam ducam aliam a te: non tenetur eam ducere si vellit continere, sed si vellit contrahere non licet aliam ducere, sicut cum alicui prohibetur alienare seruum extra familiam, non tenetur alienare, sed si alienet: tenetur in familia. Hęc aßerit do. Adria.

2. ratio.

Palude. d. 27. 4. q. 1. ar. 1.

Adri. in 4. de spõsa

¶ ARTICVLS 18.

B

De contractu sub conditione impoßibili.

QVeritur. Vtrum contractus matrimonij teneat si fiat sub conditione impoßibili, vel turpi. Vtrum vitietur. Pro cuius solutione oportet primo notare: quod impossibile capitur dupliciter. Vno modo. Impoßibile quod per nullam potentiam fieri potest, nec ponitur in conditione tanquam faciendum. Aliud est impossibile quod idem est quod difficile. Vt est illud. Impoßibile est diuitem intrare in regnum cœlorũ i. difficile. Sicut dicere solemus. Impossibile est quod ego sim summus Pontifex, quia difficulter sic erit.

Nota 1.

Ex Arist. 1. Cęli tex. co. 111. 114. 115

Math. 19.

C ¶ Notandum etiam: quód conditio turpis quę apponi potest contractui: est duplex. Vel turpis, quę est cõtra bona matrimonij. Vel turpis quę non est directé contra illa, sed pręter illa. 2.

¶ Notandum. 3. Contractum eße irritum, vel validum stat 3.

duplici

dupliciter. Vno mō in foro cōscientię. Alio mō in foro exteriori, Et itē dupliciter. Vno mō stādo in iure naturali. Alio modo stando in iure positiuo. His suppositis sit prima conclusio.

Conclu. 1. Supplemē tum. d. 28 q. 2. ¶ Contractus matrimonij, seu sponsalium sub conditione impossibili, quod impossibile non est factibile: non est validus in foro cōscientię, nec stando in iure naturali. Vt si quis contrahat sub ista conditione impossibili: ego accipio te in meam: si Deus non est, vel si solem pugno clauseris. Tunc si tales veré voluerunt contrahere existente cōditione: stabit, & nō stante: nullū est matrimonium in A
1. ratio. Sup̄ ar. 2. Docto. d. 27. foro conscientię, nec in iure naturali stando. Nam matrimonium de essentia sua requirit consensum liberum, extra de spon. c. Tuę frater, sed in tali contractu defficit cōsensus, ergo nullum est matrimonium. Patet ex hoc ꝙ consensus fertur stante conditione, ergo ipsa non stante: non est talis consensus.

2. ¶ Si aliquis diceret: ego vendo tibi hanc domum: si Deus non est: nullus dicet hunc contractum eße venditionis, ergo a fortiori cū ad matrimoniū magis reqratur nō erit contractus matrimonij sub tali conditione impoßibili. B

3. ¶ Si quis contrahat hac conditione: si pater consenserit. Stāte conditione est verus contractus, & non stante: non stat, ergo etiam si quis contrahat cum hac conditione: si Deus non est: non stante conditione non tenebit secundum se. Probatur. Quia non maior consensus est in vno, ꝙ̄ in alio contractu, quia totum ex euentu cōditionis pendet, ergo quomodocunq̄ conditio apponatur: ipsa nō stante: non erit matrimonium.

4. ¶ Cum impossibilis conditio adijcitur obligationi: nihil valet stipulatio, vt est tex. institu: de inuti. stipu. § . Si impoßibilis. Idem l. impossibilis de verborum significatione. Et l. impossibilium ff. de regulis iu. dicitur: ꝙ impossibilium non est obligatio, ergo sequitur ꝙ nec in proposito. C

2. conclu ¶ Contractus sponsalium, seu matrimonij sub conditione impoßibili faciendi quod non est possibile ex natura rei: stando in foro conscientię, et in iure naturali: stat stante conditione, & non

st ante:

stante: nõ stat. Vt si aliqs cõtrahat sic: ego cõtraho tecũ si dederis mihi regnum, vel si filio meo dederis episcopatum. Si cõsensus talis cõtractus feratur in aduentum cõditionis: stante ipsa stabit, et nõ stãte: nõ. Patet ex supradictis. Quia ad matrimoniũ ẽ reqsitus cõsensus, talis defficit non stante conditione, ergo nullo modo tenet. Ratio.

A ¶ In foro Ecclesię nullo modo est pręsumptum matrimonium contractum sub conditione impossibili ex natura rei, si contrahẽtes exprimunt nolle obligari nisi in euentu cõditionis. Quia Ecclesia non facit quod non est matrimonium: esse matrimonium, ergo cùm ille contractus non sit matrimonium: non facit eum esse. Sed tamen potest pręsumere, quia iudicat de exterioribus, ergo debet ex ipsis contrahentibus iudicare pro matrimonio, tanq̃ pręsumens q̃ liberé se voluerunt obligare: sine euentu conditionis, & quód iocose apposuerunt eam, sed hoc non potest quando constat conditionem serio positam, & noluiße obligari nisi conditiõe stante, ergo non est matrimonium pręsumptum tunc. Hanc determinationem singularem tenet. do Adrianus, vbi ait secũdũ communem doctorum sententiam. Constito quód animus vtriusq̃, vel alterius contrahentium: non fuit contrahere nisi sub existẽtia cõditionis: non eßet in foro iudiciali pro matrimonio iudicandum, vt si exprimant, & nisi conditio euenerit: nolumus inuicem esse obligatos. Vt si diceret. Si est possibile stellã liq̃scere, & sic ruere in terram: non laqueatur matrimonio propter conditionis impossibilis adiectionem. Hęc Adrianus. De quo vide ibi. 3. conclu. Probatio. Ecclesia iudicat de exterioribus solum. D Adria. in 4. d sp̃osa. Adria.

C ¶ Et probatur adhuc. Quia adijciens conditionem non obligat se nisi in conditionis euentu. Contractus enim ex conuentione legem accipiunt. c. Contractus, de regulis. iu. li. 6. Ergo cum euentus conditionis sit impossibilis: non est vnde in iure pręsumatur pro matrimonio. Hanc sententiam ponit quidam doctor Stephanus in sacramentali neopolitano: dicens. Si adijciens conditionem simpliciter impoßibilem: addat quód aliter contrahere non intendit, quia mens certa est: non est locus coniecturis. Et sic in neutro foro iudicãdum esset pro matrimonio. Istum docto. allegat do. Adri. 2. Stephanus

¶ Ma

4.conclu. ¶ Matrimonium contractum sub conditione impossibili faciẽda: Ecclesia reputat, & presumit esse verum, etiam sine conditionis euentu. Quia reputat pro non adiecta. Vt si aliquis contrahat sic. Contraho tecum si regnum mihi dederis, est hęc conditio impossibilis tanquam facienda: Ecclesia habet tanquam non adiecta, quia presumit quod consensus ex tali non dependeat conditionis euentu. Item Quia non vult istum obligari ad talem conditionem ponendam, sed approbat consensum tanquam si absolute esset datum. Sicut & in conditione turpi facit, quia non vult Ecclesia istum obligari ad talem ponendam conditionem. Nec tunc Ecclesia facit matrimonium, quod non erat matrimonium, sed illud quod erat matrimonium: stante conditione facit: quod etiam si non adueniat: sit tanquam si euenisset. Quia non credit omnino velle obligare alium ad tantũ onus subeundum. Hoc patet ex c. vltimo, de condi. apposi. vbi determinatur: quod impossibilis, & turpis conditio habẽtur pro non adiectis, & non inualidant matrimonium, sed in fauorem ipsius hoc factum est. Et hoc patet ex hoc quod pro eodem reputatur: quod sit contractus sub cõditione turpi non cõtraria bonis matrimonij, vel impossibilis, ergo loquitur de impossibili isto modo. ¶ Secũda Ratio est. Quia Ecclesia non vult obligare ad hoc ĩpossibile. A B

5.conclu. ¶ Si tamẽ Ecclesię cõstat de vtroque cõtrahẽtiũ, vel ipsorũ altero quod cõsensum suum in cõditione posuerint: quod ipsa stãte esset matrimõium, et ipsa nõ stãte: nullo mõ presumeret pro matrimõio, sed potius e cõtra. Probatur ea ratiõe qua supius in. 3. diximus de cõtractu facto sub conditione impossibili: secundum naturam rei. Quia tunc quando constat de voluntate contrahentium: non habet pro non adiecta conditione impossibili. A simili ergo nec quãdo illud fit sub conditione. Quia vtrobique par videtur ratio. Hoc expresse affirmat do. Caie. respondens ad textum illum vlti. de conditionibus appositis sic. Ad rationes ante oppositum respondeo vnica responsione. Quod in foro iudiciali ob fauorem matrimonij presumitur contrahens omnem conditionem turpem non contrariam substantię matrimonij, vel impossibilem habere pro non adiectã, C

Ratio.

Caieta. in opus.

sicut

ſicut in teſtamentis, ſeu vltimis voluntatibus: niſi colligi poſſit, & doceri contrahentium animos, vel eorum alterius animum fuiſſe non contrahere: niſi ſub conditionis euentu, & aliter non. In alijs autem contractibus non eſt talis fauor inducens ad hoc preſumendum. Et ſic procedunt textus ante oppoſitum inducti. Ecce ſententiam iſtius doctoris, ꝙ quomodocunꝙ conſtet Eccleſiæ de intentione contrahentium ſub conditione impoßibili. ſ. ꝙ ſecluſa illa voluerint contrahere: nec eſt matrimonium in foro conſcientię, nec in foro iudiciali eſt iudicandum pro tali.

Sic Adria. in. 4. Palu. d. 27 q. 2 cō. 5. Et medina de contracti. q. 23.

A

¶ Sponſalia, vel matrimonium contractū ſub conditione turpi, et non contra ſubſtantiam matrimonij: tenet ante aduentum conditionis. Vt ſi aliquis dicat: ego contraham tecum ſi furtum comittas, ſunt ſponſalia ſine aduentu conditionis. Hoc probatur ex c. vltimo de conditio. appoſi. vbi Eccleſia determinat verum, et abſolutum contractum. Quia talem conditionem habet tanꝙ ſi non eſſet adiecta. Ratio eſt. Quia illa conditio licet de facto ſit factibilis, non tamen de iure, quia nulli licet furari, et ſic qui ſub tali conditione contrahit: videtur abſolute contrahere, quia non poteſt aliquem ad peccatum obligare, ſicꝙ Eccleſia habet illam tanꝙ ſi adiecta non eſſet, quia tanꝙ impoßibilem reputat. 6. conclu.

Ratio.

B

¶ Spōſaliū, vel mrīmonij cōtractus ſub cōditiōe turpi: cōtra bōa mrīmonij: ē null9, vt ſi qs dicat: cōtraho tecū ſi venena ſterilitatis ꝓcures, vel ſi gn̄ationē ꝓlis euites, vel vſꝙ dū aliā te ditiorē, vel pulchriorē inueniā. Hec cōcluſio ē exp̄ßa determinatio. c. ſupra allegati: Et rō eſt. Quia ſi cōtractui appōatur cōditio, cui9 cōditio eſt talis: ꝙ poſita ipſa: cōtractus tollitur: nō habet talis cōtractus vigorē, vt ſi diceret aliqs: vēdo tibi hāc rē: ſub cōditiōe qd̄ nō ſit tua: nō valet cōtractus, qa cōditiōis poſitio repugnat eßentiæ cōtractus. Ergo a ſimili, ponere: cōtraho tecū ſi ꝓlem euites: nō tenet, quia matrimonij cōtractus hoc in ſe neceſſario includit ꝙ ad prolem, vel propter prolem ſit. Et ſimiliter de alijs bonis: Conclu. 7.

Cōditio cōtra bona matrimonij appoſita vitiat cōtractum.

C

¶ Si conditio contra bona matrimonij appoſita ſit per modū aſſertionis, et non per modum obligationis ſub tali conditione: cō- 8. conclu.

tractus

Ratio. tractus tenet. Quia habetur pro non adiecta. Vt si dicat aliquis: contraho tecum si generationem prolis euitabis, sic vt conditio apponatur: vt ipsa stante sit obligatio, et ipsa non stante: non sit, sed additur in modum aßertionis. Huius ratio est. Quia talis conditio cum sit turpis: habetur pro non adiecta: quando non fuit posita: tanquam ex ipsa dependeret obligatio, sed fuit addita. Si ergo turpis est, et non contra bona matrimonij: erit matrimonium talibus verbis contractum. Sic textus interpretari debet, quod quando apponitur conditio contra bona matrimonij: non valet contractus, intelligitur quando apponitur conditio per viam obligationis obligantis ad illud. Si tamen ponatur in modum assertionis: tunc valebit matrimonium. Quia conditio turpis, quę non est cõtra essentiam matrimonij: habetur pro nõ adiecta. Hanc propositiõem ponit Adria. vbi supra. A

Adrian.

¶ Circa tamen textum illum quando apponitur conditio contraria bonis matrimonij est notanda limitatio Ioa. And. in dicto. c. quod. s. intelligitur c. illud: quando vterque contrahentium cõsentit, quia tunc contractus est nullus, Vt si aliquis dicat: contraho tecum si prolis generationem euites. Si enim vterque consentiat: nõ est matrimonium. 32. q. 2. c. Aliquando. Si enim vnus dicat: contraho tecum si generationem euites, vel donec aliam ditiorem inueniam, si alius contradicat: est matrimonium, vt in. 1. c. Idem si taceat, quia pręsumitur quod contradicat in fauorem matrimonij: vt supra dictum est. Idem Hostiensis. Et tandem circa conditiones appositas diligens esto. B

Ioã. andre. limitatio.

Hostiens.

¶ Quia vel cõditio ẽ poßibilis, vel ĩpossibilis. Si poßibilis, aut ex nã rei. Et tũc nullũ est matrimonium, nec ratũ, nec pręsumptũ. Si verò sit conditio impoßibilis facienda, & non constat de intẽtione contrahentis: habetur pro non adiecta tanquam turpis propter authoritatem Ecclesiæ irritantis, acsi ex natura rei eßet irrita. Si verò est poßibilis. Aut est necessaria. Et sic semp cõtrahitur. Aut est contingens. Et sic si est turpis, & non contra bonum matrimonij: nihilominus tenet matrimonium, quia habetur tanquam C

Epilogatio contractuum sub conditione

non

nõ adiecta. Si autem est honesta. Aut est de futuro. Aut de presẽti. Si de presenti: tenet matrimonium ea stante. Si de futuro: habetur vice sponsalium. Volo tamen notetur ꝙ Angelus in verbo matrimonium, impedi. 3. § 2. dicit: contraho tecum si te ad adulterandum prostitueris: licet canonistę communiter teneant ꝙ nõ est matrimonium, tu tamen dic ꝙ sic, & conditio recipitur, quia non est contra essentialia matrimonij. Iste doctor nõ aduertit textum expresse dicentem contrarium. De condi. ap. c. finali. Angelus.

A

¶ ARTICVLVS. 19.
De conditionibus appositis.

Trum si aliquis dixit hęc verba: capiã te in vxorem si patri placuerit, et pater primo dissentit, deinde consenti. Vtrum sint sponsalia.

¶ R: ꝙ posito semel contradixit: veré sponsalia sunt soluta, et amplius non tenetur. Hoc patet ex. c. Per tuas, eodem ti. Vbi ex copula carnali non iudicatur ꝓ matrimonio: si probatur patrem aliquando contradixisse ante copulam carnalem, vt patet ex fine. c. Aliás oporteret sic contrahentem spectare ad totam vitam patris: priusꝗ̃ extinguerentur sponsalia. Vndé sicut copula carnalis non facit vinculum matrimonij: si inuenit extincta sponsalia sic in proposito, super veniente consensu patris non erunt sponsalia, si primo dissentit, dato postea consentiat. Hoc oportet notare propter publicam honestatem q̃ ex sponsalibus oritur. Solutio. Ex spõsalibus oritur publica honestas.

B

¶ Sed postꝗ̃ semel pater dissentit, et póst consentit: vtrũ manentibus ipsis in prima ꝓmissione, et voluntate priori sint sponsalia Et si iungãtur carnaliter: sit matrimoniũ. ¶ Ad hoc do. Car. in. c. Super eo, de spon. dicit tenere matrimonium, vel sponsalia, si partes manserint in eodem proposito, vt reffert Angelus. Tamen hoc est sane intelligendum. i. si habeant animum se obligandi, vt prius obligati sunt. Nam si solúm sint in proposito perficiendi id Dubium. Car. Ange.

C

ad quod obligabantur ex primo contractu: non sunt sponsalia, neq̃ matrimonium, cum illud primum iam inualidum fuit per dißensum patris. Nec potest validari nisi per nouum consensum.
Similitu. Cuius similitudo est. si quis per errorem conditionis cõtraxit spõsalia, vel matrimonium cum serua, et eo manente eiusdem propositi: fit libera: nõ est matrimoniũ, etiam si tractet eam vt vxorẽ, et eam vocet vxorem, si de nouo non consentiat, quia ex publico contractu nulla obligatio orta est, & de nouo non potest oriri, nisi adsit nouus consensus interior, vel exterior. Sic quidem sufficeret interior quando precesserunt verba exteriora. Quod probatur p.c. primum, de eo qui dux. in ma. eam, quam pol. per adulteriũ Et c. 2. De coniugio seruorum. Et singulariter Panor. c. vlti. de condicio. appo. Et tene mente hanc determinationem, quia iuuabit multum ad iudicandum de isto casu. De quo infrá. A
Pauor. ¶ Vtrũ si quis contraxit cum consanguinea intra quartum gradũ, & póst dispensatum est a Papa, & mutuó habitant ex primo consensu, & póst contrahunt cum alijs: debeant redire ad primam. Ex ista enim determinatione respondendum est quód 2 non est dissoluendus, quia primus nunq̃ fuit verus contractus, ex quo a principio non valuit. De quo infra.
Nota. B

Dubium. ¶ Sed quid si pater, neq̃ dißentit, neq̃ consentit?

¶ R. Quicquid dicat Angelus: q̇ sicut dicit Hostiensis, & do Cardina. in c. Super eo. eße matrimonium, & q̇ hoc est specialẽ in matrimonio in fauorem ipsius. Et sic probatur. Vbi in cõditione nõ fit specificatio d̃ cõsensu expreßo, vel verbis insinuato: videtur sufficere pro conditionis impletione tacitus consensus, sed quando pater non contradicit: est tacitus consensus, ergo ipse videtur sufficere. Quod probatur, in c. vnico, de sponsa impub in .6. Vnde in casu quo parentes contrahunt filio presente & non contra dicente est verum matrimonium, vel vera sponsalia, iuxta modũ cõtrahẽdi. Ergo a simili in ꝓposito. Si aliqs cõtrahat sub cõditione: si pater cõsentiat, & ipse nihil loquatur nec cõsentiat, neq̃ dißentiat in fauorẽ matrimonij: est pro matrimonio iudicãdũ. C
Solutio. Hostien. Car. Ratio.

Sicq̃

Sicq; patre testificãte tũc interius cõsensisse iudicãdũ ẽ ꝓ matri mõio, licét expræsse nõ cõsẽserit exterius. Sic do. Adria. vbi sup. *Adria. in 4 de sponsalibus.*

¶ Quid de isto contractu. Capio te in vxorem: si es virgo: supposito ꝙ non sit virgo. An sponsalia contrahantur. Et videtur ꝙ sic. Quia conditiones impossibiles adiectę contractibus, & legatis habentur pro non adiectis. l. Obtinuit. ff. de condi. Et de mo. & pręcipué in fauorem matrimonij, vt patet in c. fina. de condi. appo. sed impossibile est corruptam esse virginem: postq; semel corrupta est (vt dicit Hieronymus). Ob hoc dicit Hostien. ꝙ si quis tali conditione contrahat: erit martimonium, etiamsi non inueniat virgo, sed corrupta. ar. ff. de contrahen. emp. l. Alióqui. Et. 29. q. 2. §. 1. Sed tamen melius dicitur: ꝙ talis contractus non existente conditione non tenet. Et si nõ iueniatur virgo non valet. Quod probatur. Iura. enim disponentia ꝙ conditiones impossibiles in legatis habentur pro non adiectis: loquuntur de impossibilibus de per se, & ex natura rei, hoc autem impossibile: ꝙ virgo sit: iã corrupta: est impossibile de per accidens. Propter hoc tenet contractus adueniente tali conditione. Defficiente veró, minimé. Sic Siluester, & Couarrubias *1. dubium. 1. argu.* A *Hierony. Hostien. Dillutio. Dubij. 1. ratio. Siluest. in matrimo. 3. q. 8. Couarru. 2. p. epitho ca. 8.* B

¶ Preterea. Si cum aliqua contraham sub hac cõditione: ego contraho tecum si es nobilis, talis, vel talis generis, sic ꝙ nõ habeo consensum nisi adueniente conditione, certum est ꝙ si conditio desit: non erit matrimonium, dato quis absolute ignoret eam esse ignobilem, sed existimet nobilem: tenet. Tamen si sub conditione id faciat: non tenet. Impossibile est enim hanc esse nobilem: cúm ignobilis sit. *2.*

¶ Item Si ego lego Bertę. 10. si ante mortem meam fornicata non fuerit, si fornicata est: legatum non tenet, & tamen conditio est impossibilis. s. ꝙ non sit fornicata cũ m fuerit, quia ad præteritum nõ est potẽtia. Sequitur ergo in ꝓposito: ꝙ nõ stante conditione: non erit obligatio contractus. Hanc tuetur Petrus de Palude, & do. Adrianus. in. 4. qui citat pro ea Stephanum de Caieta in sacramentali Neapolitano addentem: ꝙ si adiiciens conditionem *3 ratio. Aris. 6. ethi. c. 2. S tho. p p. q. 25. ar. 4. et cõmuniter docto. in. p sen. d. 22.* C

Palu. in .4 d.36. q 2. ar.5. tione simpliciter impossibilem: addat q aliter contrahere non intendit, quia mens certa est: non est locus coniecturis, & sic in nullo foro pro matrimonio iudicandum esset secundum eum.

Adri. in. 4 Pisa. matri. 6. ¶ Ad motiua Hostiensis respondet. do. Adria. vbi supra, quia q plurima vitiant coniecturã in modum conditionis, seu ratione erroris. Idem finaliter tenet summa Pisana.

2. dubium ¶ Quòd si queras. Vtrum istis verbis: contraho tecum si Papa dispensat: sint sponsalia Papa dispensante. A

Solutio. ¶ Respondetur q non. Nullum enim vinculum ex contractu oritur: qui fuit nullus. Sic Innocen. Abbas. Cardi. c. Super eo. Ita vt adueniente dispensatione sit requisitus nouus consensus, vt ait S. Tho, & Maio. & Adria. Quámuis Calderinus, & Anto. & Prepo. in dicto c. Super eo teneant contrarium. Existimant enim q adueniente conditione non requiritur nouus consensus. De regulis iuris. De quo in. 3. p. huius operis latius, & diffusius agemus Deo dante.

Inno. Abbas. Cardi. S. Tho. 4. d.29. ar.3. Maio. 4. d 28. q.4. Nauarro in manu. confe. 22. nume. 87 Boerius de ci. 264. Cõtra Prepo. Calde. & Anto.

¶ Dubitatur. 3 Vtrum sponsalia sint istis verbis vno dicente: ego accipiam te in vxorem, & alio respondete: forté ego accipiã te in virum. Vel parentibus loquẽtibus filio sic: duc istam in vxorem, ipso respondente: forté capiam, et alia absente dicente: capiam. Hoc dubium peto non sine causa, eo quód apud Michuacanẽses sit in vsu iste modus, si quidem vno absente loquente: alius respondere solet per verbum (notero) quod significat: forté, vel lingua vernacula (por ventura) & contingebat eos statim iungi. B

1. conclu. ¶ Prima conclusio ad dubium. Per ista verba dubitatiua secundum sensum quem videntur facere dubitantis non est presumendum matrimonium, neq sponsalia. Quia ad sponsalia reqritur promissio certa de futuro, sicut ad matrimonium consensus de presenti, sed vbi sunt talia verba dubitatiua non est talis promissio, nec consensus, ergo nullus est contractus. C

1. ratio.

2. ¶ Ex sponsalibus oritur obligatio ad matrimonium sub peccato, sed talis qui per verba dubitatiua respondet: nõ tenetur ad ducendum talem: cui illa verba dixit, ergo nulla fuerunt sponsalia.

ſalia.

¶Iſta verba cum alijs abſolute prolatis ſi ſtatim ſequatur tra- 2 .conclu
ductio in domum, et copula: niſi aliud obſtet: matrimonium verũ
A faciunt. Matrimonium enim ſtat per mutuum conſenſum ex prę- 1. ratio.
ſſum verbis, vel ſignis, ſed ſi poſt illa verba ſit traductio, et copu- Supra. ar-
la: eſt talis conſenſus, ergo eſt matrimonium. Patet. Quia vno ꝓ- ti. 3.
nunciante expreſſe: alio dicente: forte ita erit, & tunc de facto,
qui protulit verba traducit, et conſumat: videtur alter in factũ
conſenſiſſe, et ex virtute conſenſus alterius ꝓceſiſſe ad opus, ergo
eſt matrimonium. Dico niſi aliud obſtet. Quia ſi tunc interius non Nota.
haberet talem conſenſum conſumandi matrimoniũ: in foro cõſci-
entię non eſſet.

¶Et probatur adhuc. Si vnus loquatur per verba de pręſen- 2.
ti exprimens conſenſum, et alius interius non contradicat, & nec
exterius diſſentiat: ſi permittat ſe tractari ſicut vxor: eſt verè
B vxor, et ſi conſument matrimonium: in vtroq; foro pręſumitur
pro matrimonio, iuxta ſupius dicta, ſecundũ ſe ergo et in caſu Supra. ar-
iſto quando ille qui per verba dubitatiua reſpondit ſi conſumet: ti. 5.
erit iudicandum pro matrimonio.

¶Si traductio iſta in domum, et copulę conſumatio non fiat 3. conclu.
ſtatim poſt verba illa expręſſa vnius, et dubitatiua alterius, ſed
longum tempus, vel ſaltim aliquod tempus interueniat: vt eſt mẽ-
ſis, vel annus non pręſumitur pro matrimonio, nec in foro conſci-
entię, neq; exteriori: ex virtute verborum quę pręceſſerũt. Quia Qñ nõ prę-
cum illa ſecundum ſe non habeãt vim ſponſalium: niſi aduenien- ſumitur ꝓ
C te aliquo exteriori ſigno: ſequitur ꝙ, poſtq; non fuit ſtatim ſequu- matrimo.
tum: vt eſt traductio in domum, vel copula: ꝙ dato poſt ſequatur
non pręſumetur pro matrimonio in virtute verborum pręcedẽ- Ratio.
tium. Patet. c. Per tuas, de con. appo. Vbi per copulam carnalẽ
non iudicatur matrimonium, vbi ſponſalia extincta ſunt. Si tamẽ
de nouo tunc conſenſerunt interius, virtute illorum verborũ pre-
cedentium: licèt multum temporis tranſierit: poterit iudicari tã
q; verum matrimonium. Et hoc oportet notare propter incolas Nota.

huius

huius orbis, inter quos contingebat post prolationem vnius. ego accipiam te, & alio respondente: forte capiã te, vel forte capies me (quia bis duobus modis fiebat aliquando) statim iungi, & consumare matrimonium. Ob quod suspicatus sum ꝙ illa verba: quę dubitatiua videntur: ibidem non capiantur, sed tanquam affirmatiua. A
Tamen oportet cauté in istis procedere, & ex adiũctis tollere ambiguitatem, & aliquando de ipsis iudicare velut dubitatiué dicta, aliquando velut affirmatiué.

Dubiũ. 4. ¶ Quid de istis verbis: quando tu morieris sepeliam te. An contrahantur sponsalia? Istud dubium petimus propterea quia aliqui ex Michuacanensibus solent istis verbis contrahere.

Solutio. ¶ R. Absque dubio illa esse sponsalia, & cum carnali copula fieri matrimonium. Quia vt nouimus: illi per talia verba volunt explicare mutuam cohabitationem futuram inter eos vsque ad mortem, acsi vellent dicere sic: volo te capere, & quando morieris ego te sepeliam, quia simul erimus: Et similiter si ego moriar: primo tu me sepelies, quia simul cohabitabimus in vnum.

B

¶ ARTICVLVS .20.

Vtrum sponsalia de futuro per consumationem copulę transeãt in matrimonium de pręsenti, vel per traductionem in domum, vel per aliquid simile.

Nota. PRo solutione notandum est: ꝙ vel loquimur in foro conscientię, vel in pręsumptione Ecclesię. Secundo oportet notare, q. vel quęrimus vtrũ per solam traductionem, vel per solam copulã sine nouo consensu fiat matrimonium. Vel vtrũ interiori consensu cum istis fiat matrimonium ex sponsalibus. His consideratis respondetur.

1. conclu. ¶ Sponsalia de futuro mente, & verbis: non transeunt in matrimonium de pręsenti per cohabitationem, nec per traductionẽ ad domum, nec per oscula, nisi adsit nouus consensus. Probatur. C

Sola.

Sola cohabitatio, nec in domum traductio, nec oscula sunt sufficientia ad matrimoniũ: vt patet, ergo nec ipsa si sequantur post sponsalia de futuro sunt sufficientia ad matrimonium secundum se. Quia ad matrimonium verum requiritur consensus de presenti, sed per illa verba solùm fuit de futuro, ergo si non adueniat nouus consensus: non probatur matrimonium in foro conscientię. 1. ratio. cõ. Sup. ar. 4.

A ¶ *Si aliquis consentiat de pręsenti in aliquam cum qua est legitimum impedimentum, & maneant pòst simul, ablato impedimento nullum est matrimonium, nisi adsit nouus cõsensus, vt affirmat Panor. c. Super eo, de condi. appo. Et Adrianus, & alij. Et nõ ob aliud: nisi quia a principio non fuerunt posita necessaria ad matrimonium, pòst quicquid fiat si nouus consensus non sit, qui necessarius est: non tenet. Sequitur ergo ꝙ cùm sponsalia de se matrimonium non faciant ob deffectum consensus: ꝙ quantuncunq; sequatur traductio, simul & oscula: nullum erit matrimonium in foro conscientię. Hoc doctores iuristę in. c. 1. de matrimonio contracto contra interdi. Ecclesię. Expręßé Panor. c. fi. de sponsa.* 2. Panor. & Inno. & alij & asserit esse cõmunẽ opi. Loazes in tractatu d matrimo. 12. dubio. Panor.

B ¶ *Si post sponsalia de futuro sequatur traductio in domum, & oscula: est matrimonium pręsumptum ab Ecclésia. Probatur ex determinatione expręssa: Extra de restitutiõe spoliatorum. c Ex parte, vbi dicitur. Per solam traductionem quam non pręcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec etiam fuerunt subsequuta; nullũ inter eos est obligatorium vinculum, ergo ex textu a contrario sensu: si traductionem in domum sponsalia pręcesserunt: faciunt matrimonium quantum ad Ecclesiæ pręsumptionẽ, quę iudicat istum traducere istam vt suam affectu maritali. Oscula enim, & alios similes tactus honestos solùm inter coniuges iudicat solitos fieri.* 2. Conclu. Ratio.

C ¶ *Post sponsalia de futuro verbis, & intentione, copula subsequuta: non interueniente alio consensu: non facit in foro conscientię matrimonium, in foro tamen Ecclesię facit pręsumptum. Prima pars probatur ex supra dictis. Quia si consensus ad matrimonium neceßarius non præceßit, & de se copula talem non* 3. conclu. 1. p. pbatur

facit

facit: nullo modo est matrimonium, alioquin copula sola etiam seclusis sponsalibus esset sufficiens ad matrimonium.

¶ 2. Probatur, Quia iste actus cōmixtionis, nec ex natura rei, nec ex lege diuina est forma sacramentalis, nec matrimonij, vt constat, sequitur ergo ꝙ ipsa copula per se etiam si præcesserint sponsalia non facit in foro conscientię matrimonium. Et sic Scotus tenet istam primam partem conclusionis tanꝗ verã, & Theologi omnes, inter quos. S. Tho. ponit istam conclusionem, & probat eam sic. Carnalis copula in foro conscientię, vbi solum sponsalia pręcesserunt: non facit matrimonium. Quia etiam verba de præsenti vbi consensus mentalis dessicit non faciunt, ergo nec de futuro. Et adducit Nicholaũ Papã dicentẽ. Si consensus in nuptijs deffuerit: etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur. De quo laté supra. ar. 5. Et doctę valde probat. Ioã. arboreus.

Sco. d. 28. S. Tho. in. d. 28. ar. 2 quolib. 5. arti. 15. Nicholaus Papa. Ioa. Arbo. in sua theo so. li. 11. ca. 15.

A

Corolla. ¶ Ex quo sequitur ꝙ si consensum interiorem non habeãt consumandi matrimonium, vel solum habeãt persistendi in sponsalibus: non est matrimonium in foro conscientiæ.

2. p. ꝓba. ¶ 2. Pars probatur. Extra de sponsalibus. c. Is q fidem: determinatur: ꝙ si post sponsalia fuerit copula subsequuta, & non cõstat de dissensu: ꝙ pręsumendum est matrimonium consumasse, contra Hostien. qui dicit non pręsumi pro matrimonio. Cuius ratio est. Quia cum Ecclesia iudicet de exterioribus, & iudicet in bonam partem, pręsumit talem accedere tanꝗ ad suam, cũ ꝓsumit eum non velle peccare. Et ob id stante tali pręsumptione iudicat matrimoniũ consumaße. Quia ita est: ꝙ si tale qđ pręsumitur in veritate sit: est matrimonium, cum sit consensus verus de ꝑsenti. Sed tamen cessante tali pręsumptione: quia constat de contrario: nõ pręsumeret Ecclesia pro matrimonio. Quod (vt docet Adrianus) ex circunstatijs cognosci poßit: vtrum ex animo cõsumandi conuenerint tales, nec ne.

B

Silues. in verbo matri. 2. §. 15 Maio. d. 28. q. pri.

Adrianus.

C

Corolla. ¶ Ex quo patet: ꝙ si de consensu non constat: in foro consciẽtiæ non iudicandum pro matrimonio solum ex copula.

Dubium. 2. ¶ Sed quid si coniuges dubitant, vel ignorant quem habuerũt

consen

consensum quando matrimoniũ consumauerunt. ¶ Videtur dicẽdum: ꝙ si non habuerunt expresse intentionem non consumandi, vel actum cõtrariũ, sed solum sine actu aliquo formali accesserũt in vtroq; foro eße pro matrimonio presumendum. Quia dubia sunt interpretanda in meliorem partem. Et sic cum talis ac- Dillutio. De regulis iuris. & S. Tho. 22. q 60. ar. 4. & ib i. do. Caie.

A cesit: probabile est accesisse tanꝙ ad suam, quia non creditur peccare voluisse. Item. Quia omnia quę fecit post circa sponsam: ex quo non reuocauit intentionem: videtur egiße in virtute primæ intentionis, & promissionis. Et ob id in dubio pro matrimonio præsumendum est. quando copula sequuta est: si ignoret: vtrũ habuerit, vel non habuerit. Quia si certó scit nullum habuiße consensum non est in foro conscientiæ matrimonium, vel si habuit actũ non consumandi. Est consideratione dignum quod dicit Albertus magnus, quod si post sponsalia carnaliter conueniunt habentes ętatẽ Nota pne ophitis.

D & potentiam coeundi puto: ꝙ esset matrimonium: nisi dissensus ab vtroq;, vel altero exprimatur. Hęc Albertus. Quę notanda pro istis neophitis Albertus magnus. d 28. ar. 2.

¶ Sponsalia verbis, & mente de pręsenti: sed secundum iuris interpretationem de futuro propter ętatem minorem vtriusq;, vel alterius: post legitimam ętatem transeunt in matrimonium d̃ pręsenti per amplexus, vel oscula, vel iocalia, vel similia. Probatur hoc. Quia fuerunt anté de pręsenti, & solúm fuit deffectus ex ætate, ergo postꝙ peruenerunt ad ętatem, & se tractant vt coniuges: in vtroq; foro est matrimonium: nisi interior dissensus ad- 4. conclu. Ratio.

C sit. Hanc conclu. ponit Panor in c. vlti. de sponsa. Et est determinatio in c. Si infantes, de spon impub. lib. 6. Panor.

¶ Dico secũdum iuris interpretationem. Quia poßet esse: ꝙ post legitimam ętatem eßet dissensus interior, etiam si eßent amplexus, & oscula, & similia. Et tunc non esset matrimonium verum.

¶ARTICVLVS.21.
Queritur quot modis sponsalia dissolui possunt.

Alber.ma. in.4.d 26 arti.16. Ex pfessione.1.

Ponsalia legitima dissolui possunt.12.modis.

¶1.Quando alter ipsorum religionem ingreditur cum effectu, vt est quãdo religionẽ de approbatis aliquam profitetur. Extra de conuersio. coniu.c. Verum, & c.Ex publico. A

2 ratione. matri. ¶2.Quando contraxit cum alia per verba de presenti. Quia minus vinculum soluitur per maius. Extra de sponsa.c. Si inter Immo etiam si sint sponsalia de futuro, et subsequuta fuerit copula. dissoluunt sponsalia, que precesserunt, vbi non interuenit copula, cum in sponsalibus solum sit promissio, sed in istis duobus casibus est datio, vel exibitio.

3.qñ ad loca longinq̃ se transtu. ¶3.Quando alter sponsus transtulit se ad loca longinqua ante carnalem copulam, et conuenienti tempore spectatus, et debito modo requisitus nõ reuertitur. Extra d̃ sponsa.c.Ex illis. Ratio huius est. Quia tunc virtualiter non vult recipere promissũ B quandoquidem non vult venire in patriã, vbi recepturus erat promissum.

4.ob grauẽ morbũ. ¶4.Quando alter ipsorũ incurrit grauem morbum, vt paralypsin, aut lepram, aut aliam enormen lesionem, que ipsum nimis debilitant. Extra de iure.iurã.c.Quemadmodũ.§.Quod si. Et in glo. vbi innuitur: q etiam si iurasset ducere: non tenetur ducere, sed tamẽ ductam iam non posset dimittere, etiam si infirmaretur.

5.ob forn. ¶5.Quando alter ipsorum fornicatur carnaliter, eo q talis habetur suspectus de non seruãda fide, que est vnum ex tribus bonis matrimonij. Et quia tunc iam ductam propter fornicationem C liceret quantum ad thorum dimittere, ergo a fortiori si nondum factum est: soluitur promissio, et sponsalia non manent in suo vigore.

6. ob affi. ¶6.Quando superuenit affinitas, vt si cognouit consanguineam

neam sponse, vel sponsa consanguineum sponsi. Quia tunc propter illam affinitatem superuenientem sponsalia tolluntur, nec tales possunt de cetero coniungi. Extra de cõsan. et affi. c. Super eo. Est enim impedimentum adimplendi promissum, vt si quis promisserit alicui dare certam peccuniam, et póst lege precipiatur

A *ne talis fiat datio: deobligatur a solutione.*

¶ 7. *Quando alter alterum absoluit ne deterius contingat vt ducat illam q̃ odio habet, sicut solet accidere: q duo facile spondent, facile promittunt adinuicem, sed tamen póst penitet facti, & odio habent se, tunc ista sponsalia per mutuam ipsorum voluntatem disoluuntur. Extra de sponsa. c. Preterea. §. Si autẽ Nec ob id peccant. Quicquid alij dicant, vt docet celaia.* 7. qa mutuo se absoluunt. Celaia in 4. d. 27. q 3.

¶ 8. *Quando impuberes contrahunt sponsalia, et póst ad legitimam etatem peruenientes non consentiunt reclamantes, quia hoc concessum est eis propter deffectum etatis: vt possint sponsalia contrahere, et post adultam etatem reclamare. Liberum est enim eis tunc acceptare, vel reclamare.* 8. qñ in etate legitima reclamatur.

¶ 9. *Si fama sit: q inter eos sit aliquod impedimentum consan-*

B *guinitatis, vel affinitatis, etiam si non sit certum tale esse impedimentum, sed aliquod est scandalum de huiusmodi coniunctione tunc ad tollendum istud scandalum, etiam si non constet de impedimẽto: dissoluũtur sponsalia. Extra de sponsa. Cum in tua. Et de consan. et affini. c. 2.* 9. ob famã de impẽdimento.

¶ 10. *Quando quis promissit contrahere intra certum tẽpus vt infra vnum annum, nec stetit per eum quin illo tempore adimplesset promissum, tunc ipso facto tempore transacto soluũtur sponsalia, quia promissio solum facta est in tali tempore signato Extra de sponsa. c. Sicut.* 10. qñ non stat condi.

C ¶ 11. *Quando superuenit cognatio spiritualis, vel legalis, puta adoptio. Extra de cognatione spiri. c. Veniens.* 11. ob cognationem spirituale.

¶ 12. *Vt ait Ricardus, & communiter docto. si sponsalibus superueuit simplex votum continentiæ: Nam sicut votum solenizatum in religione soluit matrimonium ratum non consumatum:* 12. ob votum simplex.

ita votum continentiæ soluit sponsalia.

¶ Preter istos sunt alij casus in quibus sponsalia dissolui possunt, & sit.

Hostien. 13. ob inimicitiã capitalem. ¶ 13. Si superueniat capitalis inimicitia inter sponsos, quia alter potest petere separationem secundum sententiam Hostien. in sũma, per rationem c. 2. Et c. Requisiuit de sponsalibus. Melius est enim tunc dissolui quàm quod iungantur, qui odio habent se mutuó

14. ob contractũ spõsa. ante annos puber. Panor. ¶ 14. Si Sponsalia fuerunt contracta ante annos pubertatis & alter post pubertatem petit absolui ante tacitum consensum: vt determinatur in. 6. de sponsa impub. ca. De illis. Et c. A nobis. Hoc est verum etiam si nulla causa sit resiliẽdi: vt bene notat Panor in. c. De illis. Secus tamen est: si pubes contraxit cum impubere, quia ipse pubes resilire non potest, similiter neq; impubis ante pubertatem. A

15. Ob seuitiam. ¶ 15. Propter seuitiam sponsi. Nam tunc meritó sunt soluẽda sponsalia: quando timet sibi sponsa de damno futuro. Neq; tenetur promissum adimplere cum tali iactura: vt bene notat Panor in. c Veniens, qui cle. vel vouen. B

Panor.

16. Ob q̃ncunq; causam rõnabilem. ¶ 16. & vltimo. Possunt dissolui propter quancunq; aliã causam rationabilem superuenientem, quæ si a principio fuisset excogitata: impedimentum præstasset.

Dubium. ¶ Verum pro ampliori elucidatione est inuestigãdum circa 7. modum. Vtrum sponsi sola sua voluntate possint legitima contracta sponsalia dissoluere, liberé ad inuicem remittendo. Et suppono ipsa esse iuramento firmata vt dubium sit maius. Et videtur quod non. Quia Ecclesia nudum pactum compellit obseruare. Extra de pactis. c. 1. ergo matrimonij pactum iuramento firmatum nõ potest rescindi voluntate contrahentium.

Argumẽ.

1. conclu. ¶ Sponsalia legitimé contracta de futuro dissolui possunt per solam voluntatem ipsorum contrahentium sine alia causa. Quia in sponsalibus solum est promissio de aliquo faciendo, neq; est aliqua exhibitio, ergo si non est exhibitio: adhuc manet in potestate, & iure promittentis quod promissum est. Si ergo manet: poterit C

Celaia. d. 27. q. 3.

voluntate

voluntate alterius cui debetur sibi retinere. Alber. ma.

¶ Promissio facta alicui: dependet ex voluntate ipsius cui d. 26. arti. fit ad hoc ꝙ transferatur dominiũ. Nam si alius non acceptet: nõ 16. transfertur, sequitur ergo ꝙ si vir promissionem fœminæ non ac Ratio 2. ceptet: adhuc fœmina potest alteri suum corpus dare, & similit Spec. si fœmina viri promißionem. Istam sententiam tenent inter iuri Panor. stas. Ray: Gof. spec. & Panor. Et inter Theo. S. Tho. Petrus de S. Tho. d.
A Palude. 27. Palu. ibi.

¶ Sponsalia de futuro legitimé contracta etiam iuramento 2. conclu. firmata soluuntur per solam voluntatem contrahentium remitẽ- Ratio con tium sibi promissionem. Quia quamuis quis in aliquo promißo iu- clu. ret se adimpleturum, dependet adimpletio ex volũtate ipsius cui fit, ergo ipso remittente non tenet tale promißum: etiamsi fuerit iuramentum adhibitum.

¶ Item. In alijs contractibus ita est: ꝙ siue societas, vel quid si 2. mile fuerit iuramento firmatũ per voluntatem contrahentium dißoluitur, non obstante iuramento, ergo etiam in presentiarum non obstante iuramento per solam voluntatem contrahentiũ spõ
B salia poterunt dissolui. Istam sententiam tenet Specula. in ti. de le Spen. gatis. §. Nunc ostendendum. Et Panor. in c. Pretera, eod. ti. Qui Panor. dicit hanc opini. esse communem. Et idem tenet Innocen. Inno.

¶ Notandum propter hoc: ꝙ inter istos neophitos quám faci Nota. lis est promißio nuptiarum. Est etiam libera ad inuicem remißio vt eos non damnes de mortali: si solum fuit simplex promissio de futuro. Hoc est speciale in matrimonio, vt. s. non compellat pro- missionem de futuro seruare alio remittente, vt sit liberum ma- trimonium. Arg. c. Requisiuit, de spon. & Innocen ĩ c. Veniens de Inno.
C iureiuran.

¶ Sed adhuc est dubium. Vtrum ipso facto existente aliquo casuum supra positorum dissoluãtur sponsalia, vel iudicio Eccle 2. dubium siẹ sint soluenda. ¶ R. Primo: ꝙ quãdo quis contrahit cum alia Solutio. 1 de presenti: ipso facto soluuntur. Item per ingreßum religionis. Item si alter fornicatur, et est notoriũ. Et idem de quacunꝙ alia

causa

2. solutio. causa dici poßet. Verumtamen quia scandalum suboriri poßet oportet dicamus distingendo. Vel ipsa publicé sunt contracta: sic q probari poßunt, & tunc propter istud scandalum dissolui non debent, nisi iudicio Ecclesię, quę habet de omnibus iudicare propter scandalum infirmorum. Si tamen secreto in conscientia: potest eße remissio ad inuicem sine iudicio Ecclesię, quia ob id requisitum est iudicium Ecclesię: ne scandalizentur infirmi. Sed qn secreto: nullum sequitur scandalum. A

Palu. d. 27. q. p. S. Tho. in 4. d. 27. q 2. arti. 3.

Corolla. ¶ Ex hoc habes: q cùm isti sępißimé secreté contrahebant inter se: si póst sponsalia de futuro remittunt se adinuicem: sunt dissoluta. Istam sententiam aperte insinuat Ricardus in. 4 Et sic tenendum. Et (vt dixi) inter huius noui orbis incolas non contingit raro, & quanto faciles sunt in promißione mutua pro matrimonio tanto etiam faciliter diuertunt, et recedunt a promißione Immo et consilium est ministrorum: vt si contingat póst hanc de futuro promißionem q vnus recedat, & alius perstet in promißo: vt consulat persistenti, vt etiã remittat: vt sic maneant liberi.

Ricar. d. 27. arti. 3. q. 4.

Consilium authoris.

¶ ARTICVLVS. 22. B

De impedimento cathezismi.

IAm sequitur de alio impedimento quod contrahitur ex hoc quod tenuit aliquem in cathezismo, qui fit ante baptismum. Nam tunc videtur cõtrahi quędam cognatio spiritualis. Et in pręsentiarum loquimur solum quãdo quis tenet in cathezismo, etiam si non teneat in baptismo. Et q per solum cathezismũ contrahatur: vt q ille qui tenet in cathezismo non poßit ducere quam tenuit, neq filij eius: est textus expreßus. Extra de cognatione spirituali c. Contracto, ex hoc q ibi Papa determinat: q matrimonium legitimé contractum non dissoluatur: licet vir tenuerit anté filium vxoris, quam anté habuit vt concubinam, quia ista res vix matrimonio contrahendo impedimentũ affert. Si er C

Per solum cathezismum orit impedimẽ.

go non affert ad dißoluendum contractum, et vix affert: aliquod impedimentum causat. Sic Panor. dicit: impedimentum contrahi quod impedit contrahendum, sed non dirimit contractum. Panor.

¶ Sed tamen expreßius determinatum est in 6. de cognatio. spirituali c. per cathezismum, cuius verba sunt hęc. Per cathezismum qui pręcedit baptismum sacramentorum fundamentum, & A ianuam reliquorum: cognatio spiritualis contrahitur, per quam cõtrahendum matrimonium ĩpeditur: vt ex pręedeceßoris nostri Clementis Papę 3 decretali colligitur euidenter, dicẽdo enĩ quód talis res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret: velle videtur ꝙ afferat. Nam ꝙ vix fit: fieri tamen dubium non existit. Per illam tamen cognationem matrimonium post eã contractum minimé separatur. Hęc in textu. Ibi iũcta glossa. Ex quo apparet eße impedimentum, vt impediat contrahendum, & non dirimat contractum. Hanc sententiam tenẽt omnes Theologi cõmuniter. Et huius. S. Tho. rationem aßignat. Quia in cathezismo fit professio futuri baptismi. Ob quod oritur impedimentum aliquod, sicut ex sola promissione nuptiarum sine aliquo alio etiam insurgit impedimentum: quod dicitur publica honestas (de quo infra) sic suo modo per solam promissionem quę fit in cathezismo B oritur ista cognatio spiritualis, quę impedit contrahendum, sed non dirimit contractum. Glossa. d. 42. S. Tho. in 4. d. 42.

¶ Sed circa hoc mouẽtur aliq̃ dubia. Primũ. Vtrum ista cognatio spiritualis sic contracta impediat, vt etiam contractum dirimat 1. dubium.

¶ 2. est. Vtrum contrahatur veré secluso baptismo, vt si fiat (verbi gratia) póst baptismum. 2. dubium

¶ 3 est. Si contrahitur solum per cathezismum: i. per responsionem de credendis. Vel etiam per omnia alia, quę baptismum C pręcedunt: vt est salis impositio, & saliuę, & aliorum. 3 dubium.

¶ Et de primo videtur eße determinatio expreßa. 30. q. 1. c. Peruenit. Vbi decretũ ẽ ꝙ tantum sit in cathezismo impedimentum contractum: vt etiam dißoluatur matrimonium post contra Ad. 1. pro affirmatiua parte.

ctum

ctum, ex hoc quod ibidem dicitur: q tales separentur post matrimonium contractum, & q a primo pabulo salis vsq ad cōfirmationem per chrisma oritur tale impedimentum. Videtur ergo determinasse q in cathechismo est tale impedimentum: vt etiam dissoluat iam contractū.

Responsio ¶ Sed tamen ad dubium dicendum: q licet sit impedimentum in cathechismo, tamen solum est de illis quę impediunt contrahendum, sed non dirimunt contractum. Et ad textum dupliciter respondendum. Vel q intelligit tale impedimentum q etiam contractum matrimonium dissoluat ibi ortum, non ex solo cathechismo, sed ex baptismo. Hoc enī ē verum, quia per cognationem spiritualem venientem propter baptismum impedimentum oritur, quod non solum impedit contrahendum, sed dirimit etiam contractum, vt infra. Non tamen ibi summus Pontifex intelligit q solum ex cathechismo oriatur, sed ex omnibus illis. 7 ibidem numeratis.

Intelligentia textus. A

2. solutio. ¶ 2. Dici potest, & forte melius: q supposito intelligat impedimētum ortum ex cathechismo, & alijs quę baptismū pręcedunt & q tales separentur, non intelligitur q fiat separatio quantum ad vinculum matrimonij, quia solum impedit contrahendum, sed intelligit q separentur quantum ad thorum, vel quantum ad exactionem debiti, cum talis qui tenuit in cathechismo puerum nō possit debitum exigere a matre filij, etiam si sit vxor propria. Et iste est modus loquendi sanctorum patrum. Sic etiam determinatur, q si quis duxit vnam, & post habuit incestum cū sorore vxoris: q nullam habeat. Certum est: q post contractum per incestum superuenientem non soluitur matrimonium primum legitime cōtractum. Tamen dicitur: q nullam habeat. Intelligit quantum ad exactionem debiti, quia exigere non poterit absq dispēsatione, Et sic manet verum q per cathechismum oritur impedimētum, quod impedit contrahendum, sed non dirimit contractum.

B

d. 34.

C

Ad secundū dubium 1. ratio contra verita. ¶ Ad. 2. dubium. Vtrum per solum cathechismum contrahatur istud impedimentum. Et videtur quód non. Quia huiusmodi impedimentum est compaternitas quędam, sed hęc non est nisi vbi

est

regeneratio, in solo autem catechismo nõ est talis regeneratio, neq; in aliquo alio sacramentali, ergo in ipso non contrahitur huiusmodi impedimentum, nisi sit simul cum baptismo.

¶ Incontrarium tamen sunt textus allegati, in quibus expresse determinatur: q per catechismum, qui est ante baptismum contrahitur tale impedimentum. In contrariũ ẽ veri.

¶ Ad dubium respondet Albertus magnus, & dicit: q catechismus non completur nisi in baptismo, ob id non impedit nisi cũ baptismo existens, & sic eo solo non contrahitur impedimentum. Sed tamen opinio communis est & verior, q per catechismum solum impedimentum contrahitur, tamen debile, eó q impedit cõtrahendum, non dirimens contractum. Sicq; intelligendi sunt qui id videntur negare, vt illi qui concedunt dispositiué solum oriri impedimentum ex catechismo. Quia alióqui expresse dicerent cõtra textũ sup allegatũ. Et idem Albertus magnus forté sic posset intelligi, eo q non impedimentum prestat, sic vt etiam contractũ dirimat. Solutio ex. Alberto magno. d. 42. arti. 5. ad. 6. Opi. communi. d. 42.

A

¶ Ad. 3. dubium. Vtrum contrahatur huiusmodi impedimẽtum per solum catechismum. Vel vtrum etiam per alia quę praecedunt ipsum. Respondetur vnica cõclusione. ad. 3. dubiũ

B

¶ Per solum catechismum, & non per alia quę ipsum pręcedunt insurgit istud impedimentum. Quia secundum regulam iuris. Fauores sunt ampliandi, & odia restringenda, ergo tantũdẽ erit impedimenti, quod est odiosum, quantum in iure est expressũ sed in iure solum exprimitur q per catechismum contrahitur, ergo non insurget per aliud, quod non est catechismus, sed vt cõstat ex ipso nomine: salis pabulum, & saliuę appositio, & olei perunctio, & his similia: non sunt catechismus, sed potius exorcismus, ergo non contrahitur in ipsis, vel si contrahitur per aliquod illorũ, & per quolibet. Et sic tot insurgerent impedimenta, quot ceremonialia pręcedunt ipsum baptismum. Et quidem per catechismum ego intelligo istructionem illam quę pręcedit baptismum, per quã solam contrahitur hoc impedimentum. Et licét do. de Palu. dicat Conclusio. Ratio con. Quid catechismus. Palude. 4 d. 42.

C

etiam

Et. S. tho. quolibet. 12. ar. 19. Duran. d. 42. etiam per exorcismum. Melius intelligit. S. Tho. & Durandus eadem. Dis De quo nos dicemus inferius de cognatione spirituali.

Obiectio. ¶ Sed contra istam conclusionem est argumentum. 30. q. 1. c Peruenit. Vbi summus Pontifex determinat contrarium dicens. Scitis quod quomodo sunt. 7. dona spiritus sancti, ita sunt. 7. dona baptismi. A primo ergo pabulo sacrati salis, & igressu Ecclesiæ vsque ad confirmationem per chrisma, hoc est a primo vsque ad. 7. nullus christianus suam comatrem in coniugium suscipere debet Hęc sunt verba textus, quę videntur contraria conclusioni. s. quod contrahatur per omnia quę pręcedunt, quę sunt. Primũ. Salis collatio. 2. Aurium & narium linitio cum sputo 3. In pectore, & ĩ fronte facta signatio. 4. Olei sacrati perunctio. 5. Baptismi ablutio. 6. In vertice chrismatis perunctio. 7. In fronte signatio. A

Solutio. ¶ Respondetur quod textus hic non est contra conclusionem positã. Pro cuius solutione maximé oportet notare, vt intelligamus quid summus Pontifex, seu Ecclesia vellit diffinire in suis determinationibus. Quę nã fuit quęstio mota. Quia illud quod motũ fuit in. Q. illud voluit determinare. Cętera quidẽ quę iunguntur, appo B nuntur tanquam quędam probabilia vera, non tanquam determinationes Ecclesię, nisi ibi exprimãtur. Exempli gratia. In. c. maiores de baptismo, et eius effectu determinatur: quod in baptismo confertur gratia, et conferuntur virtutes. Et clarius in clemẽ. vnica. De sũma Tri. et fide catho. Nõ tamen est fide tenendum tanquam Ecclesię determinatio quód in baptismo simul omnes infundantur virtutes, neque hęreticus esset dicendus qui negaret fortitudinem infundi (quę est habitus) puero baptizato, sicut videtur dubitare. Sco. Tamen esset hęreticus qui negaret gratiam infundi, quia id determinatum est ibi. Et similiter qui nunc negaret aliquid infundi & nobis inhęrere, & formaliter in nobis esse: esset anathema, vt C patet ex cõcilio Tridentino sub Paulo. 3 celebrato. Hęc dicimus non ob aliud, nisi quia quęstio ibidem mota fuit. Vtrum gratia infunderetur in baptismo. Et respondet summus Pontifex quód sic, et virtutes. Istud quod virtutes: apponit tanquam verum, non tanquam

Nota. Sco. in. 3. d. 26. Duran. d. 23. q. 6. Conci. Tri den. Ses. 5. cano. 11.

determi

determinatē verum, ꝙ non liceat contrarium opinari. Sed tamē primum detreminat vt verum, quia illud fuit quæsitum. Sic (et benè) Picus Mirandulanus theoremate. 8. de fide. Ita in proposito. In. c. Peruenit fuit relatum summo Pontifici ꝙ quidā viri et mulieres, ex magno concursu in sabbato sancto proprios filios susceperunt ex lauacro sancto, et consulitur Papa quid faciendum, et respon. ꝙ separentur, quantum ad thorum, et concludit: quia a primo pabulo salis, vsq; ad chrisma nullus recipiat comatrem in matrimonium. Per ista verba solum determinatur ꝙ propositum erat in quęstione, sed in quęstione solum fuit de illis qui proprios filios de sacro fonte leuarunt, et hóc determinat summus Pontifex: ꝙ fuit ortum impedimentū. Et hoc ē verum: quód in baptismo oritur, et in catechismo, non tamen sequitur ꝙ sit determinatum ꝙ in pabulo salis solum tale impedimentum oriatur sed ꝙ incipiat ibi, & perficiatur perfecto catechismo, et baptismo. Hęc est sententia Durandi. Mirādola. A Duran. d. 41. q. 1.

¶ *Sed adhuc dubitat̄ circa hoc impedimentum. Vtrum oriatur quoties matres, vel patres tenent proprios filios apud istos neophitos propter multitudinem puerorum baptizandorum, & quia aliter commodè fieri non potest. Sic tamen tenent quando fiunt istę ceremonię: vt ipse in catethizatione non respondeant, sed illi qui sunt patrini constituti totius multitudinis, nec etiam parentes de sacro fonte leuant puerum, sed solum illi patrini. Tamen contingit ꝙ ipsis matribus tenentibus proprios filios: minister apponat sal, et saliuam, et oleum, & cętera alia omnia. Vel cōtingit ꝙ non apponat nisi solum duobus, vel tribus pro omnibus, & istos non tenent matres, sed tales destinati patrini. Multum iuuat pro scrupulosis ista scire. Contingit enim magna confusio aliquando, & ob id non contemnendus scrupulus. Ad hoc respō. per duas conclusiones.* 4. dubium B C

¶ *Viri, vel fœminæ proprios tenentes filios in pabulo salis, in appositiōe sputi, et crucis signo, immo et in appositiōe olei, non contrahunt impedimentum, hoc siue scienter, siue ignoranter* 1. conclu. Matres tenentes in exorzismis

fa

Primara. faciant. Probatur. Si hoc oriretur impedimentum: eßet propter Ecclesię determinationem, sed non est talis determinatio, ergo nec tale impedimentum. Quia si eßet: ob hoc eßet quod dicitur: quod propter catechismum, sed nullum istorum est catechismus, vt constat ex nomine, ergo non ob id contrahitur. ¶ 2. Vel esset per decretum. c. Peruenit. 30. q. 1. iam allegatum, in quo dicitur quod a primo pabulo salis. Sed non ob hoc vt diximus. Quia ibi solum determinatur iuxta dubium propositum de illis qui tenuerunt in fonte baptismatis, ergo veré ex Ecclesię determinatione non habetur A

Confirma. quod tales proprios filios tenentes cõtrahant impedimentũ. ¶ Et cõfirmatur ex superius dictis. Quia odia restringenda sunt, & fauores ampliandi, neque oportet fingere impedimentum vbi non est expreßum in iure.

2. conclu. Matres tenentes in catechismo, si non respondẽt non incurrunt impedimentum S. Tho. in 4. d. 42.

¶ Viri, vel fœminę proprios filios tenentes in catethizatione quando exigitur ab eis fides: ipsis solum tenentibus, sed illis qui patrini sunt respondentibus pro illis, non contrahunt tale impedimẽtum, sed solum patrini respõdentes in catethiza. Probatur. Istud impedimentum contrahitur in catechismo per hoc quód est quædam promißio baptismi suscipiẽdi: vt dicit. S. Tho. Et est quędã regeneratio per fidem, quam protestatur patrinus pro paruulo, ergo cum illo erit impedimentum contractum, qui promittit baptismum suscipere, qui & fidem protestatur, sed hoc non facit parẽs tenens filium, sed patrinus (vt supponimus) sequitur quód cũ illis non contrahitur aliquod impedimentum. B

Confirma. ¶ Nam sicut in baptismo solùm contrahitur quia tangit leuãdo de fonte, & non quia aßistit leuanti, sic in catechismo, quia promittit, & fidem protestatur, & non quia proprijs manibus tenet. Sequitur ergo quód cum in baptismo impedimentum non oriatur inter astantes: nisi tangant, quód etiam non oritur in catechismo inter tenentes: nisi fidem profiteantur pro paruulo, & baptismi responsionem faciant. Et sic est sublatus scrupulus, qui cruciat nonnullos in istis partibus, putantes tale oriri impedimentum si solum habeant matres filios proprios, ipsis tamen matribus non C

respon

respondentibus, qa si nõ respondeant in catethizatione: perindé ẽ acsi in terra paruuli iacerent, vel quód alię mulieres haberent, qa nec sic cum illis (si non respondeant) tale vinculum contrahitur, sed solum cum patrinis profitentibus fidem, per quam est quodã- Ad hebre. modo quędã spiritualis regeneratio; quia iustus ex fide viuit, sine 11. qua impossibile est placere Deo. Ad Roma nos. 1.

A ¶ Ex istis patet quód a fortiori nullum erit impedimentum p hoc quód proprios habeant filios, & ceremonię omnes fiant cum Dispensa- duobus, vel tribus pro oĩbus, sicut fit ob Pauli. 3. dispensationem. tio Pau. 3.

¶ ARTICVLVS 23.
De impedimento incestus.

Consequenter agendum de incestu. Pro cuius declaratione aduertendum est: ꝙ ĩcestus dupliciter cõmittitur. Primo cũ consanguineis proprijs. ¶ 2. potest committi cum affinibus, qui sunt cõsanguinei ꝑprię vxoris, vel viri. Tãta est hęc differẽtia in

B cestus: vt secundum iura vnum impedimentum sit, & aliud non. Pro cuius recta intelligentia sit 1. cõclusio.

¶ Incestus cõmissus cum consanguineis proprijs non est im- 1. conclu. pedimentum quominus talis incestuosus possit matrimonium contrahere. Probatˀ. Si eßet impedimẽtũ, vel eßet ex iure naturę, vel Ratio. ex iure diuino positiuo, vel ex iure humano, sed ex nullo istorum, ergo nullum est impedimentum. Primo. Non ex iure naturę, vt ẽ apertißimum. Nec ex diuino iure, quia in Leuitico solum probi Leuiti. 18. betur matrimonium cum affinibus, & consanguineis, non tamen

C ibi determinatum est quód incestuosus non possit aliam ducere. Nec est impedimentum ex iure positiuo. Probatur. Quia. c. Trãsmißę, & ca. Ex litteris, de eo qui cog. cõsan. vxo. suę solum ponitur impedimentum de incestuoso cum affinibus. Et item. 32. q 7. in pluribus capitulis solum ponitur de affinibus. Sequitur ergo Caie. 22. ꝙ cum non sit in iure expreßum tale impedimentum: ꝙ nullo mõ q. 154. articu. 9.

est

S. Tho. d. 34. q. 1. Ricar. d. 34. Archiep. 3. p. ti. 1. c. 16. §. 4. Contra Palu. et angelum, & contra legem. 13. ti. 2. p. 4. & contra abba. c. 1. de eo qui cogno consã. vxo.

est asserẽdum. Hęc. S. Tho. & Ricard9, & Archiepiscopus, & cõmunis omnium Theologorum, licét contrarium Palu. in. 4. d. 34. q. 1. & Angelus in sua summa in verbo Incestus. §. 5.

¶ Sed cõtra istã conclusionem sunt valida argumenta ex determinationibus sacrorum canonum. In primis est illud ex concilio Agathensi. 35. q. 3. c. De incestis, vbi dicitur. Incestuosos veré nullo coniugij nomine deputandos, et nominat qui sint tales dicens. Siquis consobrinæ, sobrinæq́ se sociauerit. Et subdit. Aut qui ex propria consanguinitate aliquam habuerit, vel concubitu polluerit. Sequitur ergo ex huius concilij determinatione q̄ prohibitum sit matrimonium generaliter omnibus incestuosis. A

¶ Ad hoc dicendum ex ipso textu, in cuius calce subditur. Sane quibus cuniunctio illicita interdicitur habebunt ineundi melioris coniugij libertatem. Hęc ibi. Aperté textus insinuat q̄ non interdicatur coniugium omnibus incestuosis, sed q̄ interdicatur ex incestu cum affinibus.

2. obiectio ¶ 2. Argumentum est ex alio textu. 35. q. 6. c. Si duo viri, ex quo ibi dicitur: quód tales incestuosi cum proprijs consanguineis si iuuenes fuerint possint alia inire coniugia. Videtur ergo quód sit ibi dispensatio cum iuuenibus, et sic saltim quód senes nõ poterunt contrahere sine dispensatone: si incestum comiserunt cum consanguineis proprijs. B

Solutio. ¶ ℞. Quód ex isto textu colligitur solutio expressa. Nam dicens quód iuuenibus liceat matrimonio iungi: non interdicit senibus. Sicut si quis diceret, iuuenes non ieiunent, non dicit quód senes ieiunent.

2. conclu. ¶ 2. Cõclusio. Incestus cõmissus cum cõsanguineis vxoris, vel si fœmina sit cum consanguineis viri: est impedimentum: sic vt altero decedente qui incestum comissit: non possit alteri matrimonio coniungi. Ista conclusio ẽ expressa determinatio Ecclesię, Extra de eo qui cognouit consan. vxo. c. Trãsmissę, et. 32. q. 7. per multa capitula. Sed tamen cõtractũ tenet, contra glo. c. 2. de penitem. et remissi. et regiã. l. 14. & 13. tit. 2. part. 4. Ratio diuersita- C

tis

tis istarum conclusionum hęc potest esse,quia dato peccatũ gra uius sit comissum cum propria consanguinea:q̃ comißum cum consanguinea vxoris,proprie tamen per incestum cum consanguinea vxoris matrimonio amplius contrariatur. Et quia talis incestus ex sua ratiõe habet q̄ impediat exactionem debiti a ꝓprio coniuge,quia per incestum factus est affinis. Et hæc conclusio non solum tenet quando cognouit consanguineam vxoris,sed etiam si cognouit illam cum qua habet publicę honestatis iustitię impedimentum.c.Duo pueri,de spõsa.impuberum,vt notat Couarrubi.in.2.p.Epithomę.c.6. — Ratio conclu. — A — Couarru.

¶ Sed circa istud impedimentum dubitatur. Vtrum dato sit impedimentum hoc in iure,liceat sic incestuoso nubere absq̃ dispensatione. Et quis est qui cum eo dispensare possit. — Dubium.1

¶ Incestuosus cum affinibus sciens impedimentum:cõtrahẽs matrimonium absq̃ expreßa,vel interpretatiua dispensatione peccat mortaliter. Quia hoc est in iure prohibitum,vt patet ex.c allegatis,ergo contra faciens scienter:peccat,& non veniali ter solum:cum sit res grauis,ergo mortaliter. Ex hoc enim maxime cognoscitur contrauenire pręcepto Ecclesiæ: vtrum sit mortale,aut veniale. Dixi scienter,quia si ignoranter id faciat nesciẽs tale impedimentum expręssũ in iure:cõtrahens non peccat. Quia ignorantia inuincibilis eum excusat,quam puto inuincibilem in illo qui nunq̃ audiuit tale esse impedimentum. Hęc est sententia Petri de Palude in.4. — 1.conclu. — Ratio conclu. — B — S.Tho.12. q.76.ar.3 — Palu.d.34 q.1.

¶ Dixi etiam sine dispensatione,quia vbi interuenit dispensatio:tunc nullum est peccatum. Nam qui sic contrahit,nõ contrauenit alicui pręcepto. Quia iã cum eo dispensatum ẽ. Dixi etiam expręssa,vel interpretatiua. Quia si ille qui potest dispensare videat incestuosos communiter contrahere,neq̃ prohibet:videtur tacite dispensasse. Et sic vbi talis esset consuetudo:nullum esset peccatum contrahere,vt patet a simili in alijs Ecclesiæ pręceptis,vbi ex hoc solum q̄ Episcopus permittit aliquid in quo potest ipse dispensare:videtur dispensaße,vt est q̄ sacerdotes adin uicem — C — Doctores. in.4.d.17

uicē se absoluant, quod est contra expressum ius, sed tamen quia ipse videt, & consentit: videtur dispensasse. Sic in presentiarum S.Tho. Hoc idem Petrus de Palude, & Archiepiscopus florē. Et est Theologorum communis opinio. Et qui talem incestum commisit: non potest exigere debitum, licét possit reddere. Sed tamen Episcopus potest dispensare: vt infra dicetur. Oportet tamen q scienter cognoscat consanguineam vxoris. Nam si ignoranter, et potest exigere. A

S.Tho. d. 34. ar. vl. Palu. d. 34 q. prima. S. anto. 3. p ti. 1. ca 16. §. 4.

2. conclu. ¶ In huiusmodi impedimento q incestuosus cum affinibus possit contrahere: potest Episcopus dispensare. Probatur. Est sententia cōmunis omniū doctorū tā Theologorū, q iurisperitorum. Immo & secundum Veruecēsem sufficit proprij sacerdotis licentia Et idē Monal. & Roden. Immo & Io. An. in c. In adolescētia. 33. q. 2. ait: quod iuuenis incestuosus potest contrahere sine dispensatione, sed non senex. Et ita tenet summa Angelica. Huius ratio est Quia est periculum incontinentię in iuuene. Ob id iuueni absq dispēsatione cōceditur: quód negatur seni, vbi nullum inminet periculum. Et expressē q episcopus possit dispensare vide in Palude. & Couarru. in epithome. p. 2. ca. 7. nu. 6. & idem Nauarro in manuali confess. c. 22. nu. 86. B

Ratio opi. communis. Monal. Ioan. Angelus. S. anto. 3. p ti. 1. ca. 16 §. 4. Palu. dist. 42. q. 1. et d. 34. q. 1

3. cōclu. ¶ Huius orbis incolę incestuosi contrahentes absq dispensatione nullum peccatum (saltim mortale) committunt. Probatur. Ignorantia inuincibilis excusat actum a toto: qui alias seclusa ignorantia esset peccatum, vt aperté constat in facto Iacob cognoscente Lyam, & in multis alijs, sed isti naturales incestuosi sic contrahentes inuincibiliter ignorant, ergo dato esset mortale seclusa ignorantia, cum ipsa adsit: non committunt mortale. Maior est nota. Et probatur minor. Quia ille dicitur inuincibiliter ignorare: qui faciēdo quod in se ē adbuc ignorat, sed isti faciunt quod in se est, & audiunt prędicatores, nec tamen eis adhuc est declaratum, ergo semper ignorant inuincibiliter. C

Gene. 24. S. tho. 12. q 76. arti. 3. Doc. in. 2. d. 22.

2. ratio. ¶ Probatur. 2. Iuuenes qui timent de incontinentia non peccat mortaliter: licet sint incestuosi contrahendo sine dispensatione,

ne,sed apud istos neophitos timetur incontinentia, etiamsi sint grandeui,ergo licebit eis sic contrahere etiam sine dispensatiõe. Maior probatur ex c.In adolescentia.33.q.2.vbi dicitur:ꝙ solemniter pœnitens si timens incontinentiã iuuenilem copulã vxoris elegerit,videtur rem fecisse venialem.Ex isto sic probatur. Solemnis pœnitentia est impedimentum sicut incestus,sed tali ĩ-
A pedimento non obstante quando timetur de incontinentia non est mortale contrahere,ergo nec incestuoso similiter etiam sine dispensatione.

¶ Confirmatur ex c.Antiqui,vbi dicitur.Si continere non potest:redeat ad coniugium.33.q.2.Immo hoc expreßé determinãt doctores iuristę supra allegati.Minor est clarißima: ꝙ apud istos sit talis timor de incontinentia,cúm vt in plurimum eos nouerimus debiles.Quia alias vitam non possunt ducere,nisi vxorẽ habeant apud se propriam,vel alienam. Cõfirmat. Infirmitas istorũ neophitorum.

¶ ARTICVLVS. 24.
De impedimento vxoricidij.

B

Est aliud impedimentum impediens quidem cõtrahendum,sed non dirimens contractum.Quã do quis interficit propriam vxorẽ. Tunc enim in pęnam huius peccati interdicitur ei ne.2.ducat vxorem.33.q.2.ca.1.

¶ Sed tamẽ circa hoc dubitatur.Vtrum hoc verum sit quotiescunꝙ,et quomodocunꝙ vir occidat vxorem. Item si ita verum est si mulier occidat virum. Et vt certa ab in
C certis segregemus,est aduertendum:ꝙ hîc loquimur simpliciter qñ vir occidit vxorem,& non qñ cum intentione ducendi adulteram.Quia tunc est impedimentum non solum impediens contrahendum,sed dirimens contractum cum tali quam voluit habere vxorem,vt infra dicemus.Itaꝙ solúm loquimur quando occidit vxorem,quia odit eam. Nota.1.

¶ 2.

2. ¶ 2. Est notandum quod vir potest occidere vxorem. Vel quia adultera est, et in adulterio deprehensa. Vel quia alioqui molesta est viro suo.

1. conclu. ¶ Vir occidens propriam vxorem sine intentione ducendi adulteram, quam non deprehendit in adulterio peccat mortaliter contrahendo cum alia sine dispensatione expressa, vel interpretatiua. Probatur ex textu. 33. q. 2. ca. 1. Vbi interdicitur illud, ergo sequitur quod contrá faciens peccat, et non venialiter: quia res est grauis, ergo mortaliter. A

Ratiocon clu.

2. conclu. ¶ Vir occidens vxorem propriam deprehenssam in adulterio non incurrit tale impedimentum. Patet ex d. 37. in fine. Quia leges dant authoritatem ad hoc faciendum impune. Et non solum in foro exteriori (vt omnes fatentur) sed etiam in foro animę, quandoquidem lex est iusta, et per legem talis facultas datur, vt optimé probat Soto de iustitia et iure li. 5. q. 1. ar. 3. quam opini. sequimur, etiam si olim contrariam.

Palude. d. 34. q. 1.

Soto de iustitia.

3. conclu. ¶ Vxor occidens proprium virum nō incurrit talem pœnam. Probatur. Quia non est ponendum impedimentum vbi in iure expressum non est, sed non est in iure expressum de muliere sicut de viro, ergo nō est asserēdū. Quia fauores sūt ampliādi, & odia restringenda. Et ratio diuersitatis hęc potest esse. Quia magis timetur quod vir occidat propriam vxorem, quam quod vxor virum propter debilitatem sexus. Hinc videtur pœnam apposuisse viro ad cohibendum irā, & non fœminę, quę ex natura sua videtur fragilis, nec facilé audaciam habet ad tantum facinus cōmittendū. B

De regulis iuris.

¶ De impedimento vxoricidij, vel viricidij, quando fit ob aliud ineundum coniugium inferius ex proposito tractandum est. Quia (vt diximus) est impedimentum alterius conditionis cum matrimonium impediat contrahendum, & dirimat contractum. At hoc impedimentum vxoricidij sic ē: vt nō sit viricidij, neq; dirimat iā cōtractū licét cōtrahēdū īpediat ad sensū d̄claratū, vt nō liceat cōtrahere sine dispēsatiōe expssa, vel ītptatiua. C

¶ Arti

ARTICVLVS 25.
De impedimento raptus.

A Liud impedimentum in iure est, quod impedit cõtrahendum, sed non dirimit contractum, & est quando quis rapit alienam sponsam. 27. q. 2. c. Statutum.

Sed circa hoc dubitatur. Vtrũ hoc verũ sit de raptore ẽt virginis nõ spõsatę, vel solutę, vel etiam sponsatę sed non virginis. Et vtrum quomodocunq; sit raptor virginis, licet non fuerit despõsata: possit ducere vxorẽ.

Item dubium est. Vtrum dato non posit ducere vxorem illam sponsam alterius raptam, possit cum alia contrahere. Pro solutione horum sit prima conclusio.

Raptor alienę sponsę, siue sit virgo, siue corrupta: non potest absq; dispensatione contrahere cum ipsa, neq; cum alia sine peccato, dummodo non ignoret inuincibiliter. Probatur ex textu illo supra allegato. Nam ibi non est determinatum, nec limitatum q sit corrupta, vel sit virgo, sed q sit sponsa alterius, ergo sequitur q talis raptor alienę sponsę non potest eam ducere. Et quód non possit etiam cum alia: patet In c. Statutũ. 27 q. 2. vbi dicitur, quód si quis sponsam alterius rapuerit: publica pœnitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Si ergo sine spe coniugij debet manere: nullam potest ducere. Alióqui maneret cũ spe coniugij. Item sequitur & si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit licentia nubendi: alteri non negetur, ergo si ipsa consensserit raptori: cum alio non potest matrimonio coniungi. Aliás si posset: quorsum solum conceditur non consentienti? Et ob id cum raptor sit mali perpetrator: ex ipso textu apparet non poße absq; peccato aliquam ducere. Dixi in conclusione absq; licentia exp̃ssa, vel interpretatiua ad sensum supra declaratũ. Item. Nisi ignoret inuincibiliter tale impedimentum, quia tunc etiam excusaretur a peccato.

Margin notes: A — 1. conclu. — Ratio conclu. — B — C — S. Tho. 12 q. 77. articu. 4.

Rapi

2. conclu ¶ Rapiens virginem solutam licet scd̃m ius ciuile non possit contrahere cum ea, potest tamen secundum ius canonicum sine aliqua dispensatione. Prima pars probatur. C. de raptoribus virginum. l. vnica.

1. p. ꝓbatur, & 2. ¶ 2. pars patet: Extra de raptoribus c. 1. Et de adulte. c. 1. Et in. c. Placuit. Et. c. de puellis. 6. q. 2. Et qa ista pęnalia sunt sic intelligenda prout iacent, & sic declaranda vt verba sonant, siqdem tã ius ciuile, quã canonicum antiquum: correctum est per nouũ. A

Palu. d. 34. q. 1.

3. conclu. ¶ Raptor corruptę solutę verê secundum omne ius potest cũ ea contrahere absq; peccato. Probatur ex superius dictis. Quia nullo iure videtur interdictum matrimonium inter huiusmodi ꝑsonas, ergo poterunt contrahere inter se absq; aliquo peccato, & a fortiori cum quacunq; alia. Et non solum potest cũ rapta postq; restituit, sed etiam anteq; eã restituat. Sic Maio. In quo Martinus de magistris deceptus est in suo de temperãtia. q. de raptu, qui opinatus est contrarium. Et conclu. tenet Couarrubias.

Ratio conclu.

Maio. d. 29. q. 2.

Cõtra martinum.

Couarru. 2 p. epi. ca. 3. §. 9.

¶ ARTICVLVS. 26.

De impedimento cognationis spiritualis per leuationem a sacro fonte. B

Liud est impedimentum. Quando quis insidians matrimonio proprium filium leuauit in baptismo, vel in confirmatione. Sic expręssum. 30. q. 1. ca. De eo

¶ Sed pro intelligentia istius impedimenti notandum est: Quia vel loqmur de illo qui tenet ꝓprium filium nõ maliciosé. Vel de illo q tenet sed inaduertẽter, Et hoc dupliciter. Vel in necessitate. Vel ea seclusa. His suppositis sit 1. conclusio.

1. conclu. ¶ Maliciosé tenens filium proprium in baptismo, vel in confirmatione vt. s. insidietur matrimonio, et ius exigendi debitum perdit, et non potest matrimonium contrahere absq; dispensatione. Probatur expręssé in dicto. ca. De eo 30. q. 1. ibi dicitur. Si C

autem

autem coniuges legitimi: vnus, aut ambo ex industria fecerint: vt filium suum de fonte susciperent, si inupti permanere voluerint, bonum est. Sin autem, grauis pœnitentia insidiatori iniungatur, et simul maneant. Et si prevaricator coniugij superuixerit, accerrima pœnitentia mulctetur, et sine spe coniugij maneat. Hęc ibi. Ecce quomodo qui filium suscipit pœna hac mulctatur: vt non ducat aliam. Et ꝙ non possit exigere debitum est manifestum. Quia contracta est spiritualis cognatio inter ipsum, et matrem filij, quem leuauit, quę est vxor propria, ergo stante tali compaternitate nullo modo exigere poterit.

A

¶ Qui proprium filiũ tenuit in baptismo, vel confirmatione seclusa necessitate: scienter, sed non vt insidietur matrimonio, licêt perdat ius exigendi debitum, potest mortuo eo cum alio sine dispensatione aliqua contrahere. Probatur quo ad primam partẽ, ꝙ priuet iure petendi debitũ. Quia verê cõtrahit cõpaternitas inter virum, et vxorem, et per consequens talis per cuius actum impedimentum ortum est: priuatur iure exigendi. Sic affirmant doctores. S. Tho. Petrus de Palu, et Ioan. And, et Anto. in c. Si vir De cog. spi. et Hosti. et Gofe. 2. conclu. Rotio. 1. p. S. Tho. d. 42. Palu. ibi. Ioa. And. Gof.

B

¶ Et generaliter ponitur regula, ꝙ regulariter omne impedimentum quod facit matrimonium eße nullum simpliciter, si illud pręcedat, facit etiam illud eße nullum secundum quid, ex parte eius qui est in causa, si tale impedimentum sequatur, inquantum impedit exactionem.

¶ 2. Pars conclusionis probatur ꝙ non priuetur alio matrimõio. Quia ĩ iure nõ ẽ expręßum, ergo non est ponendum. Solùm enim oportet ponere in illo, qui maliciosé id fecit, ergo sequitur ꝙ si simplicter fecit, dato scienter: ꝙ non erit tale impedimentum quominus mortua prima possit absq; dispensatione aliam ducere. Tamen alter coniugum qui non fuit in causa poterit vtendo iure suo exigere, quia sine culpa non debet priuari tali iure. Intelligo scienter. s. si sciat tale eße impedimẽtum. Nam licét sciat factum, si tñ ignorat inuincibiliter ius, potest exigere absq; 2. p. pba. 12. q. 77. arti. 4.

C

peccato

peccato Ignorantia enim iuris excusat eum.

3. conclu. ¶ Tenens scienter ad baptismum, vel baptizans proprium filium, sed in necessitate, quia aliás non potest sine periculo saluti paruuli prouidere, nec peccat, neq; perdit ius petendi debitum, nec aliud impedimentum incurrit. Ista conclusio est determinata. 30. q. 1. c. Ad limina beati Petri, vbi determinatur, q; talis qui A in necessitate filium baptizauit, bene fecit, & q; nullo modo dbet separari. Et sic doctores intelligunt in nullo cõtraire matrimõio.

¶ ARTICVLVS 27.
De impedimento presbytericidij.

N c. Presbyterium. De pœnit. & remiss. Et. l. 14. ti. 2. part. 4. Et d pœnitente solẽniter, Et de illo qui scienter contraxit cum moniali professa. 32. q. 1 & 27. nihil speciale videtur notatu dignum, ad alia difficiliora properantes, intelligentes q; hæc omnia impedimenta supra dicta vndecim, sunt quę impediunt contrahendum, sed minimé dirimunt contractum. Et omnia præ B ter 2. quę sunt votum simplex castitatis, & sponsalitium cum altera persona. Sunt enim omnia inquam (istis duobus exceptis) impedimenta ex statuto Ecclesię. Et tamen ista duo videntur vim habere a iure naturę, secundum quod seruãdum ẽ promissũ, & fidelitas alicui data. Et in omnibus (istis duobus exceptis) potest Episcopus dispensare. Quia cum nõ habeant aliud robur nisi ex iure positiuo, Episcopus potest in omnibus dispensare, ad hoc q; sine peccato possit quis contrahere, in quibus dispensatio reseruata non est. Et hęc est opinio communis. Verum dominus de Palude in 4 absolute dicit, q; Episcopus potest dispensare in omnibus criminibus quę impediunt, & non dirimunt. Idem tenet Nauarro in manuali confesso. c. 22. nu. 86. Et credo q; idem est quod Caie. dicit, quia sponsalia, & votum non sunt crimina, & ibidem dicit, q; non videtur ei q; possit dispensare in impedimento quod oritur C

Couarru. 2 p. epito. 4. decre. c. 6 §. 1. nu. 5.

De omnibus impedimentis sup dictis nota

Anto. flo. 3. p. ti. 1. c. 16. in. d. 34. 41. et. 42

Nauarro. Caie.

ritur ex catechismo. ¶ Sed ꝑ solutione, & fine istorum queritur.

¶ Vtrum sit mortale peccatum contrahere sine dispensatione in omnibus istis impedimentis. Expedit hec scire propter confessores, vt sciant cognoscere quando sit mortale. Nam dictum est ꝙ absq̃ expressa dispensatione, vel interpretatiua non licet. Dubium.

A ¶ Contrahere post sponsalia cũ alia, vel post votũ simplex, ē peccatum mortale, nisi cum dispensatione. Quia qui promissit aliquid, si est graue: tenetur reddere ei, cui promittit sub mortali, sed sic est in voto, & in sponsalibus. Quia in voto ꝓmissit se Deo, & in sponsalibus spõse, ergo tenetur reddere. Sicut q̃ tenetur aliquid reddere, & se impossibilitat ad illud, peccat mortaliter, si ē aliq̃d graue: Quia ponit impēdimentum restitutioni. Sed qui cũ alia contrahit post votum, vel post sponsalia: quantum in se ē, se impossibilitat ad implendum quod promissit, ergo peccat sic cõtrahendo Istam opinionem tenet expresse do. de Palude & Caie. in summa. 1. conclu. Ratio. Sup. ar. 15 Palude. d. 34. q. 1. Caie.

¶ In omnibus alijs impedimentis: vt est Interdictum Ecclesię. B Incestus, Catechismus, Vxoricidiũ, Raptus alienę sponsæ, ꝓprij filij de fonte, vel ad chrisma susceptio. Insidiosa matrimonio, Pręsbytericidium, Solēnis pœnitentia, Matrimonium cum moniali: contrahere, sine dispensatione, absq̃ contemptu tamen, non videtur esse mortale, nisi consuetum sit petere dispensationem. Sed tamen quia non est in vsu hominum hanc petere: videtur ꝙ non sit mortale. Caie. in summa, in verbo Matrimonium. 2. conclu.

¶ Ex istis sequitur, ꝙ cum neophiti isti in quibus interuenire solet incestus non raro, ob occasiones quas habēt vehementes ex modo conuiuendi, ꝙ licet contrahant cum alijs, absq̃ Episcopi dispensatione, vel curatorum, aut religiosorum, qui eorum conuersioni intendunt: non peccat mortaliter, Maximé ad eorum fragilitatem attendendo. Caie. Corrolla. C

¶ Arti

ARTICVLVS. 28.

De impedimentis impedientibus contrahendum, et dirimentibus contractũ.

IMpedimenta quæ impediunt matrimonium cõtrahendum, et dirimunt contractum sunt. 12. Primũ. Error personę. De quo Theologi. d. 30. Scdm. Conditio seruitutis. d. 36. Votum solemne. d. 38. A
Cognatio carnalis. d. 40. Spũalis legalis. 42. Crimen. d. 35. Cultus disparitas. d. 39. Vis, vel metus. d. 29. Ordo sacer. d. 37. Ligamen. 33. Honestas publicę iustitię d. 41. Si sit affinis. Ibidem. Si forte nequit coire. d. 34.

De. 1. ĩpedimento. s. Errore personę. 1. dicẽdũ De quo oportet notare. Quia error potest esse, vel circa personam quantum ad substantiam, vel error conditionis, vel fortunæ. Vt si existimat Petrum, et sit Ioannes. De. 2. vt si sit impotens, vel seruus &c. De. 3. vt si quis contrahat cum aliqua putans ꝙ sit diues, et est pauper

No. circa omnia impedimenta q̃ dirimunt

Sed tamẽ anteq̃ ad dubium respondeamus, oportet circa omnia ista impedimenta notare, quomodo sufficenter talia sint quę impediant contrahendum, et dirimant contractum. Nam in matrimonio quędam sunt de essentia eius, alia sunt de solemnitate, sicut B

Differentia int̃ impedimẽta.

et in alijs sacramentis. Et sic sicut in alijs sacramentis remoto id quod est de solemnitate: non tollitur quin sit verum sacramentum, sic erit et in matrimonio. Et huiusmodi sunt impedimenta superius allata, quę impediunt contrahẽdum, sed non dirimunt contractum. Sed tamen impedimenta quę contrariãtur his, quę sunt de essentia matrimonij: faciunt vt non sit verum matrimonium, et sic impediunt contrahendum, et dirimunt contractum, C
qualia sunt ista 12. assignata, quorum sufficientia, et numerus

Sufficientia impedimentorum q̃ dirimunt

sic accipi potest. Matrimonium enim potest impedimentum habere, vel ex parte contractus, quia ipse non est legitimus, et deffi ciunt necessaria in contractu. Vel potest impedire ex parte ipsorum contrahentium. Potest siquidem esse ꝙ ipse contractus legi

timus sit, et tamē q̄ personę sint inhabiles ad cōtrahendum. Vt si duo religiosi inter se contractum faciant emptionis, vel venditionis, vel cōmutationis sine licentia sui superioris nō valet. Quia personę inhabiles sunt ad contrahendum. Et potest esse q̄ personę sint habiles, tamen cōtractus non valeat. Quia interfuit deceptio, vel aliquid simile.

¶.1. Modo ex parte cōtractus. Cū matrimonium fiat per voluntarium consensum, si non adsit iste consensus, impeditur matri-
A moniū, et talis voluntarius consensus tollitur, vel p ignorantiam. S.Tho.12
vel per coactionem, seu metum. Et sic ponuntur duo impedimen q 6.
ta.s. Error. Et violentia.

¶.2. Modo impeditur ex parte contrahentium. Et tunc sic potest aliquis impediri a matrimonio contrahendo. Vel simpliciter. Vel respectu alicuius personę. Simpliciter sic: vt cum nulla possit matrimonium contrahere. Et hoc non potest esse nisi quia impeditur a matrimoniali actu. Et hoc contingere solet. Vel quia
omnino non potest. Et sic ponitur impedimentum Impotētia coeū d.34.
di. Siue quia liberè non potest. Et sic ponitur Seruilis conditio.
B Nā cùm seruus sit aliquid domini tanq̄ peccunia, velut instrumē Aris.1. po
to aīato potest eo vti ad libitū. Et sic liberè nō poterit exercere li.3.
actum matrimonialē cū vxore. Vel est q̄ licèt poßit, non tamen licitè potest. Et hoc contingit in obligatis ad continentiam, quod euenit dupliciter. Vel quia obligatur ad continentiam ex offitio suscepto. Et sic est impedimentum Ordinis. Vel ex voto emisso. Et sic impedit Votum solemne.

¶ Si autē quis īpeditur a matrimonio non simpliciter, sed respectu alicuius personę, vel propter obligationem ad aliquam perso-
C nam: sicut qui vni matrimonialiter iunctus est: non potest alteri coniungi, & est ligamen matrimonij. Vel potest impedimentum esse quia defficit proportio ad aliquam personam. Et hoc tripliciter. Vel propter magnam distantiam. Et sic ponitur Disparitas cultus. Vel p̄pter nimiā propīq̄tatē. Et sic ponitur Cognatio, & Publica honestas. Et 3. cōtingit non esse p̄portionē p̄p̄t īdebitā

coniunctionem ad ipsam factam, & sic ponitur impedimentũ criminis. His suppositis nunc de primo impedimento. s. errore agamus. Et sit conclusio.

1. conclu. ¶ Error personę quantum ad substantiã. s. ꝙ quis putet cõtrahere cum Ioanne, & talis sit Petrus, anullat matrimonium. Quia

Supra de consensu. non est matrimonium, vbi deffi cit consensus debitus, sed vbi est talis error personę defficit consensus, ergo non est matrimonium. A

Aris. 3. de anima cõ. 39. Patet: Quia nihil volitum quin pręcognitum, sed vbi est error: persona non est cognita, ergo nec volita. Et sic nec est consensus sufficiens ad matrimonium. Et hoc quidem apparet verum ex

Gene. 29 facto Iacob, quando Lyam cognouit, putans Rachelem. De quo

Vigue in suis institu. c. 16. §. 7 ver. 9. dicũt doctores non fuisse matrimonium per concubitum. Quia error pręcessit personę, sed fuit post ꝑ cõsensum sequutum. Et sic in l. Non idcirco. C. de iuris & facti ignorantia.

2. conclu. ¶ Error qualitatis personę non euacuat matrimonium: vt si quis contrahit cum hac, quam putat esse virginem, vel diuitem, vel admodum nobilem, sed tamen nec est virgo, nec diues, neꝙ no

29. q. 1. §. nõ omnib9 bilis, tenet matrimonium. Quia error qualitatis non variat aliqd quod est de essentia matrimonij, ergo etiam si adsit talis error, nihilominus erit matrimonium. Quia si consensus sit in istam personam, siue sit virgo, vel non, siue pauper, siue diues, potest nihilominus in matrimonium consentire, & verum habere consensum. Sequitur ergo ꝙ verum erit matrimonium, cùm nihil desit quod B

Vigue. vbi supra. est de necessitate matrimonij. Secus tamen est quando est error personę: Quia tunc deest cõsensus. Et sic si aliquis consentiret in filium regis: quia diues est, si alius apponeretur pro eo, non est matrimonium: Quia interuenit error, nõ quidem qualitatis, sed personę, quód pro filio regis appositus sit alius infimę sortis. Secus tamen est, si contraheret cum ea sub cõditione, si est nobilis: Quia si aliàs non habet animum contrahendi, non existente conditione non valeret. C

1. dubium. ¶ Sed circa hoc impedimentum dubitatur. Nam conclusio proposita vera videtur de errore antecedente, quia tunc vere

euacuat

euacuat consensum. Vt si aliquis consentiat in Mariam, & apposita sit Magdalena: eo quód tunc defficit consensus necessario requisitus ad matrimonium.

¶ Sed nunc quęro de errore concomitante: vt si aliquis consentiat in Ioannem, & aponitur Petrus, sed tamen etiam si cognosceret eum esse Petrum, consentiret in eum: tunc est error concomitans. Vtrum eßet matrimonium. Et videtur ꝙ sic, ex eo ꝙ tunc non est error, qui euacuare dicitur consensum. Nam si sciret Petrum veré in eum consentiret, ergo adhuc manet consensus. Item ex Aristo. 3. Ethicorum. Non est ibi inuoluntarium simpliciter, cúm eßet volitum: si sciret — 2. dubium; Error concomitans euacu. matrimonium; Aris. 3. ethi. ea. pri.; S. Tho. 12 q. 6. ar. 8.

A

¶ R. Non esse matrimonium existente tali errore concomitãte. Quia licét non sit simpliciter inuolũtarium, non tamen est volũtarium, quod requiritur ad matrimonium. Nam nihil volitum quin pręcognitum, sed non ibi est cognitio, ergo nec volitio. — Solutio.; Aris. 3. de anima cõ. 39.

¶ Ex quo sequitur, ꝙ si quis contrahat cum ancilla, quam putat liberam, nihilominus tantum exardescit in eius amorem, ꝙ si cognosceret ancillam adhuc consentiret in eam: non est verum matrimonium, nisi adsit nouus consensus, postꝙ sciuerit eam ancillam. Etsi Palu. in. 4. d. 36. q. 1. ar. 2. dicat contrarium, & Ricar. d. 36. q. 1. ar. 1. — Corrolla.; Ricar.; Palu.

B

¶ Adhuc dubitatur. Si mulier contraheret cum Ioanne, quẽ optimé nouit, sed decepta putat eum eße primogenitum comitis Beneuentani, vel quid simile. Vtrum teneret matrimonium. — 3. dubium

¶ Respondetur quód sic. Quia ibi non est error persone, cũ optimé nouerit ipsum, sed solum error conditionis, vel qualitatis, quia putat eum esse primogenitum, & nõ ẽ. Hoc enim non sufficit ad euacuandum matrimonium: nisi contractus esset sub tali conditione vt in conclu. 2. dictum est. — Solutio.

¶ Arti

¶ ARTICVLVS 29.
De impedimento conditionis seruilis.

Trum matrimonium cōtractum inter liberum, et ancillam, ignorata conditione seruitutis teneat, vel sit nullum.

¶ Respondetur esse impedimentum quod impedit contrahendum, & dirimit contractum: ita ꝙ si conditio seruitutis ignoretur, non tenet matrimonium. Hoc patet Extra de coniugio seruorum c. Proposuit. Et c. Ad nostrā. A

Ratio ad conclu. Ratio est. Quia liber ex tali errore nimis lęditur contrahens cū ancilla. Primo in bono prolis, ex hoc ꝙ eam non habet in sua potestate. Et in bono fidei. Quia ancilla non poterit ei debitum reddere, et fortè tunc dominus posset eā alio negocio impedire. Lęditur in bono sacramenti. i in cohabitationis inseparabilitate. Quia dominus ancillę poßet eam vendere, & ad terras longinquas mittere. Ponit tamen Palu. tres cōditiones ad hoc requisitas. 1. quód

d. 36. q. 1. conclu. 3. qui cōtrahit sit liber, 2. ꝙ ignoret seruitutē, 3. ꝙ ignorātia duret. Quę declarantur infra. B

¶ Sed anteꝗ̄ dubia emergentia circa hoc impedimentum absoluamus oportet non ignorare. Vtrum hoc impedimentū etiam impediat stando in iure naturali, & diuino, aut solum sit impedimentum stando in iure positiuo. Expedit scire propter noui orbis huius incolas, qui in infidelitate contraxerunt liber cum ancilla, & fortè conditione ignorata. Nam si hoc impedimentū etiā in iure naturę impedit: sicut error personę īter illos etiam infideles, non teneret matrimonium. Si tamen est impedimentum solúm in iure positiuo, cúm infideles non teneantur legibus Ecclesiæ: verum eßet matrimonium, etiam conditione ignorata. C

1. conclu. Ad gal. 4. Vuandelinus d. 36. q. 1. ar. 2. ¶ Hoc impedimentum erroris conditionis solum est impedimentum stando in iure positiuo. Quia de iure naturę quilibet est liber ad contrahendum matrimonium. Neꝗ̄ in hoc est aliqua seruitus, cúm ipse seruus etiam inuito domino poßit contrahere. Sequ-

tur

tur ergo q si est impedimentum:non erit de iure naturali. Item. 29.q.1.§.
Neq est de iure diuino positiuo. Nulibi enim reperitur tale ius His itaq
diuinum simpliciter vetans seruum contrahere,ergo sequitur q Ioa. arbo.
solùm est de iure positiuo humano.Quamuis Almain dicat ex iu li. 11.theo.
re naturali esse. c.15.
Vigueriur

¶ *Si tempore infidelitatis liber contraxit cum ancilla:etiam* c.16.§.7
conditione ignorata,veré teneret matrimonium. Tales enim non 2. conclu.
A *obligantur legibus humanis.At q istud impedimentum solum iu* Contra Almayn. d.
re positiuo impedit:ita vt Ecclesia posset facere q non impedi- 36.
ret:si tolleret probibitionem:sic Petrus de palude in.4.vbi dicit. Palud. d.
Aliter impedit error persone:q̃ conditionis,quia ille ex natura 36.
matrimonij.Vndé Ecclesia nõ posset facere q error persone nõ
impediret matrimonium,cúm desit consensus,sed error conditio
nis impedit ex statuto Ecclesiæ.Vndé Ecclesia poßet statuere q
non impediret.Posset etiam statuere quod error qualitatis, vel
fortunæ impediret.Hec ille.Aduertendum:vt ĩ istis impedimentis
sciat quilibet que impediunt solum ex statuto Ecclesie,et que ex Nota.
iure naturæ,vt circa istos neophitos rectum sit iuditium.

B ¶ *Dubitatur.Vtrũ seruus contrahens cum serua ,putans q* 1.Dubium
sit libera,veré contrahat.Videtur q non.Eo q sit error conditio
nis ¶ ℞. *q verum eßet matrimonium.Seruus enim non potest cõ*
queri de conditione ancille, cúm eiusdem sint conditionis,ob id Suplemẽ.
nullam patitur iniuriam. Quocirca nullum est impedimentum d.36.q.1.
articu.2.
Nam impedimentum eo erat in primo casu propter iniuriam Corroll.3.
quam patiebatur liber contrahendo ignoranter cum serua,sed
seruo sic contrahente cum serua nulla fit iniuria, ergo tenet ma
C *trimonium.Sic determinant doctores.Idem si liber cum illa quam*
putat seruam,et est libera,quia non patitur iniuriam. d.36.

¶ *Dubitatur adhuc. Vtrum si liber contraxit cum ancilla* 2.dubium
ignoranter,et póst donata libertate manet cum ea,et habet
accessum ad ipsam sicut anté.Vtrum sit verum matrimonium si
ne consensu de nouo adueniente. ¶ *Videtur q sic.Eo q cum ceßa*
uit impedimentum, quo stante non tenuit a principio:matrimoni Argu.
um

Confirmatur. um erit verum, et firmũ quando nihil obstat. ¶ Et confirmatur. ¶ Ad verum matrimoniũ sufficit consensus legitimus ex vtraq; parte inter personas legitimas, sed talis fuit inter istos duos qui iam sunt legitimę personę, ergo verum est matrimoniũ ¶. In contrarium tamen est veritas. ¶ Pro quo sit. 1. conclusio.

Incontrarium.

1. conclu. Suplem. d. 36. q. pri. ar. 3. Ratio cõ. Supra de consensu. ¶ Quando duo contraxerunt, et a principio matrimoniũ nõ tenuit, quantumcunq; post se tractent tãquám cõiuges, et mutuo conmisceantur: non erit verum matrimonium, etiam ceßante impedimento, si non adsit nouus consensus. Hoc probatur. Vbi non ẽ consensus inter personas legitimas, non est matrimonium, etiam si sit traductio, et copula, sed in casu posito non adest consensus, ergo copula non sufficit. Probatur. Primus consensus fuit nullus, quia fuit inter personas illegitimas, ergo non fecit matrimonium et sic non erit matrimonium nisi adsit de nouo. Istam conclusionem expreßé ponit glo. in ca. Ad nostram. Extra de coniugio seruorum. Hęc est determinatio Ricardi in. 4. ¶ Et probatur per. c. primum de eo qui duxit eam in matri, quam polu. per adul. Et per. c. 2 de coniugio seruorum. Ita tenet doctißimus Adrianus in. 4. de sponsalibus. Et vt iurisperitos adducamus. Hęc est sentẽtia Panor. in c. Super eo, de conditio appo. post determinationem Innocẽtij. Quia ex regula iuris. Ex cõtracto irrito aliás: nulla nascitur obligatio ¶ Hãc conclusionẽ maximé cõmenda memorię, propter dubia emergentia inter istos neophitos. Contingit enim q; duo inter se contraxerunt more solito, et fuit impedimentum vel disparitas cultus, vel quia viuebat propria vxor, vel primus vir. Póst veró ablato impedimento manent simul sine alio nouo consensu, non est iudicandum matrimonium, quantũcunq; simul fuerint per multum temporis, & se tractauerint vt vir, & vxor si non fuerit nouus consénsus. A

Glossa. Ricar. d. 36. q. 2. ar. 2. Adria. B Panor. Inno. Regula. Nota pro Indis.

2. conclu. Ricar. d 36. articu. 2. q. 2. ¶ Si tamen post ablatum impedimentum, ob quod ãte matrimonium non tenuit: intus in corde de nouo consentiant: verum efficitur matrimonium, etiam nullo exprimente consensum. Probatur. Matrimonium veré contrahitur per consensum mutuũ inter C

inter personas legitimas, sed ablato impedimento interuenit talis consensus, ergo sufficit cum expreßione verborum, quę precesßit. Hęc Ricardus in.4. Hanc eandem sententiam tenet Io. De Turre crema. Et est communis opinio doctorum. Cum hoc ponit consiliũ: ꝙ qñ alter coniugum non consenßit in matrimonium: si vellit manere iunctus matrimonialiter absq; peccato: debet consentire intus in anima. Vel si viuente.1. cõiuge contraxit, putans ꝙ eßet mortuus, postq; cõstiterit de morte eius: si interius consentiat, verum est matrimonium: si maneant in matrimonio. Hanc dicit esse opi. communem Loazes in tractatu de matrimonio, dubio.12. Idem Ioan. An. & Baldus. Nouelus in tractatu de dote.p.11. Sed tñ requiritur ad hoc quod sciat persona quę de nouo consentit impedimentum ablatum, sicut Hostien. & Prępo. & alij explicant in.c.1. De eo qui duxit in matri.

Tur. cre.

A

Loazes. Ioa. An. Baldus. Nouel. Hostien. Panor. Prępo.

❡ARTICVLVS 30.

An poßit seruus contrahere matrimonium contra voluntatem domini. Et si cum voluntate eius: vtrum fiat liber.

B

ET videtur ꝙ non poßit. Quia ꝙ est alterius non potest quis alienare inuito vero domino, sed seruus ē aliquid domini sicut peccunia (vt ait Aristo.) ergo non potest per matrimonium alteri dare sine cõsensu veri domini. Argumē. 1. poli.

❡ In contrarium tamen est autho. B. Pauli dicentis. In Christo Iesu non est seruus, neq; liber. Acsi diceret, ꝙ ad sacramenta suscipienda nulla impedit seruitus. Sicq; determinatum est. Extra de coniugio seruorum.c.1. Ad gala. 3

❡ Seruus, vel ancilla: potest matrimonium contrahere inuito, vel ignorante, vel sciente domino. Patet. Matrimonium est de iure naturæ, in quantum maris & fœminæ coniunctio ordinatur ad cõseruationem speciei. Et seruitus est de iure positiuo, & non naturali, sed non potest per ius positiuum derogari ius naturale

1. conclu. C Sco.d.36. ar.2.q.vni Ad ga. 3. Sup. ar.1.

Suple. d 36.q.1.articu.3.

rale. Nam sicut non potest seruitus impedire quominus seruus comedat, vel aliquid aliud ad sui conseruationem operetur. Et hoc ex eo ꝙ est de iure naturę conseruatio indiuidui. Sequitur a simili ꝙ nec poterit ius positiuum tollere id quod est de iure naturæ ad conseruationem speciei, quale est matrimonium. Et tandem ē expręssa determinatio ī.c. supra dicto Et 29.q.2.c. Omnibus nobis. Et.c.dictum. Et c. prudentia. De officio delegati.

Ioa. arbo. li.11.theoso.ca.15.

2. conclu.

A ❡ Seruo, vel ancilla contrahente matrimonium contra voluntatem domini, non priuatur dominus debito seruicio, sed potest eo vti sicut ante matrimonium vtebatur. Ista conclusio detēminata est in.c.1. de coniugio seruorum. Ratio est. Quia si verus est dominus serui, vel ancillę: non debet suo iusto seruitio priuari p̱ aliquid superueniens. Ergo sequitur ꝙ poterit eo vti quomodo anté vtebatur, etiamsi per hoc impediatur debitum maritale. Quia qui scienter cum tali seruo contraxit, tali conditione videtur contraxisse. Sicq́ non fit ei iniuria.

Ratio cō.

3. conclu.

B ❡ Dominus serui contra cuius voluntatē matrimonium contractum est, licet possit vti seruo suo sicut ante, vt impediat interdum debitum coniugale, non tamen potest licité vendere eum in regionem longinquam, vbi impediretur cōiunctio maritalis. Ista conclusio probatur pro. 2. parte, quia pro prima iam patet. Nā si seruus quantum ad contrahendum, vel non contrahendum est liber: sequitur ꝙ dominus non potest eum impedire, impediret autem si post contractum matrimonium posset vendere in lōginquas terras, ergo sequitur ꝙ non potest sic vendere. Nam aliás seruus nō eßet liber quantū ad matrimonium. Frustra enim eßet talis libertas: si non posset exequi actum matrimonialem. Ricardus. Idem videtur aßerere do. de Palude. Hęc conclusio est contra Scotum, et Almayn. d 36. C

Viguerius ca.16. §. 7. ver. 9.

Ricar. d. 36. ar. 4. q.2.

Palu. ibi. q.2.

Suple. d. 36. q.1. arti.3.

Scotus.

Almayn.

4. conclu

❡ Si dominus vellit seruum, vel ancillam contrahere, licét nō eo ipso liberum efficiat, non tamen potest eum impedire a redditione debiti, quoties exigatur ab eo. Probatur. Nam eo ipso quo consentit eum ducere vxorē, videt̄ dedisse licentiam alteri vtēdi

Ioa. arbo. vbi supra.

1. corin. 7.

di seruo suo quoties voluerit ad illũ actũ, et sic videt̃ cessisse iuri suo. Quare petenti vxori debitum, plus tenetur seruus, q̃ domino tunc aliud pręcipienti. Sic Ricardus in loco supra allegato. Ricar.

¶ Quòd tamen non fiat liber: eo q̃ dominus consentiat: est sententia omnium doctorum. Neq̃ in iure canonico contrarium habetur. Ob id tanq̃ certum tenendum. Secus tamen est si seruus ordinetur, vel religionem profiteatur domino volente, et non con- Ioa. arbo. & Vigue. vbi supra.
A tradicente. Quia tunc cùm ipse possit impedire ne seruus suus ordinetur, vel profiteatur, eo ipso q̃ consentiat: videtur eum manu mittere. Sed tamen quia matrimonium non potest dominus impedire, non eo q̃ consentiat: iure diuino, aut canonico manu mittit, licet secundum ius ciuile videatur manu mittere. Hanc cõclusionem in sententia ponit Petrus de Palude in. 4. Palu. d. 36 q. 2. cõ. 2.

¶ Sed est dubium circa hoc. Vtrum si dominus dat ancillam vel seruum in matrimoniũ alteri libero, & ipse liber ignorat conditionem seruitutis. Vtrum sit matrimonium. Et videtur q̃ non Dubium. 1
B ex superius dictis. Quia conditio seruitutis ignorata: ex iure positiuo anullat matrimonium. Argu.

¶ ℞. Dominus dans ancillam, vel seruum in matrimonium alteri liberę conditionis, facit q̃ verè teneat matrimonium, si adest legitimus consensus contrahentium. Hęc conclusio est determinatio Panor. in c. Ad nostram, de coniugio seruorum. Et iure ciuili. In authẽtica de nuptijs. §. Si verò, & l. 1 ti. 5. parti. 4. Et sic in. l. 5 ti. 22. Cuius ratio est. Quia in pœnam illius fraudis lege statutum est: q̃ ipso facto sit libera illa serua. Idem si fuerit seruus, & dominus tradat alicui liberę. Et sufficit ad hoc determinatio iuris ciuilis. Potest namq̃ ius ciuile sic punire volentes defraudare liberos Solutio. Panor.
C conditione. Si tamen ita est q̃ dominus ancillam, vel seruum traddit matrimonialiter libero, & manifestat seruitutem: nõ ob hoc facit eam liberam, vt supra dictũ ẽ. Quod bene probat Couarubias in epithome. Couarru. 2 p. c. 3. §. 7.

¶ Dubitatur. Vtrum ad hoc q̃ dominus ancillę incurrat hãc pœnam sufficiat q̃ dominus taceat, & nolit impedire matrimonium. 2. dubium

um cum poßit. Vel vtrum requiratur ꝙ ipse actu det ipsam libero in matrimonium.

Solutio dubii. Suple. d. 63. q. 1. ar. 3. con. 2. ¶ ℞. Ad hoc ꝙ dominus incurrat hanc pœnam iuris non sufficit ꝙ taceat, vel non probibeat cum probibere potest, sed requiritur ꝙ actu eam traddat libero in matrimonium, quicquid dicat Panor. Quia taciturnitas eius cuius non requiritur consensus, nõ debet reputari consensus, sed non requiritur consensus domini ad contrahendum matrimonium, ergo eius taciturnitas non debet reputari consensus. Item. Quia fauores ampliandi sunt, & odia restringenda, ex regulis iuris, sed hoc est maximé odiosum, ergo non ampliandum est, sed restringendum, sed solúm dicit de dominis traddentibus ancillas suas liberis, ergo de illis solúm intelligi debet, & non de alijs tacentibus, & non contradicentibus. Istam conclusionẽ tenet dominus de Palude in loco supra allegato. Sed tamen probabile est quod sufficiat quód sit ipso presente, & non cõtradicẽte. Quód probat Couarru. in suo epithome. 2. p. c. 3 §. 7 A

Ratio. 1.

2. ratio.

Palud.

Couarru.

Dubium. 3 ¶ Sed quid erit dicendum si dñs pręcipit clerico, vel religioso, vel alteri vt tales coniũgat An tunc habeat locũ hęc pœna.

Solutio. ¶ ℞. ꝙ si dominus conditionem non manifestet illi cui præcipit, vel illi cui vult traddere (eadem enim est ratio vtrobiq;) perindé est acsi ipse faceret. Et sic maneret seruus liber, & verum esset matrimonium. B

¶ ARTICVLVS 31

De voto solemni.

Via propositum nostrum est de matrimonio loq pręcipué quantum spectat ad incolas huius noui orbis, sub breuitate illa quę nõ admodũ ad eos attinẽt transcurremus, quale hoc est impedimentũ de voto solemni, quod quidem impedit matrimonium contrahere, & contractũ dirimit, d. 27. c. Presbyteris. Itẽ. Qui clerici, vel vouentes c. Insinuante. Nec de hoc aliquod dubiũ C

est

est apud catholicos. Cuius ratio ẽ. Quia qui alteri ẽ obligatus, & non habet in sua potestate: nulli potest alteri dare, sed huiusmodi est qui votum solemne fecit, quia iam obligatur, & datus est ĩ possessionem illi, cui se vouit profitendo, ergo non potest absolutè dare alteri se ipsum in matrimonium. Ratio quare votum solem. impe. & diri.

A ¶ *Sed circa hoc est dubium non contemnendum. Vtrum hoc sit iure diuino, vel naturali. Vel vtrum solũ sit pręceptũ Ecclesię.*

¶ *Quòd votum solemne matrimonium impediat contrahendum, & contractum dirimat: solum habetur iure positiuo Ecclesiastico, & non diuino, vel naturali. Probatur. Quia si ex natura rei votũ solẽne dirimeret iam contractum, eodẽ modo votũ simplex dirimeret, sed nõ dirimit iã cõtractũ, licet impediat contrahẽdũ (vt supradictũ est) ergo nec solẽne sic dirimeret. Q̃d tamẽ sit idẽ quo ad Deũ: patet ex eo: ꝙ illa ceremonia, & modus solẽnizãdi solũ est q̃d de iure positiuo introductũ. Seq̃tur ergo ꝙ cũ primũ nõ impediat de iure diuino, neq; naturali quominus matrimoniũ cõtractũ sit validũ, sic etiã de voto solẽni dicẽdũ. Sicq; habes* Conclu. Ratio cõ. Voto solẽ ex iure positiuo impedit.

B *solũ istum impedimentum voti esse de iure positiuo, eo ꝙ iam videtur transtulisse corpus suum in manus prelati: ita vt nullo modo possit alteri dare quod non habet in possessione. Istam sententiam tenet docto. sub in. 4. Idem Caie. Plura alia dici possent de voto, quę doctores in. 4. tractant, de quibus quia non ad propositum tacendum censui.* Sco. d. 38. q. vnica. Caie. 22. q. 80. d. 38. 4.

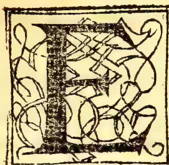
¶ *Non tamen est negandum probabilem esse opinionem illã, quę tenet votum solẽne matrimonium dirimere iure diuino. Quia mutatio est status inferiores in superiorem. Et quidem in voto solemni est tradditio. Et dato solemnitas ipsa sit iure positiuo, ratione tradditionis factę habet quòd non possit matrimonium contrahere. Sicut eleganter nunc magister Soto in suo pręclaro*

C *opere de iustitia, & iure ꝓbat esse a doct. S. A quo tamẽ cùm alias eius angelicam potius q̃ humanam sequamur doctrinam, in p̃senti liceat digressionem momentaneam facere, quámuis ab eo in scriptis nõ fiat recessus. De quo sup̃, q̃n d voto simplici agebam⁹* Soto de iustitia & iu. li. 8. q. 2. arti. 5. Vigue. ca. 16. §. 7. verbo. 9. Docto. in. 4. d. 38.

¶ Arti

ARTICVLS 32.
De disparitate cultus.

Nota. 1. Hugo in somma sē. tracta. 7. ca.8.

St nunc differendum de impedimento disparitatis cultus. Vtrum ita sit quod impediat contrabendum, et dirimat contractum. At vt exactē hoc tractemus notandum est: quod hic loqui possumus de isto impedimento. Vtrum sit impedimētum stando in iure naturali. Vel vtrum per legem scriptam diuinam. An solum per legem positiuam humanā? A

2. ¶ 2. Notandum: quod aliud est loqui de infidelitate in genere. Aliud de infidelitate vt dicit priuationem sacramēti fidei s. baptismatis.

3. ¶ 3. Etiam notandum: quod non est idem querere. Vtrum fidelis possit contrahere cum infideli. Et querere. Vtrum illi qui disparis sunt cultus possint contrahere. Potest enim esse quod nullus sit fidelis, et tamen quod sint disparis cultus.

1. conclu. Cont. Vigueriū in suis insti. theo. c. 16. §. 7. ver. 9. ¶ Tempore legis naturalis ante legem scriptam licebat fideli contrahere cum infideli. Liceret quidem tunc fideli Abraæ cōtrahere cum infideli. i. cum illa quę non protestabatur fidem venturi aliquo signo, vel aliquo sacrificio. Quia vbi nulla est probibitio personarum manet matrimonium in iure naturali, sed in iure naturali non videtur talis probibitio, quominus possent fidelis et infidelis iungi. B

2. conclu. S. Tho. in. 4. d. 39. Ri. ibi. q. 1. Palu. ibi. Exo. 23. Daute. 7 Ioa. arbo. lib. 11. theo so. ca. 11. ¶ Post legem scriptam datam populo Israeli non licuit fideli coniungi in matrimonio alicui ex cananeis, benē tamen cum alijs infidelibus licuit. Quia sic lege pręceptum ē in exo. Et exprę sse ī Deutero. Immo quod omnes interficerentur Et ratio huius erat. Quia nimium timebatur de euersione fidelis per infidelem. Et ob id nisi conuerteretur Cananeus: nullo modo licebat inire fœdus matrimonij. C

¶ 2. Pars conclusionis probatur. Quia nullibi in lege pręceptum est: quod non liceret ex alijs infidelibus capere in matrimoniū.

Immó

Immó cõstat id Sanctos fecisse. Sic Ioseph, Moyses, et Hester cũ infidelibus contraxerunt. Quia non erat timor de auersione a vera fide. Hęc dicta sint contra Viguerium Granatenssen, qui in suis institutiõbus Theologicis. c. 16 §. 7. verbo. 9. dicit iure diuino esse nullum matrimonium inter fidelem, et infidelem contractum. Et in hãc sentẽtiã videtur declinare Ioa. Arboreus. lib. 11. Theosopihę. c. 15. quis nõ dicat apte. Qđ ex Paulo nititur pbare. Gene. 41. Hester. 2. Viguerius Ioa. arboreus. li. 11. theo. ca. 15.

A ¶ Fidelis cum infideli cuiuscunq ritus sit, dummodó non sit baptizatus: non potest contrahere matrimonium. Et si contrabat, iure humano positiuo est nullum matrimoniũ. Probatur. 28. q. 1. Sic enim. Et ibidem in c. Caue. Quę sunt verba. B. Ambrosij. in li 1. de patriarcha Abraham. ca. 9. Cuius ratio potest esse, quã assignat Ricardus ibidem. Quia non deceret Christianum contrahere matrimonium in quo non eßet ratio sacramenti, sed inter fidelem, et infidelem non esset ratio sacramenti. Quia non poßet habere rationem sacramenti, ex parte coniugis non baptizati, ergo non potest inter eos esse verum sacramentum matrimonij. Sic canonistę in. ca. 1. de sponsa. Et ẽ cõclusio Theologo. in B 4. d. 39. Ibi Palu. q. 1. Et Sco Et Ioa. Echius Home. 71. De sacramentis Et quidem videtur fuiße a tempore Apostolorum hęc probibitio. 1. Cor. 6. Nolli coniungi cum infidelibus. Et. 2 Cor. 6. Idem. Et in concilio Toletano. 3. ca. 14. et 4. ca. 61. 3. conclu. Cipria. ser. de lapsis. Ambro. et in episto. Theophi. 1 corin. 4. Taranta. d 39. Reynerius li. 2. de matrimo. c. 21 Palu. Scotus. 1. corin. 6.

¶ Licet in iure non habeatur expreßa determinatio, vel con concilij, vel Pontificis: q fidelis non poßit contrahere cum infideli, habet tamen ista prohibitio vim iuris positiui expressi. Probatur primo q non habeatur expreßé talis determinatio. Quia so- C lum reperitur authoritas. B. Ambro. supra allegata li. 1. de patriarcha Abraham c. 9. Et Augustini, & Hieronymi li. 1. aduersus Iouenianum Et Cypria. li. 3 aduersus Iudeos. c. 62. Nam dato in concilio Toletano. 3. & 4 ibi tamen solúm de Iudeis est sermo. 4. conclu. Augu. de adulte. coniun. c. 25. Idem d fi. et opibus c. 19.

¶ Secunda pars manifestat: quód habeat vim legis expreßę. Quia vel olim fuit determinatum, & perijt talis determinatio. Et tunc non est dubium quin modo vim teneat sicut si scripta

esset.

esset. Sicut & multa alia sunt in Ecclesia, quę tamen scripta non
Damas, apparent. Sed tamen fuerunt determinata. Sicut & multa ore
tenus habet Ecclesia ab apostolis, quę licét scripta non sint, ha-
S. Tho. 3. p bent tamen eandem vim sicut, si scripta essent, vt catholici faten
q. 25. ar. 3. tur. Vel non fuit facta determinatio, sed solúm fuit sic in Eccle-
ad. 3. sia in consuetudine, sicut si esset determinatum. Et tunc sequitur A
etiam ꝙ habebit vim legis, & quomodocunꝙ sit, tenet. Et credibi
le est (quandoquidem omnes doctores catholici sic loquuntur de
huiusmodi impedimento tanꝙ si sit iure positiuo determinatum)
sic fuisse determinationem factam, licét nobis non constet in scri
Ad Ephe. pto, sed solum ex dictis doctorum quos Deus dedit Ecclesiæ suæ
4. ad illuminandum & docendum alios. Et hęc consuetudo non est
Celaia. d. intelligenda eße cõtra Apostolum. In quo errauit. Ioan. Igneus in
37. q. 1. l. fidei cõmissum. § . ad syllani, qui dixit prędictã Ecclesię probi
bitionẽ de dispari cultu esse contra Paul. Apo. 1 Cor. 7.
5. conclu. ¶ Secluso isto iure positiuo, stando modo in iure naturali, nul
la lex est quę impediat huiusmodi cõiunctionem. Hoc patet ex di
ctis. Quia lex vetus iam ceßauit.
6. conclu. ¶ Licét in concilio Toletano. 4. & Agathensi sit prohibitum B
fideli contrahere matrimonium cum hęretico (cúm iuxta Paulũ
Ad Ti. 3. vitandus sit post primam, & secundam admonitionem) si tamen
Hoc cõtra glo. in. c. fi. quis attentet cõtrahere: verum erit matrimonium. Probatur. Nã
de cõ app. si nõ teneret eßet propter ius positiuum, sed nullum tale est de hæ
& regiam retico irritans factum, nec talis consuetudo (vt asserunt docto-
.l. 15. ti. 2. res) S. Tho. in locis allegatis. Ricardus. Palude. Nam posito ꝙ sit
parti. 4. baptizatus, siue sit apostata, siue hęreticus: tenebit matrimoniũ.
S. Tho. d. Sicut si quis contraheret cum excommunicato. Licét eßet mor-
39. q. 1. ar tale sic contrahere. Sequitur ergo ꝙ erit verum matrimonium.
ti. pri.
7. conclu. ¶ Videtur probabile ꝙ poßet teneri, si nõ sit prohibitũ in iure C
sed solum ex consuetudine inter istos huius noui orbis incolas ma
trimonium tenere, quámuis sint disparis cultus. Cuius probabili-
Ratio. 7. tas sic persuadetur. Vbi ceßat ratio legis, ibi & obligatio legis.
conclu. De quo nos aliâs, maximé in relectiõe de decimis, ergo multo ma

gis

gis vbi ceßat ratio consuetudinis, & ibi obligatio consuetudinis cessabit. Vt si sit lex: q; propter pericula nocturna nullus portet arma noctu. Cessat ista ratio, ceßante scandalo, & sic ceßat in conscientia legis obligatio. Ita a fortiori de consuetudine. Ratio istius consuetudinis eßet timor: q; vir fidelis subuertetur ab infideli, sed inter istos hoc ceßat, cùm experientia constet eos sic cõuiuere, quorum alter fidelis, alter infidelis, & q; nunquam fidelis dicat infideli vt conuertatur, nec e contrario, infidelis fideli vt fidẽ neget, vel quid simile in contrarium fidei agat. Sequitur ergo q; probabiliter poßet dici, si non est determinatio iuris, sed solũ consuetudo: quód esset matrimonium inter tales. — Adrian. quolib. 6. Medina. — A

¶ Item. 2. Quia consuetudo solum obligat illos qui eam receperunt, sed isti nunquam receperunt, neque aliquid audierunt de illa ergo videtur quód excusentur. — 2. ratio.

¶ Sed tamen quicquid sit de hoc, non oportet sapere plus quã oportet sapere, sed teneo cũ omnibus doctoribus catholicis: quód Ecclesia irritat, & anullat tale matrimonium, & fidelem facit personam illegitimam ad contrahendum cum infideli non baptizato, etiamsi sit cathecuminus. Et sic si contrahant quãtuncunque ignorauerint ius, licét excusentur a peccato in contrahendo, & simul manendo, quando tamen cõstiterit de impedimento: sepandi sunt, nisi alter iam ad fidem conuersus sit, & de nouo contrahant. Et facit ad hãc iustam prohibitionem, quod iure ciuili cautum est, Christianum contrahentem matrimonium cum Iudeo, vel Iudeum cum Christiano, pœna adulterij mulctari, quę erat mortis in. l. Ne quis, C. De Iudeis, & ibi Salicetus. — Eccl. 7. et ad. Ro. 12. — B — Salice.

¶ Infideles inter se quantuncunque sint dispares cultu, et religione: poßunt contrahere matrimonium, nisi suis legibus prohibitũ fuerit. Quia cùm sint infideles extra Ecclesiam, non arctãtur legibus humanis, nec diuinis positiuis veteris testamenti. Quia illis solùm tenebantur Iudei, qui eam legem receperunt, ergo si lege tenentur: erit naturali, sed lege naturali non est probibitum inter gentes diuersorũ rituũ inire fędus matrimonij, vt sup̃ p̄batũ est. — 8. conclu. Ratio cõ. — C

Secun.

Ratio.2.p. ¶ 2. Pars ꝙ intelligitur nisi suis legibus aliter fuerit prouissũ probatur. Quia potest dominus infidelium leges, et edicta ponere (quandoquidem verus est dominus) pertinentia ad suam rempublicam, et bonum communitatis, sed tale edictũ. i. ꝙ infideles nõ iungantur alijs alterius ritus: potest pertinere ad bonũ suorũ ciuiũ, ergo poterit legẽ ferre de illo. Et tunc si lex sit lata: tenẽtur oẽs illã seruare. Et sic cõtra faciẽs nihil facit. Seqtur ergo ꝙ si legibus suis fuisset prouißũ, non poßent infideles diuersi ritus, et cultus contrahere, sicut nec et modo fidelis potest cũ infideli non baptizata, vel cathecumina ex lege, vel consuetudine approbata Ecclesię. Et sic videtur ꝙ maximé circa matrimonium poßent domini infideles has condere leges. Quia est quidam contractus necessarius, sine quo est impoßibile rempublicam poße constare. Quód videtur aßerere post. S. Tho. B. Antoni dicens. Poßunt infideles vnius ritus contrahere cum infidelibus alterius ritus, putâ Sarraceni cũ Tartaris, nisi per aliquod ius positiuum prohibeantur. Idem allegat Siluester. Certum est: ꝙ non loquitur de iure positiuo Ecclesiastico. Quia non subduntur tales legibus Ecclesię, sed loquitur de iure positiuo humano regali, cui subduntur etiam infideles. A B

Vide relectio. nostrã de dominio infidelium et iusto bello quam habemus paratam.

S. Tho. d. 39. ar. 1. S. anto 3. p. ti. 1. c. 6. Siluest. verbo matri. 8. §. 10.

Dubium. ¶ Sed nunc circa hoc quęritur Vtrum dato ita sit: ꝙ matrimonium sic contractum inter fidelem, et infidelem non baptizatum sit nullum. Vtrum si post conuersionẽ infidelis ad fidem maneant simul: verum sit matrimonium sine alionouo consensu, sed solum ex communi cohabitatione. Hoc est vnum dubium dignum profecto scitu, propter neophitos huius orbis. Et quidem in parte in pręcedentibus discußũ est, sed tamen opereprętium censeo in isto impedimento diffinire.

Nota. ¶ Pro solutione dubij prius oportet distinguere Quia potest eße ꝙ tales post conuersionem infidelis cohabitent, sicut antê, ignorantes ius, et impedimentũ quod fuit a principio Vel quód scienter. Et adhuc dupliciter. Si scienter. Vel ignoranter Vel de nouo exprimendo consensum verbis, vel signis, vel interius consentiendo, C

A cõsentiẽdo, vel meré priuatiué se habẽdo, neq; consentiendo, neq; dissentiẽdo. Quibus prelibatis respondetur.

¶ Si fidelis contraxit cum infideli ignorans ius, et post conuersionem infidelis cohabitet, et exigat debitum, non de nouo cõsentiendo, sed eadem fide sicut prius: nullum est matrimonium, vsq; dum adsit nouus consensus. Nam ad matrimonium requiritur consensus mutuus inter legitimas personas: ita ꝙ altero istorum defficiente: non est matrimonium, sed sic est ꝙ quando affuit consensus a principio: non fuit inter legitimas personas, ergo nõ fuit matrimonium tunc, nec modó est. Quia modó solúm sunt personę legitimę post conuersionem infidelis, sed non adest consensus, qui est ad hoc necessarius. Sequitur ergo ꝙ non est matrimonium. 1. conclu. Supra ar. 2. & per omnia de consensu.

¶ 2. Si esset matrimonium, per solam cohabitationem probaretur esse tale, sed non sufficit sola cohabitatio, imó neq; traductio sponsę in domum, vt determinatum est Extra de restitu. spo B lia. c. Ex pte Sic Panor in. ca. Super eo, de conditi. apposi. Et eãdem tenet do Adri. Et est singularis determinatio glo in. 6. de spõ impu ca. vnico, dicentis. Solo temporis cursu non firmatur ꝙ a principio non valebat, sed nouo subsequenti consensu, interdúm tacito, vt supra adduximus. Idem Ricar. Nam vbi semper est iuris ignorantia, et facti, semper videntur conuenisse ex illo priori consensu, qui non fuit sufficiens propter personas illegitimas. Sic q; quandoquidem a principio suum nõ est sortitus effectum, neq; póst poterit, nisi adsit de nouo. Alióqui sequeretur ꝙ si quis ducit aliquam de presenti, et ipsa non consentit, vel est impedimentum ꝙ si post successu temporis iungantur, sine alio nouo consensu exteriori, vel interiori. es et verum matrimonium, quod est falsum. Si enim conuenirent indé ad decimum annum deberet iudicari ꝓ matrimonio, quod tamen nullus audebit dicere. Ratio huius est. Tunc enim a principio ille consensus viri nullum habuit effectũ. Et ad hoc quód póst sortiatur effectum: est necessarium ꝙ adsit de nouo. Et hoc in. ca. Veniens. Extra đ eo q dux. in ma. eam quam 2. Supra articu. 3. Panor. Adria. Ricar. vt supra.

Sco.d.35. q.vnica. po.per adul.Hoc idem tenet docto.sub. in.4. Immo est expressus A textus de sponsa.impub.in.6 c.vnico,vbi dicitur:q̄ si impuberes ipsi,vel parentes pro eis sponsalia contrahunt:si post etatem cõpletam ipsi iuuenes non consentiant verbo,vel facto:propter mutuam cohabitationem simul solum non est validum, quod antè nõ

Glossa. fuit validum.Et sic ibidem glo.dicit,quomodo solùm per cursũ temporis non fit validum,quod ante fuit inualidum. Et idem de

Aublen. 1. regum. 8 q.140. terminatur de matrimonio ibidem, vbi fuit contractum ĩter minores.14.annorum.

2. conclu. ¶ Si post conuersionem infidelis:fidelis consentiat interius actu directo in matrimonium, vel exterius exprimendo, etiam igno

Ratio cõ. rando ius: est verum matrimonium. Probatur. Quia ad verum matrimonium requiritur consensus inter legitimas personas, sed

Sup.ar.2. ista concurrunt in casu, dato sit ignorantia iuris de facto iam p̃torito, ergo verum erit matrimonium. Nam ad matrimonium nõ reqritur q̄ contrahentes sciant se posse contrahere, sed satis est B constet eis non posse non contrahere, quod poest facile cognosci. Immò dato opinentur se non posse, sed decipiuntur. Et tamen de facto si contrahunt: verum est matrimonium, licèt ipsi peccẽt cõtrahentes. Quia sunt ibi omnia necessaria, & sufficientia ad verum matrimonium.

3. conclu. ¶ Si post conuersionem infidelis constet fideli de impedimẽto quod precessit, & habitent, & commisceantur, consentiendo inte

Ratio. rius est verum matrimonium. Probatur. Quia est verum, etiam si ignorẽt impedimentum, vt in proximo articulo probauimus, ergo a fortiori erit verum matrimonium, si post detectam conditionem simul cohabitent interiori consensu. Quia nihil defficit ad rationem matrimonij. Sic affirmant doctores citati, cum quibus

Ricar. & Ricar.

4. conclu. ¶ Si fidelis post conuersionem infidelis cohabitet; & debitum exigat, cognoscens impedimentum preteritum, sed tamen neq̃ cõsentiens, neq̃ dissentiens, sed indifferenter se habens: non est verũ matrimonium quantum ad Deum in foro conscientie. Quia ad matri

A matrimonium requiritur expressus consensus inter personas legitimas, sed in casu non est talis consensus, quia meré priuatiué se habet, ergo non est matrimonium. Sup. ar. 2

¶ Cōfirmatur. Quia si ad aliquam accederet non considerando, neq; promittendo, neq; exterius consentiendo, nec interius, non esset verum matrimonium quo ad Deum, ergo neq; in proposito quoniam nullus est consensus post legitimationem personarum. Confir.

¶ Si fidelis post conuersionem infidelis sciens impedimentum cohabitet sicut anté, etiam si non exprimat consensum exterius, vel interius, licét quantum ad Deum non iudicetur verum matrimonium, est tamen verum secundum Ecclesię pręsumptionem. Quia Ecclesia pręsumit in bonam partem hunc sic scientem impedimentum pręcedens nolle peccaße, & sic accesiße ad vxorem tanq; ad veram, & consensiße interius. Hoc videtur expręssé determinatum in c. Ad id. Extra de sponsa. Vbi determinatur: q; puella quę ante ętatem legitimam coacté duxit virum, si post ętatem completam non reclamauerit stati, licét póst dicat se non cōsensiße, non est credendum ei, sed simul debet cohabitare. Quia eo quó potuit contradicere, & non cōtradixit statim: videtur cōsensiße. Sicq; pręsumit Ecclesia quód ipsa non voluerit peccare quę tamen peccaßet si coniugeretur viro non consentiendo in eū matrimonialiter. Sic in proposito. Ex quo fidelis nouit impedimētum prętcritum, & non diuertit, sed adhuc manet sicut prius, est matrimonium pręsumptum, & si non sit nouus consensus. Quia Ecclesia pręsumit eum non voluiße peccare. Pro hoc veró notandum q; do. Abulen. dicit quód non solent de nouo consentire: qui matrimonialiter coniuncti sunt, quando fuit impedimentum: nisi constet postea eis de impedimento quod pręcessit. Ex quo patet: q; ad pręsumptionem matrimonij in foro Ecclesię inter illos qui non poterant coniungi non sufficit impedimentum cesset, sed requiritur scientia, quód a principio pręceßit. 5. conclu. Ratio. B Abu. 1. re 8. q. 38.

¶ Poßet etiam circa hoc impedimentum hic adduci qualiter per conuersionem vnius ad fidem dissoluatur matrimonium, alio non

non valente conuerti. At quia specialis occasio se se offeret cùm in A
2. p. huius speculi agendum erit, ibi reseruabimus. Tractabimus
nanq; de mrimonio infideliũ. Et ob id lectorẽ illic mittedũ duximus

¶ ARTICLVS 33.
De impedimento criminis.

Equitur nunc de alio ĩpedimento. s. criminis, quod quidem impedit contrahendum, & dirimit cõtractum. Hoc impedimentum est expressum in iure, per totum titulum. Extra de eo qui duxit in matrimonium eam quam polluit per adulterium.

S. Anto. 3 p. ti. 1. c. 5.

¶ Et quidem tria sunt crimina. s. Homicidium in facto. 2. est Adulterium cum promissione. 3. Contrahere de facto cum. 2. viuente prima. At vt debitè, & clarè procedamus, vnũquodq; istorum seorsum tractandum statui. Et. 1. De homicidio illud autem sic intelligimus esse. Vt si quis vir occidat virum alterius, vt habeat eius vxorem in matrimonium.

Tria crimina in isto impedimento.

Viguerius capi. 16. §. 7.

¶ Et pro intelligentia huius impedimenti omnia dubia simul proponamus: Vtrum sufficiat ad hoc impedimentum machinatio solùm mortis sine effectu. i. quòd non sequatur mors. Item si sufficit pręcepisse homicidium fieri. Preterea. Si casu factum est homicidium. Vtrum impediat. Itẽ. Si alius interfecit, sed qui duxit vxorem ratum habuit. Et vtrum sic similiter intelligatur impedimentum ex parte fœminæ, vt si machinata est ipsa in mortem vxoris illius quem vult in virum, vel si machinata ẽ ipsa in mortẽ proprij viri. His suppositis ad dubium respondetur. B

1. conclu. Ang. iver. matri. 3. impedi. 9 Basso. in 4. d. 34. ar. 2.

¶ Vir qui machinatus in mortem verè occidit, vel propriam vxorem, vt aliam ducat, vel virum alterius, vt vxorem ducat in matrimonium, post tale homicidium non poterit talem fœminam ducere. Et si duxerit, sunt separandi. Ista conclusio habetur. in titulo supra allegato. c. Significasti. Et 31. q. 1. c. Si quis viuente. Dixi, si verè occidat. Quia quicquid dicant aliqui: si verè non

sequa.

sequatur homicidium, non est impedimentum. Sic tenet inter iuristas Vgutius. Quę est communis opinio Theologorum quos contigit videre. Dixi pręterea in conclusione: si interficiat animo ducendi vxorem illius. Quia si non ipso animo faciat, sed odio, vel in bello, nullum est impedimentum: vt patet Extra de conuer. infi in. c. Laudabilem, vbi determinatum ẽ. ꝙ illi qui in bello interfecerunt viros proprios quarundam mulierum, non animo ducendi vxores: ꝙ poßit eas matrimonialiter sibi copulare. Ad hoc enim crimen incurrendum requiritur actualis occisio, & similiter actualis intentio ducendi adulteram: ita ꝙ si id non intendat, nõ erit impedimentum. 30. q. 1. c. Si quis viuente. Vgutius. in. 4. d. 35 A Nota hęc.

¶ Vir non occidens vxorem propriam, vel virum alterius, sed tamen pręcipiens occidere, vt adulteram ducat: non poterit post mortem proprię vxoris, vel alterius viri eam habere in matrimonio. Quia quod consilio, & mandato eius factum est: ei imputatur scd̃m iura, ita ꝙ ẽ impedimentum ad contrahendum, & dirimitur contractum. 2 cõclusio S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 5. §. vnico.

¶ Confirmatur. Quia in textu dicitur. Si quis fuerit machinatus in mortem viri, sed talis cuius consilio fit machinatus est. Confirma. B

¶ Vir ratum habens homicidium viri ab alio perpetratum non suo consilio, aut fauore, poterit ducere eius vxorem in matrimonio. Quia cùm hoc sit odiosum, non debet extendi amplius ꝙ̃ verba textus sonant. De regulis iuris li. 6. At, solùm dicitur in tex. quando est machinatus &c. Sed qui ratum habet factum in nullo est machinatus, ergo sequitur ꝙ non est tale impedimentum. Hęc ẽ communis opinio, et Iurisconsultorum, et Theologorũ. Sic et dominus de Turrecremata. 3. couclu. Turrecrema. 30. q. 1. ca. Si quis S. Anto. vbi supra. C

¶ In casu posito in. 1 et. 3 conclusione vir non poterit ducere in vxorem cuius virum interfecit, etiam si non cõmißerit adulterium cum ea. Ista conclusio. 4. posita est propter Ricardum, qui videtur tenere: ꝙ hoc impedimentum debeat intelligi: si interueniat adulterium, et aliàs non. Sed probo conclusionem. Nam hoc impedimentum habet ortum, et vim ex iure positiuo, sic diffiniente, Conclu. 4 Contra Ricardum. d. 35. Ratio conclu.

niente, sed in textibus allegatis solúm fit mentio de homicidio, et non de adulterio, ergo si interueniat homicidium, etiam si non sit adulterium erit impedimẽtum. Sic Inno. Hostien. et Archiep flor. Verum tamen est ꝙ docto. tenentes contrarium, vt est Io. An. et Panor et Ricardus intelligunt iura, quando vterq; machinati sunt in mortem viri, vel vxoris. Tunc enim nõ est necessariũ interueniat adulteriũ. Attam, qñ alter tantum machinatus est, tunc requiritur adulterium. Secundum eos hoc habet apparentiã. Sed dicẽdum videtur nullo mõ reqri adulteriũ, sed sufficere mortem S. Tho. tñ vtrumq; recitat requiri.

Inno. Hostien. S. Ant. 3. p ti. 1. c. 5. Ioa. And. Panor. Ricar. — A

D. 35. in expo. literę.

5. conclu. ¶ Fœmina quę machinata est in mortem vxoris adulteri, vt eum habeat in matrimonio, póst, non poterit eum nubere. Ista conclusio est determinata in ti. supra allegato c. Super hoc, vbi dicitur: ꝙ si mulier fuerit machinata in mortem vxoris adulteri non poterit eum nubere. Et in. ca. Significasti eodem titulo.

6. conclu. ¶ Mulier quę viri proprij mortem cum effectu est machinata, vt adulterum nubat, non poterit post mortem proprij viri adulterum nubere. Hęc conclusio ponitur propter quẽdam magistrum doctißimũ virum, qui reputat non idem esse de viro qui machinatur in mortem vxoris, et de vxore quę machinatur in mortem viri. Ratio quę illum mouet est. Quia non sic iure dispositum. Cõtra eum pono conclusionẽ. Et ni fallor non indiget probatione. Quia expressé videtur determinatum. 31. q. 1. c. Si quis viuente. Vbi est casus: ꝙ quis adulterium cõmissit cum muliere, quę habebat virum proprium, et póst mortuo viro proprio duxit eam in matrimonio. Et ad casum istis verbis dicitur, & respondetur ibi ex concilio: ꝙ si ita est, pœnitentiam agat & non dissoluatur matrimonium, dummodo vir, aut mulier virum qui mortuus fuerat non occiderit. Sequitur ergo ꝙ si mulier proprium virum occiderit, non poterit nubere adulterum, cúm ad paria similiter obliget determinatio virum, et fœminam. Hęc est sententia expreßa Petri de Palude in. 4. vbi dicit sic. Sunt autẽ tria quę dirimunt matrimonium post contractum. Primum est

B

Ratio contra conclu.

C

Palu. d. 34 q. 1. cõ. 2.

Cúm

Cũm vxor machinatur in mortem viri, vt postea contrahat cum adultero. Vel e conuerso. Hęc ille. Ecce ergo habes de hoc primo, quomodo hoc crimen homicidij impedit matrimonium contrahẽdum, et dirimit iam contractum. Si tamen hac intentione fiat: vt nubat alium. Habes etiam esse impedimentum, etsi non inter
A ueuerit adulterium, sed solùm sit homicidium cum effectu, siue hoc sit ex parte fœminæ, quę machinata est in mortem alterius vxoris, vt suum virum habeat, siue quę machinata est in mortẽ proprij viri, vt alium habeat, siue si vir machinatus est in mortẽ viri alterius, vt habeat eius vxorem, siue in mortem propriæ vxoris: vt aliam ducat, etiam si non interueniat adulterium secundum probabiliorem opinionem. Et requiritur ad hoc: ꝙ sit vera vxor, vel verus vir, et non sufficit ꝙ sit existimatio de vera vxore, sed quód in veritate sit.

¶ Dubitatur tamen. Si aliquis occidit vxorem propriam, vt aliam ducat, non intendens hanc, vel illam, sed solùm in generali. Vtrum post mortem possit aliquã ducere. De quo sit. 7. cõclusio. Dubium.

¶ Vxorem propriam occidens, vt aliam ducat, non signãdo Conclu. 7
B quam, sed indifferenter aliquam, licét peccet contrahendo, tenet matrimonium. Quia cùm hoc sit iuris positiui impedimentum Ratio 7. conclusio.
in tãtum erit: in quantum iure expręssum, sed in iure solùm est expręssum: quód ille qui vxorem suam odio interficit: si tamẽ nõ id faciat intendens ducere adulteram: quód solùm sit impedimentum impediens, sed non dirimens, quo stante qui contrahit peccat. Sequitur ergo ꝙ cùm qui simpliciter nullam signat, sed confusè vxorem occidit, vt aliam ducat: non est simpliciter inhabilis ad matrimonium, sed si contrahat: tenet. Quia est solùm impedimentum quod impedit, sed non dirimit.

¶ Si quis occidat vxorem vt aliquam ducat, in intentione Conclu. 8.
C signans istam, vel illam, siue illę omnes sint plures, siue paucę, dũ modo omnes sint specialiter, et expręssé intentę, nullam poterit ipsarum ducere. Et si duxerit, dirimendum est matrimonium. Ratio con
Probatur. Quia est expręssa determinatio, vt ille qui vxorem conclu.

occidit

occidit intendens aliam habere, nullo modo illam possit habere quam intendit conseq. sed talis expressé intendit istam habere, siue q̃ illa sola tunc cogitet, siue q̃ ipsa cũ alijs, ergo non poterit eã habere. Nihil enim refert ꝙ simul alias cogitet ducere. Nam tũc intentionem actualem habet, quę sufficit.

¶ARTICVLVS 35.

De impedimento criminis propter adulterium. A

Sequitur circa hoc impedimẽtum de crimine adulterij. s. quando quis adulterium cõmisit, et fidem dedit de matrimonio contrahendo post mortem proprię vxoris. Tunc. n. non poterit ducere ipsam, etiã póst mortem proprię vxoris. Et vt clarius ista pa-

nota. teant: oportet notare: posse contingere ꝙ solúm sit adulterium sine fide, vel promissione de matrimonio. Item. Dato sit promissio, et adulterium, potest esse ꝙ primo fuerit adulterium, et póst promißio. Vel ꝙ solúm sit promissio, et non adulterium.

2. no. ¶Item notandum. Vel omnia ista contingere possunt altero ignorante ꝙ adulter habeat proprium virum. Vel vtroꝗ sciente. Vel quód a principio fuerit ignoratum, et póst scitum. Et tamẽ ꝙ sic eodem modo adulterentur, sicut prius. Pro solutione sint conclusiones. B

1. conclu. Sil. verbo matrimonium. 8. q. 9. ¶Qui viuente propria coniuge adulteratur solùm, sine fide, vel promissione de matrimonio: póst mortem proprie coniugis poterit ducere illam, cum qua cõmißit adulterium. Sic in titulo supra allegato in. ca. Significasti.

2. conclu. ¶Qui cõmisit adulterium cum fide, vel iuramento de matrimonio contrahendo, non poterit póst mortem proprie coniugis ducere cum quo adulterauit. Hęc etiam est expresse determinata in iure, in ca. Cum haberet, eodem titulo. Vbi pręcipitur ꝙ et si per decẽnium cohabitauerant, et plures filios genuerunt, separentur. Quia prius adulterium fuit cum fide, viuente legitima C

coniuge.

coniuge.

¶ Licet ita verum sit, q dicunt due conclusiones propositę, requiritur tamen ad hoc q sit tale impedimentum, q sciat vterq; se habere proprium coniugē. Verbi gratia. Si Ioannes habens legitimam vxorem promittat alteri, et habeat accessum, et tamē illa cui promittit ignorat Ioannem habere veram vxorem. Vel etiam si ipse Ioannes ignorat se habere propriam vxorem. Vel si Ioannes est solutus, et promittit Marię, et ignorat eam habere proprium virum, poterit post mortem viri coniūgi Ioanni. Et e contra. Hęc etiam cōclusio est expresse determinata in iure. Ibidem. c. Propositum. Et sic intelligunt omnes doctores. Et ca. Veniens Extra de sponsa. Et de conceß. prębē. ca. 1. 3. conclu. S. anto. 3. P. ti. 1. c. 5. Theologi. d. 35. A

¶ Si a principio quando interuenit fides de matrimonio, et adulterium, ignorauit alter ipsorum q habuerit adulter legimū coniugem, et postq̄ sciuit: rursus adulterium cōmiserit, etiam si non interfuerit verba de nouo, est impedimentum, et non poterit post mortem legitimi coniugis iungi ei. Probatur ex. 2. conclusione. Quia quādo quis cum fide adulteratur, vtroq; sciente, est tale impedimentum, sed tunc ita est quando postq̄ cognouit habere legitimum coniugem adulteratur. Quia ibi est adulterium, et concurrunt verba, vel promißio pręcedens, in virtute cuius semper iunguntur, ergo semper erit impedimentum. Hanc conclusionē attēde, propter illa quę statim dicturi sumus. Quę est sententia Archiepiscopi. 4. conclu. S. anto. p. 3. ti. 1. c. 5. B Ratio cōclu. S. Anto. vbi supra.

¶ Si solum sit fides de matrimonio, et non interueniat adulterium, nullum tale oritur impedimentum. Probatur. In titulo allegato. c. Si quis. Vbi est expreßum: q si quis viuēte propria vxore promissit alteri q ducturus esset eā, non tamen cognouit eam, post mortem proprię vxoris poterit eam ducere. 5. conclu. C

¶ Ad hoc q tale impedimentum incurratur non sufficit promissio, seu fides de matrimonio contrahendo post mortem vxoris, simul et copula carnalis, sed requiritur q talis adulter verè habeat legitimam vxorem. Vel si ipse solutus promißit habenti 6. conclu.

virum.

Ange. in ver. matri monium. 3. impedi. to. 9. §. c1 virum, q ipsa habeat legitimum virum. Quia si non est vir legitimus, vel uxor legitima, non incurritur impedimentum. In. ca. Significauit nobis, eodem titulo. Et ratio est. Quia tunc non interuenit adulterium, cùm non fuerit verum matrimoniũ inter istos.

7. conclu. ¶ Si promissio præcedat, siue sequatur, dummodo sit promissio, simul et adulterium, dato vnum istorum aliud præcedat, siue sequatur, oritur hoc impedimentum. Quia iura dicunt impedimentum incurri quando interuenit adulterium cum fide, et iuramẽto de promissione. Nec tamẽ aliqd disponunt qd sequatur, vel illud præcedat. Ergo sequitur quód siue primo cõmissum sit adulterium, & póst sequatur promissio, etiam si post promissionẽ non amplius iungantur, erit impedimentum. do. Archie. floren. in loco citato. Et Caie. Et Palude in 4. A

Archi. 3. p ti. 1. q. 5. Palu. d. 35 Caie in sũma.

8. conclu. ¶ Si quis veré vxoratus habens propriam vxorem. 2. duxerit, ipsa ignorante, postq ipsa sciuerit, si mortua fuerit propria vxor: potest (si vellit) cum adultero contrahere, & ipsa volẽte cõpellitur stare matrimonialiter. In c. Veniẽs, eodem titulo. Hoc quidem optimé factum in pœnã fraudis, quia fraus, & dolus nulli debent patrocinari.

Sco. in. d. 35. q. vnica

9. conclu. ¶ Si quis viuente proprio coniuge alteri promissit matrimonium, simul cum adulterio, sed tamen interius dissenssit, incurritur hoc impedimentum. Probatur. Quia Ecclesia quæ posuit impedimentum, iudicat talem veram esse promissionem, non curãs de interiori consensu. Et cum ipsa disponat illum qui fidem dedit de matrimonio simul cum adulterio tale incurrere impedimentum: quia non iudicat de occultis, erit impedimentum, etiamsi non sit assensus interior. Idem dicendum si fœmina: viuente viro, cum adultero talia verba profferat, etiamsi id non habeat in animo. Quia eadem est ratio. B

Simancas in insti. catho. c. 42. Almayn. d 17. S. Tho. 12 q. 91. ar. 4 Dur. in. 4. d. 11. q. 8. Palu. in. 4 d. 13. dicũt Eccle. non iudicare d occul. cõ. Adria. quo

¶ Sed pro intelligentia perfecta est bonum dubium. Quid si interueniat solúm promissio cum adulterio, & non fides, vel iuramentum. Eo dubitatur, quia in tex. Significasti dicit. Quando interuenit fides, sed potest esse quód interueniat noua promissio solúm, C

lium. Vt si diceret: accipiam te in meam post mortem vxoris. Ecce nuda promissio est. Vel si dicat: do tibi fidem quod accipiam te. Ecce fides data. Vel iuramento iuro. Hoc dubium mouet Ricardus in. 4. & refert quosdam dicere ꝙ impediret, alijs dicentibus ꝙ non, & relinquit dubium. Et b. Anto. loco supra allegato refert eandem sententiam, & dicit ꝙ in casu esset Papa consulendus, vel petenda dispensatio ad cautelam. Nec faciliter dirimendum matrimonium contractum. Hęc ille. Existimo tamen Summum Pontificem qui determinauit hoc fore impedimentum ad vitanda adulteria, non fecisse vim in hoc ꝙ cum promissione addatur fides, vel iuramentum; vel ꝙ sit simplex promissio. Sed quia communiter promissio de re tanta fide firmatur, vel iuramento: addidit illud. Tamen eius intẽtio fuit obuiare malis, quę solẽt euenire propter tales cõmixtiones, vt sic homines terrerẽtur ab adulterio perpetrando. Videretur enim gratis dictum, ꝙ vis solum esset in hoc ꝙ addit fidem promissioni, vel non. Et sic existimo per solam nudam promissionem sine fide, vel iuramẽto (dummodò adsit adulterium) incurri tale impedimentum. Et ꝙ per fidem de matrimonio intelligatur etiam nuda promissio: ita expresse tenet de Palude in. 4. idem Rosela, idem Patauinus, qui edidit additiones Angeli.

Lib. 8. et Alber. pbigi. Eccle. bie. c. 6. et me. di. de pœni. trac. 6. Ricardus. d. 35. ar. 3. & S. Anto vbi supra.

A

Rosela impedimẽtũ. 8. q. 2. Palu. d. 34. q. 1. Patauinus matrimoniũ. 8. impe. 9. §. 1.

B

¶ At, quia contingit sepissimé casus apud istos neophitos, eo ꝙ anté habebant consuetudinem dimittendi proprias vxores, & ducendi alias, vel dandi fidem. dico ꝙ si contingeret casus apud istos, posset quis sequi opinionem, & sententiam B. Antonini. Et ꝓbabilitatem quam affert Ricardus non reprobando: posset facile cum eis dispensare, & non dirimere iam contractum. Nec peccaret sequendo hanc opinionem.

Nota in fauorem istorum.

¶ Sed adhuc dubitatur circa hoc. Vtrum si aliqua coniugata ꝑmittit se cognosci ab alio, & hac lege: ꝙ ipse ducet post mortem vxoris illam quam soror eius signauerit, intendens in hoc ꝙ soror designabit eam. Vtrum post possint iungi in matrimonio. Hoc dubium mouet Ricar. & B. Anto. in locis supra allegatis,

Dubiũ. 2.

C

Ricar. d. d. 35. S. Anto.

&

& respondent, q̃ si ipsa prętendat in conditione q̃ ipsam iubebit soror sumere in matrimonium, quód oritur tale impedimentum, & q̃ perindè est, sicut si promitteret eam ducere, & adulterium cõmitteret. Si tamen non prętendat hoc, sed solùm q̃ soror prouidebit ei de vxore, & soror casu dicat ipsi q̃ sororem capiat, tũc poterunt coniungi.

Ratio contra Ricar. & S. anto. ¶ Sed tamen bona venia istorũ doctorum crediderĩ in vtroq̃ casu nullum esse impedimẽtum. Probat̃. Si aliquod est impedimentum, hoc solùm erit ex determinatione Pontificis, ergo in tãtum incurritur, in quantum sonant verba textus, sed solùm ibidẽ dicitur q̃ est impedimentum, si fidem dederit adulterę, & adulterium commißerit, at in prę sentiarum ipse non dat fidem adulterę, sed sorori, ergo non videtur q̃ incurratur impedimentum. Fauores enim ampliandi, odia autem sunt restringenda, secundum regulam iuris. A

Fauores ampliandi odia restringenda.

Confirma ¶ Confirmatur. Si solùm sit adulterium, & in mente solùm ꝓmißio de matrimonio, non erit impedimentum, hoc autem non ob aliud: nisi quia non concurrunt quę textus explicat, s. promissio exterior. Ergo eodem modo licét interueniat adulterium, si ꝓmissio non fiat ei: videtur q̃ non sit impedimentum. B

¶ Et forté dicentes contrariũ in fundamẽto ponunt, q̃ fraus et dolus nulli debẽt patrocinari, qđ est verum. Sed tamen requiritur in odiosis q̃ seruentur quę scripta sunt, prout iacent.

3. dubium ¶ Dubitatur. 3. Si aliquis infidelis habens legitimam vxorẽ contrahat de facto cum aliqua fideli, adhuc vera vxore viuente. Vtrum pos̃t mortem illius primę possit contrahere cum illa cum qua adulterium cõmißit.

Ad dubiũ ¶ ℞. Distinguẽdo. Vel legitima vxor mortua est anteq̃ vir baptizaretur, vel non. Si sic. Ex parte viri nullum ẽ impedimẽtũ C

Nota. Quia cùm esset infidelis: nullo mõ incurrit tale impedimentũ criminis. Si veró pos̃t baptismum adhuc viuente legitima vxore habebat adulteram, tunc erit impedimentum, et non poterit post mortem primę eam ducere, vt pós̃t dicemus in sequenti dubio. Ve-

runtamen

A runtamen dato ante baptismum prima moreretur si ipsa cum qua contraxit viuente prima erat baptizata, et cōstabat ei illū virum (dato esset infidelis) habere legitimam vxorem, licét nō sit impedimentum respectu viri, quia posset de nouo ducere illam adulteram, erit impedimentum respectu fœminæ. Nam cúm eßet fœmina fidelis: incurrit impedimentum criminis. Quia scienter contraxit cum adultero habente legitimam vxorem. Vndé etiā si vir baptizetur, non poterit eum nubere. Hęc considerãda quia contingũt frequenter.

¶ Dubium. 4. Quid si quis tempore infidelitatis viuente legitima vxore promissit adulterę matrimonium, et tunc non habuit acceßum, sed post baptismum, non tamen promissit. Vtrum mortua legitima vxore poßit talis ducere illam adulterā in matrimonium. Dubium est ex eo q̃ cúm hoc impedimentum non sit ex natura rei, sed solúm ex iure positiuo humano, et infidelis non teneat huiusmodi legibus: videtur q̃ non sit impedimentum. Quia baptizatus solúm cōmittit adulterium, neq; interuenit promissio et quando hoc euenit, iam diximus non esse impedimētum. His nō obstantibus respondetur. 4. dubiū. Ratio dubij.

B ¶ Si aliquis tempore infidelitatis promittit matrimonium, et post baptismum cōmittit adulterium, veré insurgit impedimētum, neq; tales poterunt contrahere inter se, etiam mortua prima, dūmodó in virtute talis promissionis iungatur adulterę post baptismum. Probatur ex superius dictis. Quia quando promissū est ei, et ignorauit impedimentum, et cognita est, et posteá sciuit et permissit se cognosci, sine noua promißione incurritur impedimentum, vt supra diximus. Et non ob aliud: nisi quia in virtute illorum verborum vidētur iungi, et quę adhuc manet in effectu, licét tunc nullum causarunt impedimentum propter ignorantiā. Ergo etiam a simili quando interuenit post baptismum adulteriū etiā si pmissio tunc nō sit, sed pręcessit tempore infidelitatis, quādo nullum causauit impedimentum: quia non erat fidelis. Sequitur ergo quód impedimentum orietur Quia tunc sic habētur verba illa pręterita sicut si de nouo dicerentur. Videtur quód non 1. conclu. Ratio. Scotus d. 35.

sit

ſit potior ratio de vno, ꝙ de alio. Nam ſi illud quod a principio non cauſauit impedimentũ propter deffectũ ſcientię, poſt impedit adueniente ſcientia. Etiam quod non impediuit propter deffectũ baptiſmatis, incipiet impedire poſt baptiſmum ſuſceptum. Sicq; erit impedimentum. A

¶ Probo illam adhuc ex iure. Extra, de conuerſione infidelium. c vnico dicitur, ꝙ infideles quidam Sarraceni interfecerũt quoſdam Chriſtianos, & Chriſtiani Sarracenos, & poſt Sarraceni conuerſi ad fidem duxerunt in matrimonium illas vxores, quarũ viros occiderãt, & similiť Xp̃ani duxerũt Sarracenas cõuerſas, poſt cum mulieribus conſtauit de morte virorum petũt diuorciũ, ad quod ſummus Pontifex, ꝙ cum tales non procurauerint mortem virorum, non debet diuorcium celebrari, ſed matrimonium tenet. Sequitur ergo ꝙ ſi mulieres procuraßent mortem virorum, eßet impedimentum, ſed inter eas erant Sarracenę, quę poſt fidem ſuſceperunt. Sequitur ergo ꝙ ſi infidelis aliquid agat illo tempore prohibitum iure poſitiuo, poſt cõuerſiõem nocebit ei tale factum, etiamſi quando fecit nulla lege teneretur. Alioqui quorſum determinatur de illis: ſi non procurauerũt mortem? Dato enim procuraßent tempore infidelitatis: nullum incurri videbatur impedimentum. B

Suple. d. 27. q. 3.

Obiectio. ¶ Poſſet aliquis dicere hoc argumentum non probare concluſioné. Ibidẽ enĩ videtur intelligi in textu fidelẽ ſimul coopatum eſſe infideli ad mortem legitimi coniugis. Et ob id impedimentũ cauſſatum eſt, ſed caſu noſtro operatus eſt fidelis.

Solutio. 1. ¶ R. ad hoc dicendum. 1. ꝙ non ſolum propter argumentum probatur concluſio.

2. ſolutio. ¶ 2. Dico, quod dato in textu allegato nõ dicatur quod Chriſtiani operati ſunt ad occiſionem illa intentione, ſed ĩtelligamus factum eſſe vt intelligunt aliqui docti. Sic ſimiliter in caſu aliqd operatus eſt fidelis: quia ponimus etiam poſt baptiſmum retinuiſſe adulteram, vel acceſiſſe, vel promiſſiße. Et ſic manet argumẽtum in ſua firmitate. A ſimili ergo dicendum, quod ſi aliquis infidelis

A fidelis fidem dedit adulterę, & post couersus maneat cum ea, viuente legitimo coniuge, etiam si post fidem susceptam non det fidem, sed maneat cum illa cum adulterio erit impedimentum, quo stante non poterit post mortem veri coniugis eam habere. Et hoc patet. Quia hoc impedimentum oritur quando quis de facto contrahit cum adultera, & adulterium cõmittit, sed qui tempore infidelitatis promissit alicui, & habuit accessum, & post couersus semper retinet eam, de facto talem habet, & cõmittit adulterium, etiamsi non sit noua promissio.

¶ Et confirmatur hoc. Quia tale impedimentum non tollitur per baptismum. Nã sicut dicit, & bene Duran. in baptismo ipsis baptizatis remittitur omnis pœna, quantum ad Deum. Et quo ad Ecclesiam solùm remittuntur illę pœnę quę sunt determinatę ab Ecclesia vt remittantur baptizatis. Cùm ergo non sit determinatum quod talis criminis pœna remittatur baptizatis, sequitur quód non tollitur per baptismum, sed semper manet. Et ita videt dicendum si aliquis istorum tempore infidelitatis promissit alicui adulterę habenti proprium virum, & póst fidelis factus ante quàm ad alia diuertat, in virtute illius promißionis cõmiscetur ei, esse impedimentum criminis, dummodó aliud non obstet. Et idem eße si de facto aliquam tempore infidelitatis accepit in vxorem, quę habebat legitimum virum, & post baptismum mansit adhuc cum illa, viuente proprio, & legitimo viro, non poterit post mortem illius ipsam adulteram habere in vxorem. Siue hoc fiat quando quis per propriam promißionem aliquam ducebat, siue per hoc quod parentibus, vel alijs loquentibus de matrimonio secundum mores suos iungebantur. Oportet hęc notari propter istos neophitos, quibus erat vsus. Hanc sententiam tenet do. de Palude in 4. d. 27. Vbi loquens de bigamia, quę non tollitur per baptismum, dicit. Neque obstat quod Ecclesia non iudicat de his, quę foris sunt, quod verum est, quandiu foris sunt, sed postquàm intrauerũt iudicat eos, etiam secundum ea quę foris habuerunt, vt patet in conuersione infidelium. Hęc Palu de. Videtur profecto nostrã tenere

Confir. | Duran. in 4. d. 4. q. 3. | B | Notandũ. | Nota propter Neophitos. | Palud. d. 27. q. 4. | Suple. d. 27. q. 3.

tenere

nere sententiam. Et quod verè nocent infideli illa quę fecit tempe infidelitatis, postq̃ conuersus est, intelligendum ē verũ eße, quã A do tempore infidelitatis qui contraxit cum adultera adulterium existimauit, & idem etiam post baptismum semper reputauit. Alióqui si tempore quo facta est promißio nunquám existimauit adulterium, & post baptismum quando reputauit adulterium ã plius non cõmissit, in virtute primę promißionis, non erit impedimentum.

¶ Sed tamen pro debita, et plena intelligentia istorum oportet notare ad hoc impedimentum incurrendum: quód sicut requiritur scientia de alio legitimo cõiuge, sic etiam requirit̃ existimatio de adulterio. Volo dicere. Si quis inter infideles duceret repudiatam, quam certo scit repudiatam, et tamen ducit eam: quia putat per repudium solutum fuisse matrimonium: quia talis erat vsus apud eos, videretur tunc dicendum, ꝙ qui ante baptismum talem acciperet in vxorem, etiam viuente legitimo viro, B et post baptismum adhuc maneret cum illa, ꝙ non eßet impedimentum quandiu perseuerasset talis existimatio, ꝙ nõ eßet adulterium, sed matrimonium. Ad id autem me mouet. Quia si ad impedimentum hoc requiritur ꝙ vterq; cognouerit alium habere virum, vel aliam vxorem, et quandiu est ignorantia ex parte illius qui ignorat, nunq̃ est impedimentum. Cum ergo qui post repudium solui matrimonium credebant, & talẽ semper habeant ignorantiam de vero coniuge, nunq̃ erit impedimentũ. Si enim sufficit ad impedimentum incurrendum ꝙ quis, vel sciat certa scientia verum habere coniugẽ, vel ꝙ sit de hoc probabilis opinio, vt patet in. ca. Inquisitioni, de sententia excommunicatio, vt docto. dicunt: sufficiet etiã ad non incurrendum impedimentum, ꝙ habeatur probabilis opinio, ꝙ talis cum qua contrahit, non habeat virum, quia repudiata est a viro, et credit dissolui matrimonium per tale repudiũ. Et quia ista probabilis existimatio potest eße, & quando tempore infidelitatis quis ducebat repudiatam a legitimo viro, et post baptismum eam retinebat primo

Existimatio requiritur d̃ adulterio adincurrendũ crimen.

viuente

A viuente. Et etiam potest contingere quando post baptismum ali quis sic repudiatam accipiebat in vxorẽ, qui idipsũ existimãt, propter hoc: quia nihil audiuit de hoc, sed credit per repudiũ matrimonium dissolui sicut anté. Et q esset apud aliquos talis existimatio patet. Quia vt cõfessores istorũ intelligunt, cõtingebat aliquem qui postq̃ repudiauerat legitimam vxorem, & aliã duxerat: si ad suam repudiatam accederet, confiteri tale peccatum cõmisisse, quod nõ esset: nisi quia habebat existimationem matrimonium solutum per repudium, & sic non liceret de nouo accedere ad eam. Quia non erat iam sua. Videtur idem dicendum de vtroq̃, & nunq̃ insurgere tale impedimentum, quandiu est talis opinio probabilis, seu existimatio, aut inuincibilis ignorantia q illa cum qua contraxit, alium habeat virum: dato veré sit alius vir eius, quãuis non sic creditur. Quia semper quandiu est talis existimatio, videtur esse ignorantia inuincibilis, qua stante nullum est impedimentum. Videtur enim existimatio pręualere

Habebãt incolę noue Hispaniæ matrimoniũ dissolui p repudium.

B veritati. Hoc apparet tenere do. Abulẽ. in solutione cuiusdam argumenti. Vtrum qui duxit repudiatam a legitimo viro post mortem legitimi viri possit per nouum oonsensum ducere. Et arguit q non. Quia est crimen quod impedit.

Abulen. 1. regum. 8. q. 38.

¶ Respondet Abulen. non esse tale crimen. Quia nõ putabatur adulterium ducere repudiatam inter gentiles, sed credebant dissolui matrimonium per repudium. Et sic pręualebat existimatio veritati, & non erat tale impedimentum criminis. Hęc Abulen.

¶ Sunt notanda ista pro istis neophitis. Nam si verum est non esse impedimentum quando est existimatio contraria veritati, quando creditur non esse legitimum alium virum, dato veré sit cum frequenter contingerit apud huius noui orbis incolas: q ali qui ante baptismum acciperet in vxorem repudiatam, quã credebat repudiatam ab alio, & alium non esse suũ virum, quia aliã habebat secum fœminam, licét nõ esset talis vera vxor, sed cõcubina. Tamẽ sic erat in existimatione apud istos, vt constat nobis ex modo loquendi ipsorum, vt vxorem illam nominent, quam sibi

Notandũ diligenter

primo

m

primo duxerunt: si fuerit cum promissione, & cum ceremonijs, si ue sine eis, eodem modo reputatur, & intelligunt vxorem, & post secundam credunt, etiamsi fuerit cum promissione non esse verã vxorem, sed concubinam, quando accepta est cum prima, quod tunc in tali casu qui talem repudiatam duceret (quę tamen legitima vxor erat, & ipse legitimus vir) non esset impedimentũ criminis. Talis enim qui ducebat ipsam repudiatam, & ipsa repudiata non credebat primum esse suum virum, eo q primo aliam haberet, etiamsi non esset talis vera vxor, sed concubina. Attamẽ quia sic erat in opinione ipsorum, & idem videtur verum esse qñ per repudium credebatur dissolui. Et sic habebant in vsu statim aliam ducere. Immò apud istos talis erat existimatio, vt vxorẽ illam crederet, quę primo cognita est, & virũ illum esse, qui vxorem cognouit, etiamsi nulla esset promissio, nec loquutio de matrimonio. Existimabant etiam nunq̃ esse verum matrimonium, dato interueniret promissio, & copula, si non simul in vnam domũ conuenirent, vel vir in domum vxoris, vel vxor in domum viri. Et hac de causa decipi possunt tyrones in lingua istorum. Nam si solum ĩterroget quis, quę est illa quam primo accepisti in vxorẽ? non designat illam cui primo promissio facta, & quam cognouit carnaliter, si simul nõ cõuenerunt in vna domo. Et sic oportet esse cautos, & attentos. Et tandem pro dubij huius declaratione pleniori dico, q ad sciendum inter istos neophitos quando est tale impedimentum criminis, siue quia ante baptismum coniũctus ẽ quis illi, quę alium virum habebat, & post baptismum sic mansit, vel si post baptismum id factum est, non debemus attendere vtrũ ille primus fuerit legitimus vir, vel non. Nec vtrum talis qui duxit repudiatam, sciuerit alium virum primo viuere. Sed oportet attendere. Vtrum in existimatione istius qui istam ducit repudiatam, fuerit alius primus vir legitimus. Nam si alium non existimat verum virum esse, licèt decipiatur, non incurritur impedimentum. Quia tunc sic est, sicut si ignorasset verum habere virum, & sic siue ex ignorantia inuincibili, siue ex rusticitate, ille

A

B

Notãdum quantum facit existimatio ad hoc impedimen.

qui

A qui est vir legitimus non creditur legitimus, etiamsi sit alióqui legitimus, nunquam erit impedimentum criminis, quandiu durat talis existimatio. Sine dubio multa dubia apud istos erunt clara, & aperta ex isto vnico, si aduertamus ad ipsorũ existimationem, quę varia est, & non eadem apud omnes. Nam quidam illum credũt virum legitimum, quẽ primo cognouerunt carnaliter, etiamsi nihil de matrimonio precesserit. Et sic illam legitimam vxorem, quę primo cognita est. Alij autem illam dicunt vxorem esse solũ, quę tantum traducta est in domo, etiamsi sit cognita, & facta promißio, si traducta non fuerit: non credunt vxorem. Et sic similiter de viro. Alij veró credebant illam esse solùm vxorem, quę in domo habebatur, siue fuißet affectu maritali ducta, siue non. Et idẽ de viro. Alij deniq; credebant tot esse vxores, quot habitę fuerunt in domo, siue fuerint habitę vt concubinę, siue cum promissione, vel alijs ceremonijs. Itaq; apud istos tot modis existimatio variatur, quot capita. Cõtingit aliquando sic quod aliquis qui habebat fęminam domi sine promißione aliqua, vel aliquo alio signo, sed modo concubinario: si alius accessit ad eam, dicat sibi adulteriũ factum. Ex quo videtur tales existimasse matrimonium coniunctionem maris & fœminę, etiamsi esset sine cõsensu exprȩsso suo, vel aliorum pro ipsis. Itaq; apud neophitos saltim prouintię Michuacanensis, non est alia regula certa danda, quam debita existimatio cuiuscunq;. An non existimabat, etiamsi eßet vir legitimus? Tunc enim non erit impedimentum, quandiu durauit talis existimatio. At, quia vt in plurimum erat in vsu olim, & modo, etiam post baptismũ, vbi non sunt religiosi facile quod coniuncti sunt disiungi, & tales disiuncti statim ad aliud matrimonium transire., & sine scrupulo aliquo manebant, & manent, sic putantes licere, vsquedum a religiosis reprȩhenduntur: probabile certé mihi est inter illos qui non sunt instructi sufficienter circa matrimonium: ob quod non putant adulterium si viuente legitimo coniuge aliũ ducant: non eßet impedimentum criminis, etiam si post baptismum fiat, sicut videmus fieri. Et hoc quandiu durat illa probabilis existimatio

Varia existimatio de vero viro & vera vxore.

B

Et idem videtur apud alios vbi eadem sit existimatio.

Nota.

stimatio q sit licitum hoc,& non adulterium. Prçcipuè tenet verum apud istos,qui neq per vnum diem possunt esse absq fœmina Hçc notanda ad debité iudicandum de isto crimine,quod maximé est in vsu. A

Dubiũ notandum. ¶ Sed est dubium. 5. An ita verum sit quando existimatur legitimus vir,sed non est. Verbi gratia. Isti in multis casibus iudicãt matrimonium verum,et ita credunt,sed tamen non sic est, sed decipiuntur. Vtrum si quis ducat vxorem relictam,et credit virum habere legitimum. Vtrum talis existimatio sufficiat ad incurrendum hoc impedimentum. Vt si quis ducat relictam ab alio,et sciat prius alium habuiße,et credit legitimum virum ,et tamen non est, et eam ducit. Vtrum incurratur impedimentum criminis.

Argumẽ. ¶ Videtur q sic. Quia eadẽ ratione qua existimatio,vel probabilis opinio q non sit verus vir sufficit ad non incurrendum impedimentum,dato sit verus:ita existimatio q alius sit vir legitimus,dato non sit,sufficiet ad impedimentum. B

Solutio. ¶ R. Nunq esse impedimentũ criminis,nisi quando quis aliã ducit viuente legitimo viro. Neq sufficit existimatio,sed requiritur rei veritas. Quia sic iura disponunt. Et dicimus dißimile eße in hoc, et in primo. Nam fauores sunt ampliandi,et odia restringenda. Ob q ad non incurrendum sufficit sit existimatio probabilis talem non eße verum virum,dato sit deceptio. Quia hoc est fauorabile. Et tamẽ ad incurrendum impedimentum (cũ sit odiosum valde) requiritur non solum probabilis existimatio q sit alius vir,sed q ita in rei veritate sit.

Pro neophitis consideratio. ¶ Ex hac determinatione poterimus dubia emergentia inter istos diffinire,qui aliquando adinuicem se promittunt,et contrahunt,habentes existimationem,et opinionem probabilem q habeat fœmina alium virũ,et ipse vir aliam vxorem,et tamen nõ est ita verus vir,sed est secundum suam existimationem,et opinionẽ,qui credebant matrimonium esse,quod veré nõ erat. Et sic cõperta veritate talẽ nõ fuiße legitimũ virũ,non erit impedimẽtũ.

¶ Artu.

A ¶ARTICVLVS. 35.

De eodem impedimento criminis quã do e$t dubiũ an fuerit legitimus vir.

Veritur circa idem impedimentum. Quid faciẽdum in dubio, quando contingit casus ꝙ aliquis baptizatus copulatus e$t vni, quã credebat tũc habere virum legitimum, et sic semper fuerunt iuncti, et moritur primus vir, et adhuc ipsi manẽt simul in vnum. Venit dubium in notitiam iudicis Ecclesiæ, vel confessoris, quid faciendum? Vtrum apud istos debeat iudicari impedimentum per hoc ꝙ dicat fœmina: ego habebam tunc aliũ virum, et volui, et consensi. Et similiter ipse. Tamen cùm hoc dicit, nos non ad inuicem fidem dedimus, sed loquutum e$t de matrimonio, et sic coniuncti sumus, et pòst diuertimus. Vtrum debeat tunc iudicari impedimentum, quia ille fuit legitimus vir, vel non.

B Certè e$t dubium supposito ꝙ vir sit mortuus. Nec e$t aliquis de quo poßit plena notitia haberi.

¶ Pro solutione dubij notandum posse hoc contingere multipliciter. Primo. Quando tales qui sic viuente alio iuncti po$t mortem primi nihil de nouo fecerunt, neq; consenserũt exterius, neq; de nouo interius, sed sic manserunt in virtute primorum verborum. Vel pote$t eße ꝙ $tatim po$t mortem viri primi de nouo ꝓmisserunt, et consenserunt, sicut contingit apud i$tos non raro. 1. notæ.

¶ 2. Etiam notandum, ꝙ potest eße ꝙ fœmina ipsa quę dicit se habuiße verum virum, et loquutam fuisse de matrimonio, dicat illum talem virum habuiße ante fœminam, quę tunc viuebat quando eam accepit, vel ꝙ nullam habebat. His suppositis sit. i. conclusio. 2. notæ.

¶ Quando duo cõiuncti sunt in matrimonio fideles, et vtroq; sciente alium habere coniugem viuum, si po$t mortẽ primi nullus de nouo interuenerit consensus, quandocunq; venerit ad notitiã separandi sunt, si constare non potest non fuiße primum legitimũ 1. conclu.

virum

virum. Vt si fœmina dicat in illum iam mortuum consensisse, et ipse similiter quantum exterius apparuit. Item, et dicat illum virum aliam non habuisse prius vxorem. Tunc enim licet certũ non sit fuisse legitimum, quia tamen probabile est, et non aduenit post mortem viri nouus consensus, non videtur fuisse matrimonium aliquando. Cum ergo in dubijs tutior pars debeat eligi, videtur tunc talibus inhibendũ de nouo contrahere. Et probatur a simili. Nam ex sponsalibus contractis ad hoc q; non sit matrimonium sufficit fama leuis de impedimento, etiam si non probetur. Sequitur ergo q; ad impediendum ne de nouo tales contrahant sufficiet dubium probabile tales contraxisse viuente legitimo, et vero coniuge, et fuisse inter eos ortum impedimẽtum criminis. Immò crediderim id etiam verum esse etiam si post mortem primi de nouo tales contraxerint, sicut solitum erat apud istos Ratio quę me mouet ad hoc est: quia cum Ecclesia non iudicet de occultis, sed de manifestis, et ex exterioribus illũ primum iudicat verum virum (dato potuerit non sic esse) verum etiam iudicabitur primum matrimonium. Et sic impedimentum criminis interuenisse, dum modo constet Ecclesiæ contractum talẽ interuenisse, etiam si ignoret interiorem consensũ. Sequitur ergo q; etiã in foro conscientiæ quando casus se offert, et quis dicat aliquam duxisse post baptismum, quę habeat virum, et hoc sciẽter, et ipsa interrogata de viro proprio confitetur sic esse, et q; ipse vir nullam aliam priorem habebat, et exterius ostendisse consensum, tunc in foro conscientiæ etiam iudicandum impedimentum interuenisse. Alioqui si hoc non sufficeret, nullo modo posset constare hoc criminis impedimentum interuenisse quando iam mortuus est primus vir, cuius contrarium determinatur Extra, de eo qui duxit in matri. eam quam polu. per adul. ca. Cum haberet. Vbi etiam postq; mortuus est legitimus vir, etiam si per decẽnium simul fuerint separantur. Ergo etiam in proposito idem dicendum siue in foro conscientię, siue iudiciali, cum constet eo modo quo vterq; forus requirit de viro legitimo, sic probabiliter existima

In c. Iuue Extra de spõsa.

Ratio.

Ratio.

Duran. d. 11. q. 8. in 4.

Palu. d. 13

A

B

Ato primo, etiam si non sit euidentia: impedimentum iudicandum. Neq; hęc conclusio contrariatur dictis in proximo pręcedenti ar. Ibi namq; intelligitur, quando constat quód non fuit verus coniux, licét fuerit existimatio. Sed tamen quando existimatio est de vero cõiuge, et non potest contrarium probari, oportet impedimentum recognoscere.

¶ Si duo fideles contraxerunt scienter, sic q ipsa fœmina habebat priorem virum legitimum secundum mores suos, vel ipse vir vxorem aliã, et ipsa interrogata de priore, respõdet ipsum aliam tunc habuisse tempore quo ipsam accepit, eo modo quo isti neophiti loqui solent, & existimare de coniugibus. Veré non sufficit ad iudicandum pro certo verum esse matrimoniũ inter tales, qui sic viuente primo coõiuncti sunt, & nullum fuisse impedimentum criminis. Supposito constet q cum illa fœmina fuerit cõtractum veré secundum mores suos, & assensus fuerit aliquibus signis exterioribus probatus. Primo in foro conscientiæ non sufficit Quia constat illis qui ipsorum mores calent, vxores vocari etiã concubinas, si modo solúm vna fuerit domi, etiam si sine promissione, & ceremonijs fuerit accepta. Item. Etiam constat non raro cûm tam facile cõiungebantur, & dimittebantur, illas tales quas dicit priores habuisse, q ipsę alios priores habuerint viros. Ob q non erat aliqua vxor legitima illius, & sic in conscientia cúm cõstet cum ista fuisse verum matrimonium, per hoc q talis fœmina dicit illum virum habuisse, aliás non est credendum illegitimum matrimonium, & sic nec diffiniendum istum secundum contractum viuente illo viro esse verum, sicq; non fuisse impedimentum. Eodem etiam modo in foro iudiciali. Nam cúm iudici oporteat constare de modo contrahendi istorum, non potest iudicare recté verum esse matrimonium primum, vel non esse. Quia fœmina dicat virum quem accepit alias habuisse tunc vxores. Solent enĩ vxores nominare illas, quę concubinę sunt Vel quia non sunt acceptę affectu maritali, sicut moris erat. Vel quia ipsé fœminæ alios priores habebant viros. Aduertat obsecro lector ad hęc. Dubi

[Margin notes: 2. conclu. (beside "Si duo fideles"); B (beside "Quia constat"); Ratio cõ. (beside "Quia constat")]

um certè frequenter reddit perplexos ministros. Et fateor aliq̃n A
me tenuiße hūc scrupulum, sic vt vix poßit veritas diffiniri, sed
tā͠q si detur proceßus in infinitum, & non posset deueniri ad legitimum virum, vel legitimam vxorem, quis sit, sed dicunt: accepi istam, & ipsa alium accepit. Tunc queram de illo, & aliam accepit prius. Tunc de illo, & ipsa alium accepit prius. Sicq non est aliquando finis. Quomodo ergo poterit in similibus casibus iudicari certum matrimonium non esse hoc? quia prius ipsa fœmina alium habebat virum, & ipse vir aliam prius habebat vxorem, quando iam vir est mortuus, & ipsa alia prima vxor. Sine dubio non potest euidens eße, & certum iudiciū. Pro quo sit. 3. cōclusio.

3. conclu. In dubijs pro matrimonio iudicādum.

¶ In tali casu quando dubium est de priori matrimonio, & de isto secundo constat: cùm in dubijs pro matrimonio præsumendū sit, tam in foro conscientiæ, q̃ iudiciali, tenendum tanq̃ matrimonium hoc, dummodò non sit contra aliud matrimonium, de quo constat. Probatur. Extra de testibus in. c. Licet, in fine, vbi dicit. Tutius est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, q̃ legitimè coniunctos contra statuta domini separare. Et sic B est in casu, posito dubium esse: vtrum tale matrimonium contractum inter duos, quando alter habebat legitimum virum, sed ille vir aliam priorem tunc habebat vxorem: cùm sit dubiū vtrū verum fuerit primum, vel non. Dixi si sit dubium vtrum ille talis primus fuerit vir eius. Nam si constaret eo modo quo constare potest fuisse virum, non deberet secundum iudicari matrimoniū. Quia tunc verum est q in prima conclu. dictum est. Et poßet tūc probabiliter virum iudicari priorem, quando eßet notitia illas priores vxores non acceptas fuiße secundum mores suos affectu maritali, sed vt concubinas. Vel si sit notitia q illę tales fœminæ alios habebant viros tunc, qui secundum legitimum modum fuerunt coniūcti. Sed tamē q aistorum nō potest haberi notitia, cū maneat probabile illum primum non esse legitimum virum, quia prius dicunt habuiße vxorem, iudicandum est in dubio pro isto secundo matrimonio: dummodò non fiat iniuria alteri, de quo ma-

Notandū va. de pro neophitis.

gis

A gis constat. Et sic cum secundum pendeat ex primo, etiam vtrum secundum verum sit, necne, iudicare oportet pro matrimonio in vtroque foro. Et illos quos legitimé constat copulatos non oportet disiungere, existente dubio de priori matrimonio.

¶ Dixi tamen in conclusione. Dum hoc non sit contra aliud matrimonium, de quo constat, & nullum est dubiũ. Exempli gratia. Ioannes duxit vxorem Mariam, ipso sciente Mariam habere alium virum legitimum, sed ipsa Maria post mortẽ illius primi viri mansit cum illo secundo, & póst ad aliquos dies contrahit cum Petro. Tunc venit in iuditium iste casus, siue in conscientia, siue in foro iudiciali. Vndé Maria interrogata. Vtrum quãdo Ioannem accepit in virum haberet alium priorem. Fatetur quod sic, sed dicit ipsum anté habuiße vxorem. Tunc est dubium. Vtrũ matrimonium tenuit cum Ioanne. Et sic si essent simul Ioãnes & Maria deberet iudicari pro matrimonio, quia dubium est, & nõ fit iniuria alteri matrimonio de quo constat, sed tamen Maria ẽ coniuncta Petro, de quo matrimonio constat: & nullum est dubiũ. Tunc non debet iudicari matrimonium fuiße verum cum Ioanne
B quia fieret iniuria matrimonio contracto cum Petro, de quo constat. Nec dubium est, sed in quocunque foro standum matrimonio Petri, de quo nullum est dubium. Vndé conclusio stat in veritate in dubijs presumendum pro matrimonio. Hoc autem dum nõ fiat iniuria alteri matrimonio, de quo non est dubiũ, & magis cõstat. Notandũ quia cõtingit casus.

¶ ARTICVLVS 36.
Quando de facto adulteram ducit.

Hoc etiam impedimentum incurritur, quando quis de facto in matrimonium adulterã ducit. Et quidem differentia est, quod quis viuente prima vxore promittat, & adulteretur. Vel quod de facto contrahat cum adultera. Qui contractus potest esse, vel per propriam promißionem, seu expreßionem consensus. Vel potest

test per hoc q alijs loquentibus de matrimonio iunguntur inter se A
Sic enim apud noui orbis incolas erat solitum.

¶ Itẽ potest esse q simul cum tali cõtractu sit nolitio interior & dissensus in matrimonium, licét exterius appareat consensus. Vel potest esse q sit consensus.

1. conclu. ¶ Si quis viuente prima, & legitima vxore de facto contrahat cum secunda, & habeat accessum ad eam, non poterit post mortem primę eam habere, si vterq fuit sciens primam viuere In. c. Significasti. Et c. Cúm haberet. Et c. Si quis vxore, eodẽ ti.

S. Anto. 3 p. ti. 1. c. 5. Silue. matri. 8. q. 9. nu. 7.

2. conclu. ¶ Si quis viuente prima vxore de facto contrahit cum alia, si tamen non cognouit eam vsq ad mortem primę, poterit illam habere, cum qua de facto contraxit. Nam ad hoc impedimentũ incurrendum requiriruntur duo. i. De facto contractus matrimonialis. Et adulterium, vt patet in tribus c. proximé allegatis. Si ergo solúm adsit contractus, & non adulterium, non erit impedimẽtũ. Impedimentũ nãq hoc solũ est ex iure positiuo, ergo q̃ndiu cõcurrunt illa quę expressa sunt in iure, tandiu erit impedimẽtũ, B sed vtrunq istorum est expressum. Conclusionem hanc sic Palude expressé intelligit. Quam etiam determinat glo. in c. Si quis vxore, eodem titulo, dicens, q de facto contrahere sine adulterio nullum est impedimentum. Immó est expressa determinatio. 31. q. 1. c. Relatum.

Supple. d. 35. q. 1. cõ 10.

Palud. d. 35.

Glossa.

Ang. matri. 3. im. 9 §. 1.

3 conclu. ¶ Si quis habens legitimam vxorem iungatur adulterę sine promissione, & stando cum illa: parentes, vel alij loquũtur de matrimonio, & tamen talis vir non consentit, neq ostendit cõsensum verbis, vel signis, sed eodem modo manet cum adultera: tunc non incurritur impedimentum, sed potest post mortem proprię vxoris illam adulteram ducere. Ratio est. Quia tale non iudicabitur matrimonium. Vndé nec aliquod impedimentum. Idem dicendũ de fœmina que iungitur alteri viro.

Ratio.

4. conclu ¶ Si aliquis habens propriam vxorem, parentibus loquentibus de matrimonio cum alia, ipse statim iungatur adulterę, sicut cęteri iungi solent in matrimonio, licét interius nolit in animo, sed

tamen

tamen coniunctione explicet velle, incurritur hoc impedimentum
A *si secluso timore id faciat. Probatur. Ecclesia enim quę posuit im-* Ratio.
pedimentum, iudicat matrimonium, quia talis est modus contra-
hendi, vt in. 6. determinatur, de sponsa. impub. c. vnico, q parenti-
bus loquentibus pro filijs, ipsis non contradicentibus obligantur.
Cúm ergo tale iudicat matrimonium verum, tunc oritur impedi-
mentum. Sicut quando verba protulit, sed interius non consensit.
Secus tamen si timore coniungatur, vel signis ostendat disensum
Tunc veré non iudicaretur matrimonium, quare nec impedimē- Dur. 4. d.
tum. Horum ratio potissima est. Quia Ecclesia de interioribus 11. q. 8.
non iudicat, vt supra dictum est sępe, & alibi dicetur latiús. Palud. d. 13.

¶ *Si qua mulier ignoranter contraxit cum adultero, putans* 5. con.
q non haberet vxorem póst ipsam, volente contrahere: poterit S. An. vbi
esse matrimonium, vel ipsa petente: celebrabitur diuortium. Hęc supra.
est expressé determinata ibidem, in ca. Propositum, eodē titulo.
B *Ita q eá petente celebrabitur diuortium, dicitur ibi. Et a contra-*
rio sensu, ipsa non petente, non celebrabirur diuortium, sed in pœ-
nam fraudis compellit adulter manere in matrimonio, quod po-
test bené Ecclesia facere in pœnam illius peccati. Et ipse tenetur Sco. d. 35
consentire in eam de nouo. q. vnica.

¶ *Póst contractum matrimonium viuente prima, ipsa cum* 6. conclu.
qua contrahitur ignorante, ad hoc q póst mortem primę teneat Gersō in
eum. 2. requiritur nouus consensus, nec sufficit prior, vt supra dic- 2. p. in cō-
tum ē. Nā ad verum matrimonium requiritur legitimus consen- pen. The.
sus inter personas legitimas, nec sufficit vnus sine altero, sed tūc Supra de
quia personæ non fuerunt legitimę, non habuit consensus effectū, consensu.
et póst sunt personæ legitimę solum, ergo requiritur consensus ad
matrimonium de nouo, quia nunq̄ fuit matrimonium anté, ergo
si de nouo modo debet esse, necessarium est cōcurrant necessaria. Sco. d. 35.
s. consensus inter personas legitimas. Istam conclusionē tenet doc- q. vnica.
tor sub. in. 4. Et est Ricardi. Est etiam expressa determinatio, in Ricar. d. 35.
titulo eodem ca. Veniens, vbi dicitur, q poterit vxor ignorans Flor. vbi
ducere, quia poterit de nouo consentire. Ex quo infertur, quod si supra.
Corollar.

dec

de nouo non consentiat, non erit verum matrimonium in virtute primi consensus, qui nullius fuit valoris. A

Obiectio. ¶ Contra hoc posset obijci. Quia vel illud fuit matrimonium quando præcessit contractus, vel non. Si fuit, Quomodo ergo poterit celebrari diuortium ipsa volente. Si nõ fuit, Quomodo compellitur vir manere cum adultera.

Solutio. ¶ ℞ sicut dictũ est, ꝙ compellitur in pœnam fraudis stare contractui, et verbis, et promißioni. Et sic debet omnino in matrimonium consentire de nouo ad hoc ꝙ nõ peccet cõmiscendo se ei. Alióqui semper peccaret. Quia omnia videtur facere in virtute primi consensus, qui nullus fuit, sicut ille qui fictè ꝓtulit verba.

Gerssõ in 2.p. in cõuen. The. 7. conclu ¶ Mulier ignorans virum adulterum cum quo contraxit habere propriam vxorem, et pòstq̃ sciuit, non reclamans, sed liberè consentiens, impedimẽtum incurrit: sic vt mortua propria vxore viri, non poßint manere simul. Hanc conclusionem superius probauimus. Quam tenet B. Antoni. floren. vbi supra. Tunc enim perindè est sicut si a principio sciuißet. B

Supple d. 35. q. 1. ar 2. con. 12 S. Anton

Hostien. S. Anto. ¶ Sed tamen pro hoc impedimento quantũ ad hoc si est ignorans alter ipsorum, valde notanda est sententia Hostien. vt adducit B. Anto. ꝙ intelligitur de muliere inscia, quę habet iustã causam ignorandi, vt quia vir de remotis veniens aßerebat se non habere vxorem. Extra de spõ. Cum in apostolica. Valde comendanda est ista limitatio. Ex ea enim sequitur ꝙ vbi non est iusta

Corolla. causa ignorandi, ꝙ licèt ignoretur, incurratur impedimentum, vt contingit apud huius noui orbis indigenas, in eadem villa, & in eodẽ vico aliquando. Et tamen vel ipsa cum q̃ cõtrahit de facto nihil interrogat, vel si interrogat, statim credit simplici verbo dicenti ꝙ non habet aliam, quę sit vera vxor, quod tamen falsũ est. Et ipsa tunc credit ei, et videtur ignorare impedimentum. Attamen secundum istũ docto. quia non habet iustã causã ignorandi, non videtur excusari. Potest quidem certiorari cum habitent in eodẽ oppido. Hoc obsecro notẽt qui huic negocio operã impendunt. Nam sępe cõtinget casus, in quo de facile propter ignorantiã

A rantiam iudicabitur non eße impedimentũ. Tamen si altius consideremus non fuisse iustam causam ignorandi, rursus dicamus fuisse impedimentum. Sed quicquid dicat iste doctor, quia textus solùm dicit, si ignorat non esse impedimentum, probabiliter credo verum sic eße, siue ignorantia sit iusta, siue nõ, dummodo ignoret. Nota.

¶ Ad hoc ꝙ hoc oriatur impedimentum requirit ꝙ veré vir habeat propriam, et legitimam vxorem, vel ꝙ vxor habeat proprium, et legitimum virum. Hoc iam probatum est supra ex exp̃ ßa determinatione. ca. Significauit. 8. conclu.

¶ Si quis viuente propria vxore de facto cõtraxit cum alia, tamen non habuit accessum, et statim post mortem primę ducit tertiam, qua viuente habet accessum cum secunda, cum qua contraxit, mortua. 3. poterit secundam ducere. Patet. Quia si non posset ducere, eo esset: ꝙ cum ea contraxit, et pôst habuit acceßum, sed non ob hoc. Ad hoc enim ꝙ ista duo impediant, requiritur ꝙ concurrant, siue vnum pręcedat aliud, siue sequatur, quando viuit prima vxor. At in casu solùm concurrit viuente prima contractus, qui non sufficit sine adulterio. Et quando habet. 3. legitimam, solùm interuenit adulterium, quod non sufficit, ergo poterit post mortem. 3. ducere de nouo. 2. Hoc intelligendum est, si quis viuente legitima vxore promisit, et fidem dedit de matrimonio licét non cõmisit adulterium, et post mortem verę vxoris cõtraxit cum alia de facto, et durante marimonio habuit accessum solùm cum qua promiserat: poterit mortua legitima vxore eam ducere. Nam cùm duxit. 3. videtur recesiße a promißione, sicq̃ nullum est impedimentum. Quia nunq̃ viuente legitima vxore ista duo concurrerunt, et promissio, et adulterium, sed solùm alterum eorum, quod non sufficit. 9. conclu S. Anto. 3 p. ti. 1. c. 5 B

¶ Circa hoc impedimentum dubitari poßet de illa quę putat adulterum veram habere vxorem, & nõ est. Similiter si adulter existimat. Dubiũ. 1. Suplemẽ. d. 35. q. 1. ar. 2. conclu. 12.

¶ ℞. Quód non erit impedimentum, cùm textus dicat, dummodó

modo sit legitima vxor. Et non sufficit quod legitima existimetur, A
sicut supra tetigimus.

Dubiũ. 2. ¶ Quid dicendum de illa quę alicui cõmiscetur, qui non habet legitimã vxorẽ, ipsa tñ sic putat non legitimam, & fit ei permissio, & talis est parata quod si esset vera vxor adulterium committeret, Vtrum sit impedimentum.

Solutio. ¶ R. quód non. Solũ enim hoc impedimentũ tenet ex iure positiuo. Vbi solum exprimitur esse quando habet legitimam vxorẽ, vt supra dictum ẽ.

De impedimento metus, seu violentię. Altisio. 4. p. trac. 6. q. 45. ¶ De impedimento quod dicitur metus supra sufficienter dictum est. quando loquuti sumus de consensu necessario in matrimonio ar. 8. Vide ibi. Vbi notabis stando in iure naturę omnem mẽtum impedimentum esse. Quia liberrima voluntas est requisita, vt notat Ioan. Arboreus in lib. 11. Theosophię. c. 15. De quo latê ibi disputatum est.

¶ ARTICVLVS 37. B
De impedimento Ordinis.

Equitur de alio impedimento quod ordinis dicitur, quod impedit contrahendum, & dirimit iã contractum.

Primum notabile. ¶ Pro cuius declaratione notandum est primo, quod potest esse hoc impedimentum, vel de omnibus ordinibus, vel solum de tribus sacris. s. sub diaconatu, diaconatu, pręsbyteratu.

2. nota. ¶ Notandũ. 2. aliud esse quod ordo impediat matrimonium, sic quod post susceptionem ordinis non liceat matrimonium cõtrahere. Aliud, quod sic impediat, quod etiam vxoratus antê non possit ordines sacros recipere.

3. nota. ¶ Notandum etiam quod hoc impedimentum potest esse, vel ex iure positiuo tantum, vel ex iure diuino, simul & positiuo. His suppositis ad dubium R.

¶ Nul

A ¶ Nullus ordo ex minoribus quatuor, nec prima tonsura impedit matrimonium contrahendum, neq; dirimit cōtractum, nec post contractum impedit vsum matrimonij. Hęc est determinatio in. 6. de clericis coniugatis. c. vnico. Sicq; non indiget probatione. Si enim non sint tales religiosi professi tacité, vel expressé nulli dubium est quin possint ducere vxores liberé. 1. conclu. S. anto. 3. p. ti. 1. c. 8

¶ Initiatus sacris, siue sit diaconus, siue subdiaconus, siue presbyter, nullo modo potest contrahere matrimonium. Et si de facto contrahat, dissoluitur. Hęc est etiam determinata. d. 32. Si qs eorum Et. c. Erubescant. Quę est conclusio omnium catholicorũ Quod non solúm est verum de clerico occidentali, sed etiam de orientali, vt ait Ioa. And. in nouella, & plures alij, & Ricardus in. 4. Et idem. P. de Palude, Maio in 4. d. 24. Et Albertus phigius controuersia. 15. Ioan. Arboreus. lib. 5. Theosophię c. 7 Robertus arboricēs. in tractatu de sacerdotij celibatu. 2. conclu. Castro in sũma de hęre. lib. 13. verbo sacerdoti. Echiuscō tra Luth. c. 19. Virue. in philip. 19 Ioa. An. Ricar. 4.

B ¶ Ordinatus aliquo trium sacrorum ordinum si matrimoniũ contrahat, non solúm est nullum, sed est excōmunicatus, & irregularis. Quód sit excommunicatus patet. In clementina de con san. & affi. Est etiã irregularis. Sic do. de Palude in. 4. Et ca. 1. & 2. Qui cleri. vel vouen. Et alijs pœnis puniendus. De quibus Ioa. Ber. de Lugo in sua praxi. 3. conclu. Pal. in. 4 Maio. d. 24. q. 2 & d. 27.

¶ Vxoratus apud latinos si ordinetur veré suscipit ordines. Si tamen fiat sine cōsensu vxoris, non recipit exequutionem, immó est irregularis. Probatur. Quia non est aliquod impedimentũ quominus coniugatus possit ad altiorem gradum ascendere, & ordinari. In nullo enim repugnat, cúm talis possit continere. Et sic est vsus apud gręcos q vxorati ordinentur. 4. conclu Palu. d. 37. q. 1. 2. conclu.

¶ Nullus tamen ordinatus ducit vxorem, sed bené vxoratus ordinatur. Veré tales sunt sacerdotes. Et hoc non aliundé nobis constat, q̃ ex hoc q non est iure diuino probibitum. In Ecclesia autem primitiua (vt nos statim dicemus) fuit iste vsus. Sed q si fiat propria vxore cōtradicente exequutionem non recipiat: patet. Nam cum matrimonium verum fuit, non potest ipsa mulier In. c. quę sirũde pę- & remi. Catheri. cōtra Caieta.

priuari

Couarru. in.2.p.epito. ca. 6. §.3. priuari iure vtendi marito ipsa inuita, sed priuaretur si haberet A talis sic ordinatus exequtiõem ordinis. Tunc enim non poßet vti marito suo quando exequeretur. Et quód sit irregularis: patet in extrauagan. Antiquę, de voto.

5.conclu. Silue. matri. 8. impedi. 12. q.12. ¶ Vxoratus apud latinos ordinem sacrum suscipiens de licẽtia vxoris, & recipit ordinem, & exequtionem. Et vxor tenetur ad perpetuam continentiam. Prima pars iam probata est. Secunda eo patet: quod nihil impedit ordinis exequtionem nisi redditio debiti proprię vxori, sed quando fit de eius consensu ipsa nõ potest exigere, neq; ipse tenetur reddere, ergo veré habet ordinis exequtionem. Ista cõclusio etiam est omnium catholicorum in c. Coniugatus, de conuers. coniu. Ibi Abbas. Theologi d.37.

6.conclu. ¶ Vxoratus apud Grecos licité habet vsum matrimonij ante contracti extra horam ministerij. Apud Latinos autem interdictus est vsus. Nã sic moris ẽ apud Grecos vt vxorati accedãt ad ordines sacros ẽt vxoribus volentibus, & in nullo defraudentur actu matrimoniali: nisi tempore ministerij. Et hoc non aliundé probari potest, q̃ ex sanctorum patrum determinatione. d.31 B c. Quoniam, vbi in calce videtur concedere sacerdotibus Grecis vsum matrimonij, nisi tempore ministerij. Et alijs interdicit vsũ ibidem. c. Nicena. Quę decreta diligens lector poterit videre, ex quibus nostram colliget conclusionem, quam etiam ponit. S. Tho. & Ricar. & cęteri omnes Theologi. Dixi apud Latinos vsum interdictum. Nam si fiat cum licentia vxoris, neq; exigere, neq; reddere. Quód si fiat sine licentia, nullo modo debet exigere, licét debeat reddere. Palud. d. 37. q. 1. conclu.4. S.Tho.d. 37. Ricar.

7.conclu Altisio.4 p.trac.19. q.4. Seo.d.37 q.2. S.Tho.d. 37. ¶ Quód sacer ordo impediat contrahendum, & iã contractũ dirimat: solúm est ex iure positiuo humano Probatur vt probat doctor sub. in.4. Vel est impedimentum iure humano positiuo, vel diuino, sed non diuino, ergo positiuo. Probatur. Quia in Ecclesia primitiua non erat tale impedimentum. Hanc sententiam tenet S. Tho. Ricardus. Archie. Floren, et omnes Theologi, excepto Maiore, qui dicit eße impedimentum iure diuino et. Clito At,

quia

A quia eorum argumenta non probant, quod deberent probare, omittimus. Et hoc eßc verum satis apparet ex hoc: ꝙ fertur aliquando Papam dispensaße ꝙ sacerdos ducat vxorem, quod nõ potuißet facere: si de iure diuino esset, In quo Viguerius videtur deffecißc, qui dicit eße de iure diuino, et naturali, licèt etiã dicat eße de iure humano. Clitoueus de celibatu cleri. c. 13. Vigue. ca. 16. §. 7. ver. 9.

¶ Sed pro maiori intelligentia huius conclusionis libet in pręsentiarum paucis ostendere quando hoc incepit impedimentum Conci Auriacense. Vide Hiero. contra Iouenia. li. 1. c. 19. 28. d. ca. Diaconi. Et. d. 32. &. 84.

¶ Primũ, inuenio in cõcilio Auriacenße ca. 22. ꝙ coniugati non ordinentur diacones, nisi qui prius conuersionis proposito professi fuerint castitatem. Item et in concilio sinodorum gręcarum. ca. 39. idem ferè determinatur. Et quidem ex istis concilijs antiquißimis colligere licét, et ꝙ cõtinentia clericorum res sit antiq̃, et ꝙ non sit ex iure diuino..

¶ Quod patet clarius in concilio Anchiritano. cap. 10. Habetur enim ꝙ diaconus si quando ordinatur, & ꝓfitetur se velle habere vxorem, et non posse continere, vt póst si ad nuptias venerit maneat in ministerio. Certum est ꝙ si eßet de iure diuino, ꝙ B talis non admitteretur ad ordines, qui dicit se non posse contine-re, quando vxorem ducat. De hoc scribit Viguerius in suis theologis institutionibus. Et Ioa. Arboreus li. 5. Theosophię. De hoc po li. Vergi. li 5. de inuẽ. re. ca. 4. Vigue. c. 16. §. 7. verbo. 9.

¶ Item in concilio Neocesiarensi. ca. 1. dicitur. Prespyter si vxorem duxerit, ab ordine illum deponi debere. Ioa. arbo. li. 5. theoso. c. 7.

¶ Et in canonibus Apostolorum. ca. 6. ꝙ episcopus nõ abijciat propriam vxorem sub obtentu religionis. Et. 25. permittitur vxores ducere. Et quidam non pęnitendus autor dicit probabile quód circa apostolorum tempora cunctis sacerdotibus vxorum vsus fuit interdictus, quamuis mos fuerit postea corruptus. Tandẽ ne epistola prolixitate videar limites transgredi, et metas materię pręsentis, videtur a tempore. B. Gregorij fuisse continentiam pręceptã subdiaconibus. Et tenẽtur ordinati ad continentiã, siue sit ex voto expręßo, vel interpretatiuo. Quare ex statuto Ecclesiæ prouenit ꝙ Papa poßit dispensare cum sacerdote, vt contrahat. Regist. in epistola Gregorius Panor.

Idem

n

Idem affirmat Panor in.ca. Cùm olim, de clericis coniugatis di- A
Polidorus de inuentoribus rerum. cens, quod bené faceret Ecclesia si permitteret coniugatos ordinari. Et vt Polidorus refert, quód magna causa, et ratione Ecclesia ademit vxores presbiteris, sed maiori nunc redderet, vt ipse putat. Verumtamẽ hoc aborrẽt christianæ aures. Plurima fiunt si quidem mala, fateor, sed plura alia enormia euenirent, si omnibus id eßet concessum.

¶ ARTICVLVS. 38.
De impotentia.

Equitur de alio impedimento quod dicitur impotentia, quod quidem impedit contrahendum, et dirimit cõtractum. ¶ Pro cuius elucidatione notãdũ, quod
1. nota. hoc impedimentum est impotentia, non quæcunque, sed solúm impotentia coeundi, siue hoc sit ex parte B
viri tantum, siue ex parte fœminæ, siue ex parte vtriusque, quomodocunque quis habeat impedimentum, quo non poßit alteri carnaliter commisceri, impotentia dicitur.

2. nota. ¶ 2. Notandum, quod huius impotentiæ duę sunt species, quędã est naturalis, proueniens ex causa intrinseca, vt est frigiditas in viro, et similiter nimia caliditas, et artactio in muliere, qua stante nullo modo poßunt ad actum generationis commisceri. Et idẽ ẽ naturalis ex defectu ętatis in vtroque, vt est ante pubertatem.

De hoc impedimen. Vide altisio. 4.p. tractatu. 9.c.6.q.3 S. Tho.1. p.q. 111. ar.4.

¶ Alia est accidentalis, ex causa extrinseca, vt castratio, et maleficium. Permittit enim Deus aliquando demones ista operari propter peccata hominum, vt suo maleficio tãtum ipse valeat vt qui naturaliter poßent iungi ad actum generationis, non coniungantur.

3. notan. ¶ Notandum. 3. quód impotentia quę est naturalis, potest esse vel ad tempus, vel perpetua. Item. Potest eße, vel cum vna muliere, vel cum omnibus.

4. notan. ¶ Notandum. 4. quód ista naturalis impotentia potest esse quod

prę

A præcedat matrimonium, vel ꝙ sequatur. Item. Si præcedat, potest esse scita a contrahentibus, vel ignorata. Et maleficium potest esse temporale, aut perpetuum.

¶ Impotentia ad actum generationis siue ex parte viri, siue ex parte fœminæ: si præcedat matrimonium, impedit contrahendum, & dirimit contractum. Hanc conclusionem probat. S. Tho. Ricardus, & cæteri Theologi. Matrimoniũ.n. est quidam contractus, quo aliquis obligatur ad debitũ carnale soluẽdũ, sed nõ tenet contractus, vbi aliquis se obligat ad reddendum quod non potest ergo nec hîc tenebit, ille autem qui est impotens, reddere nõ potest illud debitum (vt supponimus) ergo sequitur ꝙ non valet contractus, & sic neꝗ tenet matrimonium. Conclusio hæc determinata ẽ. Extra de frigidis, & malef. c. Accepisti. Etc. Quod sedẽ. Et. c. Ex litteris. Quam omnes Theologi tractant in. 4. Dixi in conclusione. Impotentia ad actum, quia & si sit impotentia ad effectum generationis, potest esse matrimonium, dũ tamẽ sit potentia ad B actum. Vndé senes contrahere poßunt, licét non poßint generare, dummodò possint actum illum exercere. Similiter steriles aptæ sunt ad matrimonium, licét effectum generationis non habeant habentes tamen actum. Et similiter si sit sterilitas ex parte viri non impedit quominus matrimonium sit. Dixi si præcedat. De quo sit secunda conclusio.

1. conclu. S. Tho. d. 34. Ricardus S. Anto. 3 p. ti. 1. ca. 12. §. 2. Vigueri⁹ in suis institu. theolo. ca. 16. §. 7. versi. 9. Doctores i. 4. d. 34

¶ Impotentia ad actum generationis siue sit ex parte viri vel ex parte fœminæ, vel vtriusꝗ, dummodò sequatur post matrimoniũ de præsenti, nullo modo impedit, nec iã contractũ tollit, siue fuerit consumatum, siue non. Constat enim ex scriptura sacra Math. 19. Quos Deus couiungit homo non separet, sed quando isti duo cõuenerunt in vnũ Deus coniunxit eos, & verum fuit matrimonium inter eos, cúm eßent personæ habiles ad contrahendum, ergo homo non potest separare, separet aũt homo si solũ ex determinatione alicuius doctoris id fieret. Immò nec dterminatione Ecclesiæ possent separari. Quia soúm fit Ecclesiæ determinatione separatio in matrimonio contracto non consumato per ingreßum

2. conclu. Patet ex reg. in. 6. Et car. extra de consan. & affini. ca. de infideli. Mar. 10. Math. 19

Ioa. arbo. li. 11. theo so. ca. 16. greßum religionis. Hoc equidem aliundé habet vim, q̃ ex iure po A
sitiuo humano, quia ex iure diuino deductum, eo q Ioannem vocauit ex nuptijs.

2. ¶ 2. Si propter frigiditatem, vel arctationẽ superuenientem matrimonio legitimé contracto poßet matrimonium dissolui: sequeretur q etiam pariformiter per quancumq; aliam infirmitatem si propter ipsam vir non poßet illum actum carnalem exercere. Vt si morbo graui iaceret in lecto, nec eßet aliqua spes sanitatis, vel aliquo alio modo. Hoc veró est falsũ, & nulla ratiõe firmatũ.

3. ¶ 3. Quando contractus ille matrimonij pręcessit inter personas legitimas, veré fuit tradditio corporum adinuicem, et nullum impedimentum fuit in illa datione, ergo quicquid superueniat non anullat contractum legitimé factum. Alióqui redderetur
Sco. d. 34 matrimonium vinculum solubile. Hęc est ratio docto. sub in. 4. tenẽtis istam sententiã. Aliqui tamẽ ausi sunt affirmare q matrimonium consumatum dissoluatur per impotentiam superuenien
Math. 19. Mar. 10. tem, quod videtur esse impium, & male sentire de tanto vinculo, B
& de eius indissolubilitate. Et dicere q saltim ratum non consu-
Contra nõ nullos ex theologis. matum dissoluitur per talem impotentiam (sicut aliqui ex Theologis audent dicere) existimo falsum esse, nec beneprobari, aut dẽfendi poße. Satis est hoc concedamus voto solemni, quod maius
Panor. vinculum est. Conclusionem hanc etiam tenet Panor. in c. Ex lit-
Tur. cre. 33. q. pri. teris, de frigi. & male. Idem Ioan. de turre. cremata. c. Quod au
Palud. d. 27. q. 3. tem, in solutione ad. 3. Idem de Palude in. 4. & Ricardus. In quo deceptus est Celaya, qui tribuit Ricardo quód impedimentum su
Ricar. d. 34. q. 2. perueniens dirimat matrimonium.

Celaia. d. 34. q. p. ¶ Et contra contrarium affirmantes adhuc argumentor corroborando conclusionem. Si impedimentum superueniens matri-
Anto. Flo 3. p. ti. p. c. 12. §. 2. monium legitimé contractum solueret: sequeretur q si quis post matrimonium castraretur, quód eßet solutus a matrimonio, sed hoc non: vt bene. B. Antoni. & est determinatum. 32. q. 7. Hi qui
Palud. d. 27. matrimonium. Sic determinat Palu. & do. de Turre cre. vbi sup.
Quare manet ista conclusio in veritate, quód quomodocunq; im-

pedi-

A pedimentum contingat post matrimonium legitimè contractum per verba de prȩsenti, siue sit post consumationem, siue ante, nunquam dißoluitur matrimonium. Nam quòd legitimè prius factum ẽ, non potest dissolui per quodcunque eueniens. Math. 19

¶ Contra hanc conclusionem videtur eße tex. in titulo alleg. ca. Ex literis, vbi dicitur in textu, quód cûm quidam vir quandã duceret mulierem, et cum ei debitum reddere viro sit facta in vtilis. &c. Respondet ibi summus Pontifex, quód si vitiũ illud a natura cõtraxit, neque ope medicorum poterit adiuuari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem. Ex isto textu videtur opinio aliorum dicentium contrarium roborari. Hic enim dicitur quod post matrimonium grauem contraxit infirmitatem: ita vt inutilis facta sit viro. Et nichilominus sũmus Pontifex dicit dissoluendum matrimonium. Obiecti. 1

¶ R. quod nõ est textus contra conclu. sed pro ea. Nam si benè intelligatur: exprȩßè ibi dicitur, quod vir non potuit cognoscere eã et quod grauem contraxit infirmitatem. Ex quo apparet quod impedimentum impotentiȩ actus carnalis prȩceßit matrimonium, et quód quandiu simul fuerunt, magis apparuit per infirmitatem, et morbum subsequutum, sic quod solúm dißoluitur quando impedimentum prȩceßit. Et ibidem in tex glo. sic declarat, quod intelligatur de impedimento prȩcedenti. Quia si de sequenti, non dissolueretur. Et absque dubio in omnibus. capitu. in titulo citato semper fit mentio quando agitur ad dissolutionem de impedimẽto quod prȩceßit. Solutio. B Glossa.

¶ 2. Potest ẽt opponi determinatio exprȩssa Gregorij. 3. iunioris. 2. q. 7. ca. Quód proposuisti, vbi determinat Gregorius, quod propter infirmitatem superuenientem in fœmina si non potest reddere debitum, poterit vir aliam ducere. 2. obiecti.

¶ R. Hoc dictum esse falsum, et non tenendum, quia contra doctrinam Euãgelicam. Et Gratianus sic dicit ibidem. Si autem obijciatur quód omnia dicta Grego. iunioris sunt approbata per Leonem quartum. 20. d. c. De libellis. Dicendum approbata esse Solutio. Gratianus

illa in quibus bené dixit. At quia in hoc aperte malé loquutus est A
reprobatur ab omnibus.

3.conclu. ¶ Si impotentia ad actum carnalem non sit perpetua, sed ad tempus, et talis, quę artificio medicorum curari potest, nullo modo impedit matrimonium. Expręßé ex.c.Laudabilem, vbi determinatur, q per triennium maneant cõiuncti, vsq; dum videatur si impedimentum est perpetuum. Sequitur si non est perpetuum non dissolui. Et probatur. Quia si per hoc dissolueretur quod ad tempus est impedimentum, sequeretur q etiã si impotens esset ad actum carnalem: propter aliam infirmitatem posset dissolui, & sic talis infirmus non poßet matrimonium contrahere, quod est falsum.

Sco.d.34

1.ratio.

2.ratio. ¶ Item probatur ex expręßa determinatione in.c. Fraternitatis tuę, eodem ti. vbi dicitur, quód si fuerit matrimonium dissolutum propter hoc quod iudicatum est eẽ impotentiam perpetuã, quód si post contrarium appareat, debet matrimonium reintegrari. Quia Ecclesia fuit decepta, iudicans perpetuum, quod verê non erat perpetuum. Sequitur ergo quód si temporale sciret, nullo modo dißolueret. Istam conclusionem tam de impotentia, q de maleficio tenent communiter doctores Theologi. Et iurisconsulti eodem titulo. B

Doc.theologi.d.34 4.Sen.

4.conclu ¶ Si quis contraxit cum muliere arcta, cui subueniri potest p incissionem sine periculo, tenet matrimonium. Neq; ipsa volẽte potest solui. Probatur ex pręcedenti. Quotiescunq; enim impedimẽtum est temporale, non impedit, sed tale est cui per incissionem sine periculo subueniri potest. Sic Palude, & cõmuniter doct. Dico sine periculo. Quia si eßet cum periculo suo, non teneret matrimonium ipsa reclamante. Iudicaretur enim perpetuum. Hęc cõclusio videt̃ expręssé determinata in c.Ex litteris, sup̃ allegato.

Palud. d. 34.q.2.

5.conclu. ¶ Mulier iuncta viro matrimonialiter, a quo cognosci non potest per opus medicorum, nec per vsum proprium, si celebrato diuortio ab alio cognoscatur, cum quo contraxit matrimonium, non debet reddi primo, sed stabit cũ secũdo. Hęc probatur. Quia

1.ratio.

impo

A impotentia si est perpetua, cum quocunq; sit perpetua impedit, neq; matrimonium tenet, sed tunc talis est perpetua, quãdo per actum suum non potest quis mulieri carnaliter cõmisceri, vel artificio medicorum.

¶ Preterea. Matrimonium primum non tenuit, & secundum fuit validum, quandoquidem cessauit talis impotentia, ergo sequitur q; si validum fuit, non potest dissolui quod fuerit validum, cũ nullum interfuerit impedimentum. Sic expressé Palude in. 4. d. supradicta. Idem tenet Siluester, & dicit esse de mẽte. S. Tho. qđ credo ita esse. Idem Archie. floren. Palud. d. 34. Siluest. in verbo diuor. § 19 S. Anto. 3. p. ti. pri. ca. 12.

¶ Sed contra istam conclusionem videtur textus expressus ĩ iure, titulo eodem c. Fraternitatis, vbi dicit, q; celebrato diuortio propter impedimẽtum mulieris: si póst fuerit cognita ab alio viro, debet reddi primo, etiamsi cum secundo cõtraxit. Quia Ecclesia fuit decepta, iudicans impedimentum esse perpetuũ, quod non erat. Obiectio.

B ¶ Respondetur: q; si benê intelligatur textus, non est contra conclusionem. Quia textus intelligitur quãdo de facto ita est, q; potuit cognosci a primo viro, licét id fuerit successu temporis. Tunc enim verum est, quia primum fuit validum, eo q; ĩpedimentum non fuit perpetuum. Et tamen si nullo modo ab eo possit cognosci per actum proprium est perpetuum impedimẽtum. Quód autẽ iste sit sensus: apparet ex eo qđ in littera dicitur. Quia sententia per errorem licét probabilem nouimus esse latam. Sequit ergo ex istis verbis, q; eo iubet reddi primo: quia existimauit impedimentum perpetuum, sed inuentum est contrarium. Si ergo p proprium vsum semper est perpetuum: intelligitur q; non dabit primo, quia nunq; fuit matrimonium cum primo, sed bené cum secundo. Et probatur ex glo. super eadem verba dicentis. Intellige q; error iste euenit in aspectu corporis, in quo matronę deceptæ fuerunt, quia manus, & oculus obstetricum sępe fallitur. De probationibus causam matrimonij. Et. 27. q. 1. Nec aliqua. Glo. ibidẽ Sicq; tenendum tanq; verum, q; si impotentia est circa omnes: ĩpotens Solutio. Glossa.

potens est inhabilis ad contrahendum. Si tamen impotentia sit circa vnam personam tantum, erit talis inhabilis ad illam personã sed habilis ad alias, siue hoc sit ex parte viri, siue ex parte fœminæ, siue ex parte vtriusq;. Nam ad paria quantũ ad hoc iudicãt. A

6. conclu. ¶ Vir, siue sit spado, siue senex, qui potest actũ exercere carnalem, et seminare, licét inualidé ad generationem: contrahere potest, non tamen si semen nullo modo emittere potest. Conclusio hęc pretendit, q̃ dato aliqui sint impotentes propter hoc q̃ non mittunt semen validum ad generationem, sed tamen seminant, et actum carnalem exercent, sunt apti ad matrimonium. Si tamẽ nullo modo seminare possint, vel dato possint, nõ tñ in vase naturali, tales sunt impotentes, et non possunt matrimonio coniungi. Probatur quantum ad primam partem. Quia tales possunt matrimonium cõtrahere, qui possunt talem actum exercere ad quem obligantur per matrimonium, huiusmodi autem qui seminare posũt, licét debiliter: actum illum exercere possunt.

Vigue. in suis insti. theolo. ca. 16. §. 7. ver. 9. Docto. d. 34.

Ratio. 1 p

Ratio. 2. par. ¶ 2. pars, quód alij qui non possunt emittere semen sint inhabiles patet. 32. q. 7. Eo enim talis est impotens ad contrahendũ qui non potest actum reddere ad quem obligatur, sed qui nullo modo seminare potest, non potest reddere actum ad quem obligatur, quia non potest efficere actum generatiué virtutis. Hęc Palu. in loco supra allegato. Vndé nõ contrahitur per hos affinitas. Hanc etiam sententiam tenet. Scotus. Ricar. q. 1. ar. 2. dummodo nullo ingenio, vel arte mederi poßit vt habeat copulã. Quámuis Panor teneat contrarium, quia putat eße accidentale. B

Palud. d. 27. et. 34

Sco. d 34 Ricardus

Cõtra Panor.

7. conclu. ¶ Impotentes scienter contrahentes, vel etiam quando alter est impotens solúm, sed tamen scienter, si sint impotẽtes perpetua impotentia, nullo modo contrahunt, et separari poßunt. Hęc conclusio videtur habere difficultatem, sed eam probo contra aßerentes contrarium, ex iure positiuo fundato in iure naturali et diuino. Impotentes sunt personæ inhabiles ad contrahendum, ergo siue ignoranter, siue scienter contrahant inter se, non est validus contractus. Et sic matrimonium non tenet. Consequentia est

Cõtra palu. d. 34. q. 2. conclu. 3. & cõtra Celaia. d. 34 q. 1. & alios docto.

bona,

A bona,et antecedens est verum,ergo & consequens.

¶ Et confirmatur. Si esset hoc verum,q inter eos esset matri monium: sequeretur q si duo consanguinei in gradu probibito sci enter contraberent teneret matrimonium, cúm non sit potior ra tio de vno,q̃ de alio,consequens autem est falsum,ergo & antece dens. Nam siue scienter,siue ignoranter personę inbabiles cõtra bant,non tenet contractus. Et si in istis impotentibus esset validũ quia scienter,& in alijs similiter. Hanc opinionem videtur sequi expresśé Ricardus in.4. Idem tenet Innoncentius,in eodem titu lo. Qui dicit,q si cum alio contrabat,tenet matrimonium. Sequit ergo quod primum non fuit validum. Confir. Ricar. d. 34. ar. 2. q. 2. Inno.

¶ Item. Quia boc impedimentum (vt infra nos dicemus) non est solúm ex iure positiuo, sed ex diuino,& naturali. Quaré siue scienter,siue ignoranter tales impotentes contrabant,non est verum matrimonium. 2.

¶ Sed tamen contra istam conclusionem videtur esse exprę B ßa determinatio summi Pontificis. In.c. Consultationi.eodem titu lo,vbi babetur,q tales impotentes contraxerunt,& petierunt di uortium. Determinatum est,q non fiat diuortium,sed quam non potest babere vt vxorem, babeat vt sororem. Ex quo sic arguitur aperté. Quandoquidem non est celebratum diuortium,se quitur q vere fuit vinculum indissolubile contractum,quod non est nisi per matrimonium. Obiectio. Mat. 19.

¶ ℞. Quód in illo textu dicitur,q sint velut sorores, non ta men declarat esse matrimonium,sed loquitur consultiué, & non pręceptiué. Quia ibi dicitur q incredibile est, matrimonium eße inter tales impotentes. Nibilominus autem Ecclesia Romana in talibus consueuit iudicare.i.consueuit consulere vt tales se babe ant sicut soror,& frater. Ex verbis textus aperté declaratur q sit consilium,& non pręceptum. Sic intelligit Ricardus in loco allegato. Idem.glo.in dicto capitulo. Solutio. Ricar. vbi supra.

¶ Alij respondent ad textum, vt intelligatur quód sit ibi vbi est impotentia,et matrimoniũ initiatiuum,sed nõ consũmatiuũ. Quod Glossa.

est

est dicere,quód maneant vt soror & frater.Et quidem mihi con A
tingit casus in istis partibus,& quia impotens,tactus habebat im
pudicos,pręcepi vt fieret diuortium.

8.conclu. ¶ Mulier quę de pręsenti contraxit:si ex sententia medico-
rum sine mortis periculo parere non possit,ipsa petente matrimo
niũ dissoluitur. Q̄d si póst reperiatur aliũ dé peperisse,primo vi-
Ratio cõ. ro restitui debet.Probatur. Quia in facti contingentia euenit in
Casus qui Hispania.Nam talis dicitur impotens ad contrahendum,quę non
in Hispa- potest sine detrimento vitę reddere actum ad quem obligatur p
nia cõtin. matrimonium,sed sic est quod talis est huiusmodi.Patet ex eo ꝙ
si reddat debitum,iam hoc est naturale ipsam concipere,sed ex
hoc ꝙ concipiat mors sequetur in partu.

Confir. ¶ Confirmatur ex superius dictis. Mulier quę non potest co
gnosci a viro nisi cum periculo incidatur non vere cõtrahit,sed
Palud. d. dissoluitur.Ergo a fortiori quę non potest parere sine mortis pe-
34.q.2. riculo.Idem dicendum si debitum non potest reddi sine periculo
mortis. B

¶ Sed quód debeat reddi primo,si post inuenta fuerit pepe-
risse,vel debitũ reddidisse patet ex c.Fraternitatis iã allegato.

9.conclu. ¶ Mulier quę seminare non potest:si cum viro contrahat qui
Aris. potest seminare,tenet matrimonium,& dissolui non potest.Pro-
S.Tho.3. batur.Quia ex sententia communi medicorum ad generationẽ
p.q.32.ar sufficit semen viri,neq; requiritur semen mulieris, ergo etiam si
ticu.4. ipsa seminare non possit,nullum est impedimentum quominus ma
S.Tho.in trimonium valeat.Quod secús esset,si vir nõ posset,& ipsa sic.
4.d.34. Nam non posset tunc esse generatio. Hãc sententiam tenet quidã
ar.2.ar.6 grauis doctor,& alij communiter necessario debent dicere.

10.cõclu. ¶ Impuberes contrahentes ante tempus quo possint generare
etiamsi habeant vsum rationis veré habent impedimentum,quo
Aris.9.ã matrimonium est nullum,sicut est.14.annus in viro,&.12.in fœ
animali. mina.Extra de desponsatione impuberum.c.Attestationes.Et ĩ
alijs capitulis,eodem titulo. Ratio est.Quia impotentia impedit:
cúm non possint habere actum illum ad quem conuenerunt, sed
impu

A impuberes non possunt talem habere actum (vt supponimus) regulariter loquendo.

¶ ARTICVLVS. 39.
De matrimonio impuberum.

Via forté alibi non erit locus aptus tractandi exacté de matrimonio impuberum, et de sponsalibus, cúm materia sit valde neceßaria, precipuê illis q inter istos neophitos ministeriũ exercẽt, eo q apud ipsos moris sit iungi ante pubertatem, hic tractandum duximus.

¶ Et primo de conclusione ista loquendo, vbi aliqui habentes vsum rationis, tamen ante pubertatem coniuncti sunt matrimonio: vtrũ impediat de iure diuino, vel naturali. Iuuat scire Quia

B cúm isti non tenerentur legibus humanis, sed naturalibus, si solũ in iure positiuo esset impedimentum, non teneret in ipsis vim.

¶ Licét impedimentum sit contrahere ante pubertatem, etiã si adsit vsus rationis, hoc tamen solúm est de iure positiuo humano, et non diuino, seu naturali. Probatur. Quia illud qđ nõ est impedimentum perpetuum de iure diuino, aut naturali, non impedit, sed hoc non est perpetuum, sed temple. Quia statim poterit esse generatio. Hanc conclusionem tenent cõmuniter omnes Theologi, et Panor in. ca. Puberes, contra glosã. ¶ Confirmatur. Si de iure diuino impedimentum eßet, etiam si duo per duos annos conuenire non poßent propter aliquam infirmitatem: sequeretur q non poßent contrahere vsq ad illud tempus. sed hoc est falsum etiam secundum ius positiuum, ergo sequitur q hoc impedimentũ solúm est de iure positiuo humano. Nam si adest vsus rationis ad contractum celebrandum, etiam si post duos, vel tres annos non possit esse actus, erit verum matrimonium secundum ius diuinum cúm iudicetur impedimentum tempale non perpetuum. ¶ Quaré sequitur q si qui inter istos tempore infidelitatis iuncti sunt, quan-

1. conclu. Vigue. li. institutio. theolo. ca. 16. §. 7. verbo. 9. Panor. Confir. Corolla.

do

Tiraq̃.l.6 conu. nume. 26.

do habebãt vsum rationis, licét non possint conuenire propter de A ffectum ętatis: ꝙ erat verum matrimonium. Sed tamen ego credo apud huius noui orbis incolas anté esse ętatem ad generandũ, ꝙ̃ ad deliberandum, vt experientia constat.

2. conclu. Aris.li.5. de auima li.c.14. et 7.ca.1. Macro.li. 1. de som. Scip.c.6. et li.7.Saturn.ca. 7.

¶ Impuberes qui ex iure positiuo contractum matrimonij nõ possunt facere illi sunt, qui generare non possunt, siue sint minoris, vel maioris ętatis supra.14, siue infra. Hęc determinatur in. ca. Puberes, vbi tales puberes vocat, qui generare possunt. Attamen quia vt in plurimum homo generare potest. 14. anno, & fœmina concipere.12. determinauit ętatem in viro esse.14. annum, et in fœmina.12. ad contrahendum. Extra, eodem titu. ca. Tuę nobis. Et. ca. Ex litteris. Et. ca. Continebatur.

3. conclu. Suple. dis. 36. q. vni. ar.3. in fi. Floren.3. p. ti.1. ca. 19.

¶ Minores.14. anno. et.12. qui de facto contraxerunt, si matrimonium consument ante legitimam ętatem: verum est matrimonium. ca. A nobis, eo. ti. Ratione sic probatur. Tota ratio quare tales a iure inhabiles redduntur ad contrahendum est: propter impotentiam ad illum actum. Sequitur ergo ꝙ si anté cõsumauerunt: ꝙ sunt potentes, et per consequens ꝙ matrimonium tenet. B Est enim pręsumptio iuris, et iure, cõtra quã non admittitur probatio in contrarium. Sic intellige tamen vbi veré interuenit copula, secús si solúm fuit nisus ad copulam. Nam tunc non valet, vt patet eodem titu. c. Attestationes.

Nisus ad copulã ante pubertatem nõ sufficit ad matrimo.

4. conclu

¶ Impubis desponsata, & traducta, ad annos nubiles veniens, & diuortium petens, dicens se non consensisse, non auditur si vir affirmat eam cognouisse, & iuramẽto firmauerit. Patet. Eodem ti. c. Continebatur. Hoc veró intelligendum, vt Panor in isto loco, ꝙ ista sit proxima pubertati, vt attingens.10. annum. Alióqui si minor septenio: nullo modo matrimoniũ est, nec standum verbo viri affirmantis. Itẽ si maior septenio, sed tamen nõ apta ad concipiendum, non est credendum verbo ipsius viri, etiãsi iuramento affirmet, sed adducendę sunt matronę, quę id ipsum testificent. Potest enim vir virginẽ deflorasse, & ipsa inuita. Ob quod nõ eẽt matrimonium. Hęc Panor. Quę intellige in foro exteriori, in fo-

Panor.

Couarru. 2. p. epito. ca.5.

Panor.

A autem conscientię non sic. De quo sit quinta conclusio.

¶ Si ante pubertatē vir cognouerit puellam quam traduxit, & ipsa in animo non dißenßit, verum est matrimonium, etiamsi non habuerit tunc expreßum consensum, dummodo fuerit apta ad concipiendum. Probatur. Impedimentum hoc solùm est ex iure positiuo, vt supra diximus, ergo tandiu tenebit, quantum expreßum est in iure, in iure autem expręßum est: quòd si fuerit cognita a viro, & sic affirmet vir: quòd ei credatur, ergo verum est matrimonium. Nam stando in iure naturę erat matrimoniū, & ius positiuum non contrariatur, quia declarat illud matrimonium. Et quidem ꝙ ante annum .12. poßit aliqua puella eße apta ad generationem fatetur Albertus magnus, qui in .4. sen d.27. ar.13. ait se vidiße anno. 9. concipere, & .10. parere, Et Iacobus de forliuio. sen. prima doctrina supra primi canoni dicit se audiße a quodam fide digno ꝙ puella solùm .8. annorum fuit pręgnans Papię. Dixi si nō dissentit. Quia si dißentit in iure naturę stando non tenet tale matrimonium. Et sic in foro conscientię nullum erit.

5. conclu. S. Anto. 3. p. ti. pri. ca. 19. Maio. d. 28. q. 2. Vigue. in suis insti. theolo. ca. 16. §. 7 verbo. 9. Alber. magnus. d. 27.

B

¶ Impuberes minores .14. in viris, & .12. in fœminis, etiam supra septenium vterꝗ non debet matrimonialiter iungi, etiamsi alter ipsorum solùm sit pubes, nisi aliqua vrgentißima neceßitate interueniente. Hoc est determinatum Extra de sponsa. impu. c. Vbi non est consensus. Ratio huius textus. Quia cùm ibi defficiat ętas, potest postea impubis reclamare cùm venerit ad ętatem & sic matrimonium dißolueretur. Ob hoc vitandum optimê ꝓhibitum. Et neceßitatem vrgentem explicat, vt si eßet pro bono pacis. Ex quo patet ꝙ est peßimus vsus ꝙ sic in ętate incongruē ti copulentur, sicut apud incolas huius orbis fieri solet.

6. conclu.

¶ Aer

¶ ARTICVLVS 40. A
De impedimento maleficij.

Ro debita intelligentia huius impedimenti notā
1. notabi. dum est: ꝙ demon est tantę potestatis: vt Deo
permittente poßit hominem impedire ab omni
bus operationibus suis exterioribus. Habet qui-
S. Tho. p. dem ex hoc quod spiritus est, potestatem supra
p. q. 110. creaturam corporalem ad motum localem ꝓ-
ar. 2. & hibendum, vel faciendum, adhuc ipsa inuita. Et sic potest impedi
in ar. 4. re ne simul appropinquent directé, vel indirecté, interponendo se
in medio aliquo corpore formato, sicut accidit sponso qui sibi Ido
S. Tho. p. lum desponsauerat, & nichilominus contraxit cum quadam iu-
p. q. 111. a uencula, nec propter hoc potuit eam cognoscere. Vndé potest ip
4. se demon (Deo permittente) semper interponere se aliquo corpo
De hoc. su re formato, ne vir poßit propriam vxorem cognoscere. Vel po-
pra, ar. 38 test facere ꝙ ipse vir etiamsi vellit, non moueatur ad illud. B
nota. 2.

2. nota. ¶ Item potest interiús inflamare ad actum, mouendo humo res. Et potest refrigerare ab actu illo, adhibendo virtutes rerum occultas, quas ipse nouit validas.

3. nota. ¶ Potest etiam hoc facere mouendo, vel turbando imagina tionem viri circa mulierem, qua reddat ipsam exosam viro suo sic ꝙ nunꝗ̄ accedat ad eam.

4. nota. ¶ Item. 4. potest contingere ꝙ impediat probibendo missio nem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi inc̄ cludendo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat. Vel si
Palude. descenderit: ne recedat, vel ne excidatur. Et sic impediatur ac tus generationis per huiusmodi maleficium. De quo vide Palu. in 4. d. 34. q. 2. ar. 3. His suppositis sit prima conclusio.

1. conclu. ¶ Maleficium si perpetuum sit, et matrimonium pręcedat: impedit contrahendum, et dirimit iam contractum. Cōclusio hec videt̄ fuiße expręssé determinata in eodem titulo. Si quidem, da to nō sit expręssum de maleficio, cúm tamē sit expręssum de impo

tentia

A tentia coeundi: sequitur ꝙ siue ipsa impotentia naturalis sit, siue accidentalis, dummodo perpetua sit, et pręcedat: impedit matrimonium. Sic intelligunt omnes docto. vno excepto Inno. qui dicit contrarium. Sed tamen Panor. in eodem ti. ca. Litterę, reprobat opinionem Innocen. & motiua, et ponit secundum communem opinionem hanc sententiam. Dixi. Si pręcedat. Nam si sequatur: nullo modo impedit, sicut supra determinauimus, et est sententia Panor in eodem ti. et omnium Theologorũ quos contingit videre. Dixi. Si sit perpetuum. Quia si sit temporale: nullo modo impedit, sicut iam supra probauimus de impotẽtia naturali coeundi, quę si erat temporalis, nullum pręstabat impedimentum. Contra Inno. Panor Supra arti. 38. d. 34.

¶ Ad cognoscendum vtrum maleficium sit perpetuum, necne sufficit si per triennium simul cohabitauerint, nec consumare potuerunt. Hęc expresse ibidem in. ca. Laudabilem, vbi pręsumitur esse perpetuum, si per triennium non potuerunt simul conuenire. B Immo si ante appareret esse perpetuum per aliqua signa, esset ante dissoluendum, vt ibidem patet. Hęc conclusio est notanda, quia datur quod per triennium det operã ad cognoscendum eam. Dixi notandam cõclu. propter illa quę nos in fine. 3. p. sumus dicturi, quomodo stante dubio de legitimo coniuge potest quis non solum reddere debitum, sed petere. Vide ibi. 2. conclu. Sco. d. 34. Nota.

¶ Quando dubium est: vtrum maleficium pręcesserit, an sequutum fuerit matrimonium: pręsumendum est pręcesisse. Hanc conclusionem tenet Panor in eodem ti. ca. Fraternitatis. Nam ex quo non consumauerunt matrimonium, nunꝗ̃ coniuncti sunt, ne maneant tales illaqueati iudicatur pręcesisse. 3. conclu. Panor.

¶ Sed contra istam conclusionem est tex. in ca. Licet, in fine. Extra de testibus, ꝙ in dubijs est sententiãdum pro matrimonio. Sequitur ergo ꝙ quandiu hic est dubium: vtrum pręcessit impedimentum maleficij, vel sequutũ ẽ: ꝙ debet iudicari ꝓ matrimonio. Obiectio. In dubio sentẽtiandum pro matrimo.

¶ Res. Panor. Ibi. ꝙ ille textus intelligitur quando matrimonium potest habere suum effectum: s. euitationem fornicationis, vel bonum prolis, quod hic non est, propter impotentiam coeundi. Solutio.

Anto. Ricar. d. 34. Siluest. in verbo ma tri. 8. §. vltimo. 4. conclu

eundi. Et nota singularem limitationem ad illud ca. vt nunquam presumatur pro matrimonio in dubio, quando non potest habere suum effectum. Et do. An. in ca. Littere, eodem titulo. Idem tenet Ricardus in 4, et Siluester. Et tandē ē cōmunis opinio. A

¶ Si maleficium solúm est ad vnum, vel ad vnam, licét matrimonium non sit inter illos inter quos est impedimentum, poterit tamen esse si cum alijs contrahant, cum quibus non est tale impedimentum. Cōclusio hęc ē manifesta. Nā si propter impedimētum maleficij non potuit matrimonium eße, vbi non sit tale impedimentum: sine dubio si personæ sunt legitimæ, poterit et talis cōtractus celebrari.

¶ ARTICVLVS. 41.
De furia & amentia.

Ro complemento huius impedimenti queritur. Vtrū furia, et amentia impediant matrimonium, sic q si de facto contrahant, nullum sit, sicut diximus de maleficio. B

Nota pri. ¶ Pro solutione notandū poße esse: q furia, vel amentia sint continuę in homine, vel quód sint lucida interuala.

2. nota. ¶ Item potest contingere q precedat ipsum matrimonium, vel q sequatur. Et idem de ebrietate. Pro quo sit. i. conclusio.

1. conclu. ¶ Furia, vel amentia in illo qui non habet lucida interuala si matrimonium precedat impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. Ad matrimoniū .n. verum requiritur consensus, vt supra latê probatum est, sed vbi est amentia, vel est furia, defficit consensus, ergo nullum est matrimonium. Antecedens patet pro maiori. Et minor probatur. Vbi est furia, vel amentia perpetua non potest esse verus consensus. Patet. Vbi non est plena libertas ibi nō est plena cognitio, nec pōt eße aliquo pacto verus cōsensus sed sic est in amente, vel furioso. Sic S. Tho. in 4. Et est cōmunis opinio. Nam si puer non potest matrimonium contrahere, cùm

Arti. 2. & p omnia de cōsensu.

S. Tho. d. 34. ar. 4.

sit

A sit puer, quia non potest tali se vinculo obligare, quanto magis furiosus, vel amens? Et nostris temporibus cõtingit. Nã dux Methinę Sidonię contraxit, cûm esset primogenitus, & póst dissolutum est matrimonium: Et contraxit. 2. loco natus cum eadem, qui viuunt adhuc. Si quidem declaratũ fuit: quód primogenitus erat amens, & sic non potuit contrahere, neq̃ iura primogeniturę habere.

¶ Furiosus, vel amens habens lucida interualla, potest in illis contrahere, & contractus tenet. Tota enim ratio quare dicebamus eße impedimentum erat: quia non poterat esse in amentia, et furia: perfectus, & requisitus consensus, sed tamen in illo qui habet lucida interualla potest esse perfectus consensus, quando non est in amentia, ergo contrahere potest. 2. conclu. Ratio.

¶ Si tamen furia, vel amentia etiam perpetua sequatur ipsũ matrimonium, nullo modo dissolui potest. Nam illud quod a principio tenuit, nullo modo dissolui potest, nisi per aliquid in iure expressum, sed in iure solúm est expreßum de voto religionis, per quod matrimonium ratum nõ cõsumatum dissoluatur. Et inter infideles in casibus traditis ab Apostolo, vt in. 2. p. dicemus in fine, vt in. c. Gaudemus, Extra de diuor. 3. conclu. Math. 19. 1. corin. 7 B

¶ Si quis tempore quo ebrius est cõtrahat, matrimonium non est validum, si tempore quo sanus fuit dé nouo non cõtraxit. Ratio est. Ad matrimonium requiritur deliberatus consensus, sed talis deliberatus consensus non est in ebrijs, sicut & de furia dictum est. Hoc dummodó posteá non ratificet. Quia valebit. Nõ tamen prout antê, sed vt pro tunc, cûm tunc debitus & sufficiens affuit consensus. Nec sufficit ad hoc mutua cohabitatio, vel aliquid simile, nisi adsit de nouo consensus interior. Nota valdé istam conclusionem, quia frequenter contingit quód tempore infidelitatis apud huius noui orbis incolas, ebrij sumpserunt sibi vxores, & postea relinquebant. 4. conclu Ratio. Nota pro huius noui orbis incolas.

¶ Si aliquis habens liberum vsum rationis consensit in matrimonium, sed tamen non explicuit consensum verbis, aut signis, 5. conclu.

nisi

o

nisi quando in ebrietate, vel amentia positus est, non est matrimo A
Supra ar. 2. & 3. & p omnia d. consensu. Theolo. d. 26. et. 27. nium validum. Nam ad matrimonium perfectum requiritur cōsensus deliberatus expressus signis, vel verbis, sed sic est ꝙ in tali casu non interuenit talis consensus. Quia a principio & si fuit consensus deliberatus, tamen cū̃ fuerit solum interior, non fuit sufficiens, vt nos in principio probauimus, ergo tunc nō fuit matrimonium. Nec. 2. fuit quando in amentia verba protulit. Verba enim non sufficiunt, nisi adsit interior consensus. At cū̃ tūc defuit, sequitur non esse matrimonium. Omnia ista notanda sunt ꝓpter Indos. Contigit enim ꝙ tempore infidelitatis quando egregié biberant, sibi sumerent hanc, vel illam in vxorem, & promitterent matrimonium.

Dubiū. 1. ¶ Hic circa amentes dubium poßet eße. An amens possit petere debitum. Nam videtur ꝙ non. Quia concubitus innaturalis & velit brutalis.

Solutio. ¶ ℞. Quôd licét petere, sicut & ebrius potest. Sed an ille q̃ē sane mētis poßit denegare: dubium est. Sed videtur ꝙ teneatur reddere petenti. Nam ex quo alter habet ius: non est denegandū. B

Dubiū. 2. ¶ Sed adhuc est dubium. An dato inter illos qui sunt perpetuó amentes non possit eße matrimonium, liceat eos coniungere. Scio aliquando factum in istis partibus. Et videtur ꝙ sic ad modum quo duo bruta possunt conmisceri.

Viguerius in suis institu. theologi. c. 16. § 7. verbo. 10. ¶ ℞. Quód non licét. Eßet enim nocumentum prolis nasciturę quę non est necesse sit amens, sed potest eße sane mentis. Quę a parentibus insanis non poßet educari.

¶ ARTICVLVS. 42.

De impedimento ligaminis.

INcipit aliud impedimentum quod dicitur ligamen, quod ex eo incurritur: ꝙ aliquis qui est ligatus vni matrimonialiter, impeditus est ne poßit cum alia contrahere. Quód si de facto cōtrahat, nihil fit. Et quidem si hoc scienter fiat, iam supe-

rius

A rius diximus quomodo sit impedimentum. Sed tamen dubium potest esse si ignoranter id fiat. De quo sit 1. conclusio.

¶ Veré matrimonialiter coniunctus: altero recedente in remotis: non debet contrahere, vsq́; dum constet de morte veri coniugis. Et si de facto contrahat, non valet matrimonium. Ex quo enim matrimonium primum valuit, non sui iuris est, ergo non potest alteri dare quod suum non est. Quód si de facto det, non tenet datio, vt constat. Nec in hoc dubium est. Dixi: Vsq́; dum constet, sicut si audiuit a fide dignis de morte, vel recepit litteras. Tunc enim videtur sufficienter constare de morte, vt patet Extra de sponś. ca. In presentia. Et ibidem glo. Quicquid dicat do. An. vt refert ibidem Panor, q̄ sufficit fama, cúm longo tempore maritus fuerit absens. Hoc enim non sufficit in re tam graui, sicut est matrimonium. Sic tenet Panor ibidem iuxta textum q̄ requirit certum nũtium. Et ait. Pondera verbum certum, nam fama procedit ex authore incerto, et plerũq; fallaci, vt in c. Vestra. de coba
B bi. cle. et muli. Et etiam in persona nũtij deberet considerari qualitas persone. Et vtrum deponat per verba verisimilia. Nam agit non de modico preiudicio absentis. Et in summa, hanc materiam relinquerem arbitrio iudicantis, vt diligenter omnibus ponderatis consideret vtrum de morte sit facta certificatio. Hec Panor. Ergo ridiculosum est illud vulgare, q̄ vsq́; ad septẽniũ teneatur spectare.

1. conclu. Socinus. Barbatius Abbas. c Quoniã li te nõ con. l 7. titu. 15. li. 8. ordinamẽ. Hoc etiã patet in c. dñs. extra. de. 2. nup. Panor. Couarru. in. 2. p. epi cap. 7. §. 3. in fine. l. 14. titu. 14 p. 3. Prepo in ca. citato. in Presen. Boerius d cisio. 288

¶ Mulier certificata de morte proprij viri licét non peccet contrahendo cum alio, & filij sint legitimi quos habuerit, si tamẽ vir eius viuebat: matrimonium est nullum, etiamsi mortuus sit póst, si modo non adsit nouus consensus post mortem viri. Hec cõclusio patet. Nam sic certificata probabiliter secundum iuris dispositionem non peccat contrahendo cum alio. Ignorans enim inuincibiliter quódhabet virum, licité contrahit cum alio, sed mulier sic certificata, licét non ita sit, inuincibiliter ignorat, ergo nõ peccat sic contrahendo. Sic do. An. in. sua pra. allega. Et glo. Qđ pro certo tenendum est. 2. conclu.

¶ Quód filij iudicentur legitimi patet ex c. Ex tenore. Et Ex tra. Qui filij sint legitimi. A

¶ Sed quod si vir viuebat nullum sit matrimonium patet ex eo
1. corin. 7 quod non potuit mulier illa viuente proprio viro matrimonium ini re cum alio. Et sic, quod a principio non valuit, non potest retro
Supra de consensu. trahi, nec habere valorem, nisi adsit nouus consensus, vt supra nos probauimus laté.

3. conclu. S. Anto. 3 p. ti. 1. c. 9 ¶ Mulier habens proprium virum, qui in remotis proffectus est, si certificata de morte proprij viri cum alio contraxit, quã primum cœperit dubitare de morte proprij viri, tenetur debitũ reddere illi, cum quo contraxit. Extra de. 2. nuptijs c. Dominus,
Panor in c. In presẽ tia, de spõ salibus. Et c. Inquisitioni, de sententia excõmunicationis. ¶ Sed an in ca su quo dubitat, manente tale dubio possit etiam exigere, est dubiũ graue, & valdé neceßarium scire propter confeßores istorũ neo phitorum, quod nos reposuimus tractandum in fine 3. partis, vbi de actibus coniugum sermo erit. Et in casu conclusionis ostende mus licitum esse non solúm reddere, sed exigere.

4. conclu ¶ Mulier quę probabiliter credens virum mortuum cũ alio contraxit, cum primum nouerit eum viuere, tenetur ad eum redi re relicto secundo. 34. q. 2. Cum per bellicã. Et c. Cúm in captiuita te, vbi determinatũ est: quod si ad. 1. nõ redierit, iudicabit adultera. B

5. conclu. ¶ Mulier putans virum suum viuere, si cum alio contrahat, & vir tunc mortuus sit, licét ipsa ignorante, tenet matrimonium si fuit in ipsa verus consensus. Nam ad matrimonium sufficit
Supra de consen. ar ti. 2. & per omnia. mutuus consensus inter legitimas personas, sed talis est in casu po sito, & psonę sunt legitimę, cúm nullum sit impedimẽtum, qa vir primus mortuus est, ergo videtur quod teneat. Dixi, si adsit verus cõsensus. Nã si mulier credens impedimentũ, nõ intendebat cõtra here, licét verba profferret, non eßet matrimonium, vt satis con
Floren. vbi supra. stat ex supra dictis. Sic Archi. Floren. in loco proximé allegato ex mente Guilel. Hanc puto esse veram, neque reqritur alius nouus consensus. Quia primus a principio effectum habuit, cúm nullum interuenerit impedimentum.

¶ De

A ¶ De pęna illius qui viuente vxore aliam ducit multa sunt apud doctores. Et quomodo est suspectus de heresi Ioa Lupus in repetitione in.c. Per vestras §.17. Sic do: Fran. in c. Accusatus, de hęreticis in 6. Et Villadiego in tractatu de hęresi.q.9. Et quidam putat esse ipso facto excommunicatum, vt est Paulus Gilardus in suo de pœnis omnifariam coitus.q.14. Deceptus est tamen. Et de pœnis vide Par.7.l.fi.ti.17. & lib.4.fori.l.7.ti. 15.& lib.8.ordinamenti.l.6.vbi dicitur quód ferro in fronte imprimatur. De quo Couarrubi.in epithome.2.p.c.7 §.3. Ioa.lup. Villa dic. Gilardus. Couarru.

¶ ARTICVLVS 43.
De consanguinitate.

B Equitur aliud impedimentum.s.consanguinitatis, quod quidem difficultatem aliquam habere videtur. Et 1. ponamus eius diffinitionem. Consanguinitas est vinculum personarum, ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractũ. Diffinitio cõsanguinitatis. Dicitur vinculum. Quia consanguinei magis se diligunt, q̃ extranei, affectu, & effectu. Dicitur ab eodem stipete. Intelligitur de stipite propinquo, non de remoto. Aliás cúm omnes ab eodem stipite descendant, omnes essent consanguinei, siquidem (vt nos infrá dicemus) in gradibus consanguinitatis a stipite proximo incipiendum est.s.a parente, non ab Auo. Dicitur q́ est illorum qui descendunt carnali propagatione. Nam aliás non est consanguinitas, vt si descendant ab vno per creationem, nec reperitur talis consanguinitas.

¶ Pro debita intelligentia huius impedimenti libet in principio aliqua ponere documenta, quę passim a doctoribus ponunt, pręcipue a Ricardo in 4. Ricar. d. 40.

¶ Linea est ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum, ab eodem stipite descendentium, diuersos gradus habens. Et hęc est triplex. Ascendentium, descẽdentium, & trãs Notabile 1. Triplex linea.

uersalium.Et non eodem modo gradus computantur.Nam secundum lineam ascendentium cõputatur sic.Pater,& Mater.Auus & Auia.Proauus, & Proauia.Atauus,& Atauia.Secundũ lineam descendentiũ.Filius,& Flia. Nepos,& Neptis. Pronepos,& Proneptis.Abnepos,& Abneptis.Secundum lineã transuersalẽ. Duo fratres filij duorum fratrum, & Nepotes duorum fratrum. Pronepotes duorum fratrum. A

Quid gradus.

¶Gradus est habitudo distantium personarum,qua congnoscitur, quota generationis distantia duę personę differũt inter se. Et hoc differenter.Secundum ius canonicum.s.& secundum ius ciuile.De quo nos infra.

2.no.

¶Item notandum:ꝙ contrahentes in gradu consanguinitatis probibito sine dispensatione nulla longinquitate defenduntur annorum,quia diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget.Extra de consang.et affi.ca.Non debet.Et de eo qui duxit in ma.quam.pol.ca.Cum haberet.

¶Toto gradu personę descendentes a proximo stipite distãt inter se,quanto a stipite distant:vt filius a patre distat in primo gradu,& filia a patre similiter in primo gradu. Isti duo fratres distabunt inter se in primo gradu, et filij istorum fratrum distant a stipite.s.ab Auo duobus gradibus,et eodẽ modo distant inter se. Et sic consequenter procedendo, ita ꝙ debet sumi principium computationis a cõmuni parente,a proximo vno stipite,& tunc secundum distantiam ab alio debet iudicari distantia graduum inter descendentes. B

3.nota. Tanta est distantia adinuicẽ, quanta est illius q magis distat a cõi parẽ. Aris. 8. ethi.c.12.

¶Notandum etiam ꝙ quando aliquis distat in.3. gradu ab stipite,et alius in.2.debet distantia inter tales tanta esse,quanta est illius qui magis distat, vt filius Petri distat a patre eius per duos gradus, & filius filij fratris eius distat per tres,tunc filius Petri,et filius filij fratris distabunt etiam per tres,dato filius Petri solúm distet per duos a stipite.Huius assignatur ratio. Quia ratio cõsanguinitatis in linea transuersali ortum habet a stipite. Vndê Aristo.Cõmunis cognata amicitia dependere videtur ex paterna.

A paterna. Ideo nullus in linea transuersali potest alteri propinquior esse, quam sit stipiti. Quaré si vnus distat a stipite per duos gradus, et alius per quatuor: dicuntur tales distare inter se per quatuor gradus.

¶ Est preterea notādum: quod in gradibus consanguinitatis quidam possunt esse probibiti iure naturali, alij iure diuino positiuo iudiciali, vel ceremoniali, alij iure diuino positiuo Euangelico, alij iure solúm humano. 4. nota.

¶ Preterea. Supponendum est consanguinitatem esse causā cuiusdam amicitię naturalis. Quia inter consanguineos maximé viget vnitas, et similitudo. Vndé ex tali vnitate, & similitudine causatur amicitia. Quia simile diligit sibi simile. Sed tamen huiusmodi coniunctio, & similitudo non in infinitum extenditur, sed suos habet limites. Ob id & consanguineorum amicitia habet terminos. Nec vocantur consanguinei eo quod omnes ab vno cōmuni parente procedant. Alióqui omnes homines vocarentur consan- 5. nota. Aris. 1. Retho. c. 11. Et. 8. Ethi. c. p. Et. 2. mag mora. ca. 11.

B guinei, quod non est in vsu, sed illi se tractant vt consanguinei, qui ab vno descendunt stipite proximo non nimium distanti, inter quos adhuc manet quędam vnitas, vel similitudo ad cōmunē parentem. Quod verum est, siue sit in linea recta, siue in transuersali, quicquid dicant alij. De quo sit. 1. conclusio

¶ Iure naturali in linea recta probibitum est matrimonium inter personas ascendentes, & descendentes, al quo certo gradu, non in infinitum. Quód in iure naturali sit probibitum patet. Iure naturę filius tenetur reuerentiā prestare matri, ergo eam non poterit habere in vxorē, cúm oporteat vxorē subditā esse viro. Conclu. p.

¶ Item. Nec pater filiam, cúm eam debeat habere vt sociam et filia debeat in omnibus subijci mandato patris. Idem de Nepti et Anita. Sed quod non in infinitum iste gradus extendatur patet. Experientia enim constat inter tales ascendentes, et descendentes amicitiam perdi, et cōmunicationem, sicut certum est quod etiā si Adam modo viueret, non haberemus ampliorem familiaritatem, vel amicitiam ratione consanguinitatis, quam haberemus cum Vide quę Xenofon. li. 3. de Socrate, qui dicebat á dijs positū ne parentes filijs miscerent. Paul.

Noe,

Domi.Caieta.22.q.154.ar.9 Idem ante eum tenuit.B.Bona.d.40.q.1.&.Ricar. q. 2. Et Alex. 2. par. q. 169. m.2 Plinius li. 8.c. 42. Plato. li.5 de republica. Aelianus. li.5.c.22.

Noe, vel habemus cum illis qui maximé a nobis distant. Sic Caie. A Immo rigurosius, dicens q̃ solúm de iure naturali est probibitus gradus iste primus consanguinitatis in linea recta. s. patris, et filiæ, filij et matris. Id ipsum contendit probare ex dictis. S. Tho. ibidem ad. 3, qui affirmare videtur ex Aristote. 9. de animalibus capitu. 47. Et Aelianus lib. 5. et Pli. lib. 8. capitu. 42. et Varro de re rustica li. 2. c. 14. solúm esse debitam istam reuerentiam naturalem filioroum ad parentes, inter quos matrimonium videtur esse probibitum. Et quidem Caie. in ista sententia pugnat contra plures theologorum, et canonistarum, qui vna voce confitentur in linea recta nullum esse gradum, nec posse conubia esse inter tales. At vt verum fatear, ego credo opinionem omnium veram, & Caie. & aliorum similiter. Et q̃ in re non contraria sentiant, sed solúm nõine discrepent. ¶ Et primo adduco cõtra ipsum Caie. sententiam. S. Tho. vt probẽ meam. Nam id affirmat in. 4. d. 39. ar. 3. in solutione ad. 3. Verum est q̃ standum est vltimę sentẽtię in partibus, sed ego credo q̃ vtrunq; est verum in. S. Tho. licét videatur sentire contrarium. Et probo opinionem cõmunẽ, B q̃ in linea recta non sit graduum computatio, nec matrimonium possit esse inter tales. Primo. In primo gradu fatetur ipse Caie. & nos in conclusione etiam concedimus de aliquibus alijs verum esse. Et similiter probo de alijs, loquẽdo quidem naturaliter. Ab

Sup̃ ar. 38 auus non poterit ducere Proneptem. Probatur ex supra dictis. Quandocunq; est impotentia naturalis ad actum coniugalem, ẽ impedimentum quominus sit matrimonium, sic q̃ si non possit esse seminatio, etiamsi posit esse coniunctio carnalis, non valet matri

Cõcordia opini. monium, vt est in senibus, sed cõmuniter ita est, q̃ tales illius ętatis impotentens iudicantur ad seminandum, ergo & impediti ad contrahendum matrimonium. Et sic est verum quod dicit communis opinio. Et sic de alijs. ita q̃ probabiliter, & pié posumus intelligere id velle doctores dicere, quando affirmant nõ pose stare matrimonium in linea recta, q̃ hoc ideó sit, non quia non sunt veré gradus, sed quia non est proportio aliqua, sed est ĩpotentia

quędam

A quędam naturalis, quę impedimentum pręstat matrimonio ex parte senis.

¶ Et dictum Caie. est verum, ꝙ nullum eßet impedimentum ex parte graduũ, in lege naturę loquendo, quominus Abauus posset ducere Abneptem, sed tamen est impedimentum ex parte naturalis impotentię. Hęc dixerim doctoribus materiam, & argumentum prębens veritatis inueniendę, eis iudicandum relinquens solúm opinatiué loquens. Et quidem hoc id ipsum facio lubens, ne videar contra tot graues viros aliquid asserere, licét. B. Bona. & Ricar. & Alex. & Caie. fuerint huius sententię. Et adhuc pręter ipsos habeant magistrum meum Theologorum sui temporis facilé principem fratrem Franciscum a Victoria. Nolo tamen conclusionem sic intelligi, vt putemus esse intrinsicé malum parentes & filios copulari. Nam posset bene fieri in casu necessitatis. Immo Martinus de temperantia circa. q. 154. apud. S. Th. in. 22. tenet ꝙ in casu quo solúm eßet pater, & filia, sine dispensatione poßēt coniungi in matrimonio. Et quicquid dicat Caie. ibi

B dē, puto verum. Nam tūc maior esset obligatio, maximé q̃a a nullo posset expectari dispensatio, nisi a solo Deo. Et mihi est certum (vt in. 2. p. dicemus) Papā non posse in primo gradu dispensare, quia de iure naturę, & diuino est.

B. Bona. d. 40. Ricardus. Victoria. Vi. Alex. d dieb9 genia. Martinus de magi.

¶ In linea transuersali de iure naturę prohibitus est primus gradus. s. fratrum inter se, & non amplius. Quia illud videtur esse iure naturę prohibitum, quod communiter est eodem modo apud omnes, sed ꝙ non coniungantur fratres inter se, videtur esse apud omnes tanꝗ inhonestum, & reprobatum, etiam quantuncūꝗ sint barbarę nationis, ergo probabile videtur. Et quidem prœter illa quę doctores dicunt circa hoc, est mihi vnum huius cōclusionis fortißimum argumentum, quod experientia didici apud istos, inter quos erat improbatissimum fratres coniungi. Et inter omnes solúm duos reperi sic coniūctos. De casu cōsulens antiquos certo cognoui vitio datam talem coniunctionem. Ob ꝙ separandos iudicaui. Credibile enim est si natura nō aborreret huiusmodi

2. conclu. Ratio. Fratres iungi non erat consuetum.

con-

Alexan. hale. 2.p. q.169. in prin. coiunctionē inter fratres: φ isti cęci, & feré lumine naturali de A stituti, huiusmodi freqnter celebrarent cōiunctiones. Idipsū ob seruatur etiā apud omnes feré in isto nouo orbe. Sic cōclu. S. Tho dicens, esse prohibitam hanc coniunctionem de iure naturali secū-

S.Tho.in 4. d. 40. ar. 4. Et 22.q.154 ar.9.ad.3 dario. Et hoc expressé tenet egregius doctor Thomas de argenti na Augustiniensis. Est etiam sententia (vt cęteros sub silētio trā seā) B. P. Augusti lib. 15 de ciuitate Dei c. 16. Et contra Faustum lib. 22. c. 35. Ita diuus Hieronymus super Iob in prīcipio. Et

Tho. d ar gentina. d 40. dicit. B. P. Augustinus nunq̄ licuisse sine dispensatione frēs matrimonialiter coniungi. Etiam si Caie. 22. q 154. ar. 9. ad. 3. di-

Augusti. Hierony. cat cum Sco. d. 40. & Bona & Ricar. & Maio. ibidem contra rium. Tamen dato esset de iure naturę, non tamen de primis prin cipijs, sed de secundis, vt infra in secunda. p dicemus latiús.

3. conclu. Tiraquel lus. 7 l. co nubi. nu. 30. ¶ Licet inter fratres matrimonium probibitum esset lege na turali, a principio tamen propagationis generis humani, licitê facta est inter fratres coniunctio maritalis, etiam si nulla fuisset B dispensatio. Probatur. Necessitas in naturalibus sumenda est ex

Aristo. 2. phi. tex. co. 75. fine, vt Arist. probat. Et sic est φ semp bonum cōe prefertur bo no particulari, et bonum totius. bono partis. Nec tunc dicitur ali quid fieri malé, et contra naturam, licét fiat contra naturam .i. contra propriam inclinationem particularem. Si tamen fiat ad bonum totius conseruandum, quemadmodum naturale est

Arist. 4. Phisi. aquę descēdere. & ppter bonum totius, ne detur vacuū, faceret contra illam naturalem inclinationem ascendendo, in quo conseruat aliam naturalem inclinationem quam habet, et necessitatē id faciendi ex fine. Quód si aqua ageret ex electione illud, nō pec caret, licét faceret contra naturam. Quia semper bonum totius pręferendum est bono particulari. His suppositis probo con clusionem. Qui facit contra particularem inclinationem naturę propter bonum totius, bené facit, neq̄ in aliquo arguendus, sed fratres in principio cōmiscendo se matrimonialiter id faciebant propter bonum vniuersi, cúm aliter non poßet conseruari species humana, ergo tunc faciendo contra illud ius naturale, cū m fue

rit

A rit neceßitas respectu finis vniuersalis, licuit. Quaré nullum fuit peccatum fratres tunc sic iungi, etiam sine aliqua dispensatione. Immó tenebantur ad illud. Maius enim est bonum commune, q̃ particulare. Nec propter hoc sequitur non esse probibitum de iure naturę talem coniũctionem, sicut in exemplo posito. Dato aqua ascendat propter bonum vniuersi, non sequitur q non sit contra suam inclinationem illud, & contrarium sit secundum suam naturalem inclinationem. Sic in proposito. Dato ita sit, q a principio fratres iungerentur, non sequitur illud non eße cõtra naturalem legem, & contrarium esse secundum legem naturę. Solúm sequitur, q tunc non fuit seruatum ius naturale, secundum propriã inclinationem, & obseruatum est commune, ad quod quilibet tenetur. Et sic dicitur q de lege naturę iste gradus sit prohibitus. Bona. Sco. Ricar. Maio.

Et q alij tenentes contrariam sententiam inixi huic fundamẽto s. quia tunc a principio iuncti sunt trepidauerunt timore, vbi nullus erat timor. Et forté nõ exacté cõsiderauerũt quomodo potuit Caie. sup Leuiti. 18.

B illud a principio sic fieri propter bonum totius, & q illud nõ eßet contra ius naturę, prout respicit proprium, & particulare bonũ. Hoc dixerim, propter hoc q illi qui dicunt hanc coniunctionẽ nõ fuiße de lege naturę prohibitam, solúm innituntur, quia a principio non fuit sic obseruata. Dixi in conclusione. Etiam sine dispensatione. Quia cum dispensatione nulli dubium erat poße fieri. Fuisse tamen factam dispensationem nõ apparet. Sed videtur quód fuit solúm ille naturalis instinctus luminis interioris, quo mouebantur ad conseruationem totius speciei. & propagationem, quæ non poterat aliter fieri. Hoc autẽ maximé probat factum. Quia postq̃ cessauit illa neceßitas, nunq̃ facta fuit amplius illa coniunctio fratrum. Immó neq post diluuium, vbi paucißimi erant, talis facta est, eo q aliter poterat genus humanum conseruari. Si tamen quis affirmet dispensationem tunc factam non cõtendo. Satis est probaße non fuiße tunc neceßarium, sed absq ea poße fieri talem coniunctionem, etiamsi esset de iure naturę prohibitum.

¶ Sed contra istam nostram sententiã poßet fieri vnum va- Obiectio.

lidum argumentum. Tempore quo non fuit talis necessitas con- A
seruandi genus humanum: facta fuit coniunctio matrimonialis
inter fratres, ergo non videtur fuisse de lege naturali talis pro-
hibitio. Alióqui cessasset talis coniunctio, cessante causa. Cõsequẽ
tia videtur bona. Probatur antecedens. Tempore enim Abrahę
facta est talis coniunctio, quo tempore haud dubié genus huma-
Gene. 12. num sufficienter fuit multiplicatum. Patet de ipso Abraham, qui
& 20. contraxit cum sorore sua Sarra, cúm tamen posset contrahere
cum alia. Sic dicit ipse Abraham de Sarra. Nam et ipsa soror
mea est filia patris mei, et non matris meæ, ergo sequitur q̃ con
traxit cum sorore.

Solutio. ¶ R. Quód Abraham non recepit in coniugem sororem, sed
recepit Sarram in coniugium, quę tamen non erat sic soror: vt
esset ex eodem patre, vel ex eadem matre nata. Vocatur veró so
ror, cõsuetudine, qa q sũt filij duorum fratrum dicuntur fra-
tres. Sic et vir vocat sororem. Et vulgo dicimus, mi prima her-
mana. Et apud istos (vt optimé nouerunt qui linguam eorum ca
lent) est iste mos, vt vocẽt sorores, quę in 2. gradu eis iunctę sũt. B
Immo etiam si in 3. Econtrario etiam fœminæ vocent fratrem.
Et Patruum vocẽt patrem, et Amittam vocent matrem: sępe au
diui ab eis: ita vt a principio deciperer in tali modo loquendi. Sic
in proposito dicendum, q̃ tunc apud Hębreos ille fuit mos nominã
di sororem filiam Patrui, et sic fuit Sarra soror Abrahę, non ta
men sic soror quód ex eodem patre, vel matre procederẽt. Quód
autem fuerit mos: scriptura testatur, quando idem Abrahã vo
Gene. 20. cat Loth fratrem. Certum enim est eos non fuisse genitos ab eo-
dem parẽte, sed a diuersis. Tamen, quia parentes eorum erãt fra
Augusti. tres, vel cognati, et ipsi fratres dicebantur. Sic Pater Augusti
gene. 20. nus testatur, cognatos vocari fratres, et ponit exemplũ de Abra
Abule. ham, et Loth. Idem do Abulé super Gene expressé dicit.
gene. 20. ¶ Ad illud quod magis vrgere videtur, q̃ ipse Abraham di
xerit. Filia patris mei est, et non matris, dicendum quod 70. in
terpretes id declarauerunt addendo illa verba, vt ostenderent
cogna

A cognationẽ Sarrę, et Abrahę esse ex parte patris, et non ex parte matris. Vndê illis verbis insinuauit Abrahã, q Sarra soror eius vocaretur, quia filia erat patrui sui, sic q ex parte patris ad eũ attineret, & non ex parte matris. Tandem idem pater Augusti nus ait. Mirum esset q Abraham acciperet sororem in matrimonio, cûm iam recessisset necessitas, sicut in tempore Cain. Augu.

¶ Et quidem doctores asserentes q tactum est in argumento s. q Abraham verê sororem Sarram duxerit in matrimonium, moti sunt ad opinandum ex hoc q in Gene. vbi fit mentio q Abrahã duxit vxorem, non fit mentio q Sarra fuerit filia Arã, tamen fit mentio de Melcha, quæ nupsit Nacor. Gene. 11.

¶ Prętereà, vt patet ex serie textus, Abraham fuit primo genitus, q̃ Aram, quomodo ergo tandiu spectasse filiam Aram est credibile, vt eam duceret in vxorem?

¶ Ex dictis supra patet solutio ad argumentum, q Abrahã non duxit in matrimonium sororem legitimam, sed consanguineã quod fuit licitum. Immò addo amplius. Dato ita esset q sua esset legitima soror, non ob hoc conclusio falsa est. Quia potuit esse dispensatio interior, ad hoc quod benè fieret. Quòd si absq dispensatione: reprobandum erat tale coniugium, sed non fuit reprobatũ neq constat talem factam dispensationem, ergo conuenientius ẽ dicere non fuisse suam sororem legitimam, sed consanguineam. Quámuis Hieronymus super Gene. putet sororem fuisse verã ex parte patris. Contrarium tamen ibi Abulensis. Ad argu mentum. B Hierony. Gene. 11. & Abulẽ. gene. 20.

¶ In iure naturę stando in linea transuersali in omnibus alijs gradibus consanguinitatis dempto primo licitum est matrimonium celebrari. Hęc probatur sic. Illa esse probibita iure naturę nõ potest nobis aliter constare, q̃ ex ipsa ratione naturali dictante, q̃ fugimus quod nã aborret, & prosequimur quod natura amat. Signatum est enim lumen super nos, eo q ista nullo alio exteriori pręceptore docente cognoscere possumus. Sequitur ergo q illud maximê iudicabitur esse probibitum naturaliter, a quo omnes naturaliter (vt in plrurimum) abstinent. Ius enim naturale est idẽ 4. conclu Ratio. psal. 4. S. Tho. 12 q. 94. articu. 4.

apud

apud omnes, & est tale, quod semper, vel frequenter cōtingit. Se- A
quitur ergo quód cúm coniunctio in alijs gradibus consanguinitatis, dempto primo, non fuerit exoßa, immó satis vsitata apud omnes, ꝙ illud non est probibitum de iure naturę. Verisimile quidem est ꝙ si illud eßet naturali iure probibitum, ꝙ non esset sic in vsu frequenti, immó continuo, sed sic est (vt patet ex scriptura sacra) ꝙ fuerit in vsu, etiam quando genus humanum fuit multiplicatum sufficienter per totam legem naturę, vbi nulla lex fuit scripta exterius, ergo non videtur eße prohibitum in alijs gradibus. Alióqui sicut multiplicato genere humano ceßauit coniunctio in primo gradu īter fratres, etiam ceßaßet in. 2. &. 3 gradu inter consanguineos, sed cessauit prima coniunctio post multiplicationem generis humani, & non cessauit 2 (vt patet tempore Abrahę) ergo signum est ꝙ primum fuit iure naturę prohibitū, & non. 2. Immo etiam secundum legem Moysi licuit filios duorum fratrum iungi.

Florē. vbi supra.

¶ Item hoc patet, cúm apud alias barbaras nationes vbi solúm lege naturali viuitur, primus gradus coniunctionis non sit in vsu, tamen omnes alij s. c. Hoc experiētia nobis constat in isto nouo orbe, inter istos barbaros morem fuisse vt in primo gradu minimé matrimonium celebraretur generaliter. Bené tamen in omnibus alijs. Argumentum ergo est valdé efficax, ꝙ nulli alij gradus consanguinitatis probibiti fuerint lege naturali ad matrimonij coniunctionem dempto primo. Quare miror de doctoribus grauißimis aliás (quos propter eorum authoritatem nominare non licét) ꝙ sic affirment alios fuisse gradus consanguinitatis probibitos de lege naturali: dempto primo. Et ꝙ amplius mirandum, ꝙ. S. Tho. adducāt auctorem suę sententię, quod non credo doctorem. S. sic intellexiße, cú in ipse expreßé in loco citato ponat fratres solúm probiberi de lege naturali coniungi. Immo ad huc addit hos probibendos iure naturali secundario. Quomodo ergo diceret tantus doctor alios gradus prohibitos. Et. 22 expreßé videtur contrarium dicere. Cuius verba propter studiosos B

S. Tho. in 4. d. 39. Et idem 2. secun. q. 154. arti. 9. ad. 3.

sue

A ſuę doctrinę adducam. In reſponſione ad tertium dicit ſic. In S.Tho.
cõmixtione perſonarum coniunctarum aliquid eſt quod eſt ſecũdum ſe indecens, et repugnans naturali rationi: ſicut ꝙ cõmixtio fiat inter parentes, et filios, quorum eſt per ſe, et immediata cognatio. Nam filij naturaliter honorem debent parentibus. Vndé 9.de ani-
philoſo. dicit, quod quidam equus quia deceptus fuit vt matri cõ malibus.
miſceretur, ſe ipſum pręcipitauit, quaſi prę bonore, eo ꝙ etiam 47.
animalibus aliquibus in eſt naturalis reuerẽtia ad parentes. Alię verò perſonæ quę non coniunguntur ſecundum ſe ipſas, ſed per ordinem ad parentes non habent ita ex ſe ipſis indecentiam, ſed variatur circa hoc indecentia, vel decentia, ſecundum conſuetudinem, & legem humanam, vel diuinam. Quia (vt dictũ eſt) vſus Venereorum qui ordinatur ad bonũ commune ſubiacet legi. Ideó ſicut. P. Auguſtinus dicit, cõmixtio ſororum, & fratrum quãto
fuit antiquior compellente neceſſitate, tanto poſtea facta eſt dã Augu.15
B nabilior religione probibente. Hęc S. Aug. referente. S. Tho. Ec de ciuita.
ce dicit ꝙ exceptis parentibus, & filijs, alię perſonę decenter, vel ca.16.
indecenter coniunguntur, quia ſecundum conſuetudinem, vel contra, vel ſecundum legem diuinã, vel contra. &c. Sequitur ergo ꝙ non eſt indecens coniunctio, vbi non contra conſuetudinem, nec cõtra legem naturę. Cúm ergo ita ſit, ꝙ nunꝗ fuerit conſuetudo abſtinendi in matrimonio ab alijs gradibus conſanguinitatis, excepto primo, nec tunc fuit aliqua lex prohibens, ſequitur ꝙ talis coniunctio fuit decens, & licita. Vndé nec iure naturali reprobata. Itaꝗ; tenendum eſt in linea tranſuerſali ex lege naturali in conſanguineis ſolúm fuiſſe primum gradum inter fratres prohibitũ, ſaltim ſecundum ius naturę ſecundarium, vt póſt in ſecunda parte dicemus ar.21. Et alij gradus póſt fuerunt prohibiti lege diuina. De quibus ſtatim. Et per conſequens manifeſté elicitur ꝙ in
omnibus alijs gradibus (excepto primo) Papa poſſet diſpenſare In oĩ gra-
Immó & in primo, vt inferius fiet notum. Nam cúm non habeant du trãſuer
vim ex iure natur primeuo, ſed ſolúm ex iure poſitiuo, ad ſenſũ ſali poteſt
quem declarabimus in ſecunda parte, & Papa qui legem condi- Papa diſ-
penſare.

dit

Caietan⁹ 22.q.154 arti.9. Palud. d. 40.q. p.

dit,potest in eã dispensare.Seqtur ergo q̃ Papa poterit in oĩ gra du dispensare.Istam eandem sententiam approbat do.Caie. Et sic intelligit.S.Tho.Expressé etiam eam tenet Petrus de Palu. De quibus plenê in secunda parte dicemus,quando disputabimus in quibus gradibus consan.& affi.potuerunt infideles contrahere. A

5.conclu. Leui.18.

¶ De iure diuino positiuo veteri probibiti fuerũt plures gradus consanguinitatis,vltra primũ gradum.Hoc probatur. Leui. 18.Vbi in consanguinitate probibentur isti gradus. Primo dicitur. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat.Et infert.Nõ cum patre,non cum matre,nec cum sorore,nec cum nepti,nec cum nepote,nec cum amita,nec cum patruo.Ibi constat fuisse prçceptum diuinum,et legem probibitiuam illorum graduũ vltra primum.Diximus in conclusione. De iure diuino positiuo. Quia(vt infra ꝓbabo) illa omnia quę ibi sunt scripta,et exprçßé ꝓhibita,non sunt d̃ iure diuino naturali.Dixi etiã de iure diuino veteri.Vbi ꝑsonæ sunt.12.Mater:nouerca:soror: neptis: amita:matertera: vxor patrui: nurus: vxor fratris mortui cum liberis:prçuigna:filia prçuignę,vel prçuigni: soror vxoris. Quia in lege naturali permittebatur:vt in Iacob,qui duxit Lyam,et Rachelem.De quo in.2.p.latius. B

6.conclu. Math.19. Gene.2.

¶ De iure diuino Euangelico(quod omnes obligat) nullæ personæ sunt probibitę in matrimonio,nisi solum pater,et filia,filius et mater.Quia nusq̃ in Euangelio de matrimonio aliud reperitur circa personas:nisi illud Math.19. Vbi Dominus Iesus hoc declarans sacramentum:dixit.Ab initio masculum,& fœminam creauit Deus.Propter hoc relinquet homo patrem,& matrem,et adherebit vxori suę.Tunc sequitur q̃ Christus redemptor noster voluit istis verbis insinuare,q̃ in matrimõio alia debeat eße vxor q̃ mater,& alius vir q̃ pater. Alióqui si ,patrem,vel matrem liceret ducere,quomodo relinquendus eßet propter vxorem?Et sic declarant omnes doctores de iure diuino Euangelico.Immo et naturali eße probibitum,quódfilius ducat matrem, vel filia pa

trem

A trem. Et meritò, cùm videãt in Euangelio expressum, dicunt esse de iure naturali. Quia nihil reperitur in Euangelio preceptum vltra illud quod est de credendis, et sacramentis: qđ non sit de iure naturali: vt bené. S. Tho. ait. Cùm ergo istarum personarum prohibitio non sit de credendis, neq̃ de sacramentis: sequitur ꝙ sit de iure naturali. S. Tho. 12 q. 108. arti. pri.

¶ Ex quo sequitur (vt infra dicemus) ꝙ infideles iuncti in alijs gradibus (etiam prohibitis iure diuino veteri) bené contrahunt, eo ꝙ illud ius non obligabat gentilem populum, qui non suscepit legem. Sed lege Euangelica omnes tenẽtur. Nec tamen in ea aliquid preceptum est vltra primum gradum, vt supra diximus. Sic do. Abulen. Coroll. Notan. Abulen. p. regum. c. 8. q. 63

¶ Nunc restat tractemus de prohibitiõe iure positiuo facta. De quo sit prima conclusio.

¶ De iure positiuo antiquo prohibiti erant coniungi matrimonialiter consanguinei, vsq̃ ad. 7. gradum 35. q. 5. c. Ad sedem, vbi expressé determinatur, ꝙ intra. 7. gradum consanguinei nõ B iungantur. Hic nõ opus est alia ꝓbatione, nisi forte propter studiosos rationem adducere quare tot prohibuerit gradus Ecclesia Cuius rationem. S. Tho. in 4. assignat, vt amor, & dilectio hominum inter se diffunderetur in lege noua, quę lex amoris dicitur Vndé Spiritu sancto inspirãte suę Ecclesię d̃terminatum est, ꝙ intra. 7. gradum sic consanguinei non iungerentur, eo ꝙ cùm int̃ consanguineos naturalis sit quędam amicitia: et etiam ad extraneos extenderetur coniunctione maritali, quę coniunctio maximé causa est dilectionis Et sic facta est prohibitio in illis t̃pibus vsq̃ ad. 7 gradum. Et rationabiliter vsq̃ ad. 7. & non vltra. Quia non maneret vltra memoria consanguinitatis. Non enim stipitis facile haberetur vltra memoria. Item id benę factum est, vt septiformis gratię Spiritus sancti congrueret, quę gratia tunc maximé manifestata est in lege noua. 1. conclu. S. Tho. d. 40. ar. 4

¶ Ista lege reuocata solùm vsq̃ ad 4. gradum in consanguinitate generaliter ad omnes fideles prohibitio extensa est. c. Non debet. 2. conclu.

debet. Extra de consang. & affi. vbi dicitur. Non debet repręhensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoq; varientur humana. Presertim cum vrgens necessitas, vel euidens vtilitas id exposcit, quoniam ipse Deus ex his quę in veteri testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo. Hęc in textu. In fine cuius determinatur, q̄ prohibitio vltra quartum gradū non extendatur, quoniam in vlterioribus gradibus iam nō potest absq; graui dispendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Quaternarius veró numerus bené congruit prohibitioni coniugij corporalis. De quo dicit Apostolus, q̄ vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier. Neq; mulier habet potestatem sui corporis, sed vir. Quia quatuor sunt humores in corpore, qui cōstāt ex quatuor elementis. Et sequitur. Cúm ergo iam vsq; ad quartū gradum prohibitio coniugalis copulę sit restricta, eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum ęditis, vel ab alijs, vel a nobis, vt si quis cōtra prohibitionē huiusmodi pręsumpsserit copulari, nulla longinquitate deffendatur annorum, cum diuturnitas temporum non diminuat peccatū sed augeat. Hęc in textu. Quę libuit híc ascribere: quia omnia valde sunt notanda. Et quidem ratio huius restrictionis quę in textu assignatur: bona est sub illis verbis. Quia homo ex quatuor humoribus constat. Nam vsq; ad quartum gradum homines consanguinei cognoscunt, & amant se mutuó, & vsq; ad talem gradum videntur aliquid simile portare ex parentibus, quod est causa amicitię. Communiter enim filij imitantur parentes, & similes eis sunt in aliquo quatuor humorum, ex quibus homo componitur, quę similitudo paulatim diminuitur. Quaré postq; excedit quartū gradū, iā pené nulla est. Et sic non maior habetur amicitia, & familiaritas inter tales consanguineos post quartum gradum, q̄ habeat ad extraneos. Propter qđ cessauit ratio illa prohibitionis, vsq; ad 7. & optimé ad quartum restricta est.

[Margin: A]
[Margin: Ad Roma. 7. & 1. corin. 7.]
[Margin: B]
[Margin: Quare vsq; ad. 4. gradum restrictio facta.]

¶ Item (vt S. Tho. dicit) sancté valdé restricta est illa prohibitio. Periculosum enim valdé erat. Quia concupiscentia, & negli-

[Margin: S. Tho. d. 40. ar. 4.]

A gligentia prçualente: numerosam consanguineorum multitudinẽ homines non obseruabant. Et sic laqueus damnationis multis inijciebatur ex remotorum graduum prohibitiõe. Quaré optimé facta est vsq; ad quartum gradum prohibitio. Quia vsq; ad quartam generationem homines solent viuere. Sicq; non poterit consanguinitas a memoria aboleri. Quód si vsq; ad. 7. eßet: facilê posset aboleri.

¶ Post istam legem prohibentem solúm vsq; ad quartũ gradũ ex speciali priuilegio cum omnibus istius noui orbis incolis concessum est in. 3. & 4. gradibus etiam matrimonialiter cõiũgi poße: vt patet ex expreßa extrauaganti summi pontificis Pauli. 3. ex speciali priuilegio. Dixi. Ex speciali priuilegio. Nã nõ existimo legem fore (vt aliqui opinantur) quandoquidem lex omnes ligat & omnibus vniuersaliter fauet. Tamen hçc dispensatio non ad omnes christicolas se extendit, sed solúm ad istos neophitos huius B noui orbis. Sequitur ergo manifesté eße priuilegium, & dispensationem quandam. Et hoc priuilegium tam in gradu consanguinitatis, q; affinitatis intelligitur. 3. conclu. Priuilegium. Pauli tertij.

¶ Sed anteq; vltrá progrediar, propono per modum argumẽti contra istam conclusionem, in qua diximus fuisse priuilegium istis concessum, vt in. 3. & 4. gradu possint iungi. Sequitur ergo si vnus distat in. 3. gradu a stipite, & alius in vno, vel in duob9, q; isti duo (inter istos neophitos) non poßent matrimonio iungi, hoc autem est falsum, ergo & illud ex quo sequitur. Et probatur sequella ex expreßa determinatione. Extra de consan. & affi. c. Quod dilectio, vbi sunt hçc verba. Si alicui data est indulgentia, q; in. 6. gradu possit contrahere, intelligitur si vterq; distet in. 6 gradu. Alióqui si vnus in. 6. & alter in. 5. dispensatio non tenet. Sequitur ergo in proposito, q; si hoc est priuilegium, & non lex, q; si vnus distet in. 2. a stipite, & alius in. 3. q; non poterunt isti duo contrahere, cúm ad priuilegium requirat q; vterq; eodem gradu distet, in quo sonat dispensatio. Argumẽtum vrget. Et patet eße expreßam determinationem. Attamen, nos non id obseruari vi- Dubiũ. An quando vnus p duos & alius p tres distãt cõiungi possint. Argumẽtum.

demus,

demus, eo q cúm tales quando vnus in.2. & alter in.3. dicuntur distare in.3 (vt dicemus) iudicamus posse iungi, quia in.3. consanguinei iungi possunt. Equidem si esset lex, verum esset. Si tamen est priuilegium, contrarium est determinatum in loco allegato. A

Solutio. Inno. ¶ R. ex mente iuris consultorum, qbus in hoc maximé credendum. Innocẽ. intelligit verum esse q in argumento proponitur, et sic intelligendum vt textus disponit. Et probat. Quia priuilegiũ contra ius cõmune (cúm sit odiosum) strictè intelligendum est, sed priuilegium non sic odiosum debet latissimé interpretari. At, cũ hoc priuilegium odiosum sit, debet strictè interpretari. Hec Innocentius. Verúm hec opinio non placet Panor in eodem. ca. qui tenet contrarium, dicens Quomodocunq priuilegium sit, vel facta sit dispensatio q quis in.3. gradu possit ducere consanguineam, poterit ducere. Quód si alia ab stipite solúm distet per vnum gradum, dum ipse distet per tres, tales in iure dicuntur distare in.3 gradu. Et dicit contra Innocẽti. q licét dispensatio sit stricti iuris, debet recipere interpretationem a iure cõmuni, ex quo loquitur in mã iuris. Facit. ca. Ad audientiam, de deci. Et ca. In his, de priui. Nam statuta (licét sint odiosa) capiunt nihilominus interpretationẽ a iure, vt not. Inocen. in ca. Causã, de rescrip. Et bar. i. l. Omnes populi. ff. de iustitia, et iure. Qd autẽ hoc sit verũ induco finem huius. ca. vbi Papa fundat se super consuetudine. Nam ex cause expressione colligitur mens disponentis, vt in. ca. Intelligentia, de verborum sig. et l. Cum pater, in §. dulcissimis. ff. de legi. Et p Dig. in reg. fi. de re. iu. li. 6. Ex istis manifesté apparet solutiõ ad argumentum. Dato quidem hoc sit priuilegium, qui a stipite distat in.3. gradu, poterit ducere consanguineam, que distat a primo, eo q secundum ius isti tales in.3. gradu dicuntur distare. Et quidem ca. solúm fundat se in consuetudine. Quia talis erat consuetudo, vt semper priuilegium, seu dispensatio intelligeretur, quando vterq eodem gradu distabat a stipite.

Panor. cõtra Inno. B

Inno. Bar. Dignus.

Nota. ¶ Ob qd ẽ notãdum qd do. Panor ibidem notat, consuetudinẽ tantum valere, vt personas habiles ad matrimonium reddat inha-

A inhabiles. Notandum (inquam) propter illa quę nos dicturi sumus quando de matrimonio infidelium differemus. Hanc sententiam Panor. tenent Ioa. cal, quód computatio in iure intelligatur secũdum illum qui magis distat. Expreßum est in ca. fi. eodem titulo Potest etiam hęc solutio confirmari, eo quód dispensatio facta in materia matrimoniali debet largé intelligi in fauorem matrimonij, sicut notat Abba in. ca. Non debet, de consan. et affini. Et felinus, in. ca. Postulasti, de rescriptis. Et Guillelmus de monte laudugno in suo sacramẽtali ad finem, quód quãdo dispensatio est facta super impedimento affinitatis, extendit̃ ad impedimentum publicę honestatis, licét de eo non fuerit facta mentio. Sic tenendum quidquid dicat Ioa. An. in Arbore affi. de quo vide Hieronymũ curiel in matrimonio regis Anglię, dubio. 8. p. 2. argumento. 7. — Ioa. Cal / Abbas. / Felinus. / Guillel. / Ioa. An. / Hieroni.

¶ Dubitatur. 2. circa hoc. Vtrum illi qui iuncti erant in. 3, vel 4. gradu ante dispensationem, iam facta dispensatione necessario matrimoniũ teneat, ita vt non poßint separari. Item. Dato facta sit dispẽsatio, sed ipsi ignorãt impedimentũ. V rum quoties B nouerint, poßint separari ad libitum. Hoc dubium potest aliquos decipere, nisi aduertant. — 2. dubium

¶ Pro solutione notãdũ primo, quód summus Põifex, aut cõcilium generale totam Ecclesiã repręsentans, non potest aliquod sacramentum instituere de nouo. Quia a Christo omnia instituta sunt. Nec hanc potestatem quę est excelentię reliquit Eccleæ suę licét potuißet. Et ob id non potest facere quód nõ est baptismus sit baptismus, et quód nõ ẽ confirmatio, sit confirmatio. Et sic de alijs. De quo in. 4. sen. quando de sacramentis in genere disputabimus in nostris resolutionibus. — Nõ potest Ecclesia nouum sacramentũ instituere licet Christus potuit communicare illi hoc

¶ 2. Notãdum, q̃ licét hoc ita verum sit, tamen Ecclesia potest circa sacramenta multa pręcipere, & prohibere, & sacramentalia quędam addere, & alia tollere. Item & circa personas quę debent recipere ipsa sacramenta. Itaq̃ & potest declarare has personas legitimas ad tale sacramentum suscipiendum, & alias non eße idoneas, maximé in matrimonio, quia contractus est per- — S. Tho. 3. p. q. 64. ar. 4. contrarium. Sco. in. 4 d. p. q. 3. et alij.

tinens

tinens ad conuictum humanum. A

1. conclu. ¶ Coniuncti in.3. vel.4. gradu, ante dispensationem factam (dummodo fuerit tempore fidelitatis ipsa coniunctio) non sunt veré coniuges, & vno, vel altero volente recedere celebrabitur

Ratio. p. diuortium. Probatur. Quando tales iuncti fuerunt, non fuit verũ matrimonium, quia personę illegitimę erant, ergo nõ poterit esse adueniente dispensatione, nisi ipsi voluerint de nouo contrahere Patet. Quia constitutiones matrimonij ad pręterita non retrahuntur. 13. d.c. Ante triennium. Et. 35. q.3. de incestis. Et de consan. & affini. c. Nõ debet, vbi dicitur. De cętero liberé copulẽtur.

R. ratio. ¶ Idem patet ex notabilibus. Summus Pontifex Paulus.3. per dispensationem in.3. &.4. gradu non facit matrimonium, quod

S. Tho. d. 40. ar. 4. Ricardus d. 40. q 6 Celaia. d. eadẽ. q. p. non erat matrimonium, cùm non possit, sed solùm manifestat personas legitimas ad contrahendum consanguineos in.3. &.4. gradu. Sequitur ergo ꝙ etiam facta dispensatione quocunq; petente diuortium: celebrabitur Sic glo. in allegato c. Non debet. Hæc B etiam sententia est docto. Sancti in loco allegato, & Ricardi, & Celaya.

2. conclu. ¶ Etiamsi facta dispensatione qui contraxerunt in.3. & 4. gradu se simul tractauerint vt vxor, & vir, eodem modo sicut anté, siue scientes, siue ignorantes impedimentum, si non affuit nouus consensus (saltim interior) nullo modo est quantum ad Deũ

Ratio. p. matrimonium. Probatur. Primo. Si sciuerint impedimentum pręteritum, & iam nullum esse. A principio non fuit matrimonium, ergo nec modo, per cohabitationem, neq; per copulam Quia ad hoc ꝙ sit verum matrimonium requiritur mutuus

Supra. ar. 2. & per omnia de consensu. In.4. sen. d. 26. & 27. consensus expreßus inter personas legitimas, sed iste non est, quia a principio quando fuit, non valuit, cùm personę fuerunt illegitimę. Nec est consensus, sed solùm cohabitatio, & copula, ista autẽ non sufficiunt ad matrimoniũ (vt nos superius laté probauimus) Et patet extra de restitu. spolia. c. Ex parte.

2. ratio. ¶ Si ista cohabitatio mutua sufficeret sine nouo consensu, sequeretur ꝙ sola ipsa, & accessus carnalis facerent matrimonium

Patet

A Patet. Quia consensus non retro trahitur, vt patet ex c. allegatis proxime, ergo perindé est, acsi non præcessisset. Ex hoc patet. Quia si ignorat impedimentum, a fortiori matrimonium non validatur per solam cohabitationem mutuam. Dixi. Si non adsit nouus consensus, saltim interior. Nam quando verba expressé p̄cesserunt, sufficit nouus consensus interior, vt probauimus supra ar.3. Dixi. Quãtum ad Deũ. Quoad Ecclesiam veró erit præsumptum matrimonium in illo qui sciuit a principio interfuisse impedimentum. Et cúm iam nullum sit, manet eodem modo sicut anté. Quia Ecclesia præsumit eum non velle peccare. Expresse hoc determinatum in c. Ad id, de sponsa. Et pro clariori intelligẽtia sit 3 conclusio.

¶ Inter illos q̃ cõtraxerunt in gradu prohibito post dispensationem factam: si interueniat nouus consensus interior, ipsis scientibus, vel ignorantibus impedimentum præteritum: verũ est matrimonium, vbi expressio consensus præcessit anté, quando nõ valuit matrimonium. Quia ad hoc q̃ matrimoniũ valeat, sufficit cõsensus expressus inter legitimas personas, sed sic est quando dispensatio facta est: quód interuenit consensus, et expressio est anté, et personæ sunt legitime, ergo verum erit matrimonium. Dixi. Siue sciant impedimentum, siue non. Nam quomodocunq; interueniat de nouo consensus, sicut solet sæpissimé contingere, quando homines reflectunt se supra se, tunc solent de nouo se obligare, ille est consensus sufficiens, et iam personæ sunt legitimæ, licét a principio nõ fuerunt, ergo verum est matrimonium. Quia si non esset verum matrimonium, maximé: quia non est consensus expressus sed hoc non obstat, cúm iam expressio a principio facta fuit, ergo est verum matrimonium: siue sciant impedimentũ, siue ignorent. Illud enim non obstat quominus sit.

3. conclu.

Ratio.

B

Sup. ar. 2.

¶ Dixi. Dummodo præcesserit expressio consensus, quia si non præcessisset (vt nos ĩ principio quando de consensu probauimus) non esset verum matrimonium per solũm consensum interiorem. Itaq; illis qui expressé contraxerunt cum impedimento, ob q̃ tũc licét

Sup. ar. 3.

matrimonium non tenuit, damus quód per solúm interiorem con A sensum de nouo contrahant cũ illa, cum qua expressum habuerunt & si tunc non valuit. Quod tamen non concedimus in illis, qui nun
Ricar. d. q̃ habuerunt talem expreßionem consensus. Sententiam hanc ex
27.&. d. preßé tenet Ricardus, & multi alij, quos nos supra recitauimus.
40. q. 6. Sic ob fauorem matrimonij affirmat glo. in c. Non debet, supra
Panor. allegato, quam approbat Panor ibidem.

4. conclu ¶ Si postq̃ duo coniuncti sunt matrimonialiter in gradu pro hibito, ante nouum consensum: alter eorum, vel vterq; transierit ad aliud matrimonium: secundum est validum, etiamsi anté fue rit facta dispensatio, & ablatum fuerit primum impedimentum Hęc conclúsio est tam manifesta ex supra dictis: vt probatione nõ egeat. Eo enim q̃ primum nullo modo tenuit, si non adsit no uus consensus, consequens est q̃ secundum sit ratum, & verũ ma trimonium Alióqui si secundum non teneret: eßet: quia primum fuit validum, sed non valuit, vt supra probauimus, quia nõ erãt personę legitimę, neq; póst valuit, quia nõ fuit cõsensus. ¶ Hę cõ B clusiones mente tenendę sunt: paßim quidem inueniet quilibet ca sum contingere, neq; facile poterit minister expedire, nisi perpẽ derit primum non valuiße, nec sufficere dispensationem factam nisi post dispensationẽ nouus interuenerit consensus. Huic senten-
Ricar. d. tię adherent q̃ doctißimi veri, tam ex nostris Theologis, q̃ ex
40. q. 6. iuris doctoribus.

¶ ARTICVNVS. 44.

De computatione graduum.

Vomodo gradus sint conputandi in consangui nitate, quatuor conclusionibus declaratur. Qua rum prima est.

1. conclu. ¶ Computatio graduum secundum ius cano nicum sic est: vt tot sint gradus cõsanguinitatis, quot personę descendentes a stipite, vna dempta: ita q̃ si perso

nę

A ne sũt quatuor cum ipso patre a quo trahitur origo, gradus erũt tres. Probatur. Gradus in consanguinitate ex eo attẽditur: quód vnus est ab alio, ergo tot erunt gradus: quot sunt isti respectus vnius ad alium, sed inter quatuor personas solùm sũt tres respectus, et inter tres personas solùm duo respectus, ergo similiter et gradus erunt. Capio patrem. Certũ est q; pater secundũ se gradum non constituit, nisi in ordine ad illum qui ab ipso descendit. Ergo ipse cum filio qui ab ipso primum constituit gradum, & ipse filius in ordine ad illum qui ab ipso alium gradum, iã duo sunt gradus, & tres sunt personę. Et sic consequenter in alijs. Seqtur ergo veritas cõclusiõis. Vndé, si vellis in aperto cognoscere quot sunt gradus consanguinitatis, numera personas omnes vsq; ad cõmunem parentem, & quot sunt personę (vna dẽpta) tot sunt gradus consanguinitatis. Nec potest eße aliqua deceptio, in qua omnes conueniunt computando gradus, secundum ordinem ascendẽtium, vel descendentium, quando vnus ab alio. Sed tamen in linea
B collaterali in qua non vnus ab alio, sed vterq; ab vno stipite descendit: est aliqualis difficultas in compoto. Aliter enim secundum canones, & aliter secundum leges. De quo sit 2. conclusio.

¶ In linea transuersali tali gradu duo distant inter se, quanto distant a communi parẽte proximo. Probatur. Filij duorum fratrum sunt consanguinei, neq; vnus est ab alio, sed tamen vterq; ẽ ab vno, quia s. a patre suorum patrum: s. ab Auo habent vterq; principium. Tales duo erant consanguinei in gradu illo in quo distant a parente proximo, sed ab ipso distant duobus gradibus. s. a communi Auo vtriusq;, ergo ipsi filij duorum fratrum eodem gradu distabunt inter se. Nam conueniunt in illo communi parẽte, & vnius ad alium distantia solùm penes distantiam ad illum communem parentem iudicanda est. Et hoc in ęqualiter distantibus. Sed d inęqualiter distantibus sit tertia cõclusio. 2. conclu. Ratio.

¶ In linea collaterali inęqualiter distantes a communi parẽte tali gradu distabunt inter se, quanto illi qui magis distãt a communi parente. V. g. Capio filium filij sororis, & me ipsum. Si vo- 3. conclu.

lo

lo cognoscere quo gradu distem ab illo, iam videbo quo gradu ip A
se distat a communi parente. Et sic est quod a parente proprio, qui
erat filius sororis meæ distat vno gradu, & a sorore per duos, quæ
erat Auia sua, & a patre Auiæ suæ, qui est Auus meus, & proa-
uus suus, per tres gradus distat, & ego disto a patre meo per vnũ
& ab Auo meo, qui erat suus. Proauus per duos, ille distat per tres
a communi parente, ego per duos, nos distamus tribus gradibus cõ
sanguinitatis. Et hoc probatur expressè. Inter me, & filium filij
sororis meę non est alia propinquitas, nisi in ordine ad commu-
nem patrem, a quo vterque descendimus, ergo non potest inter nos
maior esse propinquitas, quam sit in ordine ad illum parentem, sed
alter distat per tres gradus ab illo cõmuni parente, ergo & vter
que inter se est necesse talem habere distantiam, & non maiorẽ pro
pinquitatem. Alióqui non consideraretur propinquitas in consan
guinitate ratione illius cõmunis parentis. Eadem ratione si vnus
distet per quinque gradus, & alius solúm vno, isti duo dicuntur inter
se quinque gradibus cõsãguinitatis aproximare, vel distare. Quia B
non est distantia, neque propinquitas nisi in ordine ad illum a quo
proximé procedunt. Et sic non potest esse maior propinquitas, quam
sit illius qui magis accedit: vt si Petrus iunctus esset Ioanni, &
Martinus distaret ab illo eodem Ioanne per duas leucas, certũ
est quod Petrus a Martino distaret secundum illam distantiam, se-
cundum quam distat a Ioanne ipse Martinus, dato Petrus sit Io
anni propinquans. Itaque in eis non oportet aliud cautius attende-
re, quam deuenire ad parentem communem proximum. Quo vento:
videre oportet quot sunt personę descendentes, vsque ad illam de
qua querimus, & dempta vna, tot gradus erunt. Et sic videre ex
alia parte quot sunt similiter gradus, & si ęqualis distantia sit,
tot gradus erunt, quot sunt vsque ad proximum parentem. Quôd
si fuerint gradus inęquales inter ipsos collaterales, erit tanta di-
stantia inter eos, quanta est illius qui magis distat.

4. conclu ¶ Secundum ius ciuile gradus tot sunt, quot sunt personę ip-
sę descendentes ex vtraque parte: vt duo fratres sunt in secundo
gradu,

A gradu, cùm tamen (secundum canones, & iam dicta) sint in primo, & filij duorum fratrum sunt in quarto gradu secũdum leges, cùm (secundum canones) sint in secundo gradu, & sic consequẽter. Ita, φ duplicantur gradus ad ius canonicum, secundum ius ciuile: vt qui sunt in secundo gradu secundum ius canonicum, secũdum ius ciuile dicãtur esse in quarto gradu. Ratio diuersitatis ẽ. Ratio. Quia leges attendunt discessum a communi patre ex vtraq; parte. Sed rationabilior est cõputatio canonum. Nam non est bené intelligibile φ detur secundus gradus sine primo, vel quartus sine tertio, sed secundum leges ita est φ primus gradus non datur, neqũe. 3. sed. 2. & 4. & 6. Veruntamen modus computandi legum non caret ratione, cùm respectum habeant ad successionem hereditatis vnius post alium. Et ob id talem seruat in gradibus cõputationem.

¶ Cętera alia quę ad consanguinitatem spectant, in gradib9
B prohibitis in iure naturę stando ipsis infidelibus, spectanda sunt ĩ secunda parte, in qua (Deo duce) de matrimonio infidelium disputabimus, & de gradibus consanguinitatis prohibitis iure naturę, & iure diuino, latißimé.

¶ ARTICVLVS. 45.

Vtrum summus Pontifex valeat dispensare in omnibus gradibus consanguinitatis.

[Q]Vãq; in. 2. parte de hac dispẽsatione simus disserturi laté, pro nunc nõ erit ab re aliqua prelibare. Pro quo sit conclusio.

¶ Papa in omnibus gradibus prohibitis iure positiuo humano dispensare potest, non tamen in prohibitis iure naturali, vel iure diuino Euangelico. Hęc conclusio patet. Quia ille solùm potest in lege dispensare, qui legem condidit. At summus Pontifex legem condidit de gradibus consangui. quia olim de. 7. nunc de. 4. (vt supra dictum est) ergo et poterit.

1. conclus.

Ratio.

terit dispensare. Hac etiam ratione probatur. 2. pars à cõtrario A
sensu. Sed ipse de gradibus prohibitis iure naturali, vel iure diui
no nihil condidit, ergo in eis non poterit dispensare. Qui autem
sup. a. 43. sint isti: iam nos diximus supra, et infra in. 2. parte latius dispu
tabimus.

Dubiũ optimum. ¶ Dubitatur. 2. Vtrum si Papa sine causa rationabili, sed so
lùm ad libitum, modò prohiberet vsq; ad. 8, vel nonum, vel deci-
mum gradum, et aliqui iungerentur: eßet matrimonium.

Dillutio. ¶ Ad hoc dubium (quicquid dicat quidam grauißimus, & doctissimus vir) dicendũ, q quomodocunq; Papa prohiberet. 5. 6. vel. 7. vel. 8. gradũ, dũ tamẽ in alijs gradibus posset matrimonialiter coniungi, verè teneret prohibitio, et qui contra legem iungerentur, non eßent veri coniugati. Summus enim Pontifex potest circa personas ad matrimonium aptas illegitimas efficiendo, vel legitimas declarando, cùm primò, vsq; ad. 7. gradũ eßet prohibitio, et modo vsq; ad. 4 solùm. Sequitur ergo q cùm hanc potestatem fateamur ei concessam, q etiam si in gradu vlteriori id B faciat, tenebit factum, licét ipse forte peccet. Probatur a simili.

Simile. Nam sicut plurima alia approbamus: ab eo facta, quia potestatem habet, licét ipse malefaciat: vt si dispenset solùm pro libito in iure positiuo, concedimus factum tenere, licét ipse absq; causa faciendo peccet. Quarê ergo a simili non concedimus in matrimonio, quandoquidem eum concedimus habere potestatem prohibendi nonnullas personas, et illegitimandi? Ego nescio quo iure: si potuit vsq; ad. 7. gradum olim, modò non poßit, si velit, etiam vsq; ad vndecimũ, sic q sicut ille qui intra septimum cõtrahebat, tũc non verè contrahebat, quia erat illegitima psona, sic et qui post vndecimum prohibitum, si intra ipsum contraheretur. Primum autem neceße est concedant omnes, ergo et. 2. Dixi tamen in conclusione. Dum modo poßit matrimoniũ celebrari cum alijs. Quia tot gradus prohibere poßet, vt sic non manerent personę aliquę

Nota. legitimę ad matrimonium: nullatenus teneret prohibitio. Quia non habet ad hoc facultatem, nec potest ipse destruere, et impedi

re

re quod Deus ordinauit, et ad quod natura inclinat. At cum Deus Gene. 2.
A matrimoniū instituerit, et ad id natura inclinet, seqtur quód summus Pontifex non potest id in vniuersum impedire, impediret tamen si nullę personę manerent legitimę ad matrimonium. Et sic ꝓbabiliter credo verum esse: eū qualēcunq; gradū ꝓhibere posse, licét malefaceret pro libito probibendo. Si tamen matrimonium aliás poßet celebrari cum alijs, oporteret talem tenere, et obseruare probibitionem. Et si qui contra ipsam iungerentur, non eßet veri coniuges. Math. 19. Sup. ar. p.

¶ ARTICVLVS 46.
De impedimento affinitatis.

Ost impedimentum cōsanguinitatis sequitur affinitatis. Cuius diffinitio communiter aßignatur a doctoribus hoc mō. Affinitas est attinentia, vel propinquitas personarum ex carnali copula ꝓ
B ueniens, omni carens parentella. Diffinitionis huius veritas sic declaratur. Ex carnali quidē copula fit quędam propinquitas, quę vocatur affinitas, carēs parētella. Quia si parentella esset, iam tunc consanguinitas eßet, & non affinitas. Affinitas diffinitur.

¶ At veró vt clarius procedamus: oportet primo notare, ꝙ in affinitate gradus sunt: sicut in consanguinitate. Et sic eodē modo computari debent. Nam illo eodem gradu sum affinis illi, cui habuit consanguineus meus accessum, quo gradu ei sum consanguineus: ita ꝙ si sum ei in secundo gradu consanguineus, ero vxori suę, vel illi cui ipse copulatus est affinis in secundo gradu. 1. nota.

¶ Est etiam notandū, gradus affinitatis aliquos esse de iure naturali, alios de iure positiuo diuino, alios de iure humano. 2. nota.

¶ Et pro fundamēto principali oportet prius quęrere. Vtrū affinitas veré sit vinculum naturale, sicut & consanguinitas. Pro quo sit prima conclusio.

¶ Affi

1. conclu. ¶ Affinitas ita est quodam naturale vinculum, sicut & consanguinitas, causatum ex coniunctione ordinata ad carnis propagationem. Probatur ex Aristo. Super communicationem naturalẽ fũdatur amicitia naturalis. Quę communicatio naturalis fit duobus modis. Vno modo secundum carnis propagationem, secundum quam vnus est ab alio, vel ambo ab vno tertio. Alio modo causatur per coniunctionem ordinatam ad carnis propagationem, quę coniunctio est per matrimonium, vel per carnalẽ copulam. Propter quod Aristo. ibidẽ dicit, ꝙ amicitia viri ad vxorem est naturalis, eo ꝙ sit quędam communicatio naturalis inter ipsos, ex qua naturaliter sequi necesse est talẽ amicitiã. Et ob hoc sicut per propagationem carnis causatur quędã naturalis amicitia, & quodam vinculum naturale, quod consanguinitas dicit: ita per carnalem copulam, vel coniunctionem ad hoc ordinatam (vt est matrimonium) causatur vinculum quodã naturalis amicitię, quod affinitas dicitur, quo homo ęqualiter se habet ad cõsanguineos vxoris, sicut ad suos, eo modo quo vxor est vnum corp9 cum viro. At, quia non est simpliciter vnum cum viro, sed quasi ab extrinseco: ideó quicunq; attinet viro, attinet vxori, non autẽ ĩ eodẽ genere attinentię, sed attinet viro cõsanguinei vinculo cõsanguinitatis, & ipsi vxori vinculo affinitatis. Et ꝙ sit hoc vĩculũ naturale, expręssé. 35. q. 1c. c. Fraternitatis. De quo infrá. A B

Aristo. 8. Ethi. c. 12 S. Tho. lectio. 12. sup. 8. Ethi. Aristo. 8. Ethi. c. 12 Math. 19.

2. conclu. ¶ Ista naturalis amicitia, quę affinitas dicitur, licét ex omni copula carnali, quę est cum commixtione seminum oriatur, maximé tamen causatur ex matrimoniali coniunctione. Probatur ꝙ causetur ex omni copula etiam illicita, & fornicaria. Sic Pau. Qui adheret meretrici, vnum corpus fit cum ea. Sequitur ergo ꝙ quámuis sit per copulam illicitam, nichilominus est illud naturale vinculum. Idem patet. 35. q. 1. Nec eam. Extra de eo qui cogno. consan. vxo. suę. c. Discretionis. Et c. Tuę fraternitatis. Hoc oẽs doctores affirmant. Ex eo enim ꝙ fit veré coniunctio talis ad propagationem, naturaliter huiusmodi causatur vinculum. Hęc conclusio est contra Corras. li. 1. miscel. c. 3. qui ait. Ex cõcubinatu affini

Contra. Coras. libro. p. misce. c. 3. 1. corin. 6

A finitatem non oriri, quę sit impedimentum ad matrimoniū. Quia concubinatus lege permißus est. Sed valdè deceptus est hic doctor. Nam coitus coniugalis est licitus, & tamen oritur affinitas ex eo. Et dato concubinatus lege ciuili sit permißus, illicitus tamē est. Dixi in conclusione. Dummodò sit seminum commixtio. Nam si vir extra seminat, nisi a fœmina recipiatur, non contrahitur affinitas, cùm non facta fuerit carnis vnitas, quæ fundamentum est talis vinculi naturalis. Ita exprèssè determinatum 35. q. 3. c. Extra ordinariam. Et de eo qui cog. cons. vxo. suę. c. Fraternitatis. Sic communiter intelligunt doctores. Vide Ferdinandum Loazes in tractatu de matrimonio, dubio. 1. & dubio. 15. Laté Couarru. in epithome.

Ferdinā. Loazes. Couarru. 2. p epito. c. 6. §. 7.

¶ Probatur vltima pars conclusionis, q̄ maxime causetur ex copula maritali. Nam hoc vinculum fundatur in amicitia quadam naturali, qua amamus coniunctos nostris consanguineis, si-
B cut ipsos consanguineos, sed hoc maximé apparet in matrimonio Immò & sunt nomina imposita ad id, vt socer, gener, mi cuñado, cuñada. Et apud istos neophitos etiam tempore infidelitatis id ipsum reperitur. Tamen in coniunctione fornicaria (licèt sit vinculum naturale) nō est ita naturalis amicitia. Immò ex tali copula potius generantur odia, rixæ, contentiones, dißensiones. Nec sūt nomina imposita ipsis affinibus ad declarandā aliquā amicitiā.

¶ Ex quo probabiliter dici poßet, discrimen esse inter coniūctionem maritalem, et fornicariam, q̄ in maritali est quodam vinculum naturale, seclusa omni lege positiua, quod vinculum se extendit ad certos gradus, sicut et de consanguinitate supra dictū est, in quibus eodem modo oportet iudicare, sicut in consanguinitate. Vnde Papa in eis potest dispensare, sicut et in gradibus consanguinitatis dictum est. Tamen q̄ per coniunctionem fornicariam hoc vinculum naturale non extendatur vltra illam personā cum qua facta est coniunctio. Non (inquam) deriuatur ad consaguineos talis affinitas, ex tali illicito concubitu proueniens. Hoc solùm ē stando in lege naturali, seclusa omni lege positiua, eo q̄ nō

Nota differentiam inter affinitatē contractā ex illicita copula, et ex licita.

videtur

videtur esse naturalis amicitia inter consanguineos mulieris, et viri, qui copula fornicaria iunctus est mulieri. Immo potius sunt inimicitię. Quaré tales gradus per copulam illicitam causatos possemus dicere esse solũm ex iure positiuo meré, et sic Papã posse in illis ad libitum dispensare. Et pro hoc videtur facere tex. Deus qui. Extra de diuortijs, vbi prohibet Papa nequis ducat illã quam frater tempore infidelitatis duxit vxorem. Quod non dicit de cõcubina fratris. ¶ Lectorẽ obsecro vt aduertat ad hęc. Nã ex istis poterit vnum dubium graue vsq; ad ista tempora desideratum in proprijs terminis exacté diffinire. ¶ Si quis inter istos tempore infidelitatis cognouerit vnam, et póst baptizatus duxerit sororem, vel consanguineã in 2. gradu illius quã cognouit tempore infidelitatis. An poterit retinere, vel sint tales separandi. Legant diligenter Theologos Scholasticos. Legant et iurisperitos, in quibus non inuenient aperté dubium elucidatum, neq; poterit solui, nisi prius ob oculos habeamus: nunquid hoc vinculum affinitatis sit naturale, vel solúm sit ex iure positiuo? Quia si ex iure positiuo sit, clarum est tale matrimonium non debere dissolui. Si ex naturali iure ortum habet: sicut consanguinitatis, quomodo poterit stare matrimonium?

Dubium.

¶ Item, oportet considerare: si eodem modo nascitur hoc vinculum per matrimonium, et per fornicariam copulam. Et tunc quęrere de tali infideli, si fuit vxor eius illa cum q̃ habuit accessũ vel non. Quod dubium proximé iam enodabitur plené.

Obiectio.

¶ Cõtra illud qđ dictũ est, ꝙ sit ad affinitatẽ necessaria seminũ cõmixtio videtur expręssus textus. Extra de spõsa. c. Iuuenis vbi dicitur, ꝙ cúm quidam contraxit sponsalia cum puella, et nisus corrumpere eam, non potuit, et postea ille iuuenis duxit in matrimonium consanguineã illius puellę. De quo cõsultus Papa: determinauit, hoc matrimoniũ. 2. esse dissoluendũ. Ex isto sic arguitur contra conclusionẽ. Hoc matrimonium. 2 est dissollutum, & non nisi per affinitatem contractam cum puella, cum qua nõ fuit seminum cõmixtio, ergo sequitur ꝙ non est necessaria.

¶ Re

A ¶ R. dupliciter. Primo vt respondet quidam doctor, q presu ponitur in illo ca. q iuuenis ingressus fuerit claustra virginalia, et seminauerit. Qui concubitus de se erat sufficiens ad cõmixtio nem seminum. Immo non oportet ad conceptionem q puella se-minet. Hęc ille. Fateor q sufficiens est solutio. Et sic nihil contra conclusionem. Nam ex quo sententia summi Pontificis fundatur q fuerit seminantio, ex hoc pręcepit matrimonium postea con-tractum cum consanguinea illius quam cognouit esse dissoluendũ.

1. Solutio Aris. 1. de gene. animali. c. 2. & 2. de ge. animali. c 4. dicit. q nõ requiritur q mulier actiue agat. Et S Tho. 3. p. q. 32. ar. 4. Cõtra docto. sub in. 3. sen. d. 4. q. 1. & alios.

¶ Sed tamen quia forté aliquis acutius pręponderans verba textus instabit dicens, q ibi sit expreßum iuuenem attentasse con sumare, et nõ potuisse, potest. 2 dici ad argumẽtũ, ibi impedimẽ tum ortum fuiße cum secunda non propter affinitatem, quia nulla forté fuit causata, quandoquidem non fuit seminis emissio sed fuit ortum impedimentum publicę honestatis ex hoc q ille iu uenis illam puellam póst septẽnium sibi sponsauerat. Quod impe dit contrahendum, et dirimit contractum. Sic intelligit textum Panor ibidem. Idem affirmat do. de Palude, et addit, q ibi fuit B impedimentum ortum ratione certa, propter sponsalia quę post septẽnium ille approbauit. Vel quia maritali affectu attentauit. Nam attentatio quę fieret maritali affectu, maximé cum illa cũ qua posset matrimonium contrahi, causaret affinitatem ratione dubij. Vndé si constaret de copula carnali, non esset credendum, nisi in foro conscientię q non eßet seminis receptio. Quaré si in illo foro cõstet nõ fuisse seminis receptionẽ, neq attẽtationẽ fa-ctã maritali affectu, nullũ vinculũ contractum eßet. Hęc de Palu.

Palud. d. 40. q. p.

¶ Et vltimo circa ista nota non eße sic necessariam seminum cõmixtionem, q si fœmina non seminet, non insurgat tale impedi mẽtum (quicquid dicat Archidi. super c. Extra ordinariam. 35 q. 3. & Hug. lau. vicem, & Innocen, quód requiritur fœminæ semi natio, & q cõmisceatur semini viri.) Quandó semen mulieris nõ est necessarium ad prolis generationem. Alióqui virgo Maria nõ diceretur mater Christi. Sed sufficit q ipsa fœmina ministret materiam, quę disponatur ad fetum ratione seminis viri. Immó dicunt

Aris. 2. de ge. animali. c. 19. & Plato. Et Auicẽ. p. c. de mẽbris. Idem cõmmẽ. 5. metaphi. c. p Et. S. Tho. 12. q. 81. a 5.

dicunt aliqui ꝙ sine carnali copula potest causari, si sit receptio
Florenti. seminis. De quo, S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 11. A

Corolla. ¶ Ex hoc etiam habes ꝙ si vir intrans claustra seminat extra vas, ꝙ non oritur impedimentum affinitatis, nec oritur ex cõcubitu spadonis, quia non emittit semen.

¶ ARTICVLVS 47.

In quo declaratur quo iure affinitatis gradus sint probibiti.

Iam restat diffiniendum quo iure gradus affinitatis sint probibiti. Et quot. Ad quod respondendum erit eodem modo sicut supra diximus de cõsanguinitate, distinguendo iura. s. ius naturę, ius diuinum positiuum vetus, & Euangelicum, & ius purę bumanum. Et sit prima conclusio. B

p. conclu. ¶ Stando solùm in iure naturę, si aliquis affinitatis gradus ē probibitus, in quo non licet alicui matrimonium contrahere, solũ est filij cum nouerca. Quia si aliquis est gradus probibitus, maxi
p. Ratio. mé ille qui rationi naturali bene institutę repugnat, sed sic videt̃
Math. 10. repugnare quòd aliquis in vxorem capiat illam, cum qua pater
p. corin. 6 vna caro facta est.

2. Ratio. ¶ 2. De iure naturę debetur debita reuerentia vxori patris & obedientia, ergo maximé secundum tale ius repugnat illã ducere in vxorem, quia ipsa deberet pręstare obedientiam ipsi filio viri sui, cùm vxor teneatur naturaliter viro suo obedire. Hanc sententiam videtur. S. Tho. approbaße ex illo Pauli. 1 Corin. 5.
S. Tho. 1. co. 5. lecti. 1. Auditur inter vos fornicatio, qualis neq; inter gentes, ꝙ quis acceperit vxorem patris. Acsi vellit B. Paulus dicere. Tam enorme factum eße, vt sic iuri naturali repugnet, quandoquidem gentes id obseruant, quę nullam aliam babẽt legem. Satis probabile ē boc, maximé ex obseruantia quam habent in prouintia Mexicana, ꝙ vitio detur si quis vxorem patris, seu nouercam ducat ĩ

vxorẽ

A vxorē post mortem patris. Sic Viruesius episcopus Canariensis in illo suo opusculo pulchro de matrimonio regis Anglię, in probatione. 6. Hipotesis tenet, iure naturę prohibitum nouercam habere in vxorem. *Viruesius episcopus*

¶ Dixi in conclusione. Q̄d si aliquis gradus est prohibitus, est iste, tanq̄ dubitatiué loquens. Et sic est. Quia dubium est: vtrum iste gradus sit iure naturę ꝓhibitus. Et ꝓbabile est ꝙ nō, non obstantibus supra dictis. Ratio est. Nam si hoc eßet naturale, idem esset apud omnes, sed non est idem apud omnes: cúm talis consuetudo non seruetur apud omnes gentes, ergo videtur id non esse naturale. Hoc probatur experimento. In ista prouintia Michuacanensi nunq̄ tempore suę infidelitatis id obseruatum est, vt certo intellixi ab ipsis, qui antiquitus erant sacerdotes celebrantes matrimonium. Verum est tamen, ꝙ si viuente patre filius accedebat ad nouercam: occidebatur, post mortem autē patris capiebat in vxorem, siue fuißet vera vxor patris, siue concubina. *Michuacanen. cū nouerca contrahebant.*
B Credibile ergo est: non eße talem gradum affinitatis iure naturę prohibitum. Aliás, quomodo in istis duabus prouincijs quę confines sunt: non idem seruatur? Immó (vt Plutarchus refert) apud ciuiles homines gentiles fuit consuetum quód filius nouercam duceret in vxorem. Et Valerius Maximus etiam id narrat. Et B. P. Augustinus super Leuiticum. q. 16. affirmat non eße de iure naturę. Quare omnino hoc remanet dubium: vtrum sit talis gradus affinitatis prohibitus iure naturę, & remanet certum ꝙ si aliquis est prohibitus: iste maximé. Et do. Abu. absoluté dicit non eße de iure naturali, sed de positiuo. Vndé Papa poßet dispensare, licét non expediat. Idem Caie. *Plutarch. Valerius. Augu. su p Leuiticū q. 16. Abulen. p. Regum. 8 q. 152. Caie. 22. q 154. ar. 9*

¶ Nec hoc contrariatur illi sententię superius allatę, ꝙ affinitas sit de iure naturę, siquidem potest esse ipsam affinitatem naturalem esse, tamen ꝙ nullus gradus talis affinitatis sit prohibitus, sed liceat in omni gradu contrahere. Exemplum est in manifesto. Nam consanguinitas inter filios duorum fratrum naturalis est tamen non est apud gentiles prohibitum in tali gradu contrahere.

re. Immó consanguinitas in istis infidelibus est vinculum naturale amicitię, sic, vt vix ad alios haberent amicitiam, nec alicui subuenirent: nisi coniunctis sanguine. Experientia didici, & modó post baptismum perseuerat in eis, vt illos intimé diligant, qui sunt eiusdem sanguinis, tamen inter eos non erat prohibitum matrimonium, ergo ista duo non sunt contraria, et q affinitas sit quodã vinculum naturale, & q in nullo gradu de lege naturę sit ꝓhibitum contrahere matrimonium. A

Solutio Pauli authoritatem

¶ Sed restat respondere ad illud Pauli, ex quo videbatur ꝓbari hunc affinitatis gradum esse probibitum inter nouercam, & prętuignum. Tenendo non esse prohibitum: potest dici Paulum loquutum de illo qui viuente patre proprio duxit vxorẽ nouercã. Quod nunq̃ auditũ est adhuc inter gentes. Ob id Paulus tantúm increpat factum. Sic sentit Petrus de Tarantasia Paulum sensisse. Idem Sedulius in eodem loco Et ex ipsa littera. 1. Cor. 5. videt inferri. Vbi dicitur. Auditur inter vos fornicatio, qualis neq̃ int gentes. Et quidem si id factum fuisset post mortem patris: simile auditum esset inter gentes. Et quamq̃ non inter omnes, saltẽ fuit apud aliquas, vt ex supra dictis patet. Et. 2. Cor. 7 aperté insinuat esse factum, viuente patre. Quia dicit. Scripsi non propter eũ qui fecit iniuriam, nec propter eum qui passus est. Sic do. Roffen. in libro quem ędidit de matrimonio regis Anglię. Et facit ad propositum consuetudo in prouincia Michuacanensi, q quis desponsabat sibi puellam, & quia non erat tantę ętatis, vt ad concubitũ esset apta, loco illius suffecta erat mater. Et ipsa mater volens loco filię se traddebat, & cúm esset in ętate sufficienti cesabat a concubitu cum suo genero. B

Taratãsia Sedulius.

2. cor. 7.

Roffen.

2. conclu

¶ De iure diuino positiuo veteri plures gradus affinitatis fuerunt probibiti in matrimonio, dempto isto primo. Hęc conclusió probatur ex illo leuiti. 18, vbi probibetur nouercam ducere, & vxorem patrui, et nurum, et vxorem fratris mortui cum liberis, sororem vxoris, et filiam prętuigni, vel prętuignę. Ratio huius ꝓhibitionis fuit, vt concupiscentię modus adhiberetur inter illas ꝑsonas

A sonas,quę simul cohabitare contingebat. Nam cúm electio sit possibilium,quando ei sibi prohibitum matrimonium credebat,abstinebat a concubitu.De quo nos superius.Tamen hęc lex diuina positiua legis veteris non omnes obligabat, vt nos dicemus,sed solũ ligabat populum iudaicum,qui talem legem recepit, non gentilium,cúm gentiles solúm tenebanttur obseruare gradus prohibitos lege naturali.At,quia tales gradus(vt diximus in prima conclusione)non sunt prohibiti iure naturali:sequitur ꝙ non tenebãtur obseruare.De quibus latius in.2.parte. Aristo.3. ethi.ca.2. et.3.Et.6 ethi.ca.2. S.Tho.12 q.13.ar.5 12.q.98. ar.5. Abu.exo. 30. q. 15

¶Iure diuino positiuo Euangelico(quod omnes obligat) nullus gradus ẽ prohibitus affinitatis.Probatur.Nõ reperitur tale pręceptum in toto nouo testamento,sed solúm illum locum Pauli citatũ legim9.Dixi ꝗ iure diuino positiuo obligãte oẽs. Nã ius positiuũ vet9 nõ oẽs obligabat. Qđ cessauit ĩ aduẽtu nr̃i redẽptoris Iesu.Ob id nõ habet vĩ aliquã illud vet9 ꝓceptũ.Trãslato enĩ sacerdotio,necesse est legis translatio fiat.Et qdẽ ĩ lege noua ꝗ oẽs obligat cuiuscũꝗ cõditiõis,etiã infideles,nõ reperitur talis ꝓhibitio. 3. conclu. Viruesiu. in tra. matrimoni. Ad heb.7 S.Tho.12 q.103.ar. 3.&4. Abul ma 18.q.90.

B ¶Iure positiuo puré humano canonico licét olim fuerint prohibiti.7.gradus affinitatis,intra quos non poterat quis contrahere,postea tamen solúm vsꝗ ad.4.prohibitio restricta est.Probatur eodem modo sicut et diximus de consanguinitate,ex.ca. Nõ debet,de consang.et affi. Nam eodem modo,et iidem gradus ab Ecclesia sunt prohibiti in consanguinitate,et affinitate,neꝗ aliqua est differentia.Patet de antiqua prohibitione,vsꝗ ad.7.gradum factam similiter de vtroꝗ.35.q.2.ca.De affinitate. 4.conclu S.Tho.in. 4.d. 40. arti.4.

¶Sed tamen cum neophitis huius noui orbis per Paulum 3.summum Pontificem restrictio facta est vsꝗ ad.2.sic vt in.3. et vltra gradibus affinitatis eis coniungi liceat. Hęc non indiget probatiõe,sed solũ videre exꝑssã sup hoc factã esse dispẽsationẽ. Quã volo ĩtelligas factã esse sicut de cõsãguininate declarauimus ita ꝙ sũmus Põtifex in.3.et.4 gradu ãte coiũctos nõ cõpellit manere sic ꝑ talẽ dispensationẽ,sed prębet facultatẽ vt possint simul contrahere de nouo,faciens eos personas legitimas,quę ante erãt illegi 5.conclu. S.Tho.in 4.d. 40. Ricar. iti. q. 6.

illegitimę.

¶ Tamē (ne forté aliquis ofendiculum habeat in isto impedi- A
mento affinitatis) libet q̃ breuissimé declarare affnitatis gradus
quos modo probibitos ab Ecclesia affirmamus. Et hîc adducere
illos qui antiquitus probibebantur, licét mō nullam habeant vim.
Equidem modus affinitatis qui nunc in vsu is est. Q̄d si qui iungū-
Gene. 2. Math. 19 p. cor. 6. tur matrimonio, vel accessu carnali: fiunt caro vna. Et ex tali
coniunctione surgit, ꝙ omnes consanguinei viri sunt affines illi
mulieri in eodem gradu, in quo erant consanguinei viri, vt supra
diximus. Ita ꝙ si erant in. 2, siue. 3. consanguinei viri, in eodem
sunt affines vxori illius consanguinei. Idem de copula carnali illi-
cita. Eodem etiam modo ex parte fœminæ omnes consanguinei
illius fiunt affines ipsi viro in eodem gradu, in quo fœminæ erant
consanguinei, sed tamen consanguinei vxoris, et consanguinei
viri non sunt affines inter se aliquo gradu, vt patet de consan. et
affi. ca Quód super his, sicut duo fratres ducunt duas sorores. B
Sicq̃ de reliquis. Ratio huius est. Quia ista affinitas causatur ex
coniunctione cum consanguineo. Qui ergo non est iunctus meo
consanguineo per matrimonium, neq̃ per copulam carnalem, nō
est aliquo modo mihi iunctus. Qua de re inter me et ipsum nulla
erit affinitas, sed solúm erit affinitas cum illo qui iunctus fuit
meo cōsaguineo. Hęc est affinitas, quę modo est in vsu, et ab Eccle-
sia pręcepta. Et omnia quę superius dicta sunt, de ista intelligūt.

2. modus affinita. ¶ Modus. 2. affinitatis olim ꝓhibitus erat, vt patet 35. q. 10.
per totā, quod impediebat, sicut iste primus modus, sed ablatum
est per. ca. Non debet, eodem ti.

¶ 2. autem modus est hic: vt si ego sum affinis vxori fratris
si post mortem fratris alius ducat ipsam, ille dicitur esse mihi
affinis in isto. 2. modo affinitatis. Quia videtur mihi magis atti-
nere, q̃ vnus extraneus Et eo ꝙ talis fit vna caro cū affine mea,
videtur mihi et aliquo modo iungi. Itaq̃ hęc affinitas insurgit
ex coniunctione cum affinibus, sicut prima consurgebat ex con-
iunctione cum consanguineis. Et tādem omnes qui iungerentur ei-

dem

A dem affini meę, sunt in eodē gradu mihi affines, in quo est ipsa.

¶ Modus. 3⁹. affinitatis olim prohibitus, et in vsu erat, quando quis iungebatur affini in. 2. Isto modo erat mihi affinis, in. 3. modo. Verbi gratia. Ille qui duxit mihi affinem in primo gradu factus est per illam coniunctionem mihi affinis in. 2. modo, vel gradu. Et ille qui iungeretur isti meo affini in. 2. modo, fieret mihi affinis in. 3. genere. Et sic deinceps. 3. modus.

¶ Affinitas sic est vinculum naturale, vt etiam mortua illa persona per quam contracta est, adhuc semper maneat. Hęc patet. 35. q. 10. ca. Fraternitatis. Vt si frater meus coniunctus est matrimonio, vel copula carnali cum Maria, ipsa mihi est affinis et. Et etiam mortuo fratre adhuc ipsa semper mihi affinis est. Ratio est. Quia hęc affinitas insurgit ex illa pręterita coniunctione. Quia facti sunt duo: caro vna. Sequitur ergo q̄ cum illa actio semper maneat in facto, nunq̄ poterit desinere eße vinculnm ex huiusmodi coniunctione causatum. B Nam ad pręteritum non est potentia. Quaré non potest non factam fuiße talem vnionem, etiamsi frater meus moriatur. Sicq̄ non potest fieri, q̄ talis affinitas non fuerit causata. 6. conclu. Math 19. p. cor. 6. Aris. 6. ethi. ca. 2. S. Tho. p. p. q. 25. arti. 4. & doc. theo. in. p. d. 32

¶ Licét affinitas sit vinculum naturale, sicut consanguinitas non tamen in infinitum extenditur, sed suos habet limites: ita vt vltra non progrediatur, siue sit in linea recta, siue in linea transuersali. Quia consanguinitas non in infinitum extenditur, sed suos habet limites, vt experientia constat, cúm post. 5. vel. 6. gradum non plus tales se ament, q̄ extranei. Saltim habet finem. Alióqui omnes nos amaremus, tanq̄ si eßem⁹ consanguinei, cúm veré simus consanguinei. 7. conclu Caie. 22. q. 154. arti. 9. B. Bona. d 40. q. p. Ricar. ibi. q. 2.

ARTICVLVS 48. A

De dispensatione in gradibus affinitatis.

Vbitatur circa hoc. Vtrum summus Pontifex poßit dispensare in oĩ gradu affinitatis. Libet hanc quęstionem mouere propter aliquos scrupulosos, & propter nonnullos graues doctores, qui vident nimis quantum ad hoc restringere potestatẽ summi Pontificis. Et primo declarabo sententiam istorum doctorum Póst autem dicam quid tenendum probabilius. Oportet prius in memoriã reuocare quomodo aliquis gradus est ꝓhibitus iure naturali, alius iure positiuo diuino veteri, alius iure diuino Euangelico, alius iure humano canonico.

Vi Coua. 2.p epi. c. 6. §. 9.

¶ Ad hoc dubium respondet do. Petrus de Palude, quem sequtur ad litteram, B. Anto. Et ponit conclusiones. Quarum prima ẽ.

Palud. d. 40. q. p. 1. conclu. S. Anto. 3. p. ti. pri. ca 11.

¶ In primo gradu affinitatis, sicut & consanguinitatis dispẽsari non potest, eo ꝙ sit contra ius diuinum, & naturale, cũ vxoribus patris debeamus eandem reuerentiam, sicut & parentibus. B

2. conclu.

¶ In linea transuersali in primo gradu affinitatis non potest dispensari, vt. s. aliquis contrahat cum vxore fratris iam mortui. Hoc probant isti doctores. Quia est contra ius diuinum, & naturale. Et sic Papa non potest dispensare. Immó & post multiplicationẽ generis humani ãte & post dilluuiũ creditur hoc prohibitum naturaliter, nisi secundum ꝙ in lege Moysi permißum ẽ ad suscitandum semen fratris mortui sine liberis, sicut patet in Gene. ĩ Thamar, & filijs Iudę.

Ratio Palu. & Flo.

Gene. 13.

3. conclu.

¶ Papa potest dispensare in secundo gradu, & sic in alijs: vt s. quis contrahat cũ filia fratris, quod non erat probibitum in lege: Et ꝙ filij duorum fratrum contrhant, & sic de alijs. Eodẽ etiam modo de affinitate. Nec probãt hanc conclusionem aliunde, ꝗ eo ꝙ non est de iure naturę probibitum, nec in lege veteri, nec noua. Quod videtur eße plené de iure positiuo humano, in quod potest summus Pontifex.

¶ Et

A ¶ Et ad hęc addit. B. Antoninus, ꝙ cùm affinitas ita contrahatur per fornicationem, sicut per actum coniugalem, ille qui cognouit aliquam mulierem fornicariè, non potest contrahere cũ filia eius, vel germana eius, sicut nec posset contrahere matrimonium cum filia vxoris suę ex alio viro, nec cũ sorore eius ea mortua. Et secundum Petrum de Palude, in hoc Papa dispensare nõ potest. Qui tamen casus sępe peruenit ad audientiam confessorũ. Paluđ.

¶ Reperitur tamen Papa Martinus. 5. dispensasse cum quodam, qui contraxerat, & consumauerat matrimonium cum quadam germana eius quam cognouerat fornicariè, cum magna tamen difficultate. At verò quia res erat occulta, nec ille erat aptus ad religionem, vel ad remota eundum, vndè scandalum esset ex diuortio, si factum fuisset, prius ordinauit plures Theologos, & canonistas super hac re habere collationem: vtrum ipse posset in hoc dispensare, nec conuenerunt in conclusione, sed aliqui dixerunt ꝙ poterat, alij contrarium affirmauerunt. Et quia tenendũ B est certum, & dimittendum incertum, secundum Augustinum, đ pœnitẽtia. d. 7. Si quis, nulli consulendum est, sed potius prohibẽdum procurare dispensationem, etiam a Papa, contrahendi cum tali, cuius, scilicet matrem, vel germanam carnaliter cognouit. Sed si post contractum, & multo magis consumatum tale matrimonium obtinuit dispensationem remanendi cum illa, dimittendum est negocium iudicio Dei, nec condemnandum. Hęc. S. Anto. S. Anto. Augus. S. Anto.

Ex istis doctoribus habemus, vel summum Pontificem non posse dispensare in primo gradu affinitatis in omni linea, siue recta, siue transuersali, vel difficulter poße, eo ꝙ ipsi credant, vel esse iuris naturalis, vel eße iuris diuini, in quod non potest summus Põtifex. Sed tamen bona venia istorum sit. 4. conclusio contra eos. vbi supra. §. 1.

B ¶ In omni gradu affinitatis in quacunꝙ linea, siue ascendẽtium, siue transuersaliũ potest summus Põtifex dispensare. Probatur. Si summus Pontifex non poßet dispensare in istis gradibus affinitatis, maximè eßet (vt ipsi dicunt) quia est de iure naturali, vel de iure diuino, sed nullum istorum obstat quominus possit dispensa- 4. conclu. In omni gradu affinitatis potest Papa dispensa.

ssit:

ßit dispensare.Non eo ꝙ sit de iure naturali talis affinitas. Quia A
licét tales gradus sint de iure naturali, saltim per matrimonij cō
iunctionem,non tamen est iure naturali probibitum matrimonium in omnibus,sed solùm in isto,ꝙ quis ducat nouercam,sicut supra probaui.Ergo sequitur quód etiam si sit iure naturali talis affinitas,poterit dispensare.Nam non est probibitum stando in iure naturali copulari in illis gradibus, sicut patet in. 2,et 3, et 4. gradibus consanguinitatis, qui gradus licét sint de iure naturali,tamen quia non est iure naturę probibitum matrimonium contrahere in illis gradibus: summus Pontifex licité potest dispē sare,sicut & ipsi fatentur.Seqtur ergo ꝙ esse tales gradus affinitatis de iure naturę non impedit quominus poßit summus Pontifex dispensare,cúm illi non oēs sint iure naturę probibiti.Aliud enim est dicere,talem gradum eße de iure naturę,& aliud talem gradum eße probibitum de iure naturę. Nam in primo posset dispensare,& in secundo crediderim ꝙ non.Sed isti doctores B
Vigue. in c.16.§.7 ver.9. (iudicio meo) ꝓ eodem sumunt ista duo,cúm tamen multum differant.In quo deceptus est Viguerius Granatensis.

2. ¶ Item.Nec ꝙ sit de iure diuino probibitum obstat quominus possit dispensari. Quia si est ius diuinum probibens tales gradus affinitatis, non est aliud,nisi illud vetus Leuiti.18.vbi tales gradus probibentur,sed hoc non obstat. Quia cúm illud fuerit ius diuinum vetus,abrrogatum est per ius diuinum nouum,& nullā vi
Ad heb.7 babet ex se.Translato namq; sacerdotio,necesse fuit legis transla
S.Tho.12 tionem fieri,sed si vim habet est,vel quia id erat naturale,vel qa
q.103.ar. id in Euangelio est pręceptum. At non erat illud naturaliter ꝓ
3.et.4. bibitum, vt probatum est.Nec in Euāgelio est tale pręceptum,ergo illud ius diuinum non est alicuius valoris,& obligationis secūdum se,nisi de nouo fuerit approbatum,sicut inferius in secunda parte probabimus.Ergo sequitur ꝙ poterit summus Pontifex dispensare in omni tali gradu affinitatis.Immó & potest dispensa
Viruesius re vt quis ducat nouercam.Quia dato sit de iure naturę, non ta
hipotesi. p men est de primis principijs, vt póst erit manifestum.

¶ Ex

¶ Ex quibus omnibus patet non eſſe tantę difficultatis q̃ ſum A mus Pontifex diſpenſet vt quis ducat in vxorem illam cuius ſororem prius cognouit carnaliter, ſicut B. Antoninus refert. Nã temporibus noſtris diſpenſatum eſt cum domino Petro de Aluarado gubernatore prouintię de Guatemala. Nec eſſe dubitandum, quin potuerit diſpenſare, vt quis ducat vxorem fratris mortui, ſicut diſpẽſatum cum rege Anglię. Quod negotiũ diebus noſtris ventilatum, & diffinitum fuit per Clementem 7. q̃d in omni gradu, & impedimento lege poſitiua humana conſtituto poteſt ſummus Pontifex diſpenſare. Quód ſi diſpenſet abſq; cauſa: peccabit ipſe, tamen diſpenſatio tenet. In quo deceptus eſt Fortunius in. l. Gallus. §. Quid ſi tantum ff. De libe, & poſthu. putans diſpenſationem in huiuſmodi contra ius humanum, ſi abſq; cauſa, nullam fore in foro interiori. Deceptus (inquam) eſt. Quis enim audeat dicere: ſi quis cum diſpenſatione contraxit cum affine, etiam ſi B ne cauſa rationabili, q̃ non ſit eius vxor, ſed debeat relinquere? Et Felinus in c. Ad audientiam. 2. de reſcrip. dicit ipſum cum quo facta eſt diſpenſatio, etiamſi fiat ſine cauſa: tutum eſſe. Quamuis hoc non approbet Couarru.

Anto. f. o — Fortuni9 Garcia. — Felinus. Couarru. in epito. 2 p. capi. 6. §. 9.

¶ ARTICVLVS. 49.

Vtrum tempore infidelitatis contrahat̃ affinitas.

PRo cõplemento huiuſmodi impedimenti reſtat dubium in quo ſatis dubitatum etiam a doctis in iſtis partibus. Nec tamẽ ſatis explicatum, aut diffinitum ẽ. Et quidem docto. quęrentes. Vtrum per baptiſmum tollãtur omnes defectus: vt irregularitas &c. concludunt quód irregularitas quę ex peccato cauſata eſt, tollitur per baptiſmum, et non alia que ſine peccato. Hoc tamen impedimentum irregularitatis, quod eſt purê poſitiuum, non eſt vinculum naturale, et ſic non ad propoſitum de affinitate, quod eſt vinculum naturale.

S. Tho. 3. p. q. 69. Et cõmuniter Theolo. in. 4. d. 4.

¶ Dubium ergo hoc eſt. Si quis tẽpore infidelitatis duxit vxo

rem Bertam infidelem: vtrum mortua ipsa, et ipso baptizato, possit contrahere cum sorore illius, quam prius habuit, vel cum consanguinea in. 2. et aliis gradibus, vsque ad. 4. ante dispensationem Pauli. 3, vel vsque ad. 3. post dispensationem. Et si contraxit: vtrũ sit dissoluẽdum, vel non. At vt dubium magis appareat: quęro. Si fuit accessus tempore infidelitatis, nõ per matrimonium, sed per actum illicitum fornicarium. A

Nota. ¶ Pro solutione dubii oportet in memoriam reuocare quę sup̃ dicta sunt. s. quod affinitas sit quodam vinculum naturale, et non solúm vim habens ex iure positiuo, siquidem summus Põtifex pręcipiens quod affines in. 3, vel. 4. gradu non iungantur matrimonialiter, non facit gradum affinitatis de nouo, sed declarat pręexistentẽ ante omnem probibitiõem, et supposito gradu: pręcipit. Et quidem quod sit vinculum naturale, sicut et consanguinitas, omnes doctores affirmant ex Aristo. Saltim si sit per coniũctionẽ maritalem nullus dubitat.

The. doc. d. 41. 4. sententia. Arist. 8. Ethi. c. 12

1. conclu. ¶ Qui tempore infidelitatis habuit vxorem, et illo tempore durante mortua est, post baptismum non poterit ducere consanguineam illius intra. 4. gradum absque dispensatione. Probatur. B

Ratio. Affinitas est quodam vinculum naturale, ergo tale non tollitur. Quia quę naturalia sunt, eadem sunt apud omnes, siue fideles, siue infideles. Sequitur ergo quod tale vinculum naturale tempore infidelitatis ortum est cum consanguineis vxoris. Si ergo ortum est & per fidem non est ablatum, durabit semper, sed ipso manente fidelis non potest ducere affinem intra quartum gradum, ergo sequitur quod nec talis post baptismum poterit ducere, cúm iam sit factus fidelis.

S. Tho. 12 q. 94. a. 4

Confirmatio. ¶ Et confirmatur. Talis infidelis iam baptizatus non potest ducere in vxorem consanguineam intra quartum gradum sinę dispensatione, ergo nec potest ducere affinem intra eundẽ gradum. Consequentia est bona. Antecedens est verum, ergo & consequens. Patet a simili. Sicut vinculũ consanguinitatis est naturale sic & affinitatis, vt ex dictis patet. Si ergo non potest intra. 4.

Arist. 8. Ethi. c. 12

consan

A consanguinitatis, sic nec intra quartum affinitatis, postq̃ factus est fidelis, & tamen ātē poterat in infidelitate. Añs patet. Quia fidelis tenetur obseruare leges fidelium christianorum, hę autem sunt leges: vt nullus ducat affinem intra quartum gradum, ergo idem quod prius.

¶ Si talis factus fidelis posset ducere vxorem consanguineā intra quartum gradum illius, quam duxit vxorem tempore infidelitatis: ex eo esset: quia tuncquādo habuit accessum erat infidelis, nec tenebatur legibus christianorum, & poterat tunc ducere affinem in 2. vel. 3. gradu. Immò & in primo, sed non obstat. Nā dato ita esset q̃ legibus Ecclesię talis infidelis tempore infidelitatis non esset obnoxius, erat tamen legibus naturalibus. Lex veró naturalis est, vt per talem maritalem coniunctionem oriatur vinculum naturale inter consanguineos vxoris, & ipsum virum, & tunc etiam poterat ducere consanguineam in. 2. vel. 3. gradu, sed tamen póst fidelis factus minimé poterit, & non propter aliud nisi quia hoc vinculum naturale est, & fidelibus prohibitum, licét infidelibus concessum. Et intelligo etiamsi nunq̃ talis infidelis cognouerit, iam factus fidelis: suam primam vxorem, sed solúm loquor quando solúm durante infidelitate cognouit vxorem, & ipsa illo tempore mortua, post baptismum vir accipit vxorem consanguineam illius mortuę in. 1. 2. 3. vel. 4 gradu. Si enim cognouisset priorem vxorem post baptismum, nullum esset dubium. Nā nō posset ducere affinē intra quartū gradum. Dixi in conclusiōe Absq̃ dispensatione. Quia cum dispensatione bene potest, vt modo facta est in. 3. & 4. gradu p Paulū. 3. 3.

B

¶ Ad idem. Si posset talis factus fidelis ducere consanguineam intra. 4. gradum illius, cum qua habuit accessum quando infidelis: esset, quia per baptismum ablatum est tale impedimentum, vel talis pœna, sed ipsa affinitas non est ablata per baptismum. Quia non tollitur omnis pœna quantum ad homines, licét tollatur culpa. Quia adultera potest accusari etiamsi baptizetur, homicida, fur, raptor, sacrilegus, sicut ait glo. Extra de diuor. c. Gaudemus. 4. ratio. Glossa.

Duran.in 4. d. 4. q.3. demus. Et Dur. dicit. Baptismus tollit omnem pœnam, quo ad Deũ A
Et quo ad Ecclesiam illã solùm quę est constituta remitti baptizatis, sed non est constitutum vt affinitas contracta in infidelitate remittatur baptizatis, ergo non remittitur. Et sic semp manet.

5. ratio. ¶ Si talis poßet ducere vxorem post baptismum affinem intra. 4. gra maximè ex eo eßet, quia illa quę fecit in tpe infidelitatis non debent ei nocere, cum nulla lege tenebatur, sed non propter hoc excusatur. Quia (vt supra diximus cũ loquebamur d̃ disparitate cultus, et de impe. criminis) facta tempore infidelitatis nocẽt post fidem susceptam. Nam si quis tempore infidelitatis ꝓmitteret alicui fidem de matrimonio, viuente propria vxore, et haberet accessum ad eam, post fidelis factus, mortua prima vxore non poterit illam cui promisit habere vxorem, etiamsi post fidem susceptam nunq̃ promisserit, sed solùm habuerit accessum. Hoc probaui ex. ca. vnico, de conuersione infidelium. A simili ergo in pręsentiarum. Propter hoc quod tempore infidelitatis habuerit acceßum non excusabitur quominus factus fidelis non poßit ducere vxorem affinem intra 4. gradum. B

Supple. d. 27. q. 3. Supra ar. 32. de dis pa. cultus & ar. 34 de impedi. criminis.

¶ Probatur etiam. Extra de diuor. ca. Deus qui, vbi Papa dicit, ꝙ infidelis factus fidelis non contrahat cum illa quam frater duxit tempore infidelitatis. At, quia tex. expreßus: nulli licét dubitare. Sic supple.

Supple. d. 27. q. 3.

2. conclu. ¶ Qui tempore infidelitatis habuit propriam vxorẽ, et ipsa illo tempore mortua, fidelis iam factus ducit consanguineã illius prioris intra. 4. gradum absq; dispensatione: separandus est statim ab illa. Hęc conclusio differt a prima. Vbi dicebamus ꝙ non poterat ducere consanguineam primę. Multa enim non poßumus de iure facere, quę tamen facta tenent: vt qui emißit votum continentię: non potest de iure ducere vxorem. Si tamen ducat: factum tenet, et non sunt separandi. Ob quod ponimus. 2. conclusionem, ꝙ tales, si contraxerunt, sunt separandi. Probatur ex expreßis determinationibus. In. ca. Ex litteris, de consan. et affini. Et 35. q. 10. ferè per totam. Et patet ratione. Quando matrimo

p. ratio ad conclusio.

nium

nium est contractum inter illegitimas personas, est separandum; p.ratio.
A sed tale contractũ inter affines intra .4. gradũ ẽ ĩter illegitimas ꝑsonas (vt notum est) ergo est dissoluendum.

¶ Et adhuc probatur a simili de consanguinitate. Si talis infidelis post fidem susceptam contrahat cum consanguinea in 2. gradu sunt separandi ex determinatione Ecclesię, et sententia omnium, ergo etiam si contrahat in eodẽ gradu affinitatis sunt separandi, cùm eadem sit probibitio vtriusq;, et vtrumq; sit vinculum naturale, vt sępe dictum est. 2.ratio.

¶ Et pro clariori intelligentia, et fide istarum conclusionum, videtur textus expressus. 35 q.10. ca. Fraternitatis vestrę, vbi. Gregorius Papa probat affinitatem esse vinculum naturale, q̃ quidem causatur quomodocunq; sit coniunctio, siue fiat tempore infidelitatis, siue fidelitatis. Cuius verba hic non inseruntur ob vitandam prolixitatem. Fundat autem sententiam suam in Gregorius Papa.
B illo dicto. Erunt duo in carne vna, quod dictum fuit ante omnem legem positiuam, vt constat. Et secundum cõmunem opi. docto. dicentium, q̃ in baptismo non tolluntur deffectus, qui naturales sunt, posset dici esse opi. communem, quód et affinitas duret post baptismum. Quia est quodam vinculum naturale. Et nullo modo est sequella peccati. Affinitas enim causatur ex illa coniunctione quę est communis matrimonio, & copulę illicitę. Quare S. Tho. dicit hęc verba. In fornicario concubitu est aliquid naturale, qđ est commune fornicationi, & matrimonio, & ex hac parte affinitatem causat. Aliud est ibi inordinatum, per quod a matrimonio differt, & ex hac parte affinitas non causatur. Vnde affinitas semp honesta remanet, quamuis cã sit aliquo modo inhonesta. Hęc S. Tho. Ex istis verbis satis probari videtur hęc nostra sentẽtia, quód pôst baptizatus non possit ducere illam, quę est ei affinis, sicut nec consanguineam. Math.19. S.Tho.3. p q.69. et cęteri the. in.4.d.4 S.Tho.in 4.d.41. ar.p.q.2. ad primũ.

¶ Si quis tempore infidelitatis copula illicita habuit accessũ cum aliqua, pôst fidelis factus non poterit ducere consanguineã illius mulieris intra quartum gradum absq; dispensatione. Probatur. 3. conclu.

1 ratio. tur primo. Si teneamus affinitatem hanc esse naturale vinculum, A siue fiat per copulam illicitam, siue licitam: patet ex iam dictis, cùm eadē sit vtrobiq; ratio. Si tamen teneamus (sicut probabilitē posset deffendi) q; non sit tam naturale vinculum (saltim quo ad alios consanguineos per copulam illicitam, cum potius sint inimicitię, & odia, q; amicitię) sicut de consanguinitate: dico q; nihilominus conclusio est vera. Quia iste fidelis factus tenetur legibus Ecclesię, sed Ecclesia pręcipit vt nullus contrahat intra. 4 gradum cum consanguinea illius quam cognouit carnaliter, ergo se qt̄ q; talis nō pōt cōtrahere. Alióq; darēt hoc icōueniēs, q; aliqs fidelis baptizat9 nō tenerēt obseruare leges Eccl. sine dispēsatiōe.

2. ratio. ¶ 2. Si iste poßet ducere consanguineam illius cum qua tempore infidelitatis habuit accessum: maximé, quia tunc habuit copulam, quando non tenebatur legibus Ecclesię, sed hoc non impedit quominus postea noceat ei factum. Maior est nota. Et minor probatur. Minus est homicidium machinari in mortem viri, vt habeat vxorem tempore infidelitatis, q; acceßum habere ad mulierem, sed post baptismum primum impedit, vt non poßit B talem vxorem ducere, ergo & secundum impediet, vt non poßit ducere consanguineā illius cū qua habuit accessum. Consequentia bona est. Et añs probatur in c. vnico de conuer. infi. Quód autem minus sit mortem machinari in virum: certé est quantum ad impedimentum minus, licét peccatum sit grauius. Nam per copulā carnalem videtur eße vinculum naturale, quod non est per machinationem mortis alterius viri. Et tamen illud impedit etiamsi fuit factum tempore infidelitatis. Ergo a fortiori impediet si copula venerit tempore infidelitatis. Et sic post baptismum nullo modo potest ducere consanguineam illius, cum qua tempore infidelitatis habuit accessum intra gradum probibitum.

4. couclu ¶ Qui tempore infidelitatis cognouit carnaliter aliquam, & póst baptizatus duxit consanguineam illius intra gradnm probibitum, debet eam relinquere. Quia est impedimentum impediens contrahendum, & dirimens contractum. Ergo quandocunq; con

stet:

A ſtet: eſt diuortium celebrandum.

5. conclu.

Palude. Anto. Adria.

¶ Affinitas ſuperueniens matrimonio iam contracto: licét eum non diſſoluat, priuat tamen illum per quem cauſata eſt iure exigendi debitum ab alio, vſq; dum diſpenſetur cum illo: vt ſi quis cognouit conſanguineam vxoris: ſit affinis proprię vxori, et debitum ab ea non poteſt exigere, niſi diſpenſetur cum illo, qđ poteſt Epiſcopus, vt ſupra dictum eſt, et inferius dicetur in. 2. p.

¶ ARTICVLVS. 50.
De impedimento publicę honeſtatis.

POſt impedimentum affinitatis ſequitur de alio proximo huic, quod dicitur publicę honeſtatis, quando quis habuit ſponſam, & per illã coniunctionem, licét nõ fuerit ſequuta copula, nec matrimonium celebratum, ortum fuit quodam vinculum affinitati ſimile, per quod iſte
B vir non poteſt ducere conſanguineam illius ſponſę intra 4. gradum. Et ſimiliter conſanguinei viri non poſſunt intra. 4. gradũ ducere illam ſponſam ſui conſanguinei. Cuius diffinitio eſt. Publicę honeſtatis iuſtitia eſt propinquitas ex ſponſalibus proueniens, robur trahẽs ab Eccleſię inſtitutione propter eius honeſtatẽ.

Diffinitio publicę honeſtatis.

Quo iure hoc impedimentũ introductũ ẽ

¶ In primis oportet ſcire vnde hoc impedimentum ortum habeat. Vtrum ſit impedimentum ſtando in iure naturali, vel ſit de iure diuino, vel tantúm ſit de iure humano. Nam ſi ex ſtatuto Eccleſię ortum habet, infidelibus non erit impedimẽtum, qui nõ tenebantur legibus Eccleſię. Pro ſolutione ſit. 1. concluſio.

1. conclu.

Publica honeſtas ſolũ iure humano impedit

¶ Impedimentum hoc, quod dicitur honeſtas publicę iuſtitię, quod impedit matrimonium contrahendũ, et contractum dirimit non habet vim ex iure diuino, nec naturali, ſed ſolúm ex ſtatuto Eccleſię pręcipientis. Quia nuſq; adhuc in lege veteri, vbi aliqui gradus conſanguinitatis, & affinitatis ꝓhibiti ſunt, fuit mentio facta de tali impedimento, nec in lege Euangelica tale quid fuit conſtitutum, vt conſtat.

¶ Item. Nec de lege naturę. Nam cúm per sponsalia non fue- A
rit facta coniunctio naturalis, non videtur aliquod impedimentũ
ortum solúm propter promissionem de futuro matrimonio. Vn-
3.regũ. 2 dé vtrunq; patet ex hoc ꝙ Adonias petijt in vxorem Sunamitem
virginem a patre relictam, quod non fecisset, si fuisset impedimẽ
tum, vel legis naturę, vel legis Diuinę. Sequitur ergo quód cúm
sit impedimentum (vt patet Extra de sponsa c. Ad audientiam.
Et de sponsa impub. c. Litteras. Et c. Continebatur. Et lib. 6. codẽ
titulo) erit impedimentum solúm de iure positiuo canonico in
habilitãtis has ꝑsonas ad matrimonium. Nec habet aliundé vim
nisi ex Ecclesię authoritate potentis id pręcipere, vel prohibere
Theo. in 4. sent. d. 41. Hęc est sententia omnium Theologorum, & canonistarum.

Similitudo, & diuersitas inter publi. bones. & affini. ¶ Impedimẽtũ hoc licét simile videatur affinitati, tamẽ dif-
fert ab ea, eo ꝙ sit meré positiuum. Aliud tamen. s. affinitatis aliũ
dé trahit vigorem, & obligationem. Quámuis impedimentũ q̃d
oritur ex matrimonio rato, sed nõ consumato quidam vocẽt affi
nitatem, cũ m in veritate sit publica honestas. B

Abulen. math. 18. q. 90. ¶ Ex hoc habes, ꝙ circa infideles tempore infidelitatis non ẽ
opus de isto impedimento aliquid interrogare, aut perscrutari
cúm solûm tenerentur legibus naturę, & diuinis Euangelicis Et
nihil in his de isto impedimento. Quaré ipsos non ligabat aliquo
Impedimẽtum publicę honesta. in infidelitate nõ cõtrahitur. modo, sed ita poterant sponsam relictam a fratre ducere, & con-
sanguineam in primo, & in alijs gradibus ducere, sicut si non fui
sset probibitum. Immó (quod magis notandum est) si tempore in
fidelitatis fuit sponsata alicui, & relicta, poterit frater illius cui
fuit sponsata: póst fidelis factus illam ducere vxorem. Quod for
té alicui apparebit repugnare superiús dictis de affinitate, sed
minimé repugnat. Cuius ratio est diuersa hic, & ibi.

Concordãtia dicto. ¶ Non hoc contrariatur (inquam) illi determinationi superiꝰ
datę, quando loquebamur de impedimento criminis, vbi diximus
ꝙ si quis tempore infidelitatis promissit alicui matrimoniũ viuen
Supra ar 34. et. 49 te legitima vxore, & post baptismum habuit accessum, sed non
promissit, ꝙ tale erat impedimentum, quia nocebat ei quod factũ
fuit

A fuit tempore infidelitatis. Nec contradicit illi dicto ibidem, q si quis tempore infidelitatis machinatus est in mortem viri alicuius vt vxorem eius habeat in matrimonium, q non poterit pôst fidelis factus eam habere. Nam illud est expressũ in iure. De conuersione infideli. c. vnico. Ob quod nos conformiter ad iura determinauimus. De isto autem impedimento nihil tale reperitur scriptum, sed solúm quod est meré humanum. At, cúm fauores ãpliandi sint odia veró restringenda, videtur non esse aliquod impedimentum hoc post baptismum, sed posse tales adinuicem coniungi, sicut si non precessisset. Et sic existimo ista, & alia simul stare in veritate, nec contrariari, vsq dum Ecclesia cõtrarium determinet, cui omnia dicta, & dicenda, tam in isto speculo coniugiorum, q alibi libenter eius censure submittimus, neq aliquo modo ab ea deuiare in animo ẽ. Sed contradicta est argumentum. Protestatio authoris.

¶ Hic est iam fidelis factus. Ergo tenetur seruare leges fideliũ B & cõsequẽter Ecclesie precepta tenetur obseruare, sicut & ceteri christiani. Lex autẽ christianorum hec est: vt nullus accipiat in coniugium sponsam fratris, vel consanguinei intra. 4. gradũ vt patet in. c. allegatis, eodem titulo. Et clarius ibidem. c. Continebatur, vbi sunt hec verba expressa in fine. Si veró puella ante nubiles annos alicui desponsata fuerit, non licet alicui de cõsanguinitate ipsius, cui desponsata fuerit, eam ducere in vxorem, nec fas est eidem sponso de consanguinitate sponse aliquam sibi copulare. Hec in tex. Seqtur ergo ex istis, q cúm iste iam sit factus fidelis, nullo modo poterit sibi copulare illam, quam sponsatam reliquit frater, vel consanguineus, cúm veré fuerint sponsalia etiã tpe infidelitatis. Vel si potest eã spõsã relictã ducere: seqtur q aliqs est fidelis, & nõ tenet̃ obseruare leges Ecclesie absq dispẽtiõe. Argumentũ cõtradicta. Supple. d. 27. q. 3.

¶ Argumentum vrget. Nec video quo pacto possit solui tenendo sententiam hanc. Sed dicendũ q presupponit talem sponsaliorum coniunctionem factam fuisse tempore fidelitatis. Et sic illo tempore facta: prestãt impedimentum. Nec textus loquitur de sponsalibus contractis tempore infidelitatis. Quia de his que Solutio.

foris

Paulus. 1. corin. 5. foris sunt non pertinet Ecclesię iudicare, nec legem condidit de eis. Quod autem hoc pręsupponat textus: patet. Ibi enim loquitur summus Pontifex cum fidelibus, qui desponsauerãt puellam, et infert. Quód si fuerit desponsata. &c. Nulli ex consanguineis licebit accipere eam in vxorem. Quaré aperté ostenditur totã illã probibitinoem, et illud tale mandatum loqui cum fidelibus, et non cum infidelibus. Sequitur ergo q, cúm in casu a nobis posito sponsalitia facta fuerint tempore infidelitatis, q, non nocebit. Nam sponsus póst fidelis factus poßet ducere consanguineam sponsę intra gradum probibitum alijs christianis. Et similiter non probibet quin consanguinei viri poßint sibi ducere in vxorem sponsam illam, quandoquidem sponsalia fuerunt tempore infidelitatis. Tunc enim vinculum naturale nõ causatũ ẽ, sed plané sic est, ac si nullo modo factę fuißent tales sponsiones. Videtur solutio sufficiens, tenendo quod superius diximus. Nec video quopacto aliter poßet solui argumentum, nisi tenendo sententiam contrariam, quam qui vellet defendere etiam iuxta textum, posset impune. Etiã posset ꝓbari ex illo quod supple. d. 27. q. 3. dicit. Ecclesia non iudicat de his quę foris sunt. Verum est, quandiu foris manent, secús cum intrauerint Ecclesiã. Quia tunc etiam iudicat de his quę foris habuerũt. Hęc ille. Equidem graue nimis videretur q, istis tempore infidelitatis noceret vnum factum, quod meré positiuum est, nec aliquam habet iuris naturalis, vel diuini obligationem, sed solúm Ecclesię statuentis beneplacitum. Vndé magis pia videtur nostra sententia, quandó non est in contrarium Ecclesię determinatio, vel authoritas doctorum, siquidẽ alia est ratio in affinitate. Quia tempore infidelitatis facta est cõmixtio et alia ratio in impedimento criminis. Quia iniuria legitimo fit coniugi. Ob id illa quę facta sunt in infidelitate nocẽt, sed tamen in publica honestate nihil tale apparet. Quapropter nõ videtur nocere iã fideli facto.

Marginal notes: A (beside line 1); B (beside "pune. Etiã posset"); Supple. d. 27. (beside "pune. Etiã posset ꝓbari ex illo quod supple."); Supra arti. 34 &. 49. (beside "coniugi. Ob id illa quę facta sunt")

¶ Ar

A

¶ ARTICVLVS. 51

An hoc impedimentum oriatur ex sponsalibus quomodolibet contractis.

Trum hoc impedimentum (quod quidem sic est ꝙ impedit matrimonium contrahendum, et dirimit contractum) oriatur ex sponsalibus quomodocunq́ꝫ contrahantur, siue ante septēnium, siue post, siue cum metu, vel sine metu, siue sint inter consanguineos, vel affines non potentes contrahere.

¶ Pro solutione cuius ast notandum, ꝙ in iure ad contrahendum sponsalia assignatum est certum tempus in viris, et fœminis. Et est septēnium, vt patet in ca. Litteras, eodem ti, et in pluribus alijs. Ad contrahendum autem matrimonium in viris est. 14. annus ętatis, et in fœminis. 12 Quia (vt in plurimum) talis ętas apta est ad generationem. Hijs suppositis sit. 1. conclusio. Notandū. De ętate ad contra. Sup. ar. 16 pagi. 96. A. & arti. 38. pagi. 202. B.

B ¶ Ex sponsalibus legitimé contractis post septēnium, vbi interuenit legitimus consensus, veré oritur hoc impedimentū, quod dicitur publicę honestatis iustitia. Conclusio est in iure expressê determinata. Extra de sponsa impube, per multa ca. Et li. 6. eodem ti. ca. vnico. Et extra de sponsa. p. conclu.

¶ Propter sponsalia contracta ante septēnium non oritur tale impedimētū, nisi post septēniū minor cōsenserit. Cōclusio est expresse determinata. Ext. d spō. imp. c. Litteras, vbi est casus. Quidam sponsauit puellam in cunabulis, et pòst duxit in vxorem matrē puellæ, reqsitus Papa dicit, ꝙ si matrē puellę accepit ī vxorē anteq́ꝫ puella septēniū cōpleuerit, minimé est matrimoniū separādū. Quia talia spōsalia ante septēmū nō inducunt impedimentū publicę honestatis. Si veró postq́ꝫ puella septēniū cōpleuit, cui tūc cōplacuerūt sponsalia, matrem duxerit, sententiā diuortij nō differas ꝓmulgare, nec filiā, nec matrem: talis vir habere poterit. 2. conclu.

¶ Sed quomodo intelligitur iste consensus. Vtrum sit necessarium ꝙ exprimatur verbis. Dubium.

Solutio. Panor. ¶ Ad hoc Panor in eodē titulo dicit, tene mente ꝙ sponsalia cō tracta cum minori septēnio conualidantur per superuenientem ætatem, si tacite sponsalia præcedentia approbauit: vt quia spō sus venit ad domum sponsę, seu mittit sibi iocalia, vel quid simile. De hoc vide bonum tex. in ca. vnico eodem ti. li. 6, vbi idem statuitur in matrimonio contracto per minores. A

Corolla. ¶ Ex istis ergo satis patet ꝙ si post septēnium non adsit consensus expressus, vel interpretatiuus, ꝙ per sola sponsalia ante septēnium contracta non oritur tale impedimentum.

3. conclu. ¶ Sponsalia contracta post septēnium inter consanguineos, vel affines, in gradu prohibito: ignorantes impedimentum, et si nulla sint iure: causant hoc impedimentum publicę honestatis iustitię. Nota. Hęc cōclusio ē expressa. li. 6. de sponsalibus ca. vnico. Cuius ratio asignat̄. Quia licet talia sponsalia nulla sint, propter hoc ꝙ personę sunt illegitimę, tamen sunt vera, et valida secundum prę sumptionē Ecclesię. Ob quod pręstant impedimentum sequentibus sponsalibus, et matrimonio. Dixi in conclusione: Ignorantes impedimentum. Nam si contrahentes inter se scirent impedimē tum: videtur ꝙ non insurgeret tale. Quia talia nulla sunt, et secundum veritatem, et secundum prę sumptionē: vt si monachus in habitu monachali alicui fidem de matrimonio contrahendo daret, re vera illa sponsalia, et nulla essent secundum veritatem et secū dum prę sumptionem. Similiter si duo consanguinei, seu affines in gradu probibito contraherent omnibus astantibus, scientibus tale impedimentum, ibi nullum oriretur. Quód si de istis etiam intelligit summus Pontifex, quando dicit oriri impedimētum in spō salibus contractis inter affines: sic tenendum eßet, et si nulla appareat alia ratio, nisi sola volūtas statuentis. Duran. d. 41. Palu. ibi. q. 2. Videtur tamen rationi consonum: solûm oriri quando impedimentum est ignotum. Hanc sententiam tenet et Duran. et petrus de Palude in. 4. B

4. conclu. ¶ Sponsalia que sunt nulla propter deffectum consensus: vt est furiosorum, et non consentiētiū nullum causant impedimentū publicę bonestatis iustitię. Sic expreßé determinatum in. c. vnico

eodem

A eodẽ ti. li. 6. Ratio diuersitatis quare in istis quę nulla sunt propter deffectum consensus nõ oriatur, benè tamen in alijs quę etiam nulla sunt propter aliud impedimentum aßignatur ab aliquibus. Quia illud quod est principalißimum in cõtrahendis sponsalibus et matrimonio: est consẽsus, quo deficiente sponsalia nullius sunt efficatię, nec in obligando ad contrahendum, nec in impediendo sequentem contractum. Existente autem consensu, et concurrente quocunq; alio impedimento sponsalia nullius sunt efficatię in obligando ad contrahendum propter impedimentum concurrẽs. Sunt tamen efficatia ad impediendum sequentia sponsalia, et matrimonium inquantum causant publicę honestatis iustitiã. Habet equidem hęc ratio apparentiam, et discrimen, vt refert dominus de Palude. Quia vbi sunt sponsalia nulla, etiã ratiõe iuris naturalis, et iuris positiui: cõgruũ est: imo necessariũ ꝙ nullũ causet impedimentũ, vt est in spõsalibus cõtractis, et nullis ꝑpter defectũ cõsensus, cũ illa nulla sint de iure naturę. Attamen alia quę sũt nulla solũ de iure positiuo: vt est inter cõsanguineos, vel affines in gradu ꝓhibito, merito causant impedimẽtũ publicę honestatis. Sicut vbi nulla est ꝓfessio de iure positiuo, ęquipollet voto simplici. Nã iure naturali obligatio naturalis orit̃, quãuis impedire nõ potest. Quemadmodum in contractibus rerum quę nulla sunt iure ciuili oritur obligatio naturalis, quandoq; habens aliquos iuris effectus. Vbi verò non eßet nec naturalis, nec ciuilis, ibi nullum haberet effectum. Sic in proposito.

Ratio conclusio. De cõsensu sup ar. 2 & pomnia de cõs. De sponsalibus sup ar. 16.

B

Palude vbi supra.

¶ Tamen aduertere oportet. S. Tho. in 4. absolutè dicere, ꝙ quomodocunq; sponsalia sint nulla: hoc, vel illo modo, nullum impedimentum causant. Et verum dixit loquendo in lumine naturali, nisi eßet determinatio Ecclesię. Quę suo tempore non erat, sed postea Bonifacius determinauit, ꝙ illa quę solũ iure positiuo nulla sunt: vt est inter affines, & consanguineos, si adsit consensus causent impedimentum. Alia verò quę nulla sunt propter deffectum consensus: nullum causent.

S. Tho. d. 41.

Post tpa B. Thomę determinatio p Boni. 8. li. 6. c. vni. d spõ.

¶ Circa istam quartam conclusionem est maximè notandum

Nota.

Palud. d. 41. q. 2.

quod notat do. de Palude, & bene, verã .s. esse conclusiõẽ, quando sponsalia sunt nulla propter deffectum consensus apparentis: vt in pueris, & furiosis, & cõdicionaliter cõsentiẽtibus. Secus tamẽ est de sponsalibus nullis propter deffectum consensus latentis: vt si quis sponsalia contraxit verbis, exterius exprimendo cum aliqua, sed tamen interius non consensit, sed protulit, volens decipere, tunc in foro conscientię illa sponsalia nulla sunt, quanquàm causent impedimentũ publicę honestatis iustitię. Quia illa sponsalia sunt pręsumpta vera ab Ecclesia, & tantum scandalum esset, si postea talis contraxit cum consanguinea sponsę, etiamsi non consensit interius, sicut si cõsensisset. Et quia Ecclesia voluit isto impedimento scandalum vitare, consequenter videtur dicendum, q̃ ex talibus sponsalibus oriretur impedimentum. Patet manifesté ex hoc, q̃ Ecclesia condemnabit eũ ad matrimonium contrahendum, & obligatum iudicabit. Et ad hoc est argumentum. Contrahẽs enim cum secunda, volens decipere, & non contrahere, fit bigamus. Ergo a simili. Talis qui non intendit sponsalia contrahere, & si exprimat consensum, oritur tale impedimentum. Hęc est sententia do. Palu. Et q̃dẽ cõformit̃ ad ea q̃ dicta sunt. Nã Ecclesia pręsumit vera esse huiusmodi sponsalia, quia non iudicat de occultis, sed de manifestis. Et per manifesta iudicat verum esse consensum. A B

Q̃d Eccle. nõ pręcipiat actus ite Dur. in. 4 d. 15. q. 12. Palu. d. 13 Et cõ opi. Contra Adria. quoli. 8. Medi. tracta. 6. de pęni. Figi. campen. lib. 6. Eccle. hierar. ca. 16.

¶ ARTICVLVS 52.

Vtrum oriatur publica honestas quando parentes loquuntur pro filijs.

QVæritur. Vtrum si parentes loquantur pro filiis, ipsis filijs non exprimentibus consensum oriatur impedimentum publicę honestatis iustitię. Meritò dubium venit determinandum, cùm frequenter eueniat apud istos neophitos q̃ parẽtes, vel cognati loquantur de matrimonio, ipsis tacentibus.

¶ Proo

A ¶ Pro debita quęstionis solutione oportet notare: posse contingere hoc, vel quia parentes contrahunt sponsalia pro filijs puberibus, vel impuberibus. Notabi. p.

¶ Item. Vel quia non contrahunt parentes, sed alij cognati ꝓ ipsis iuuenibus. Vel nec cognati, nec parentes, sed ipsi qui pręsunt illis, vt sunt illi qui eos habent sub tutella ad exigendum tributum & pręcipiendum alia seruilia opera. 2. notabi.

¶ Potest etiam contingere ꝙ istis sponsalia promittentibus, ipsi adolescentes non intelligant, vel si intelligant, ꝙ non consentiant, neq; dissentiant, vel ꝙ contradicant. 3. nota.

¶ Parentibus contrahentibus sponsalia, siue pro puberibus, siue impuberibus, non oritur huiusmodi impedimentum publicę honestatis iustitię, si ipsi filij ignorauerint huiusmodi spõsalia. Probatur ex expręssa determinatione in. 6. eodem ti. c. vnico. Ratio est. Ad hoc ꝙ verê oriatur hoc impedimentum, requitur ꝙ sponsalia sint vera, vel præsumpta talia, sed quantumcunq; parentes B sponsalia contrahant pro filijs, si ipsi filij ignorant, quandiu ignorant non sunt vera sponsalia. Quia defficit consensus. Nam nihil volitum, quin pręcognitum. Ergo vbi non est scitẽtia, nec potest esse voluntarium, quod requiritur ad sponsalia. Nec habentur tã ꝙ sponsalia præsumpta. Nam vbi nulla est filiorum scientia, non pręsumuntur sponsalia. Quaré sequitur ꝙ non oritur tale impedimentum. 1. conclu. Ratio. Aristo. 3. de anima Texto cõ. 39.

¶ Parentibus contrahentibus sponsalia pro filijs, siue puberes, siue impuberes sint, ipsis ignorantibus, si pôst scientes: eadem sponsália ratificauerunt tacité, vel expræssé: oritur impedimentum publicæ honestatis iustitię a tempore ratificationis. Ista cõclusio est etiam expræssa in. c. allegato supra. Ratio cuius ẽ. Vbicunq; sunt vera sponsalia oritur hoc impedimentum, sed quando filij ratificauerunt factum parentum, vera fuerunt sponsalia. (vt constat ex dictis) ergo tunc fuit ortum tale impedimentum Patet. Quia ratificatio sponsalium pręcedentium est consensus ĩ ipsis sponsalibus, sed hoc sufficit ad sponsalia. Dixi tamen, ꝙ tũc 2. conclu. Ratio.

atem

a tempore talis ratificationis oritur impedimentum: quia cùm an- A
té non fuerint vera sponsalia, cùm defuerit consensus: non ortum est impedimentum, sed tunc oritur, quando aduenit de nouo. Dixi Si ipsi filij ratificent factum expreßé, vel tacité. De expreßo cō sensu non est dubiū, sed de tacito poßet esse. Pro quo sit. 3. cōclusio.

3. conclu. ¶ Ad hoc ꝙ tacité consensisse dicantur filij in sponsalibus contractis a parentibus: sufficit si interius consentiāt in mente, & exterius non contradicant.

1. ratio. ¶ Ille dicitur tacité consensiße: qui alio loquente ipse interius consentit, vt patet in communi vsu loquendi, licét verbis non exprimat consensum. Sequitur ergo ꝙ ad tacitum consensum sufficit interior assensus.

2. ratio. Sup. ar. 5. ¶ Item. Sicut nos supra (quando de matrimonij consensu agebamus) diximus Ad matrimonium sufficit si vno exprimēte consensū alter interius consentiat, ergo a fortiori in sponsalibus ita erit, ꝙ parentibus exprimentibus pro filio, & ipso interius consentiente: erunt vera sponsalia quantum ad Deum, immò & quantū B
ad Ecclesię pręsumptionem, si exterius non contradicat. Quia si contradiceret, licét sponsalia essent quantum ad Deum, non tamē quantū ad Ecclesię pręsumptionem. Pro quo sit. 4. conclusio.

4. conclu ¶ Si parentibus contrahentibus sponsalia pro filijs: ipsi filij postꝗ sciuerint, interius consentiant, verùm exterius cōtradicāt, nō oritur impedimētū publicę honestatis iustitię. Patet ex illis

1. ratio. quę diximus, et quę doctores affirmant. Illa sponsalia Ecclesia iudicat esse nulla, et inualidat, quia exterius expreßum dissenßum Ecclesia cognoscens, tanꝗ nulla debet reputare. Si ergo iudicat sponsalia nulla, etiam iudicat liberé hūc poße contrahere cum consanguineis illius sponsę. Nam eo ꝙ iudicat nulla, et determinat non ortum fuiße impedimentum publicę honestatis iustitię, vt patet in c. allegato. Vbi expręßé dicitur, ꝙ si sunt ipsa sponsalia nulla: quia defficit consensus (vt est in furiosis, & paruulis ante septennium) quód nō oritur impedimentum. Clarum est ꝙ Ecclesia sic determinās, intelligit ꝙ vbi nulla probantur sponsa-

lia, nec impedimentum oritur, sed hic nulla probantur ab Eccle
A sia, vbi exterius ostenditur dißensus, etiamsi sit interior assensus
ergo nullum oritur impedimentum.

¶ Probatur adhuc. Si hoc oritur impedimẽtum ex huiusmodi 2. ratio.
sponsalibus ex eo eßet, quia veré sunt ipsa sponsalia quãtum ad
Deum, licét Ecclesia esse nulla iudicet, sed non propter hoc ori-
tur. Quia licét ipsa essent nulla quantum ad Deum, sunt tamen
pręsumpta quantum ad Ecclesiã, vt in illo qui exprimit consen-
sum, sed intus dißentit oriretur hoc impedimentum, vt supra pro
bauimus, et non ob aliud nisi quia Ecclesia pręsumit ea eßе spon Impedimẽ
salia. Ergo sequitur ꝙ impedimentum oriri, vel non: non pendet tum pẽdet
ex hoc ꝙ sint vera, vel nulla sponsalia quantum ad Deum, sed so- ex hoc qđ
lúm pendet ex hoc ꝙ sint ab Ecclesia pręsumpta sponsalia. Cûm sponsalia
ergo illa ab Ecclesia non sint pręsũpta vt talia: non oritur impe sunt presũ
dimentum publicę honestatis iustitię. pta vera.

B ¶ Confirmatur. Impedimentum hoc (vt supra diximus) non Confirma.
est de iure naturali, nec de iure diuino, sed solúm de iure canoni-
co, ergo tantúm habebit vigoris, quantum cõstat ex iure canoni-
co. At, secundúm ius canonicum nullum impedimentum talis incu
rrit, cúm liberé ei facultas concedatur ducendi consanguineam
illius quam exprimit nolle in sponsam, ergo sequitur ꝙ nullum ta
lé insurgit impedimentum.

¶ Forté aliquis ingeniosus instabit contra hęc. Tunc enim Obiectio.
Ecclesia decipitur in tali iudicio, putans hunc non consentire. Ob
id cúm eius sententia fundetur in falsa pręsumptione: videtur ꝙ
in veritate insurgat impedimentum.

¶ ℞. quód eodem modo quando quis verbo consentit, et mẽ Solutio.
te dißentit, decipitur Ecclesia iudicans sponsalia, ita dicimus
impedimentum oriri, quia sic determinat. Tamen in isto. 2. quan
do non iudicat sponsalia eßе, eo ꝙ sit expreßus dissensus licet de Vbi sunt
cipiatur, non tamen impedimentum oritur. Quia non sic deffinit, presump-
vt tunc oriatur. Et tandem ratio differentię clara est ex eo quód ta sponsa-
vbicunq; fuerunt pręsumpta sponsalia, licét non vera: vult impe lia oritur
impedi.

dimen

dimentum hoc oriri, tamen non vbi nullo modo sunt presumpta, A & si eßent vera. Tunc quidem illa solúm manent sponsalia, nõ secundum iudicium Ecclesię, sed solûm secundum ius naturę, & diuinum, secundum quod non oritur tale impedimentum.

5. conclu. ¶ Si ipsi infantes ante septẽnium, vel parentes pro ipsis sponsalia contrahant, & ipsi post septẽnium non explicent verbo, vel facto se in eadem voluntate permanere, in qua anté: non oritur ĩpedimentum publicę honestatis iustitię. Conclusio est expreßa in

1. ratio. c. supra allegato. Cuius ratio hęc est. Vbi non sunt vera sponsalia, nec presumpta ab Ecclesia: ibi nullum oritur impedimentum publicę honestatis iustitię, sed sic est in proposito, quando infantes sunt minores septẽnio, q̃ nõ habent consensum, quo possint vera facere sponsalia, & postea non ostendunt talem voluntatem (vt supponimus) ergo non sunt vera, nec presumpta vera. Immó sunt ab Ecclesia anullata. Sequitur ergo ꝙ non oritur tale impedimẽtum. Dixi in conclusione. Nisi verbo, vel facto cõsentiat de nouo. Nã non sufficit diuturnitas tẽporis ad hoc, vt ibi declarat glo. & sic sonat textus, sed requiritur ꝙ preteritum consensum explicet

Glossa. verbo, vel facto. Verbo autem explicatur (vt ibidem Glo.) quan B do ipsi post septennium vocant se sponsos. Et facto, quando dona adinuicem dant, & recipiunt: sicut iocalia, vel quid simile, quod cõsuetum est inter veros sponsos. Vel si simul iacent, & deosculẽtur. Ex istis quidem factis per virtutem consensus precedentis retificatur, & exprimitur consensus de nouo: & tunc causatur impendimẽtum publicę honestatis iustitię, vt ibidem expreßum est. Quia tunc sunt præsumpta spõsalia ab Ecclesia. Si tamen non fiat expræßio consensus de nouo, verbo, vel facto, nullo modo oritur tale impedimentum publicæ honestatis iustitiæ.

6. conclu. ¶ Parentibus contrahentibus sponsalia ꝓ filijs, ipsis præsentibus, si ipsi filij nec dissentiant, nec consentiant, nec cõtradicant, sed taceant: oritur impedimentum publicę honestatis iustitiæ. Cõclusio est expræßé determinata in c. sup̃ allegato. Cuius verba sũt hæc. Porró ex sponsalibus quæ parentes ꝓ filijs puberibus, vel im

pberi

A puberibus plerunque contrahunt: ipsi filij si expressé consenserint, vel tacité: vt si presentes fuerint, nec contradixerint: obligantur et ex eis oritur iustitia publice honestatis. Hec ibi. Ratio potest esse, ad conclu. Ex quo enim parentibus incumbit cura filiorum, quandiu sunt sub tutella parentum, & ipsi tanquam procuratores filiorum: ipsis filijs presentibus tractant sponsalia, si filij non contradicant: videntur approbare factum parentum, . Et sic Ecclesia iudicat eos obligatos ad id. Ob quod oritur impedimentum hoc. Ratio.

¶ Sed tamen hic aduertendum, quod licét ita sit sicut determinatum est, quantum ad hoc quod impedimentum oriatur, non tamen ob hoc solúm quod non contradicant, sponsalia sunt quantum ad forum conscientie. Nam (vt nos supra diximus) ad hoc quod corã Deo sit obligatio, neceßario requiritur consensus, nec sufficit non habere expreßum dißensum. Verum est tamen, quod hec sunt sponsalia quantum ad Ecclesie presumptionem. Eo enim quod non contra dicit, presumit Ecclesia consensum. Tamen si veré non fuit: non B erunt sponsalia quo ad Deum, quousque talis sit consensus. Cõsideraadum. 7. conclu.

¶ Non solúm parentibus contrahentibus sponsalia pro filijs, et ipsis presentibus, non contradicentibus: oritur impedimentum publice honestatis iustitie, sed etiam alijs consanguineis contrahentibus in deffectu parentum oritur similiter. Quia vbicunque sũt sponsalia presumpta vera ab Ecclesia: ibi oritur hoc impedimẽtum, sed sic est, quod in casu quo alij consanguinei loquuntur pro paruulis: est presumptum sponsalitium, vt supra determinauimus, ergo veré oritur impedimentum. Probatur minor, quod ibi sit præsumptum. Quia consanguinei alij vicem habent parentum in deffectu parentum. Ergo sequitur quod præsumuntur sponsalia. Sicut quando loquuntur ipsi parentes, licét quantum ad deum non sit nisi per consensum interiorem. Ratio.

¶ Si apud aliquos sit consuetum vt contractum sponsaliorũ, vel matrimonij contrahant non parentes pro filijs solúm, vel consanguinei pro consanguineis, sed alij qui presunt reipublice, vel qui presunt illis pro quibus contrahunt, si sponsalia celebrentur 8. conclu.

ipsis

ipsis presentibus, pro quibus contrahũt, & non contradicentibus oritur impedimentum publicæ honestatis iustitiæ. Probatur ex textu, et ex iam dictis. Oritur quidem impedimentum si parentes contrahant, vel consanguinei pro filijs: non ob aliud nisi quia ad eos spectat cura, et tutella paruulorum, ergo etiam orietur impedimentum in casu conclusionis. Nã non minor cura ex consuetudine, et modo suę politiæ incũbit domino, vel magistratui respectu suę politiæ, quã incũbit patri respectu suæ familiæ, vt experientia constat apud incolas huius noui orbis. Immo nulla incũbit parentibus, nec ipsi curam habẽt de proprijs filijs, sed potius qui pręest Sequitur quod si insurgit parentibus loquentibus, et filijs non contradicentibus, insurget etiam ipsis maioribus loquentibus pro paruulis suæ familiæ, si ipsi paruuli non contradicant. Hæc conclusio posita est propter neophitos, qui degunt per familias, et vnus præest vni familiæ, et ipse habet merum imperium, et omnem curã omnium illorum qui sunt in famila. Sic habet eorum consuetudo, et politię modus, etiam post fidem susceptam. Videtur ergo quod huiusmodi loquentibus pro paruulis ipsis pręsentibus, et non contradicentibus, ex sponsalibus tale oriatur impedimentum. Hęc dixerim, quia quantum ad pręsumptionem Ecclesiæ iudicabuntur sponsalia. Nec obstat quod textus solúm loquitur de parentibus, et non de alijs. Quia iam nos diximus in deffectu parentum intelligi de consanguineis Similiter intelligi potest de istis patribus familias, quód possunt intelligi sub nomine parentum. Quia talibus incumbit ipsis paruulis prouidere in matrimonio. Et quidem potest hoc optimé fieri secundum leges suas, & mores in quãtum matrimonium est quidam contractus necessarius in politia ad conseruationem cõmunitatis. Ob quod possunt isti patresfamilias (licét non sint parentes) curam gerere traddendi nuptui paruulos, & ineundi huiusmodi contractum matrimonialem.

Ratio.

A

B

¶ Ar

A ¶ ARTICVLVS 53.

Vtrum oriatur publica honestas ex sponsalibus conditionatis.

PRo complemento huius impedimẽti restat dissere re. Vtrum hoc impedimentum etiam oriatur in sponsalibus contractis sub conditione. Nam hucusq; loquuti sumus de contractis absolute, & cum certa persona. Sed potest contingere quod licet sint absoluta, non sit cum determinata persona, sed sic in confusso: ego capiam in vxorem vnam ex filiabus non signando quam. Vel vnum ex filijs, non signando quem. His suppositis sit. 1. conclusio.

¶ Ex sponsalibus sub conditione contractis nullo modo orit impedimẽtum public ę honestatis iustitię, vsq; dum adimpleta sit 1. conclu.
B *conditio, dummodo conditio non habeatur pro non adiecta. Hęc conclusio patet ex. c. Ex sponsalibus in. 6. de sponsalibus. Cuius verba sunt hęc.*

¶ Ille vero qui sponsalia cum aliqua muliere contraxit sub conditione, si postmodum ante conditionis euentum cum alia prioris consanguinea contraxit per verba de presenti, cum. 2. remanere debebit, cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionẽ sicuti consensum non habentibus, & incertis, nulla publicæ honestatis iustitia oriatur. Hæc ibi. Ratio huius capituli est. Impedimentum enim non oritur nisi quando sunt tanq; vera iudicata sponsalia, sed nunq; conditionata sponsalia sunt iudicata vera ante aduentum conditionis (vt constat) ergo nunq; insurgit tale impedimentum, vsq; dum conditio adimpleatur. Quia quando adimpletur: tunc incipiunt esse vera sponsalia, & oritur impedimentum. Vnde patet q; si ante conditionem adimpletam contrahit cum sorore eiusdem primæ sponsæ: stabit cum. 2. & non cum prima: ex quo ex primis sponsalibus nullum fuit ortum impedimentũ. Dixi in conclusione: Nisi conditio habeatur pro non adiec-

Verba textus.

Ratio conclusionis.

ta. Et quia tunc habentur tanq̄ si eßent absoluté contracta: sic A
oritur impedimentum publicę honestatis iustitię. Pro quo sit. 2.
conclusio.

2. conclu. ¶ Ex sponsalibus contractis sub conditione impoßibili, vel turpi, & non contra bona matrimonij: vt si quis dicat: ducam te in vxorem, si cœlum digito tetigeris, vel si hominem occideris: oritur ante aduentum conditionis impedimentum publicę honestatis iustitię.
1. ratio. Nam vbi sunt sponsalia absoluté contracta oritur tale impedimentum (vt supra dictum est) sed ista sic contracta sub istis conditionibus sunt absoluté contracta. Quia habentur conditiones, acsi non eßent adiectę: vt patet Extra de conditio. appo. c. vltimo.

2. ratio. ¶ Ibi insurgit hoc impedimentum, vbi Ecclesia iudicat vera esse contracta sponsalia, sed quando quis contrahit cū conditione turpi, vel impoßibili, absoluté Ecclesia iudicat contracta eße spō salia, ergo insurgit impedimentum. Et quidem q̄ sic iudicet patet ex textu. Iudicat enim matrimonium si fiat per verba de pręsenti cum tali conditione, quanto magis iudicabit esse sponsalia? Dixi in conclusione. Nisi conditio sit contra bona matrimonij. B
Nam tunc vitiat contractum, et nullum est impedimentum, cúm sponsalia sint nulla ex determinatione Ecclesiæ, ibidem.

3. conclu. ¶ Sponsalia contracta sub conditione quę subintelligitur: etiam si non exprimatur ipsa expreßa: non causatur impedimentum, vsq̄ dum constet de conditione, tamen tacita statim oritur publicę honestatis iustitia. Verbi gratia. Si aliqui sponsalia contrahant sub hac conditione: ego contraham tecum: nisi sit contra iura, vel nisi displiceat Deo, vel Ecclesiæ, licét tales conditiones tacitę subintelligantur, et si non exprimantur faciant sponsalia absoluta, et sic ex eis oriatur impedimentum: tn̄ si exprimantur: faciunt conditionatū, et non causant impedimentum nisi adueniē te conditione. Quaré si inter tales fuerit inuentum impedimentū poterit talis absolute contrahere cum cōsanguinea primę sponsę.
Ratio. Probatur. Vbi non sunt vera, seu pręsumpta sponsalia: non oritur

A tur impedimentum, sed ante aduentum illius conditionis expresse non sunt iudicata sponsalia ab Ecclesia, ergo non causant impedimentum vsq; dum adimpleatur conditio. Istam conclusionem tenet Hostien. in. ca. Ad audientiam, de sponsa. Et Io. An. in. 6. ca. vnico, de sponsali, et alij iuristę. Hostien. Ioa. An

¶ Qđ etiam approbat Siluester in summa. Ratio quaré non oriatur tale impedimentum, solúm est: quia in talibus sponsalibus defficit consensus absolutus, sine quo sponsalia non inferunt publicam honestatem. Siluest. ma rimo. 8. §. 10.

¶ Sponsalia contracta cum incerta persona: vt sic: ego ducam vnam de filiabus tuis. Vel si sit mulier: ego ducam vnum de filijs tuis, supposito quod talis plures habeat, non causant impedimentum publicę honestatis iustitiæ. Hęc est expręssé determinata in. 6. ca. allegato, vbi dicitur, quod tunc oritur impedimentum quando est consensus puré, ac determinaté cum aliqua. Sequitur ergo quod si non sit determinaté cum aliqua, sed indeterminaté (vt in casu) non insurget tale impedimentum. Sic Io. An. ibidem intelligit textum. Et probatur ratione sic. Vbi nulla sunt sponsalia, etiam quantum ad iuditium Ecclesię, non oritur tale impedimentum, sed in casu ita est, quod talia sponsalia sunt nulla. Quia vel sũt aliqua, et certa, cum omnibus simul. Hoc non potest esse. Quia repugnat. Vel si cum aliqua vna sola signetur, illa non erit aliqua ratio quaré potius cum illa signata, quam cum alia, ergo vel cũ omnibus erunt sponsalia contracta simul, vel cum nulla, sed non cum omnibus, ergo cum nulla. Sequitur ergo nulla esse sponsalia. Sicq; nullum oriri impedimentum publicę honestatis iustitię. 4. conclu. B Ioa. An. Ratio.

¶ Ex hoc sequitur manifesté, quod talis sic sponsalia contrahens in incertam: posset ducere in sponsam, vel vxorem, consanguineã istarum, in quas in incertum consenserat. Patet ex conclusione. Nam si ex prioribus sponsalibus nullum ortum est impedimentũ, non obstat quominus possit contrahere cum qua voluerit. Coroll. p.

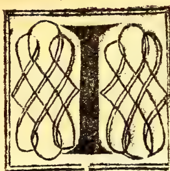
¶ Etiam sequitur, quód in isto impedimento ad libitum poterit Papa dispensare, cúm solúm sit ex iure positiuo. Coroll. 2.

¶ Ar

S

¶ ARTICVLVS 54 A

De cognatione ſpirituali.

Iam ſequitur tractemus de cognatione ſpirituali, quę quidem inſurgit ex propagatione ſpirituali. Nam ſicut ex carnali propagatione inſurgit vinculum quodam naturale, ſic etiã ſuo modo ex ſpirituali propagatione inſurgit vinculum quodam modo naturale, quod dicitur cognatio ſpiritualis. Quemadmodum enim homo per generationem carnalem accipit eſſe naturale, ſeu naturę, ſic per regenerationẽ ſpiritualem accipit eße gratię. Eo etiam pacto quo per carnalẽ generationem generatus: contrahit vinculum cum parentibus, qđ eſt cognatio carnalis, ſic per generationem ſpiritualem cum dãte ſacramentum, per quod fit talis generatio ſpiritualis, qui Dei perſonam repręſentat, tanq̃ pater. Etiam contrahitur vinculum cũ tenente, qui repręſentat matrẽ ſpiritualem. ſ. Eccleſiã. Et hoc B eſt cognatio ſpiritualis. Vnde ſic diffinitur. Cognatio ſpiritualis eſt proximitas quędam perſonarum, proueniẽs ex datiõe ſacramenti, vel tentione ad illud.

Quid cognatio ſpiritualis.

Nota.

¶ Notandum pręterea ꝙ ſolum per illa ſacramenta iſtud vinculum cauſabitur, quę verê generationem cauſant ſpiritualem. Et ſic ex carnalibus, & ſenſibilibus capiendo ſimilitudinem, declarabimus iſtam ſpiritualẽ cognationẽ. ¶ In carnali generatione tria ſunt. Primum, quod diſponit ad ipſam generationem. ſ. ſeminum cõmixtio. Secundum eſt, ipſa generatio, quę eſt fetus animatio. Tertium eſt huius generationis manifeſtatio, quę eſt quando fetus iam apparet egreſſus matris vterum. Sic ſimiliter, in generatione ſpirituali tria conſideranda ſunt. ¶ Primũ. Diſpoſitio ad ipſam regenerationem, quę fit per catechiſmum. Vbi diſponitur homo regenerandus in vita ſpirituali p ꝓfeßionem credulitatis, & fidei expoſitionẽ, ſimul & baptiſmi deſiderium. ¶ 2. eſt ipſa regeneratio, quę fit per actualem ſuſceptionem baptiſmi. Tunc

Tria in generatione hũana vnde ſpiritualis regeneratio ſumitur.

enim

A enim regeneratur homo, Christo dicente, tales renasci aqua, & Ioa.3.
spiritu sancto. ¶ 3. est ipsa manifestatio regenerati, q̃ fit per sacramentum confirmationis, per quod homo vngitur tanq̃ Dei atleta, & in publico ponitur ad manifestandam, & confitendam veram fidem absq; pauore aliquo. In omnibus istis tribus, & ex quolibet seorsum oritur vinculum, quod dicitur cognatio spiritualis, & ex nullo alio sacramento, cùm per nullum aliud trahatur similitudo generationis spiritualis, quę fit per gratiam, ex qua oritur ista cognatio spiritualis.

¶ Sed tamen licét ita sit, q, ex tribus istis oriatur, differenter tamen. Nam ex primo .s. catechismo, quia solùm est dispositio ad regenerationem, debile oritur vinculum, sic: vt solùm impediat contrahendum, & non dirimat contractum. Verùm in alijs duobus .s. baptismo, & confirmatione, quia plena fit regeneratio, plenè & fortissimum oritur istud vinculum, vt impediat matrimo
B nium contrahendum, & dirimat iam contractum. At veró quia melius poterimus singula percipere, si singula distinguamus. De catechismo libet primo aliquid loqui, de quo plenè poterit qui voluerit videre supra de impedimento catechismi. Sed omnia quæ Supra.ar.
ibi latè diximus, sub breui comprehendentes, sit .1. conclusio. 22.

¶ Per catechismum qui pręcedit baptismum .i. per illam fidei protestationem, & baptismi promissionem solùm, & per nihil aliud, quod baptismum præcedit oritur istud vinculum, quod impedit contrahendum, sed non dirimit contractum. Volo dicere in cōclusione, q, non contrahitur per exorzismum, non per saliuam, non per salem, non per crucem, non per oleum, sed solùm propter catechismum .i. propter illam fidei instructionem, quę pręcedit ipsum baptismum. Et probatur .1. q, per catechismum. Est expressꝰ textus in .6. eodem ti. Per catechismum. Et extra, eodem ti. c. Contracto. Sed q, per catechismum solùm illud intelligatur, patet ex vi nominis vocabuli. Nam catethizo, idem est quod instruo Sed adhuc clarius ex S. Tho. Ricardo, & Durando Per hoc contrahitur impedimeutum in catechismo. Quia est quodammodô ibi q̃ dam

Margin notes: p. conclu. — S. Tho. d. 42. — Ricardus ibi. — Duran.

dam generatio spiritualis, licét imperfecta, quę dispositio est ad A perfectam, quę quidem non fit per sputum, nec per sal, nec per ole um, sed fit per fidei professionem, & instructionem. Iustus enī ex fide viuit. Sine qua qdem impoßibile est placere Deo. Sequitur ergo ꝙ per solam istam fidei expręssionem contrahitur, & non p alia. Hoc expręsse tenet. S. Tho. vel ego non intelligo illum. Quòd si contrarium dicentes non sic intelligant doctorem sanctum, non poterunt non intelligere Durandum, qui expręßissimé tenet, per nullum illorum quę baptismum pręcedunt impedimentum hoc ca usari, nisi solùm per fidei protestationem, quod nos vocamus catechismum. Et sic respondet ad textum, qui contrarium sonare videtur, sicut & nos iam suprà soluimus. Vndé non placet dictum domini de Palude dicentis, ꝙ quando dicitur per catechismum oriri impedimentum, debet etiam intelligi, & per exorzismum.

Ad hebre os. 11. Ad Roma. pri. Duran. d. 41. Dictū Palu. non placet in. d. 41. q. pri conclu. 2.

Confirmatio. ¶ Et probatur contra ipsum confirmando conclusionem ex regula iuris. Fauores quidem ampliandi sunt, & odia restringenda, sed ꝙ insurgat hoc impedimentum est maximé odiosum, ergo B restringendum. Si restringendum, & textus solùm dicit per catechismum, quorsum ergo & ad exorzismum debet extendi: Sic glo. super c. allegatum in. 6. dicit, ꝙ catechismus est instructio, q̄ fit communiter ante fores Ecclesię, vbi interrogatur de articulis fidei. Et addit. Et proprié deberet fieri solis adultis.

Glossa.

2. conclu. ¶ Probabile valdé est si solū fieret catechismus sine baptismo (quia forté anté infans baptizatus est sine solemnitate) ꝙ nō insurgit per talē catechismū aliquod īpedimentum inter tenentes, et cathetizatum, et parentes ipsius. Probatur ista conclu. ex dictis. S. Tho. Ricar. Durandi, et aliorum. Ob hoc oritur impedimentum hoc in catechismo, quia est quędam pręparatio ad perfectā regenerationem, quę fit in baptismo, sed quando iam puer est baptizatus, non est talis pręparatio, cùm regeneratio facta sit, ergo non videtur ꝙ oriatur tunc impedimentum.

S. Tho. d. 42. Ricardus. Duran.

Confirmatio. ¶ Si oritur hoc impedimentum: est ex determinatione Ecclesię in. 6. eodem titu. sed ibidem dicitur per catechismum, qui pręcedit

cedit

A cedit baptismum, ergo si sequatur (ponderando verba textus) non oritur tale impedimentũ. Hoc videtur sentire Albertus magnus, vt supra dictum est. ar. 22. Albertus d. 42. ar. 5. ad. 6.

¶ Adhuc arguo. Illa quę sunt odiosa restringenda sunt, et nõ amplianda. Cúm ergo loquatur textus de catechismo, qui pręcedit baptismum, videtur ꝙ non pręstet impedimentum. Et sic probabiliter poßet teneri conclusio prędicta, licét contrariã teneant graues doctores, inter quos magister sententiarum. 3. Magister d 42.

¶ Sed anteꝗ̃ vltra progrediamur in isto impedimento, operepręcium erit scire. Vtrum impedimentum quod cognatio spiritualis dicitur, impediat matrimonium ex iure diuino Euangelico, quandoquidem ex iure naturali constat, et diuino veteri, non esse cùm in lege naturali, nec in veteri fuerit baptismus, aut confirmatio. Attamen, quia ista fuerunt a Christo instituta in lege noua refert scire. Vtrum istud impedimentum, quod oritur ex huiusmodi sacramentis, sit ex iure diuino, vel vtrũ sit ex Ecclesię statuto. Pro solutione sit. 3. cõclusio. Dubium.

B ¶ Istud impedimentum quod cognatio spiritualis dicitur, quę impedit contrahendum, et dirimit contractum, quę causatur in baptismo, et confirmatione: nõ habet impedire hoc aliquo alio iure ꝗ̃ humano. Probatur. Nõ impedit iure naturali, vt constat. Nec iure diuino veteri, cú m tunc non fuerint talia sacramenta instituta. Nec iure diuino Euangelico. Patet. Nusꝗ̃ in toto Euangelio reperitur talis probibitio facta, nec ab apostolis institutũ. Ergo si impedimentum est, non est aliundéꝗ̃ ex iure humano, vt patet Extra eodem titulo, per multa capitula. Et in. 6. eodẽ titulo. Ob quod summus Pontifex potest in omni tali impedimẽto dispensare prolibito. 3. conclu. Ratio.

¶ Cúm per catechismum multo minus vinculum oriatur, ꝗ̃ per baptismum, et confirmationem, quod solúm impedit contrahendum, et non dirimit contractum, et solúm ex iure positiuo, nõ solúm summus Pontifex potest in eo dispensare, sed etiam Episcopus. At veró cum hęc clara ex dictis sint: transeo ad alia. 4. conclu.

¶ Ar

¶ ARTICVLVS. 55. A

Inter quos sit huiusmodi impedimentum.

Iam ergo ad particularia descendendo, impedimẽtum declarantes ponimus, cõclusiones, quomodo sũt tres species istius cognationis. Quędã dicitur paternitas, seu maternitas spiritualis, cui respondet similiter filiatio spiritualis. 2. dicitur compaternitas, quę est inter patres inter se. 3. dicitur fraternitas, quę est inter fratres spirituales.

1. conclu. ¶ Inter baptizantem, et baptizatum, tenentem, et ipsum baptizatum, oritur ista cognatio spiritualis, quę paternitas dicitur, per quam impeditur matrimonium cõtrahere inter ipsos, et iam contractum dirimit. Hęc conclusio probatur ex decreto Nicholai 30. q. 3. ca. Ita diligere. Et in. 6 eodem titulo. Cuius ratio est ex similitudine generationis naturalis. Nam sicut ex eo ꝙ aliquis aliũ generat: pater eius dicitur, et inter ipsum, et filium tale vinculum orit̃, sic pariformiter ex Ecclesiæ statuto ex regeneratione spirituali quę fit per baptismum causatur ista paternitas ex parte generantis, in ordine ad regeneratum. At, quia iste qui se habet tanꝗ concurrens actiué ad generationem est qui baptizat, similiter et qui tenet infantem in baptismo. Sequitur ꝙ vterꝗ ipsorũ sit tanꝗ pater, et sic paptizatus est filius vtriusꝗ. (Nicholaus Papa. Ratio.) B

2. conclu. ¶ Hoc idẽ vinculum paternitatis oritur ĩter vxorẽ cognitam a baptizante, et ipsum baptizatum, et inter vxorem cognitam a tenente, et ipsum baptizatum, seu tentum. Probatur ex expręssa determinatione in. ca. vnico. in. 6. eodem titulo. Et extra, eodem ti. ca. Martinus. Horum ratio est. Quia postꝗ sunt per copulam carnalẽ facti vna caro (Christo dicente erũt duo in carne vna) si vir efficitur pater tenentis, vel baptizantis, et similiter vxor debet effici sic mater. Quia vna caro sunt ipsa, et vir eius. Hanc ratiõem assignat textus allegatus in decretalibus. Quod intelligitur si sit carnaliter cognita a viro. Nam alias, non oritur tale (Ratio. Gene. 2. Math. 19. d. 42. in. 4. senten.)

vin.

A vinculum, vt patet ex textu, qui dicit, q oritur cum vxore carnaliter cognita, & intelligitur quód sit cognita ante talẽ baptismũ. ❡ Ista cognatio spiritualis quę paternitas vocatur, licét descendat a viro in vxorem cognitam carnaliter, et ei cõmunicetur, non tamen ascendit ad patrem ipsius baptizantis, vel leuãtis. Impedimentum quidem hoc, et ista cognatio (vt ex supra dictis patet) solúm hab t vim ex iure positiuo, et non aliundé. Ergo tantundem insurget, quãtum in iure determinatum est. At, in iure non est determinatum q baptizans, vel tenens cõmunicet illam paternitatem patri proprio, vel matri, sed solúm q vxori cognitę. Sequitur ergo q non deriuatur ad alios. Vndé pater tenentis, vel baptizantis nullam habent cognationem spiritualem, nec vinculum aliquod cum baptizato. Patet hoc. Quia ista cognatio nõ habet gradus sicut consanguinitas, vel affinitas. Immo nec deriuatur ab vno cõiugũ in alterũ, si vnus fidelis, et alter infidelis sit. 3. conclu. Ratio. Istud impedimentum non habet gradus.

B ❡ Licét ita sit q paternitas tenẽtis ĩ baptismo, vel baptizantis deriuetur ab ipso ad vxorem cognitam carnaliter, non tamẽ deriuatur ad mulierem cognitam illicito concubitu. Conclusio habet difficultatem propter diuersitatem opinionum. Probatur. Impedimentum nõ oritur nisi solúm ex iure humano, vt diximus Ergo in tantum insurget, in quantum constat exprę̄ssum in iure. At in. 6. in eodem titulo solúm est exprę̄sum de vxore cognita, ergo solũ ad vxorẽ cognitã transit. Concubina autem, vel alia fornicarié cognita minimé vxor dicitur, sed concubina. Ergo ad ipsam sic fornicarié cognitam non extẽditur tale vinculũ. Oportet quidem in odiosis non aliquid addere, quod exprę̄sum non sit in iure, vel ex exprę̄ssis euidenter, vel nimis apparenter sequatur. Et ita est, q iura loquentia de huiusmodi cognatione, quomodo transit a viro in vxorem: loquuntur de vxore, et non de alijs mulieribus cognitis. Et vbi exprę̄sa mentio facta est in 6. dicitur, cum vxore. Quorsum ergo extendendum hoc impedimentum est ad mulieres, quę non sunt vxores? Hanc conclusionem credo verã cum Ricardo, et Petro de palude, et cum Archi. & Ioan. And. 4. conclu. Impe. cog. spirit. non transit ad mulierem illicito coitu cogni. Ricar. d. 42. Palud. ibi q. pri.

et

Ioa. An. Panor. in.c.primo eodem titulo libro.6.in Noue,et Panor.in.d.ca.Martinus, vbi ait Panor, q hęc est cõmunis opinio, et q est notanda, licét do.Siluester demente. S. Tho.contrarium asserat, qui dicit, q omnes quos allegaui tenentes q non contrahitur cum concubina decipiuntur, non aspicientes ad rationem legis. Quia (dicit ipse) ratio quare vir in vxorem, vel e contrario, cognationem istam transfundat est: quia sunt per cõnubium vna caro, vt patet per capitulum Sciscitatur.30.q.4.Et per ca. Martinus, Extra eodem ti, sunt autem vna caro per cõnubium, non ratione vinculi quod.s.coniungit animos, sed ratione copulæ carnalis. Vndé glo in.d.c.Sciscitatur, et in.d.ca.Martinus, exponit, per cõnubium.i. per carnalem copulam, allegans.ca. Agathosa. 27.q.2. vbi hoc expressé patet in fine. Quia igitur hęc ratio legis locum habet in coitu fornicario. Quia q adheret meretrici, vnũ corpus efficitur cum ea, oportet & ibi locum habere, & legem. Hęc Siluester. Qua ratione existimat conclusisse intentum, & q contrarium dicentes decepti sunt. Miror de viro tam docto, q hac ratione suffultus: dicat tot viros deceptos. Et probo (bona venia ipsius) ex sua ratione, & suo argumento q ipse fuerit deceptus. Nam si propter hoc q naturaliter fit vna caro per concubitum fornicarium, sicut & per licitum inter coniuges deberet hoc impedimentum oriri, vel ab vno ad alium deriuari: sequeretur q quomodocũq esset talis coniunctio carnalis: si vinculũ cõtraheret vnus, cõtraheret & alter naturaliter, secluso alio pręcepto, sed hoc est falsissimũ, vt ipsemet Siluester asserit, & omnes alij doctores. Sequella profecto est manifesta ex suis dictis. Quia illud fundat solùm in naturali coniunctione. Quòd sit falsum patet. Potest enĩ esse q vxor contrahat tale vinculum, & non vir carnaliter cognitus, & e cõtra. Patet. Si mulier habeat filium ex alio viro: contrahit vinculum cum baptizante filium, vir autem suus non contrahit. Attamen si deriuatio istius vinculi solùm ratione copulę, & coniunctionis deberet esse: contrahente vxore, contraheret & vir.

Silues. matri. 8. §. 7

1. cor. 6.

B

Ratio contra Silues.

2. ratio aduersus Siluestrum.

A

¶ 2. sic ex suis dictis. Nam si tota ratio quaré hoc impedimentum

A tum deriuatur ab vno in alium est coniunctio carnalis, & hęc est naturalis: sequitur ꝙ hoc impedimentum non esset puré humanum (sicut ipse fatetur) sed esset naturale. Hoc veró est falsum, vt supra diximus. Est equidem puré humanum, ex humana institutione vim habens. Sequitur ergo ꝙ non habebit amplius quám in iure sit expręssum. Solúm autem est expręssum de vxore cognita, ergo non est opus extendere ad cognitam fornicarié. Et licét ita sit, ꝙ ratio huius pręcepti humani sumatur ex naturalibus, non tamen propter hoc non est puré humana constitutio. Ob id non sequitur ꝙ si ratio legis inueniatur in coitu fornicario, ꝙ & ibi inueniatur pręceptum. Patet. Quia potest esse ꝙ ratio ceßet, ĩ qua fundatur pręceptum, & adhuc pręceptum tenet, quemadmodum & ieiunij pręceptum fundatur in ratione naturali, vt quilibet habeat moderatas, & subiectas passiones appetitus, insurgentes ex nimio cibo. Tamen potest eße ꝙ ratio cesset circa aliquem, qui sic habet refrenatas: vt forté non insurgant, vel si insurgant, debilit. S. tho. 22. q. 147.

B At, talis adhuc tenetur ieiunare. Ergo in simili, ꝙ illa ratio legis concurrat, vel ceßet, non facit ad hoc ꝙ pręceptum teneat, vel non, sed solúm faciunt ad hoc verba ipsius pręcepti. Poßent & alia exempla adduci. Sed hęc sat sint.

¶ Ex istis sequitur, ꝙ cognita illicité ab aliquo, poterit matrimonio copulari, & cum tenente in baptismo filium illius cum quo fornicata est, & cum baptizante eundem: similiter. Hoc patet ex dictis. Nam cûm nulla inter eos sit cognatio spiritualis, non est impedimentum ex hac parte. Corolla.

¶ Licêt paternitas viri cõmunicetur vxori cognitę, & e cõtrario: vxoris ipsi viro per actionem, quando vir, vel vxor tenẽt in baptismo, vel baptizant, non tamen communicatur per passionem, quando ipsi non agunt aliquid, sed patiuntur. Declaro cõclusionem exemplo, postea veró probabo. Sint duo vxorati legitimi, & vir habeat filios ex alia vxore, vel vxor ex alio viro, & alius teneat in baptismo, vel baptizet filium viri ex alia vxore, tunc talis vir est coniunctus cognatione spirituali illi, qui bapti 5. conclu. Exemplũ ad declarationem.

zauit

zauit proprium filium, vel tenuit, sed tamen non ipsa vxor coniũ A
cta est. Vndé mortuo proprio viro, posset matrimonialiter coniũ
gi viro alteri, qui baptizauit, vel tenuit filium prioris viri. Hoc
non ob aliud, nisi quia proprius vir nihil egit, sed passus est, quia
alius baptizauit. Et ob hoc non transiuit ista cognatio ab ipso in
vxorem. Probatur ex expressa determinatione. 30. q. 4. c. Qui
Glo. Tur. Cre. spiritualem. Et per glo. ibidem. Et do. de Turre Cremata sic inte
lligentem. Et c. 1. Extra, eodem ti. li. 6. Ratio ad hoc. Sufficere de
Panor. bet voluntas sic instituentis, vt notat Panor in c. Martinus Ex
tra, eodem titulo.

6. conclu. ¶ Baptizans, vel leuans de sacro fonte: nullo modo efficitur
pater spiritualis, nec aliquam cognationem spiritualem contra-
hit, si ipse non sit baptizatus. Ista conclusio est contra Ange. et Ro
Cõtra Ange. & Ro. & Hugo. 30. q. 1. c. Peruenit. selam. et glo. quandã. Probatur. Nõ potest esse cognatus carnalis
in generatione carnali, qui nondum est carnaliter natus, ergo a si
mili in regeneratione spirituali non potest quis esse spiritualiter
cognatus, qui non est spiritualiter renatus, sed non baptizatus: B
nullomodo est spiritualiter renatus, ergo nullo modo contrahit
Pal d. 42 q. 1. cõcl. 3 Archi. S. Tho. d. 42. ar. 3. q. 1. ad. 3. Ricardus. paternitatem, licét baptizet, vel leuet. Secús tamen si esset hereti
cus. Quia tunc bené contraheretur. Similiter et contraheretur si
quis baptizatus teneret, vel baptizaret filium infidelis non bapti
zati. Tunc enim non posset talis contrahere cum matre paruuli,
etiam si cõuerteretur ad fidem. Archidia, et glo. in. ca. primo. 30.
q. 1. post. S. Thom. et Ricardum. tenẽt hoc.

7. con clu ¶ Ista cognatio spiritualis quę paternitas dicitur: ex parte
leuantis non causatur per asistentiam in baptismo, sed solúm per
tactum baptizati. Probatur. Quia omnia iura quę loquuntur
de huiusmodi paternitate, quę causatur in matrimonio: dicunt ꝙ
cõtrahitur ꝑ hoc ꝙ tenet, vel per hoc ꝙ leuat de sacro fonte, qđ fi
eri non potest sine tactu, ergo ad hoc impedimentum requiritur
tactus. Et ꝙ nõ sufficiat asistentia patet. Quia requiritur ꝙ leuet
vel teneat, sed qui asistit non ob id quia asistit leuat, vel tenet, ni
si tangat. Hęc est cõmunis opinio omnium. Archi. in. ca. 1. eodẽ ti.

Et

A Et. S. Anto. 3. p ti. 1. c. 15. §. 3. et Hērricus in ca. Veniens, eodem ti. tu. et Silues. in verbo matrimo. 8. impedi. 7. Florenti. Henrri. Silues.

¶ Ex quo sequitur, ꝙ etiam si plures vocati sint tanq̄ patrini: vt alicubi honoris causa fit, ꝙ si solus vnus tangat, alijs solúm astantibus, cum viro illo solúm contrahitur cognatio spiritualis, et illa paternitas. Sic S. Anto. 3. p. ti. 1. c. 15. §. 3. & Decius consi. 51. Et est tex. in c. Veniens, eodem ti. in 6. & glo. Et Prępo. in dicto. c. Roma. in sing. 53. Et ob id non contrahit̄ per procuratorē. Vide Couarru. in epithome. 2. p. c. 6. §. 4. Florenti. Decius. Glossa. Pręposi.

¶ Sed aduerte obsecro istum tactum sic requiri, non quód immediaté tangat carnes pueri, sed quód tangat eum immediatê, vel mediatê, mediāte vestimēto ci cōiuncto. Et sic cōmuniter dici solet, ꝙ talis aliū tangit, quando vestimentum quo alius operitur tangit. Hęc omnia cōmuniter concedunt doctores.

¶ Ex quo sequitur aperté, ꝙ licét non plures q̄ vnus sit adhibendus patrinus in baptismo. De cōsecra. d. 4. Non plures, tamen B si plures adhibeantur, et omnes tangant, cum omnibus contrahitur cognatio spiritualis, & omnes sunt patres spirituales baptizati, vt patet in. 6. eodem ti. 2. Corolla.

¶ Qui leuando de fonte puerum tangit, & non respondet, ne patrinus efficiatur: licét per talem actum non intendat fieri patrinus: veré efficitur pater spiritualis, & oritur cognatio spiritualis. Probatur. Facit quod est de essentia illius paternitatis. s. tāgere in baptismo, ergo licet non respondeat: veré erit pater spiritualis. Responsio quidem non est de essentia, sed solúm tactus, vt diximus. Hoc tamen intellige, dummodó intendat facere ꝙ patrinus solet facere, licēt ipse non intendat esse patrinus. Sic Archi. & Pisana. & Panor. in c. fi. Extra, eodem ti. Idem dicendum de illo qui baptizat, & vult baptizare, licét ipse non intendat eße pater spiritualis. Nec obstat ius ciuile in l. Consensu. Et l. In omnibus negocijs. ff. de actio. & obliga. Quia iste leges habent veritatē quando nihil voluntarié fit. Hic autem licêt iste nolit eße compater, tamen vult baptizare, vel tenere, quod sufficit ad hāc cognationem spiritualem. 8. conclu. Ratio. Archidi. Pisana. Panor.

¶ Ex.

Coroll.p. ¶ Ex ista cõclusione sequitur determinatio cuiusdam dubij. A
Vtrum si aliquis apud istos non pretendat esse patrinus, tamen respõdeat vt patrinus, et leuet, vel tangat in baptismo: teneatur
Dillutio. vt patrinus. Aperta est solutio ex conclusione. Talis quidem tenetur ad omnia vt verus patrinus, licêt ipse non pretẽdat. Eo enim quôd voluit ea agere, quę veri patrini agere solent: obligauit se, sicut alij patrini obligantur. Quôd si id quod maius est inest, nece
Aris. 2. Topi.. c. 4 ssario inerit quod est minus. Volo dicere. Si ex tali casu orit᷑ cognatio spiritualis, quod est maius, a fortiori et oritur obligatio ad alia quę sunt minora, quę conueniunt patrino.

2. coroll. ¶ Sequitur ẽt ex dictis, ꝙ si quis respondeat, et fingit se tangere in baptismo, et non tangat, ꝙ non est verê patrinus, nec oritur talis cognatio spiritualis per talem actum. Patet ex dictis. Quia ad hoc quôd oriatur tale impedimentum, requiritur quôd faciat id quod est de essentia patris spiritualis, sed de essentia est vt tangat (vt constat ex dictis) ergo si non tangit, licêt fingat: non oritur ista cognatio spiritualis, nec aliqua obligatio. Sic tenet Ver-
Verue. Ioa. An. Archi. uecẽ. et Ioan. An. in reg. Qui per alium in. 6, et Archi. in. ca. 1. eodem ti. lib. 6. Ad hoc facit. ca. De his, et. ca. Ad limina, et. ca. Omnes, et. ca. primum. 30. q. 1. B

¶ ARTICVLVS. 56.
Quomodo compaternitas oriatur.

1. conclu. Compaternitas, cognatio. s. spiritualis, impediens matrimonium contrahendum, & dirimens contractum, causatur inter leuantem de fonte, seu baptizantem, & patrem carnalem baptizati. Idem respectu vxorum, ad sensum iam declara
Theologi. d. 42. tum. Probatur ex expressa determinatione Extra, eodem ti. c. Martinus, & eodem. ti. in. 6. Necdum, &. 30. q. 4 c. Si quis. Vndê non est opus alia probatione.

2. conclu. ¶ Inter leuantem, & baptizantẽ, qui sunt spirituales patres

bap

A baptizati: nulla oritur compaternitas, nullum est cognationis spiritualis vinculum. Quia cùm impedimentum hoc, siue ista cognatio solùm habeat vim a iure positiuo: non aliunde oritur, nisi in quantum in iure expressum est, sed non inuenitur, q inter patres spirituales oriatur aliqua cognatio spiritualis, ergo nullo modo asserenda est, vel ponenda. Et sic ad hoc quód impedimentum quod dicitur compaternitas oriatur inter duos, requiritur q alter sit pater carnalis. Sequitur ergo q si nec leuans de fonte, nec baptizans sit pater carnalis ipsius baptizati, licèt vterq; sit pater spiritualis, inter ipsos tamen non est aliqua compaternitas quę est cognatio spiritualis. Ratio.

¶ Si pater teneat, vel baptizet proprium filium carnalẽ: cõtrahitur inter ipsum, & propriam vxorem ista compaternitas, seu cognatio spiritualis. Conclusio expręssé est determinata Extra, eodem ti. c. Martinus, & in. 6. similiter, sicut in. 1. conclusiõe de paternitate adduximus. Ratio est. Quia semper leuans de fonte, vel baptizans: contrahit compaternitatem cum patre, vel matre carnali baptizati. 3. conclu. B Ratio.

¶ Si pater, vel mater sciẽter proprium filium teneat, vel baptizet citra necessitatem extremam, ratione cognationis spiritualis id faciens, non potest debitum exigere ab alio. Probatur per c. De eo. 30. q. 1. vbi dicitur, q talis, mortua coniuge, debet manere sine spe coniugij, ergo ante mortem saltim non poterat exigere. Sic intelligit istum textum Panor. Extra eodem ti. c. Si vir. Dixi Si scienter. Nam si ignoranter: non priuatur iure petendi debitum. Patet expręssé in. d. c. Si vir, eod. ti. vbi dicitur. Nec alter alteri debet debitũ subtrahere, qa si ignorantia id factum est, eos excusare videtur. Dixi p̃terea. Si fiat extra necessitatem. Aliás si ĩ necessitate, licèt fiat sciẽter, nõ priuatur id faciẽs iure exigẽdi debitũ, sed potest exigere, vt patet expręssé. 30. q. 1. c. Ad limina, vbi ponitur casus expręssus. Conclusionem communiter tenent doctores. Nam cùm matrimonium legitimé contractum per nullum tale vinculum superueniens dissoluatur quantum ad vinculum, 4. conclu. Panor.

lum,

lum,oritur talis cognatio spiritualis,& causat hoc impedimentū quando est ex certa scientia,ꝙ talem sic facientem cuius causa ista compaternitas introducta est:priuat iure exigendi debitum a coniuge innocente.Sed quid si vterq; coniugum id scienter operetur? A

5.conclu. ¶ Si vterq; coniugum scienter filium baptizet,vel teneat extra neceßitatem,vterq; manet priuatus iure exigendi debitum, nisi cum eis fuerit dispensatum.Probatur ex precedenti.Si vnus manet quando ipse scienter id fecit,sequitur a simili,ꝙ si vterq;,& priuatus vterq; erit iure exigendi debitum,licet vterq; teneatur reddere petenti.Conclusionem hanc expreßé tenet Ricardus,& Panor in loco citato,contra Gof.& Vincen qui dicunt,ꝙ tunc quando vterq; sciuit,nullus esset priuatus.Quia esset compēsatio.Contra istos tenet ibi do.Panor dicens, ꝙ compensatio fit vbi agitur de vtilitate,& commodo delinquentium, sed in casu posito,priuatio exigendi debitum non fit ad vtilitatem alterius, sed ob reuerentiam cognationis spiritualis.Quaré vnius delictū, alium non excusat.Ante Panor.tenet Hostien. B

Ratio. Ricar. d. 42. Panor. Contra Gof. & Vincen. Adri.in 4 d. restitu. Hostiens.

Obiectio. ¶ Sed cōtra istam conclusionem videtur expressus textus in. c.Si vir.Extra,eodem titulo,vbi expreßé dicitur,ꝙ alter alteri non debet debitum subtrahere,vbi loquitur textus,& de ignorātibus,& de scientibus.

1.solutio. ¶ R. quód textus non est contrarius,si recté ītelligatur.Nā est sensus,ꝙ sciens:non debet ignoranti debitum subtrahere. Vel

2.solutio. potest dici,ꝙ intelligitur indistincté respectu ignorantium.Et tūc sic est ꝙ vnus alteri non debet debitum subtrahere Istam textus intelligentiam dat do.Panor ibidem in textu.Cui fides meritó adhibenda est in expositione iuris canonici,sicut & Theologo in expositione sacrę scripturę Dispensatio tamen in istis facilis est, quę per Episcopum fieri potest.

Panor. Per epm dispensa. quoad exigendū debitum.

Confirmatio. ¶ Ista sententia cōfirmari posset per c.Peruenit.30.q.1.vbi dicitur,ꝙ matres quę proprios filios tenuerunt in baptismo separentur a viris suis.Certum est ꝙ ibi non loquitur summus Pontifex

A sex de separatione matrimonij quantũ ad vinculum. Esset quidẽ error dicere q̃ matrimonium legitimè contractum dissolui poßit nisi per mortem carnalem, vel spiritualem, ergo de alia solutiõe loquitur. Et non videtur alia, nisi hęc, q̃ debitum non exigant ad inuicem, si in culpa vtriusq; stetit. Et si vnus, ille per quem stetit non potest exigere. Math. 19 1. corin. 7

¶ Et quidem meritò inter istas personas, inter quas cõpaternitas ista oritur prohibetur matrimonium. Quia inter tales ratione talis vinculi est amicitia quędam. Et obid Ecclesia ad dilatãdam amicitiam voluit prohibere cõnubium istis, vt cum alijs contraheretur amicitia ratione matrimonij. Quia ex tentione in fõte, vel ex baptizatione oritur familiaritas inter patrem & matrem carnalem pueri, & tenentem, vel baptizantem.

¶ Ex quo volo notent religiosi, q̃ sit prohibitum eis tenere infantes in baptismo, ne contrahant hanc familiaritatem cum fœ- Notẽt ministri Religiosi.
B minis. Prohibitum est siquidem eis cõmatres habere. 16. q. 1. Placuit. Et de consecra. d. 4. Non liceat. Vbi dr̃ q̃ non licet monachis, & abbatibus. Idem dicit, & bene Ray. intelligendum de canonicis regularibus, & alijs religiosis. Argu. Extra, d̃ postbu. c. Ex parte, vbi dicitur, q̃ prohibitio facta monachis extendit̃ ad canonicos regulares. Raymũ. &

¶ Et ad hæc Petrus de palude in. 4. addit, q̃ si religiosis non licet leuare, nec baptizare, quia prohibitum est conmatres habere, ne sint mulieribus familiares, fierent autem magis familares eis baptizando, q̃ tenendo. De conse. d. 4. Monachi. Si autem prohibentur hoc facere, multo magis nubentes benedicere, quandò illud sacramentum est magis alienum a statu monachorum, et cõnubia reconciliare. Dico autem. Nisi ex iniuncto officio habeant, sicut religiosi baptizant, et benedicunt nubentes. Hęc Palude. Libuit hęc hic ponere, vt religiosi qui ista, iure prohibita nobis, exercemus offitia, cognoscamus non esse nobis propria, sed sub dispensatione cõmissa. Ob id tantumdem oportet cõmissione vti, quantum neceßarium videtur ad salutem proximorum. At Palud. d. 42. q. p. conclu. 3.

Notẽt prę sules obseruandi. ꝙ vtinam tanta eßet fidelium ministrorum copia clericorum, vt A religiosi eo modo quo in Hispania antiqua degunt, et in isto nouo orbe sua sorte contenti manerent, siquidem tunc aperte Pontifices huius orbis obseruandi cognoscerẽt, religiosos necessitate vrgente istorum tan peculiarem curam habere, et non ambitione, aut dominandi libidine, vt putant emulatores esse.

¶ ARTICVLVS. 57.
Quomodo cõtrahat̃ cõfraternitas.

Iam sequitur tractemus de ipsa fraternitate, q̃ cõtrahitur ex huiusmodi sacramẽtis. Nã nõ solũ ibidem inuenitur paternitas, et compaternitas, sed etiam reperitur fraternitas inter filios tenentis, et filios illius qui est pater, vel mater carnalis baptizati. Pro quo sint cõclusiones.

1. conclu. ¶ Per hoc ꝙ quis baptizat, vel tenet in baptismo, oritur vinculum cognationis spiritualis, q̃d fraternitas dicitur, inter ipsum baptizatum, seu leuatum, et omnes filios carnales leuãtis, vel baptizantis, quo stante, non poßunt matrimonialiter coniungi. Ista B conclusio est expressa. Extra, eodem titulo, ferê per totum. Et in 6.ca. Nedum, eodem ti. In decretis. 30.q 3.c. Pyctatium, et.c. Non oportet. Et.ca. Ita diligere. Cuius ratio est. Eo quidem ꝙ talis pater genitor est carnalis suorum filiorum, et illius quem tenet, vel baptizat, similiter suo modo et genitor dicitur spiritualis. Consequens ergo est, vt vbi vnus est pater cõmunis, ibi et omnes tales fratres dicantur. Vnde non poßunt matrimonialiter iungi ¶ Cõclusio non solùm intelligitur de filijs natis ante illam tentionem sed de omnibus natis ante, vel post: ita ꝙ omnes filij carnales patris baptizantis contrahunt hanc cognationem cum illo, quem pater tenuit in baptismo, vel baptizauit.

Ratio.

2. conclu. ¶ Licét veré contrahatur talis fraternitas inter baptizatũ, et omnes filios baptizantis, vel leuantis, non tamen contrahitur

hęc

A hec cum alijs fratribus carnalibus ipsius baptizati, si non fuerint leuati, vel baptizati ab eodem parente. Cõclusio est expręßé determinata Extra eodem ti.ca. Vtrum autem. Et. ca. Super eo. Et. ca. Tua nos. Ratio potest eße. Quia fraternitas eo dicitur inter aliquos esse, quia est cõmunis eis vnus pater, vel mater, sed sic est ꝙ fratres carnales baptizati, & filij carnales baptizantis, vel leuantis non habent vnum patrem communem, ergo non sunt fratres. Nam non eundem habent patrem scilicét spiritualem vt notum est, sed distinctos, vt supponimus. Nec habent eundem carnalem, vt constat, ergo nullo modo sunt fratres inter se. Eo nempé inter ipsum baptizatum, & omnes filios carnales baptizantis, vel tenentis est fraternitas, quia vnũ videntur habere patrem. Et ob hoc fratres dicuntur. Ratio cõ.

¶ Sed tamen contra istam conclusionem, & primam est textus in contrarium. 30. q. 3. c. Post susceptum, vbi dicitur ꝙ filij cõmatrum, vel compatrum non poßunt iungi matrimoni B aliter inter se. Ergo falsum dicit. 2 conclusio. Obiectio.

¶ ℞. primo sicut in. 1. c. eodem ti. quód iam est talis canõ abrrogatus per posteriorem. s. per illum quem nos in cõclusione allegauimus. ¶ 2. Potest dici, & bené, sicut respondet Hugu. & do. de Turre Cremata ibidem in decretis, ꝙ non est ille textus contrarius conclusionibus, quia intelligitur sic, ꝙ illi qui nati fuerint coniungi non poßũt illi suscepto, vel susceptę, sed omnibus alijs fratribus suscepti, vel susceptę coniungi possunt. Sic intelligendo nõ est contra conclusiones, sed pro eis: vt constat. Vndé tanꝗ verũ tenendum ꝙ filij leuantis, vel baptizantis, & fratres baptizati, vel leuati poßunt coniungi inter se matrimonialiter, illo solo excepto, per quem deuentum est ad compaternitatem. Itaꝗ; omnes filij leuantis, vel baptizantis, poßunt coniungi cum omnibus alijs, quos pater, vel mater non baptizauit, vel de fonte leuauit, tamen non cum leuato, vel baptizato. Solutio. p. 2 solutio. Hugu. Tur. cre.

¶ Licét ita sit ꝙ filij leuantis, vel baptizantis possint coniungi matrimonialiter cum fratribus leuati, vel baptizati, illo solo 3. conclu

excepto, qui baptizatus est. Tamen si cōsuetudo sit, ꝙ nullo modo debeant iungi filij omnes leuantis, vel baptizantis, & fratres omnes baptizati, seruanda est, neq; iungi debent. Hoc patet expresse, eodem ti. c. Super eo, vbi habetur casus. Vtrum filij duorū compatrum deberent iungi. Summus Pontifex respondet. Si tales filij fuerunt per quorum alterum, vel vtrumq;, parentes ad cōpaternitatem venerunt, eos coniungi nulla ratione sustineas, & coniunctos non differas separare. Cęterum, si per neutrum eorum ad cōpaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinē tuę metropolitanę Ecclesię, vel aliarum circumpositarum inquirere. & diligentius imitari: ita ꝙ si eiusdem Ecclesię consuetudo habeat, inter eos non sustinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu simili modo in Ecclesia tibi cōmissa coniugiū huiusmodi fieri non permittas. Et si quos taliter coniunctos inueneris, iuxta earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare adinuicem non omittas. Hæc ibi. Ecce ꝗ expressa est determinatio omnium quę diximus de fraternitate. Et quomodo standū est consuetudini. Quod obsecro notēt, sicut notat, & bene do. Panor. super eodem. c. ponendo quatuor intellectus textui, sed approbando. 4. vt. s. sit sensus textus, ꝙ dato ita sit, ꝙ secundum ius commune possint filij duorum compatrum, per quorum neutrum deuentū est ad compaternitatem iungi inter se, tamen si consuetudo habet contrarium: vt tales separentur quantum ad thorum, vel quantū ad vinculum. Pręcipuè quia scandalum generaretur: debēt separari. Hoc intellige si consuetudo est approbata iam per summum Pontificem, quia tunc cùm ipse possit personas inhabiles: habiles reddere ad matrimonium, vel e contrario, tale matrimonium cōtra talem consuetudinem contractum non valeret, cùm esset sicut si esset contra ius expressum. Hęc est sententia Hostien. vt refert ibidem do. Panor. Et in fine dicit Panor. vnum, quod placet hic inserere, propter ea quę inferius in. 2. p. in principio dicturi sumus de matrimonio infidelium. Inquit ille. Et notabis glo. sing quia nescio alibi vnum dictum, quod sentit Dicit enim ꝙ si in aliquo loco esset

Consuetudo facit psonas alias habiles inhabiles ad matrimo. & e contra. Panor.

Hostien.

Glossa.

A esset hodie consuetudo: vt in quinto gradu non possit contrahi matrimonium, & ex contractu generaretur scandalum, quod non valeret matrimonium, licét cap. Non debet. De consan. & affi. hoc permittat. Et potest esse duplex ratio. Quia hęc consuetudo concurrit cum iure antiquo, nec censetur sublata per ius nouũ, ex quo non reprobatur per illud ius. Concurrit etiam scandalum. Hanc rationẽ sentit glo ¶ Secunda ratio colligitur ex his quę prędixi. Quia consuetudo continens in se scandalum ex pręteritiõe: potest inhabiltare aliás habiles, sed vbi a principio nullum fuisset impedimentum, solúm scandalum superueniens non posset dissoluere matrimonium. Hęc Panor. ibi. Notanda ista propter ea quę dicemus, quantum consuetudo valeat in matrimonio cõtrahẽdo apud infideles.

¶ Filij leuantis, & filij baptizantis, inter se nullam fraternitatem, seu cognationem spiritualem contrahunt, quominus possint ĩ- 4. conclu.
B ter se coniungi. Quia isti tales inter se non habent patrem cõmunem spiritualem, & carnalem. Ergo nullam contrahunt. Itẽ. Nõ est sic expręssum in iure, ergo non est talis cognatio ponenda. Ratio.

¶ Filij spirituales vnius patris qui baptizat, vel qui leuat, nullo modo inter se cõtrahunt aliquam fraternitatem, nec aliquam cognationem spiritualem. Probatur. Cúm hoc odiosum sit, nullo modo est asserendum, nisi sit expręssum in iure, sed non est expręssum in iure. 5. conclu.

¶ Et sic habes huiusmodi ĩpedimentũ. Has esse etiã ꝑsonas ligatas per paternitatem, ille. s. q tenet in baptismo, cum illo quem tenet, sed non cum fratribus, vel sororibus illius quem tenuit. Eodem modo qui baptizat pater efficitur illius, quem baptizat, & non aliorum fratrum, quos non baptizauit. Et sic posset soror baptizati iungi ipsi bapti zãti. 30. q. 3. ca. Illud etiã. Et cũ eius filia & cum eius vxore, & cum filia spirituali sui filij carnalis. Nam licét cognatio spiritualis a patre in filium transeat, non tamen e contrario, a filio in patrem. Quia illam quam filius alicuius baptizauit: potest pater ducere. Non enim huiusmodi cognatio habet Epilogatio.

bet ramos, aut transit ad nepotes, aut ad alias personas non expssas. Hoc quod diximus de baptizante, vel tenente, dici potest, & debet de vxore legitimè cognita. Nam ipsa efficitur etiam mater spiritualis illius, quem vir suus tenuit, vel baptizauit, non tamen est mater aliorum quos vir non tenuit, sicut neq; pater efficitur vir eius. A

¶ Per compaternitatem coniũguntur isto vinculo ipse qui tenet in baptismo, & vxor eius cognita, simul cum patre, & matre carnali tenti, vel baptizati. Et similiter baptizans, & vxor eius efficitur compater patris carnalis, & matris baptizati.

¶ Sed tamen ipse tenens, et baptizans inter se nullam cognationem habent. Quód intellige siue vnus teneat, seu baptizet, siue plures. Per fraternitatem enim coniuncti sunt vinculo cognationis spiritualis omnes filij carnales leuantis, vel baptizantis cum ipso baptizato, vel leuato. Non tamen cum alijs fratribus baptizati. Hoc intellige etiam si filij sint illegitimi ipsius tenẽtis, vel baptizãtis, vt dicunt docto. Et est tex. in. ca. fi. eodem ti. Et. 30. q. 3. Tamen filij baptizantis, vel leuãtis possunt in matrimonio cõiungi cum fratribus, vel sororibus baptizati, nisi contrarium teneat consuetudo, ad sensum iam declaratum. Attamen, cum hoc impedimentum solùm constet ex iure positiuo humano Papa potest in omni tali cognatione dispensare, vt dictum est. B

¶ ARTICVLVS. 58.

De vltimo impedimento, quod dicitur cognatio legalis, quę est adoptio.

Diffinitur cognatio legalis.

Hoc impedimentum diffinitur sic a doctoribus. Cognatio legalis est propinquitas quędam ex adoptione proueniens. Adoptio verò est extraneę personę in filium, vel nepotem, et deinceps legitima assumptio, quandoquidem inuẽta est ad supplẽdum deffectum generationis naturalis, sic vt filium, vel nepotem quem quis

non

A non potest habere per naturam, habeat per artem. Ars enim imitatur naturam in quantum potest, et supplet deffectũ eius. Quaré, sicut per generationem naturalem aliquis filium sibi generat, et procreat, sic per ius positiuum (quod est ars ęqui, et boni) aliquis sibi generat, vel procreat prolem per adoptionẽ. Hoc autem ad supplendum deffectum naturalem naturalis prolis Undé sicut per generationem carnalem causatur quędam propinquitas naturalis, quę consanguinitas dicitur, sic etiam ex generatione ista ficta (quę adoptio dicitur) causatur quędam propinquitas, seu cognatio legalis, quę ideo legalis, quia per legem causatur, sicut alia naturalis, quia a natura ortũ habet. Aris. 2. phisi. tex. co. 79. et 4. Methaphi. tex. co. 28.

¶ Adoptio est duplex. Quędam perfecta. Alia imperfecta. Perfecta est illa, per quam transfertur adoptatus in potestatem adoptantis. Sicut filius naturalis est positus sub patris potestate, et sub tutella eius, quó ad certũ tempus. Hęc dicitur in iure: Arrogatio. Adoptio perfecta.

B ¶ Alia est adoptio imperfecta, per quam non transfertur adoptatus in potestatem adoptãtis. Hęc vocatur in iure. Simplex adoptio. Et est differentia inter adoptionem, et arrogationem, ꝙ arrogari non potest nisi ille, qui est sui iuris. Nam cúm debeat transire in potestatem adoptantis, necesse est ꝙ talis qui arrogatur sit sui iuris. Adoptari tamen potest qui est iuris alieni. Quia cúm per adoptionem adoptatus non transeat simpliciter in potestatem adoptantis, adoptari potest etiam ille, qui est sub alterius potestate. Adoptio impfecta. 1. differẽ.

¶ Est etiam differentia. Quia arrogatus habet de necessitate legitimam in bonis arrogatoris. Undê siue emancipetur, siue non, debetur ei quarta bonorum ad minus, si legitimam nollit arrogans dare. Adoptatus autem, non habet in bonis adoptantis legitimam. Quaré adoptans non tenetur ei aliquid relinquere. Si tamẽ ab intestato moritur adoptans, succedit adoptatus. 2. discri.

¶ Est. 3. differentia. Arrogatio enim non fit nisi authoritate Principis. At, adoptio fit authoritate cuiuslibet magistratus 3. differẽ.

com

competentis. A

4.discri. ¶ 4. veró discrimen est, quod arrogatio requirit verbum expresßum vtriusque. Ob quod infans non potest arrogari, quoniam loqui non potest ad cõsentiendũ, sed tamẽ adoptari potest. ff. de adop. l. 1. et. 2.

5. diffe. ¶ Et tandẽ, res arrogati liberé omnes transeunt in potestatẽ arrogatoris. ff. Eo si pater, non autem adoptantis, nisi esset auus maternus, vel paternus. His suppositis, oportet nunc scire quis possit adoptare, postea autem disserere quomodo impedimentum extendatur ad alios consanguineos adoptantis, et adoptati.

1. conclu. ¶ Minor natu: alium maiorem, & frigidus, seu impotens, aut sexagenario minor: aliquem sibi in filium adoptare non potest.

Ratio. p. p. Probatur quãtum ad primam partem. Ista quidem adoptio (vt diximus) inuenta fuit ad supplendum deffectum naturę, quam

Aris. 2. phi. tex. co. 79. et 4. Metha T. co. 28. ars imitatur inquantũ põt. Et tantó ars melior, quãtó magis accedit ad naturalem. Sequitur ergo quod ille per artem poterit habere filium, qui per naturam posset, sed non habet. Et qui per naturam habere non potest, neque poterit per artem. Alióqui ars non imitaretur naturam. At, secundum naturam minor natu non generat maiorẽ natu, ergo nec poterit. Verbi gratia. Homo. 20 annorum, vel. 60. adoptare eum qui est. 62. annorum, vel eiusdẽ B

Etate sup. et adoptãs adoptatũ. 18. a. ætatis nõ põt. Quia illũ nõ poßet habere filiũ naturalẽ, et sic non potest eum habere per adoptionem. Sic determinatur. Insti. de adop. §. Si minorem. Immo debet pręcedere ætate adoptans ipsũ adoptatum. 18. annis.

Ratio 2. p ¶ 2. pars conclusionis probatur, quod impotens non potest. i. qui non potest exercere actum generationis. Ista enim adoptio, seu arrogatio inuenta est ad supplendum deffectum naturalẽ, et illis conceditur qui naturaliter filios habere poßent, sed qui impotens est, et actum generationis exercere non potest: nullo modo per naturam filios habere posset, ergo nec per artem ei conceduntur. Solũ m namque conceditur illis, qui steriles sunt, potentes tamen exercere actum generationis.

Ratio 3. p ¶ Vltima pars, quod ante. 60. annum non conceditur probatur.

Adop

A Adoptio hęc, siue arrogatio inuenta est ad supplendum deffectum filiorum naturalium. Ergo quandiu potest eße spes q erunt filij naturales, non potest fieri adoptio, sed vsq ad. 60. annum semper est spes de prole, ergo vsq ad talem ætatem non potest quis adoptare, vel secundum aliquos vsq ad 40. Itaq oportet hoc habere ob oculos, quód solúm conceditur adoptatio, vel arrogatio illis qui possent secundum naturam filios habere, sed aliquo accidentali impedimento carent. Ob id in solatium conceditur per artem filios habere. Vndé qui perpetuum habent impedimentum naturale procreandi filios, non poßunt adoptare, vel arrogare.

¶ Mulier, nisi a principio sibi sit specialiter idultũ, licét adoptare non possit, sicut neq vir minor. 25. annorũ, põt tamẽ adoptari minor tali ętate, siue fœmina, siue vir, dũmodó non sit propinquus qui neceßario succedat in hęreditatẽ adoptantis. Probatur. Quia ista adoptatio, seu arrogatio a iure concessa est ad supplendum B deffectum generationis carnalis, sed fœmina minimé potens ẽ ad generandum, sed solúm est potens ad concipiendum. Ergo sequiť q fœminæ habenti perpetuum impedimentum ad generationem: non conuenit adoptio. Tamen conceditur interdúm specialiter a Principe i solatiũ amissorũ filiorũ i bello reipu. C. De adop. l. Iuris. 2. conclu. Ratio. p. p

¶ Secunda pars, q minor. 25. annorum nõ poßit. Patet. Quia hęc adoptio adinuenta est, vt etiam hęreditatis successio sit adoptantis in adoptatum, ergo illi conuenit (vt ait. S. Tho.) adoptare qui sui iuris est ad disponendum de suis bonis. At, iste non est minor. 25 annorum. Et ob hoc seruus, nec filiusfamilias non poßunt aliquem adoptare, cúm non sint sui iuris ad disponendũ de bonis. Ratio. 2 p S. tho. 4 2

¶ Tertia pars est, quód adoptari potest quilibet, qui filius naturalis eße potest, siue fœmina, siue vir. Sic est expręßum. ff. eo. l. Nec absens. Ratio 3. p

¶ Dicitur. Dummodó non sit propinquus. Nam non est opus adoptare talem, cúm succedat in hęreditatem, si non sit alius.

¶ ARTICVLVS 59. A
De impedimento cognationis legalis.

Ed iam sequitur ad propositum, quomodo ista cognatio legalis, quę adoptio dicitur, impediat.

Considera tio. ¶ Pro quo notare oportet, q̄ tripliciter contĩgere potest istud vinculum. Est quidẽ vna cognatio quasi descendentium inter patrem adoptantẽ & filium, & inter ipsum filium adoptiuum, & filium suum, & nepotem. Et sic de reliquis.

¶ 2. Est cognatio collateralium. s. inter filium naturalem, & filium adoptiuum.

¶ 3. Cognatio est tanq̄ affinitas quędam, quę est inter filium adoptiuum, & vxorem adoptantis. Vel e conuerso, inter adoptãtem, & vxorem filij adoptati. His suppositis sit. 1. conclusio.

1. conclu. ¶ Cognatio legalis in linea recta descendentium impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum, sicut in cõsanguinitate dictum est, sic: q̄ adoptans non potest contrahere cum adoptato, nec cum filio eius, nec cum nepote. Et sic de alijs. Probatur. ff. De ritu nuptiarum. l. Quando. Et. l. Adoptiuus. Cuius ꝓhibitionis ratio a. S. Tho. datur. Quia meritó a matrimonio cõtrahendo prohibendi sunt illi, qui simul cohabitant in eadem familia: vt sic concupiscentia reprimatur. Cùm ergo contingat q̄ simul habitent pater adoptans, & adoptatus, & filij ipsius adoptati: sequitur q̄ iusté ꝓhibitio talis facta est. Itaq̄ quantum ad hoc impedimentum in linea descendentium eodem modo loquẽdum est, sicut in consanguinitate Hęc autem cognatio, & prohibitio, perpetuó durat, cùm semper debeatur reuernetia ex parte filiorum ipsi patri adoptanti. B

S. Tho. d. 42.

2. conclu. ¶ Cognatio legalis quę est inter filium adoptatum, et filium naturalem: impedimentum pręstat matrimonio, tandiu, quandiu inter se simul cohabitare contingit. Est textus Extra, de cognatione legali. c. Si qua. Ratio. S. Tho. ad hęc est. Quia ob id impedimẽt um

Ratio. S. Tho. d. 42.

A mentũ ẽ,quia eos ſimul cohabitare contingit.Ergo vbi ceſſat iſta ſimul cohabitatio,vel propter mortem parentum,vel propter emancipationem,ceſſat communis cohabitatio,et ſic ceſſabit impedimentum.Ob id poſſunt inter ſe contrahere poſt mortem parẽtum.Et propter emancipationem.Eſt enim emancipatio,patrię poteſtatis relaxatio,facta coram iudice,competente dicta,eo ꝙ extra poteſtatem patris filius ponitur.Inſt.Qui mo.ius.pa.po.ſol. §.Pręterea.Sed filius naturalis arrogantis contrahere poteſt cum filia arrogati,et filij adoptiui inter ſe, cum inter eos nulla ſit cognatio legalis,

¶ Sicut eſt impedimentum perpetuum cognationis legalis inter adoptantem,et filium adoptatum,et filios omnes adoptati,ſic etiam eſt inter vxorem filij adoptantis,et patris adoptantis,et inter vxorem filij:filij adoptati,et inter ipſum filium adoptatũ et vxorem patris adoptantis. Et quemadmodum cognatio ipſa eſt tanꝗ quędam conſanguinitas,erit etiam eodem modo impedi- 3. conclu.
B mentum cum vxoribus ipſorum,ſicut ſupra dictum eſt de conſanguinitate.Verbi gratia.Si alicui aliquis eſt iũctus per iſtã adoptationem,in gradu quo ei eſt iunctus,erit et vxori illius. Quia videtur naturalis quędam reuerentia debita ex parte vxoris adoptati,ipſi patri adoptanti,ſicut et eam debet vir ſuus. Attamen de iſto impedimento non libet amplius diſſerere, quia nunꝗ contingit apud iſtos neophitos,pro quibus precipué iſta ſcripſimus. Item nec facilé cõtingit apud Hiſpanos.Ob ꝙ ſufficiat hęc dixiſſe vt non ſit ignotum tale etiam eſſe impedimentum matrimonij,qđ quidem impedit,& dirimit,cum illis perſonis iam ſupra ſignatis. Supra arti.43.

¶ Sciendum tamen: hoc impedimentum non eſſe tale ſtando ĩ iure naturali,vel diuino,ſed ſolúm eſt ex Eccleſiæ ordinatione. Quocirca ſi contingeret in vſu eſſe talem adoptationẽ apud aliquos infideles,& eſſet matrimonium contractum inter perſonas iam ſupra ſignatas,verum eſſet matrimonium, neꝗ diſſoluendũ eſſet,ſi ad fidem conuerterentur.Quia ſi ſolúm impedit ex iure poſitiuo humano,cui infideles non ſubduntur,matrimonium ſic

contractum non posset dissolui. Et sic est finis primę partis, in qua de matrimonio, & eius impedimentis generaliter dictum est, in q̃ntum ad fideles attinet

FINIS
primæ partis ad
Dei gloriam

¶DISTHICON FRATRIS LO
douici Hurtado Augustiniano sub contu
bernio profeßoris in præconiũ
authoris.

Onte Caballino fluxisti maximus author.
Dum sanctè pręstas gesta per alta tuis.
Nectareum redolent spirant & carmina gustum.
Attibi Parnasus cedit & pronus adest.
Concurrunt Musæ, gaudetq́; peraltus Apollo.
Per gentes tandem quólibet ire velis.
O mihi si Andini concessum vincere pectus,
Gauderem valdé, pangere facta tua.
Deffecit veró stilus carmenq́; perurget,
Et mihi Parnasi blanda fluenta negat.
Eripiunt placidam prorsus cælantq́; Pyrẽnen:
Obstantes Musæ pandere gesta tua.

¶Index

¶INDEX ARTICVLORVM ET DVbiorũ primę partis speculi coniugiorũ. R. P. F. Illephonsi a vera cruce Doctoris, & instituti sancti Augustini.

¶ Dubi

¶ HACTENVS DE IMPEDIMENTIS solúm impedientibus, sequitur consequenter de impedientibus, simul & dirimentibus.

¶ Dubi

¶ Ar
v

¶ ERRATA IN PRIMA PARTE.

¶ Pag.8. li.26. vbi legeris. Atque cúm decem annos, lege. Atque cũ ante decem annos.

¶ Pag.41. vbi in margine allegatur Adrianus in.4 de rescriptis, lege de perscriptionibus.

¶ Pag.56. vbi in principio in margine dicitur. Institu.Theol.c.6. lege.16.

¶ Pag.70. vbi in margine dicitur. Dillutio do.Caie.to.2.q.1. lege. to.1.q.2.

¶ Pag.116. li.5. vitiant coniecturam, lege vitiant contractum.

¶ Pag.193. li. penul. vbi dicitur Quare ex statuto Ecclesię prouenit quod Papa poßit dispensare cum sacerdote &c. sic lege. Quare sequitur manifesté, cúm sit ius humanum, Papam poße dispensare cum sacerdote.

¶ Pag.193. li.20. quando vxorẽ ducat: lege, quin vxorem ducat

¶ Pag.238. li.30.c. Discreticnis, lege: Discretionem.

¶ Hoc eodem modo gradus affinitatis sunt intelligendi secundum dicta de consanguinitate, & affinitate supra.

¶SECVNDA PARS SPECVLI coniugiornm ædita per. R. P. F. Alphonsum a vera cruce Augustinianum. A

POst primam partem in qua disputauimus de matrimonio, et eius impedimentis omnibus in particulari, inquantum ad fideles spectat, qui subdũtur legibus Ecclesiæ, restat in hac 2. dißerere de ipso matrimonio, in quantum ad solos infideles attinet. Differt enim non parum loqui de fidelibus, et de infidelibus, eo quod illa quę in matrimõio valida sunt apud infideles, apud xp̃ianos irrita habẽtur. Ob id cũ diuersũ sit iudiciũ, diuersũ reqrit tractatũ. Vndé pro virili contendam ea omnia quę a doctoribus scripta sũt in medium afferre. Si quę autem fuerint obscura, et indigesta digerere. Dubia veró quę nos apud istos infideles cognouimus, a doctoribus non scripta, qa non fuernnt dubitata, eoque ignota, etiã differemus. Hoc solúm obsecro, vt nullus ob prolixitatem scripturæ ab eius lectione desistat. Nam si quę scripta fuerint bona et vtilia, nullo modo contemnenda, si tamen nullius momenti sunt, etiam si vna sit scripta pagina sola non expedit legere. Nec ideo contnm nat, qa scripta sint alibi. Non noua ędere intẽdo, sed q̃ a magistris loquentibus, et mutis accepimus, et cõgerere, et elucidare, si opus ẽ et extendere, et ampliare, quando res expostulat, quod non semel, atque iterum, sed frequenter eueniet. B

¶Ar

A ¶ARTICVLVS. 1.

Vtrum inter infideles sit verum matrimonium.

Nte omnia proponitur tanq̃ fundamentum huius partis. Vtrum inter infideles sit matrimonium verum, vel solùm nomine tenus coninuctio sit vaga, et incerta viri ad fœminam.

¶Pro solutiõe cuius oportet reducere in memoriam quod nos in principio primę partis in ipso primo ingressu diximus, matrimonium esse quid naturale, licèt non sit naturale tanq̃ quid causatum ex principijs naturę ex necessitate quadam, tamen naturale, quia ad id inclinat natura, etsi compleatur mediante libero arbitrio. Sicut virtutes dicuntur homini inesse naturaliter, non ꝙ in nobis inueniãtur habitus perfecti per naturam, sed inest nobis a natura, ꝙ possimus tales virtutes suscipere, et ꝙ perficiãtur per operationem nostrã. Vndè Aristo. ait. Inclinari ad virtutes innatum est homini, tamen habere eas perfectè genitas, non cõpetit homini naturaliter, sed per assuefactionẽ ad opus. Sic de matrimonio. Naturale enim est, quia natura inclinat ad istam coniunctionem maris et fœminæ, licèt ipsa perficiatur per voluntatem. Hinc Aristo. dicit, hominem esse naturaliter magis animal coniugale, q̃ politicum, quippequi coniunctionem maris et fœminæ ponit inter coniunctiones naturales. De quibus ibi in principio diximus. Hijs ergo suppositis, cùm infideles propter infidelitatem naturalia non amiserint, sequitur non esse negandum eis matrimonium. Pro quo sit .i. conclusio.

Nota quę supra.p.p. arti.p.

S.tho.12. q.51.ar.p. & q. 63. ar.p.& q. 71.ar.2.

B

Aris. 2. ethi.ca.p. Alex.ha. 3.p q.27 ar.3.m. 4

Arist. 8. ethi.c.12. & alibi. Ioa. stobeus.ser.65 S.tho.22. q.10.

¶Contractus matrimonialis viri certi ad certam fœminam: sicut reperitur legitimus inter fideles, sic et inter infideles. Hęc cõclusio supponitꝙ inter fideles reperiatur, qđ non est opus probare, sed dicitur ꝙ sic reperitur inter infideles. Anteq̃ veniamus ad huius probationem, primo oportet scire quando fuerit matrimonium institutum. Vtrum pręcesserit infidelitatẽ. Et ad quid instituum

p. conclu. Hugo. li. 2. de sacra.p. 11 ca 13 Idem in summa sẽten.tra.7 c.p.

tutum

Gene. 2. Alex. halē 4. p. q. p ar. 2. Digressio in fauorē Caie.

tutum. Et a quo institutum. Et quidem, quando fuerit insti- A
tutum constat ex sacra scriptura in principio geneseos, quando
dominus dedit Adæ adiutorium simile sibi, quod non inueniebatur
inter animalia omnia. Missoq; sopore in Adam, formauit ex
costa eius Euā veré, et realiter, et nō metaphoricé, vt Caie, aliás
catholicus, et ad miraculum doctus existimat, quem si inter cla-
sicos scholasticos, simul et orthodoxos doctores apponeret aliás
grauis et non mediocriter doctus, et mihi pater obseruandus Alfō
sus a Castro, optimê, cûm inter hereticos in cathologo, in illa sua sū
ma ascribat. Stomachum mouet, et ab heresi tantum vindicare
doctorem potest facilé quilibet etiam mediocriter eruditus. Atq;
nisi viri religiositas, et sanctitas aliás nobis cum Salmanticę eße
mus cognita esset, bilem concitatā existimaremus. Quam credi
mus nimis ebulisse, et plus iusto in Ambrosio Catherino Senensi ali
âs eiusdem instituti, qui sua illa virga Censoria, qua nemini par-
cit non leniter sed ad sanguinem vsq; tetigit virū bene meritum
de re Theologica, et ꝑ quē omnes hui⁹ ętatis Theologi proffecerūt B
At reuertentes vnde digressi sumus, quia alibi erit locus amplius,
quando contra Cathe. scribemus, dicimus tunc illa coniunctio-
ne fœminæ, et maris facta primo, institutū fuisse matrimoniū. Vt
cōstat. Ext. đ frigi, et malefi. c. fi. et. c. 1. et. c. Ante peccatū. 32. q. 2
Ergo ante omnem infidelitatem matrimonium institutum ē, cū m

Io. stobeus in sermo. 65. elegā ter ex mu sione phi- lasopho.

in paradiso ante omne peccatum facta dignoscatur coniunctio
maris et fœminæ, quod institutum est in offitium naturę. i. ad
multiplicandum genus humanum, ad conseruationem speciei. Si
non eßet tunc talis maris et fœminæ coniunctio: absq; dubio cúm
non eßet generatio, in totum periret humana species. Cbid tunc
institutum in offitium naturę. Et quidem dato non esset peccatū

Gene. 2. Benedic- tio matri. Alex. ha. 4. P. q. 2. ar. P.

sed primi parentes manerent in statu innocētię, et omnes filij eius
matrimonium eßet. Cuius promißio fuit illis verbis. Non est bonū
hominem eße solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. De facto
autem instituit, quando Adam soporato, ex costa Euam forma
uit. Per verba etiā ista: Crescite, et multiplicamini nō fuit institu
tum

A tum: vt aliqui dicunt, sed talia verba fuerunt benedictio ipsius matrimonij iam instituti, et perfecti.

¶ Vndé Pater Augustinus. Nos nullo modo dubitamus benedictionem Dei: Crescite et multiplicamini, et replete terram, donum esse nuptiarum, quas deus ante peccatum hominis ab initio constituit creando masculum, et fœminam. Augusti. 14. de ciuita. c. 22

¶ Et matrimonij perfectio inter Adam et Euam facta est per illa verba: Hoc nunc os ex oßibus meis, per quę videtur consẽsus expręßus, sine quo matrimoniũ minimé fit Quę protulit Adã et non ipse Deus, vt intelligamus matrimonium licét naturale sit perfici tamen mediante consensu. Quod autem talia verba prolata ab Adam fecerint matrimonium, maximé videtur ex hoc: quia sunt dicta per os Adæ, significantia vnitatem carnis inter virũ et vxorem. Extra, de diuortijs. ca. Gaudemus. § Quia vero. Et. 33. q. 5 ca. Mulierem. Gene. 2. Necessarius cõsensus. 4. d. 26. Supra. p. p. ar. 2. Gene. 2. Math. 19.

B ¶ Et in verbis illis prolatis ab Adam, Hoc os ex oßibus meis & caro de carne mea, propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, et adherebit vxori suę, et erunt duo in carne vna, declarata sunt tria bona matrimoni Bonum inseparabilitatis, in quantum dicit. Propter hãc relinquet homo patrem, & matrem. Bonũ fidei, quando dicit Et adherebit vxori suę. Bonum deniq; prolis cúm dicit. Erunt duo in carue vna s. vnius pueri procreandi.

¶ Attamen, post peccatum fuit matrimonium in remedium, vt s. carnis vitium cobiberetur, & poßet fieri absq; peccato. Per peccatum namq; facta est rebellio maxima carnis & spiritus, & concupiscentia vehemens, quę vix cohiberi potest. Ob quod dominus voluit in remedium eßse matrimonium, vt sic homini liceret accedere ad mulierem absq; peccato, vt contineret se respectu aliarum, & posset concupiscentiam explere cum propria vxore absq; peccato. Quod apostolus declarat dicens. Vnusquisq; habeat suam propter fornicationem. 33. q. 2. §. His itaq;. Et quidẽ hęc institutio in remedium facta est implicité a Deo, cúm dixit mulieri. In dolore paries filios, & sub viri potestate eris, qui dominabitur Matrimonium in remediũ. Alex. 4. p. q 4. ar. p. &. 88. ar. 2. Ad ro. 5. Ad ga. 5. 1. corin. 7. 32. q. 4. c. Nemo. et. c. Sicut Gene. 2.

tur tui. Adę veró dixit. Quia audisti vocē vxoris &c. Ex qbꝰ ver A
bis, & sequentibus simul in vnum collectis: videtur insinuasse eorum copulam non esse in officium tantùm, sed etiam in remedium
Expressius hoc instituit post diluuium, quando dixit Noe, & filiis. Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Quibus prelibatis probatur conclusio.

Gene. 9.

p. ratio. S Bona. d 39. arti. p. q. 2. Diffinitio matrimo.

¶ Inter illos poterit eße matrimonium, inter quos inueniri potest vera ratio matrimonij. At inter infideles potest inueniri vera ratio matrimonij. Matrimonium enim est maris & fœminę legitima coniunctio, indiuiduę vitę consuetudinem retinens. Inter infideles autem reperitur legitima coniunctio maris, & fœminę: quia non omnis fœmina: omni viro coniungitur, sed abstinent ab aliquibus gradibus: vt est inter patrem, & filiam, filium, & matrem. Nec aliqua gens est tam barbara, quę non habeat aliquem gradum probibitum in matrimonio, a quo abstinēt Est etiam indiuidua vitę consuetudo. Nam licét contingat inter infideles ꝙ póst diuertant, & contrahant cum alijs, dimißis legitimis coniugibus, de per accidens contingit, & non est intentum ḋ per se. Eo nempé quo conueniunt, animo conueniunt non diuertendi, si omnia sint grata, sicut a principio, & seruandi in hoc suam antiquam consuetudinem. B

22. q. 154 ar. 9. ad. 3. ibi. caie. B. Bona. d 40. & 41. Ricar. ibi Alex. 2. p q. 169. m. 2.

2. ratio.

¶ 2. Omnis concubitus inter personas: quę non sunt coniuges: est fornicarius. Infideles autem eße fornicatores non aßerimus, q sic inter se copulati sunt, vt constat. Et prolis eorum legitima iudicatur, quod non eßet, si matrimonium verum inter eos non eßet

3. ratio.

¶ 3. Matrimonium est institutum a Deo in principio. Ergo ibi erit matrimonium, vbi inuenitur coniunctio, eo modo quo Deus instituit, s. ꝙ copulentur vir, & fœmina, & propter hanc relinquat homo patrem, & matrem, cum legitimo consensu, sed sic est: ꝙ infideles qui mutuo consensu iunguntur, matrem & patrem relinquunt propter vxorem, cúm non copulentur parentes filijs, ergo inter eos erit matrimonium.

Gene. 2. Math. 19

4. ratio. p. corin. 7

¶ 4. Idem probatur ex Paulo dicente. Si quis frater vxorē

habet

A habet infidelem, & hęc consentit habitare cum illa, non dimittat. Ex istis verbis aperta est conclusio, vbi Paulus loquitur de illis qui coniuncti sunt, quando vterq; erat infidelis. Alioqui, si loqueretur de fideli, & infideli, non posset esse matrimonium ratione disparitatis cultus: vt in prima parte dictum est. Ergo loquitur de infidelibus, & dicit q; non dimittat iam fidelis infidelem coniugem. Supra p. p. ar. 32. Vnde veré fuit matrimonium inter ipsos infideles. Conclusio patet ex Ecclesię determinatione. Extra de consan. & affi. c. De infidelibus. Et de diuortijs. c. Gaudemus. Et quidē nuptiarum singularis cōsideratio, quę apud ātiquos lumine fidei priuatos fuit: sufficientissimum est argumentum. De quo multa ex antiquis congesta per Ioa. Stobeū. in suis sermōibus, sermone. 65. ex Menādro Euripide, Demosthene, Musione, & alijs. Et sermōe. 83 elegāter multa ex Pythagoreorum documentis. Ioa. stobe.

¶ Est etiam sententia hęc omnium catholicorum. Nec infidelitas in vtroq; nocet, quominus posset esse ista coniunctio matrimonialis, quę a Deo fuit instituta ante omnem infidelitatem, & ante omnem infidelem. Neq; ab aliquo est vnq; dubitatum, quin inter infideles possit esse matrimonium. Neq; obstat qđ. B. Hiero. dicit, vt Cōmunis opinio.
B refert. B. Bona. in. 4. q; tota vita infidelium est peccatum, & q; non habent matrimonium verum. Immó eorum coniugium est peccatum. Ideo baptizatis ipsis non imputatur, neq; computatur, sed in baptismo deletur, sicut & cętera veteris hominis opera. In istis enim. B. Hiero. opinatiué loquutus est, non assertiue. Hęc Bonauē. Hieroni. B. Bona. d. 39 ar p. q 4

¶ ARTICVLVS 2.

Vtrum inter infideles huius noui orbis sit matrimoniū.

Posito, & concesso q; inter infideles legitimum reperiatur matrimonium. Vtrum inter infideles noui huius orbis sit matrimonium legitimum. Ratio dubitandi iuditio meo non est parui momenti. Nam si ita est, q; matrimonium requirit ad sui veritatem legitimam coniunctionē Ratio. p. dubitandi

simul

ſimul cúm indiuidua vitę conſuetudine,cũm iſta indiuidua conſu A
etudo vix inter iſtos fuerit reperta,propter facilitatem quã ha
bebant inter ſe,dimittendi vxorem primam,& ducendi aliã: vi
detur ꝙ non ſit matrimonium.

2.agrum ¶ Prẹterea.Matrimonium eſt vnius ad vnam,ſed inter iſtos
non hoc obſeruabatur,cúm vnus vir plures ducebat vxores, &
retinebat eas ſimul.

3. ¶ Ad idem.Ad matrimonium legitimum requiritur ꝙ ſit
cognitus talis contractus,et ꝙ ſit expręſſio conſenſus inter tales
qui coniunguntur.Inter iſtos autem infideles tempore ſuę infide
litatis nullo modo cognitus erat talis contractus,imò ſic iungebã
tur,ſicut pecora ſolent iungi,nec magnifaciebant aliquo modo
et vix erat exprẹßio conſenſus.His non obſtantibus reſpondetur.

1.conclu. ¶ Inter infideles huius prouintię Michuacanenſis erat legi
timum matrimonium, vbi coniuncti fuerunt ſecũdum mores ſuos
vir et fœmina,voluntarié,ad prolis procreationem, et operum B
cõmunicationem. Probatur ex ſupra dictis. Inter illos reperitur
Ratio cõ clu. matrimonium,inter quos inuenitur vera ratio matrimonij,ſed in
ter iſtos infideles vera ratio matrimonij inuenitur, ergo et verũ
matrimonium. Inuenitur quidem inter eos coniunctio maris &
fœminæ,vnius ad vnam,coniunctio inter legitimas perſonas ſe
cundum ſuam conſuetudinem,et etiam indiuiſa vitę conſuetudo,
quia aliꝗ reperti ſunt, ꝗ pôſtꝙ ſemel a principio iuncti fuerunt:
nunꝙ ſeparati ſunt, ergo non eſt dubitandum eſſe matrimoniũ
inter aliquos ipſorum.At,quia dubium eſt circa modos particula
res diuerſos quibus coniungebãtur,de ſingulis in particulari libet
diſputare,vt ſic omnia ſint in manifeſto.

¶ Primo erat mos inter Principes ipſorum, vt antê inter ſe
Conſuetu do in ma trimonio contrahen do inter primates. parentes loquerentur,et pater filij quẽ volebat traddere nuptui
mittebat nũcium in domum patris puellæ,quã volebat traddere
filio ſuo,ſimul et dona,et narrabat quomodo talis Prĩceps volebat
vt filius eius duceret filiam ſuam in vxorem. Reſpondebant tunc
parentes puellę:ſic fiet. Nuncius reuertebatur, et loquebantur in

A ter se omnes consanguinei puellæ de matrimonio futuro, et diffini ebant futurum, et ornabãt puellam, simul et pedisequas famulas Puella veró portabat vestem pro sponso, et alia donaria. Et secũ deferebat vtensillia, simul et falcem ad ligna scindenda pro tem plis Deorum, simul et stramen vnum ex iuncis factum. Cum istis mulieribus ibat vnus sacerdos idolorũ in domum sponsi, vbi etiã omnia pro nuptijs ornata erant. Panis nuptiarum quem faciebãt distinctus. Et muliebria ornamenta quę parata habebat sponsus pro sponsa, et cętera dona vtrimq; parata recipiebat sacerdos in manu sua, et dabat sponso, et sponsæ, quibus dicebat sic. Dij velint vt vos bene conueniatis in vnum, fidem seruantes ad inuicem inter vos. Parentes autem ipsorum iuuenum dicebant eis. Videte vt ad inuicem vos diligatis, et ad inuicem dona detis, et recipiatis. In hac coniunctione non aliquid leuitatis admiscebitur. Nullus vestrum alicui adherebit concubitu adulterino. Videte ne B aliquis vos interficiat ob aliquod adulterium. Peculiariter autem dicebat puellæ Vide ne inueniaris ab aliquo in via loquens cum alio viro, quia tunc infamabunt nos. Sacerdos veró virum in hęc verba alloquebatur. Si mulierem tuam in adulterio depręhenderis: relinque eam, et mitte in domum propriam, pacificé, sine hoc quod ei iniuriã inferas, quia ipsa pœnitentia ducta, dolebit. His dictis, omnes consanguinei, & alij vicini comedebant simul in vnum, & signabat pater sponsi prędia, in quibus deberent agriculturam exercere. Et prębebat sacerdoti, & alijs mulieribus quę venerant cum sponsa vestimenta quędam. Et simul mittebat donaria patri sponsę. Hic erat modus matrimonij inter nobiles istorũ infideliũ in puintia Michuacã, vt didiscimus ab ipsis senioribus, & sacerdotibus demonũ. Nullus eqdẽ sanę mentis est, q nõ affirmet huiusmodi contractum matrimonium esse, cũm pręcesserint verba ipsorum parentum, & simul donaria ex vtraq; parte, & admonitio d fide seruãda in matrimonio. Et tãdẽ oĩa alia quę plane explicant consensum matrimonij. Nam & fiebat per manus sacerdotum, & non licębat eis aliquo modo disiungi, nisi propter adul

Quę parẽtes ad inuicem dicebant filijs.

Propter adulterium diuortium cõcedebatur.

adulterlum, vt aiunt. A

¶ Verùm non idem modus seruabatur inter infimos homines in reliqua plebe, sed varij admodum erant modi. Dicam tamen vnum satis vsitatum.

Modus cõtrahendi populariũ

¶ Primo parentes proprij ipsorum iuuenum, qui coniungendi erant, vel cognati, si mortui erant parentes, loquebantur inter se de matrimonio, & conueniebant, tamen non mittebant adinuicem dona, nec sacerdos cõmitabatur sponsam, sicut inter nobiles, sed ipse sponsus communiter dabat sponsę aliqua donaria, vel vestem, vel panem, vel quid simile, quo ipsi vtuntur in victu, vel vestitu. Et similiter sponsa quando non adeó erant pauperes: vt id nõ possent facere. Et sine expręssione aliqua vocali consensus conueniebant iuuenes inter se ad dictum parentum, & pater sponsę monebat filiam dicens. Nullo modo relinquas proprium virum in lecto noctu, & vadas alibi aliquod adulterium cõmittere. Caue tibi ne facias maleficium, eris mihi augurium. Et non diu viues super terram: si malum feceris. Occidẽt te, simul & me, si adulteriũ cõmisseris. Istis modis (vt in plurimum) infimi homines iungebãtur vel quia parentes loquebantur ĩter se, vel quia ipsi domini, seu patres familiás conueniebant loquentes de matrimonio sine expręssione consensus ipsorum qui iungebantur. Dubium quippe non est talem contractum eße matrimonium, quandoquidem tales inter se conueniebant animo non diuertendi, sed perpetuó manendi in vnum. Et iste erat mos inter eos, vt postq̃ parentes, vel cognati conuenerant de matrimonio, anteq̃ carnaliter iungerentur sponsus & sponsa, ipse sponsus quatuor diebus continuis ibat in montẽ & adducebat ligna, quę cremabantur in templis idolorũ. Et spõsa ipsa verrebat domum, & magnam partem vię, qua perueniebat sponsus in domum sponsę. Hęc erant tanq̃ pręcationes quędam, quibus orabant Deos suos, vt bene inter ipsos coniugatos eueniret. Et tunc, istis consumatis, quando carnaliter conueniebãt primo dicebat sponsus sponsę, vt eum cooperiret veste, & sic remanebant tanq̃ vxorati. Aliqui veró nõ spectabant quartũ diẽ, B

Ecce quo modo indissolubilitas declarabatur.

sed

A sed in. 2. vel. 3. conueniebant. Alij veró plures spectabant dies. Hoc enim ad libitum fiebat. Ex omnibus his ostenditur inter eos esse matrimonium legitimum, quia non sic vaga erat coniunctio, & incerta inter eos, sed erat certi viri ad certam fœminam.

¶ Preter istum cõmunem modum coniunctionis erant alij plu res quando inter se secreté cõueniebant duo, ipsis parentibus ꝓ prijs, et cognatis ignorantibus. *Alij modi contrahendi.*

¶ Primo, quando duo, vir et fœmina amore incitati dicebant inter se, tu mihi predium coles, ego tibi vestimenta texam, ego tibi similiter panes decoquam, et alia victui necessaria ministrabo. Et tandem, vel vir, vel fœmina sic conueniebant vt ve lent inter se iungi ad cõmunicationem operum. Aliqua quippe sũt que pertinent ad fœminas, que masculus nescit operari. Et similiter aliqua pertinent ad masculos, que fœmina nescit. Ob quod Aristo. vocat istam coniunctinoẽ naturalem viri et fœminæ. Sic ꝙ erat consuetum inter eos iste modus coniunctionis, vt vno hec loquente, siue masculus, siue fœmina, alio tacente, simul statim cõ iungerentur, et conuenirent in vnum, tanꝙ maritus et vxor, sine B expressione alia consensus, & sine hoc ꝙ parentes, vel consanguinei loquerentur de matrimonio. Forté iste modus coniunctionis posset esse dubius apud aliquem. Nunquid per hoc sit matrimonium sine expressione alia cõsẽsus. Sed credo pro certo esse huiusmo di coniunctionem matrimonium, etiamsi non fuerit expressio alia consensus, dummodó inter se tales conuenerint voluntarié ad cõ municationem operum. Nam coniunctionem maris & fœmine in matrimonio dicimus esse naturalem: quia id natura docet, ob ꝙ affirmamus, & reperiri inter infideles, inter quos naturalia ad huc manent integra, ergo inter illos inter quos fuerit coniunctio maris certi ad certam fœminam, ad opus ad quod ipsa natura in clinat, & cum expressione talis finis: erit matrimonium, sed sic ẽ quód natura inclinat hominem vt sit operum communicatio in ter virum & fœminam, quia non eadem vtriꝙ conueniunt. Ergo vbi propter hoc conuenitur: inter tales cum animo perseuerandi:

Aris. li. p Oeco., c. 3

Arist. 8. ethi. c. 12. & p. poli. c. 2. & p. Oeco., c. 3

Qñ nõ erat expresio consensus verbo

De hoc supra. p. p. arti. 3.

S. Tho. 22 q. 10

Aris. 1. Oeco. c. 3.

vere erit matrimonium.

2.ratio. ¶ 2.sic. Si vir diceret fœminę: ego te accipio in vxorem: vt mihi pares cibum quotidianum, & vestem, fœmina dicente viro: ego te accipio in meum virum: vt quęras aliundé vndé tibi texã vestem, item: vt agrum colas, ex quo habeamus alimentum. Et ipsis hęc dicentibus conuenirent simul, animo perseuerandi in perpetuum: verum eßet matrimonium absq; dubio, ergo etiam erit si solúm dicant inter se: tu mihi coques cibos: ego veró colam agrũ. Et hoc animo conueniant inter se, quia siue dicat: accipio te in meam ad hoc, vel non dicat expręßé, sed solúm: conueniamus in vnum, tu mihi hęc facies, & ego hęc tibi: intelligitur sub istis verbis, q; sic mutuo se recipiant, & idem significat talis coniunctio. Cúm ergo per primam verum & legitimum celebratur matrimonium, & per secundam coniunctionem similiter, quia in tali coniunctione id intendunt facere, quod solent alij coniugati.

3. ¶ 3. Si parentes ipsorũ iuuenum dicerent filijs suis hęc verba: tu fœmina, & tu vir, adinuicem conuenite, & communicate ad inuicem opera: sicut vir & fœmina solent, & sic iuuenes coniungerentur, id volentes facere: eßet verum matrimonium, vt supra probatum est in prima parte (quod maximé erat in vsu apud istos) Ergo sequitur q; etiamsi inter se ipsos hęc loquantur, erit verum matrimonium. B

4. ¶ 4. Si duo inter se conuenirent, masculus & fœmina, sic dicentes: conueniamus in vnum ad operum communicationem, simul & ad filiorum procreationem: eßet matrimonium, si animo perpetuó permanendi conuenirent. Sequitur ergo q; si solúm sit explicatio communicationis operum: erit matrimonium. Probatur consequentia. Ad hoc q; sit verum matrimonium non requiritur consensus expreßus, aut intentio in carnalem copulam, nec in filiorum procreationem. Nam sine tali consensu est legitimum, vt inter illos qui habent in animo seruare castitatem. Ergo sequitur q; dato non exprimatur hoc. 2. cum expręßione primi sufficit ad matrimonium.

Supra, p. p. ar. 2. dubio pri.

¶ Si

A ¶ Si sine verbis: solùm aliquibus signis esset consueta ista maris & fœminę coniunctio in matrimonio: est verum matrimoniū, vt supra in. 1. parte determinauimus, & in sequentibus dicemus, & est textus expreßus supra allegatus. Alióqui mutus non posset contrahere. Sequitur ergo quod si vbi consuetum est: sola signa faciunt verum matrimonium, quód a fortiori talia verba quibus communicatio operum explicātur faciunt matrimonium, vbi cō suetum est illis vti ad coniunctionem istā maris & fœminę. Maior enim manifestatio est talis coniunctionis per talia verba, quàm si solùm essent signa. Quód sit frequentissimus hic modus conueniendi in vnum in prouintia: constat omnibus callentibus linguam ipsorum, quia nihil tam frequentius quàm hoc. Immo suspicor ante aduentum Christianorum non fuisse alium, sed quod modus esset vt diceret: iste vir agrum colet, & ibit quęrere illa ex quibus vestes fient, & ipsa fęmina decoquet cibos, & vestem parabit viro, quia inter istos hęc est cōsuetudo: vt fęmina vestem faciat pro viro suo.

5. P.p. ar. 3.

Sola signa cōsensus sufficiunt.

B Verū ē tamen, quod modo nō explicant istis verbis modum quo tradebant nuptui, dicentes: capies vxorem talem, quę tibi hęc, & hęc faciet. Et simili modo respectu viri, cúm iam a religiosis audierint modum contrahendi.

¶ Alius modus coniungendi erat non rarus, vt sine hoc quod parētes, vel cognati aliquid loquerentur de matrimonio, nec ipsi inter se, sed cúm mutuo se aspicerent: iungerentur, sine aliqua promißione pręuia, neque aliqua ceremonia, et sic manerent ad annos plurimos, sine hoc quod aliquid loquantur de matrimonio, et póst successu temporis manentes simul, dicit vir fœminæ. (Hipirandesca thunguini tembuni) Quod latiné sonat: ego accepi te in vxorem. Vel alijs verbis. Ego gaudeo quód te acceperim in vxorē. Et ipsa aliquādo respondet (enquam) Quod significat: ita sit, vel vt in plurimum nihil respondet, et sic manent simul tanquam vir et vxor. Modus hic maximé contingit quando vel vir aliam primó habuit, quę adhuc viuebat, quando huic coniunctus est, et cúm prima moritur, quam primo acceperat, tunc solent dicere talia

Modus cōtrahendi cum nihil pręcessit.

ver-

verba. Vel si ipsa fœmina alium habebat virum, et moritur: codẽ A
modo solent dicere illa verba. Vel quãdo venit in notitiam cogna
torum q sint iuncti. De hoc etiam non dubitandum est quin sit ma
trimonium quando illa verba sic profferunt: ego accepi te in meã
Ratio. licét a principio nulla fuerit promißio. Probatur. Vbicunq est cõ
iunctio maris et fœminæ, inter legitimas personas, cum expręs
ssione consensus: est verum matrimonium, sed in casu ẽ talis cõiũc
tio inter legitimas personas, vt suppono, et cum expręßione con
sensus, ergo est verum matrimonium. Quód sit expręssio consen
Arist. p. sus per illa verba probatur. Verba non significãt naturaliter, sed
peri. ca. p. ad placitum ex impositiõe hominum, et inuenta sunt ad exprimẽ
dum interiores animæ conceptus vt ait Aristo. Cúm ergo per ta
lia verba ipsi profferentes intelligant expręßionem consensus in
matrimonium: sequitur q verum erit matrimonium. Et q ipsi sic
contrahentes intelligant, immo et omnes audientes: est manifestũ,
et ipsis et nobis, qui linguam ipsorũ non ignoramus. Perinde enim
est apud ipsos dicere (hi pirandesca thunguini tembuni) i. ego
accepi te in vxorem, sicut si diceret: scias q dato a principio nõ
dixi tibi: accipio te in vxorem, et dato coniuncti sumus sine hoc B
q aliquid pręcessißet de matrimonio: tamẽ ego habui in animo te
accipere in vxorem, & sic te habeo exnunc velut vxorem. Sequi
tur ergo in aperto, q talis modus contrahendi est verum matri-
monium, ex illo tempore quo illa verba prolata sunt, si adsit con
sensus interior ex vtraq parte. Quod maximé hoc probat, est:
quia tunc dicebant vt in plurimum illa verba, quando sublatum
cognoscebant aliquod impedimentum, quod putabant obstaculũ
fuisse a principio.

2. ¶ 2. Ad idem. Si essent solúm signa aliqua, & non verba expli
cantia consensum, illis signis eßet matrimonium, vt supra deter-
p. p. ar. 3. minatum est. Sequitur ergo q vbi fuerint verba ad id sumpta,
qualiacunq fuerint, efficient matrimonium, si ipsi
audientes intelligunt expręßionem
consensus.

¶ Ar

A

¶ARTICVLVS 3.

Vtrum quando in modo non exprimebatur consensus erat matrimonium.

Lius modus contrahendi apud istos est, quando coniunguntur vir & fœmina, sine hoc quod aliquis loquatur de matrimonio, nec ipsi adinuicem se promittant, sed obuij sunt. Et cúm omnia bona sua secum portent: adeó pauperes sunt: vt simul maneant in vnum, sicut iunguntur duo bruta animalia, nihil amplius loquentes, hoc excepto, quod communicant se in operibus sicut vir & vxor, & seruant fidem adinuicem, & sic intus in corde se reputant tanquam si essent veri coniugati. Et respõdent interrogãti: vbi est vir tuus? signando virũ. Et si virum interroges: vbi est vxor tua? ipsam fœminam designat. Et nihil præcessit. Sed quando interrogamus eos: quomodo vos primo in vnũ conuenistis. Vtrum fidem adinuicem de matrimonio dedistis? respondere solent (Exeb pera parincubcbe pibperapibca) Vel sic. (Erateb pera parincubcbe pibcbuperapibca) quod significat
B *latinê. Cúm nos adinuicem videremus: simul iuncti sumus. Vel sic. Cúm adinuicem nos in faciem aspiceremus. coniuncti sumus carnaliter, nihil aliud loquentes. Immo aliqui sunt adeó rudes: vt interrogati: quid tunc cogitabatis? respondeant: nihil, tanquam si voluntatem suspensam habuerint ab omni actu, quod credo cõtingere posse apud istos, qui magnopere sunt flemmatici, vt vulgo dici solet. Tamen alij respondent: quod tunc cogitabant in matrimonium coniungi, & no ad peccandum. Alij dicunt quod ad peccandũ. Ad hoc dubium: quia & inter doctos, & indoctos dubitatum est respondetur.*

¶ Iste modus coniunctionis quando nullum præcessit signum expreßiuum consensus, nec præcessit aliquod verbum, nec aliquid aliud de matrimonio: nullum facit matrimonium. Immó neque præsumptum, etiamsi ad mille annos simul maneant tanquam maritus, et Conclu.

vxor

x

vxor, siue in animo habeant velle coniungi matrimonialiter, siue nihil cogitent, siue solùm cogitent peccatum. Hęc conclusio ꝓbatur solùm in lumine naturali loquendo, omittendo expreßam iuris determinationem. Nos enim loquimur de illis, qui tempore infidelitatis iungebantur, qui astricti erant legibus naturę, & diuinis Euangelicis, non Ecclesię determinationibus. A

1. ratio. 1. corin. 7 ¶ Hęc coniunctio naturalis maris & fœminę est ad hoc ꝙ vir potestatem habeat vtendi muliere absq̄ peccato, & mulier potestatem habeat vtendi viro similiter, sed non potest in tali coniunctione viro constare ꝙ mulier se tradiderit viri potestati, nec mulieri: ꝙ vir se tradiderit eius potestati, ergo nullo modo potest eo vti absq̄ peccato. Consequentia est bona. Nam aliás: sequeretur ꝙ ego poßem vti palio Petri sine expresso consensu eius vt interpretatiuo, qđ nullus sanę mētis dicet Nec sufficit ꝙ sit actus interior voluntatis in matrimonium. Dato quidem per solum actū interiorem transferatur dominium in alterum, tamen alter in quem transfertur: nullo modo potest licité vti, vsq̄ dum ei constet ꝙ in eum translatum fuerit dominium, quod non potest ei constare per solum actum interiorem. Ergo non sufficit actus interior, quia mala fide vtetur re aliena, licét veré sit sua, cùm ei non constet ꝙ sit sua. Sicut si quis furatus est vestem: vtitur ea cum peccato, & dominus verus videns vestem propriam: in animo donat illi qui furatus est. Certum est ꝙ adbuc ille qui vtitur veste peccat, quia non constat ei ꝙ sit sua. A simili ergo in proposito. B

S. Tho. d. 27. Sco. d. 29 Abulen. Gene. 29. q. 11. Vual. de sacramen c. 132.

2. ¶ 2. Stando in iure naturę matrimonium est quidam contractus, scilicet do: vt des. Ergo sequitur naturam aliorum contractuum, sed sic est in alijs contractibus, ꝙ non est verus per solum actum interiorem, nisi constet de consensu verbis, vel signis. Et ꝙ non sit pręsumptum patet etiam stando in iure naturali. Pręsumptio enim debet fundari in aliquo, quod reputatur sic eße, ex aliquibus quę apparent, ex quibus eliciuntur alia, de quibus non constat. At, in casu nostro non est aliquid ex quo eliciatur eße præsumptum matrimonium, ergo non pręsumitur. Nam si eßet aliquid:

Supra. p. p. ar. 3. Hugo de sacra. li. 2 p. 11. c. 6. Ricar. d. 27. arti. p. q. 3. Suplemē. ibi. q. p.

A quid: maximé coniunctio carnalis, sed ex illa non presumitur apud ipsos matrimonium. Nec etiam ex hoc quod diu maneant iuncti. Quia feré solúm illud matrimonium reputabant, quando anté loquutum erat. Et si non erat loquutum apud parentes, vel cognatos, vel alios qui erant tanquam patres familiâs: matrimonium non reputabant validum. Item. Vbi alia erant signa exprimentia consensum, & in vsu apud ipsos, & verba, quomodo poterat esse presumptum matrimonium, vbi constat nihil horum preceßisse? Etsi forté apud vicinos tale esset presumptum: ideó eßet, quiá putabant inter eos sic coniunctos aliqua verba affuisse, vel signa exprimentia consensum

¶ Sed contra istam sententiam est argumentum. Quando aliqui duo inter se comutant triticum pro vino, vel alia similia, sufficit quod vno accipiente vinum: alter accipiat triticum, sine aliquo alio signo, & sine alia expreßione consensus Ergo cúm in B proposito sit quedam mutuatio: sufficit quod vir vtatur fœmina, & ipsa fœmina vtatur viro sine alio consensu, vel verbo, vel signo. Obiectio.

¶ R. eße dissimile. Et ratio est. In comutatione enim duarum rerum sufficeret talis modus comutandi, quia tunc sic dando libere vinum pro tritico: constat illi qui recipit triticum: quod alius veré dat et quod vult dare, cúm vinum recipit, et ad hoc habebat triticum expositum. Nec potest in alium vsum dare triticum, nisi ad vtendum eo in suam vtilitatem. Ob quod sufficit talis modus comutandi, sed non sic est in contractu matrimonij, quia per hoc quod Ioanni iungitur Maria: non potest constare Ioanni: An Maria Ioanni iungatur in matrimonium, vel ad peccandum, cúm vtroque modo posit iungi, et in bonum vsum, et in malum. Simliter etiam non potest fœminæ constare: dato vir iungatur ei carnaliter: vtrum iungatur ei ad matrimonij vsum, vel solúm ad fornicandum. Quaré non potest mulier vti viro, nec vir fœmina, nisi constet de expreßione consensus, ad quem vsum velit vir iungi, vel fœmina. In comutatione autem aliarum rerum: quia vnus est vsus. s. ad vtilitatem hominum: sufficeret exterior comutatio sine alia expreßione. Solutio.

¶ Potest 2. dici, quod iste contractus matrimonij licét sit quedam 2 solutio.

comu

cõmutatio. Tamen adhuc quod cõmutatur manet in potestate cõ A
mutantis, et solúm per cõmutationem conceditur vsus ad tempus quia vir non semper vxore vti potest inquocunq; tempore, et in quocunq; loco, nec vxor viro. Vndé necesse est q̃ in tali cõmutatione adueniat consensus expressus, per quem constet viro q̃ possit fœmina vti tempore et loco congruo. Similiter et fœminæ vt possit viro vti. At in cõmutatione aliarum rerum, quod cõmutatur transit in potestatem alterius, et amplius non manet in potestate cõmutantis. Quaré sufficit datio ad inuicem, vel cõmutatio ipsarum rerum sine aliqua alia expressione.

2. obiectio ¶ Contra hęc videtur esse sententia domini Caie. qui interrogatus de dubio: vtrum esset matrimoniũ inter istos infideles, etiã

Sententia Caietani. si non esset aliqua expręssio consensus: dixit hęc verba. Scrupulus autẽ de consensu expręsso, vel non expręsso: pro nihilo reputatur quando certum est q̃ vir et mulier coniugali affectu se coniungerunt. Sufficienter exprimitur cõsensus in coniugium per carnalẽ copulam, cum affectu coniugali. Hóc est quod vir non cognoscit B
illam vt fornicator, sed vt maritus, et mulier tradit corpus suũ, non vt meretrix, sed vt coniux. Hęc Caie. Tamen, vel ipse Caie. (vir nostrę tempestatis eruditissimus) deceptus est: istorum ignorans mores, vel si sufficienter (saltin auditu) cognouit, non rectê iudicauit. Sed quia mihi persuadere non possum: quin rem certó cognoscens, recté sententiã ferret: existimo deceptum fuisse, eo q̃ ipse putauerit inter hos infideles nullum alium esse modum contrahendi matrimonium, & exprimendi consensum: nisi per solam

Explicatur sententia Caie. traductionem in domum, & per copulam carnalem, & mutuã cohabitationem. Haud dubié vera esset sententia domini Caieta. si ille modus esset contrahendi solúm: quando sic duo contraherent, vnus cum vna, & simul remanerent illo animo maritali cõiugum Verum enim esset matrimonium, eo q̃ per talem modum secundũ consuetudinem ipsorum exprimeretur verus consensus in matrimonium. Tamen vbi sunt alij modi contrahendi expręssé per verba, & per signa exprimentia consensum: nullo modo potest sta

re

A re sententia eius. Per talem quippé coniunctionem, etiamsi sit affectus interior maritalis, non explicatur sufficienter talis cōtractus, cúm sint alij modi clari, & manifesti contrahendi. Sequitur ergo ꝙ cúm apud istos alij sint modi, sicut diximus supra, & apud Mexicanos similiter: ꝙ nullo modo matrimonium erit per hoc ꝙ sic iungantur, sine signis, & sine promißione, sine aliqua loquutione, etiamsi in animo habeant conueniendi vt maritus & vxor. Sufficit pro ista sententia eße communem opinionem Theologorum, nemine excepto. Dicere veró ꝙ ad matrimonium sufficeret consensus interior est error. Vuiclef, damnatus in concilio Cōstantiensi. De quo in prima parte de consensu ar. 3. Error Vuiclef. Vual. d sacramentis c. 132.

¶ Sed adhuc pro ista opinione est ratio. Si esset verum ꝙ talis modus contrahendi inter istos efficeret matrimonium, quando cōuenirent maritali affectu, & non fornicario: sequeretur ꝙ si póst contraherent cum alijs, vir cum alia fœmina, cum expreßione consensus, & fœmina cum alio viro: ꝙ compellendus eßet redire ad primam vxorem, & ꝙ vxor rediret ad priorem virum, ꝙ videtur falsum. Et ꝙ sequatur patet. Quia si verum fuit primum matrimonium, vbi nō fuit expreßio consensus per verba, nec per B signa, póst secūdum contractum non erit ratū. Ob id cogēdi sunt redire ad primum matrimonium. Sed ꝙ hoc sit falsum ex eo patet: quia certa non sunt dimittenda propter incerta, sed de isto 2. constat, & est certum, ergo non dimittendum propter primum, quod est incertum. Et constare non potest, fateor, siquidem si qui primo conuenerint affectu maritali ad inuicem suos cognoscerēt interiores conceptus, sicut angeli cognoscunt, forté non eßet neceßarius expreßus consensus, vt dicit Maio. Sed tamen quia nō sic se poßunt homines cognoscere, nullo modo per solum interiorem consensum erit matrimonium, sicut supra dictū ē. p. p. ar. 3. Alia ratio. Vide lapū alega. 57 Maioris. i. 4. d. 26 S. Tho. p. p. q. 57. ar. 4.

¶ Alius est modus contrahendi inter istos satis vsitatus, vt quis acciperet fœminam in vxorem. Interim dum filia eßet nubilis, et póst cum filia peruenit ad ętatem iunguntur sine alio cōsensu de nouo. Vel contingebat si eßent duę sorores, vna iam prouectę ętatis, alia puerilis ętatis, accipiebat in vxorem illam quę erat Tiraq de leg ibus co nub. Glossa 5. fo. 162. nu. 17.

pro

prouectę ętatis spectans infantulam, vsq; dum iam posset concipe A
re, & sic eam capiebat sine alio nouo consensu. De quo videtur dicendum esse verum matrimonium, si sic affectu maritali iungebantur inter se ipse vir & puella, dummodó ipsa puella intellexerit q; mater traddiderit eam illi viro in matrimonium. Vel si soror erat, q; soror. Hoc sic probatur communi argumento. Quan-

Ratio. do est coniunctio aliqua viri & fœminę, qui sunt legitimę personę, cum expręssione consensus, verbis, vel signis: est verum matrimonium, sed in pręsentiarum est talis coniunctio inter legitimas personas, cum expręssione consensus, cúm sufficienter exprimat quando talia pręcesserunt verba. s. si mulier habens filiam puellulã diceret viro: accipies hãc puellã in vxorẽ cúm prouectę fuerit ętatis, & interim me habebis velut vxorem, & ipse consentiebat, & póst puella iam nubilis intellexit matrem eam matrimonio copulasse, & illo affectu iũgitur viro. Haud dubié satis expręßus videtur consensus, ergo erit matrimonium. Et perindé erit, siue sit mater, siue soror: fœmina quę sic matrimonium tractauit, B
quandóquidem talis erat mos.

2. ratio. ¶ 2. Non poßumus meliús intelligere talem coniũctionem esse matrimonium, q̃ ex vsu ipsorum, et cõmuni intelligentia eorum qui iũgebantur, sed (vt nobis constat ex ipsorum consuetudine) per talem modum matrimonium contrahi credebant, sicut si ipsi inter se conuenirent, et adinuicem se promitterent, ergo habendum est tanq̃ matrimonium, si tali affectu maritali iungebantur, dato id non exprimerent voce, vel aliquo signo. Dixi tamen. Si puella intellexit verba, quę pręcesserunt de matrimonio. Nam si ipsa nunq̃ intellexit matrem, vel sororem loquutam de matrimonio, et ipse vir eo q; audiuit verba iungitur puellæ sine noua expręßione, vel promissione, et ipsa puella consentit in copulam, & cõmunem cohabitationem, ignorans tamen q; aliquid pręceßit de matrimonio inter matrem, & virum, nunq̃ erit matrimoniũ, vsq̃ dum cognouerit verba pręceßiße, vel quid simile inter cognatos, & póstq̃ sciuerit: liberé voluerit illi viro cohabitare, tanq̃ vera

vxor

A vxor. Et ex tūc matrimonium habet vim. Sed tamen quãdiu ipsa ignorauit factum, et sic temeré coniuncta est viro, sine aliqua ex preßione consensus: nullum erit matrimonium, vt patet ex dictis.

¶ Sed quid si puella iam sciens factum quod preceßit: liberé cohabitat viro, sine consensu interiori, nihil de illo cogitans. *Dubium.*

¶ Rx. quód videtur tunc virtualiter consensiße. Nam ex quo sciuit contractum precesisse, et non reclamat, nec dißentit, videtur approbaße factum, quod preceßit. Quaré habendum esset tã q̄ matrimonium. De quo etiam in. 1. parte latiús disputauimus. Omnes modi hij contrahendi erant in vsu apud istos infidelitatis tempore, et ipsorum omnium vsitatior erat: vt parentes, vel nobiles, seu patres familiás loquerentur de matrimonio pro iuuenibus, et ipsi iungerentur sine aliqua expressione consensus, et sine aliqua ceremonia. Et licét alÿ modi essent in vsu, iste tamen fre- *Qn̄ nec puella cõsentit neq̄ disentit*

B quentior.

¶ Ex istis in aperto est quod a principio probare contendebamus, inter istos infideles eße matrimonium, quandoquidem habebant suos modos coniungendi, quibus ipsi intelligebant coniunctionem naturalem viri et fœminæ perfici. Dato in modo non omnes conuenirent in tota prouintia, immó nec in vno oppido, quia erant varÿ modi, tamen ista signorum variatio non variat matrimonium, dum modo per talia signa ipsi contrahentes intelligerent coniunctionem naturalem viri & fœminæ velle perficere. Nec mirandum est de hoc, cúm ex scriptura constet non eundem modum fuiße contrahendi apud antiquos, sed alium, et alium, secundum diuersas nationes, vt adducit Florentinus de nuptijs.

¶ Apud Cimbros hec erat expressio consensus, q̄ póstq̄ parentes loquerētur de matrimonio: sponsus scinderet vngues, et mittebat in domum sponsæ, et sponsa similiter. *Cimbri.*

¶ Teutonÿ radebant capita ad inuicem sponsus & sponsa in consensu matrimonij. *Teutonÿ.*

¶ Apud Armenos hoc erat in vsu, vt sponsus scinderet aurē dextram sponsę, & sponsa sinistram sponsi. *Armeni.*

Elamitę. ¶ Elamitę hunc seruabant ritum, vt sponsus digitum cordis A sponsæ gladio percuteret, & sanguinem lamberet, sic & sponsa.

Numidiani. ¶ Numidiani certum est habent in vsu, vt luto facto adinuicem linirentur sponsus & sponsa.

Macedones. ¶ Macedones per hoc quód panem gladio diuisum degustasset vterq; coniugum.

Panonij. ¶ Panonij noua nominum impositione coniungebãtur.

Galatę. ¶ Galatę contrahebant quia eodem poculo vir & fœmina potabant.

Tracij. ¶ Tracij, ferro ignito, caracteribus in fronte signabant spõsum & sponsam.

Tarenti. ¶ Tarenti nisi sponsus id comederet quod sponsa porrigebat & sponsa qđ sponsus: velut coniuges non se putabant.

¶ Apud scithas tam ẽ q; adinuicem se mutuo tangerent spõsus & sponsa in pede, in cruribus, & manibus, simul et capite. Et de multis alijs & varijs modis & admirandis legat qui voluerit Alexan. ab Alexã. Genialium dierum lib. 2. cap. 5. & Ioa. Boe B mum de moribus gentilium per totum. Et sic non miremur de istis q; signa quędam haberent, & vix verba, quandó tam varius modus apud varias nationes fuit contrahendi. Et quidem apud quosdam huius prouintię, qui tamen sunt alterius idiomatis, erat mos q; adinuicem se tangerent in capite sine alio consensu exteriori. Sufficiat tamen q; omnes nationes hanc habent naturalem coniũctionem maris & fœminę.

¶ Libet hęc adduxisse ad probandum ĩter hos verum esse matrimonium. Idem apud Mexicanos probatur, licét alius esset modus contrahendi.

Apud Mexicanos vt fertur. ¶ Primo inter filios nobilium sic fiebat, vt parentes iuuenis, vel cognati, si nõ erant parentes, quando iam decreuerant dare iuueni vxorem, consulebant Astrologos, seu diuinos, & petebant ab eis vt ipsi viderent per astra, seu signa: vtrum talis iuuenis cũ tali puella quam volunt ei dare in vxorem cõuenient bene in vnũ: Vtrum pacificé victuri essent simul, & mutuó se perpetuó dilecturi.

A tari. Et vtrum filios procreabunt. Tũc Astrologi, seu diuini, aspicientes quibusdam signis, & incantamentis: vtrum bene conuenient, nec ne. Respõsso dato quod non, ceßant ab incepto. Si respondẽt fœlicem exitum: mittebant parentes, vel cognati iuuenis in domũ puellę matronas petere puellam pro tali iuuene. Parentes veró solent se excusare quibusdam ambagibus, vel eo quod puella non sit nubilis ętatis, vel aliquo alio argumẽto, dicẽtes matronis illis: quod renuncient parentibus iuuenis, esse valdé gratum, quod voluerint ponere oculos in filiam suam. Hęc verba ad litteram. Et quod filia sua adhuc non poterit commodé viro suo ministrare, nec domum regere. Matronę autem reuertuntur póst aliquibus diebus prętertitis, Rursus mittuntur in domũ puellę vt renũcient eis: qua causa nõ vellint dare puellam? Et dicunt, quod iuuenis est filius nobilium, & parentes habere diuitias, & prędia. Et parentes puellę respondẽt rem narraturos per ordinem omnibus cognatis, & ipsi puellę, & quod si ipsa voluerit, traddent ipsam illi iuueni. Et conueniunt cog-
B nati puellę in vnum, quod si decernunt eam sponsare: mittunt ipsi similiter matronas in domum iuuenis, renunciare iam conuentum eße inter eos, vt puella iungatur adolescenti. Parentes veró adolescentis vocant ipsum, & renunciant ei velle traddere vxorem talem puellam, & monent vt sit vir, & paterfamiliás, & quod conueniant bene inter se, ipse, & puella, quod mutuó se diligant. Eõdẽ etiam modo parentes puellę renunciãt. Similiter ei hortãtur & dicunt vt seruiat viro suo. Alióqui relinquet te, & ducet aliã, & non bene conuenietis in vnum. Quibus peractis, signant diem in quo nuptię sunt celebrandę. Et certis quibusdam ceremonijs in humeris portant puellam in domum sponsi, vbi simul sedent sup stratum paratum coram igne, & ibidem duę mulieres diuinatrices quadam veste linea vtrunque ligant, scilicet sponsum & spõsam. Spõsus veró dat sponsę tunicam, & ipsa: sponso vestem, qua ipsi viri vtuntur. Ciboque posito coram ei, sponsus comedit per manum sponsę, & sponsa per manum sponsi. Et quatuor diebus integris manent, & ibi ardet ignis in pręsentia ipsorum, & ibidem dormiunt

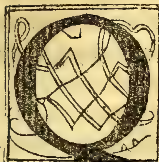
Nota quomodo apud nobiles Mexicanos matrimōium celebrabatur.

unt illis quatuor diebus, & ad superflua naturę expellēda non lōgé progrediuntur, eo ꝙ si contingebat sponsum, vel sponsam foras egredi illis diebus: dicebant esse signum, vel ꝙ non diligerent se mutuó, vel quid simile. Illisq́ quatuor diebus, parentes, et cognati omnes egregié bibebant vsq́ ad ebrietatem. Sponsus tamen & sponsa ieiunabant, deprecantes Deos suos vt fœlix eßet coniunctio, & bonum haberet exitum. Transactis itaq́ quatuor diebus: mulieres diuinatrices defferebant sponsum & sponsam in lectum ornatum, & paratum. Hic erat modus coniungendi inter nobiles. Quaré nulli dubium est, quin talis modus coniungendi efficiat matrimonium, quandoquidem tam solicité curabant scire: vtrum bene esset conueniendum in vnum, existimantes per talem vnionem perpetuo manendum in societate, & ꝙ nullo modo licebat eis diuertere. Et feré (vt aiunt) idem modus seruabatur apud ceteram plebem, hoc vno excepto, ꝙ non omnes poterant omnes obseruare ceremonias, propter eorum magnam paupertatem. Consuetumq́ B erat apud aliquos sine huiusmodi ceremonijs iungi, quippe qui nō se habebant velut vir & vxor, sed tanq́ concubinarios, eo ꝙ postea (quādo eis libebat) iungebantur istis ceremonijs. Ex quo manifesté constat inter eos verum fuiße matrimonium. Aliás, quorsum differentiam haberent inter coniuges, & concubinas: vt concubinam dicerent illam, quam temeré absq́ solemnitate coniunxerunt sibi, & vxorem, quam cum ceremonijs? Si veró contingeret ꝙ amore cęco iuuenis cum puella iungeretur, parentibus ignorantibus. Posteá succeßu temporis adolescens adibat parentes puellę, petens veniam de commißo delicto, ꝙ filiam acceperit ipsis inuitis, quibus dicebat, se velle de nouo eam accipere vt vxorem, & sic solemniter iungebātur. ¶ In ꝓuintia de Nicaragua (vt aiūt) matrimonium celebrabatur per hoc quód sacerdos Idolorum ex minori digito manus: vtrunq́ apprehendebat sponsum, & introducebat in locum vbi erat ignis accensus, & cúm consumaretur ignis, etiam erant nuptię celebratę.

Illa erat cōcubina quę ducebatur absq́ cerimonijs.

¶ Ar

A ¶ ARTICVLVS. 4.
Vtrum si plures quis duxit sit matrimonium.

Via apud Mexicanos audio fuisse consuetudinem vt nobiles aliquãdo vnã acciperent in vxorem cum ceremonijs, et habent quidem in animo eam accipere in vxorem veram, sed tamen cum hoc nollunt ꝙ filij illius mulieris sint hęredes, sed firmant in corde aliam recipere, cuius filij sufcedant in principatu paterno. Et dato istam. 2. reciperet, prima sẽper habebat̃ tanꝗ̃ vxor, et dominabatur domi.

¶ De isto modo coniungendi poßet esse dubium, eo ꝙ quando iungebatur primæ: habebat in animo non habere solùm eam, sed simul cum ea aliam accipere in vxorem, ex quo videtur agere contra eßentialia matrimonij. s. contra bona ipsius. Quia fides nõ poterat seruari. Dubium.

B *¶ Et vt dubium augeatur amplius pro omnibus infidelibus, ponimus ꝙ quicunꝗ̃ infidelis quando coniungebatur secundum ritum et morem suum habebat in animo: si sibi non placeret illa aliam ducere, vel ꝙ dato placeret: repudiaret eã, et sumeret aliã. An eßet verum matrimonium? Equidem multum iuuat scire, eo ꝙ incolæ huius noui orbis infidelitatis tẽpore frequẽter isto animo iungebantur. ¶ Solutio huius dubij erit declaratio illius modi contrahendi quem proposuimus.*

¶ Pro solutione oportet primo distinguere. Vel habebant solùm in animo accipere aliam, vel non solùm habebant in animo sed exteriùs ducebant in pactum. Nota.

¶ Infidelis contrahens cum aliqua muliere, in animo habens aliam recipere simul cum ea: verum contrahebat matrimonium cum prima. Probatur. Vbi est cõsensus inter personas legitimas: ibi est verum matrimonium, sed in casu inter illas duas personas est talis consensus, ergo et matrimonium. 1. conclu. 1. ratio.

¶ Si non esset verum matrimonium: ex eo eßet, quia habet in animo 2. ratio.

Contrahens cum vna animo accipiendi aliã simul, vere contrahit. animo aliam ducere simul, sed hoc non obstat quominus sit matrimonium. Finis enim principalis matrimonij, qui est procreatio ꝓlis, cõmodé stat etiam si aliam ducat. Immo melius q̃ si vnam solam. Finis etiam secundarius, qui est operum cõmunicatio non tollitur propter hoc ꝙ secundam ducat simul cum prima, ergo dato id habeat in animo: non per hoc tollitur matrimonium.

3. ¶ Ad idem in c. Gaudemus, Extra de diuortijs, vbi compellitur infidelis conuersus ad fidem primam recipere, si plures habuerit. Sequitur ergo ꝙ cum prima verum fuit matrimonium, etiamsi animum habuerit accipere aliam, vel alias.

2. conclu. ¶ Infidelis contrahens cum aliqua animo repudiãdi quando ei displiceat: contrahit matrimonium. Si non eßet matrimonium

Ratio. p. Qui contrahit animo repudiandi vere contrahit. maximé, quia repudium tolleret eßentiam eius, sed stante repudio stat matrimonium, ergo non tollitur eßentia eius. In. c. Gaudemus vbi summus Põtifex pręcipit ꝙ ĩfidelis conuersus: quã primo repudiauit: retineat. Sequitur ergo ꝙ etiam stante repudio in opere manet matrimonium. Vndé a fortiori etiã si solũ stet in intẽtiõe.

2. ratio. ¶ Illud habitum in intentione non vitiat contractum, quod post exhibitũ in exsequutione non vitiat, sed repudium post sequutum non tollit contractum, ergo nec etiam si sit in intentione. B

3. ratio. ¶ In pacto positum repudium non vitiat, ergo nec in intentione. Consequentia est bona. Et probatur antecedens. Si aliquis Iudeus duceret vxorem tali pacto: ꝙ poßet repudiare quando voluerit: veré cõtraheret, qdq̃d alij dicant. Quia ex omni causa poterat repudiare: vt postea probabimus. Ergo et infidelis gentilis, si id in pactum duceret: contrahebat. Nam quod licuit Iudeo ꝑ Dei dispensationem: licuit gentili per consuetudinem habentem vim legis, vt póst dicemus. Ergo sequitur ꝙ etiam infidelis cum tali pacto contrahens: veré contraheret. Ergo etiamsi haberet id in

Panor. voluntate, si non exprimeret. Hanc sententiam tenet Panor. cum multis alijs, Contra glo. in c. De infide, de consan. & affini. dicens sic. Ex quo lex eorum hoc permittit: licité deducitur in pactum.

4. ratio. ¶ Si aliqui duo facerent contractum, & vnus haberet in animo post mẽsem retro cedendi: eßet verus contractus, ergo etiam

A in presentiarum: dato talis haberet in animo relinquere vxorem esset matrimonium, si voluit eam vt vxorem accipere, sicut tenet Glossa, vbi supra. Et in c. vnico. lib. 6 de sponsa. dicens, q conditio contra substantiam matrimonij si fuerit in mente non vitiat contractũ. Idipsum fatetur Innocentius, sicut refert Panor. in c. Si conditiones, de conditio. appo. qui dicit, quod quando conditio apponitur contra substantiam matrimonij: si vnus contradicat, & processum est ad consumationem: non vitiat. Ergo a fortiori: si solúm sit in animo, dum voluntarié illam accepit in vxorem. Hoc etiam videtur affirmare do. Abulen. super Mat. licét super. p. Regum sentiat contrarium. Ergo consuetudo apud infideles Mexicanos q vnam reciperent in vxorem cum ceremonijs: tamen in animo haberent aliam ducere: verum erat matrimonium cũ prima, etiam cum tali intentione. Immó existimo etiam si duceret in pactum illud. Ratio est. Quia id sic cõsuetum erat apud eos. Qđ inferius declarabimus latiús. Dato enim iam hec sint contra legẽ Glossa. Inno. Panor. Abulen Math. 19 q. 28. & 1. regum 8. q. 214

B Christi, tamen non constabat eis ante diuulgationem. Itaq apud infideles gentiles nec intentio de pluralitate vxorum admittẽda, nec de repudiando vxorem, vitiabat matrimonium: si aderat aliás consensus, & non ob aliud, nisi quia per consuetudinem illis licebat. At, cúm solúm ista duo sint, que viros graues dubios reddiderũt in hac quæstione: vtrum apud istos infideles esset legitimum & verum matrimonium, considerantes vnitatem vxoris esse de essentia matrimonij, ex Christi precepto simul, et ĩdissolubilitatẽ: aliqui non solúm dubitauerunt de matrimonio ipsorum, sed in apto asseruerant nullum esse inter eos. Quare duas solemnes quæstiones: primam de libello repudij. 2. de vxorum pluralitate proponemus. Et primo dicemus quid circa vtranq fuerit in vsu apud istos. Deindé quid generaliter tenendum circa vtranq quæstionẽ. Et duabus tertiam adijciemus. Vtrum eo q in gradibus diuina lege prohibitis isti contrahebant: etiam sit ratio, quominus matrimonium non valeat. Sicq declarabimus feré omnem huius 2. partis materiam, istis tribus absolutis quæstionibus.

¶ Ar

¶ ARTICVLVS. 5. A
De libello repudij.

Irca repudiũ in prouintia Michuacanensi vt habui a sacerdotibus idolorum hęc sunt. Quamprimũ si duo coniugati inter se non conueniebant, renũciabant sacerdoti maiori idolorum, qui vocabatur liguaipsorum (Petamuti) et sacerdos admonebat tales coniugatos vt inter se benê conuenirent, & diligerent se mutuo. Et reprębendebat illum qui erat in culpa, & cessabant a quęrella. Et si.2. perdurantes erant in odio, sacerdos rursus monebat dicens. Non vultis desistere ab odio? Iam non poterit bené conueniri inter vos. Discedite adinuicem. Atq; sic mutuó se repudiabant, virq; aliam ducebat, et fœmina alium virum. Post istã veró sententiam nulli licebat. 2. repudiare, quam. 2. acceperat, sed si deprębenderet eam in adultero: renuciabat sacerdoti, et adultera interficiebatur. Quód si ipse vir iungebat se alijs fœminis: parentes fœminæ auferebant filiam de potestate viri, et causa proposita coram sacerdote, vir qui primo repudiarat: ponebatur in carcere publico, et si póst primum repudium non conueniebant inter se: non permittebatur eis repudium celebrare, sed manebant iuncti inuiti in carcere publico. Hęc sunt quę illi dixerunt. Itaq; si istorum vera sunt dicta: probatur verum eße matrimonium inter hos infideles, quandoquidem sic iungebantur animo in perpetuum perseuerandi. Nec facilé repudium concedebatur. Tamen non credo sic de omnibus verum, quia contrarium constat, cúm feré maiorem partem ipsorum videamus repudiasse primas vxores, et liberê sine aliqua sententia, vel iuditio sacerdotum. Et interrogãti de causa, quare repudiarunt, dicit vir, reliqui eam, quia non me diligebat, vel quia non coquebat, & parabat cibum, vel quia nõ texebat vestem. Et mulier similiter repudiabat virũ. Causam solent assignare, quia nimium reprębendebat eam vir suus, vel verberaret eam, vel quid simile. Ex quo probabile B

Nota quomõ adulterium fuit reprobatum apud eos.

credo

A credo apud naturales prouintiæ Michuacanensis, saltin apud plebem eße in vsu repudium, sine aliquo iuditio, vel sententia sacerdotum, sed solúm suo arbitrio. Et forté quod illi sacerdotes dixerunt, erat verum in ciuitate quę caput erat prouintiæ, in qua habitabat qui dominabatur omnibus. Crediderim tamen eos quando iungebantur matrimonialiter bono animo coniungi, ad permanendum, licét postea contingeret contrariũ. Hęc de repudio apud istos.

¶ In prouintia de Nicaragua (vt aiunt) ob adulterium repudium concedebatur. Et quando sponsam ducebat in existimatione quód eßet virgo: si inueniretur corrupta. *Modus repudiandi apud Nicaragua.*

¶ Apud Mexicanos (vt ferunt) repudium erat per sententiam iudicum ad hoc signatorum. Vel (vt alij referunt, & credo verius) id fiebat solúm ꝙ aliquibus inter se male conuenientibus in matrimonio: denunciabatur quibusdam iudicibus, & ipsi admonebant eos. Quód si semel, et bis admoniti, noluissent aquiescere, B ipsis non contradicentibus inter se, coniuges disiungenbantur. Ferunt etiam ꝙ propter repudium oriebantur bella, & disensiones inter parentes, et cõsanguineos, & affirmant ꝙ in prouintia Mexicana, quę satis magna est, non dabatur sententia Diuortij: nisi in ciuitate metropoli Mexicana, vel in Tezcuco, vel in alia q̃ dicitur Tlacuba, quę sunt prope ciuitatem ipsam Mexico sitę, in quibus locis erant per principem positi quidam seniores, qui iudicarent ĩ causis matrimonialibus. Et si agebatur de adulterio: mortis pœna erat. Si ob aliud contentio oriebatur inter coniugatos: tunc iudices eos pacificabant. Quód si rursus. 2. conquerebantur: sententiam ferebant diuortij. Hoc dicebant esse in vsu. Alij veró dicunt ꝙ absq; sententia separabantur, ipsis iudicibus non cõtradicentibus. Nonnulli secreté sine iudicis sententia, nec monitione adinuicem disiungebantur. Hunc modum dicunt fuiße in repudio. Ex quibus colligitur repudium non esse facile apud eos. *Modus repudiandi apud Mexicanos.*

¶ Ar

¶ ARTICVLVS 6. A
De indissolubilitate in matrimonio.

Rima & solemnis quæstio in ista materia sit Vtrum indissolubilitas matrimonij, quę repugnat repudio sit de iure naturę.

¶ Pro solutione quæstionis notandum, quid sit ius naturale, seu lex naturalis. Quot etiã modis capiatur.

S. Tho. in 4. d. 33. Gabr. in 3 sen. d. 37. Alex. ha. 3. p. q. 27 m. 4. a. 3. ¶ Omnibus rebus mũdi insunt naturaliter quædam principia quibus non solùm proprias, & sibi conuenientes operationes, sed quibus eas conuenientes fini suo facere possunt. Verbi gratia. Homini conuenit comedere ad vitę sustentationem, quod fieri non potest nisi per digestionem cibi. Habet ergo ob hoc quędam principia a natura, quibus perficiat operationem. Habet enim os & dentes, quod non solùm habet a natura, sed cum hoc habet, q̃ conuenienter ad finem talem habeat operationem. Ob quod habet dentes acutos: vt sic melius cõteri possit cibus. Hoc ideò est, q̃a

Aris. 12 metaphi. in fine. cùm natura sit optimè instituta (vt Arist. ait) non solũ prouidet B rebus vt agant, sed etiam vt conuenienter agant. Et tunc dicẽdũ naturale: quicquid a natura datur. Et talia principia ad reddendum operationes conuenientes fini: naturalia dicuntur. Reddere etiam operationes conuenientes fini: naturale dicitur. Hoc autem siue sint operationes quę conueniunt rei ratione generis, vel sint quę conueniunt ratione speciei. Verbi gratia. Si sit in homine prĩcipium ad comedendum, q̃d cõuenit ei ratione generis, in quantũ animal est. Eo quippe q̃ animal est: naturale est ei sumere cibum. Item Et est principium in ratione ad bonum prosequendum. Hoc

S. Tho 12. q. 94 arti. 2. naturale est, quod sequitur naturam speciei, in quantum homo ẽ, Siue hoc, siue illud: naturale dicit̃ ipsi homini, cùm a natura prĩcipium habeat ad vtranq; operationem. Item. Lapis habet principium ad complendam hanc operationem. s. descendendi deorsũ quod principium est granitas, quod habet a natura insitum per

for-

A formam suam.

¶ Sicut ergo ī rebus inanimatis cognitione carentibus, quę ex necessitate naturæ agunt principium actionum est forma ipsa, a qua operationes procedunt conuenientes finiita in his quę cognitione participant principium agendi sunt cognitio, & appetitus. At, quia naturale est habenti cognitionem agere ex his principijs: necessario dicendum est q̄ illa sunt principia naturalia. Nam eo modo quo lapidi conuenit descendere deorsum a forma sua s. propter grauitatem: sic et animali conuenit operari opera conuenientia ei per cognitionem, et appetitum. Et hęc naturaliter agunt, quia a natura habēt mouere animal ad operationes cōuenientes ei. Ob quod necessario oportet ponere in vi cognoscitiua naturalem conceptionem rei quam cognoscit, & in vi appetitiua quādam inclinationem. Hoc quidem est in appetitu inclinari, quod in vi cognoscitiua cognoscere. Per huiusmodi verò actus potest reddi operatio conueniens rei cognoscenti: sicut & per grauitatem lapidis redditur actus, qui est descensus conueniens ipsi lapidi. Et hoc est verum in cognoscente, siue operatio sit S. Tho. 12

B quę conuenit cognoscenti ex conditione generis. s. inquantum animal, vel ex cōditione speciei, inquantū tale aīal est. Sicq; reperiūtur hęc pricipia. s. cognitio, & appetitus, & in brutis, & in hominibus q. 94. a. 2

¶ Est tamē differentia inter homines, & bruta animantia. Licet. n. omnia animata suos habeant ꝓprios fines ex inclinatiōe naturę, & consequantur ipsos fines, non tamen attingūt ad cognoscendum proportionem operis ad finem, seu mediorum in ordine ad finem. Nam & si finem consequantur, non tamen intelligunt suum finem esse. Et quamq; contingat finem ipsum cognoscere: nesciunt quis sit modus perueniendi in finem. Homo tamen habet per rationem vt non solum finem suum cognoscat, sed & media fini conuenientia, & proportionem ad ipsum finem. Verbi gratia. Brutum animal coniungitur alteri in diuersitate sexuum. s. masculus & fœmina, & inclinatur ad illum, non tamen cognoscit finem, q̄ sit ad prolem generandam. Dato quidem cognosceret, verum

Nota. 1. Differentia inter rationalia & irrationalia. S. Tho. 12 q. 1 ar. 2.

y

rum medium nō cognoscit proportionatum fini, sed instinctu, vel A
appetitu fertur in talem coniunctionem, cùm ad id inclinetur. At
S.Th.12. tamen homo non sic, quia non solùm cognoscit finem s. procrea-
q.1.ar.2. tionem prolis, sed etiam medium proportionatum tali fini. Ob qđ
dato in homine, & in animalibus sit naturalis conceptio, & incli-
natio, tamen cognitio naturalis indita homini dicitur lex natura
lis. vel ius naturale, qua dirigitur ad operandum. Eademq; natu-
ralis cognitio in brutis dicitur naturalis extimatio, & non lex na
Naturalis extimatio est in brutis. turalis. Ratio diuersitatis hęc est. Lex quippé dicit regulam ad
aliquid agendum, per quam regulamur in operationibus, & talis
regulatio solùm potest illis competere, qui ad regulam aspicere
S.Sbo 12 q.91. ar. 2.ad.3. possunt. Cùm ergo homo solus ad regulam poßit aspicere, eo q; ē
dominus suarum operationum, & potest in regulam dirigere: in
eo dicitur lex naturalis, & non in brutis. Bruta namq; non habent
dominium suarum operationum, sed ex vi insita naturę mouētur
ad exercendum suas operationes, quasi impulsa. Ob quod in homi-
ne dicitur lex naturalis, & non in brutis. Vndé lex naturalis est B
Quid lex naturalis. quędam conceptio naturaliter homini indita, qua dirigitur ad a
gendum in actionibus proprijs, siue competant ei ex natura gene
ris, in quãtum animal est: vt comedere, & gignere: siue in quantũ
homo est, vt ratiotinari, legere, vel simile qđ. Ex quo patet q; cũ
lex naturę sit qua homo dirigitur ad consequendum suum finem
per operationem conuenientem fini: omne illud quod reddit ope-
rationem non conuenientem fini, quem natura intendit, erit cõtra
ius naturale.

¶ Dupliciter actio potest eße non conueniens fini. Vel quia
omnino impedit ipsum finem. Vel quia dato non impediat: tamen
difficilem facit consequutionem eius. Sicut per comestionem na-
tura intendit sanitatem, & conseruationem animalis. Superflua
veró & inordinata comestio impedit finem, quia non erit sanitas
cum superflua comestione. Si tamen sit temperata come-
stio, sed non sit congruo tempore, licét non impediatur finis, qui ē
sanitas, tamen facit difficilem consequutionem finis, eo q; non be

ne

A ne conseruabitur sanitas cum tali comestione.

¶ Item notandum, q natura intendit in actionibus duos fines. Nota. 3.
Vnum principalem. Alium sub isto minus principalem: sicut in exemplo posito. Per comestionem enim in homine non solùm natura intendit sanitatem, & conseruationem ipsius hominis, sed etiã intendit bonam habitudinem in negotijs gerendis: vt. s. homo habeat robur, & fortitudinem, & non defficiat in exercitio negotiarum. Vndè potest eße q actio impediat finem principalem, quẽ natura intendit, vel q non principalem tollat, sed secundarium, & minus principalem. Vel potest eße q difficultet, vel operationem difficilem reddat ad consequutionem finis secundarij, & nõ ad consequutionem finis principalis. Vt non recedamus ab exemplo posito. Superflua enim comestio non solûm tollit finem principalem. s. sanitatem, sed et secundarium. s. bonam habitudinem in
B negocijs gerendis. Et idem de nimio deffectu cibi. Cibatio veró inordinata quantum ad tempus, non tollit finem principalem, sed difficilem reddit secundarium. Nam non existente bona valetudine, non potest homo commodé negotia exercere. His suppositis sit prima conclusio.

¶ In actionibus humanis si sit aliqua operatio quę omnino tollat finem principalem, quem intendit natura in suis operationibus: illa talis operatio est probibita iure naturę per prima principia iuris naturæ. Verbi gratia. Intendit natura conseruationem hominis. Homicidium autem directé tollit istum finem. Ob hoc homicidium dicitur eße probibitum de lege naturę per prima prĩcipia legis naturę. Item. Natura intęndit bonum cuiuslibet. Si aliqs alicui malum inferat, tollit omnino istum finem, quem natura intẽdit. Quaré est de primis principijs iuris naturę hoc. Nulli malũ est faciendum. Talia enim sunt principia prima legis naturę, q̃ sunt nota omnibus statim sine aliquo discurßu, quę audita statĩ quilibet approbat. Sicut etiam est hoc. Omne bonum est proseq̃ndum, & omne malum est fugiendum. Quia ergo natura intendit finem primo, probibet primo quod omnino tollit illum finem. 1. conclu. Math. 7.

¶ Om
y ij

2. cõclusi. Viguer. in suis instit. theo. c. 16. §. 7. ver. 11. Quę sunt de. 2. principijs iuris naturæ

¶ Omnis operatio faciens difficilem peruentionem ad finem A
quem principaliter intendit natura in suis operationibus, vel faciens eam minus decentem: est prohibita iure naturæ, de secundis pręceptis iuris naturæ, quæ quidem pręcepta sunt tanq̃ quędam conclusiones, quę deriuantur ex primis principijs. Hęc conclusio probatur. Quia cùm natura (vt diximus) non solùm det operationem ad consequutionem finis, sed etiam ad conuenientem consequutionem: illud quod impedit istam conuenientem consequutionẽ finis erit contra ius naturæ, sed non est contra prima principia. Nam per tales operationes finis principalis nõ tollitur, ergo erit de secũdis principijs, q̃ sũt velut conclusiones deriuatę a primis. Verbi gratia: Stando in exemplo proposito. Comestio inordinata quantum ad tempus, quia licèt non tollat finem principalem .s. sanitatem hominis, quam intendit natura, reddit tamen consequutionem finis difficilem, quia non cõmodè habetur. Ob quod est iure naturæ prohibitum comedere ante tempus. Non quidem de primis pręceptis, quia non est de per se notum comedere ante horam B
Vndè non est de primis pręceptis iuris naturæ, sed fit notum ex primo principio sic: Cuilibet est necessarium conseruare vitam, sed ex inordinata comestione quantum ad tempus non bene conseruatur vita, seu salus hominis, ergo non est comedendum ante horam. Ecce quomodo hoc quod difficilem reddebat finem intentum a natura est prohibitum iure naturæ, tanq̃ quędam conclusio, quę probatur ex principijs per se notis in natura, quę sunt de primis principijs, ex quibus deriuantur conclusiones, quę dicuntur esse de lege naturæ, vel prohibita, vel pręcepta de secundarijs pręceptis. Hęc sunt valdè notanda in omni materia, prrcipuè in hac matrimonij: ad exactè intelligendum quid sit cõtra legem naturæ.

3. cõclusio Abu. mat 19. q. 45.

¶ Omnis actio quę tollit finem secundarium naturę, vel difficilem facit peruentionem ad ipsum: est prohibita de iure naturę per secundaria pręcepta iuris naturę, et non per prima. Proba-
R. Ratio. tur conclusio. Natura in suis operationibus post finem principalem

A lem intendit debitam peruentionem ad ipsum, et finem secundarium. Ergo illis preceptis iuris nature erit probibitũ quod ĩpedit finẽ secũdariũ, qbus ẽ ꝓhibitũ qđ ĩpedit debitã pueñtionẽ ĩ finẽ, qa eadẽ omnio ẽ rõ vtriusq;, sed quod ĩpedit cõmodã pueñtionẽ in finẽ ẽ ꝓhibitum. 2. preceptis iuris nature, vt in 2. cõclusione patuit. 2. ratio.

¶ Illud dicitur esse probibitum. 2. preceptis iuris nature: quod non est per se notum malum, sed elicitur ex per se notis, sed quod impedit, & tollit finem secundarium, quem natura intendit: non est per se notum malum, sed est tanq conclusio que elicitur ex per se notis. Ergo quandoquidem est probibitum: solum est probibitũ secundis preceptis iuris nature. Exempli gratia. Multum comedere impedit finem secundarium, quem natura intendit per comestionem. s. bonam habitudinem ad negotia gerenda ergo multum comedere est probibitum iure nature sed tamen non primis preceptis, si cum tali comestione conseruatur sanitas. Quia non est per se notum illud esse malum, sed debet fieri notum per prima principia per se nota. Sic. s. Omne malum ẽ fugiendum, & bonum prosequendum, sed non exercere negotia que sunt homini conuenientia est malum, ergo fugiendum est. Ecce quomodo elicitur hoc tanq conclusio quedam ex per se notis. Ob quod illud tale dicitur esse de iuris natue preceptis secundarijs. Math. 7.

B

¶ Applicãdo in proposito in matrimonio. Duplicem finem ꝑtendit natura inclinans ad illud. Primum & principalem, procreationem prolis, & eius sufficientem educationem. Qui finis compe tit homini in quantum animal est. Omnibus quippe animalibus ꝑfectis conuenit procreare filios, & educare eo tempore quo educatione parentum indigent. Et ob id Aristo. hanc causam associationis maris & fœmine assignat cõmunem omnibus animalibus quod est primum bonum matrimonij. s. prolis educatio. Duplex finis intentus a natura i matrimonio. Abulen. math. 19. q. 45. Aris. 8. Ethi. c. 12

¶ Finis secũdarius, & minus principalis in matrimonio ẽ cõmunicatio operum maris & fœminæ, vt ibi Aristo. dicit, que cõmunicatio est in necessarijs ad vitam. Et quantum ad hoc ponit bonum aliud matrimonij. s. fides, in quantum debent sibi adinuicẽ serua

seruare, quandoquidem in operibus communicandum. A

¶ 3 finis respectu fidelium solùm sacramentum, de quo quia de infidelibus agimus nihil in presenti.

Ius naturale tripliciter accipitur. ¶ Preterea notandum, q ius naturale tripliciter accipitur. Vno modo, pro eo quod est a principio naturali. 2. modo, pro eo qd est a principio extrinseco Diuino. 3. modo, pro eo quod non solùm est a principio naturali, sed est a natura. i. de re naturali, prout distinguitur contra rationem.

¶ Primo modo capiendo, ius naturale est illud, qd est ex principio, qd a natura inditũ est. Verbi gratia. Homo a natura habet rationem inditam. Eo enim est homo: q rationem habet, qua distinguitur ab alijs animalibus. Quod ergo ab isto principio procedit in homine: dicitur esse de iure nature, quomodocunq homo dirigitur per rationem ad aliquid absq aliqua lege scripta, siue illud ad quod inclinatur conueniat ei: quia homo est, vel quia animal est: dicitur esse de iure nature: sicut videmus hominẽ absq aliqua lege posita inclinari ad viuendum in consortio aliorum hominũ, etiam si nulla sit lex posita, vel inclinari ad mansuetudinem, vel quid simile, sine alia lege. Et hoc, quia ratio que in homine est: eum mouet ad illud. Illud tale dicitur esse de lege, vel de iure nature isto primo modo. Idem si moueatur ad comedendum, qd conuenit ei in quantum animal est. De iure naturali esse dicitur, quia illud habet a principio insito a natura. i. ea ratione, qua sensitiuum est & nutrimẽto indiget. B

2. modo ius naturale. ¶ 2. modo dicitur ius naturale, quod ẽ Diuinum positiuum. Et hoc ad similitudinem modi precedentis. s. quia est quasi ex principio naturali, eo q sit a principio superiori mouente. Sicut in naturalibus dicuntur aliqui motus naturales, non q sint a principio intrinseco, sed quia sunt a principio extrinseco superiori mouente. Sicut motus qui sunt in elementis ex impressione corporum cœlestium dicuntur naturales: vt dicit cõmẽtator. 3. de cœlo, & mundo, licèt non sint a principio intrinseco. Tamen quia a superiori mouente: sufficit ad hoc q naturale dicatur. Ob similitudinem cu- *Auerro.*

ius

A ius illa quę a Deo sunt, qui est principium superiùs mouens: dicuntur esse de iure naturali. Sunt etenim ex infusione superioris principij. Hoc modo accipitur ab Isidoro, dicente. Ius naturale est quod in lege, & Euangelio continetur. Certum est, quod si primo modo caperetur ius naturale: pro illo quod est a principio insito per naturam: quod non omnia quę sunt in Euangelio, sunt de iure naturę. Nam quod homo recipiat baptismum ad salutem: non est sic naturale, cùm ad id non inclinetur homo per rationem, cùm sit supra rationem. Veruntamen quia quę in Euangelio sunt: a Deo data sunt, & indulta, tanquam a superiori principio: dicuntur esse de lege naturę.

Quę sunt in Euangelio dicunt esse & de lege nature S. Bona. in. 4. d. 33.

¶ 3. modo dicitur aliquid de iure naturę, strictè capiendo, pro eo quod est non solũ a principio naturali, sed ab ipsa natura. Principium naturale in homine suorum actuum ratio ipsa est. Vndè B quicquid est de dictamine rationis: est naturale, quod est capi ius naturale primo modo. Tamen isto. 3. modo est: quando ab ipsa natura est, prout natura distinguitur contra rationem. Et naturale: prout distinguitur contra illa quę sunt secundum rationem. Hoc modo ius naturę non est aliud: quam illud quod est de rebus naturalibus. Hinc est quod illa quę conueniunt homini: non inquantum homo est, sed in quantum animal est: dicentur esse de lege naturę, vel de iure naturę: hoc. 3. modo strictè capiendo. Et sic capiendo: diffiniunt Iuristę dicentes. Ius naturale est, quod natura omnia animalia docuit. His suppositis oportet quæstioni satisfiat, vbi quærebatur. Vtrum inseparabilitas matrimonij sit de iure naturę. De quo sit. 1. conclusio.

Quidquid est de dictamine rationis est naturale.

Quid ius nature secundũ iuristas.

¶ Capiendo ius naturale 2. modo. i. pro iure diuino: inseparabilitas est de iure naturę. Probatur ex illo Math. vbi Christus expręssé dixit: nullo modo licere homini relinquere vxorem. Patet etiã quomodo ab initio fuerit sic ab ipso Deo constitutum, quãdoquidem dixit. Erũt duo in carne vna. Et ab initio creauit Dominus. Tãdem ex processu litterę constat: Deum tunc inseparabilitatem matrimonij renouasse, quę a principio creationis fuerat, quę peri erat

1. conclu

Math. 19.

Gene. 2.

erat in statu legis veteris propter repudium. A

2.conclu. ¶ Accipiendo ius naturę.3.modo stricte,pro illo quod homi ni conuenit inquantum animal est:inseparabilitas matrimonij nõ est de iure naturę.Probatur. Inseparabilitas quidem hęc non reperitur in cęteris animantibus:vbi masculus & fœmina commiscẽtur Ergo sequitur,cúm in alijs non sit de iure naturę,ꝙ nec in homine.

3.conclu. ¶ Accipiendo ius naturę primo modo,pro eo quod est de dictamine rationis,sine aliqua lege positiua:inseparabilitas in matrimonio est de secundis pręceptis iuris naturę.Quia veré ita est ꝙ ratio ipsa absq; aliqua lege dictat in matrimonio eße indißolubilitatem,vel inseparabilitatem. Dictat enim illa quę sunt conuenientia fini matrimonij,sed conueniens est talis inseparabilitas ad prolis procreationem vt constat.Nam aliás,non posset debitê educari,si nõ eßet talis indissolubilitas inter coniugatos.

Maio. d. 26.q.2.

¶ Pro intelligentia tamen notãdum est,ꝙ in matrimonio ista pretenduntur.s.procreatio prolis,eiusdem educatio,instructio,et operum cõmunicatio vt supra diximus.Finis veró prĩcipalis matrimonij.s.procreatio prolis,etsi non tollatur totaliter per separabilitatem matrimonij,cúm prolis possit procreari,dato maneant ad certum tempus solúm vir & fœmina,nõ ẽ ista inseparabilitas in matrimonio de primis pręceptis iuris naturę. In forma conclusio probatur. Separabilitas matrimonij impedit finem secũdarium matrimonij,finem autem principalem efficit difficilẽ. Ergo sequitur ꝙ talis separabilitas est probibita iure naturę. Et non est de primis pręceptis iuris naturę, ergo de secundis.Quod non sit de primis probatur.Quia(vt supra diximus) solúm illa sunt probibita per prima pręcepta iuris naturę,quę tollunt finem principalem,quem prętendit natura:sicut occidere,quia tollit vitam hominis,quam intendit directé natura. At,per separabilitatem matrimonij non directé tollitur finis principalis matrimonij.s.procreatio prolis,cúm procreari poßit,licét non ęque bene: dato separentur vir & vxor.Sequitur ꝙ est de secundis pręceptis. B

In matri. pręinten ta procreatio prolis,ęducatio,et operum communica.

Probatio conclu.

Et

A Et quamquam sit ad procreationem prolis necessarium quod vir & fœmina simul maneant ad aliquod tempus, usque dum iam prolis est provectę etatis, & sui iuris, non tamen est necessarium quod perpetuó maneant iuncti. Ob quód potest finis principalis matrimonij stare cum separabilitate: eo quód instructio fieri potest perfecte usque ad 20. annum. Et sic iam ex iure naturę non esset necessarium simul in unum manere vir & uxor.

¶ Item, Inseparabilitas matrimonij non ordinatur ad prolis bonum, quod est principalis finis matrimonij: nisi quantum ad hoc quód per parentes filijs prouideri debet in totam vitam, per debitam pręparationem eorum quę sunt necessaria in vita. Huiusmodi autem pręparatio non est de prima intentione naturę, secundum quam omnia sunt communia. Ergo inseparabilitas non est de primis pręceptis iuris naturę. S. Tho. in 4. d. 33. S. Tho. 12 q. 94. ar. 5. ad. 3.

¶ Licét ita sit: quod inseparabilitas per totum tempus vitę non sit contra prima pręcepta iuris naturę: tamen ad aliquod tempus B certum de per se est contra iuris naturę prima pręcepta. Nam illud quod tollit finem principalem matrimonij est contra prima pręcepta iuris naturę, sed separabilitas si sit ante prolis procreationem necessariam, & educationem sufficientem tollit finem principalē matrimonij, ergo est cōtra. 1. pręcepta iuris naturę. Quód si separatio fit ante prolis procreationem tollatur finis matrimonij patet. Quia cúm fœmina sola non sufficiat ad prolis educationem, nec solus vir, uterque coniugum erit necessarius. Sequitur ergo quód si simul non maneant in uno: quod prolis non educabitur. Et si non educetur: non adest finis principalis matrimonij. Educationem quippé principaliter intendit natura, & non solúm generationem. Vndé de iure naturę est tandiu virum & fœminā simul manere, quandiu intenditur educationi prolis. Anté veró separari est prohibitum iure naturę primis pręceptis. Hęc conclusio nō contrariatur 3. conclusioni: quia illa absolute, hęc de tempore determinato loquitur. 4. conclu. Inseparbilitas ad aliquod certum tēpus est contra 1. præcepta iuris naturę.

¶ Inseparabilitas matrimonij usque ad mortem, licét non sit de 5. conclu.

iure

de iure naturę: vt est commune omnibus animalibus, est tamen de iure naturę, tandiu, quandiu vacatur generationi. Quia constat in omnibus animalibus: quod ista inseparabilitas non manet vsque ad mortem. Ergo nec in homine necessario manet ex iure naturę quod est commune omnibus animalibus. Nam tandiu manendum est simul, quandiu vacatur educationi prolis, sed non vsque ad mortem semper vacatur educationi, cùm ante senilem ętatem contingat prolem esse sufficienter educatam, ergo non est de iure naturę sic perpetuó manere. A

Rō p. p.

Rō. 2. p.

¶ Secunda pars probatur, quod sit de iure naturę 3. modo capiēdo ius naturę quandiu vacatur generationi. Nā illud dicitur esse de iure naturę. 3. modo: quod est commune omnibus animalibus, sed brutis animalibus natura indidit quód simul maneant vsquê ad educationem perfectam filiorum. Ergo etiam & homini hoc conuenit. In quibusdam enim animalibus filij mox vt nati sunt: possunt se educare. Et in talibus nullius parentis cura exigitur. In alijs sufficit cura maris ad educandum: ideoque non cōmanent masculus & fœmina. In illis veró in quibus maris & fœminæ solicitudo requiritur: ambo manent. At, quia bruta exigua indigēt educatione: paruo tempore manēt simul masculus & fœmina. Homo tamen, quia perfectior cęteris animantibus, longa indiget educatiōe, quia tardiùs perficitur. Et cùm naturale sit omnibus animātibus tandiu simul manere, quandiu prolis per se non est sufficiēs naturale erit tandiu manere virum & vxorem simul, quandiu prolis educatur, & per se non est sibi sufficiens, sed quandiu generationi vacatur, tandiu educationi prolis quę de nouo gignitur intendendum est. Ergo de iure naturę capiendo 3 modo: vt cōmune est omnibus animantibus: erit inseparabilitas matrimonij tempore toto quo generationi vacatur. At, quia educatio sufficiens extenditur vsque ad. 20 annum prolis, & qui gignit est regulariter. 20 annorum, iam inseparabilitas erit de iure naturę vsque ad 40 annū, etiamsi vnum filium solúm gigneret. Et quia dum illū educat: nascuntur alij, pro quorum quolibet oportet tantundem B

Nō est eadem ratio educatiōis in omnibus animalibus.

tem

A temporis impendere: oportet parentes per totam vitam manere simul: gratia educationis filiorum, quia aliter non possent sufficienter prolem educare. Et tamẽ matrimonium ordinatur ad educationem ita principaliter: sicut ad procreationem, cúm nihil ꝓ sit procreatio absq; educatione. Ob id de iure naturę est talis inseparabilitas.

¶ Præterea. Educatio non potest commodè fieri absquè communicatione operum inter masculum & fœminã, quę fit dupliciter. Vno modo realiter educando, quandiu indiguerit. Alio modo, relinquendo aliqua bona, per quę sustententur nati adulti post mortem parentum. Quaré ad parentes attinet filijs thesaurizare, quod contingit per hoc, ꝙ parentes relinquant filios hæredes bonorum suorum. Hęc veró thesaurizatio fieri non potest: nisi maneant simul maritus & vxor. Sequitur ergo inseparabilitatem hanc esse de iure naturæ. Duplicit educatio contingit. 2. Cor. 12

¶ Ex quo sequitur manifesté, ꝙ si esset aliqua gens tam barbara, quę nullam haberet doctrinam, nullam virtutem acquisitã nec secundum lumen naturale viueret, nec educationem filiorũ haberet, nec thesaurizare eis, & nihil eis relinquere esset consuetum, nec aliquo alio modo curam filiorum gereret: ꝙ apud tales gentes inseparabilitas in matrimonio non tam necessaria esset ad tantum temporis post prolis generationem: sicut est necessaria in gentibus quę vtuntur ratione, & instruunt filios in bonis moribus & pollẽt virtute, et thesaurizãt eis. Sed videtur probabiliter dicendum, ꝙ illis barbaris gentibus ex natura tandiu manendũ esset quandiu generationi prolis intenditur: quod fit paruo tempore cúm educatio apud tales non sit. Et sic in illis matrimonium solũ videtur esse ad generationẽ, i offitiũ naturæ, & remediũ. Et tandiu ĩ vnũ manendũ esset. Vndè non mirandũ ꝙ plures, tales admitterent in matrimonio, vel ꝙ repudium concederent facilé. Nam vbi non est talis procreatio, nec educatio, nec thesaurizatio: non ex natura est necessitas ad diu manendum. At, quia credo tales barbaras nationes inuentas in hoc nouo orbe, in quibus plané, Corolla. B Notandũ ꝓ istius orbis incolis 2. Cor. 12 Nota.

nec

nec illa quę in lumine naturali bona cognoscũtur: ipsis fuerunt in vsu, credibile est in matrimonio tã turpiť errasse. Et tam facilé aliam & aliam sibi sociare ex hoc prouenisse, ꝙ nulla esset apud eos instructio, nec aliqua alia ad virtutẽ prolis prouectio. Ex omnibus ergo resolutoriê habemus: inseparabilitatem matrimonij esse de iure naturę de secundis pręceptis per totam vitam: vt maneant simul vir & vxor. Est etiam de primis pręceptis iuris naturę, quantum ad tempus aliquod. s quandiu prolis educationi necessario intenditur. Ex quibus oritur vnum graue dubium. Cúm ergo hęc inseparabilitas sit de iure naturę: quomodo non est idem apud omnes gentes?

Epilogatio arti

Abulen. Math. 19. q. 45.

¶ ARTICVLVS. 7.

Quaré indissolubilitas non sit apud omnes gentes.

SI ergo ita res habet: vt diffinitum est, ꝙ inseparabilitas matrimonij est de iure naturæ, quomodo ergo non est idem apud omnes gentes? Videtur enim naturalia (si veré naturalia sunt) esse inmutabilia, et inuariabilia, & idem apud omnes, sed claré cognoscimus esse ꝙplurimas nationes infidelium barbarorum, qui talem inseparabilitatem non obseruant, sed vtuntur repudio pro libi: o. Ergo non videtur de iure naturæ: sicut diffinitum est.

S. Tho. 12 q. 94. ar. 2.

¶ Pro solutione oportet in memoriã adducere quod supra diximus: dupliciter aliquid esse de lege naturæ. Vel quia est de primis pręceptis iuris naturæ, quę sunt illa manifesta per se: vt est. Omne malum est fugiendum. Omne bonum est prosequendum. Itẽ. Quod tibi non vis: alteri non facias. Hęc sunt prima principia p se nota, & sic sunt prima pręcepta iuris naturæ. Hijs contraria: sunt probibita primo de iure naturæ. Alia sunt de iuræ naturæ siue pręcepta, siue probibita, quę non sunt de primis pręceptis legis naturæ: quia non sunt sic per se nota apud omnes, sed sũt velut conclusiones quędam, quę inferunť ex primis principijs. Nam

Cõsideratio.

Math. 7.

S. Tho. 12 q 94. ar. 2

sicut

A sicut in speculabilibus sunt quędam principia prima, ex quibus deriuantur, & deducuntur conclusiones, sic in praticis: sicut est. De quolibet est affirmare vel negare, sed non de vno vtrunq; simul: vt ait Arist. Et hoc. Quodlibet est, vel non est. Et aliud. Quęcunq; sunt eadem vni tertio: sunt eadem inter se. Hęc sunt principia speculabilia per se nota, quia nullus est qui si terminorum significationem intelligat: ipsa ignorare poßit. Ob hoc dicuntur prima principia, ex quibus per raciocinationem eliciuntur conclusiones quædam Sic in praticis contingit, q; ex quibusdam primis principijs praticis notis per se: vt est. Quod tibi non vis: alteri non facias Vel simile. Nulli malum est faciendum: eliciuntur alię conclusiones in pticulari, quę nō sunt p se notæ, sed inotescūt p talē discursū Prima veró principia in moralibus dicuntur esse de iure naturę primo modo. Secunda autem quę sunt conclusiones: dicuntur esse de iure naturæ 2. modo, licét vtrūq; veré sit de iure naturæ. His suppositis ad quęstionem sit 1. conclusio.

Arist. 4 methaphi. tex. co. 9. 10. vsq; ad 27.

Math. 7.

B ¶ Lex naturalis quantum ad prima sua principia, quæ per se sunt nota: est eadem apud omnes gentes, nec aliquam variationem patitur. Conclusio probatur ex dictis Isido. Ius naturale est commune omni nationi. Ratio est. Eo enim dicuntur esse pricipia prima iuris naturę: quia ex se, et d per se sunt nota in natura, sed cúm naturam eandem habeant omnes nationes sequitur q; apud omnes eadem erunt hęc principia. Nam omnia illa facienda, vel vitanda pertinēt ad pręcepta legis naturę, quę ratio pratica naturaliter apprębēdit esse bona humana. Et quia bonum habet rationem finis: eo q; omnia appetunt bonum, vt ait Aristo. & malum habet rationem contrarij: indé est q; omnia illa ad quę homo habet naturalem inclinationem: ratio naturaliter apprębendit vt bona, & per consequns vt opere prosequenda. Contraria veró vt mala, & vitanda. Secundum igitur ordinem inclinationum naturalium: est ordo præceptorum legis naturæ. Inest enim primó homini inclinatio ad bonum secundum naturam, in qua communicat cum omnibus sustantijs, in quantum quælibet substantia appetit

p. conclu. S. Tho. 12 q. 94. a. 2 Isido in. li. Ethi. c. 12 Cicero li. 3 de repubbli. quere ferūt a lactan. lib. 6. de vero cultu Dei cap. 8. Aris. pri. Ethi. c. p.

S. Thom. vbi supra.

petit

petit conseruationem sui ipsius. Et secundum hanc pertinet ad le A
Nota. gem naturæ ea per quę vita hominis conseruatur. Cōtrarium au tem impeditur. Sicq̃ est idem apud omnes velle conseruare se ipsum, & fugere contrarium.

¶ Inest etiam homini inclinatio secundum naturam, in qua cō municat cum cæteris animantibus. Et sic sunt de lege naturę pri
Supra. p. p mo modo illa, quæ natura omnia animalia docet, : vt est commix-
artic. pri. tio maris & fœminę, & educatio liberorum, & similia. Hęc etiā similiter eadem sunt apud omnes.

¶ 3. modo inest homini inclinatio ad bonum secundum naturā rationis, in qua differt ab alijs animalibus. Et secundum hoc inclinatur vt veritatem cognoscat de Deo, & q. in societate viuat. Vnde idem est apud omnes ignorantiam vitare, & non offendere alios, cum quibus debet conuersari, & alia huiusmodi. Ecce quo modo hęc quę sunt de primis præceptis legis naturę reperiuntur apud omnes nationes. Nec aliqua tam barbara natio reperta est: B
in qua non inueniatur q. vellit se conseruare, sitq̃ cōmixtio maris & fœminæ, & appetitus ad cognoscendum de Deo, & ad pa
S. Tho. 12 cificé viuendum. De quibus S. Tho. Hæc conclusio est contra Ab-
94. ar. 2. ba. & sequaces, qui in. c. finali de consuetu. dicit Ius naturale posse
Abbas. variari. Nisi intelligat quantum ad ius naturę quod est de secundis pręceptis. Nam tale ius naturę potest variari, vt in sequenti
2. conclu. conclu. probabitur.
Adri. in. 4 ¶ Lex naturæ quantum ad illa quæ sunt de secundis p̃ceptis:
de restitu. quę velut conclusiones eliciuntur ex primis principijs: est varia
Diedrō d̄ bilis, nec est eadem apud omnes nationes. Probatur primo experi
liber. chris
tia. pa. 52. entia. Videmus namq̃ q. apud aliquas nationes aliquid quod ha-
Celius. lib betur vt bonum naturaliter cognitum lumine naturali ex primis
10. lectio- principijs: apud alias nationes illud non habetur vt bonum: vt in
num. c. 9. proposito. Cōmunicare virum & fœminam in operibus ad thesa
Quinti. li.
3. ca. 9. urizandum filijs: tanq̃ bonum habetur, quod ex per se notis elici-
Tiraq̄. l. tur, tamē sunt nationes barbarę (vt iam constat nobis) quę illud
7. cōnubi non habent velut bonum, cūm non prosequuntur vt bonum. Item.
num. 22.

Sic

A Sic tanq̃ malum aliquę nationes fugiunt pluralitatem vxorum: quia non eſt pax in familia: quia rixantur adinuicem, quod elicitur ex notis in lumine naturali. Sed tamen videmus non ſic eſſe apud has nationes, quę pluralitatem admittunt. Item Repudiare vxorem iudicatur malum: eo q̃ neceſſaria ſit induſtria mulieris ad procreationem prolis. At tamen apud iſtos non erat in vſu immo putabant bonũ eſſe repudiare. Sequitur ergo q̃ hęc naturalia de ſecundis pręceptis non ſunt eadem apud omnes

In illisque nõ sunt d primis principijs contingit variatio.

¶ Et confirmatur. Hęc ſecunda præcepta iuris naturæ non ſunt per ſe nota, ſed per aliud nota. ſ. per deriuationem ex primis principijs. Ergo illis ſolùm erunt nota, qui deriuationem, vel ordinem ad prima principia non ignorant, ſed ſunt q̃plurimæ nationes quę ignorant hanc deriuationem, ergo et ignorabunt cõclusiones varias. Varie. n. extimatur de rebus quantum ad illa q̃ non ſunt naturaliter determinata. Contingit enim circa huiuſmodi concluſiones non omnes eadem ſentire, ſed quibuſdam videtur
B rectum, alijs non videtur: qualia ſunt illa quę ſunt de iure naturę 2. modo.

¶ Illa quę ſunt de iure naturę iſto ſecundo modo velut concluſiones quę eliciuntur ex primis principijs: non ſolum non ſunt eadem apud omnes, ſed a corde hominum poſſunt totaliter aboleri. Probatur. Quę ſunt legis naturę ſecundarię non ſunt per ſe nota ſed ex principijs cognitionem habent. At cum cognitio quę eſt p operationem intellectus impediri poſſit in homine, vel propter perſuaſiones in contrarium, vel etiam propter prauam conſuetudinem: ſequitur q̃ deleri poſſunt.

3. conclu. S. Tho. in 4. d. 33. & in. 3 d. 37. Quę sunt de iure naturę secũdarię deleri possunt. 2. ratio.

¶ Hę concluſiones in operabilibus ſe habent ſicut concluſiões quę eliciũtur ex ſuis principijs in ſpeculabilibus, ſed circa tales cõcluſiones quę neceſſarię ſunt in ſpeculabilibus contingit error in ipſis, vt conſtat experientia, ergo a fortiori etiam contingit circa concluſiones in praticis, quę non ſunt neceſſarię, ſed contingentes: ſiquidem ad hoc q̃ hę concluſiones inferantur ex ſuis principijs requiritur lumen intellectus, & cognitio deductionis vnius

ex alio, quę cognitio impediri potest ob innumeras causas. Propt A
malam dispositionem sensus, quia cùm necesse sit intelligentē fan
Aris. 3. de anima. tex. co. 37 tasmata speculari: ex indispositione fantasię contingere potest
error in intellectu. Ergo non videtur dubitandum quin poßit a-
pud aliquas gentes harum cōclusionum notitia deleri. Vnde glo.
Glo. ad ro. 2. super illud ad Roma. Cùm gentes: dicit, ꝙ in interiori homine per
gratiam īnouato: lex iustitię inscribitur, quam deleuerat culpa.
S. Thom. 12. q. 94 ar. 6. Ob hoc. S. Tho. dicit, ꝙ lex naturalis quantū ad illa quę sunt de se
cundis pręceptis deleri potest a cordibus hominum, vel propter
malas persuasiones, vel propter prauas consuetudines, et habitus
corruptos: sicut olim apud Germanos latrocinium non reputaba
tur peccatum. Et ferales alię sunt inuentę nationes in isto nouo
orbe, in quibus nonnulla vitia sic in naturam cōuersa fuere: vt li
cere putarent.

Corolla. ¶ Ex quibus sequitur, non mirandum eße, ꝙ aliqua gens tam
barbara reperta sit modo, quę pro nihilo habebat repudium, &
Vide Tiraque. l. 7 cōnubi. fo 60. nume 44. nullo modo illicitum putauerit. Immò cùm eßet solū fœmina, &
vir: vix reputabat peccatū: dato ipse antè aliam repudiaßet, B
& fœmina alium virum. Cuius causa erat: quia repudium licitū
credebat, quod est de. 2. pręceptis iuris naturę. Et sic potuit ob
sua peccata deleri a cordibus eorum. Adde, ꝙ & fornicationem
videtur non existimaße malum eße. Stat enim bene, ꝙ apud om
nes gentes eadem sit rectitudo circa prima principia, non tamen
est necesse ꝙ hoc sit verum circa conclusiones, quę eliciuntur ex
ipsis primis principijs. Nam apud omnes est verum ꝙ secundum
rationem agatur. Ex quo principio sequitur conclusio: propria
deposita sunt reddenda. Hoc quidem vt in pluribus verum est,
sed potest contingere in aliquo casu, ꝙ malum sit reddere deposi-
tum: vt si aliquis petat ad impugnandum patriam. Sicq; in alijs
S. Thom. vbi supra. conclusionibus potest esse: ꝙ vna gens iudicet tanꝗ rectum, &
alia non: vt si ex isto principio noto apud omnes: Nulli malum est
faciendum: aliqua natio, seu gens inferat: ergo inter coniuges p
petuò est manendum: quia malum sequitur plis ex separatione.

A Alia tamen gens quę non iudicat separationem malum, immó bonum, quia conuenit discordantes segregare aliter iudicat.

¶ ARTICVLVS. 8.
Quis nã est qui in iure naturę potest dispensare.

Trum, dato q inseparabilitas matrimonij sit de lege naturali, & per consequens tanq̃ repugnans repudio: si alicui genti licuit ex dispensatione vti repudio. Et quis est qui dispensare potuit in lege tali naturali. Quia apud Iudeos constat in lege veteri fuisse in vsu: oportet inquirere: cuius dispensatione id factum est. Deubt. 24.

¶ Pro cuius solutione oportet notare, q cúm per dispensationem recedatur a cõmuni cursu legis illius, contra quam dispensatur, & ista inseparabilitas quæ repudio opponitur sit de iure naturæ vt diximus, hæc dispensatio est intelligenda in iure naturali, sicut mutatio cursus naturalis. Nam hoc & illud naturali-B ter se habet. Quot modis ergo contingit mutari cursum naturalẽ, tot & fit dispensatio in his quę sunt iuris naturæ. Cursus enim naturalis mutatur dupliciter. Vno modo per hoc q causa naturalis per aliam causam naturalẽ impeditur a cursu suo: sicut est in illis quę frequenter eodem modo fiunt. Aliquando autem defficiũt: sicut q homo sit monoculus, vel q habeat. 6. digitos in manu, vel q non sint membra debita proportione formata: quemadmodum cõmuniter formari solent. Tunc quidem contingit in talibus variatio ab alia causa naturali: eo q virtus formatiua impeditur ob deffectum, vel ob superfluitatem materiæ, quod naturale est. Sicq̃ impeditur effectus, & cursus naturalis circa illa quæ ferè semper contingere solent. s. q homo nascatur cum. 5. digitis in manibus, & pedibus, & q membra sint debita proportione formata. Hoc modo non variatur cursus rerum naturalium, qui est semper, sed solùm ille qui est quasi semper. Per hunc quippe modum non impeditur q sol non moueatur eadem velocitate qua semper

Notandũ.
Vide couarru. in 2. p Epitome. c. 6 §. 9.
Abulen. math. 19. q. 46.
Cursus naturalis dupliciter. mutatur.

per mouetur ſecundum motum ſuum naturalem ab occidente in A orientem, vel ad motum primi mobilis ab oriente in occidentem, quia ſemper fiunt eodem modo, nec per aliam cauſam naturalem impediuntur a curſu ſuo.

¶ 2. modo variatur res naturalis a curſu ſuo per cauſam ſupernaturalem: ſicut contingere ſolet quando fit aliquid miraculoſum. Nam ꝙ homo naſcatur monoculus, vel male proportiona-
2. phiſico. tex. co. 82 tus in membris: licét ſit variatio in illis quę ſecundum naturam contingere ſolent: non eſt miraculoſum, ſed mõſtruoſum, cúm nõ ſit a cauſa penitus ſupernaturali, ſed contingit a cauſa naturali. Quando veró variatio curſus naturalis: qui ſemper contingere ſolet: fit per cauſam non naturalem: dicitur miraculoſé illud fieri quę variatio contingit circa motum cœlorum, vel aſtrorum, vel
Ioſue. 10. 4. regum 20. Eſa 38. Math. 27 aliorum: vt patet in ſtatione ſolis tempore Ioſuę, & in retroceſſione eiuſdem tempore Ezechię, & in eclypſi miraculoſa tẽpore paſſionis redemptoris noſtri.

¶ His ſuppoſitis ad propoſitum de diſpenſatione inſeparabili B tatis matrimonij, quam naturalem dicimus, ſit prima concluſio.

p. conclu. Abulen. math. 19. q. 42. ¶ Diſpenſatio in illis quę ſunt de primis principijs iuris naturalis a nullo alio fieri poteſt ꝙ̃ a ſolo Deo. Probatur. Sic ſe habet diſpenſatio in primis pręceptis iuris naturæ, quę nota ſunt apud omnes, & ſemper ſunt eadem in rectitudine: ſicut ſe habet variatio curſus rerum naturalium, quę ſemper eodem modo cõtingũt. At, variatio talium rerum (vt diximus) non fit niſi a cauſa penitus ſupernaturali. ſ. a Deo. Sequitur ergo ꝙ eodem modo neq; diſpenſatio in talibus primis pręceptis fit niſi a Deo. Quód autem eodem modo ſe habeant hęc duo, variatio. ſ. curſus rerum naturalium, quę ſemper contingunt eodem modo, & diſpenſatio in illis q̃ ſunt de primis principijs iuris naturę ex eo patet: quia ſicut illa non niſi per miraculum a ſolo Deo mutari poſſunt: ſic & in illis q̃ ſunt de primis legis naturę pręceptis, cúm nullus illa variare poſſit niſi Deus, neq; per aliquem diſpenſari poſſunt niſi per ſolum Deum. Ex quo habere poſſumus quomodo ſolus Deus potuit diſpẽ-

ſare

A sare in homicidio, quando precepit Abrahę vt filium suum occideret. Idem potuit in furto, quando filijs Israel pręcepit vt accomodata ab Egiptijs non rederent. Idem licitê dispensauit vt Sanson seipsum interficeret, quod est etiam contra prima principia iuris naturę. Idē potuit Osę pręcipere vt accederet ad non suam. Neq̃ ob hoc peccarēt. Nec ab alio q̃ a solo Deo potuit variatio in istis cōcedi fieri sine peccato. Nullus itē potuit dispensare vnq̃: sicut nec variatio cursus rerum naturalium in illis quę semper eodem modo fiunt. Gene. 22. Exo. 12. Iudi. 16. Ose. pri. Doct. sub. in. 3. d. 37 q. vnica. Gabr. ibi. Almayn

¶ Aduertere oportet, q quando in istis Deus dispensare solet: non fit dispensatio ad omnes generaliter: sicut neq̃ miracula fiunt ad oēs, sed circa aliq̃s psonas in particulari, ad ostēssionem alicuius euentus. Sic & dispensatio in ipsis primis principijs iuris naturæ licét fiat a Deo: fit solúm circa particulares psonas.
B Sicut dispensatio q filium occideret: soli Abrahæ. Quód seipsum interficeret, soli Sansoni. Quód cōmodata nō restitueret: populo Israelitico. Quód ad fornicariā accederet: Osę solúm. Immo nō est censenda dispensatio in istis facta stricté capiendo: vt author est doctor. S. in prima secundę. q. 100. art. 8. Nam cúm dispensatio tunc cōtingat, quando est casus, in quo si verba legis obseruarentur: fieret contra intentionem legis latoris, quę de bono cōmuni est, & si in omnibus pręceptis decalogi sit sic bonū commune: nunq̃ erit dispensatio. Cui astipulatur Antisio. 3. li. summę trac 7. q. 5. Sed de hoc aliás ex professo in nostris resolutionibus theologicis si dominus dederit. Gene. 22. Exo. 12. Iudi. 16 Ose. pri. S. Tho. 12 Antisio Resoluti. Theolo.

¶ In illis quę sunt pręcepta secundaria iuris naturę, quę sunt velut conclusiones, quę inferūtur ex ipsis primis principijs, dispēsatio potest fieri ab alio q̃ a Deo. Probatur sic. Dispensatio in istis est velut variatio cursus rerum naturalium illorum quę frequenter contingunt licét non semper eodem modo: vt diximus, q aliquis nascatur monoculus, vel cum sex digitis. Sed variari possunt per causam omnino naturalem, vt supra diximus. Ergo & dispensatio in illis quę non sunt de primis principijs iuris naturę fieri 2. conclu. S. Tho. in. 3. d. 37. articu. 4. Celaia ea. d. Abu. exo. 20. q. 35.

fieri potest ab alio q̄ a Deo. Nam sicut illa naturalia non semp̄ A fiunt eodem modo, sed frequenter, ob qđ possunt variari per aliā causam naturalem: sic & ista naturalia quę non sunt prima pri cipia, non sunt per se nota. Et sic non semper fiunt eodem modo, sed frequenter. Quemadmodum ex isto primo principio: Deposita sunt reddenda: infertur, gladium depositum apud me debeo reddere. Tamen in hoc potest fieri variatio, quia potest non reddi absq; peccato. Quod p̄ aliquem inferiorem a Deó variari potest. Intellige tamen hic per dispensationem non obseruare legē, & q; non obseruando quis non peccet. Pro quo sit. 3. conclusio. Sicut Abulen. Math 19. q. 46.

S Tho. 12 q. 94. ar. 5

Abulen. sup̄ math

¶ Accipiendo dispensare proprié: pro eo qđ est tollere legem latam: sic q; non obliget illum, cum quo facta est dispensatio, siue sit in primis pręceptis iuris naturę, siue sit in secundis: non potest fieri dispensatio nisi a solo Deo. Quia si illa de iure naturę sunt: solus ille legem mutare potest, qui & condere. At, nullus alius citra Deum condere potest, ergo nec dispensare in tali lege. Dispē B satio enim cúm nominet authoritatem, & potestatem: nullus habet potestatem super legem nisi conditor, vel ęqualis ei, sed nullus est Deo ęqualis, nec aliquis est conditor legis naturę nisi Deus Ergo proprié capiendo dispensationem: a solo Deo fieri potest. Tamen, qa dispensatio ad hoc ē: vt quis agens contra legem non peccet: cúm contingat contra illa quę sunt de secundis pręceptis iuris naturę agi absq; peccato propter aliquid quod naturale est (vt dicemus) inde est q; illud dispēsationem vocamus: ad propositum questionis applicando.

3. Conclu. In lege nature a solo Deo dispensatio.

S. Tho. 12 q. 94. ar. 6.

¶ Cúm inseparalitas matrimonij per totam vitam non sit de primis principijs iuris naturę, sed de secundis: potest fieri dispensatio proprié ab ipso Deo, & improprié ab aliquo alio citra Deū Probatur. Finis matrimonij principalis, qui est procreatio p̄lis, non requirit necessario inseparabilitatem coniugum per totā vitam: sic q; absq; ipsa non fieri posit. Sequitur ergo q; non est de primis principijs, sed de secundis. Probatur claré. Nam dato cō

4. Conclu Vide supple. d. 33. q. 2. ar. 1. Ratio. p. p

A iuges separentur aliquando: potest prolis procreari, & educari, licet non eque bene. Et ad id quod prodest inseparabilitas matrimonij: maxime est ad operum communicationem per totam vitam vt filij succedant in bonis parentum, etiam postquam fuerint educati, cum parentes debeant thesaurizare filijs. At, hec bonorum appropriatio non est de primeuo iure nature secundum quod oia sunt communia. Quare non est ista inseparabilitas de primis preceptis. Cum ergo naturalis sit iseparabilitas, & non de primis preceptis, erit de secundis. Et sic a Deo dispensatio fieri potest in talibus preceptis de iure nature, qui author est ipsius nature. Et proprie potest, cum & legem ipsam auferre valeat. 2.cori. 12 S.Th. 12. q.94.art. 5.ad.3.

¶ Sed quod ab alio quam a Deo fieri possit improprie: probatur. Per dispensationem proprie intelligimus quando ille qui potest legem tollit ne obliget aliquem, vel aliquos. Et hoc modo solus Deus est qui potest naturalia mutare, & in eis dispensare. Improprie vero dispensatio est quando agendo contra legem non peccat. Sic enim ab alio quam a Deo potest fieri, quia potest per consue Rõ.2.p.

B tudinem solum fieri: quod faciendo contra inseparabilitatem non sit peccatum, vt supra diximus, & infra dicemus. Nam consuetudo licet non possit preualere contra illa que sunt prima iuris precepta, potest tamen preualere contra secunda iuris precepta, que velut conclusiones que eliciuntur ex primis principijs sunt. 12.q. 94. ar.4. &.5 &.6.

¶ Item. Et potest fieri dispensatio improprie per ignorantiam. Quia quae non sunt per se nota inuincibiliter possunt ignorari. Et tunc contra ipsa faciens, non peccat. Sicque ignorantia causat dispensationem isto modo.

¶ Item. Potest fieri dispensatio per hominem. Quia per iudicem habentem potestatem condendi legem, qui legem potest condere de contrario tali conclusioni naturali, quia considerat aliquid in particulari: propter quod non expedit illud, licet naturale sit obseruari: vt in proposito de inseparabilitate matrimonij. Si Moyses videret tunc illi populo expedire repudium: potuit concedere, tanquam iudex constitutus. Et faciens secundum tale legem,

gem, vel permißionem, seu dispensationem: nullum erat peccatū A
Tamen improprie eßet dispensatio ista, quia Moyses non authoritatem habebat ad naturam mutandam, sed tamen impropriê: quia faciens iuxta illam permissionem non peccaret, qua non stā te, non excusarentur a peecato. Veruntamen ꝙ vinculum nunc i lege Christi tollatur: solùm potest ipse Deus facere.

5. conclu. ¶ Inseparabilitas matrimonij quocunquê tempore ad libitum, cùm sit primis principijs naturæ repugnans: a solo Deo tolli potest per dispensationem. Volo dicere in hac conclusione quod supra tetigimus, ꝙ licèt inseparabilitas matrimonij sit quantū ad totam vitam de secundis pręcepris, tamen quantum ad tempus quod est necessarium ad educationem, & instructionem prolis ē de primis principijs, quia tunc tollitur finis principalis ipsius matrimonij. s. bonum prolis, quod prętendit natura. Ob id cùm sit de primis principijs, solus Deus dispensare potest, sicut supra probauimus. Nam quemadmodum variatio cursus naturalis in illis quę semper sunt, & fiunt eodem modo: non fit nisi miraculosé a B solo Deo: sic & variatio illorum quę sunt de primis principijs iuris naturæ, non potest ab alio ꝙ̃ a Deo fieri.

S. Tho. in. 4. d. 33. Abulen. math. 19. q. 45.

6. conclu. ¶ In inseparabilitate matrimonij dispensatio facta per libellum repudij: a solo Deo facta est. Patet. In lege quātum ad dispēsationem solùm potest, qui est tantę authoritatis sicut legislator, & qui legem, & ius condere potest, sed nullus est tantæ authoritatis sicut Deus, neq̄ aliquis condidit ius naturę, de quo est inseparabilitas, ergo non potest alius nisi Deus dispensare. Nam per illā dispensationem factum est vt matrimonium legitimum dissolueretur, vt nos pòst dicemus, sed nullus potest facere vt matrimonium legitimé contractum dissoluatur sine morte coniugum nisi solus Deus, ergo ipse solus dispensauit in repudio. Patet Deuthe. 24. vbi lex de libello repudij ponitur, tāq̄ a Deo dicta. Nam & si Moyses iudex eßet supremus inter homines in illo populo Israelitico, non tamen habuit potestatem ad matrimonium dissoluēdū quó ad vinculum, nec ad legem condendum de tali re. Sequitur

S. Thom. vbi supra.

Math. 19.

ergo

A ergo q͂ a solo Deo id factum est, & non a Moyse propria autho ritate, sed Dei præcepto. Immó neq͂ summus Pontifex potest. In quo deceptus est Caie. qui in propria. q. dixit Papam poße dispẽ sare in matrimonio rato non cõsumato. Et similiter Catherinus li. 6. cõtra Caie. c. 3. Etiam intollerabilis apparet error Socini, cõ silio. 28. 1. volu, & Decij in. c. Qui in Ecclesia de constitutio. Et Sigimũdi Lofredi cõ. 50. qui dixerunt Papã poße dißoluere quo ad vinculum matrimonium ratum et iam consumatum. Contra quos Feli. i dicto c. Qui Ecclesi. & Baldus i. c. Lator, de re iudi. Caietanus Caterin⁹. Socinus. Decius. Sigimũd⁹ Felinus. Baldus.

¶ ARTICVLVS. 9.
Vtrum repudium fuerit aliquando in vsu.

B Perepretium duxi hanc mouere questionem: vt intelligamus quam vim habuit obligandi ius naturę indißolubilitatis in matrimonio. Et quidem esse in vsu: potuit eße, vel apud Iudeos solùm, vel etiã apud gentiles. Et hoc, vel Dei pręcepto, aut dispẽsatione, vel solùm consuetudine. Ad cuius declarationem sit prima conclusio.

¶ Repudium fuit in vsu apud Hebreos ex Dei permissione facta per Moysem Deuthorono. 24. Si acceperit homo vxorem & non placuerit in oculis eius: dimittet eam, & scribet ei libellum repudij. At veró q͂ tali lege vterentur constat legẽti scripturas Et q͂ talis dispensatio fuerit facta ab ipso Deo patet ex superius dictis. Solus quippé Deus est: qui proprié dispensare potuit in illis quę erant de lege naturæ: sicut erat inseparabilitas matrimonij. Fuit quidem permißio, et priuilegium. Ob quod in pęnam quidã priuabantur ne vterentur tali permißione: sicut ille qui puellam deflorabat in agro, quę non eßet desponsata: cogebatur illam in vxorem accipere, & non poterat repudiare. Similiter qui diffamabat propriam vxorem dicens: Non inueni eam virginem. 1. conclu. Deutero. 24. Deute. 22

¶ Repudium vxorum concessum est Hebreis, quia sic erat cõ suetudo 2. conclu.

Repudiũ cōcessum hebreis qa erat apud gentiles. suetudo apud gentes, & ne grauarentur ipsi: si aliquid liceret gē- A tibus, quod non ipsis. Conclusio est notanda propter illa quę infra dicturi sumus de repudio gentilium. Quę probatur ex Historijs & experientia apud nationes gentium, quę nunc de nouo inuentæ sunt. Item patet apud Romanos sic fuisse in vsu: vt testatur Dioni. Ali carnaseus Plutarch. Polido. li. pri. ca. 4. Alexan. Textor. Dionisius Alincarnaseus li. 2, & Plutarchus in vita Romuli. Patet etiam in fine. ff. veteris, titu. De diuortijs. Et. C. De repu. Absq; dubio fuisse consuetum apud gentes nullus sané mentis dubitare poterit. Apud Alexā. ab Alexā. dierum genialium. li 4. c. 8. latißimé de repudio, & causis apud gentiles. Et sic Ioā. Rausius in sua officina textoria. p. p. in verbo Legis latores ait Romulum legē tulisse Romanis vt fœminæ non liceret virum repudiare, viro tamen concedebatur: si in adulterio deprehēderet.

¶ 2. Pars quod ob id fuerit permißū Hebreis: quia gentibus erat in vsu probatur. Si enim nunq̃ fuißet in vsu gentibus: Iudei haberent tanq̃ verum ius naturæ inseparabilitatem matrimonij obseruare, & sic nec grauarentur obseruando naturalia, sed nimis B grauati sunt accepta lege id obseruare: vt constat ex dictis Christi. Ad duritiam cordis vestri. Ergo id fuit: quia viderant nō esse Math. 19. indißolubilitatem matrimonij in vsu apud gentes, apud quas cōuiuebāt. Non. n. videtur quod populus a Deo electus grauaretur obseruare, quod obseruabant cęteri gentiles, sed quia accepta lege, tanq̃ constringebantur ad ampliorem iustitiam obseruandam, & videbant gentes vti repudio: nimis grauati conquęrebāt de Deo. Ob quod credibile est permisiße repudium. Nam si conquęstus est populus israel quod regem non haberent sicut cęteri gentes: ob 1. Reg. 8. quod Deus eis concessit, quanto amplius existimandum ob repudium, quod videbant in alijs gentibus? Et ita asserendum est, quod lege data, aliqua sunt iudeis permissa, quę erant in vsu apud gentiles: sicut & de repudio, & dare ad vsuram saltim extraneis. Deuthe- Deuth. 23 ro. 23. Vindictam exquirere, quia omnia ista exercebant gentiles. Putabant quidem Hebrei ablatam libertatem si ipsis non liceret q̃d gentibus. Quaré Deus dedit eis pręcepta de sacrificijs ani-

ma

A malium,& de alijs multis,quia vtebantur gentiles sacrificijs,licét illa voluit non in honorẽ demonum:vt gentiles,sed Dei veri.

¶ Licét repudium fuerit in vsu apud gentiles:tamen lege data ipsis Hebreis:fuit conueniens in lege permissionem repudiandi ex primi. Probatur. Licét enim gentibus esset in vsu repudium,tamen quandó talis populus Hebreorum a Deo electus est speciali modo:merito ipsi timere deberent repudium,cũ m esset contra ius naturæ,nisi constasset eis de permißione per ipsam legem. Putarent quippe eis non licere quod in lege expressũ credebãt licere. 3. cõlusio. Ratio.

¶ ARTICVLVS. 10.
Vtrum Iudei repudiantes peccabant.

EX ista sequitur alia Qõ. Vtrũ iudei tali vtẽtes permißione in lege facta peccarent repudiando vxores ad libitum,pro quacunq; causa,& quocunq; tem
B pore. Vel vtrum ex certis causis solúm licebat repudiare vxores,& non omni tempore,sed post prolis educationem. Et vtrum gentibus liceret sic repudiare absq; peccato. Pro solutione sit prima conclusio.

¶ Hebrei vxorem repudiantes secundum legis permißionem nullomodo peccabant. Probatur autho. B. Chriso. dicentis. Bene dicitur: Moyses permissit,& non precepit,quod enim præcipimus semper volumus,quod autem permittimus:volentes indulgemus:quia malam voluntatem hominum ad plenum prohibere non poßumus. Permissit ergo nobis facere mala,ne faceremus peiora Hoc nobis permittendo: non nobis Dei iustitiam demonstrauit, sed a peccato abstulit culpam peccandi. Et tamen auferre culpã a peccato est non esse peccatum.i.factum est per legem vt illud quod aliás eßet peccatum,non sit peccatum. Chri.mat. 5. Palu.d.33 q.1.ar. 2. Ioa. Maio ibi. Abu math 19.q.49. cate.math 19.

¶ 2. Deus permißit libellum repudij,& formam dedit repudiandi,tamen si post permissionem esset peccatum repudiare:appositus eßet laqueus ipsis Iudeis,in quo omnes caperentur ad dam- 2.

natio

nationem, quia non permittendo, vel ipsi malum reputarent, & A
sic cauerent, vel saltim dubitarent. Verùm permissione posita, li
citum credebant. Ergo si adhuc peccarent, in periculo ęternę dã
nationis positi eßent.

3. ¶ 3. Si Iudei repudiando peccaßent, permißione facta, hoc
debebat aliqua lege constare. At, nulla eis constabat eße peccatũ
Ergo nõ peccabant. Patet. Vel lege naturali, vel scripta debebat
eis constare eße malum, sed non lege naturali, quia erat mos apđ
gentiles, qui non peccabant repudiando (vt pòst dicemus). Neq̃
lege scripta: quia lex scripta permittebat fieri, ergo cum nulla le
ge constabat: nullo modo peccabant repudiando.

4. ¶ 4. Si Hebrei peccabant vxorem repudiando iuxta legis
permißionem: sequeretur ꝙ aliquis agendo quod in se est, & legẽ
obseruando damnaretur, quod est absurdum. Ergo & dicere ꝙ
Iudei peccabant repudiando. Probatur. Pono Hebreum, qui ĩ nul
lo legem transgressus, nec iota vnum. Talis vxorem repudiat, pro B
pter hoc quod odio habet. Secundum legis permissionem talis pu
tat se bene facere: quia secundum legem operatur, id enim possu
mus: quod lege possumus. Si ergo talis repudiando peccat, certum
est ꝙ mortale erit, cùm sit res tam grauis. Moriatur. Talis dam
nabitur. Et fecit ꝙ in se est legem obseruando. Ergo aliquis seruã
do omnia quę scripta sunt damnaretur, quod pias offendit aures.
Et mihi ita certum est secundum talem legem, seu permissio-
nem agentes non peccaße: vt non placeat opinio dicentium
contrarium, quantumcunq̃ graues sint doctores id aßerẽtes. Nec
opus est in præsentiarum cum eis rationibus contendere, aut ad
sua argumenta in contrarium respondere, quia nostrum institu
tũ est: illa quę veriora, & probabiliora sunt: vt talia diffinire, va
rietatem opinionum tacitè prętereundo. Hęc sint dicta: vt quam
uis hanc ponamus cõclusionem: contrariam opionem non puta
mus improbabilem. Et sic. S. Tho. problematicè eã ponit in. d. 33.
q. 2. ad. 2. & ad vtrãq̃ partem citatur. Et sic puto hanc sentẽti
am tenendam contra Ioan. Arbore. qui li 16. suę Theosophię. c. 2.
ex

Contraria opi. non ꝓbatur.
Panor. in. ca. gaude.
Robertus senalis in ꝓprio tractatu.
Couarru. in epitho. 2. p. c. 7. §. 4.

A ex Hiero. Augu. & Chriso. & Lira putat contrariũ esse verum.

¶ Hebrei vxorem iuxta legis permissionem post educationẽ prolis repudiantes non solùm non peccabãt, sed etiam si ante educationem, vel prolis natiuitatem repudiarent. Conclusio hęc ponitur: quia potuit esse q; secundum permissionem legis liceret eis facere contra illa quę sunt de iure naturæ secundis pręceptis: sicut est post educationem prolis matrimonium solui, & tamen q; non liceret Hebreis repudiare ante educationem prolis, quod est contra prima iuris naturę pręcepta, vt supra diximus. Ob qq posui reconclusionem, quam probo. Tota ratio quaré iudeis licuit vxorẽ repudiare (vt diximus in prima conclusione) fuit propter legẽ ipsam sic permittentem, Ergo licebit sic repudiare sicut lege expressum est, sed in lege non determinatum est tempus certum in quo liceat repudiare, vel in quo non liceat, sed absoluté dicitur: q; si odio habuerit poßit repudiare eam, ergo, quandoquidem licét repudiare ex lege: licebit in omni tempore, vel si in aliquo nõ licet: in nullo licebit, cùm nõ sit potior ratio de vno, q̃ de alio quãtum ad legis permißionem. 2. conclu. Cõtrã Ioã. arbo. lib. 16. theosophie. ca. 2. Ante prolis educationem poterat Hebreus repudiare. Ratio. pri conclu.

B ¶ 2. Talis permissio de repudio facta est ad maius malum vitandum. s. vxoricidium. Ergo vbicunq; ratio ipsa propter quam lex data est inuenitur: ibi intelligẽda est & permißio legis facta sed ante sufficientem, & neceßariam prolis educationem causa legis reperiri potest. s. odium mulieris, & occasio ad vxoricidium vt constat, ergo in tali tempore intelligenda est legis permißio facta. Quaré vtens permissione non peccabit. Sic Abulensis super Math. Dicit enim ibidem in sententia, q; ob id fuit conueniens Hebreis per legem concedi repudium, quod erat inter gentes vt quocunq; tempore liceret dimittere vxorem, etiam ante educationem. Dixi vxorem: quia sponsam, siue de futuro, siue pręsẽti nõ licebat repudiare, cùm lex dicebat. Si acceperit homo vxorẽ, & habuerit eã. Sed spõsa nõ ẽ accepta, nec habita. Et q̃uis sic dimittere ante prolis educationem contra ius naturę primeuũ videatur esse (vt supra dictum est) tamen a Deo authore naturę potuit 2. ratio. Abulen. math. 19. q. 48.

tuit lege data fieri hęc dispensatio. A

3.cõclusio ¶ Licét toto tempore legis veteris ante Christi aduentum iu
Nunc re- dei repudiantes non peccarent agentes secundum legem, post ta
pudiãdo iu men Euangelij sufficientem notitiam id facientes mortaliter pec
dei peccãt cant. Ratio siquidem quare iudeis tempore legis veteris licebat
1.ratio. fuit: quia sic concessum in lege, ergo vbi lex reuocata est: nullam
habet vim in se excusandi, sed per Iesu Christi aduentũ lex cessa
Ioa.19. Ad heb.7. uit quantum ad omnia quę permißa tunc videbãtur propter po
S.Th.12. puli ruditatem, vt constat: quia trãslato sacerdotio, & legis trãs
q.103.ar. latio facta ẽ. Ergo iam per legem non excusantur sic facientes
3.&.4. ¶ 2. In tantum licuit iudeis vxorem repudiare: in quantum
2.ratio. constitit eis de Dei voluntate, sed post legem Euangelicã a Chris
to datam constitit de voluntate Dei ꝙ non liceret vxorem repu-
Math.19. diare: nisi ob fornicationem, & hoc quantum ad thorum, ergo nõ
&.5. licuit repudiare post datam legem Euangelicam. Dixi in conclu
sione: Post promulgationem: quia si contingeret aliquos obseruã
tes legem Mosaycam modo eße, ad quos nunꝙ peruenit notitia
S.Th.12. Euangelij: tales sua lege veteri vtentes: quia nullam aliam ha B
q.90.a.4 bent: repudiantes nullum cõmitterent peccatum: cúm ignorãtia
inuincibilis excusaret ante promulgationem.

4. conclu ¶ Apud Hebreos repudiare secundum legis permissionem li
cuit, non solúm propter feditatem aliquam vxoris: vt aliqui tal
mudistę affirmant, vel propter solam fornicationem: vt aßerit
quidam ipsorum Hebreorũ doctißimus, sed licuit repudiare vxo
rem propter quãcunꝙ causam, ex qua odio habebatur vxor sine
Rõ cõclu aliqua limitatione. Probatur quãtum ad istam vltimam partem
sionis. ex qua reliquę partes erunt in manifesto. Si essent determinatę
causę apud Hebreos ex quibus liceret repudiare, & non ex omni
bus: capio vnam ex illis ex quibus nõ liceret repudiare, iam tũc
Hęc cõtra amplius cresceret odium apud ipsos Hebreos circa vxores pro
supplemẽ. prias. Et si non liceret repudiare: occiderent eas, sed hoc non est
d.33.q.2. dicendum, cúm repudium fuerit conceßum ad hoc tantum malũ
ar.3. vitandum. Sequitur ergo ꝙ omnes ille causę quę sufficientes erãt
ad

A ad odium vxorum causandum: erant causę sufficientes ad repudium. Et cùm istę causę infinitę possent esse: sequitur non esse causã aliquam limitatam, sed ex quacunque licebat. Hanc sententiam tenet Chrisos. & alij. Alióqui non obuiaretur vxoricidio, quod timebatur, si non liceret Iudeis ex quacunque causa qua odium vxorum causabatur vxores repudiare. Chriso.

¶ Repudium licere nos affirmamus: quia sic a Deo per legem permissum est. Ergo ob illud licebit, ob quod concessum constat ex lege, sed ex lege constat propter odium vxorum, ergo quomodocunque, & quacunque ex causa oriatur odium vxoris: ex tali licebit repudiare. At, infinitę sunt causę etiam leuissimę ex quibus tale odiũ insurgere potest, ergo nõ est causa determinata ex qua solùm liceret Iudeis repudiare. Et probatur assumptũ. Dicitur ibi in lege. Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & nõ inuenerit gratiam ante oculos eius: dimittat, sed non inuenire gratiã contingere potest ex infinitis causis. Ergo cùm ex quacunque causa non inueniat gratiam: licebit repudiare. Et Malachi. 2 Custodite spiritum vestrum. Vxorẽ adolescentię tuę noli despicere. Cũ odio habueris dimitte. 2. Ratio. Deuthe. 24. B Malachi.

¶ Ex istis habetur claré, quod quomodocunque vir vxorem odio haberet: poterat tunc repudiare. Et ad vxoricidium vitandum quod insurgere poterat ex tali odio. concessum est repudium. Et apparet quomodo doctores contrarium asserentes non loquuntur conformiter ad legem. Nam in lege solùm ponitur pro causa repudij: odium vxorum. Nec exprimitur ex qua causa tale odium debeat prouenire. Corollariũ Cõtra sup. d. 33. arti. 3. & echi de sa cramẽ. homie 70.

¶ Licét ita sit verum quod Iudei ante Christi aduentum ex qualicunque causa etiam leui poterant repudiare vxores, & repudiando non peccabant, tamen si ex leui causa, & irrationabili mouerẽtur ad repudium, non excusabãtur a peccato in tali motione. Volo dicere in ista conclusione, quod licét ita verum sit quod diximus, quod ex quacunque causa liceret etiam leui repudiare, & sic repudiando non peccarent, tamen oportebat quod Hebreus ex rationabili 5. conclu.

causa moueretur ad odium, & non ex leui. Quód si ex leui: pecca A
rent quidem, nõ in repudiando, sed quia iniusté motus est ad odi
um. Et probatur. Quicunq; male agit: peccat, sed Hebreus ex le
Ratio. ui causa, vel irrationabili causa motus ad odiũ vxoris male age
bat, ergo peccabat. Et quod male ageret: constat: quia non secundũ
rectam rationem agit. Qui enim pœnam infligere vult, quę culpã
superat: non agit secundum rationem, sed Iudeus ex leui, vel irra
tionabili causa accensus in odium vxoris, ob quod repudiabat
pœnam infligebat ipsi vxori super antẽ culpam, ergo non seque
batur rationem rectam. Et sic in tali motiuo non excusabatur a
peccato: sicut si lege concessum eßet quod quilibet alium odio habens
posset eum ledere, & nocere. Certum est, si lex iusta esset, qui aliũ
odio haberet sine motiuo, sed solùm quia ei displicet, ledendo, face
ret secundum legem, nec in hoc peccaret, tamen in motiuo quo ir
rationabiliter motus est ad odium peccaret: quia lex ipsa lata
se fundat in causa rationabili ad odium Sic in proposito. Deus le B
gis lator concedens libellum repudij propter odium vxorum cõ
ceptum in animo virorum ad vitandum vxoricidium: fundatur
in odio concepto ex causa non leui, sed graui, & rationabili. Et
sic vbi talis causa leuis: peccatum esset, non propter repudiũ: qa
concessum est, quandocunq; est odium, sed eßet peccatum in moti
uo ad tale odium ex causa leui, & irrationabili.

6. conclu ¶ Vltima conclusio de Hebreis. Licèt secũdum legem ex qua
Vxori nõ cũq; causa quę odium causabat, licebat viro vxorem repudiare,
licebat vi tamen nunq; vxori licuit virum repudiare, quantuncunq; odißet
rum repu. eum. Probatur ex supra dictis. Quód repudium dando quis non
p. ratio. peccauerit (vt diximus) fuit ex Dei permissione per legem. Ergo
tantùm fuit permissum, & licitum, quantùm in lege fuit expræ
ssum, sed in lege solùm est concessum, & expreßum de viris vt li
ceat vxores repudiare, ergo nullo modo extendendum est ad fœ
minas: cùm sit odiosum.

2. ratio. ¶ 2. Ratio concessionis repudij fuit ad euitandum vxorici
dium: quia iudei ex duritia sua erant proni ad tãtum facinus. Er
go

A go vbi non tale malum timetur: non videtur concessum repudiũ, sed non timetur ꝙ vxores vxoricidium cõmittant, eo ꝙ semper sint inferiores viris suis, neq; possunt aduersus eos preualere. Sequitur ꝙ non licet ipsis fœminis viros repudiare. Nec mirandum aliqua licere viro, & permissa ei, quę non fœminæ. Nam conces sum fuit viris plures habere fœminas (de quibus infra) attamen nunq; concessum est vni fœminę plures habere viros. De quo Alexan. ab Alexa. genialium dierum. li. 4. c. 8. Ioa. echius de sacra. homi. 76 Nō licuit vxoribus virum repudiare.

¶ Pręterea. Si mulieri liceret repudiare virum: sicut viro mulierẽ: sequeretur inconueniens qđ legislator intendebat vitare propter concessionem repudij. Probatur. Sequeretur enim vxoricidium, quod legislator vitare volebat. Patet. Si fœminæ liceret repudiare virum ex quacunq; causa: sicut & viro: vir conciperet odium vxoris: quia se cognosceret despectum ab vxore: si ab ipsa esset repudiatus, & tunc tali odio concepto, cûm vir sit potẽtior fœmina, facilé occideret eam, sicq; nõ tolleretur pericu lum, quod per repudium Deus volebat auferre ab ipsis Iudeis. 3. ratio.

B ¶ Ex istis ergo iam liquet quid de libello repudij dicendum, & quomodo poterant repudiare in tempore legis veteris ex qua cunq; causa, quomodo etiam, licét ex leui causa ad odium motus peccaret Iudeus, non tamen peccabat repudiando, fœminæ veró nunq; licuit virum suum repudiare. Epiloga.

¶ ARTICVLVS. 11.
An per repudiũ dissoluebatur matrimonium.

DAto ita sit ꝙ repudiare vxorem apud Hebreos nõ esset peccatum ex Dei permissione, vtrum per tale re pudium matrimonium dissolueretur, & sic licitum erat vxori repudiatę alterum virum accipere, et viro repudiante, alteram vxorem. At, quia hęc questio pendet ex pręcedentibus: oportet in memoria retinere quę supra determina uimus, dicentes repudium in se (licét contra legem naturæ esset) Supple. d. 33. q. 2. ar pri.

licuiße

licuiſſe ex Dei diſpenſatione quia non erat de lege naturæ ſtricte A
Quaré vtens tali diſpenſatione repudiando nō peccaret. Hijs ſup
poſitis ſit prima concluſio.

p. conclu. ¶ Dato libello repudij ſecundum legis permiſſionem: diſſolue-
p. ratio. batur matrimonium primum legitime cōtractum. Probatur. Illa
tenenda ſunt de libello repudij, quę ſcripta certa fide tenemus,
Deute. ſed in Deuthero. c. 24. habetur, ꝙ matrimonium diſſolueretur p
c. 24. repudij libellum, ergo ſic tenendum. Nam ibidem dicitur. Cumq́
egreſſa alterum maritum duxerit. Ergo maritū aliū accipiebat.
Si ergo verus erat maritus. 2. ſolutū erat matrimoniū cū primo.

2. argum. ¶ 2. Ibidem babetur ꝙ mulier repudiata. 2. non poterat ad
primum virum redire, nec poterat primus vir ſibi reconciliare
illam quam repudiauerat. Sequitur ergo ꝙ matrimonium verê
ſoluebatur per repudium. Alióqui non ſolum nōpoterat recipere
ſed tenebatur admitere: quia ſuus erat maritus.

3. ratio. ¶ 3. Si per libellū repudij matrimonium nō diſſolueretur: ſeq̃
retur ꝙ tam vir repudians, q̃ ipſa repudiata eſſent in peccato
Ioa. echi9 d ſa. bomi 76. mortali, ſed non eſt aſſerendum ꝙ per legem tale ſcandalum eis B
fuerit poſitum, ergo tenendum ꝙ diſſoluebatur. In quo errauit
Tertuli. Tertullianus li. 4. contra martionem, qui putauit diuortium, &
repudium in lege noua, & antiqua aſſimilari. Nam diſſimile eſt
quia in illa diſſoluebatur per diuortium, & non in noua.

2. conclu. ¶ Dato libello repudij, tam repudians, q̃ repudiata licite con
trabebant cum alijs, cum quibus verum erat matrimonium, non
p. ratio. obſtante primo. Probatur ex prima concluſione. Matrimonium
diſſoluebatur per libellum repudij, ſed ſoluto vinculo matrimonij
licitum eſt cuilibet, nō obſtante alio impedimento, matrimoniali
ter alteri coniungi. Ergo ſequitur ꝙ poterat repudians, ſiue repu
Adro. 7 diata cum alio contrabere.
1. corit. 7 ¶ 2. ſic autboritate Pauli. Mulier ſoluta a lege viri non eſt
2. q. 3 ca. euphemiū. adultera ſi ſit cū alio viro, ſed per repudium veré (vt cōſtat)
7. q. 1 ca. Sicut. mulier ſoluebatur a lege viri, ergo cōtrabendo cum alio nō erat
adultera, & ſic non peccabat.

¶ Quam

A ¶ Quámuis repudiata licitê contraheret cum alio post re- 3. conclu.
pudium, mortuo. 2 non poterat redire ad primum, etiam primo
viro volente eam reducere. Probatur quantum ad primam par
tem ex iam dictis in. 2. conclusione. Sed quantum ad. 2. partem
probatur. Per repudium (vt dictum est) soluebatur vinculũ ma- p. ratio.
trimonij. Ergo postquam fœmina virum alium duxerat, secũdo mor 2. p.
tuo, non poterat contrahere nisi cum nouo consensu, & inter legi
timas personas, sed repudians, & ipsa repudiata (postquam aliũ du-
xerat) non erant legitimę personę ad contrahendum, ergo non
poterat esse matrimonium. Patet apertê ex ipsa scriptura, vbi
dicitur, quod repudiata, si secundum duxerit, post mortem nõ pote
rit ad primum redire. Et etiam quod ipse non poterit recipere. Seq
tur ergo quod erat prohibitum matrimonium inter tales personas.
Vndê, dato esset consensus de nouo, non tamen esset matrimoniũ:
quia erant illegitimę personę: vt apparet ex lege, nisi aliquis di
B cat quód multa sunt prohibita, quę tamen facta tenent, tamẽ non
constat hoc.

¶ 2. Hęc sunt in lege prohibita: vt sic reprimeretur ira viro 2. ratio.
rum repudiare volentium vxores, cognoscendo certó quod amplius
nõ liceret habere, si alium duceret. Et sic non facilé repudiarent
Sed non eßet talis irę repręßio si liceret repudianti reaßumere
quam repudiauit, postquam alium duxit virum. Ergo videtur ex ip
so tenore legis quod non poßet sibi reconciliare iam repudiatam.

¶ Repudiata a viro antequam ipsa alium virum sumeret, et vir 4. conclu.
aliam fœminam: cum nouo consensu poterant rursus contrahere,
& eßet verum matrimonium. Nam vbi adest consensus inter le Sup. p. p. ar. 2.
gitimas personas, ibi est matrimonium, sed in pręsenti arum inter
tales eße poterat talis consensus de nouo, ergo poterant contrahe
re Quód tales essent personę legitimę patet: quia si non eßent legi
timę, hoc ex lege constasset, sed ex lege non constat tales (antequam
cum alijs contrahant) eße personas illegitimas. Ibidem enim dici
tur, quod postquam fœmina alium virum duxerat: non poterat eo viuẽ
te, nequam post mortem priori reconciliari. Ergo a contrario. Si an

teq

aa

teq; virum alium recipere voluisset, priori viro reconciliari po- A
sset sine impedimento. Quia ista odiosa sunt: non est necesse ad casus extendere non expressos in lege. Itaq; est verum q; post repudium concessum: si vir anteq; cum alia contraheret, & fœmina alium virum: vellent simul iungi, possent adueniente nouo consensu. Dixi hoc, ob id q; primus consensus precedens non sufficeret. Cuius ratio hec est. Per repudium solutum est matrimonium, vt determinauimus. Ergo si solutum est: non potest de nouo esse inter duos: nisi sit nouus consensus, cúm primus iam nullius valoris sit: sicut si aliquis esset coniugatus, & vxor eius moreretur, póst veró resurgeret anteq; ipse vir aliam sumeret, non posset habere talem vxorem ex consensu precedenti: nisi de nouo nouus adueniat quia mortua vxore, solutum est matrimonium. Quód si de nouo debet esse matrimonium: oportet de nouo concurrant necessaria ad matrimonium.

Ad ro. 7. 1. corin. 7

5. conclu. ¶ Licét verum sit q; matrimonium legitimé contractũ olim in lege veteri dissolueretur per repudium, tamen post Christi passionem apud Iudeos qui seruant adhuc legẽ veterem nullomodo dissoluitur. Probatur. Anté dissoluebatur: quia lex data erat de repudio ab illo qui in indissolubilitate matrimonij dispensare potuit, sed póst in lege Euangelica ab ipso eodem Deo reuocata est talis lex. Ergo per legem primam nullo modo dissoluitur per repudium. Et per legem nouam declaratur q; manet indissolubile. Ergo quãtũcunq; repudium obseruent tales Hebrei modo: nõ dissoluitur matrimonium legitimê contractum. B

Si Iudeus nũc repudiasset matri. non dissolueretur Math. 19. & 5.

2. argum. ¶ 2. Si matrimonium dissolueretur per repudium: sequeretur q; Iudei conuersi non compellerentur accipere vxorem primam repudiatam tempore infidelitatis, sed compellitur ad ipsam recipiendã: vt patet in. ca. Gaudemus. Extra, de diuortijs. Ergo signum est q; per repudium non fuit matrimonium dissolutum.

3. ratio. ¶ 3. Si matrimonium dissolueretur per tale repudium: sequeretur q; talis repudiata ducens alium virum non adulteraretur, sed veré adulteratur, licét non possit vir obijcere ei adulterium:

quia

A quia eam repudiauit: vt patet ibidẽ in textu, ergo sequitur ꝙ nõ dissoluitur matrimonium per repudium post legem Euangelicã.

ARTICVLVS. 12.
Vtrum apud gentes fuerit repudium.

Postꝗ dictum est de repudio quod erat apud Iudeos restat dicere de ipso prout erat apud infideles paganos, tan tempore legis antiquę: ꝗ modó post legẽ gratiæ. De quibus per ordinem disserendo sit. 1. cõclusio. Seneca de remedijs fortui.

In infidelibus paganis ab initio videt̃ fuisse in vsu vxorẽ repudiare. Patet: qa constat fuisse in vsu, vt supra probauimus & non est scriptum alicubi contrarium, ergo videtur ꝙ semper B apud ipsos fuerit in vsu. p. conclu. Plutarch9 in prob le. ca. 13. Ludo. celi usli. 15. lectio. ca. 16

2. Populo Israelitico statim lege data concessum est repudiare, ne grauarentur nimis inseparabilitatem matrimonij obseruando, quam gentes non obseruabant. Sequitur ergo ꝙ apud ipsos gentiles fuit repudium in vsu ante legem datam populo Israelitico. Geli9 li. 4. c. 3. & 17 ca. 21. Vale. li. 6. ca. 3.

Gentiles vxores repudiantes secundum consuetudinem suã ante Christi aduentum nullo modo peccabant. Si tales gẽtiles peccassent: maximé quia facerent contra ius naturæ matrimonium dissoluendo, quod est indissolubile, sed non propter hoc: quia cúm hoc ius naturæ non sit de primis principijs iuris naturæ: non est per se notum, sed est de secundis pręceptis iuris naturæ, quę sunt velut cõclusiones, quę inferuntur ex primis principijs. Ergo nõ de se habet vim obligandi vsꝗ dum fiat notum, sed non fit notum nisi sit constitutum aliqua lege humana, vel diuina, vel consuetudine ab omnibus recepta. Ergo vbi non fuerit lex, nec consuetudo: non obligabit. At, apud gentes nulla fuit lex positiua prohibẽs repudium, nulla fuit lex diuina in tota lege veteri, immo fuit concedens, vt dictum est. Item. Nulla fuit cõsuetudo vniuersalis apud gentiles non repudiãdi. Ergo nullo mõ tale ius naturæ obligabat. 2. conclu. Gentiles repudiando non peccabant. Abulen. mat. 19. q 30. ad. 3.

Quaré in nullo peccabant contrà facientes. Probo assumptum.s. A
q necesse sit illa quę sunt iuris naturæ secundo modo lege aliqua
Cicero. firmari,vel consuetudine,ad hoc q obligent. Sic Cicero.2.Rethoricorum ait. Res a natura proffectas,& a consuetudine approbatas,legum virtus,& religio sanxit.i.firmauit. Ex istis verbis
S.Th. 12. q.94.a.2 S. Thomas probat illa quę sunt d̃ iure naturæ secundo modo non habere vim obligãdi vsq̃dum fuerint firmata lege positiua,vel diuina,vel consuetudine. Cûm enim non sint per se nota:est locus
12.q.94. ar.4. variè opinandi circa similia. Notanda est ista sententia ad soluenda multa dubia in hac materia,& in alijs. Nam non sufficit aliquid esse de iure naturæ:si illud non sit per se notum,vel sit firmatum lege,vel consuetudine.

Corollari. S.Th.vbi supra ar.5 ¶ Ex quo manifestè sequitur q consuetudo potest pręualere & derogare illa quę sunt de iure naturæ secundo modo,licêt non possit aliquid contra illa quę sunt de iure naturæ primeuo.

2.ratio cõclusionis. ¶ 2.Probatur. Si tales gẽtiles ante Christi aduentũ peccassẽt repudiando:debebat eis aliquo modo constare,sed nullo modo poterat eis constare,ergo non peccabant. Probatur:quia non constabat lege scripta eis data:cũ nulla eis data sit. Nec per illa quę Iudeis,in qua repudium permittebatur. Nec ex lumine naturali: quia non erat hoc per se notum. B

3. conclu. ¶ Gentiles ante Christi aduentum vxores post prolem educatam repudiantes non solùm non peccabant,sed etiam si repudiarent ante prolis educationem est probabile eos a peccato imunes
P.ratio.2 p. esse. Probatur quantum ad.2.partem,quam probabiliter credo veram. Suprà nos diximus id concessum fuisse,seu permissum Iudeis:quia erat in vsu apud gentiles. Ergo videtur:quia illud qđ per libellum repudij Deus concessit Hebreis:ante erat apud gentiles,sed Iudeis concessum,vel permissum est a Deo vt repudiare possent etiam ante prolis educationem,vt manifestum fecimus, Ergo antê erat in vsu apud gentiles. At,id quod licuit absq̃ peccato ipsis Iudeis facere,data lege,etiam licuit gentilibus per suã consuetudinem.

¶ 2.

A ¶ 2. Si ante prolis educationem (supposito esset in vsu repudiare apud gentiles) eßet peccatum: eßet, quia id videtur esse contra illa quę sunt de iure naturę primeuo, quę sunt per se nota: quia contra bonum prolis illud est directê, sed non propter hoc erat peccatum, ergo sequitur q; nullum erat. Probatur. Ad hoc q; illud sit de primis principijs iuris naturę oportet sit per se notum, & si per se notum: apud omnes esset idē. Sed q; sit malū repudiare ante educationem perfectam prolis non est sic per se notum: qa non idem apud omnes, siquidem potest dari aliqua natio tam barbara, in qua nulla sit prolis educatio perfecta, sed statim postq̄ filius potest cibum sumere per se: relinquitur suo arbitrio, quę inuenta videtur in isto nouo orbe, vbi nulla erat filioru m īstructio. Item. Hęc perfecta instructio presupponit aliam vitam in ordine ad quam fieri debet, sed apud gentiles barbaros q̄plurimos nō ē talis alterius vitę cognitio, ergo nec p se nota necessaria īstructio ¶ Item. Ista instructio filiorum requirit plenum dominium ipsorum parentum supra filios. sed potest esse aliqua tam aliena a B virtute gens barbara: vt seruiliter viuens sub tyrāno, filiorū nullum habeat dominium, nec curam aliquam quam primum per se cibum poßunt capere, vt experientia apud aliquos cognouimus. Ergo talibus poteſt eße incognitum hoc ius naturæ: q; sit neceßarium manere in vnum parentes vsq; ad perfectam prolis educationem, quę (vt in plurimum) non completur vsq; ad 20 annum. Quód si poteſt eße incognitum: non erit contra ius naturę primeuum per se notum repudiare ante hanc perfectam prolis educationem. Quaré probabiliter videtur tales ante tempus hoc repudiantes secundum suam consuetudinem non peccasse. Nam dato supra dixerimus q; manere simul virū & fœminam vsq; ad perfectam prolis educationem sit de iure naturę primis principijs, ītelligo id verum eße apud gentes politicas, & non apud gentes ignorantißimas, quę nil aliud feré habent q̄ nasci, & mori. Sed ita verum est id esse apud gentes vtentes ratione, quę aliam vitam spectant & tenent, & ad ipsam educant prolem, & dirigunt.

2. ratio.

Nota.

Inuenta est natio apud quos prolis instructio nō multum attinet.

Nota.

gunt. Si tamen aliquis ſit cui iſta ſententia diſpliceat: non contra A
dico. Si clarius contrarium probet, aſſenſu præbeo libenter.

4. conclu. ¶ Gentiles ante Chriſti aduentum vxores repudiantes quocũq́ tempore, & quacunq́ ex cauſa quantũcunq́ leui, ſi id erat in conſuetudine apud eos, nullo modo peccabant. Probatur. Lex na

Ratio. turalis de inſeparabilitate matrimonij non obligat: niſi fuerit firmata aliqua lege, vel conſuetudine, ſed ꝙ non liceret infidelibus gentilibus omni tempore, & ex qualibet cauſa repudiare vxores non fuit lege diuina, neq́ humana firmatum, neq́ conſuetudine: quia pono cõſuetum ſic eſſe omni tempore repudiare. Ergo nullo iure obligabantur. Vnde ſic facientes non peccabant.

¶ Verum eſt tamen differentiam eſſe inter gentilem, & Hebreum: quia Hebreus ex leui rapudians peccabat: vt in præcedenti ar. probatum eſt, ſed gentilis non, ſi haberet hoc eorum conſuetudo, quę ſicut propter eam non erat peccatum repudiare, neq́ erat ex leui cauſa facere: ſi modo conſuetudo eſſet Et quod fuerit aliquando in vſu apud gentiles ex leui cauſa repudiare Alexan B
ab Alex li. 4. genialium dierũ c. 8. Hebreus tamen qui Dei habebat cognitionem aſtringebatur ad hoc: vt ex graui cauſa moueretur ad repudiandum.

5. conclu. ¶ Gentiles ante aduentum Chriſti vxores legitimas repudiãtes non ſolũm non peccabant, ſed etiam ſi ipſe fœminæ viros ſuos

Ratio. repudiarent, quod non eſt conceſſum iudeis. Probatur ex ſupra dictis: quia hoc ius naturæ indiſſolubilitatis nõ habet vim obligandi: niſi fuerit firmatum lege, vel conſuetudine, ſed non fuit apud infideles gentiles lex data, quę eos obligaret, in qua prohiberet fœminæ virum repudiare, neq́ fuit conſuetudo aliqua, quę haberet vim legis, immo credimus conſuetudinem fuiſſe tan ex parte viri, q̃ ex parte fœminæ ex ęquo repudiandi ad inuicem, vt conſtat experientia apud neophitos hos tempore infidelitatis. Ergo ſequitur ꝙ poterat fœmina ſimiliter & virum repudiare. Dixi: non fuiſſe lege prohibitum ipſis gentilibus: quia dato lex fuerit data iudeis, vt vir poſſet repudiare, & non fœmina, propter cauſas

ſupra

A supradictas, tamen talis lex non fuit data ipsis infidelibus gentilibus, neque ad ipsos directa, neque eis denunciata. Et sic neque in aliquo eos obligabat: nisi solum in illa quę naturalia sunt de primis principijs. Sequitur ergo quod poterat fœmina sicut & vir repudiare apud ipsos gentiles, & omni tempore, & ex quacunque causa ex qua vir: quia ex consuetudine pares erant quantū ad hoc. Hęc dicta sint quámuis de Romulo dicatur quod legem tulerit vt vir posset vxorem relinquere, sed vxor non virum: vt author est tex. in sua officina. p p. Non obstat tamen, sed potius confirmatur: quia videtur consuetum fuisse & viro & vxori diuertere, sed tamen Romulus voluit id attemperare. 12.q.94. ar.4. Textor.

¶ Non solùm repudium apud gentiles erat sine peccato ex parte viri, vel ex parte fœminæ post matrimonium consumatum: sicut concessum est Hebreis, sed etiam erat licitum post sponsalia B siue de futuro, siue de præsenti, etiam ante consumationem. Probatur. Licitum erat repudium (vt supra iam dictum est) post cōsumationem matrimonij, ergo a fortiori etiam licitum fuit ante consumationem: quia si maius vinculum dissoluebatur absque peccato, a fortiori & minus poterat dissolui. Et tandem patet: quia consuetudo apud tales gentiles id facit rectum, sed sic consuetum erat, vt apud istos naturales (experientia teste) didiscimus. Et sic constitutum est per leges gentium. ff. de repudi. & diuor. l. Diuortium. 6. conclu. Ratio.

¶ Licèt ita verum sit, sicut diximus in. 3. & . 4. conclusione licitum fuisse apud gentiles repudium quacunque ex causa, hoc tamen non obstante, apud gentiles qui legibus humanis scriptis gubernabantur non licebat ex quacunque causa repudiare, sed solū ex illis in lege scriptis. Probatur: quia tota ratio quare nos diximus repudium licere apud infideles gentiles est: quia non erat ius illud naturę de inseparabilitate matrimonij firmatum aliqua lege, aut consuetudine, & sic non habebat vim obligandi. Ergo si aliqua esset gentilium natio, quæ leges haberet humanas de repudio disponentes: illis nō liceret aliud quam quod lege sancitum est. Sequitur 7. conclu Ratio.

tur ergo q̄ vbi leges sic scriptę sunt: obseruari debent. Et sic solū licebit repudium ex illis causis in lege expręssis: vt C. d̄ repudi. l. Consensu, dicitur de viro. Neq̧ licebit ei .i. viro sine causis dessignatis propriam repudiare iugalem. Neq̧ vllo modo expellat: nisi adulteram, vel veneficam, aut homicidam, aut plagiariam, aut sepulchorum violatricem, vel dissolutricem, sacris ędibus aliquid subtrahentem, aut latronum fautricem, aut extraneorum virorū viro suo ignorante, vel nolente, conuiuia appetentem, aut ipso inuito sine iusta & probabili causa foris pernoctantem, theatralibus, vel arenarum spectaculis in ipsis locis in quibus hæc assolent celebrari viro prohibente gaudentem, sibi veneno, aut gladio, aut alio simili modo insidiantem, aliquid machinantibus se consciam seu falsitatis, seu criminum immiscentem inuenerit, aut manus audaces sibi probauerit ingerentem, tunc necessariam ei permittimus facultatem discedendi, & causas dissidij legibus comprobare .i. in iudicio. A

Causę ex q̄bus concedebatur repudium viro.

¶ Si autem mulier velit repudiare virum ponuntur causę in eadem l. Si qua igitur maritum suum adulterum, vel homicidam vel veneficum, vel cōtra nostrum imperium molientem, vel falsitatis crimine condemnatū inuenerit, si sepulchrorum dissolutorē, si sacris ędibus aliquid subtrahentem, latronem, vel latronū susceptorem, abactorem, siue furem peccorum, aut plagiarum, cū impudicis mulieribus coeuntem, si suę vitę veneno, aut gladio, aut simili modo insidiantem, si eam verberibus afficientem probauerit, tunc repudij auxilio vti p̄mittimus. Ecce cùm istę sint leges humanę Imperatorum Romanorum: vbi esset natio gentilium: q̄ istis legibus Imperatorum gubernaretur: illis repudium solùm liceret, obseruatis istis causis repudiandi. Et secundum legem latā a Romulo solùm vir posset repudiare, non tamen fœmina: quia ei interdictum erat. Non tamen ob id solueretur matrimonium post Christi aduentum: vt in sequenti articulo dicemus. B

Causę ob quas mulier virum poterat repudiare.

8. conclu.

¶ Apud infideles gentiles ad quos nullo modo peruenit Euāgelij notitia sufficiens, etiam post legem a Christo latam de nō repudi

A pudiando: nullum eſt peccatum repudiare vxores: ſicut nec ante Chriſti aduentum. Probatur. Si apud tales qui nunc ſunt infideles, qui nihil de lege Chriſti audierunt eſſet peccatum repudiare: hoc deberet eis conſtare aliqua lege, ſed nulla lege eis conſtat, ergo non peccant repudiando. Nam non conſtat eis lege naturæ, cùm (vt ſupra diximus) non ſit de primis principijs iuris naturę quę ſunt per ſe nota, neq; conſtat eis aliqua lege: quia licét fuerit a Chriſto inſtitutum in lege noua, ipſi tamen nullam de hoc habēt notitiam, vt ſupponimus. Item. Neq; conſtat eis cōſuetudine: quia eorum conſuetudo eſt in contrarium, eo q; habent in vſu repudium. Ergo tales gentiles qui nunc ſunt repudiantes non peccant: ſicut nec ante legem Euangelicam peccabant. Ratio pri

¶ Si tales gentiles ad quos notitia Euangelij non peruenit peccarent repudiando vxores: ſequeretur q; aliquis agendo quod in ſe eſt damnaretur, qđ videtur impiū ſentire de Deo. Pono gentilē qui viuat ſecundum legem naturę, & in nullo offendat, & vnum B Deum quem lumine naturali cognoſcere poteſt confiteatur, et credat, & quicquid ad ſalutem neceſſariū eſt habeat, qui iuxta ſuos mores antiquos vxorem repudiet. Si iſte talis peccaret repudiando certum eſt erit mortale, moriatur, talis damnabitur, & agit quod in ſe eſt: quia & legem naturę obſeruauit, & vnum Deum credidit, & cętera alia cognoſcibilia, hoc ſolo vno excepto, q; vxorem repudiauit. At, hoc videtur falſum. Ergo dicendum eſt q; talis non peccabit repudiando vxorem: ſi non habet aliquam legis notitiam. 2. ratio. Ad Ro. p.

¶ Licét ita ſit q; gentiles qui nunc ſunt, ad quos Euangelij notitia peruenit: peccent mortaliter non recipiendo legem Chriſti probabile eſt eos non peccare mortaliter vxores repudiando iuxta mores ſuos. Probatur prima pars, q; peccent non obediendo. Tales tenentur legem Chriſti acceptare, qui eſt dominus, & vniuerſalis redemptor omnium, & non ſub alia pœna niſi damnationis æternæ: quia qui non crediderit cōdemnabitur. Ergo peccāt mortaliter legem Chriſti non acceptando. 9. conclu. Ratio pri. Marci vltimo.

¶ 2.

2.ratio. Ad Ro.13 ¶ 2. Quicunqué non obedit mandatis sui superioris peccat. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, sed non acceptans legem latam a Christo: si ei constat ab eo esse latam non obedit mandatis superioris, ergo talis peccat. Quód talis non obediat: constat, quandoquidem non vult recipere talia mandata neq; talem legem. Hęc pars est satis clara, dummodo sufficienter eis proponatur, & vitę exemplo, vel miraculis, non ridiculosé: vt in isto nouo orbe a primis armatę militiæ audiuimus propositam, ostendẽdo ipsis barbaris bibliam, vel alium librum loco eius: sicut audio contigiße. Et dicunt qui proponunt, oportet credere omnia hîc contenta, & obediẽtiam pręstare Papę, & Imperatori. Quód si infideles audientes hęc non admittant: statim bellum iustum reputant nostri. Quám sit hoc alienum a ratione est manifestũ, De quo aliás in relectione: Quę sunt Cesaris date Cesari. A

Relectio de Indis

Ratio.2.p ¶ 2. pars cõclusionis probatur. Nam non est necesse dicere q; infidelis non volens recipere legem Christi peccent nouo peccato quotiescunq; agit contra aliquod mandatorum, quę sunt in lege Christi. Licét enim de fideli hoc sit verum: quia post legem susceptam inobedientiam cõmittit circa quodlibet, non tamen sic de infideli est neceße aßerere. Nã non formaliter, & directé inobediẽtiam cõmittit agendo contra quodcunq; mandatum Christi, sed est continuê in peccato isto: quia non vult recipere legem Christi quam tenetur suscipere. Non enim videtur neceßarium dicere q; infidelis quotienscunq; non ieiunet peccet mortaliter, supposito q; Christus ieiunium iuberet in lege sua. Quia si pręcepta in lege Christi data non eßent naturalia de primis principijs per se notis, quę aliás lege seclusa tenetur infidelis obseruare, non videtur q; infidelis transgrediendo semper peccet nouo peccato, sed semper manet in vno peccato. s quia legem Christi non recipit. Non quidem peccat infidelis, qui non vult recipere Euangelium nouo peccato: quia non recipit Eucharistiam: quia non confitetur: qa non dolet: quia non baptizatur, sed semper est in continuo peccato, quia non vult recipere legem Christi: sic in proposito. Dato infidelis B

Nota.

Abulen. math. 18. q.90.

A fidelis gentilis audiens Christum legem dedisse, & in ea scriptum q, nulli liceat repudiare, tamen ex proteruia talis non vult legem Christi suscipere, & sic perseuerans in lege sua adhuc repudiat est in continuo peccato, non quia repudiat, sed quia legem non recipit, quam tenetur recipere. Et sic videtur probabiliter dictum quod si aliqui ex infidelibus huius noui orbis, quibus sufficienter esset fides proposita: ita vt peccarent non credendo ex obstinatione, tamen nolent eam recipere, peccarent quidem, non recipiẽdo sed tamen non peccarent repudiando. Sed ego dubito in toto orbe tam spatioso sufficienter propositam fidem Christi, & legem eius immaculatam, non ex deffectu ministrorum Dei, sed ex corruptione, & scandalosa vita aliquorum Hispanorum circa luxuriam, & auaritiam, simul & superbiam. Dominus ignoscat illis, Mat. 18. qui scandalizãt pusillos.

¶ ARTICVLVS. 13.

B Vtrum per repudium inter gentes dissolueretur matrimonium.

SEquitur questio alia. Vtrum per tale repudium inter gentes sic consuetum dissolueretur matrimonium. Potuit enim esse consuetudinem preualere ad peccatum vitandum in repudiando, sed q, non posset vinculum matrimonij legitimi cõtracti dissoluere. Ob quod sint conclusiones.

¶ Per repudium consuetum apud gentiles ante aduentũ Christi verè dissoluebatur matrimonij vinculum. Probatur ex iam dictis. Id permissum ẽ iudeis. Et quicquid de repudio concessum fuit eis totum erat prius apud gentiles. Ob quod eis concessum est, vt supra diximus, sed apud Hebreos per repudium matrimoniũ dissoluebatur, vt diximus, ergo & apud gentiles. Alióqui, aliquid ãplius Deus Hebreis concesisset, q̃ ipsi peterent, vel apud gentiles esset in vsu, sed hoc veré non videtur dicendum, cûm causa cõcessionis ea credatur esse, ne Iudei grauarẽtur obseruare illa quę gẽ P. conclu. P. ratio.

tiles

tiles non obseruabant. Ergo illa quę Iudeis concessa sunt: apud gẽ A
tiles erant in vsu. Sequitur ergo ꝙ vere dissoluebatur matrimo
nium per repudium.

2. ratio. ¶ 2. Gentiles repudiando non peccabant, vt supra diximus Ergo dissoluebatur matrimoniũ per repudium. Alióqui si non dissolueretur, quomodo possent excusari a peccato mortali sic repudiantes? Immo semper essent in mortali peccato.

2. conclu. ¶ Repudio facto inter gentiles ante aduentum Christi, absq; peccato vir aliam ducebat vxorem, similiter vxor alium virum cum quibus verum controhebant matrimonium. Probatur sicut

Ratio. in pręcedenti conclusione. Per repudium matrimonium dissolue batur, sed soluto matrimonio, quilibet contrahere potest alias non

Adro. 7. probibitus. Sequitur ergo ꝙ poterat vir, & vxor repudiata aliũ

p. corin. 7 ducere. Et ꝙ absq; peccato patet. Nam si per repudium verum matrimonium solutum erat: non erat peccatum cum alio contrahere: sicut neq; esset si post mortem primi viri contraheret, sed ita matrimonium soluebatur per repudium: sicut per mortem, ergo si post mortem non erat peccatum cúm alio contrahere, neq; B
erat si post repudium.

¶ Repudiatam vxorem apud gentiles poterat vir repudiãs

3. conclu. quocũq; tempore sibi rursus accipere in vxorem. Similter vxor virum repudiatum in maritum poterat reassumere: si de nouo

Ratio. esset consensus in matrimonium. Nam iam repudio facto inter duos, & matrimonio soluto, postq; ipsa fœmina repudiata est ab alio, vel mortu9 est vir, quem. 2. accepit, et idem ex parte viri: potest de nouo consentire fœmina in virum repudiantem, quem primo habuit. Et similiter ipse vir. Tunc aduenięte cõsensu legitimo duorum: si alias non sint personę probibitę est verum matrimonium, sed nulla lege, aut consuetudine apud eos legimus probibitum sibi reconciliare repudiatã. Sequitur ergo ꝙ possent adinuicem de nouo contrahere. Et quidem non obstat lex data Hebreis de non reconciliando repudiatam: quia illa nõ obligabat gẽtiles, nec ad eos fuit directa, sed solúm data est Hebreis, & ipsi il

Lex data Iudeis nõ obligabat Gentiles.

la

A la obligabantur, vt infrá dicemus. Quód apud gentiles esset talis consuetudo reconciliandi: credibile est, quandoquidem modo experientia constat apud eos consuetum esse, saltim in prouintia Michuacanensi.

¶ Dixi in conclusione: Si adsit nouus consensus: quia postq̃ p repudium solutum est matrimonium, & ipsa alium virum duxit, post mortem. 2. oportet si debet redire ad primum, q̃ de nouo consentiat: quia solutum fuit matrimonium. Sicut si moreretur, & resurgeret eßet neceßarius nouus consensus: quia mortuo viro (vt ait Paulus) soluta est fœmina a lege viri. Neq̃ est adultera: si fuerit cum altero viro. 1. corin. 7 Ad Ro. 7

¶ Post repudium factum inter gentiles ante aduentum Christi si antequám vir aliam duceret, & vxori alio viro contingerit reconciliari: probabile videtur non fuiße necessarium nouum cõsensum ad matrimonium. Probatur: quia (vt nos infrá dicemus) dato inter infideles matrimonium contractum legitimum dißoluatur per conuersionem vnius ad fidem, alio nolente cohabitare, B vel non sine contumelia creatoris, tamen nunq̃ dißoluitur vsquẽ dum conuersus transierit ad aliud matrimonium, vel ipsa quę nõ vult conuerti ad alium. Sic in proposito. Si in casu esset necessarius nouus consensus: ob id videtur: quia primum matrimoniũ verum solutum est per repudium, sed hoc non obstat: quia hęc solutio matrimonij per repudium videtur esse non statim quando repudium fit, sed quám primo repudians, vel repudiata alium sumit. Nam eodem modo soluitur. Immó efficatius per dictum Apostoli quando alter conuertitur, & non vult cohabitare infidelis fideli. Tamen non videtur dissolutio facta vsq̃ dum alter ipsorum trãseat ad. 2. matrimonium. Ergo etiam in pręsenti videtur probabiliter dici posse. 4 conclu. 1. ratio.

¶ 2. Quód matrimonium dißoluatur per repudium apud gẽtes ante aliquam legem datam habetur ex ipsorum consuetudine: quia sic credunt, & habent in vsu. Sequitur ergo q̃ maximé aduertendum est ad eorum consuetudinem, & intelligentiam, ad iu 2. ratio.

dican

dicandum: vtrum matrimonium sit solutum, vel non, sed in casu A
conclusionis ipsi non credunt solutum matrimonium per solum re
pudium: nisi vir, vel vxor alium duxerit, sed quandiu manēt sine
coniunctione aliorum, per solam reconciliationem sine nouo con
sensu se credunt veros coniuges. Ergo sequitur non esse necessari
um nouum consensum. Dixi: Probabile: quia non est mihi certum,
eo ꝙ contrarium habeat apparentiam .s. statim per diuortiū so
lutum esse: vt dictum est.

5. conclu. ¶ Post legem Christi prohibentem repudium gentiles infidē
les etiam ad quos non peruenit notitia Euāgelij repudiantes legiti
Post chris mam coniugem, vel legitimum virum, non dissoluit̄ matrimoniū.
tum nō dis Conclusio est notanda, ne aliquis ex superius dictis decipiatur,
soluitur putans per repudium & modo dissolui matrimonium inter gen
matrimo tiles. Omnia quidem dicta verum tenent ante legem Christi, sed B
nium p re iam lege data, non dissoluitur per repudium. Probatur. Si dissol
pudium. ueretur per repudium matrimonium legitimum post legem Euā
Ratio. gelicam esset: quia ipsi gentiles repudiantes vtuntur consuetudi
ne sua, & legibus suis nunc: sicut ante aduentum Christi. Et ante
aduentum Christi veré dissoluebatur per repudium, ergo & mo
do. Sed non propter hoc: patet. Causa quare tunc ante aduentum
Christi dissoluebatur erat: quia cū nulla lege instituta esset insepa
rabilitas matrimonij, solúm obligabātur ad illā secundum suā cō
suetudinem. Et talis erat ipsorum consuetudo: vt repudiata aliū
Math. 19. duceret, & repudiās similiter. Sed iam lege Christi data, qui est
S. Tho. 12 dominus vniuersalis, & redemptor omnium, dedit legem de non
q. 97. ar. repudiando, & declarauit matrimonij indissolubilitatem. Ob qđ
3. ad. 1. nulla consuetudo potest prçualere contra talem legem: vt dissol
Abulen. uatur, quod indissolubile declaratum est. Sequitur ergo dato sit
parado. 5. modo repudium consuetum: ꝙ non dissoluitur. Ipsorum enim con
ca. 115. suetudo potest eos excusare repudiantes propter ignorantiā le
S. Tho. 12 gis, nō tamē ob id dissoluitur matrimonium, sicut ante legem Chri
q. 77. ar. sti dissoluebatur.
3.

¶ Dixi in conclusione: Etiam si sint gentiles, qui nihil audiue
runt

A runt de lege Christi, nã poßet eẽ de istis dubium. Tamẽ probatur etiam de illis. Data quippe lex Christi vniuersaliter ad oẽs: oẽs potuit obligare, si voluit potuit, & voluit omnes, ergo obligantur. Sequitur si omnes obligantur, ꝙ vbicunq; homines reperiãtur, cuiuscunq; conditionis, contra ipsam legem facientes secundum cõsuetudinem suam non est validum, neq; firmum. Ergo repudiantes secundum suas leges non dißoluunt matrimonium contra legẽ Dei dicentem esse indissolubile. Verũ tamen est, ꝙ in tali facto excusantur a peccato repudiantes: quia nondum lex est eis promulgata, vt supra diximus. Attamen, dato repudiantes non peccẽt: non tamen ob id matrimonium legitimum dißoluitur. Sicut ego bona fide poßidens alienum, si alicui donem, vel vendã, licét a peccato sim inmunis, non tamen tenet donatio, vel venditio: qa contra legem feci. Sic in proposito. Dato ita sit, ꝙ gentiles isti ãte aduentum Christianorum qui nullam habuerunt notitiam legis Euangelicę non peccabant repudiando vxorem legitimam, B vel virum legitimum, & alium ducendo, non ob hcc dissoluebãt primum matrimonium legitimé contractum. S. Tho 12 q. 90. ar. 4.

¶ Vltimo probatur conclusio ex determinatione Ecclesiæ in ca. Gaudemus, Extra, de diuortijs, vbi Inno. 3. dicit, ꝙ gentilis paganus conuersus ad fidem debet habere in vxorem illam, quã primo repudiauit, alijs relictis. Sequitur ergo, quandoquidem sũmus Pontifex declarat primam repudiatam veram eße vxorem ꝙ nunꝗ fuit dißolutum matrimonium per repudium. Alióqui sũmus Pontifex non prępiperet ad primã repudiatã redire. Immo neq; possjet pręcipere: quia non poßet ipse, neq; tota Ecclesia facere matrimonium, quod veré nõ est matrimonium. Licét bene in pœnam compellere posset ad consentiẽdum de nouo: vt compellit quãdo quis viuente propria vxore cõtrahit cum alia, ipsa inscia & póst moritur propria vxor, & venit in notitiã illius secundę determinatur ꝙ si ipsa innocens vellit cohabitare, & eum vt maritum habere: compellatur vir in pœnam sui peccati in eam de nouo consentire, & habere vt vxorem, vt patet. Extra, de eo qui dux

Vltima ratio. Inno. 3.

In penam ecclesia cõpellit ad matrimonium.

dux.in matri.quam polu.ca.Propositum.Et sicut in foro consciẽ A
tię qui fictè alicui puellę promißit, si sit ei ęqualis, vel inferior: te
netur eam ducere, & consentire, vt poßit plené satisfacere. De
quo in fine tertię partis agemus. Sed in.capi. Gaudemus supra
allegato verum declaratur matrimonium eße cum prima re
pudiata. Neq; aliquid ibi de consensu nouo dicitur. Sequitur er
go verum, & legitimum matrimonium inter infideles paganos
post legẽ Euangelicã nunq; solui per repudiũ apud eos consuetũ

6. conclu. ¶ Inter infideles gentiles vtentes repudio post legem Euan
gelicam non solùm non dißoluitur matrimonium, quando absolu
té contractum est. Sed dato a principio contraherent animo re
pudiandi secundum mores suos: nullomodo per repudium datum

Ratio. pòst: tale matrimonium dissolueretur. Quãtũcunq; gentiles infide
les qui modo sunt contrahendo cùm voluntate sufficienti ad ma
trimonium habeant in animo repudium, si omnia non placent: si
cut est vsus apud eos, est verum, & legitimum matrimonium, vt B
supra iam nos in ista. 2. parte probauimus: quia tale matrimoniũ
contractum secundum suã consuetudinem est validum, & firmũ
At, matrimonium validum & firmum post legem Christi nõ dis
soluitur inter infideles per repudium, vt probauimus in pręcedẽ
ti conclusione. Sequitur ergo q; quantũcunq; paganus contrahẽs
cum aliqua absoluté matrimonium, & habeat in animo repudium
si displiceret, q; postea dato repudio, non dißoluetur matrimoniũ
quia cùm tale matrimonium legitimum, & firmum iudicemus: p
repudiũ supueniẽs nullomõ dissoluit. Immò addo vnũ, qđ pbabi
le reputo, hoc eẽ verũ, nõ solũ si i aĩo haberet repudiũ tpe cõtra

Si in pac- ctus, sed etiã si exprimeret, & ĩ pactũ duceret, dicẽdo: ego tecũ cõ
tum duce- trabo hac lege, vt repudiare poßi te, si mihi displicueris: sicut cõ
ret repudi- suetũ ẽ apđ nos. Et respõderet similiter. Crediderĩ eẽ matrimoniũ
um matri- quia tale pactum, vel talis contractus manet, ac si esset absoluté
moniũ te- factus. Dato etiam conditio apponatur, quę si modo inter fideles
neret. apponeretur vitiaret contractum. Sed tamen apud infideles non
vitiat: quia sic habet ipsorum vsus: vt putent sibi licere repudium,

etiam

A etiam post verum, & legitimum matrimonium contractum. Hāc sententiam videtur tenere do. Panor in. ca. de infidelibus, Extra de conſ. & aff. dicens contra glo. q̄ si quis Iudeus contraheret cū aliq̄ cū pacto de repudiando, eſset matrimoniū: quia licét ei per legem. Cùm ergo q̄ licuit Iudeo per legem: hoc & gentili per consuetudinem: ſequitur q̄ si infidelis tali animo contraheret, vel in pactum duceret repudium, quando diſpliceret: eſset verum matrimonium. Tales enim infideles ſic contrahendo non errant: quia ſecundum ſuam conſuetudinem contrahunt, et intelligunt cū hoc ſe matrimonio coniungi, etiam poſita conditione illa, vel in animo, vel in pacto, & tamen propter hoc non vitiatur contractus ſed remanet verus, & firmus, ſecundum veritatem, quam in ſe habet. Verbi gratia. Sicut ſi ruſticus eſſet, qui contrahere vellet modo, qui eſt tam barbarus, vt vinculum ꝑpetuum matrimonij ignoret, ſed fortê credit vinculum manere ad certum tempus, & tali cogitatione contrahat, tamen cum hoc abſoluté vellit hanc accipere in vxorem: ſicut homines ſolent facere, nulli dubium eſt, tale eſse verum matrimonium, etiamſi cogitauerit non eſſe perpetuum vinculum. Sic in propoſito. Dato infidelis gentilis cōtraheret abſoluté, volens hanc vt vxorem, ſed cum animo repudiandi quād do diſpliceret: quia ſic videbat eſse in vſu: verum eſset matrimonium, licêt ipſe deceptus fuerit in ignorantia conditionis talis cōtractus, qui eſt ad perpetuó manendum, & non repudiādum. Sic nos ſupra in prima parte diximus, q̄ ruſticus ignorās qualitatem & conditionem contractus matrimonij, verê contraheret, nec vitiaretur propter eius ruſticitatem, ſed maneret in ſua firmitate & tantum haberet roboris, quantum intelligunt ſapientes. Sic in propoſito videtur dicendum apud iſtos infideles.

Marginal notes: Panor. cō tra glo. — B — Supra. p. p arti. p. dubio. p.

¶ Ex iſtis omnibus habemus clariſsimé quomodo repudium quod erat in vſu apud gentiles ante legem Chriſti, & poſt legem Chriſti, non erat impedimentum quominus poſſet eſse verum matrimonium apud ipſos. Et quomodo vſus repudij qui nunc eſt apud ipſos ex quacunq; cauſa etiam leui non vitiat matrimonium legi timé

Marginal note: Epilogatio.

timè contractum inter eos, quandoquidem habebant in animo mutuò se traddendi vt vir & vxor, & pòst contingebat repudiũ ꝑpter aliquod superueniens. Immò dato ita eßet, ꝙ haberent in animo repudium, quando contrahebant: quia id habebant in vsu, videtur ꝙ non tolleret firmitatem matrimnnij, etiã concesso ꝙ ĩ pactum ducerent sic repudiare. Hic poßet addi aliquid de diuortio, quod simile est repudio, sed tamen pro. 3. p. mißum faciamus. A

¶ Sequitur postꝙ primam absoluimus quæstionem de repudio, quomodo propter illud dißoluebatur matrimonium, & quomodo post legem Euangelicam a Christo datam tenentur omnes ad indißolubilitatem obseruandam. Vndè possumus probabiliter tenere sine preiudicio sanioris sententię, ꝙ indissolubilitas non est de se in matrimonio: ita ꝙ teneantur omnes illam seruare, & non seruantes peccent, sed prouenit indissolubilitas ex Christi mãdato. Et ab illo tempore tenentur omnes seruare illam, sic ꝙ non licet repudium dare, nec matrimonium dissolui. Hanc sententiã videtur tenere do. Abule. Hęc dixerim proptet nonnullos qui voluerunt dubitare de istorum matrimonio, ob hoc solùm ꝙ repudium habebant. Certè si verum est, indissolubilitatem solùm obligare de iure diuino, licèt ipsa sit de iure naturę. 2. pręceptis, non ex illo magis negandum matrimonium inter istos, ꝙ ex hoc ꝙ non seruabant legem Euangelicam. Illa enim quę naturalia sunt de secundis præceptis solùm obligant (vt dictum est) quando lege sunt instituta, vel consuetudine approbata. Istis verò vtcunꝙ pertractatis, restat de 2. principali huius materię. s. de pluralitate vxorum. Vtrum istud esset impedimentum quominus matrimonium esset inter eos. B

Math. 19. & 5.

Abulen. p. regum. 8. q. 97.

S. Tho 12 q. 95. ar. 2

¶ ARTICVLVS 14.

De pluralitate vxorum.

POstꝙ de repudio sermonem fecimus, oportet de vxorum pluralitate disseramus. Iuuat enim plurimum ista exactè scire, ad cognoscendum quomodo potuit eẽ

inter

A inter infideles gentiles matrimonium simul cum pluralitate vxorum. Et primum erit. Vtrum ista pluralitas repugnet iuri naturæ, Supponimus enim ipsam pluralitatem vxorum fuiße tam in lege naturæ, quàm in lege scripta, & apud fideles, & infideles. At, quia tam in aperto hoc est, nolumus id probare. Nam pręter scripturarum testimonium experientia constat apud istos infideles sic fuisse in vsu. Ob id quęrimus primo. Vtrum repugnet iuri naturę hæc vxorum pluralitas.

¶ Pro solutione quæstionis oportet in memoriam reuocare illa quę nos diximus supra in ista. 2. p. quando de repudio loquebamur. s. dupliciter aliquid esse de iure naturę. Vno modo de primis principijs per se notis. Et sunt illa, quę sunt eadem apud oēs, 2. modo aliqua sunt de iure naturę, quę sunt velut conclusiones, q̄ inferuntur ex istis primis principijs, quę non sunt idem apud oēs. — p. nota. Theolo di 33. S Tho. in 4. d 33. 12. q. 94. ar. 4.

¶ Notandū insuper, aliquid esse contra naturam, iudicandum

B est: vtrum per illud tollatur finis intentus a natura, vel si non omninò impediatur, saltim si difficilis reddatur: quia vtrunq; istorū erit contra naturam, cùm natura ipsa inclinet ad suos fines consequendos vnamquāq; rem, & non solùm dat vt consequatur quęlibet res suum finem, sed etiam dat vt debitê, & congruè. Exemplum posuimus: quia natura dedit homini oculos ad tuendum se a periculis, & non solùm illos dedit, sed ordinauit, & in tali loco posuit: vt cōmodius finē cōsequeretur, in capite, & nō in pedibus. — 2. nota. Vigue. ca. 16. §. 7. versi. 12. Aris. 2. phisi. tex. co. 75.

¶ Nontandum etiam in matrimonio naturam pretendere finem principalem: prolis procreationem, & finem secundarium: operum cōmunicationem inter virum, & fœminam. Oportet ergo videre an pluralitas vxorū in matrimonio repugnet fini, quē intendit natura, quòd non poßit cum illo stare. Vel vtrum difficilem faciat. Quibus sic prelibatis sit. 1. conclusio. — 3. nota.

¶ Pluralitas vxorum non est de se mala: sic quòd non poßet aliquando bene fieri. Si eßet de se mala: sequitur nunq̄ licuiße habere plures vxores, sed patriarchæ, & antiqui viri in lege naturæ, & scriptę semper peccaßēt plures ducēdo, sed hoc est falsum — p. conclu. Ratio.

vt

Supple. d 33. q. 1. S. Tho. 12. q 100. ar. 8 Sco. in. 4. sen. d. 37 q. vnica. gab. et almay. ibi. ochan & aliaco. p. sen. q. 14 Deu. 6. Gene. 16. Gene 29. & 30.

vt ex scriptura constat, ergo non est de se malum. Et quidẽ aper- A ta est sequella. Nam eo ꝙ odium Dei est intrinsicé malum: nunꝗ̃ potest bene fieri, in quocunꝗ̃ fuerit: peccatum erit, nullo tp̃e nulla circunstãtia põt bene exerceri, ꝗcꝗd dicat Ochã, & Aliaco: ꝗa si Dei odium, qui super omnia est amandus, nunꝗ̃ potest bene haberi: sic esset de vxorum pluralitate: si intrinsicé esset de se malũ plures habere, sed tamen constat aliquando meritorium fuisse plures habere, ergo potuit bene fieri, ꝙ patet in lege naturæ. Abraham habuit Sarram, & Agar simul. Iacob etiam habuit. 4. vxores simul. Liam, Rachelem, Bala, & Zelpham. Isti sancti patriarchę non reprehenduntur de hoc. Ergo licitum fuit plures habere vxores. Quarê non est intrinsicé malum de se plures habere.

2. regum. 3. & 5. 1. paral. 3. 1. regũ. p.

¶ 2. Tempore legis Moysi viri sancti habebant plures vxores: vt Dauid habuit, & tamen in hoc non dicitur reprehensus a Deo, patet: quia dicitur de eo ꝙ non declinauerat ab operibus ꝗ̃ mãdauerat Deus omnibus diebus vitę suę, excepto sermone Vrię Ethei. Ergo accipiendo plures vxores non fecit malum. Item & B Helcana pater Samuelis simul duas habuit.

2. conclu. Du. d. 33. Couar. 2. p. epito. c. 7 §. 1. Vigue. in suis teologi. institu. c. 6. §. 7 ver. 12. li. 7. Ethi ad Eudemum. in principio. Et lib. 2. Retho. ad Theodectem. c. 4.

¶ Pluralitas vxorũ licét sit contra ius naturæ, vt est de secũdis pręceptis, non tamen est contra ius naturæ, vt est de primis. Probatur ꝙ sit contra ius naturæ. 2. modo. Illa sunt cõtra ius naturę isto. 2. modo, quę vel tollunt finem secundarium, quem prętendit natura, vel faciunt eum difficilem consequi, sed sic est pluralitas vxorũ. Nã finis. 2. matrimonij, q est operũ cõicatio tollit̃, ex hoc ꝙ operũ cõicatio p̃supponit amorẽ, & pacẽ ĩ familia, sed vbi sũt plures vxores vnius viri nõ ẽ pax: ꝗa (vt dicit Aris.) figulus figulum odit. Seqtur ergo ꝙ vel non erit operum cõmunicatio vbi plures vxores, vel si fuerit, non ęque bene: sicut si solúm vna esset vnius. Et quidem (experientia teste) constat difficulter esse pacem in familia: vbi multę fœminæ. Sicut contingit inter Sarram, & Agar. Solẽt enim inter se quendam zelum habere perniciosum, offensiuum valdé. Et oculis nostris vidimus apud incolas huius orbis: vt vix fœminæ velent iungi viro, qui aliam habe-

bat

A bat vxorem propter odium, & iurgia, & discordias, quę sunt inter eas.

¶ Item. Ex pluralitate vxorum nō est pax in familia, ex hoc q̄ vnus vir nō potest satisfacere in redditione debiti multis simul non solùm in redditione ad votum, sed neq̄ in competēti, ex quo necesse est odium, & non amor. Ob has causas pluralitatem vxorum dicimus repugnare legi naturæ secundario: quia finis secundarius intentus a natura in matrimonio, q est operū cōmunicatio, debitè haberi non potest, vbi plures in eodem communicāt offitio

¶ Pars alia conclusionis probatur, q̄ non sit contra iuris naturę pręcepta primaria: quia illud est contra ius naturę primo modo, per quod tollitur finis principalis, quem intēdit natura, sed per pluralitatem vxorum non impeditur primus finis, & principalis matrimonij. Nam finis principalis est prolis generatio, p̄creatio, & eius educatio, sed per pluralitatem vxoris hoc nō impeditur, immò melius talis finis adest vbi est pluralitas vxorum: quia vnus vir sufficit multis fœminis fœcundādis, & plures fœ- ratio 2. p.

B minę melius possunt ad educationem filiorum, q̄ vna sola. Sequitur ergo cùm per pluralitatem vxorum finis principalis matrimonij non impediatur, sed melius habeatur: non erit contra iuris naturę prima principia plures habere vxores. Si enim contingit ex pluribus vnam sterilem, & si alia non eßet quę conciperet: iam non esset prolis procreatio. Et Ioa. Gerson in. 2. p. de matrimonio loquēs dicit, non eße contra ius naturę habere plures vxores. Et sic fertur de illo rege ditissimo in prouintia Peru Atabaliba quód ducentos filios genuerit: quia plures erant reginę, & cōcubinę, quarum non erat numerus certus. In ista etiam noua Hispania de domino de Tezcuco fertur quód sexagenarium excederet numerum. Consimilia de alijs dicuntur. Gerson. Nota.

¶ Vxorum pluralitas q̄uis non sit contra prima principia iuris naturę, est tamen contra ius diuinum positiuum a pricipio creationis institutum, & póst in lege noua expreßé manifestatum Probatur. Ius diuinum positiuum prout distinguitur contra natura 3. conclu. Gene. 2. Math. 19. p. ratio.

turale illud eſt,quod conſtat nobis a Deo tanq̃ regula quędam A
data,per quam actiones noſtrę dirigantur.Talis verò regula no
bis datur ab ipſo Deo,quando nobis manifeſtat voluntatem ſuã,
S.Tho.p. p.q. 19. p.ſen.d. 45. quę nobis dupliciter conſtat,per dicta,& per facta. Et vtrunq̃
dicitur ius diuinum poſitiuum.Tunc ſic.Illud dicitur eſſe contra
ius diuinum poſitiuum,quod eſt contra dictum,vel factum Dei
ad noſtras actiones dirigendas,ſed vxorum pluralitas repugnat
Gene. 2. facto Dei a principio,qui vnam fœminã Euã vni coniunxit vi-
ro,cùm tamen poſſet plures ſimul creare,pręcipuê vbi non erat
alius in mundo.Et ex hoc facto a principio mundi:pôſt in lege no
ua volens declarare matrimonium,quomodo oportet ſit vnius ad
vnam:verbo explicuit,innitens illi facto dicens:Ab initio creauit
Math. 19 Deus maſculum,& fœminam. Et dictum eſt .Propter hanc relin
quet homo.Non dixit:Propter has,inſinuãsq̃ vna debet eſſe vxor
ſolùm.Dixit etiam.Adhęrebit vxori ſuę,non vxoribus.Et ſic int̃
pretatur locum iſtum Hieronymus,& Chriſoſ. Sequitur ergo q̃
Hierony. Chriſoſ. pluralitas vxorum eſt contra ius diuinnm. B

2. ratio. Gene. 2. Math. 19 ¶ 2.Ibidẽ Gene 2.dicitur,& pôſt a Chriſto reppetitũ Math
19.Erunt duo in carne vna.i.duo erunt vna caro, & non dixit:
Erunt tres,vel quatuor,aut plures,quę verba dicta fuerunt in in
ſtructione primi matrimonij.Ergo verè de iure diuino poſitiuo
eſt directè eſſe vnam vnius,et contra ius diuinum pluralitas vxo
rum in matrimonio.

3. ratio. Math. 5. &.19. ¶ Ad idem.Chriſto dicente:Quicunq̃ dimiſerit vxorem ſuã
& aliam ſuperduxerit:mechatur.Ergo accipiendo.2. prima re
pudiata, peccatum eſt,& adulterium cõmittit.A fortiori ergo
ſi retenta prima,aliam quis duxerit.

4. ratio. p.corin.7 ¶ Aſtipulatur & Paulus .His qui matrimonio coniuncti ſunt
pręcipio,non ego,ſed dominus:vxorem a viro nõ recedere.Q̃d ſi
receſſerit:maneat innupta.Quòd ſi pluralitas vxorum non eſſet
contra ius diuinum:liceret viro dimiſſa vna,aliam recipere. Vn
dè videtur q̃ vxorum pluralitas repugnet iuri diuino poſitiuo.
Innocẽ. 3. Et quidem Innocentius in c.Gaudemus Extra de diuortijs hæc
argu

A argumenta adducit, ad probandum pluralitatem vxorum esse contra ius diuinum. Attamen hoc ius diuinum nunquam fuit expresse cognitum vsque ad Christi aduentum, qui expressam legem dedit. Math. 19

¶ ARTICVLVS 15.
An fuerit requisita dispensatio ad pluralitatem vxorum.

Sequitur consequenter. Vtrum habere plures vxores aliquando licuit absque dispensatione. Vel vtrum fuerit necessaria dispensatio. Et hoc potest intelligi, & in lege naturę, & post in lege scripta. De fidelibus, & infidelibus gentilibus.

¶ Habere plures vxores in lege naturę omnibus fidelibus iustis licuit absque aliqua expressa Dei reuelatione. Probatur. Si tunc temporis esset illicitum habere plures vxores: maxime esset, quia B fieret contra Dei pręceptum, vel contra ius naturę. Non quia contra Dei pręceptum: quia nullum erat expressum de vnitate vxoris, licet solum creauit vnum virum, & vnam fœminam, sed tamen hoc factum non fuit pręceptum quod obligaret. Factum intelligentes vt post dicemus. Sequitur ergo quod non erat illicitum ex hoc. Nec erat illicitum quia contra ius naturę. Nam cum sit solum contra illa quę sunt de iure naturę. 2. modo (vt supra diximus) nullam vim obligandi habent talia: nisi sint per aliquam legem sancita, vel per consuetudinem recepta, immo post receptionem per consuetudinem potest tolli, sed nulla fuit tunc data lex in statu legis naturę, neque fuit consuetudo ab omnibus recepta de habenda solum vna, cum sancti patriarchę plures haberent. Sequitur ergo quod non erat aliquod peccatum tunc vti pluralitate vxorum etiam sine dispensatione expressa. Hoc testatur. B. p. Augustinus libro de bono coniugali dicens. Antiquis iustis non fuit peccatum quod plurimis fœminis vtebantur, neque contra naturam id faciebant, cum non lasciuiendi hoc causa, sed generandi facerent. Neque contra morem: quia eo tempore ea faciebant. Neque contra pręceptum:

1. conclu
Driedon. de liberta chris. lib. p. cap. 16.
Theologi d. 33. 4.
Io. maio. d 33. q. pri.
Hugo. li. 2. de. sa. p 11. c. 10. & in summa sente. ca 5.
Tua. l. 7 cōnub. nume. 15.
S. Tho. in d. 33. q. p. ad pri.
Cōcilium Colonien.
Augu.

quia nulla lege erat prohibitum. Hęc ille. A

2. ratio. ¶ 2. Constat Habraham, Iacob, & alios sanctos tempore legis
Gene. 16. naturæ vsos esse vxorũ pluralitate, neq́ reprehenduntur, immo
& 29. laudantur satis in scriptura. Sequitur ergo quod non fuit illicitum.

3. ratio. ¶ Si fuisset in statu legis naturæ illicitum habere plures vxores: hoc eßet: quia cúm matrimonium sit quędam cõmutatio corporum: oportet sit ęqualitas ex parte contrahentium. Sicut ergo illicitum fuit tunc vxori plures habere viros: ita & illicitum debuit esse viro plures habere vxores, sed non propter hoc: quia hęc ęqualitas viri & vxoris non est eodem modo, sed proportionabiliter ad finem, quem natura intendit per talem contractum matrimonij. Et quia quod intẽdit primo, & pcipué est hẽre plẽ, et ad prolem iuuat quód vnus vir plures habeat fœminas: quia pluribus fœcundandis sufficit, vt dictum est. Non tamen iuuat quod vna fœmina plures habeat viros: quia per hoc impeditur generatio. Sequitur non incõueniens esse quantũ ad hoc eße inęqualis conditionis virum & fœminam. Similiter etiam in ordine ad alium finem secundarium, quod est eße in remedium: quia quando vir habet plures fœminas: videt fœmina frustrata isto fine: quia non potest virum habere quando vellit in remedium: quia cũm pluribus debeat satisfacere: non poterit quando ipsa voluerit ei debitũ reddere. Nec propter hoc est illicita. Tunc quidem nullam rationabiliter patitur fœmina iniuriam, etiam si vir plures habeat vxores: quia tantum quantum diminuitur de fine secundario. s. de redditione debiti in remedium, crescit, & augetur quod intenditur in fine principali. s. prolis, sed quilibet rationabiliter debet hoc velle: vt minori bono aliqd subtrahatur, vt crescat quod maius est. Ergo non fit iniuria mulieri. Quód si non fit ei iniuria quia amplius crescit finis primarius. s. prolis: sequitur quod habere plures vxores etiam in illo statu ante aliquam legem nullum fuit peccatum, etiam sine aliqua dispensatione. Exempli gratia: vt ait docto sub. Sicut cibus ad duo ordinatur. s. principaliter ad sustentationem, & secundario ad delectationem, & recreationẽ

Alex. ab alex. li. 4. geniali. die. ca. 8.

Sco. d. 33. q. vnica.

B

Et

A Et tunc qui vtitur cibo quanto, magis conuenit nutritioni, quãuis aliquid adimatur de recreatione, vel delectatione, non iniusté facit, neq; contra naturam, etiam si nulla in hoc sit expressa dispensatio. Sequitur a simili q; qui pluralitate vxorum vteretur: quo melius principalis finis matrimonij s. prolis staret, & per hoc aliquid adimeretur secundario fini s. remedio libidinis, q; veré non esset illicitum id agere absq; aliqua dispensatione. Sic durã. existimat pluralitatem vxorum iuri naturali nõ repugnare expressé. Duran. d. 33.

¶ Pluralitas vxorum in statu legis naturæ ante omnem legem scriptam non solúm licuit absq; dispensatione expressa, sed fuit meritorium in patribus illis plures habere vxores. Patet ex .1. cõclusione. Non fuit illicitum plures habere. Ergo fuit licitum. Si licitum in habente gratiam: ergo meritorium: quia in habente gratiam nullo modo datur actus indifferens, contra Sco. & Durandũ, licét detur in eße moris quantum ad speciem, & non quó B ad indiuiduũ vt ait. S. Tho. sed illi sancti patres erant in gratia, ergo accipere plures vxores in eis fuit meritorium. 2. conclu. Augu. 16. de ciui. c. 38. Sco. in. 2. d. 41. Duram. d 40. q. 2. S. Tho. 12 q. 18. ar. 8 & . 9.

¶ 2 Quicunq; agit aliquid secundum rectam rationem, & propter bonum finem meretur in eo. At, sancti patres habendo plures vxores faciebant opus secundum rectam rationem, & propter bonum finem, ergo merebãtur in eo. Quód esset opus secundũ rectã rationem: probatur. Vbicunq; sunt duo bona eligenda, & maius eligitur relicto minori, est opus secundum rectam rationem, sed sic est in presentiarum: quia ibi erant duo bona s. multiplicatio fideliũ, ad quam necessaria erat vxorum pluralitas. Et erat aliud bonum, q; eßet pax in familia, ad quam erat conueniens solã vnã tẽ vxorẽ, sed maius bonũ ẽ bonũ cõmune q̃ pticulare. Ergo scdm rectam rationem faciebant qui plures capiebant. Et q; eßet propter bonum finem patet: quia finis hic erat multiplicatio fidelium. 2. ratio. Agu. cõtra Fau s. li. 22. capi. 49. De bono coniu. c. 9 & . 13. & 19.

¶ 3. Si non esset tunc meritorium, eßet ex hoc: q; contra dicta men rationis apparebat, & contra ius nature, sed non erat contra ius nature concurrente tali circunstantia temporis, ergo erat meritorium. Nam prima precepta iuris nature (quia multum di

stant

ſtant a particularibus) non contingit variari, tamen circa .2. p̃ A
cepta iuris naturę, quę ſunt velut concluſiones, quę eliciuntur ex
ipſis primis principijs contingit, vel propter alias circunſtãtias:
ſicut in entibus ſecundum naturam: quia ea quæ ſunt penitus na-
Ariſto. 5. turalia, manent penitus inmota: ſicut aſſerit Ariſto. Ignis ardet
ethi. ca. 2 hic, & in Perſis, quod nunq̃ mutatur. Alia ſunt naturalia, parti
adiuta ex conſuetudine, quę licét habeãt motum naturalem, non
tamen habent determinationem omnimodam in natura: ſicut eẽ
dextrum, & ſiniſtrum. Et ideó contingit aliquos fieri ambidex
tros: ſic ſiniſtra poteſt eſſe aliquando melior, cúm tamen dextra
S th. 12. q. ſit abſoluté melior. Sic in propoſito. Licét habere plures vxores
94. ar. 4 abſoluté ſit contra ius naturę: tamen cúm non ſit de illis quę om-
nimodam habent inuariabilitatem in natura: poſſunt aliqua cir-
cunſtantia variari, & tunc erunt bona. ſ. adueniente tali tem-
poris circunſtantia. Sic fuit pluralitas vxorũ reſpectu finis, nõ
ſolúm bona, ſed aliquo modo neceſſaria Ergo ſequitur q̃ qui ta-
les haberẽt plures: merebãtur. Patet ĩ c. Obijciebat. 32 q. 4. qđ co B
dices vulgati tribuũt Ambroſio. Vndé deceptus ẽ Polidorus ver
gi. li. 5. de inuento. c. 5. Cúm in veritate ſit Auguſti. lib. 22. contra
Fauſtum. c. 47. Sic magiſt. ſent. d. 33. Auguſtino tribuit, quod
ſic citat ſupple. d. 33. q. 1. ar. 2.

3. conclu. ¶ Accipere plures vxores in ſtatu legis naturę abſq; diſpen
Vigue. in ſatione expreſſa ſic licuit: vt etiam ſi fieret inuitis primis vxori
ſuis inſti. bus, vel ſine earum conſenſu: nullum eſſet peccatum. Iſtam cõclu
theolo. ca. ſionem pono propter aliquos doctores graues aliás, qui affirmant
16. §. 7. licitam pluralitatem vxorum. Sed tamen q̃ hoc deberet eſſe cum
verbo. 12. conſenſu primę. Quorum ratio hęc eſt: q̃a poſito vir dederat po
Cont. ſup. teſtatem ſui corporis ſuę primę vxori: non poterat habere ius ad
in. d. 33. q. dandum alteri ſine ſuo expreſſo conſenſu: quia non erat ſuum, ſed
p. ar. 2. cõ tamen cum conſenſu vxoris poterat: quia ipſa poterat renuncia
clu. 2. re iuri ſuo. Quod probant ex ſcriptura. Gene. 16. dixit Sarra ad
Gene. 16. Abraham. Ecce concluſit me dominus ne parerem, ingredere ad
& adicit ancillam meam, ſi ſaltem ex ea ſuſcipiam filios. Ecce quomodo
32. q. 2. di
xit Sarra.

Abra

A *Abraham duxit aliam vxorem de consensu primę. Idem dicunt contingisse de Iacob, qui Lyam duxit de consensu Rachel, quę iunior erat, & de voluntate harum duarum ingressus est ad ancillas earum, Ad ancillã Rachel propter sterilitatem. Ad ancillã veró Lyæ, postq̃ Lya credidit se desijsse parere. Hęc illi doctores. Sed tamen contra hos posita conclusio sic probatur: quia vt superius dictum est, si non liceret plures ducere sine consensu primę: maximé ex eo esset: quia priuatur iure suo, quod habet in corpus sui viri. Vel quia virum duxit in remedium incõtinentię. Et si sint plures fœminę, cui debitum debeat vir reddere, non quotiescunq̃ tentationem patitur prima fœmina poterit vti viro in remedium, sed nullum istorum obstat quominus in tali occasione liceret pluribus vxoribus vti. Primum non obstat: quia dato ita sit ꝙ per matrimonium fœmina acquirat ius in corpus viri, non tamen sic ꝙ ipse non maneat liber ad se reddendum alteri, salua reditione debiti. Cúm ergo debitum possit reddere primę vxori, etiam*

B *amsi. 2. sumat: seqtur ꝙ ipsa nolẽte põt cũ. 2. contrahere. Itẽ Neq̃ propter. 2. Nam licét fœmina virum acceperit propter remedium incontinentię, principalius tamen propter prolem habendã Ergo vbi principalius saluatur, etiamsi sit cum aliquo detrimento minus pricipalis, nõ fit iniuria ipsi fœminę, etiãsi fiat ipsa ĩuita: qa nõ ẽ rõnabilit̃ ĩuita. Itẽ: qa dato virũ acceperit ĩ remediũ ĩcõtinentię non tñ in omni loco, & in omni tempore debitum reddi debet, sed pensatis quibusdam circunstantijs. Sequitur ꝙ sicut propter aliquam circunstantiam vir potest negare debitum primę vxori petenti. etiamsi nullam aliam. 2. duxerit, etiã ipsa vxore inuita, ꝙ poterit absq̃ peccato licité aliquando denegare ducendo. 2 propter aliquam circunstantiam superuenientem, sed talis erat circunstantia tunc occurrens: multiplicatio. s. generis humani. Ergo videtur ꝙ quandoquidem licuit plures ducere vxores, & meritorié factum est, ꝙ potuit fieri, & bene factum est absq̃ licentia, vel consensu primę vxoris.*

¶ *Ex istis patet solutio ad primam rationem opinantium cõ*

tra

Gene 30.

Ratio Cõtra sup ple. vbi supra.

p. corin. 7

p corin. 7

Non omni tpe & loco debitum reddendum.

Ad. p. argumen.

trarium. A

Ad secundum. ¶ Ad.2.ex scriptura: dicendum sic esse vt scriptura testatur, quod illa verba dixerit Sarra, & quod tanquam fuerint de consensu ipsius. Idem respectu Iacob. Et sic credimus factum: quia ipsę fœminæ cùm eßent sanctæ eligebant maius bonum.s. multiplicationem generis humani, cum detrimento minoris.s.pacis in familia. Sed tamen ex hoc non sequitur quod Abraham, vel Iacob non possēt id facere, ipsis etiam nolentibus.

4. conclu. ¶ Capiendo dispensationem non pro expreßa reuelatione, neque pro interiori inspiratione particulariter facta, sed largé, pro interiori dictamine rationis: nunquam licuit habere plures vxores sine dispensatione. Isto modo hanc conclusionem libet ponere, ne videamur obuiare grauißimis doctoribus contrarium aßerentibus. S. Tho. in.4 d.33 q.1. ar.2. Palu. ibi. q.1. a.1. Majo. ead. d. q.1. S. Anto 3. p. ti, 14. cap. 10. §. 2. Ambrosius Cathe. cōtra Caie. li. 5 Driedon De liber. Christiana. li. 1 c. 18. Et similiter determinationi pontificis Innocē. 3. in. ca. Gaudemus, Extra de diuortijs. Probatur quantum ad partem vltimam. Certum est illos sanctos viros qui tunc nullam legem habebant scriptam exterius nisi solùm in corde: sequentes dictamen rationis non mouerētur ad agendum contra factum dei, qui a principio vnum masculum, & vnam fœminam iunxit in matrimonio: nisi interius mouerentur secundum rectam rationem, sed talis rectê rationis motus dispensatio largé dici potest, ergo seclusa illa, non licuit habere plures vxores. Probatur quod sit dispensatio. Nam per dispensationem fit, quod illud quod ante non licebat: liceat adueniente dispensatione, sed sic est quod adueniente illo recto iuditio rationis facit licere, quod non liceret eo secluso. Ergo largé dispensatio dici potest. Et quod recto iudicio secluso non liceret patet: quia tunc agebant contra factum Dei, per quod debebant regi in suis operibus: nisi interius aliud dictasset ratio. Ex hoc habes quomodo concordare possis doctores contrariũ opinantes. Nam dicentes dispentionem neceßariam, debent intelligi isto modo: vt dispensatio dicit iudicium rectum rationis mouentis

Vigue. in suis theo. institutio. ca. 16. §. 7. ver. 12 S. Tho. in 4. d. 33. q. p. ar. 2. Palu. ibi. q. p. ar. p. Maio. ead d. q. pri. S. Anto. 3 p. ti. 14. c 10. §. 2. Ambro. Cathe. cōtra Caie. lib. 5. Driedō de liber. chris li. 1. c. 18.

B

Duran. d. 33. q. p.

Cōcordia doctorum

A uentis ipsos ad pluralitatem vxorum. Et doctores dicentes non esse dispensationem necessariam, intelligunt dispensationem expssam exterius, nec interius per reuelationem aliquam factam patribus. Sic tenet & bene do. Abulen. Abulen.

¶ Sed maior difficultas est quomodo ad determinationē Ecclesiæ respondēdū, quę expręssé contrariū sonat in ca. allegato. Math. 19 q. 34.

¶ Ad quod dupliciter respondetur. Primo non eſe contra Ecclesiæ determinationem. Nā licét in illo. ca. sint ista verba, nō licuit habere plures vxores sine dispensatione: non sequitur q illa verba sint Ecclesiæ determinatio, sed sunt verba dicta ab Innocentio 3. sicut si quidam homo doctus proferret, & non voluerit determinare vt summus Pontifex. Alióqui sequeretur q omnia verba quę sunt in decretalibus eſſēt Ecclesiæ determinationes, qđ non est dicendū, cúm multa dicta in decretalibus sint reprobata a doctoribus: quia ipsa doctores non habent vt determinationes, sed B vt sententiæ quędam additæ ipsis determinationibus, de quibus vel contra quas licét contrarium opinari. P. respon. Nota quā do licet opinari contra aliqua posita in ecclesię determinatiōibus

¶ Pro cuius debita solutione oportet in memoriam reuocare quod memini mé dixiſe in. 1. p cúm de catechismo ageremus, q in omnibus Pontificum determinationibus, ad hoc q sciamus segregare certa ab incertis, & dubia ab illis quę sunt firma, videre oportet quid fuerit quęsitum, & de quo dubio summus Pōtifex fuit requisitus. Et supposita intelligentia quęstionis, videre verba textus circa dubium. Et illud habendum est tanq̄ firmum, & certum in decisione illius quęstionis, de quo nulli licet vnq̄ dubitare absq̄ peccato. Tamen si in decisione quęstionis, vel dubij, summus pontifex, vel concilium alia ponat verba, non ob id habenda sunt tanq̄ determinatio Ecclesiæ: quia illud non fuit propositum in quęstione. Et sic non authoritatiué determinatum, sed tanq̄ probabile adiunctum. Exempli gratia. In ca. Maio. De baptismo, & eius effectu. Et in clemen. vnica, de summa Trinita. & fide Catho. dicitur, q in baptismo infunditur gratia, & infunduntur simul virtutes quantum ad habitum. Attamen, doctores catholici circa Notandum quid in pontificis aut Ecclesię determinationibus cōsiderandū

infa

infusionem istorum habitum dubitant, & aliqui opinantur ta A les habitus non dari, saltim de virtutibus moralibus id opinãtur nonnulli. Neq; ob id damnari putamus: quia non contra pontificis determinationem opinatur, sed contra hominis sententiam. s. summi pontificis, qui velut homo ibi qđ probabile videbatur dixit. Immò ibi in clementina explicat, probando opinionem tanq; probabiliorē. Nã in quęstione ibidem solùm fuit, ꝙ quidam hęretici dicebant nõ tolli per baptismum peccatũ originale, & ꝙ paruulis non prodesset ad salutem: quia credere non poterant. Hęc sunt ibi determinata, & contrarium nulli licet opinari. Alia tamen ibi (vt ꝙ infundantur habitus virtutum) addita sunt non vt determinationes, sed vt probabiliter dicta: quia illa non fuerunt in quęstione proposita, etiamsi modo in concilio Tridentino fuerit diffinitum in fundi in iustificatis aliquid quod & inheret formaliter, quãuis non nominet habitum. De quo in nostris resolutionibus Theologicis. Sic in proposito. In. c. Gaudemus, Extra de diuortijs, propositum fuit dubium. Vtrum pagani qui cõtraxerũt in gradibus prohibitis lege diuina veteri, vel canonica, si conuertantur debeant separari, 2. fuit. Vtrum pagani qui plures habebant vxores, vel qui legitimam repudiauerunt si conuertantur debeant, vel possint plures retinere. Vtrum etiam repudiatam debeant iterum sumere, reiecta quam habent, quando conuertũtur. Hęc quę fuerunt dubitata in. c. illo: a summo Pontifice fuerũt determinata, & non licet contrarium opinari. Attamen, vtrum licuerit plures habere vxores cum dispensatione, vel sine ea: nõ est dubitatum. Et sic dato a summo Pontifice ibi insertum, non tamẽ vt determinatio, sed vt sententia doctoris tenenda. Quarè non est inconueniens contrarium opinari. B

Sco. in. 3. d. 26. Duran. d. 23. q. 6.

Conciliũ tridenti.

Resolutiones Theologicę.

2. solutio.

¶ 2. potest dici, ꝙ textus non repugnat nostrę conclusioni: qa quando dicit, non licuisse habere plures vxores absq; dispensatiõe intelligitur, absq; dispensatione, capiendo dispensationem pro dictamine rectę rationis iudicantis id tũc expedire pro illo tpe, sicut in vltima conclusione declaratum est.

¶ Ar

A

¶ ARTICVLVS 16.

An licuit habere plures vxores tempore legis scriptę.

Equitur dicendum de tempore legis scriptę, quo modo licuerit plures habere vxores.

¶ Tempore legis scriptę, ante Christi aduẽtum, licuit plures habere vxores solùm ex ipsa lege, sine alia dispensatione. Probatur. In Deut. dicitur. Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & aliam odiosam, non poterit filium dilectę facere primogenitum. Sequitur ergo presupponere hominem plures habere vxores, & non reprehendit. Ergo fuit licitum illas habere: q͞a illa loquutio non est particulariter ad aliquem hominem directa, sed ad omnes. p. conclu. Deuthero 21.

¶ 2. Quia legitur tempore legis veteris sanctos plures habuisse vxores, qui non sunt reprehensi, sed ore Dei laudati. Patet de B David, & de patre Samuelis, qui miraculosè filium habuit. Idẽ de Salomone. 2. ratio. p. reg 15. 2. regum. 3. & 5. paralip. 3.

¶ 3 Si vxorum pluralitas tempore legis scriptę esset malum, cùm constat tunc q͞plurimos plures habuisse: fuisset reprehenssũ ab aliquo propheta: sicut alia vitia reprehendebantur, sed non inuenitur, vt patet ex lecti. lib. reg. Paralipo Iudic. & ipsorum ꝓphetarum ꝙ aliquis vitium pluralitatis vxorum reprehenderit. Credibile ergo est tunc tempore legis licuisse habere plures vxores. Et hoc solùm ex verbis ipsius legis intelligi potuit absq͞ aliq͞ alia dispensatione. p. regũ. p. 3. regũ. 14.

¶ Licèt tempore veteris legis licuerit habere vxores, tamen multitudinẽ effrenatã habere non licuit. Conclusio patet quantũ ad primam partem ex iam dictis, sed. 2. sic est manifesta ex ipsa scriptura reprehendente multitudinem effrenatam: vt arguitur Salomon de multitudine vxorum. Item. Regi prohibitur ne habeat plures. 2 conclu. p. rano. 3. regũ. 11. Deuthero. 17.

¶ 2. Causa quare nos diximus in lege naturę licitam vxorũ 2. ratio.

plura

pluralitatem etiam absq; aliqua lege erat ex hoc, quod recta ratio A dictabat propter bonum finem.s.prolis gignẽdę cõueniens pro tũc eße. Ergo secluso tali bono fine, male fieret, sed qui effrenatę plu res recipit in matrimonio iã videtur aliũ finem intendere.s.lasci uiam. Ergo videtur illicitum quàmplurimas habere. Nam vbi multitudo vxorum inordinata: non prodest ad prolem: quia effe- minatum relinquunt hominem. Vndẽ de Salomone qui legitur ha buiße septigentas reginas, & trecentas concubinas, solùm legitur

3. regum 1. vnum habuisse filium Roboan, quem habuit anteq; multiplicaret sibi mulieres, quámuis hęc non sit in omnibus certa rõ, cúm in Ata baliba rege del Peru (vt diximus) locum nõ habuerit. De quo dici tur quód ducentos genuerit filios.

3. conclu. ¶ Post legem Christi quę reuocat vxorum pluralitatem, nul lo modo licét Iudeo qui Euangelij notitiam habet vxorem pręter vnam habere. Hęc conclusio tam manifesta est vt probatione nõ egeat, quandoquidem Dñs Iesus vniuersalis redemptor, & legis B

Math. 19. Gene. 12. lator hanc declarauit veritatem, vsq; ad illud tempus occultam quod.s. in matrimonio vnus vni coniungi debeat, ad quam legem om nes obligantur, & cuius transgreßio reos mortali peccato facit nisi eos ignorantia excuset. Si enim Iudeus esset, ad quem notitia Euangelij non peruenit, indubié fatendum, talem non peccaße in hoc quod pręter vnam aliam admittat vxorem in matrimonio.

¶ ARTICVLVS. 17.

Vtrum gentilibus licuit plures habere vxores.

Ed iam his intellectis de populo fideli ante aduentũ Christi, & post, restat discutiamus de populo infide li gentilium. Vtrum illis similiter fuerit licitum plu res hrẽ vxores. Potuit qdẽ ita eße vt populo fideli id licuißet ad prolem multiplicandam ob paucitatem fidelium, & quódid negatum fuerit gentilibus infidelibus. Pro cuius declaratione sit.1. conclusio.

¶ Infi

A ¶ Infideles tempore legis naturę āte omnem legem scriptam licitè habebant plures vxores in matrimonio: sicut & fideles. Si infidelibus non liceret habere plures vxores in illo statu: ex hoc esset: quia vxorum pluralitas est contra ius naturę, quod obseruare tenentur infideles, sed non ꝓpter hoc illis erat illicitum. Nam dato pluralitas vxorum sit contra ius naturę, non tamen est contra prima pręcepta iuris naturę, sed est de secūdis pręceptis, vt supra dictum ē, eo ꝙ per pluralitatem vxorum non tollitur finis matrimonij principalis, qui est prolis, immò adiuuatur, licet. 2. impediatur, sed sic est ꝙ illa quę sunt isto modo de iure naturę nō habent vim obligandi: nisi fuerint aliqua lege præcepta, & declarata, vel consuetudine recepta, vt diximus ex Cicerone, & ex sententia S. Tho. & aliorum doctorum. Cùm ergo in statu legis naturę nulla lege esset interdicta vxorum pluralitas: quia nulla lex tunc erat: sequitur nullum fuisse peccatū. Et sic ait B. p. Aug. B vt supra citauimus, ꝙ qui plures capiebant vxores tunc: non peccabant: quia non faciebant contra pręceptum aliquod. Quód fuerit tunc in vsu patet: quia Labam gentilis dedit Iacob filias duas vnam post aliam, & tamen si non esset consuetudo apud gentiles tunc plures habere vxores, nullo modo daret vni viro simul. Et clarius patet. Nam idem Labam petiuit a Iacob, ꝙ viuentibus filiabus, non superduceret alias vxores, quas simul haberet, & iurauit Iacob se adimpleturum. Attamen, si non esset consuetudo, nunꝗ Labam exigisset iuramentum a Iacob.

P. cōclu. Ratio. Vide Tyraquel. l. 7. cōnu. nume. 15. Sueto. capi 52. Tripar. li 8. ca. 11. Paulus diaconus li. 11. Budeus d aße. li. 4. & arrianus lib. 6 S. tho. d 33. q. p. ad prim 12. q 94 Gene. 29 Gene. 31.

¶ Tamen posset quis calumniari hanc probationem: quia potuit esse hoc faceret Labam: quia consuetudo erat apud fideles illius temporis plures ducere. Obiectio.

¶ Ita est. Sed si apud ipsos gentiles non esset consuetudo: non daret vtramꝙ filiam, tanꝗ non approbans quod ipsi gentiles nō habebant in vsu. Ergo postꝗ dedit grato animo, & illis sponsionibus: videtur consuetum apud eos. Et quicquid sit de ratione, veritas tamen est sic fuisse in vsu: vt cōstat ex omnibus historijs antiquorum.

Solutio Vi. Tyraquel. l. 7. cōnu. nu. 15.

2. ratio. ¶ 2. Si esset gentilibus tempore legis naturę illicitum plures A habere vxores: ideó esset: quia irrationabile videtur plures habere, sed nõ ob hoc Nã erat rõnabilis causa accipiẽdi plures vxores. Ergo non erat irrationabile: quia naturale desiderium est in homine ad conseruationem speciei per propagationem. Cùm ergo contingeret ꝙ vna esset sterilis, rationabile erat aliam recipere, immò dato non esset sterilis: vt magis species conseruaret̃, & melius.

2. conclu. ¶ Infideles gentiles tempore legis scriptę ante aduẽtum Christi plures admittendo vxores in matrimonio non peccabant, etiã absq̃ omni dispensatione exteriori, vel ĩteriori. Probatur. Si tũc

Ratio. gentiles peccarent plures accipiendo vxores, debebat eis aliquo modo constare, vel per legem naturalem insitam in cordibus, vel

Ad 10. p. per scriptam, vel per consuetudinem approbatam habentem vi legis. At, nullo modo istorum infidelibus constauit illicitum. Ergo non peccabant plures accipiendo. Primo. Non erat eis notum per legem naturę: quia cùm ista pluralitas sit de secundis præceptis B

S. Tho. d. 33. q. pri. ad. pri. iuris naturæ, nõ sũt ꝑ se nota, & sic debẽt fieri nota aliũdé, sed nõ fuerũt nota. Neq̃ interius ꝑ rationẽ: qa (vt sup̃ diximus) aliq̃ rõ erat interius mouens ad hoc ꝙ liceret plures habere vxores: quia ad plura videtur esse vtile plures habere vxores, & non videtur sapientibus adhuc malam esse pluralitatem vxorum. Ergo non potuit per hoc ipsis gentilibus constare malum esse. Neq̃ per legẽ scriptam: quia nulla lex fuit scripta, quę ad eos dirigeretur. Nã lex vetus solùm ad Iudeos directa, & eos solùm obligabat, & non

S. Tho. 12 q. 89. a. 5. Abul. exo 30. q. 15. populum gẽtilem, exceptis in illis quæ erãt de iure naturæ. Immò dato lex illa vetus ad ipsos infideles gentiles dirigeretur (quod non est concedendum) non per ipsam poterat constare illicitum esse plures accipere vxores, immò potius cognoscere poterãt eis licere, vt supra declarauimus Sequitur ꝙ non potuit eis manifestum fieri esse illicitum per legem veterem. Item. Neq̃ potuit cognosci per consuetudinem approbatam habentem vim legis: quia non erat talis consuetudo, neq̃ apud ipsos gentiles, immó

po

A potius erat cõtraria de habendo plures vxores. Neq; erat consuetudo apud fideles Hebreos, qui tunc erãt: quia etiã apud eos erat pluralitas vxorum. Ergo cũ nullo modo eis constare poterat esse peccatum plures habere vxores: plures recipiendo non peccabãt. Implicat enim dicere aliquem in aliquo peccare, & q nullo modo possit ei constare peccatum.

¶ Et q licuerit eis etiam absq; aliqua dispensatione probatur: quia non legitur q facta sit cum eis talis dispẽsatio expressa vel interior, & tñ licité habebant plures vxores.

¶ Item: quia dispensatio, vel reuelatio est ad faciendum actum legitimum, quando ius cõmune, siue naturale, siue diuinũ, aut positiuum est in contrarium, sed nullo iure vetita fuit pluralitas vxorum, nec consuetudine receptum, ergo non fuit opus dispensatione.

¶ 2. Dispensatio solet fieri particulariter ad aliquos, & non 2. ratio.
B ad omnes (hoc enim sonat nomen dispensationis) sed tunc temporis licuit, & ipsis Hebreis omnibus, & ipsis gentibus plures habere vxores: vt probatum est. Ergo sequitur q nulla de hoc fuit facta dispensatio.

¶ Vltimo probatur conclusio ex supradictis. Quicquid con- 3. ratio.
cessum, vel permissum est Iudeis per legem, id factum creditur: qa erat in vsu apud gentes: sicut de repudio loquebamur. Licitũ quippé fuit Iudeis repudiare per legem: quia licitum fuit infidelibus per consuetudinem. Sequitur ergo q cúm pluralitas vxorum vi- Abulen.
deatur quędam concessio facta pro tempore illo, quandoquidem Mathe.
postea reuocata est, & apud Hebreos determinauimus licitam 19. q. 34.
fuisse per legem, q etiam fuit licita apud infideles secundum suã p. regum.
consuetudinem. Sic Do. Abule: super Math. 8. q. 26.

¶ Capiendo dispensationem impropriè, pro eo quod ẽ quodã 3. conclu.
iudicium rationis: id licere iudicantis pro tempore, non licuit habere plures vxores sine tali dispensatione. Patet. Sicut diximus Ratio.
de Hebreis: quia rationabile iudicabant plures accipere ad procreationem prolis, & tanq̃ dispensatio quędam erat: quia per illam

illam rationabilem causam honestum reddebatur, quod non esset ea seclusa. Et sic possunt intelligi doctores dicentes nunquam licuisse plures habere vxores absque dispensatione. Et ad. ca. Gaudemus oportet respondere sicut diximus supra, vel quod non est illa determinatio, sed quędam sententia, contra quam licet opinari. Vel intelligitur, quod nō licuit absque dispensatione, capiendo dispensationem isto modo dicto. Et hoc est modestè loqui, licèt do. Abulē. aperte dicat Innocentium in illo dicto errasse: quia fuit error in cognitione veritatis, in qua preferendus August. vel Hiero. Nec dictum eius ibi fuit determinatio, sed assertio, cui non est necessario standum, quia nō vt Pontifex, sed vt hō protulit illā. A

Abulen. p. regum 8. q. 202

¶ Infideles gentiles qui nunc sunt post legem Euāgelicam, de qua nullam habuerunt notitiam, habendo plures vxores non peccant: sicut neque ante legem Euangelicam. Si isti tales pagani infideles peccarent modò contrahendo cum pluribus: esset solùm quia faciunt contra legem Euangelicam, in qua prohibita est vxorū pluralitas, quam omnes per vniuersum mundum recipere tenent̄ sed non propter hoc peccāt. Nam ad hoc quod aliqua lex obliget sub culpa: non sufficit quòd lata fuerit ab habente authoritatem, & p potentē obligare, sed est vna conditio necessaria quod sit promulgata Patet dis. 4. in dcretis. Leges instituūtur, cū pmulgantur vt egregiè (more solito) doctor. S. probat. Sequitur ergo quod data sit lex Christi lata: transgredientes nullo modo peccant: quibus nunquàm fuit promulgata, licèt lex habeat vim legis. B

4. conclu. p. ratio. Math. 19 S. Thom. 12. q. 90. ar. vlti.

¶ Pręterea. Data lege Christi, per quam abolita est lex vetus, & mortificata omnia legis veteris ceremonialia, Iudeum obseruantem legem suam ante Euangelij promulgationem sufficientem, & eius notitiam excusamus, & non ob aliud: nisi quia nōdū ei fuerat lex Euangelica promulgata, per quā lex vetus fuit abrogata, & omnia ceremonialia destructa. Ergo a simili. Infidelis seruans suam antiquam consuetudinem plures ducēdo vxores excusabitur a peccato: si nō habuerit notitiā legis Christi id prohibentis.

2. ratio. S. Thom. 12. q. 103 a. 3. & 4 Theolo. in. 4. d. 3. d cessati. legalium Adria. q. p. in. 4.

¶ Pro

A ¶ Probabile est valde, gentiles qui nunc sunt, ad quos notitia legis Christi peruenit, quod si vtantur pluribus vxoribus in matrimonio non desiderio libidinis explendę, sed procreandę prolis, dato mortaliter peccent, non suscipiendo legem Christi, non tamen peccant ex hoc quod plures accipiant in matrimonio. Hęc conclusio est omnino similis illi, quam supra posuimus loquentes de repudio. Et probatur illis eisdem rationibus. Certum est quod tenentur non habere plures vxores, postquam legem Christi audierunt illud reprobantem. Sed tamē non tenentur sub speciali pręcepto, neque propter illud damnabuntur, sed damnabuntur quia non recipiunt legem Christi, quam tenentur recipere. Ex pressé hanc conclusionem tenet Do. Abulen. super Math. 5. conclu. Abulen. math. 18. q. 90. & 19. q. 35.

¶ Licét verum sit in statu legis naturę, & legis scriptę licuis se tam fidelibus, quam infidelibus, plures habere vxores sine dispensatione proprié dicta, tamen in nullo tempore licuit mulieri plures habere maritos. Quod ē cōtra prima pręcepta iuris naturę nunquam licuit, neque licere potest, sed habere vnam vxorē plures viros est directé contra prima pręcepta iuris naturæ, ergo nunquam licuit. Primum patet, vt superius dicebamus: quia talia repugnātia sic primis principijs sunt de se mala, & nota ab omnibus vt talia, ob id sic apud omnes reputata mala: quia ius naturale quod est de primis prīcipijs, & omne illud quod immediaté, & directé repugnat eis est idem apud omnes gentes. Reputant enim oēs malum alij lędere, alteri nocere. Omnes etiam nationes intelligunt malum, occidere: quia contrariatur directé vitę hominum, & conseruationi, quod est de iure naturę primeuo, sed habere vnā fœminam plures maritos contrariatur primis pręceptis naturę. Nam (vt supra diximus) non solum dedit cuilibet rei inclinationem ad suum finem, sed cum hoc dedit virtutem, per quam possit peruenire in talem finem. Quaré omne illud quod tollit finem principalem intentum per naturam directé prohibitum est primis principijs iuris naturę. At, si vna fœmina plures habeat maritos tollitur directé finis principalis, quem intendit natura in matrimonio. Ergo omnino 6. conclu. Albertus mag. d. 33 ar. 3. B Ratio Gerson 2. p. in cō pen. theo. Lactā firmi. lib. 3. diui. insti. ca. 21. S. Thom. 12. q. 94. Vigue. c. 16. § . 7. ver. 12.

nino est prohibitum primo per naturam. Et sic cõtra prima præ- A
cepta iuris naturæ. Quod sic declaratur. Ingeniauit natura coi-
tum, & diuina voluntas sic declarauit, & sic dictauit ratio
humana: vt per eum fiat generatio, & conseruatio speciei secun-
dum successionem indiuiduorum, sed si mulier vna plures ha-
beat viros impeditur talis generatio. Experientia quippe cõstat
mulierem quę a pluribus viris successiué statim ab alio post alium
cognoscitur non concipere: sicut patet in meretricibus, quę publi-
cę expositę a pluribus cognoscunt. Quód si contingat ꝙ diuersis
Mulier q̃ a pluribus cognoscitur nõ concipit. temporibus, & per interuallum temporis vna fœmina a pluribus
cognoscatur, conciperet fœmina illa de vno, sed postea ipsa p̃-
gnãte non poßet de alio concipere. Et sic respectu illius viri tolle-
retur directé finis principalis matrimonij. Nam communiter fac-
ta conceptione mulieris clauditur orificium matricis: ita vt póst
semen nõ poßit peruenire ad locum aptum generationi. Ob quod
non potest denuó concipere, licét aliquando contingat ꝙ postq̃ se-
mel cõcepit, denuo cõcipiat, vel quia orificium matricis nõ mãsit B
clausum, vel quia aperitur ingenti ardore libidinis: vt ait Soli-
Solinus. nus de mirabilibus mundi dicens, ꝙ mulier vna peperit Herculem
& Hisiclem fratrem suum, quos diuersis temporibus peperit, sed
tamen: quia hęc raró contingunt, ob id seclusa sunt a lege. Sequi-
tur ergo quód cúm prolis tollatur, si vna fœmina plures ha-
beat maritos, siue a multis cognoscatur, siue interuallo, siue cum
S. Tho. 12 q. 94. interuallo temporis, ꝙ habere plures viros vnam fœminam est
illicitum omnino, & repgnans directé iuri naturali primeuo, qđ
est idem apud omnes. Et in tantum hoc est verum, ꝙ nusq̃ apud
barbaros id fuerit repertum. Licét enim aliqua sit gens, quę non
vtitur matrimonio: vt Garamantæ, & alię gentes barbarę, vt re-
Tyraquel fert Solinus. De quo Tyraquelus de legibus cõnubi. l. 7. nu. 38. Nul-
la tamen gens vnq̃ fuit, quę matrimonio vtens permißerit eidem
mulieri plures habere viros, licét conceßerit, vnum virum plures
habere mulieres: quia vnus vir sufficere potest pluribus fœcũdan-
dis succeßiué, & sic non tollitur gen[illegible]io prolis, quę tamen tollitur

si

A si vna fœmina plures habeat maritos. Est bonum argumentum, ꝙ hoc nullo modo liceat, quandoquidem in isto nouo orbe non inuentum vnam fœminam plures habuisse viros, cúm vnus vir plures haberet fœminas, immó reperi apud istos tempore infidelitatis maximê detestaße hoc, in tantum vt si fœminam quam habebant vt vxorem, vel concubinam inuenissent alteri iunctam, etiã si eßet alicui consanguineo, vel viri, vel fœminę, ob hoc solũ odio concepto repudiasse quám facile. Itaq; nullo modo vir compatiebatur secum alium virum ad eandem fœminam, cúm tamen fœminę plures inter se optimé vnum sustinerent virum, quod ꝓbat primum iure naturę illicitum, & sic notum: vt apud omnes seruaretur.

¶ Pręterea. Eandem mulierem plures habere maritos repugnat etiam paci. Vir enim & vxor non solúm coniunguntur propter cõmunicationem naturalem ad prolem, vt Aristo. dicit, sed etiam iunguntur ad cõmunicationem iconomicam. i. ad conseruationem indiuidui, per hoc ꝙ quędam sunt neceßaria proli, quę sũt adaptata fœminę, quę vir non potest operari. Et é conuerso similiter. Ob id ista cõiunctio est naturalis, a natura inuenta. Et ad hoc necessarium est pax, quę consistit in bona habitudine rectoris ad subditos. Rector autem iconomicę vir est. Subditi veró: vxor & filij. Si tamen plures viri essẽt vnius fœminę, essent plures rectores in vna familia, & ęquales, quod neq; ratio, neq; natura patitur. Omnis .n. potestas cõsortem recusat. Sic ait Poeta. Nulla fides regni socijs, omnis alta potestas impatiens consortis erit. Et sic pax impideretur. Similiter quia vbi multi viri, & diuersa capita, diuersa iuditia. Et sic contraria pręciperent. Vndé necessaria eßet lis, & destructio familię, & per consequens destructio politię, quę constat ex pluribus familijs.

2. ratio. Aris. I ri. poli. c. 3. et 8. ethi. capi. 12. Supra, p. p. ar p. 12. metaphi. Lucanus.

B

¶ Item quia ipsi subditi nescirent cui obediendum esset, si contraria illi viri mandarent, cúm eßent ęquales in potestate. Nemo enim potest duobus dominis seruire. Cúm ergo ita sit ꝙ p virorum multitudinem vni fœminę concessę omnino iconomicus

Mat. 7.

Status

ſtatus tollatur,& operum communicatio naturalis fœminę, & A viro: fatendum eſt illicitum eſſe: feminam vnam plures viros habere. Non ſic tamen repugnat vnum virum plures fœminas: qa dato ita ſit diſcordia inter ipſas fœminas: quia tñ vnus eſt rector poteſt adhuc iconomica conſeruari familia per imperium illius, qui dominatur toti familię. Repugnat igitur regimini naturæ (quod eſt optimũ) in quo vnicus eſt rector, vt refert Ariſto. 12. Methaphiſi. plures vnam habere viros.

Aris. 12. Methaphi

3. ratio.

¶ Natura ipſa inclinans ad matrimonium, ſecundum rectã rationem dictat coniunctionem maris & fœminæ fieri non ad libidinem, non ad delectationem, ſed ad generationem, immô illi actui natura dedit delectationem: vt ſic alecti, & atracti homines coniungerentur ad generationem, quę neceſſaria erat ad conſeruationem ſpeciei. Cûm ergo vnus vir iunctus eſt vni fœminæ, quę poteſt cõcipere ab illo vnico viro, ſi ipſa fœmina aliũ recipiat directê repugnat ipſi naturę. Ergo illicitũ eſt fœminę plures habere viros: quia ſi accipit aliũ propter prolẽ, fruſtra accipit: quia alium habet, qui ſufficit. Et ſic contra naturam ſi id faciat ad libidinem explendam in coitu. Etiam repugnat fini ipſius naturæ, quę coitum non quęrit propter delectationem, ſed ad generationem. Quôd ſi poſſet eſſe generatio ſine tali cõmixtione, non permitteret illam. Sequitur ergo nullo modo licere alicui fœminę plures habere viros. Si tamen vnus vir plures habeat fœminas nihil horum ſequitur, cûm prolis amplius ſequatur ex multis fœminis, q̃ ex vna. B

4. ¶ 4. Nam conceſſo q̃ vna femina plures haberet maritos: ſeq̃retur turbatio, & euerſio, non ſolùm iconomicę, ſed politicę cõmunitatis, Non quidem (vt ſupra diximus in. 2. ratione) ſolùm qa plures eſſent qui imperarent, ſed alia ratione. ſ. propter exactionem debiti. Nam vbi plures eſſent viri, & ſola vna mulier, peterent debitum plures ſimul, & cûm non poſſet õnibus ſatisfieri: neceſſario eſſet contentio inter ipſos viros, & ſic reipublicę pax tolleretur: ſicut ſolent duo tauri adinuicem ſuper eandem fœmellã

Couarru. 2.p. epito. c.7.§.3.

conten

A contendere. Amor enim libidinosus fortius inest in hominibus: qa cognoscunt quod amant, & in tantum crescit: vt absorbeat ratio nem, vt fatetur Aristo. & experientia testatur: vt amantes ve lut fatuos interdum iudicemus, eo q amore inflamati: per ignem, vel aquam non timent ingredi, dunmodô compotes fiant deside rij. Vndê ait Boecius, de consola. Tanta est amoris viuacitas, & vulnerati potentia, q non iniustè eum antiqua gētilitas vngulas, & ardentes faces habere dixerit. Ex inordinato amore virorū super vnam fœminam neceßario sequeretur bellum, & odia, & alia mala, sed hoc naturę intentioni repugnat, quę vult hominū pacificam conuersationem in politia, ergo est illicitum plures ha bere viros vnam mulierem. Neq̃ sequitur tale inconueniens si vnus vir plures habeat fęminas: quia licét plures simul debitum exigant a viro, cúm vir sit caput mulieris, & rector (teste Pau lo) vnus vir poterit imperare mulieribus, & eorum inordinatum

Arist. 7. ethi. ca. 3. S. tho. 22 q. 15. ar. 3. Boecius. li bro. 3. S. Tho. 12 q. 26. a. 4 Paulus. p. corin. 11.

B affectum moderari, & pacem componere inter ipsas fœminas li tigantes, quod non poßent viri inter se: quia vnus non preeßet al teri. Set posset vnus vir vbi plures essent fœminę componere cū eis, & conuenire, quãnto tempore vni deberet satisfacere, & quā to alteri. Et sic ipsę fœminę inter se quāto, & quali tempore vna habebit, & quanto, & quali alia eundem virum: vt Iacob fecisse creditur cum quatuor mulieribus, quas habuit. Vndé quando ve nerat tempus accedendi ad vnam: non accedebat ad aliā. Quód si illa cum qua debebat manere vellet ius suum vendere alteri: po terat. Patet in. Gene. vbi cúm esset tempus, quo Iacob manere debebat apud Rachelem reddendo debitum, & Rachel rogasset Lyā vt daret ei de mandragorijs filij eius Ruben, quas de agro tulerat: dixit ei Lya, parū tibi videtur, q prerripueris mihi vi rum meum: nisi & Mandragoras filij mei tuleris? Dixitq̃ ei Ra chel. Dormiat tecum hac nocte pro mandragorijs filij tui, cúmq̃ vtraq̃ huic pacto consensisset: egressa est Lya in occursum Ia cob reuertentis de agro ad vesperam. Ad me (inquit) intrabis: quia mercede cōduxi te pro mandragorijs filij mei. Quaré patet

Gene. 30. Gene. 30.

ꝙ si multitudo virorũ cõcederetur vni fœminę: eßet abominatio ipsius fœminę. Et tandem multa incõmoda sequerentur. Ob quod tanꝗ̃ illicitum tenendum, & directẽ contra naturam. Et sic apũd nullam gentẽ inuenimus consuetum, neq; legem datã de illo. Hęc latius dicta sunt ꝙ̃ neceßitas expostulat, t ñ oĩbus debitores sumus. A

Obiectio. Plato. Aris. 2. poli. cap. p. & 2. ¶ Sed tamen contra istam conclusionem est argumentũ: quia vt concluditur ex Socratis, & Platonis politia (vt refert Aristo) licuit alicui mulieri plures habere viros. Ergo non sic illicitũ vt conclusio dicit, quandoquidem non est idem apud omnes.

Solutio. ¶ Rx nõ eße cõtra cõclusionẽ quód statutũ est in illa politia. Nam nos dicimus ꝙ in matrimonio non est licitum vni mulieri plures habere viros, sed absꝗ̃ matrimonio est meretriciũ, & cõstat eße etiam illicitum, de quo non loquimur. Et sic dato in politia Socratis, & Platonis plures essent viri vnius fœminæ. nõ erat quia esset matrimonium. Nam ibi erat etiam vxorum cõmunitas, qua existente, nullum est matrimonium: sicut neꝗ̃ inter pecora. B Oportet enim ad rationem matrimonij ꝙ sit certi viri ad certam fœminam, & ob id mutua cohabitatio ad prolem procreandã, sed vbi cõmunitas vxorum: non est talis cohabitatio diuturna, immo solæ fœminæ creabant filios: quia nullus vir cognoscebat filium suum: quia erant vxores comunes. Intentio enim Socratis, & Platonis erat, per talem politiã facere vt quilibet omnes minores putaret filios proprios, & oẽs maiores putaret patres: vt sic ad comunẽ amorẽ allicerẽtur, vt dicitur. 2. politicorũ.

Lactan. li 3. diui. ins. ca. 21.

Politia Socratis & Plato. Zenõis, Chrisippi. & Diogenis. Aris. 2. pol. ca. p. & 2. ¶ Item. In matrimonio debet esse operum cõmunicatio, sed ibi non erat: quia quęlibet mulier in tali politia pertinebat ad omnes viros illius politię. Debebant ergo opera comunicare cum omnibus, vel cũ nullo, sed nõ poterat cũ omnibus, ergo cum nullo. Itẽ: quia per talem politiam tollebatur proprietas possessionum, sed sicut vxores cõmunes, ita & poßessa omnia cõmunia efficiebant, ob quod non erat matrimonium.

¶ Item. Neꝗ̃ erat cohabitatio: quia sic quęlibet mulier deberet cohabitare omnibus viris totius vrbis, quod repugnat. Et sic

pa

A patet ibidem non fuiße matrimonium, & per consequens nõ est cõ Alex. ab
tra conclusionẽ. Nã nos diximus in matrimonio omnino illicitã Alex. li. 4
esse pluralitatem virorum simul cum vna femella. Detestanda Genialiũ
ergo est Platonis, Zenonis, Diogenis, & Crißippi res pu. vbi die. ca. p.
vxorum cõmunitas, quámuis ex catholicis Beßario cardinalis. Tyra. l.
4. lib. operis aduersus calũniatores Platonis ausus sit defendere, 7. connu.
non tamẽ in defensione recedit a fide, sed in bonam interpretatur nu. 38 &
& adducit partem. 39.

¶ ARTICVLVS 18.
An cum pluribus sit matrimonium.

DAto ita eßet ꝙ vnus vir plures haberet fœminas tam apud fideles, ꝙ̃ apud infideles gentiles. Vtrũ fuit verum matrimonium cum omnibus illis. Vel vtrum vna sola existente vxore, si aliam admittebant excusabantur a peccato cum ea cõmiscendo
B se, licét nõ esset veré vxor sicut prima. Et quidem loqui possumus vel ante omnem legem scriptam, vel post legem veterem ante nouam, vel póst legem Euangelicam datam circa infideles, qui modo sunt: quia si verum matrimonium modo est inter infideles cum omnibus: sequitur ꝙ si conuertatur deberet habere quam voluerit ex eis vnam, vel saltim ꝙ post mortem primę 2. habebit neceßario sine nouo consensu, velit, nolit, etiam si eam tempore infidelitatis acceperit, viuente prima.

¶ Tam fideles, ꝙ̃ infideles tempore legis naturæ, & similiter p. conclu.
tempore legis scriptę plures ducentes vxores, mutuo consensu cũ
omnibus, verum erat matrimonium, & omnes erãt verę, & legiti Ratio. p.
mę vxores sicut prima. Probatꝰ primo authoritate scripturę, sic
vocantis eas vxores, quę si non eßent verę vxores, non sic nomi- Gene. 16.
narentur, sed concubinę. Nam Abrahã post Sarrã habuit Agar
& vocatur vxor, quando dicitur sic. Cúmq; illi acquiesceret de
pręcanti, tulit Agar Egyptiam ancillam suam, & dedit illã vi Gene. 16.

ro suo vxorem. Et de Cethrura dicitur: Abraham aliam duxit A vxorem nomine Cethrura. De alijs etiam expressum est etiam tẽ pore legis naturę, & tẽpore legis scriptę. Ergo verê vxores erãt quandoquidem scriptura (quę errare non potest) sic refert.

2. ratio. ¶ 2. Omnes illi patres veteris testamenti, & omnes gentiles ã te Christi aduentum excusantur a peccato habendo plures vxores, etiam seclusa dispensatione, vt supra determinatum ẽ, sed nõ poterant aliquo modo, si nõ fuissent omnes tales verę vxores: qa accedere ad non suam nunq̃ licuit, neq̃ in lege naturæ, neq̃ scripturæ. Semper enim fornicarius concubitus fuit damnatus de le

Paul9 ad gala 5. ge naturæ, vt probatur ex B. Paulo dicente ad Gala. Manifesta sunt autem opera carnis, inter quæ dicit fornicationem simplicẽ

Supple. d. 33. q. 1. ar. 3. Si manifesta, ergo nunq̃ fuerũt ignorata vt excusarẽt, saltim ꝓ illo tempore legis naturæ, vbi ratio nõ tantum deprauata erat, sicut postea successu temporis. Etiamsi concederemus ignorari potuisse a gẽtilibus esse peccatum: nõ deberemus concedere a san B ctis patribus fuisse nescitum. Immó dato fuisset ignoratum, non ob hoc licitum esset accedere ad aliam pręter suam vxorem vnã propriam, sed excusamus omnes a peccato, & pręter hoc dicimus licité habuisse tunc plures vxores, ergo veré erant vxores.

3. ratio. ¶ 3. Si tales nõ essent verę vxores: ergo erant cõcubinę cõiunctę extra fedus matrimonij, sed ĩ nullo tpe, & ĩ nullo statu licuit accedere ad concubinam, non solúm absq̃ dispensatione, & absq̃ lege, sed etiam si Deus dispensasset: non posset bene fieri q̃ quis accedendo ad nõ suã nõ peccet. Nam cúm ista sint intrinsicé mala: nullo modo possunt bene fieri. Verum est q̃ posset Deus alicui pręcipere accedere ad non suam, & tunc nullum esset peccatum: si

Ose. p. cut dictum fuit Osæ. Accede ad fornicariam. Sed tũc illa esset illius: quia superior omnium dominus poterat obligare etiam inuitos, & nullum esset peccatum: sicut in illis qui voluntarié iungun tur. Sed tamen q̃ ipsa manente nõ sua, liceat absq̃ peccato accedere ad eam: nullo modo potest fieri: quia implicat. Neq̃ Deus id per dispensationem facere posset. Nam decalogi pręcepta pro

prié

A prié loq̃ndo indispensabilia sũt. Cũ ergo tales habẽtes illas plures excusarentur: sequitur ꝙ erant vxores. Et probatur ꝙ nunq̃ licuerit sic ad alienam accedere, immó de lege naturę fuerit illicitum habere concubinam. Nam illud dicitur esse contra naturam quod est contra finem quem natura intendit, sed ad concubinã accedere est huiusmodi: quia coitus ordinatus est (vt nos suprá diximus) ad generationem. Et ob hoc dedit delectationem illi actui. Et non intendit natura delectationem ipsam tanq̃ finem in coitu, sed intendit generationem, ad quam tanq̃ mediũ ordinat delectationem, sed qui coitum ipsum propter delectationem quærit. i. & principaliter: facit contra finem naturę. Cúm ergo qui accedit ad concubinam sic se habeat ꝙ coitum propter delectationẽ exerceat: sequitur talem agere contra naturam, & peccare, etiã seclusa omni lege scripta. S. Thom. 12. q. 100 ar. 8. Accedere ad concubinam sẽp fuit illicitũ.

¶ Est etiam illicitum: quia cõtra bonum prolis. Nã dato ꝓlis B sit in cõcubinatu, nõ tamẽ poterit sufficienter educari, et instrui cũ sit necessarium multum tẽpus, & non sufficiat ad id sola fœmina, vel solus vir. Necessarium ergo est maneant vterq̃ obligati aliquo vinculo ad operum cõmunicationem propter bonum prolis, sed qui habent concubinam, non sunt astricti aliquo vinculo ad mutuo manendum, ergo est contra naturale ius ad concubinã accedere. Cúm ergo illi viri tam in lege naturæ, q̃ in lege scripta fuerint a peccato excusati habendo plures, necesse est dicere illas veré fuisse vxores, precipué quia sine dispensatione habuerũt.

¶ Nec valet hic dicere fuisse excusatos gentiles habendo plures, licét non essent verę vxores, eo ꝙ nullum putabant peccatum concubinatum, sicut nec fornicationem simplicem: quia nulli fiebat propter hoc iniuria, siquidem in gentilibus ofuscata fuit rõ pp contrariam consuetudinem: quia in omnibus gentibus, & in omni tempore fornicatio fuit in consuetudine, & nulla lex eam probibuerat. Ea veró ad quę quis assuetus est, bona sibi videntur quia sunt ei quasi naturalia propter consuetudinem, quę est altera natura. Et propter eorum superbiam obscuratũ est cor eorũ: Instantia. Aris. de me. & re mi. ca. 2. & 7. ethi. c. 10.

quia

quia cùm cognouißent Deum, non vt Deum glorificauerunt. Ob A
A.I Ro.1 hoc tamen non sunt excusabiles. Et dato concederetur in gentili bus istam ignorantiam poße contingere, nullomodo poßet dici de sanctis patribus veteris testamenti iustis, & bonis. Cùm ergo tam isti, quàm illi omnes excusentur plures habendo vxores: sequitur om nes illas quę coniungebantur mutuo consensu, & affectu, fuisse ve ras vxores.

4. ratio. efficax. Supra. p. p. ar. 2. ¶ Vltima ratio. Matrimonium constat eße vbi est consensus mutuus expressus inter legitimas personas, sed quãdo q vnam ha bebat vxorem: aliam ducebat cum tali consensu mutuo, erat con sensus mutuus inter personas legitimas, ergo erat matrimonium. Probatur quod esset inter personas legitimas. Nam personas ali quas eße illegitimas debet constare, vel per legem naturę, vel per legem scriptam humanam, vel diuinam, vel per consuetudinẽ ha bentem vim legis. Alióqui, omnes sunt personę legitimæ masculus B
& fœmina, sed quia aliam habebat vxorem non erat illegitima persona ad contrahendum cum. 2. ergo veré contrahebat: quia si eßet illegitima persona: constaret, vel lege naturę, sed ipsa lege naturę non constabat vnum virum vxorem habentem non posse aliam ducere, cùm natura ad id inclinaßet, vt supra diximus. Ne que erat illegitima per legem scriptam. Non per diuinam toto illo tempore ante Christi aduentum: quia nunquam expręßum fuit virũ habentem vxorem non poße aliam ducere, immò potius contrari um. Nec fuit lege humana: quia nullibi reperitur pręceptum. Neque consuetudine: quia potius erat in contrarium: vt habens vnã vxo rem, aliam duceret in matrimonium: vt constat. Sequitur ergo quod tales, quandoquidem erant legitimæ personæ masculus & fœmi na, poterant contrahere, & mutuo consensu contrahentes, verum erat matrimonium. Hęc cõclusio est cõtra Guillelmum Parisien.

Contra Guilel. Parisien. qui in suo de fide & legibus, & in suo sacramentali dicit, quod nec li citum est nunc, neque vnquam licuit vni viro simul habere duas vxo res, aut plures. Et omnes qui leguntur simul habuiße: non nisi vnã veram habuerunt vxorem. Itaque cęterę omnes fuerunt concubi

næ

A næ. Póst tamē temperat sententiam, & dat intelligere quód illis sanctis patribus licuit ob dispensationem, & gentilibus videtur negare.

¶ Post legem Euangelicam datam a Christo, infideles gentiles, siue Iudei, dato etiam nihil audiuerint de lege Christi reprobante pluralitatem vxorum, si post primam, aliam sibi matrimonialiter copulent: nullū ē matrimoniū, sed solúm cum prima. Probatur. Consensus mutuus non sufficit ad matrimonium si non sit inter legitimas psonas, sed qui vnā duxit vxorē post Christi aduentum ducens aliā: est illegitimus ad cōtrahēdum matrimonium cum alia. Ergo etiam si adsit cōsensus: nullum est matrimo. cum. 2. Manifestū est. n. requiri personas esse legitimas ad talem contractum. Et q fuerit ille talis qui habet vnam vxorem verā illegitimus ad. 2 capiendam, patet ex lege Christi, vbi dicitur solúm vnum vni adherere debere vxori, & nō multis. Quibus verbis veré instituit in matrimonio solúm vnam copulandam vxorem Et quód cum alia non est simul contrahendum. Cúm ergo Dominus Iesus vniuersalis legislator, & redemptor sic legem dederit de matrimonio: sequitur q quicquid actum sit cōtra istā legem inualidum erit. Nam si est inualidum quod fit inter duas personas illegitimatas ad matrimoniū ab Ecclesia. Et etiā si interueniat mutuus consensus, & omnia alia requisita ad matrimonium non tenet: quia personę sunt illegitimæ, quāto amplius verum est quod personæ a Deo illegitimatæ, etiamsi cum mutuo cōsensu contrahant: non veré contrahunt? At, sic est q qui primā habet veram vxorem inhabilis est ad accipiēdum. 2. ex lege Christi. Ergo si agat contra talem legem, cum prima, aliam. 2. ducendo, non est verum matrimonium.

2. conclu. Post legē euangelicā solum cum vna est matrimonium. Driedon de libertate christiana, li. p. cap. 18. Math. 19. Math. 19

¶ Dixi in conclusione, Et si ignorent legem Christi talem esse: sed suo modo: sicut olim id faciant. Nam dato ita sit, quód talis ignorantia legis Christi de vnitate vxoris excusare possit infideles plures accipiendo in matrimonio, & q non peccent, non tamē ignorantia ipsius legis potest facere vt contractus factus contra

legem

legẽ teneat: vt manifestũ est. Si duo cõsanguinei, vel affinis in.2. A
vel.3. gradu contrahant, ipsis ignorantibus talem consaguinitatem, vel ignorantibus legem esse ꝙ nullus intra.4. gradum ducat consanguineam, etiam si mutuo consensu, & omnibus alijs requisitis contrahant, etiam in facie Ecclesię, ꝙ̃ primo constiterit de impedimento separantur. Et dato excusentur a peccato, non tamen ignorantia potuit facere vt contractus teneret inter illegitimas personas, etiam si putaßent se legitimas. Si ergo sic est de lege humana canonica, quanto magis tenendum verum de lege diuina Euangelica?

2. Ratio. ¶ Probatur.2. ex expreßa determinatione Innocẽ.3. Extra de diuortijs, ca. Gaudemus, vbi dictum est, ꝙ infideles qui plures duxerunt vxores: si conuertantur, debeant solúm retinere primã etiam si eam repudiauerint antê, sed tamen si eßet quęlibet illarũ vera vxor, & cum qualibet ipsarum verum fuißet matrimoniũ: non magis compellendus ad habendum primam, ꝙ̃ secũdam, sed ad solam vnam, quam voluißet, vel ad nullam, vel ad omnes, sed B
non compellitur nisi ad primam redire. Signum ergo est certum, & firmum, inuiolabile solúm fuisse matrimoniũ cum prima post aduentum Christi. Nam & ibidem Pontifex suam determinatio
Math.19 nem fundat in dicto Math.19. Ergo sic tenendũ ꝙ post legẽ Euãgelicam datam vbicunq; sint ĩfideles, etiam qui nihil de lege Christi audiuerunt: si matrimonio vtantur, & plures accipiant vxores, solûm verum eße matrimonium cum prima, dummodó illam acceperit affectu maritali secundum consuetudinem suam, & nõ cũ aliq̃ aliarũ. Et sic si cõuertatur ad fidem, illam primam debet neceßario retinere, etiamsi repudiauerit eam.

Obiectio. ¶ Sed tamen dato ista.2. conclusio vera sit, & manifestê probata ex Ecclesię determinatione: manet scrupulus circa primam conclusionem, in qua dictum est, ante legem Euangelicam patres antiquos plures habuisse vxores, & ꝙ omnes erant verę vxores. Contra. Scriptura vocat eas concubinas, sed vxores concubinæ
Gene 25. non dicuntur, ergo non est verum omnes fuiße vxores. Et patet

in

A in.Gene. vbi Cethura,& Agar vocantur concubinę Abrahę,quas nos in.2.conclusione diximus vxores veras. Item dicitur de David ꝙ habuerit plures concubinas,quas nos diximus vxores. Ergo videtur non veras fuiße vxores,sed solúm primam. Alióqui quomodo concubinę nominarentur,pręcipué ꝙ nunꝗ prima vocata est concubina,sed vxor. 2. regū.5 p.parali.3

¶ Sed pro solutione huius obiectionis libet in pręsentiarū declarare quę scripta sunt ī legibus,& canonibus de cōcubina. Nā dicitur.34.d.c.Is qui. Et c.Christiano,ꝙ licet habere vnam tantum mulierem vxorem, vel concubinam. Sed nos determinavimus paulò ante ꝙ nullo modo licet concubinam habere, eo ꝙ sit directé contra legem naturę. Quomodo ergo hic habetur ꝙ liceat Hac de causa operepręcium erit scire,ne lector horum decretorum offendatur,quid per concubinam ibi sit intelligendum. Ob quod quęrimus. Notandū

B ¶ ARTICVLVS 19.

Vtrum liceat habere cōcubinam.

Concubina dupliciter accipitur. Vno modo pro illa quę accipitur sine affectu maritali, sed solúm ad explendam libidinem. Et tunc propriê dicitur concubina,a concubitu,& tales nunꝗ vocantur coniuges,sed solúm concubinę. Dupliciter concubina accipitur.

¶ 2.modo capitur pro ea quę accipitur ī matrimonio cum cōsensu expręßo vtriusq;,sed tamen circa eā non servantur omnes solemnitates legales consuetę. Exemplum est in legibus humanis. In auten. Vt liceat matri. Et Auie.§.Quia veró,ibi constitutum est,ꝙ ad hoc quód matrimonium ostendatur legitimum,& prolis sit legitima,est neceßariū ꝙ concurrant,ꝙ constituatur dos, & fiant instrumenta dotalia,aut fierent probationes coram iudicibus,vel sacramenta pręstarentur. Quibus concurrentibus iudicabatur fœmina tanꝗ vxor,& sic vocabatur. Sed istis defficientibus,licét affectu maritali,& expresso consensu caperetur: vocabatur

batur concubiua: quia non seruatę erant omnes ceremonię. Exempli gratia. Sicut apud Mexicanos solitum erat vt vna acciperetur cum illis consuetis apud eos solemnitatibus, & póst alia affectu maritali, sed tamen sine illis solemnitatibus. Necq̃ sumebatur ad imperandum in domo, sed ad seruiendum alteri, quę fuit aßũpta cum solemnitatibus. Et illa non vocabatur eodem nomine sicut et prima, sed .1. nomẽ retinebat vxoris, & .2. licét affectu maritali sumeretur, aliud sortiebatur nomen. Sic etiam concubina in iure vocabatur illa, quę licét fuerit aßumpta affectu maritali, sed tamẽ non cum omnibus solemnitatibus expręßis. Patet ex canonibus Apostolorum. c. Si quis. 33. d. Si quis post acceptum sacrũ baptisma. 2. nuptijs fuerit copulatus, aut concubinam habuerit, non potest fieri episcopus, nec sacerdos. Et hoc propter bigamiã: vt patet eadem. d. c. Ecce q in sacris. Et tamen bigamia non contrabitur in coitu fornicario: vt patet: quia non repellitur ab ordine qui plures habet cõcubinas, vel acceßit ad plures mulieres extra matrimoniũ. Seqtur ergo q ibi concubina neceßario sumitur ꝓ vxore. Sed qa nõ ẽ sumpta talibus solẽnitatibus: cõcubina dicit. A B

Apud mexicanos vna accipiebatur cum solẽnitate & alia absq̃ ea

2. ratio.

¶ Expręßius hęc patent. 34. d. §. Cõcubina autẽ. Concubina aũt hic ea intelligit, quę ceßãtibus legalibus instrumẽtis vnita est & cõiugali affectione ascisciẗ, hãc cõiugẽ facit affectus: cõcubinam veró lex nominat. Et ita secundum veritatem ea quę vocatur concubina vxor est. Vndé ibidem glo. cõcubinam. i. vxorem non solemniter ductam, si tamen mutuus consensus interuenit. Et causę quare (cúm vxor sit vera) cõcubina nominetur, & alia quę sumpta est cũ solẽnitatibus dicatur vxor, & nõ concubina ẽ: qa erãt differentię inter ipsas. Quarũ prima est. Nã vxores nunq̃ vocabanẗ cõcubinę, qđ est nomen dignitatis. Cõcubinę autẽ vocantur interdum vxores, interdũ concubinę, eo q tales aliquid habent vxorum. s. affectum coniugalem. Et ob hoc vocatur talis quę sine solemnitatibus, vxor. Aliud est in quo minor est vxore, & ob hoc vocatur cõcubina: sicut patet de Agar, et Cethrura, quas scriptura vocat vxores Abrahę. Et vocat concubinas eius in Gene.

Glo.

Differentia inter vxorem et concubinam cum tñ vtraq̃ eßet vxor

A ne. Exemplum est circa Mexicanos: qa illa quã accipiebant cũ omnibus solemnitatibus (vt fertur) erat ad hoc ꝙ filij succederẽt in bonis paternis, quę dicebatur ciguapilli, quod non sic erat de filijs aliarum, dato eas acciperent in vxores. Gene. 16. & 26.

¶ 2. differentia. In honorem. Nam secundum iura illę solùm ĩ vxores accipiebantur, quę erãt genere, & statu ęquales. Inęquales verò non accipiebantur, maximè mulieres corruptę, & obscuro loco natę, & quę sui corporis quęstum fecerunt, & ancillę, vel libertę. Sed mulieres ingenuę, pręcipuè si sũt nobiles, & honestę vitę & virgines in cõcubinas haberi nõ possunt: nisi testatione quadam: vt patet. ff. de concub. l. In concubinatum: vt videtur seruatum fuisse apud antiquos in veteri testamento, vt pòst dicemus. Et apud Mexicanos fuit in vsu: vt ęqualem in dignitate, & nobilem acciperent cum omnibus solemnitatibus vt vxorem, ad hoc ꝙ filij eius succederent, & seruam, vel libertam, vel obscuro natam loco acciperent vt vxorem, sed non illis solemnitatibus. Et sic non vocabatur eodem nomine, immò dato cum solemnitatibus acciperetur, si tamẽ obscuro loco nata: habebatur vt cõcubina. 2. discrimen.

B

¶ 3. discrimen inter vxorem, & concubinam erat quantum ad ius earum. Nam filij vxorum reputabantur legitimi, & succedebant patribus in bonis suis. Filij autem concubinarum non reputabantur legitimi, sed solùm naturales, vel spurij. Et ob istas differentias concubinę, & vxoris, differentia etiam erat in nominibus sed tamen vtraq; vxor erat. Et conueniebãt: quia in vtraq; erat consensus mutuus necessarius ad matrimonium De coniuge patet Extra de spon. c. Si inter. De concu. d. 34. §. Cõcub. & ibi Glossa. 3. distan. In quo cõueniebãt vxor et cõcubina.

¶ 2. conuenientia: quia vtraq; tractatur affectu cõiugali. Patet in allegato. §. concubina. 2. cõueni.

¶ 3. quia cum vtraq; est licitus concubitus. 34. d. c. Is qui: quia talis concubina habet locum vxoris, & nulla alia fœmina potest habere locum vxoris quãtum ad esse copulam licitã. Patet ibidẽ. 3. conue.

¶ 4. ꝙ in vtraq; seruatur idem numerus. Si vnica est coniux & vnica est cõcubina. Et si plures sunt vxores, & plures possũt 4. conue.

esse concubine. At, quia in veterilege poterat quis habere plures A
vxores, similiter & poterat quis habere plures concubinas, ad dubij solutionem respondentes dicimus.

p. conclu. Vigue. in suis theo. institu. ca. 16. §. 7. ver. 11. S. Tho. in additio. q. 65. ar. p. Albertus mag. d. 33 ar. 5.

¶ Capiendo concubinam proprié, primo modo, pro muliere coniuncta non affectu maritali, nullo tempore licuit habere cõcubinam, nec talis cõcubina vxor vocatur. Probatur ex supra dictis: quia habere concubinam est de directo contra ius naturale, cõtra bonum prolis: vt probauimus, ergo nullo modo licuit. Nec modo licet: quia id intrinsecê malum, nec põt aliquopacto benefieri, nec talis estq̃ vocatur vxor: quia vxor importat mulierem iunctam affectu maritali. Ergo vbi talis non fuit, non potest vxor dici. Et isto modo capiendo, Abraham, neq̃ Iacob, nec Dauid, neq̃ alij sancti, de quibus scriptura mentionem facit habuerunt concubinas.

2. conclu. Idem Vigueri. vbi supra.

Genesis. 16. & 25

¶ Capiendo concubinam largé. 2. modo pro muliere ducta affectu maritali, sed nõ cum illis solemnitatibus, cum quibus aliæ B
dicuntur vxores, hr̃e licuit omni tempore. Hîc concubinam vocamus, quando inferior genere, vel diuitijs ipso viro ẽ. Patet in lege naturæ. Habuit Abraham concubinam Agar. De quo habetur in gene. ꝙ acceperit Sarram in vxorem: quia ei equalis in statu. Et Agar in concubinã: quia ancilla erat, & inferioris conditionis, & tamen licuit Abrahe illam habere, vt constat. Et non est dubium sic alijs contigisse. Probatur ꝙ licuerit. Tales sunt verê vxores, vt constat: quia solùm defficit quedam solemnitas, ob quã solùm vocantur concubinæ, sed in omni tempore licuit vxorem habere, ergo & cõcubinam isto modo. Et probatur apertius. 34 d. cap. Is qui. Is qui non habet vxorem, & pro vxore concubinam habet: a cõmunione non repellatur, tantũ vt vnius mulieris, aut vxoris, aut concubinæ sit contentus Si ergo concubinam habens a cõmunione non repellitur, ergo eam licité habet, & non capiendo concubinam primo modo: quia esset peccatum mortale, ergo capiendo concubinam isto. 2. modo pro muliere coniuncta affectu maritali, sed vel quia inferioris conditionis, vel quia sine illis solem

A solemnitatibus traducta, vel quia sic traducta, vt filij ipsius non succedant in bonis patris. Ex istis patet clara responsio ad obiectionem contra conclusionem, quomodo ante legem Christi illi qui plures accipiebant vxores cum omnibus contrahebant. Quód autem fuerint dictę tales concubinæ. vt patet de Abraham, et Dauid, & alijs, non obstat quominus fuerint veræ vxores. Et sic interdum vocabantur, sed dicuntur concubinæ, non quia ad solum concubitum sumptę, sed quia vel inferiores erant genere: sicut Agar respectu Abrahæ, quę inferioris conditionis: quia ancilla. Et idē de Cethura. Vel quia filij talium nō debebant succedere in bonis patris. dicebantur concubinæ, tanq̄ vxores minus principales: sicut factum credimus in Abraham. Nam Sarræ filius Isaac: quia vxor erat: successit patri, & non Ysmael, qui erat filius Agar. Et ob id Agar concubina dicta est Abrahæ, cúm tamen vera esset vxor. Sicq̄ dixit Sarra ad Abraham. Eijce ancillam hanc, & filium eius, non enim hęres erit filius ancillæ cum B filio meo Isaac. Et sic dicitur in Gene. Dedit autē Abrahā omnia quę poßidebat Isaac, filijs autem concubinarum largitus est munera, & separauit eos ab Isaac filio suo dum adhuc viueret, & ita filij Agar, & Cethuræ in nullo succeßerūt patri: nisi quia aliqd legatū est eis, & non alia causa: nisi quia filij concubinarū.

Solutio obiectionis.

gene. 21. Gene. 16. & 25. Gene. 21 Paulus ad gala. 5. Gene. 25.

¶ Ecce habemus in aperto ex facto ipsius Abrahæ, quomodo illę quę vocabantur concubinæ: vxores erant. Et vocatę sunt tales concubinę, tanq̄ inferiores genere, vel diuitijs, vel quia filij ipsarum non deberent succedere ī hęreditate patris. Simili modo oportet notare quomodo in alijs locis vocentur ęedem vxores, q̄ & concubinę: vt certó cognoscamus nihilominus fuisse vxores. Et ex isto oportet similiter iudicare circa alios patres āte Christi aduentum. Expediret etiam iudicare tunc de gentilibus, si aliquas ignobiles ducerent, non cum talibus solemnitatibus, sed tamē affectu maritali: quia filij ipsarum non debebant succedere, vocabantur alio nomine q̄ vxor principalis. Sicut fertur in vsu fuisse apud Mexicanos, vt dictum est. Talis eßet illo tempore iudicanda

Petrus de Tarantasia in. 4. d. 33.

da pro vera vxore, sicut & principalis vxor. Hęc videntur sup- A
ta ex lege naturali, diuina, & canonica.

¶ ARTICVLVS. 20.
Quid est concubina secundum legem humanā ciuilem?

Ed adhuc oportet scire aliqd de concubina secū dum legem humanam, et ciuilem. Vtrum talis sit vxor: sicut diximus de concubinis, quas habuerunt sancti olim.

Nota. ¶ Pro solutione notandum, quód iura humana posuerunt plures concubinas posse haberi simul, licét non eßet idem ius succedendi filijs: sicut si cōcubina vna sola esset. Patet in autentica. Quibus modis naturales efficiuntur sui § Si quis autem. Et in. § . Si veró effusa. De quo sit conclusio.

Conclu. ¶ Capiendo concubinam sicut tales leges humanę ciuiles disponunt, nunq̄ licét habere, neq̄ talis est vera vxor. Patet: quia B
p. ratio. cōcedit plures habere, ergo nō capit cōcubinā p̄ vxore. Alióq liceret iā post legē Christi plures habere vxores, quod est falsū.

2. ratio. ¶ 2. Quia filios natos ex talibus vocāt iura illegitimos, sed q nascuntur ex licito concubitu: legitimi sunt: vt qui ex vxore nascuntur, ergo talem habere concubinam non licét, neq̄ talis est vera vxor. Et probatur q̄ talis non sit vera vxor. Nam secundū iura humana distinguntur concubina, & vxor ex parte personæ: quia quędam sunt fœminæ, quas in concubinas accipi non licet, sed in vxores. Et e contrario, sunt quędam mulieres, quas in concubinas accipi licet, sed non in vxores. De primo patet. Mulier nobilis, & virgo, aut ingenua, & ea quę est honestę vitę: non potest accipi in concubinam, sed in matrimonium. E contrario accipitur in concubinā, et non in vxorem. Ancilla, vel liberta, & mulier obscuro loco nata respectu viri nobilis, & quę fornicata fuit, & quęstum sui corporis fecit. Et generaliter illa cum qua stuprum non potest cōmitti. Similiter damnata de adulterio in

con-

A concubinā accipi potest, & non in vxorem. ff. de concubi. l. Quę in concubi. Et pręses prouintiæ potest accipere concubinam de prouintia quam administrat, eo. ti. l. Concubinam. Sed non potest accipere vxorem de illa prouintia quandiu administrat. ff. de ritu nuptiarum. l. Si quis. Et ita generaliter secundum ista iura illę quę interdicuntur vt sint vxores, conceduntur vt concubinę, & e contrario. Hoc apparet: quia si quis vellit mulierē ingenuam, & honestę vitę habere in concubinam, non licet: quia talis est, quę in vxorem haberi debeat. Vndé, si acceperit eam, incidet in crimē stupri, vel putabitur in vxorem habere. Si autem voluerit eam sine crimine habere in concubinam: oportet vt coram testibus dicat, ꝙ eam accipit in concubinam: & non in vxorem. Et sic excusabitur. ff. de concub. l. In concubinatu. Ex istis ergo apparet quomodo secundum ista iura humana concubinam habere licet. Quomodo etiam non est idem concubina, & vxor. Nam concubi- Corolla.
B na non accipitur affectu maritali. Nec est mirandum leges humanas ciuiles concubinam sic concedere: quia & meretricium cōcedūt: quia per leges humanas non omne malū prohibetur, sed lex humana permittit, vel concedit aliqua mala, quę si non permitterentur, eßent in maius malum reipublicę. Sicut nec pręcipit omnes actus virtutum, sed solúm qui ordinantur ad suum finem. s. cōseruationem politici boni. S. Thom 12. q. 96. ar. 3.

¶ Consequens est vt respondeamus ad obiectum superius ex canone, vbi dicebatur, ꝙ licet christiano vnam habere concubinam. Quomodo intelligi debet? Sine dubio consideratis superius dictis, solutio est in promptu. Ibi enim canon loquitur de concubina, quę vxor dicitur ad sensum supra dictū, ꝓut dicit mulierē cōiūctam affectu maritali. Sed quia obscuro loco nata est, vel quid simile, & non dotata dicitur concubina. Et non capit canō concubinam pro illa, quę veré est concubina, quę nō coniuncta est affectu maritali. Aliôqui esset error intolerabilis contra Christi dictum, qui vetuit omnem fornicationem, immó & desiderium. Quaré in tali concubina quam canō concedit christianum habe- Solutio. Math. 5.

re

re posse: requiritur ꝙ in vera vxore: vt accipiatur per consensũ A de presenti, qui vocatur a lege: affectus coniugalis. 2. requiritur, ꝙ sicut vxor non potest esse nisi vna: ita & concubina. 34. d. c. Is qui. Et. c. Christiano. Quibus interuenientibus conditionibus nõ est dubium: quin in veritate talis vxor erit. Ratio autem quare concessit canon, ꝙ qui non potest habere vxorem, habeat concubinã, hec est: quia cuilibet homini nõ volenti cõtinere licet cõtrahere. Et tamen non est facile cuilibet habere vxorem. Concubinã veró. i. ea que secundum legem vocatur concubina, facilié. Ob id debuit canon hoc exprimere. Nam vxores sumuntur de equali statu, et ꝙ sint honeste vite, matrone, vel virgines, & dotatæ, sed talem vxorem habere non est facile cuilibet: quia erit aliquis qui ob paupertatem, vel ignobilitatem, vel quid simile, erit ita despectus: vt nulla in virum vellit eum recipere. Tamen facile est tali viro inuenire sibi fœminam, que secundum legem potest esse concubina. s. mulierem eo inferiorem, obscuro loco natam, vel corru- B ptam, ancillam, vel libertam, meretricem, vel adulteram. Tales quidem possunt secundum leges accipi in concubinas. ff. de concubi. l. 1. & l. In concubinatu, de quibus quilibet quantuncunq; miser poterit aliquam inuenire, quam sibi poterit affectu coniugali cũ expressione consensus copulare. Quaré canon dixit, ꝙ cuilibet christiano liceret habere vnam in vxorem, vel in concubinã: qa nolenti continere, melius est nubere quám vri. Et sic si non possit sibi sociam asciscere vt vxorem, talem qualem lex dicit vxorem esse, assumat illam, que concubina dicitur. Vsus est quippé canõ nomine concubine, vel a lege, que ignobiles, & corruptas in cõcubinas sumendas declarat, sicut si quis ex nostris Hispanis sibi ĩ vxorem aliquam ex indigenis huius orbis assumat in matrimonium: quia ob paupertatem non potest aliam nobiliorẽ. Vel (vt credibilius est) ex lege veteri, que vxores vocabat ignobiles, & alias infime sortis: concubinas, vt supra dictum est, etiamsi vtræq; vxores vere, & legitime essent. Tamen valdé probabile est sumptum nomen ex legibus humanis: quia licét christiani haberent le-

p. cor. 7. melius est nubere ꝙ̃ vri.

Paulus. p. corin. 7.

A gẽ Christi, tamen circa foralia gubernabantur legibus principũ secularium, quibus tenebãtur obedire. Sic in c. Is qui. d. 34. Quod in cõci. 1. Toletano. Et c. Christiano, ea. d. quod dictũ ex Isidoro sũptum est, quod contigit circa tẽpora Iustiniani imperatoris, qui licét fuerit christianus, tamen renouauit leges de vxoribus, & cõcubinis: vt patet in locis allegatis. Et non mirum ꝙ canones qui ãté fuerunt, sequerentur talia vocabula posita in legibus. Quod autem modus secundus etiam sit probabilis patet. Nam apostoli in suis canonibus, vt patet. 33. d. c. Si quis. Si quis post baptismum. 2 nuptijs fuerit copulatus, vel concubinam habuerit: sumunt concubinam pro vxore. Et isto modo Ecclesia potuit sumere vocabulũ Sed apostolos credibile est vocabulum sumpsisse ex lege veteri, & non aliundê. Vtrunq; tamen dici potest, & parum refert hac vel illa cã sit, dummodó constet de veritate, in quo sensu sumendũ sit, quando canon dicit, licitum esse habere concubinam. Per alia

B tamen iura moderniora ista correcta sunt, ne daretur offendiculũ non intelligenti vim vocabuli. Ob quod reprẹhendunt habere concubinam, & vxorem vocant, siue sit nobilis, siue ignobilis, virgo, siue corrupta, dotata, siue non, dummodó fuerit affectu maritali copulata. Ratio veró diuersitatis hẹc potest eſse: quia antiquitus secundum legem humanam erat vetitum quasdam personas recipe in vxores: vt damnata de adulterio, quẹ tamen poterat recipi in concubinam, & multẹ aliẹ. ff. de concubi. vt diximus, sed nunc nulla persona est illegitima ad matrimonium ex illis. Quod si capiatur aliqua illarum extra matrimonium, erit, vel incestus vel stuprum, vel adulterium. De quo olim nihil erat: quia poterat eſse concubinatus cum talibus, nec puniebatur quis per talem concubinatum ff. Eo, sed modo est aliud: vt patet: quia potest eſse matrimonium cum ancilla, cum liberta, aut leprosa, aut cum qua fecit quẹstum sui corporis: vt patet De cõiugio seruorum, per totũ Item. Cum publica meretrice. Et non solúm licet eam in vxorem accipere, sed prodest ad remiſsionem peccatorum ei qui accipit eam: Extra de sponſ. c. Inter opera.

Legibus secularibus tenebantur obedire xpiani p. petri. 2. Ad Roma. 13.

Ad remiſsiõem peccatorum prodest si quis meretricem ducat.

2. ratio. ¶ 2. Quia apud antiquos ad hoc q matrimonium eßet, vel saltim iudicaretur, requirebantur quędam certę solemnitates: vt dotis constitutio, instrumentum dotale, vel probationes, aut sacra prębери. In aũt. vt licet. matri. Et Auie. § . Quia veró. Modó aũt nulla est requisita solemnitas ad verum matrimonium, sed solus consensus coniugalis mutuus: sicut in principio primę partis nos diximus: vt patet Extra de spon. ca. Cũm apud. Et. 27. q. 2. ca. Sufficiat. A

Supra p. p 4. 2. & 3.

Corolla. ¶ Ex istis sequitur, q apud antiquos multę potuerunt coniungi affectu maritali, & mutuo consensu sufficienti ad matrimoniũ quę non haberentur vt coniuges, eo q defficerent tales solemnitates, sed vocarentur cõcubinæ. Sed modo est aliud, quãdoquidem constat de legitimo consensu inter personas, quę contrahere possunt, verum iudicatur matrimonium, etiam si nulla affuerit solemnitas. Verum est tamen q ad hoc q filij habeantur legitimi, requisitę sunt certę solemnitates vltra consensũ: vt q bannę proponantur in Ecclesia. De spon. ca. Cum inhibitio. At, quia in hoc q filij sint legitimi, vel non, non est periculum animę: potuerunt canones ista instituere. Sed q matrimonium sit, vel non sit verum vergit in animę periculum. Ob id nihil modo positũ est ab Ecclesia eßе requisitum ad matrimonium, pręter illud quod de iure naturali, & diuino expręssum est. s. mutuum consensum ipsorum cõtrahentium, existentibus legitimis personis, quę per ius humanum determinãtur.

¶ Et tandẽ pro complemento quæstionis de pluralitate vxorũ, et pro solutione pfecta ad obiectionẽ, quomodo in sacra scriptura vxores illę vocentur concubinæ, & quomodo potuerũt eße veræ vxores, cúm tamen non erant ęquales in dignitate, neq; in imperio domus: est notanda doctrina domini Abulen.

Abulen. p. regum. 8. q. 222. Nota.

¶ In matrimonio aliquid est, quod solúm est de iure naturæ vel de diuina institutione. Aliud est quod pуenit ex humana institutione. Primum est, quód matrimonium per consensum coniugalem mutuum contrahatur, quod Deus voluit, & ratio dictat. Circa

A ca quod iura humana nihil possunt, instituẽdo alium mǒdũ cõtrahendi matrimonium, preter istum, subtrahendo, vel addendo: ita ꝙ sine illo non sit matrimonium.

¶ Est & aliud de diuina institutione circa matrimonium, ꝙ in coniunctione matrimoniali fœmina subdita sit viro. Sic Deus statuit in Gene. Sub viri potestate eris. Apostolus etiam iubet mulieres subditas esse viris, & non loqui in Ecclesia, sed viros audire in domo. Et hoc: quia vir est caput mulieris, sicut Christus Ecclesię, quod est de iure naturæ: quia vir est firmioris, & abundãtioris iudicij, q̃ fœmina: ita vt fœmina dicatur non habere opinionem propter iudicij infirmitatẽ, vt ostendit Aristo. Et cúm sapientis sit regere, & ordinare, insipientis erit regi, & ordinari. Ob qđ Aristo. dicit, quosdam natura liberos, alios natura seruos, in q̃ntum pollent ingenio: vt se ipsos, & alios regere possint, q dñi dicuntur. Et alij non possunt se dirigere, sed aliorum regula, & regimine egent. Vnde serui dicuntur natura: cuius conditio est imperari, & regi: sicut possemus exemplum sumere in istis barbaris qui conditionis seruilis videnť esse. s. omnes infimi, & plebei homines. Quare tanq̃ seruis dominabantur, qui prestantiores erant in genio inter eos. Talis enim modus erat (vt audio) principandi, non per legitimam successionem patris, sed per virtutem naturalem, vel per prudentiam. Si enim prudentiam patris non haberet sed esset insipiens, non succedebat patri in principatu. Sic audio consuetum fuisse, sed illi deligebantur, qui prudentiores. Et (cęteris paribus) si de progenie esset: ille prior erat. At, quia generaliť ita euenit: vt vir prudentior sit fœmina: si fœmina vellet pręesse rem contra naturam ageret. Vndé Aristo dicit, esse peruersum prĩcipatum: si fœmina debeat pręesse viro, propter hoc ꝙ illa sit ditior, vel nobilior, quem principatum vocat oligarchicum, qui ẽ de malis. Circa ista in matrimonio nihil possunt iura hũana mutare: vt. s. fœmina maior sit viro. Sed posito fœmina sit subdita viro suo, in qua habitudine, & in quo ordine se debeat habere ad suum virum, & in quanta subiectione: potest statui a lege humana.

Margin notes: Gene. 3. Aris. 2. Oeco. c. p. p. cor. 14. p. timot. 2. p. cor. 11. Aris. pri. poli. ca. 3. & 8. Abulen su p iudi. 4. q. 7. 7. ethi. c. 5. 1. poli. c. p. & 3. — Aris. 7. ethi. ca. 5. & in. politicis. Abulen. super. gene. fo. 128. co. pri.

Quid potest lex humana circa matri. na. Et sic hoc in matrimonio est de iure humano. Similiter quando licitum erat olim plures habere vxores simul. An omnes essent equales, vel non. Et in qua habitudine excessus vnius ad aliam de iure positiuo erat, cúm non eßet neq; a Deo, neq; secundum naturam aliqua lex, quę illud explicaret. Quaré, vel per consuetudinem, vel per ius scriptum potuit introduci ęqualitas, vel inęqualitas in ipsis pluribus vxoribus, quando licitum erat illas plures habere, & tanta, vel tanta inęqualitas. A

¶ ARTICVLVS. 21.

An plus stãdum pontificis sententiæ q̃ doctorum.

Libenter velim iam finem imponere huic quęstioni de vxorum pluralitate, videor siquidem plus iusto lectorem remoraße, licét non plus q̃ negocium exigat. Adhuc tamen manet scrupulus, quẽ tacité pręterire non licét. Eueniet forté: vt nos breuitati studentes diligentem lectorem confundamus, siquidem determinauimus vxorum pluralitatem licuiße olim ante Christi aduentum, & hoc absq; vlla dispensatione proprié dicta. Et in contrarium adducentes determinationẽ Ecclesiæ in.ca. Gaudemus. Extra. De diuortijs, contendebamus vtrũq; saluare, ex hoc q; illa non fuerit determinatio summi pontificis, sed quędam ipsius declaratio, cui licét contradicere interdum. Item & voluimus aliter saluare per hoc quód dispensatio intelligeretur solúm instinctus quidam naturæ, per quem iudicabatur licitum plures habere vxores. Quód si poßet conuenire iste intellectus ipsis verbis textus, sufficere debuißet. Tamen (vt ibi adduximus) do Abulen. tam grauis doctor dicit non poße saluari verba textus, quin in aperto sint contra sententiã. B. Aug. & Ambrosij, & aliorum dicentiũ licuiße plures hr̃e absq; dispensatione. Cuius contrariũ dicitur in textu. Ob quod affirmat erratum eße ab Innocentio. 3. etiam si erat summus Pontifex. Et sic nisi declarauerimus quo B

Abulen. p. regum. 8. q. 202. Aßerit. Innocen. 3 erraße.

modo

A modo potuerit errare, ipsum doctorem Abulen. virum doctissimũ & christianissimum damnabit lector, et nos etiam aßerentes cõtra textum. Ergo operepręcium erit exacté declarare quare potius standum sit dictis. B. Aug. quã Pontificis. Et quomodo poßit esse verum summum pontificem errare posse, cúm sit veritas catholica Ecclesiam non posse defficere, nec errare in fide, Christo dicente suo vicario, non defficiet fides tua. Et vobiscum sum vsq; ad consumationem seculi. Math. 16

¶ Est notandum circa hoc pręter illa quę supra diximus. s. q; in omnibus Pontificum, vel conciliorum determinationibus aduertendum est, quid fuerit propositum in quęstione: quia id debet intelligi determinatum, quod firmiter tenendum est. p. notandum.

¶ Oportet & inspicere q̃ sit determinatio in canõe posita, & quę sint rationes quibus Pontifex mouetur ad determinationem. Nam in rationibus quibus mouetur ad determinationem loquitur B vt homo, & nõ vt Papa. Determinans autem asserit velut Papa. Respondentes dicimus. 2. nota.

¶ Non est necesse verum eße qcquid asserit summus Põtifex. Probatur. Nam inueniuntur contradictoria determinata a duobus Pontificibus, & ipsa simul esse vera implicat, ergo neceße est dicere aliquem ipsorum falsum dixiße. Patet. In. c. Litteras, de restitutione spoliatorum. Et. c. Quanto. de diuortijs ponuntur opiniones contrarię, quæ simul non poßunt in veritate stare. Cuius ratio hæc potest eße: quia licét summus Pontifex habeat maiorẽ potestatem a Deo q̃ quicunq; hominum, non ideó neceße est habeat maiorem cognitionem veritatis. Ob id alius qui non est summus Pontifex, sed est homo illustratus a Deo in cognitione veritatis, potest veritatem aliquam intelligere ex sacra scriptua, vel aliũ dẽ meli⁹ q̃ Papa ĩtellexerit. Nec mirũ: qa eius plenaria potestas super omnes a Christo non est ad veritatem cognoscendam, sed ad hoc q; postq̃ fuerit cognita per studium sacrę scripturæ, & per doctores, quos Deus dedit Ecclesię suæ, ipse summus Pontifex sua plenaria authoritate diffiniat talem veritatem tenendã, p. conclu. Aris. 4. methaphi a. tex. 9. vsq; ad 27 Suprema potestas Pape concessa quomodo intelligatur. Ad ephe. 4. p. cor. 12.

quã

quam omnes sic diffinitam tenētur acceptare, & seruare. Quod A nullus hominum quantuncunq; doctissimus, & sanctissimus posset facere: nisi esset summus Pontifex, in quo nullus error potest esse: quia potestatem habet a Christo immediate diffiniendi quid tenendū sit ab omnibus catholicis. Sic q̃ B. Ambro. Hiero. vel. P. Augustino diffinientibus veritatem aliquam intellectam ex sacra scriptura standum plus est, q̃ Papæ, dicenti contrariū elici ex sacra scriptura. Sed tamen si isti doctores sancti diffinirent illam veritatem, & statuissent seruandam, & tanq̃ catholicam ab omnibus, non teneremur ad illud: quia eorum authoritas ad id non se extendit, neq; id concessum est eis, quantuncunq; polleant sanctitate, & doctrina. Verùm si summus Pontifex, quantūcūq; eēt ignorātissimus, statueret illam veritatem esse catholicā & seruandam, nulli christianorum liceret aliud credere. Et dato omnes causę fidei defferendę sint ad sedem Petri: vt patet ex. ca. B Maiores, Extra de baptismo, & eius effectu: qa in talibus determinandis non potest errare. 24. q. 1. c. Quotiens, tamen intelligendum est quantum ad coercendum, & statuendum talem veritatē fidei ab omnibus sic tenendam. In inuestigatione autem illius veritatis fidei, vtrum veré fidei sit, necne, alius non summus Pontifex potest melius inuestigare, atqué cognoscere, et ex sacra scriptura clarius elicere: quia ista cognitio non est potestatis, sed illustrationis cuiusdam intellectus, quam potest dare alicui homini, cui non dedit potestatem Petri. Attamen, talis homo non habens potestatem Petri, non posset illam veritatem sic cognitam statuere tenedam. Hoc enim ad solum Petrum, & eius successorem spectat. Et isto modo omnes causę fidei ad ipsum spectant. Seruatur q̃ iste modus in diffiniendis aliqbus veritatibus fidei: vt prius causa pertractetur in concilio apud graues, & doctos viros. Veritate veró inuenta, proceditur ad diffiniendum, & statuendum ex plenitudine potestatis. Sic contingere potest summum Pontificem aliquid asserendo falsum dicere, & decipi: quia homo est. Et tunc velut homo cognitionem habens loquitur. At, quia alij sunt, qui licét

Abulen. vbi supra. q. 203.

Abulen. vbi supra.

In quo sensu omnes causę fidei spectāt ad summum pontificem.

A licêt nō sint Pōtifices, sunt plus a Deo illustrati, & poßunt melius intelligere veritatem, & affirmare contrarium.

¶ Et sic maximé aduertere oportet in pontificum determinationibus, quid est quod ipsi ex potestate tradita loquuntur, & cōstituūt. Quid insuper loquuntur quatenus homines illustrati: sicut cęteri. Nam poßet summus pontifex determinare absoluté vt in exemplo posito istam veritatem. Non licét post aduentum Christi habere plures vxores: quia id Christus reprobauit ĩ Euāgelio sacro. Et hęc ē veritas Euāgelica, & nulli vnq̄ licuit dubitare de illa. Cui omnes tenerentur stare determinationi. Attamen, quia homo est, vult ex sacra scriptura, vel aliundé suo ingenio inuestigare rationem, quare moueatur ad talem determinādam veritatem: vt patet in.ca. allegato Gaudemus, vbi plurimas adducit ex scriptura rationes, quas pontifex ipse non tenetur dare, cū sufficeret voluntas sic statuentis, pręcipué vbi veritas ē in aperto. Sed tamen non est satisfactus: nisi rationem adhibeat. At Math. 19.

B quia ratio ipsa non erat neceßaria ad determinationem, non erit determinatio, neq̄ procedit ab ipso. Nec adducit ipse: quia summus pontifex est. Nam ea ratione nullam deberet adducere. Ponit tamen rationem, inquantum homo est pollens scientia, & cognitionem habens: sicut cęteri habent. Et in illis non plus, nec minus standum: quia summus pontifex, q̄ si non eßet, sed tantūdem stādum, quātum ē verum, & non deceptus in tali iuditio. Cúm ergo cōtingat alios esse peritiores sūmo pontifice, & magis a Deo illustratos in cognitione scripturarum, eueniet vt tales doctores summo pontifici contradicentes, ad rationem quam summus pontifex adducebat pro sua determinatione rationabilius loquantur. Sic neceße est sūmum pontificem falsum aseruisse, non in q̄ntum summus pontifex, sed in quantum homo. sicut cęteri. Exemplum in proposito. Determinat istam veritatem. Non est licitum modó plures habere vxores. Et ꝙ vna sola vera sit vxor. Ad qđ ducit pro ratione: quia nunq̄ in aliquo tempore licuit plures habere sine dispensatione. Quód diffinit verum est, neq̄ aliquis potest

Omnia notanda.

Exemplū.

test contradicere. Ratio tamen ad id falsa est, et alius doctior po A
terit contrarium dicere. Nam modo non licet plures habere vxo
res, non quia nullo tempore licuit, sed quia Christus expresse sic
Math. 19. diffiniuit in Euangelio. Et dato olim licuisset: sicut veré licuit, eti
am seclusa dispensatione: quia non erat tunc expressum Dei prę
ceptum. Modó autem quia expressum est a Christo, nullo modo
licet plures habere. Ecce quomodo non inconuenit in tali ratione
pontificem deceptum. Ob quod melius. B. Ambro. 32 q. 4. ca. di
xit Sarra. Et. B. Hieronymus ibidem. ca. Obijciũtur. Et. B. P. Au.
Magister vt adducitur a magistro in. 4. d. 33. qui dicit, nullum fuisse pec
d. 33. & catum olim plures habere: quia mos erat contrarius. Dicunt isti
ibi theolo. sancti contrarium sententię pontificis, sed tamen non dicunt cō
trarium determinationi illius. Ipsi enim affirmant nullomodo li
Math. 19 cere plures habere: quia sic Christus dixit. Cōtrariantur tamen
rationi ipsius Pontificis, quam ipse aduxit, sicut homo peritiam
Ad. ephe. habens. At, quia isti sancti doctores dati Ecclesię peritiores fue
4. runt Innocentio. 3. & magis a Deo illustrati, non inconuenit affir B
p. cor. 12. mare ipsum Pontificem in quantum homo deceptum in ratione
quam adducit ad veritatem illam diffiniēdam, & istos doctores
sanctos contrarium dicentes veritatem affirmasse: vt poté: quia
doctiores, & plus a Deo illuminati fuerũt ĩ cognitione sacrę scri
pturę. Et licét in diffinitionibus negociorum plus standum sit de
terminationi Pontificis, non tamen in assertione cuiuscunq; veri
tatis: quia in talibus, & in expositione sacrę scripturę, et debita
intelligentia eius, plus standum doctoribus quos Deus dedit Ec
clesiæ suę. Nam sicut dedit apostolos, et vnum principem ipsorũ,
Ad. ephe. dedit et doctores: vt ait Paulus. Hoc affirmat, et bene Gratianus
4. 20. d c. Decretales, Idem innuitur in. c. De libellis. Quippe qui ratio
Gratianus nem volens dare suarum determinationum decipitur, licét non in
Vide ma. ipsa determinatione: vt patet in c. Litteras, de restitutione spolia
io. in. 4 d torum, qui volens dare rationem determinationis, dicit esse gra
24. q. 13. dus prohibitos consanguinitatis, in quibus Papa non posset dispen
sare. Et hoc non quęrebatur, sed vtrum quando obijcitur aliquis
gradus

A gradus consanguinitatis diuina lege probibitus ei qui petit restitutionem coniugis, an debeat fieri restitutio, vel non. Ad quod diffiniendum incidenter dicit, esse gradus consanguinitatis, in quibus ipse non potest. Non quidem erat necesse adducere rationem, sed diffinire. Adduxit tamen velut homo habens cognitionem. Quaré meritó ab alijs peritioribus contrarium affirmatur: quia nullus gradus est diuina lege probibitus nunc, in quo Papa dispẽsare non possit: vt nos diximus in. 1. p. cúm ageremus de consanguinitate. Nam illi gradus qui in Leuitico positi sunt, modô nullã vim habent, eo q̃ lex cessauerit vetus in datione legis Euangelicę. Trãslato quippe sacerdotio, necesse est & legis trãslatio fiat. Et sic contingit summum Põtificem decipi, nõ in determinatione, sed in rationibus, quas vult adducere ad determinationem. Supra. p. p ar. 43. Leui. 18. Ad hę. 7. S. Tho. 12 q. 103. ar. 3. & 4. Theo. in. 4. d. 3. de cessatione lega.

¶ Patet etiam Extra de decimis. c. Parrochianos, vbi diffinit summus Pontifex decimas reddendas, dicens exigi posse: quia a Deo institutę, q̃d diffinit est tenendum, sed in ratione falsum dicit
B & contra omnium doctorum cateruam: quia decimę non sunt institutę a Christo, nec sunt de iure diuino, sed si sunt de alio iure q̃ humano, sũt de naturali, sed non q̃ sit decima. Et tandẽ ista quota modo non est nec a Deo instituta in lege noua, nec de iure naturali sed solúm de iure humano. In Euangelio enim non reperitur quód Christus istam quotam decimarum instituit. Neq̃ ex illis verbis Christi Math. 23. dicentis. Ve vobis qui decimatis. Quod laté a nobis probatum est in relectione de decimis, quam paratam habemus. At, quia non est presentis negocij id probare: sufficiat falsũ dixisse in ratione. Sic omnes doctores affirmant. Et non mirum: quia rationem ad diffinitionem, & statutum apposuit de suo tanq̃ homo. Et alius ipso Alexandro doctior, et magis illustratus a Deo potuit veritatem cognoscere, quam ipse nõ cognouit, etiamsi erat Pontifex: quia ad summum Pontificem non pertinet illud, sed ad hominem illustratum a Deo. Possent alia exempla his similia adduci, sed ista sufficiant, ex quibus poterit quis in similibus iudicare. Nam certum est. B. Gregorium multa dixisse de natura ã Decimę. non sunt. de iure diuino quo ad quotam. Gregorius

Dionisius. gelica, in quibus repugnat. B. Dionysio, sed plus credimus Dionysio, quam Gregorio Pontifici: quia Gregorius loquutus est vt homo, et non diffiniuit vt Pontifex. Ob id potuit falsum dicere. Sic Innocentius 4. fuit Papa, & condidit aliquas decretales, & ipse velut doctus vir, & non vt Papa comẽtum fecit super decretales. Attamen, non est necessarium dicere verum in omnibus dixisse: qa Põtifex erat, immó contradicitur interdum. Et falsum dixisse in aliquibus non est dubium: quia loquebatur vt homo doctus. Et alius eo doctior potuit veritatem cognoscere, quam ipse non cognouit. Et sic quia Innocentius. 4. vt Papa, & ipse vt homo eiusdem est scientię, licét non eiusdem potestatis, loquens vt homo, etiã si esset Papa, decipi potuit. A

Do Innocenti. 4. cum esset Papa scripsit.

Nota. ¶ Et sequitur tanquam totius dubij epilogatio, quod circa inquisitionem veritatis, & expositionem sacrę scripturę magis standum est Ambrosio, Augustino, & Hieronymo, quam Innocentio. 3 vel alicui Pontifici, qui non fuerit tam peritus ĩ sacris litteris sicut isti. B Tamen in diffinitionibus negotiorum quando aliquid pręcipitur, vel statuitur velut tenendum, plus standum cuilibet Põtifici quã tuncunque ignaro, quam doctoribus Ecclesię, etiam omnibus simul. Et quia in c. Gaudemus Innocentius. 3. volens diffinire quod non liceat plures habere vxores: adduxit quamplurimas rationes ad id: vt constat ibi ex discurssu textus, quas ipse non tenebatur adducere. Verúm quia adduxit non vt Pontifex diffiniendo: quia illud nõ erat in quęstione: sed vt homo peritus in scriptura, non est necesse affirmare verum dixisse, quando ait non licuisse olim plures habere vxores absque dispensatione: qa in hoc certé deceptus est. Et potest dici ipsum falsum dixisse, & contrarium Ambrosio, Augustino, & Hieronymo. Neque per hoc aliquid subtrahitur potestati pontificali: quia illa non vt Pontifex dixit, sed velut homo peritus. Nam licet Pontifex sit, non tamen desinit esse homo: sicut & cęteri. Nec miretur quis. Non enim est nouum hęc dicere: quia si diligenter legat quę scripta sunt ab illis qui nos pręcesserunt, hęc & alia his similia reperiet scripta. Et si (placet) latissimé vide ĩ

Abulen. p. regum. 3. q. 203.

A Abulen. & Adriano pontifice. Adrianus quoli. pri. ar. 3. ad. 3

¶ Nolumus tamen per ista dicere summum pontificem posse errare in illis quę fidei sunt, imó constanter affirmamus contrarium, modó faciat quod in se est, quod laté disputat, & ꝓbat Albertus Phigius Cāpensis in sua Hierachia Ecclesiastica. lib. 4 c. 8 & Bartholomeus miranda in suis controuersijs, quicquid dicat Ioa. Arboreus. lib. 4. Theosophię. ca. 32. cum alijs. De quo aliás. Erasmus in annota. p. cor. 7. Turre cre lib. 2. cap. 109.

¶ Hoc vnum tamen adnotare libet, non quia pontificum epistolę sint ab Ecclesia approbatę, vel Aug. Ambrosij, aut alicuius alterius doctoris opera, eo & omnia, & singula dicta debent intelligi approbata. Dato enim in ca. sācta Romana. d. 15. sint Hieronymi, & Aug. & aliorum multorum doctorum opera approbata, sunt tamen aliqua doctorum dicta, quę non sunt vera, immó sunt falsa, & sic approbādo doctorem non probat omnia, sed illa in quibus non est contra veritatem, quod laté disputat Abulen. in suo defensorio. 2. p. a ca 81. & infra. Eadem ratione si. ca. Gau B demus est ab Ecclesia aprobatum, nō sequitur ꝙ quicquid ibi ponitur sit in eodem gradu receptum. De hoc in nostra relectione de li. cano. quam patam habemus. Abulen. in suo defen. p. 2. cap. 81.

¶ ARTICVLVS. 22.
De gradibus consanguinitatis & affinitatis probibitis.

QVęritur de gradibus cōsanguinitatis & affini. An aliqui fuerint probibiti sic gentilibus: vt contrahentes in illis nullum esset matrimonium

¶ Pro solutione debita oportet in memoriam reuocare quę nos diximus in prima. p. loquentes de consanguinitate, & affinitate. Vbi laté disputauimus de gradibus tam consanguinitatis, ꝙ̄ affinitatis. Et qui sint probibiti iure naturæ, & qui Diuino Euangelico, & qui iure humano Ecclesiæ. Modó tamē operepręcium est disputare prout ad infideles spectat. De quo sit. 1. conclusio.

¶ Infi

1. conclu. ¶ Infideles coniuncti in gradibus consanguinitatis per lineã A rectam descendẽtium, vsq; ad aliquem certũ gradum, non contrahunt matrimonium, & conuersi ad fidem disiungi debent. Probatur. Infideles coniuncti ĩ gradibus prohibitis iure naturæ nõ veré contrahunt, sed talis gradus consanguinitatis inter ascendentes, & descendentes per lineam rectam est de iure naturæ prohibitus ergo non veré contrahunt. Maior est manifesta: quia legitima coniunctio maris & fœminæ matrimonium vocatur, non cuiuscũq; maris ad quamlibet fœminam, sed illa debet eße, quam non refugit natura ipsa. Sequitur ergo q̀ vbi talis coniunctio naturæ repugnans inueniatur, non est matrimonium, cúm matrimonium in sui ratione includat coniunctionem certi viri ad certam fœminam. Probatur q̀ coniunctio inter ascendentes, & descendentes vsq; ad certum gradum sit contra ius naturæ. Illud dicitur contra ius naturæ, quod est contra rectam rationem homini insitam a natura, sed talis coniunctio patris, & filiæ, vel filij, & matris ẽ B contra rectam rationem, eo q̀ naturaliter filij honorem debẽt parentibus, & subiectionem. Et æqualitas inter eos non potest esse, quę inter virum, & fœminam. Nam oportet istam ęqualitatẽ esse quia socij sunt. Ergo repugnat naturę talis coniunctio. Et obediẽtia nulla esset, si filius matrem duceret, cúm tunc mater ipsa filio deberet obedire, quod repugnat. Sequitur ergo huiusmodi coniunctionem inter consanguineos per lineam rectam esse cõtra ius naturę, & sic infideles coniuncti tali gradu post conuersionẽ non sunt sustinendi. Hoc nos docent exempla animalium, quę licét non vtantur ratione, habent tamen aliqualem instinctum naturæ vt talem fugiant coniunctionem: sicut Aristo. dicit, equum deceptum fuisse cõmiscendo se matri, & póst cognito facto, pręcipitauit se, acsi instinctu naturali talem fugeret cõmixtionem. Idem fertur de Elephanto, qui ingenio deceptus, matri cõmixtus, post modum ingeniatorem interfecit, vt in 1. p. dictum est. S. Tho. etiam affirmat coniunctionem parentum, & filiorum iure naturæ probibitam eße. Cúm ergo naturalia infideles seruare teneantur: conse

Ratio. Tyraque. l. 7. conubi. nu. 30. Aris. 9. animaliũ c. 47. Aelianus de anima. li. 5. c. 2. Plinius li. 8. c. 42. Sup. p. p. ar. 1. & 43. S. Tho. 22 q. 154. ar. 9. ad 3.

A consequens est eos copulatos in talibus gradibus nullo modo matrimonium contraxisse. Quód si conuertantur debent disiungi. Et probatur: quia nulla gens adeó fuit barbara, vt talem habuerit consuetudinem copulandi sibi in matrimonio tales consanguineos per lineam descendentium. Non enim vnq̄ in vsu fuit apud gentiles, vt quis in matrimonio haberet sibi sociam matrem, vel, ꝙ pater filiam, quámuis Quintus Curtius lib. 8. de regione proxima Scythię aßerat fas fuiße parentibus stupro coire cum liberis. Et idem lege lata licuisse constat ex Strabone, & Catullo, Quintiliano, & Tertulliano. De quo Celius lectio: antiquarum lib. 10. c. 18. & Tyraquelus l. 7 connubiali. nu. 22. & in Epithome iuris Harmenupulus li. 1. ti. 1. Verum abominabile fuit. Et argumentū est in huius orbis incolis non repertam talem parentum, & filiorum coniunctionem, cúm alijs non parcant. Videmus siquidē eos non aborrere fratrum concubitos, & aliorum consanguineorū. Nunq̄ fuit in vsu apud gentiles copulare consanguineos p lineam rectam.

Celius.

Tyraq̄lus

Tyraq̄l. l. 7. nu. 34

B Attamen nunq̄ hucusq̄ audiui filium iunctum matri, non solum in matrimonio, sed neq̄ alio incestuoso concubitu, neq̄ patrē iunctum filię.

¶ Sed contra istam conclusionem obijci potest: quia Semiramis regina Aßyriorum legem tulit vt poßent mulieres filios proprios in matrimonio sibi copulare, ex quo videtur non sic esse cōtra legem naturę talis copulatio, quandoquidem illa quæ sunt de lege naturę eadem sunt apud omnes. Neq̄ aliqua lex fertur eis contraria. Et sic videtur ꝙ tales gentiles infideles vtentes tali lege, si copulentur, non eßent separandi post conuerßionem. Obiectio. S. Thom. vbi supra.

¶ Ad obiectionem respondetur, talē legem iniquā eē, et nullo modo talem cōiunctionem fieri poße. Qđ si fiat, non valet: qa nulla lex potest facere id esse iustum. Nec talis eßet lex dicenda, vt docet Aristo. dicens, talem legem contra ius naturę eße carentem ratione, & sic non eße legem: quia de ratione legis est vt sit scđm rectā rationē lata, sed nullo modo recta ratio dictat vt mater cui filius debet obedire obediat filio, quem sibi in maritum copulauit, sed repugnat. Sequitur ergo ꝙ talis lex non debeat dici. Solutio. Aris. 5. ethi. S. Thom. 12. q. 90. ar. pri.

Vndē

Vndê neq̃ copulati iuxta talem legem veré copulantur. A

2. obiectio ¶ 2. obijci potest: quia potest esse aliqua natio gentilium, cui sit consuetudo copulari in tali gradu ascendentium, & descendẽtium. Tunc ergo tales sic coniuncti in matrimonio nullo modo deberent disiungi si conuerterentur. Nam illa quę sunt naturalia p̃ consuetudinem mutari solent, etiam sine lege, quę mutata, amittunt vim suam: sicut nos in pręcedentibus dicebamus de repudio & vxorum pluralitate, quę naturę repugnare videntur, quę inclinat ad indissolubilitatem, simul & vnius ad vnam solúm coniũctionem. Tamen consuetudo in contrarium tantum valuit vt mutauerit ius, & fas: vt. s. repudiando, & aliam, & aliam ducendo etiam simul: non esset peccatum. Ergo a simili. Si aliqua esset consuetudo apud gentes: vt mater filio iungeretur, saltim pater filię videretur esse matrimonium verum.

Solutio. ¶ ℞. nullo modo talem consuetudinem, etiamsi esset, posse facere licitam talem coniunctionem, & validam. Nam maior ẽ authoritas legis, q̃ consuetudinis, cũ consuetudo succedat legi, & B pro lege habeatur, defficiente lege, cúm ipsa sit legum interpres. De consuetu. c. Cúm dilectus. Et tamen lex non potest pręualere cõtra ius naturę, vt pauló superius diximus. Ergo neq̃ aliqua consuetudo. Immó si aliqua sit consuetudo contra tale ius naturæ,

S Tho. 12 q. 94. nõ dicetur cõsuetudo, sed potius corruptella. Eod ti. c. Cúm tanto. Et quanto diuturno tempore fuerit obseruata, tãtó deterior erit quia tanto pecccatũ grauius. De consan. & affi. c. Non debet. Vndé, dato consuetudo talis esset apud infideles, nullo modo sufficeret ad mutandum istud ius naturale. Et copulati secundum talem consuetudinem, seu corruptellam, deberent disiungi si cõuerterẽtur: quia non tenuit matrimonium.

Solutio. ¶ Ad id autem quod dicebatur, q̃ potest per consuetudinem mutari ius naturæ, sic vt illud quod est illicitum, licité fiat: vt de

Duplicit. aliquid de iure naturę. repudio vxorum, & pluralitate dicebamus, dicendum, dupliciter aliquid esse de iure naturæ, sicut supra diximus. Vno modo de primis principijs iuris naturæ, quę per se nota sunt, & eadem

apud

A apud omnes, in quibus nulla contingit variatio, vel dispensatio: nisi sit per miraculum ab ipso Deo. Circa talia nihil potest consuetudo, neq; lex aliqua: quia cùm huiusmodi per se nota sint in bonitate, si pręcepta sunt, & in malitia, si prohibitiones, nullomodò variãtur. Alia sunt quę sunt de secundis pręceptis iuris naturæ velut conclusiones, quę deducuntur ex principijs, quę quidem non sunt per se notę, sed per ipsa prima principia fiunt notę. Et circa talia potest variatio contingere, vel per aliquam legem positiuam, vel per consuetudinem. De quibus est pluralitas vxorum & repudium, vt diximus. Sicut ex corruptione in particulari potest haberi vt licitum latrocinium, vt nos diximus alibi, sicut olim apud Germanos: vt scripsit Cęsar de bello Galico. Et idem apud Lacedęmonios dicit Celius lib. 10. ca. primo. Et apud Egyptios Gelius. Et rapto viuere putauerunt quidam licere: vt Quintilianus. lib. 3 ca. 9. asserit. Attamen, q; filius ducat matrem in vxorem, vel pater filiam, repugnat primis pręceptis iuris natu- B ræ. De quibus est honor, & reuerentia debita parentibus, simul & superioritas, quę quidem (vt patet intuenti) obseruari non possũt si tales coniunctiones fierent. Sequitur ergo q; nõ potest aliqua cõsuetudo pręualere contra istud ius naturę primeuum, quę facere possit licitum, quod illicitum est. Neq; sufficeret ad matrimoniũ causandum q; talis esset consuetudo apud aliquos barbaros, & secundum talem consuetudinem contraheret mater cum filio, & pater cum filia, sed separandi essent, dicente Christo. Erunt duo in carne vna, & propter hanc relinquet homo patrem & matrẽ & adherebit vxori suę, insinuans his verbis aliam esse futuram in matrimonio vxorem a matre, & alium virum a patre.

S. Tho. 12 q. 94. ar. 6.

Math. 19.

¶ Dixi in conclusione: vsq; ad aliquem certum gradum: quia vt supra diximus in prima parte. ar. 43. quando de consanguinitate loquuti sumus, quę est de iure naturæ. ista inter descendentes, & ascendentes finem, & limitationem habet, licét alij cõtrarium opinentur. Scotus. d. 40. Durã. & Palu. ibidem. S. Anto. 3. p. tit. 1. ca. 14. § 2. Silues. matrimonium. 8. q. 6. Sed placet

Scotus. Palude. Duran. Florenti. Silues.

Caieta. S.Tho. B.bona. Ricar. Roffen. Alex.hal len. Agus.de Ancho. Hugo.

contraria opi.quam habēt hij graues authores, vt explicat egregiē dominus Caie.22.q.154.ar.9.S.Tho.in.4.d.40.q.1.ar.3.B. Bona.ibi.Ricar.ibi.q.2.Roffensis in matrimonio Regis Angliæ. fo.3.Alex.balē.2.p.q.169.Idē.3.p.q 25.m.6. Aug.de Anchona in summa de Ecclesia q.53.ar.5.Hugo de sacramentis lib.2.p.11 cap.4.qui asserunt, finem, & limitem habere talem consanguinitatem, intra quos limites videtur esse quędam amicitia naturalis inter tales ascendentes, & descendentes, extra quos non inuenitur. Notum est enim q̄ in infinitum non se extendit. Nam si Adan, vel Noe resurgeret, nullus illorum qui nunc sunt haberet ad eos amicitiam singularem ob consanguinitatem, licēt ab ipsis simus omnes. Et non ob aliud: nisi quia etiam consanguinitas inter ascendentes, & descendentes suis contenta est terminis: sicut & in transuersali linea: quia in infinitum non valet extendi, vt supra dictum est. A

2. conclu. Vide q̄ dicta sunt in.1.p.ar. 43. Tho.de argentina, d 41.et42 ar.4 cō clu.2. Lozes in matrimonio regis. dubita 2. nu.17. Rubiō super Leui. 18.q. pri. Alexan. ab Alex. Geni. die. li.p.c.24

¶ Infideles coniuncti in primo gradu cōsanguinitatis in linea transuersali: vt est inter duos verē fratres, si apud tales eßet lex, vel consuetudo ab omnibus recepta, nullomodo essent separādi si conuerterentur ad fidem. Probatur. Infideles coniuncti in gradu non prohibito iure naturæ, vel iure diuino Euangelico verē coniuncti sunt in matrimonio, sed vbi fratrum inter se est consueta coniunctio, non est contra ius naturæ, neq̄ contra Euangelicum, ergo eßet matrimonium. Maior nota est. Probo minorem q̄ non sit contra ius naturæ primo modo. Nam illud tale dicitur esse contra ius naturæ primo modo, quod est per se notum in malitia, & nullo modo potest bene fieri, neq̄ variari: nisi a solo Deo, sed coniunctio fratrum inter se non est huiusmodi, cūm bene possit fieri, immō bene factum est a principio ꝓcreationis generis humani. Neq̄ opus fuit alia dispensatione exteriori: nisi solūm dictamine rationis id iudicantis licere. Et maximē probatur hoc facto Dei, qui author ipsius naturę est. Nam si directē repugnaret ipsi naturę, faceret duos, vel tres viros, et totidem fœminas, quibus coniunctis generare possent, et non conuenirent inter se B

fr a

A fratres, sed alij consanguinei. Cúm ergo solum vnum creauerit virum, et vnam fœminam, et istorum filios permisserit copulari, consequens est non fuiße id per se malum, et de primis preceptis iuris nature, et per consequens fuiße de secundis preceptis, vt asserit. S. Tho.

S. Tho. in 4 d. 39. et 22. q. 154 ar. 9. ad. 3

Nam non euidenter in natura aliquod inconueniēs vel aliqua irreuerentia sequitur per hoc q fratres inter se iungātur: sicut seqtur si pater, et filia, vel filius, et mater. Et ob id cū sit de. 2. preceptis, potest variatio eße per legem, aut consuetudinē, vt supra diximus. Et sic infideles coniuncti in talibus gradibus, vbi consuetudo esset, si conuerterentur, nullo modo essent separandi: sicut audio in quadam prouintia (vt referunt fide digni religiosi) consuetum esse. Et similiter in prouintia del Peru aiunt, licét non in omni loco. Apud quos fratres vterini inter se matrimonio iungunt. Neq id vitio datur. Quam cōsuetudinem, vel vsum non inuenimus apud prouintiam Michuacanēsem. Neq apud

Contra suplemen. d. 40. q. pri. ar. 2.

In Peru prouin. en el Cuzco fertur matri. esse inter fratres.

B Mexicanam. Tamen si aliqua de nouo inueniretur, verum esset matrimonium. Neq essent disiungendi si conuerterentur. Et ad huc probatur authori. B. Gregorij, qui quando voluit prohibere talem copulationem inter fratres. 35 q. 3. c. Quedam lex, non dixit q erat contra naturam, qd diceret: vt eßet dictum suum firmius, & manifestiorem iustistiam contineret prohibitio, sed solū dixit: quia ex talibus copulationibus pauce proles proueniebant. Sic experimento didiscimus ex tali coniugio prolem nō posse succrescere. Ex quibus probabile videtur dicendum, q si apud aliquos eßet consuetudo, vt coniungerentur fratres inter se, nō eēt cōtra. 1. pcep. iu. nature. Et sic non eßent separandi si conuerterentur, sed tollerandi. Nam contra talia precepta iuris nature preualere potest consuetudo, vel lex. Sequitur ergo q vbi consuetudo esset, legitimum esset matrimonium. Verisimile satis est istā coniunctionem esse cōtra ius nature. 2. qa videmus istos neophitos tempore infidelitatis non approbasse. Et credo non eße cōtra prima precepta iuris nature, que sunt de se mala, & nunq bene fieri possūt, nec ab aliquo mutari: nisi a solo Deo. Ratio est: qa si cōtra

B. Grego.

Lucianus in li. de sacrifi. dicit apud Assyrios legem latā de connu. inter frēs.

S. Thom. vbi supra.

Driedō de liber. christiana. lib. p. ca. 11.

illa

illa prima pręcepta, essent idem apud omnes, sed videmus in pro A
M tio. in. uintia iam dicta sic fuisse consuetum, ergo non est de illis. Item: qa
4. d. 40. si sic eßet illicitum, nunq̃ Deus a principio permitteret tales con
Magis. hi iunctiones fieri, sed tamen a principio mũdi sic factum est. Ergo
storiarum non includit in se talis coniunctio manifestam malitiam, vt non
Petrus ble possit bene fieri, & mutari ab alio, q̃ a Deo. Nam tunc homines
sensis epi talem fecerunt coniunctionem, obid tamen non damnamus illos.
stola. 116. Ergo ex hoc fuit, ꝙ non erat intrinsicé malum. Alióqui solus De-
Vi. sabelli us poßet mutare tale ius, vt supra diximus. Alia vide in. 1. p. ar.
cum. p.p. 43. vbi de consanguinitate disputantes diximus eße huiusmodi
æneade. p. coniunctionem de iure naturę prohibitam. 2. modo. Hic autem di-
li. 2. & 8 cimus non eße prohibitam de iure naturę primeuo. Ob quod po
& 4. æ- test tollerari, si fuerit consuetum.
neade. lib.
6. & 2. p.
ænead. 6.

¶ In confirmatione conclu. notandum, ꝙ quidam princeps in regno Francię deperijt in sororem, & habuit eam in concubinã, & petijt dispensationem, quam & obtinuit, et duxit publicé. Póst
Casus. peruenit ad aures regis, qui increpabat vt desisteret a tali ma- B
trimonio. Et mißit Romam ad summũ Pontificem nuntios, quare conceßerit, qui & negauit concesiße. Et apparuit diploma. Et cúm nolet desistere, motum est bellum, vbi perijt.

3. conclu. ¶ Infideles coniuncti in gradibus consanguinitatis probibitis iure humano positiuo, si secundum eorum consuetudinem fuerint iuncti, si conuertantur nullo modo sunt separandi. Ista est clara ex expreßa determinatione Ecclesię, in. c. Gaudemus Extra de diuor. Et c. De infidelibus, De consan. & affi. Ratio est illa quam aßignat ibidem summus Pontifex: quia infideles non arctãtur legibus Ecclesię, & statutis Pontificum. Sequitur ergo ꝙ coniuncti in talibus gradibus probibitis ab Ecclesia non sunt separandi,
De his q̃ cúm baptismus non tollat coniugia, sed culpam. Non enim Eccle-
foris sunt się statuta obligant: nisi illos qui sunt de gremio, & regimine Ec
q̃ ad nos. clesię, sed tales sunt solúm fideles, qui baptismum suscipientes Ec
Extra ec- clesiam ingreßi sunt, extra quam non est salus. Ergo non obligã
clesiã non tur infideles qui non susceperunt fidem. Dixi in conclusione: Dum
est salus. modó

A modô apud tales infideles talis fuerit consuetudo, vel lex. Nã dato ita sit ꝙ gradus prohibiti ab Ecclesia nõ obligent infideles: qa non receperunt fidem, nec legibus Ecclesię arctantur, tamen possent obligari ad obseruantiam eorundem graduum, non propter statutum, vel legem Ecclesię, sed propter legem ipsorum, vel propter eorum consuetudinem. Et matrimonium contractum contra talem legem, vel consuetudinem non teneret. Quód si conuerteruntur ad fidem, tales disiungẽdi eẽnt. Verbi gratia. Si aliqua eßet natio infidelium lege humana vtentium, quibus prohibitum eßet ne iungerentur in matrimonio consanguinei vsq; ad. 5. gradum haud dubiè si aliqui contra talem legem iungerentur, nõ eßent veri coniugati. Et eodẽ modo. Si non eßet lex talis prohibitionis, sed esset consuetudo omnium approbata, per quam reprobantur connubia intra. 5 gradum. Qui cõtra talem consuetudinẽ iungerentur, non essent veri coniugati. Et conuersi, disiungendi
B essent: qa tales sunt inhabiles ꝑsonę per talẽ legẽ, vel cõsuetudiẽ.

¶ Infideles coniuncti in gradibus prohibitis iure diuino veteri, si ad fidem conuertantur, nullo modo sunt separandi. Hęc conclusio sola estquę difficultatem habet propter authoritatem virorum grauißimorum, qui contrarium affirmant. Est cõtra Palud. Ricardum. Bonauen. Floren. Siluestrum. Maio. & Sãctum Tho. in. 4. At, quia solutio istius difficultatis pendet ex alia, quæritur. An graduum prohibitio facta Leuiti. 18. nunc obliget. Et si tunc ante aduentum Christi obligabat etiam infideles sicut Iudeos. Item. Vtrum tales gradus ibi positi sint de iure naturę omnes. Vtrum sint ceremonialia, & iudicialia illa quę ibi posita sũt.

4. conclu.

Contra Palu. d. 39. Ricardũ. Bon. Floren. Sil. S. Tho. d. 39 arti. 3. ad. 3

¶ ARTICVLVS. 23.

An lex vetus obligabat gentiles.

RImo. Vtrum lex vetus data populo Iudeorum obligabat tam Iudeos, ꝙ̃ ceteros infideles gentiles, quantũ ad omnia quę in lege posita erant.

Considerã dũ.

¶ Pro solutione notandum, legem eße quandam

mensu

S.Tho.12 q.90. a.p. mensuram, seu regulam humanorũ actuũ, secundum quã quis prę A ceptis inducitur ad agendum, & in prohibitionibus retrahitur. Dicitur enim lex a ligando: quia obligat ad agendum. Ex hoc se quitur aliud, ꝙ de ratione legis est promulgatio, vel manifesta tio ipsius. Nam si per legem dirigi debet homo in suis actibus in ordine ad suum finem, necesse est talem legem sibi manifestari. Alióqui, nullomodo poßet dirigi, vel regulari tali lege. Qui enim non cognoscit regulam, nequaꝙ poterit aliquid regulare regula. Vndé dicitur in decretis. d. 4. ꝙ leges instituuntur cúm promulgã tur. Acsi diceret, ꝙ frustra lex instituitur: nisi promulgetur: quia vsꝙ ad promulgationem nullum obligat. Regula enim impo nitur (vt bene docto. S.) per hoc ꝙ applicatur his quę regulãtur & mensurantur. Quaré ad hoc ꝙ lex virtutem obligandi obtine at (quod est proprium legis) oportet applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent, quę applicatio fit per hoc ꝙ venit in notitiam eorum quibus promulgatur. Nullus quidem sanę B mentis est, qui dicat aliquem obligari ad culpam a lege, quã nul lo modo audiuit, neꝙ ei proposita, vt regula. His notatis sit. 1. cõ clusio.

S.Tho.12 q 90. ar. 4. &. in 4. d. 3. ar. 5. q^la. 3.

p. conclu. ¶ Oĩa moralia, seu naturalia, quę expressa erant in lege veteri obligabant ad sui obseruantiam non solúm Iudeos, sed etiam omnes alias gentes. Quę naturalia sunt (quia eadem apud omnes) ęqualiter omnes obligant, vel nullum obligant, cúm non sit potior ratio de vno, ꝙ de alio, sed huiusmodi moralia expressa in lege: vt est, Nõ occides, Non furtum facies, Non facies tibi Deos alienos, & similia Hebreos obligabant, ergo & gentiles.

S.Tho.12 q.98. a.5. &. q.85. ar.4.

2.ratio. ¶ 2. Quilibet homo, siue Iudeus, siue gentilis, tenetur non furari, non mechari, non falsum testimoniũ dicere, & sic tenetur omnia alia moralia naturalia pręcepta obseruare. Ergo omnes obligãt talia pręcepta. Probatur: quia quilibet tenetur illa obseruare, quę ratio iudicat obseruãda, sed ratio recta ĩ oĩbus illa iudicat obseruãda, ergo omnes illa tenẽtur obseruare. Quód ratio recta illa iudicet obseruanda patet: quia per se nota sunt in malitia.

¶ 2

A ¶3. Si illa talia pręcepta moralia, seu naturalia non teneret obseruare alius quam Iudeus: sequeretur quod infideles fornicando, vel furtum cõmittendo, non peccarent, sed infideles gentiles fornicãdo, & furando peccãt, ergo tenẽtur seruare talia pręcepta. 3. ratio.

¶Gentiles, licét obligentur ad obseruantiam pręceptorum moralium, quę sunt in lege veteri, non tamen obligantur: quia ibi in lege expreßa sunt, sed quia sunt de lege naturæ. Probatur quia ad hoc quod lex obliget aliquem, requiritur quod ei sit proposita ad hoc quod per ipsam talis dirigatur in suis operationibus, sed sic est, quod lex vetus non fuit proposita gẽtilibus, sed solùm Iudeis, vt statim dicemus. Ergo si ĩ aliquo gẽtiles obligat, nõ erat qa ibi expressum est in lege. 2. conclu. S Tho. 12 q. 94. a. 5 1. ratio.

¶2. Ante ipsam legem latam omnes gentiles tenebantur omnia moralia pręcepta quę expręssa sunt in lege obseruare. Sequitur ergo quod data lege, nõ obligantur ad illa quia expręssa sunt in B lege. Alióqui lege non stante, non obligarentur, quod est falsum, cùm omni tempore, etiam in lege naturæ, vbi nulla erat lex scripta obligabantur omnes gentiles ad obseruantiam illorum naturalium pręceptorum. 2. ratio.

¶Pręcepta ceremonialia, & iudicialia, quę posita sunt in veteri lege, nullo modo obligabant infideles gentiles. Nam ad hoc quod lex obliget (vt in principio diximus) requiritur promulgatio, & quód dirigatur ad ipsum cui promulgatur, sed sic est, quód lex vetus non fuit gentilibus promulgata, sed solùm Iudeis. Et dato fuerit promulgata, non fuit directa ad eos, sed solùm ad Hebreos vt constat ex tota ipsa lege, quę loquitur semper cum populo illo Israelitico electo a Deo, quando dicitur. Audi Israel, & his similia. Non enim sufficit quod quis sciat aliquam legem latam esse ab aliquo: nisi etiam sciuerit quod ad ipsum fuerit directa, volens eum obligare: sicut si. 20. hominibus existentibus in ciuitate princeps segregaret. 10. ex eis, quibus aliqua particularia mandata daret. Alij decem (etiamsi eis constasset de lege) non tenerẽtur obseruare: quia pręter notitiam legis requiritur quod legislator voluerit ta- 3. conclu. S. Tho. ibi & in. 3. d 25. q. 2. ar 2. q. 2. Abulen. exo. 30. q. 15. S. Tho. 12 q. 90. a. 4

les

les obligare illa lege. At verò Deus legem condens veterem circa A ceremonialia, & iudicialia, nullum alium populum nisi Hebreorũ voluit obligare, ergo ille tenebatur, & non gentilis.

2. ratio. ¶ 2. Si gentiles tenerentur ad obseruantiam ceremonialium, & iudicialium, quę posita sunt in lege: sequeretur q, sine taliũ obseruantia non possent saluari, sed hoc est falsum. Multi enim gentilium salui facti sunt tpe legis veteris sine obseruatione aliquorũ ceremonialium, seu iudicialium in lege positorum: vt ex Dio. nono. ca. Cęlestis hierar. patet dicente, multos gentiliũ redactos esse in Deum per Angelos. Et patet de Platone, & Aristo. & alijs. De quibus probabile putat Abulē. in Paradoxa. 5. c. 132. & Olcbot. 3 sen. q 1. ad. 5. Et si obligarentur ad obseruãtiam, nullus saluaretur nisi obseruaret legem: sicut nullus Hebreorum saluaretur, qui legem quantum ad ceremonialia, & iudicialia non obseruaret.

Eras. lib. 18. episto. in Cice. tuscula.

Olcbot.

S. Thom. 12. q. 98. ar. 5. ¶ 3. Argumentor ratione. S. Tho. quia populo Iudeorum peculiariter data est lex: vt quandam prętogatiuam sanctitatis obtineret propter reuerentiam Christi, qui ex illo populo nascitu- B rus erat, sed quęcunq; statuuntur ad specialem sanctificationem non obligant nisi solùm illos. Sicut ad quędam obligantur clerici, qui mancipantur diuino seruitio, ad que laici non sunt astricti. Similiter & religiosi. Ergo ad aliqua obligabatur populus Dei electus Israeliticus, ad quę non gentilium. Et non ad naturalia, seu moralia pręcepta: quia ad hęc etiam gentilis populus obligabatur, ergo ad ceremonialia, & iudicialia. Sic. S. Thomas. Idem Abulen.

S. Tho. 12 q. 100.

Abulen. p regum. 8. q. 149. & 175. & 176.

¶ Aduertenda est valdè ista conclusio. Ex qua videtur dependere solutio principalis quęstionis. Si enim illa quę in Leuitico posita sunt, ceremonialia sunt, vel iudicialia, & non moralia, non obligabãt gentiles, sed solùm populũ illum Dei electum specialiter ad hoc.

¶ Ar

A ¶ARTICVLVS 24.
An modo lex illa Leuitici.18.obliget.

Equitur. Vtrum modo lex illa vetus obliget. Respondetur per conclusiones.

¶ Lex vetus per mortem Christi sic cessauit vt non solum non obliget ad sui obseruantiam, sed obseruantes eam quantum ad ceremonialia vel iudicialia, credentes quod vim habeant, peccāt mortaliter. Probatur authoritate Pauli dicentis, Dicēdo nouum testamentum, veterauit prius Quod autē antiquatur, & senescit prope interitū est. Et ratio est. Omnia ceremonialia, et iudicialia (vt egregié probat. B. Tho.) figura erant Christi venturi, iuxta Paulum dicentem. Omnia in figura contingebant illis. Veniente que figurato, omnis figura cessat. Cùm ergo ī morte Christi omnia ia m figurata fuerīt adimpleta, iuxta illud. Consumatum est. Ergo oīa que figuratiua erant cessauerunt, & nullā vim habent, vt ait Paulus. Translato sacerdotio, necesse est & legis translatio fiat. In quo glo. c. Gaudemus. de diuortijs errauit. p. conclu. S. Tho. 12 q. 103. ar. 3. & 4. Theologi. d. 3. Ad heb. 8 p. ratio. 12. q. 104 arti. 2. p. cor. 10. B Ioan. 20. Ad he. 7 Scotus in 4. d. 3. q. 4

¶ 2. Tunc lex dicitur cessare, quandocunque reuocatur a legislatore, & adimpletum est tempus vsque quo lex extendebatur, sed per mortem suam Christus redemptor noster legem veterem reuocauit, & nouam statuit. Ergo sequitur quod tunc cessauit, & in passione tempus adimpletum est. 2. ratio.

¶ 2 pars probatur, quod peccent obseruantes ceremonialia, vel iudicialia, putantes modo licere obseruare. Paulus ad Galat. Si circuncidimini Christus nihil vobis prodest, sed nihil excludit fructum Christi: nisi peccatum mortale, ergo obseruantes peccant mortaliter. pri. ratio. 2. p. Ad gala. 5

¶ 2 Qui modó simul cum baptismo abstineret a cibis probibitis in lege peccaret mortaliter: vt notum est, & non ob aliud nisi quia legem veterem obseruat simul cum Euāgelio. Ergo nullo mō licet obseruare. Dixi tamē. Si talis obseruet quia credat legem 2. ratio.

vete

veterem currere cum Euangelio sacro: quia si aliqua in lege posi A
ta iudicialia obseruet, non quia in lege veteri fuerint pręcepta sed quia modo per leges humanas constituta: non peccaret: quia talia non obseruat: quia fuerunt lege veteri probibita, sed quia modó sunt de lege humana. Similiter si quis casu aliquo abstineret a quibusdam cibis probibitis in lege veteri, non eo q; fuerint ibi probibiti, sed quia non vult modo comedere: nullum peccatum cōmitteret.

2. conclu. ¶ Moralia, seu naturalia, quę fuerunt expręßa in lege veteri, & iudicialia quędam, quę modó lege humana constituta sunt, & alia ceremonialia, si quę sunt in Ecclesia, quę olim fuerunt in lege veteri, & si modó obligent, non tamen quia in lege veteri fuerunt constituta, sed qa alia lege fuerunt stabilita. Patet. Si verum est legem veterem cessaße quantum ad obligationem: sequitur nullum pręceptum in lege expręßum modó obligare: quia ibi fuerit expręßum, sed constat multa iudicialia quę fuerunt in lege veteri modó obseruari, & habere vim obligandi. Ergo hoc non habēt a lege veteri, sed a noua lege humana. Manifestum est enim de moralibus pręceptis decalogi, quę modo obligant, sed non quia expressa fuerunt in lege, sed quia naturali lege sūt cōstituta. Et idem de ceremonialibus. Si aliquod est in Ecclesia Dei, nullam vim, seu obligationem habet: quia fuit lege veteri institutum, sed quia per legem Ecclesiæ de nouo fuerit constitutum. B

Ratio.

3. conclu. ¶ Non solúm illa quę in lege veteri erant posita modó non obligant: quia ibi fuerunt expręßa, sed neq; ipsa modó lex dici potest. Patet ex Paulo: quia translato sacerdotio, necesse est legis translatio fiat. Si ergo lex translata est, iā non ē lex.

Ad hebr. 7.

¶ Et aperté probatur. Lex dicitur, aligando: quia obligat, et ligat ad sui obseruantiam, sed (vt diximus) nullo modó iam lex vetus obligat, ergo non dicitur lex.

Virues. in matrimonio regis Anglię.

¶ 2. Ideo dicitur lex: quia est tanq̃ regula quędam ꝓposita, ꝑ quam homo suas debeat operationes dirigere, sed lex vetus nobis non

S. Tho. 12. q. 90. ar. 1.

A non est adhoc proposita, cúm secundum illam non debeamus viuere, sed secundum legem Euangelicam. Ergo proprié loquendo modó neque lex dici debet. Si ergo dici lex non debet, cōtra ipsam operantes non redarguendi. Quaré, infideles contrahentes cōtra mandatum legis veteris veré contrahunt: quia non tenentur illa lege, neque vim obligandi habēt illa ibi expressa: nisi ex alia lege trahant obligationem.

¶ ARTICVLVS. 25.

An gradus prohibiti in Leuitico sint de iure naturæ

Onsequens est tractare an gradus prohibiti in Leuitico sint de iure naturæ. Vel sint quid ceremoniale, aut iudiciale. Nam (vt supra diximus) si morale, vel naturale, omnes obligat, tam Hebreos, quàm gentiles, & contra ipsam prohibitionem contra-
B hentes, non contrahunt. Si autem illa prohibitio, graduum ceremoniale, aut iudiciale est, non obligabat infidelem. Vndê nullo modo infideles coniuncti in talibus gradibus essent separandi.

¶ Pro debita intelligentia ponitur ver. textus. Loquutus ē Dominus ad Moysē dicēs. Loquere filijs Israel, & dices ad eos. Ego dominus deus vester: iuxta consuetudinem terræ Egypti in qua habitastis: non facietis. Et iuxta morem regionis Chanaā, ad quam ego introducturus sum vos, non agetis. Neque in legitimis eorum ambulabitis, facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, & ābulabitis in eis, ego dn̄s Deus vester. Custodite leges meas atque iudicia, quę faciens homo viuet in eis. Oīs homo ad proximā sāguinis sui nō accedat: vt reuelet turpitudinē eius. Ego dn̄s. Turpitudinē patris tui, et turpitudinē matris tuæ nō discoopies. Turpitudo patris tui ē. Turpitudinē sororis tuæ ex patre, siue ex matre, quę domi, vel foris genita est: non reuelabis. Turpitudinem filiæ filij tui, vel neptis ex filia nō reuelabis: quia turpitudo tua est. Tur

Littera. Leui. 81.

Turpitudinem filię vxoris patris tui, quam peperit patri tuo, & A
est soror tua, non reuelabis. Turpitudinem sororis patris tui non
discooperies: quia caro est patris tui. Turpitudinem sororis ma-
tris tuę non reuelabis: eo ꝙ caro sit matris tuę. Turpitudinem fra
tris patris tui non reuelabis, nec accedes ad vxorem eius, quę tibi
affinitate coniungitur. Turpitudinem nurus tuę non reuelabis: qa
vxor filij tui est, nec discooperies ignominiam eius. Et vxorē fra
tris sui nullus accipiat. Turpitudinem vxoris fratris tui non re-
uelabis: quia turpitudo fratris tui est. Turpitudinem vxoris tuæ
& filię eius nō reuelabis. Filiam filij eius, & filiam filię illius nō su
mes: vt reueles ignominiam eius: quia caro illius sunt, & talis coi-
tus incestus est. Sororem vxoris tuę in pellicatum illius non acci
pies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc ea viuente. Ad mulie
rem quę patitur menstrua non accedes, nec reuelabis fęditatem
eius. Cum vxore proximi tui non coibis, nec seminis cōmixtione
maculaberis. Hęc in littera illius capituli, quam oportet dilīgēter B
intueri, & singula seorsum considerare, & aduertere.

1. notabile. Burgen. Duob⁹ modis cognoscitur aliqđ de iure naturę.

¶ Et primo oportet notare ex doctissimo in lege Paulo Burgē
si in suo scrutinio scripturarum. Dupliciter (ait) cognosci potest
vtrum aliquod pręceptum legis Mosaycę sit morale, an nō. Pri
mo. Quicquid pręceptorum rectè deducitur ex primis principijs
iuris naturalis, id morale pręceptum est, & ad ius naturale perti
nens. Verùm non sufficit (ait ipse) vt multis, & ambigiosis conse
quutionibus ita deducatur. Nam sic omnia pręcepta, siue iudicia
lia, siue ceremonialia essent moralia: quia Moyses in his pręcipiē
dis ratione quadam naturali vsus est. Nec quicꝗ alienum a dic-
tamine rationis instituit. Tamen non omnia talia sunt pręcepta
moralia, si morale accipiatur vt distinguitur contra ceremonia
le, & iudiciale.

¶ 2. modo potest cognosci aliquid esse de iure naturę, seu mo-
rale. Nempè. Si ante legislationem indifferens erat. An sic, vel
aliter fieri debuisset, non est de lege naturæ. Nam quod potuit
indifferenter bene vel male fieri, non est morale, neꝗ de lege na
turę

A turę: vt habere duas sorores matrimonialiter coniunctas: prout Iacob legitur habuisse, quod póst prohibitum fuit lege Mosayca Hęc ex Burgensi. Gene. 25. Math. 19.

¶ Notandum insuper, quod circa graduum prohibitionem aliquid est de iure naturę, & aliquid de iure positiuo. De iure naturę enim est, quod inter aliquas personas prohibeatur coitus propter honestatem quandam. At, determinatio harum, vel illarum personarum est de iure positiuo. Patet primum: quia in coitu fit quędam irreuerentia, cúm discooperitur turpitudo fœminę, cum quando est coitus: vt dicitur in Leuiti. Sed quibusdam personis debetur tanta reuerentia: vt nihil turpe illarum liceat videre. Ergo natura inclinat á coitu tali abstinendum. At, vbi est illicitus coitus, & matrimonium est illicitum. Ergo non licet ex iure naturę talibus cōmisceri. 2. notabile Leui. 18.

¶ 2. patet: quia determinatio tot personarum, vel talium, non est de iure naturę: quia non est de dictamine rationis, sed est a iure positiuo, vt Arist. ait, quędam esse de iure naturę: vt sacrificare Deo. Sacrificare autem Ioui, vel Brasidę, vel offerri capram, aut duas oues: est de iure positiuo Et hoc vocatur legale. His suppositis sit 1. conclusio. 2. pars. Aristo. 5 ethi. ca. 7.

B

¶ Non omnes gradus Leuitici sunt iure naturali prohibiti. Probatur ex supra dictis ex Burgensi. Illud dicitur eße morale proprié, quod deducitur immediaté ex primis principijs iuris naturę, sed non elicitur immediaté ex primis principijs iuris naturæ malam eße coniunctionem matrimonij in omnibus gradibus positis ibi in Leuitico, ergo non sunt omnes tales iure naturæ prohibiti. Patet. Ducere vxorem fratris mortui sine liberis non deducitur expreßé ex primis principijs malum eße: quia si sic, maximé quia iniuria fit fratri, sed ei non fit: quia ipso mortuo solutum est matrimonium. Ducere etiam nurum post mortem proprij filij Et sic de multis alijs. P. conclu. Leui. 18. Burge. Celaia. d. 40. in fine Castro de pęna legali. lib. p. capi. 12. p. corin. 7

¶ Item. Illud non est de iure naturæ (vt ait Burgen) quod indifferenter poterat bene vel male fieri ante legislationem, sed plures gradus ibi sunt, in quibus ante legem datam poterat bene vel 2. ratio.

male

male fieri matrimonium, vt cum duabus sororibus contrahere: si- A
Gene. 29. cut fecit Iacob Rachel, & Lyam ducendo. Non ergo omnes ibidẽ positi, sunt de iure naturę probibiti.

3. ratio. ¶ Pręterea. Ex 2. notabili. De iure naturę est probibitio inter aliquos, sed inter tot, vel tales, est de iure positiuo. Sequitur ergo ꝙ non omnis gradus ibi probibitus sit ď iure naturæ.

4. ratio. S. Tho. 4. d. 33. Vigue. in. suis institu theo. c. 6. §. 7. ver 12. ¶ Ad idem principaliter. Illud dicitur esse probibitum iure naturę, quod impedit consequutionem finis, quem intendit natura sed finis matrimonij constare potest, etiamsi non omnes tales personę ibi positę probibeantur matrimonialiter coniungi, ergo non in omnibus est iuris naturæ probibitio. Nã probibetur in lege ne quis ducat vxorem fratris. Ne quis ducat amittam, vel materteram, sed potest finis matrimonij saluari cum iunctione istarum ꝑsonarum, ergo non est ď iure naturę probibitum. Et nõ solùm finis principalis qui est prolis procreatio, & educatio, & sufficiens instructio posset stare, etiamsi coniungatur quis matertere, vel illi quam babuit frater in vxorem, sed etiam finis secundarius, & B
1. cor. 12. minus principalis matrimonij, qui est operum communicatio ad thesaurizandum filijs suis.

Cõfirmatio. ¶ Confirmatur. Si tales necessitudines ibi positę essent de iure naturæ probibitę (vt aliqui doctores videntur affirmare) aliquis pbilosopborum mentionem ipsarum faceret, sed nullibi reperitur scriptum, ergo videtur non esse oẽs tales de iure naturæ.

5. ratio. ¶ Connubia celebrantur apud gentes, inter omnes personas feré ibi probibitas, & sine aliqua reprębensione. Sequitur illa non esse de iure naturæ probibita, saltim de primis principijs iuris naturæ: quia talia sunt idem apud omnes. At, vt constat ex bistorijs gentilium, & nobis experientia est manifestum in istis neopbitis, sic feré inter omnes gradus ibi positos matrimonium fuisse in vsu absꝗ reprębensione: vt statim dicemus. Sequitur ergo talia non esse de iure naturę primeuo, immó neꝗ secundario: quia illa quę sunt iure naturę probibita: sunt, quę eliciuntur ex primis principijs, sed non elicitur malum esse coniungi matrimonio

Anio cum omnibus personis ibi positis in Leuitico, ergo nullo modo dicendum est omnes tales gradus prohibitos iure naturę

¶ 6. *Aliquę p̄sonę ęqualiter cõiunctę: sicut illę quę ibi exprę ßę sunt, eadem lege contrahere permittuntur, sed tamen stando in iure naturę eadem est ratio vtrobiq̄. Ergo non omnes prohibiti sunt de iure naturali, sed legali. Nam prohibetur in lege ne mulier eadem duobus fratribus matrimonio copuletur, sed non prohibetur q̄ vnus vir non ducat duas sorores, & tamen eadem est affinitas ex parte vtriusq̄. Sequitur ergo q̄ cum eadem deberet eße ratio stando in iure naturę, & vnum permittitur, & aliud prohibetur: q̄ talis prohibitio non est stando in iure naturę.* 6. ratio.

¶ 7. *Ante legem scriptam licitum erat coniungi in aliquibus gradibus ibi in lege positis: vt constat ex scriptura sacra. Cũ vxore. s. fratris deffuncti, vt patet de filijs. Iudę. Sed quod cõtra legem naturę erat nunq̄ fuit licitum, immó tunc qui bene agebãt secundum legem naturę regebantur, cum nulla alia esset lex, qua dirigerentur. Sequitur ergo (pósteq̄ in lege illa non fuerunt prohibitę tales personę) non fuiße de lege naturę. Alioqui ante legẽ scriptam vbi solúm dirigebantur per legem naturę illa deberent obseruari, sed non fuerunt obseruata, sed contrarium, ergo non erat de lege naturæ.* 7. ratio. Gene. 38

B

¶ 8. *In ipso textu Leui. 18 dicitur. Audi Israel pręcepta mea & iudicia mea seruabitis. Ibi proponuntur iudicia simul & pręcepta, sed iudicia nullomodó pertinẽt ad ius naturale, sequitur ergo non omnia ibi posita esse de iure naturæ. Alioqui solúm diceret pręcepta, & non iudicia.* 8. ratio.

¶ *Vltimo Ibi in textu ponitur sub prohibitione accedere ad menstruatam, sicut & ducere nouercam vel sororem, sed sic est, q̄ prohibitio de non accedendo ad menstruatam non est morale, sed iudiciale, aut ceremoniale: vt notum est, ergo non omnia ibi posita sunt de iure naturę prohibita. Adducta sunt tot argu. vt rem aperté persuadeamus cõtra graues authores aliás.* 9. ratio.

¶ *Ex omnibus gradibus positis ibi consanguinitatis in linea* 2. conclu. leui. 18.

trans

transuersali, probabile videtur nullum prohibitum iure naturæ: A
p. ratio. propriê capiendo ius naturæ. Coniunctione quidem facta in omnibus gradibus ibi positis extra lineam descendentium nulla sequitur naturalis irreuerentia, nec euacuatur finis matrimonij, ergo consequẽs est nullum gradum iure naturæ prohibitum. Probatur maior. Nam per hoc ꝙ quis ducat amittam, vel materteram: nulla est irreuerẽtia naturalis, quę naturaliter debetur patri, & matri, & non sorori patris, vel matris. Habere ergo amittam, vel materteram in matrimonio non repugnat iuri naturæ. Nec tollitur finis matrimonij per talem coniunctionem. Nam prolis potest esse, & sufficienter educari. Et potest esse operum cõmunicatio. Ergo sequitur non eße contra ius naturę, saltim cõtra prima prĩcipia, tales coniunctiones.

2. ratio. ¶ Pręterea. Si aliqua coniunctio in linea transuersali esset de iure naturę prohibita, maximé fratrum inter se, sed hęc non est: vt supra diximus, capiendo ius naturę stricté, pro illo quod prohibitum est ex primis prĩcipijs iuris naturę. Ergo nulla cõiunctio illarum personarum ibi positarum est contra ius naturę. i. contra 1. prĩcipia iuris naturę: quia stante coniunctione fratrum inter se: saluari potest finis principalis matrimonij, & similiter minus principalis. Hanc conclusionem aßeruisse videtur. S. doctor, qui dicit. Accedere ad consanguineas, vel affines, non est secundum
S. Thom. 22. q. 154 ar. 9. ad. 3 se difforme. Aliás, nullo tempore licuisset. Et respondet ibidem, quód in commixtione personarum coniunctarum aliquid est quod est secũdũ se indecens, & repugnãs naturali rationi: sicut ꝙ cõmixtio fiat inter parentes, & filios, quorum est per se, & immediata cognatio. Nam filij naturaliter honorem debent pręstare parentibus. Alię veró personę quę non coniunguntur in cognatione: videlicet secundum se ipsas (vt est in linea transuersali) sed per ordinem ad parentes: non habent ita ex se ipsis indecentiam, sed variatur circa hoc decentia, vel indecentia, secundum legem diuinam, vel humanam, & secundum consuetudinem. Hęc S. Tho. Ex quibus verbis constat conclusio. Nulla quippé directê

inde

A indecentia includitur: si fratres inter se coniungātur in matrimonio. Et a fortiori si alij consanguinei: quia si includeret: non posset variari decentia, vel indecentia aliqua lege, vel consuetudine. Sicut illa quę intrinsicé bona sunt, nulla consuetudine, nulla lege variantur in bonitate, vel malicia, sed semper eodem modo manent. Istā etiā sententiam grauis doctor Ricardus affirmat dicens, iure naturę prohibitam coniunctionem inter parentes, & filios, & lege diuina alias personas: vt ĩ Leuiti. ne daretur incentiuum luxurię: si liceret copulari illos, qui simul habebāt cohabitare. Ex isto doctore patet factā distinctionem inter ius naturę, & diuinum. Et dicit. Illa quę sunt Leuiti. 18. excepta cõiunctione parentum, & filiorum, non esse de iure naturę. Hāc itidem affirmat irrefragabilis doctor Alexā. Halēsis eisdem feré verbis quibus Ricardus, distinguens illa quę iure naturę prohibita sunt, ab illis quę iure diuino veteri, in quo ponit omnes personas, exceptis parentibus, & filijs. Et ante omnes hos grauissimus Hugo de S. victore eādem tenuit sententiā, a quo credibile est sumpsisse. Et probatur conclusio vltimo ex verbis ipsius textus. Nam volens dominus Deus populum suum peculiariter electum ad cultum Dei quadam pollere sanctitate inter cęteras gentes: dedit ista pręcepta peculiaria, & posuit has prohibitiones in matrimonio. Qui ait sic. Iuxta consuetudinem terrę Egypti in qua habitastis non facietis, neq̃ iuxta morem regionis Canaā, ad quam introducturus sum vos. Sequitur ergo ex ipso textu tales coniunctiones fuisse in vsu apud omnes gentes quę tunc erant. Ergo non erant iure naturæ prohibitę. Alióqui non sic contra ius naturæ omnes nationes facerent. Et Alexā. Halen. dicit. Lex naturæ dictabat vt non iūgerentur frater, & soror, non quia debitum, sed quia honestum, & decens, maximé in natura multiplicata: quia lex hęc in statu naturæ non multiplicatę concederet. Lex tamen excepit patrem & filiam, matrem, & filium, tanq̃ debitum. Hęc ille.

Ricardus in. 4. d. 40. ar. p.
Leuit. 18.
Alexan 3. p. q. 35. m. 6. Item. 2. p. q. 169 m. 2.
Loazes in tractatu de matrimo. dubium. 2
B
Hugo. i. 2 p. 11. ca. 4
Leuiti. 18
Alexan. vbi supra.

¶ Probibitiones circa matrimonium positę in Leuiti. circa affinitatis gradus, non sunt de iure naturæ stricté capiendo. Nec om- 3. conclu. Leuiti. 18

Ratio. omnes simul. Neq; aliqua illarum. Probatur. Affinitatis gradus A non est de se prohibitus in matrimonio: nisi ratione consanguinitatis, vt constat, sed consanguinitatis gradus (vt probauimus ex S. Tho. qui non habent coniunctionem: nisi per accidens in ordine *Abulen. leuiti. 19. q. 5.* ad vnum principium: vt sunt in linea transuersali) non sunt prohibiti iure naturæ, ergo a fortiori neq; gradus affinitatis erunt prohibiti: quia non est affinitas: nisi propter consanguinitatem, ergo vbi consanguinitas non est prohibita, neq; ipsa affinitas erit a fortiori. At, cùm non sit potior ratio de vno gradu, q̃ de omnibus, cùm omnes illi Leuiti. non sint de iure naturæ, neq; aliquis eorum. Notanter dixi. Strictè capiendo: quia fortè accipere nouercam: prohibitum est iure naturę, capiendo ius naturę pro illis quę prohibita sunt secundario. i. de secundis pręceptis iuris naturę. Videtur quidem quędam decentia, seu naturalis conuenientia quód nullus nouercam sibi assumat in vxorem, tamen nõ est sic manifestum. De quo nos supra in. 1. p. diximus, quando de affinitate loquuti sumus. Satis sit sciamus nullum gradum affinitatis prohibitum fuisse aliquo tempore, vel aliqua lege, nec iure naturę, strictè capiendo pro illis quę de per se sunt mala, neq; possunt bene fieri. B

Nouercã accipere in vxorem iure naturę secundario ꝓhibitum est. Supra p. par. 43.

4. conclu. ¶ Omnia illa pręcepta circa matrimonium Leuiti. 18. excepta prohibitione parentum, & filiorum: sunt inter iudicialia com *Ratio.* putanda, & non inter moralia. Probatur. Nam omnia quę in lege veteri posita sunt, necessario computanda sunt vel inter moralia vel iudicialia, vel ceremonialia, sed tales prohibitiones circa matrimonium positę, excepta parentum, & filiorum, non ponũtur in *S. Tho. 12 q. 100. a. p* ter moralia: quia inter moralia solùm illa ponuntur, quę naturalia sunt. Idem enim est morale, quod naturale: vt egregiè. S. Tho. sed iste prohibitiones (vt diximus) non sunt de iure naturę, ergo non ponuntur inter moralia. Neq; ponuntur inter ceremonialia: quia solùm inter illa computantur, quę ad cultum Dei directè sũt *S. Tho. 12 q. 19. a. 2.* ordinata, sed tales prohibitiones non ad cultum Dei ordinatę sũt directè; vt constat ex. S. Tho. ergo necesse est computentur tales prohibitiones inter iudicialia. Hanc conclusionem videtur. S. Th.

ponere

A ponere, licet nõ ita expressé. Nam postꝙ per multas questiones in prima. 2. tractauit de moralibus, & ceremonialibus, tandem q. 105. ar. 4. venies ad iudicialia ad. 7. numerat probibitionem Leuiti. 18 graduum consanguinitatis, & affini. inter iudicialia. In quo videtur errasse Viguerius Granatensis in suis Theologicis institutionibus. ca. 16. § . 7. quando dicit in illam legem moralem non posse cadere dispensationem. S. Thom. 12. q. 105. a. 4. ad. 7 Cõtra Viguerium.

¶ Sed contra dicta est argumentum. Illa pręcepta Leuiti. 18 seu tales probibitiones in matrimonio contrahendo non sunt ceremonialia, necꝙ iudicialia, ergo naturalia. Probatur. Non ceremonialia: quia non directé ordinata ad cultum Dei. Necꝙ sunt iudicialia. Nam illa iudicialia posita sunt, quę componebant iustitiam & pacem inter homines. Istę veró probibitiones nullam iustitiã, nullam pacem componebant, ergo non sunt iudicialia. Quare sequtur moralia, seu naturalia esse. P. obiectio

B ¶ 2. Omnia quę posita sunt ibi erant probibita inter gentes ante legislationem, sed gentes non tenebantur alia lege ꝙ naturali. Ergo sequitur tales probibitiones esse de iure naturę. Probatẽ maior. Nam in eodem. c. subiungitur ratio probibitionis talium graduum, quando dicitur. Ne poluamini omnibus his, quibus contaminatę sunt vniuersę gentes, quas ego eijciam ante conspectum vestrum, & quibus polluta est terra. Si ergo ita est, ꝙ gentes pollutę erant: quia huiusmodi coniunctiones non obseruabant: sequitur ꝙ tenebantur obseruare, sed nulla alia lege tenebantur obseruare: nisi naturali, ergo lege naturę probibiti erant tales gradus. 2. obiec. S. Thom. 12. q. 100.

¶ 3. Eisdem verbis ibidem probibentur omnes gradus. Sempę enim dicitur. Non reuelabis turpitudinem, sed constat gradũ illũ parentum, & filiorum, de lege naturæ esse, ergo similiter & alij gradus, qui eodẽ modó, & eisdem verbis probibiti sunt. Non enim videtur potior ratio de vno, ꝙ de alio. Quód si aliqua fuisset, verbis differentibus id in scriptura declaratum fuisset. 3. obiec. Alex. halen. 3. p. q. 27. ar 3. & 36. c. 6

¶ Stantes in sententia nostra, & per ordinẽ respondentes ad primum dico, ita esse, ꝙ iudicialia illa sunt, quę pacem inter homi- Ad prim.

nes,

nes, & iustitiã componebant. Et quando dicitur. Id non fuisse in A probibitione illorum graduum Leuitici, negamus. Nã pax, et ius titia adderat ex hoc ꝙ tales qui coniungebantur consanguinita te, vel affinitate non coniungebantur matrimonialiter, sed alij ex tranei. Et sic pax constituebatur per huiusmodi prohibitiones. Nam non existentibus illis, copularentur consanguinei, & affines, et non extranei. Et si non coniungerentur extranei: non esset pax, qualis est inter illos, qui matrimonio coniunguntur. Consanguinei enim & affines habent pacem inter se ratione talis vinculi Neq; est aliud vinculũ ita necessarium ad pacem fouendam. Sed tamen non est sic inter extraneos. Ob id sapientissimè a Deo ordinatum est: vt tales qui iam coniuncti erant vinculo cognationis: non coniungerentur in matrimonio, sed alij qui extranei erant, vt sic pax dilataretur. Item & iustitia. Nã sic est, ꝙ vbi pax, et iustitia. Iustitia enĩ & pax osculatę sunt. Satis enĩ iustũ fuit tale
ps. 84. factum: vt sic amicitia suas fimbrias dilataret. Sequitur ergo in ter iudicialia computandam esse talem graduum prohibitionem B

Ad. 2. ¶ Ad. 2. quando dicebatur. Omnia illa probibita esse gẽtibus: quia pollutę dicuntur huiusmodi coniunctionibus, quod esse nõ possset: nisi iure naturali probibitum esset.

1. solutio. ¶ ℞. dupliciter. Primo. Illas gentes pollutas dici, nõ quia vterentur talibus personis in matrimonio, quę in Leuitico sunt probibitę, sed quia vtebantur illis extra matrimonium per incestuosos concubitus. Et hoc est verisimile. Nam ex istis neophitis qui apud nos sunt: possumus coniectari, & de alijs, sed isti polluti erãt quia illis personis sine delectu miscebantur extra matrimonium ĩcestuosé. Et ob id abominabiles, & polluti vocabantur. Sic & illi gentiles a Deo vocati abominabiles, & polluti: quia personis illis cõmiscebantur sine matrimonio, nec se continebant. Hoc videtur eo fuisse ꝙ cúm habitarent tales personę vt in plurimum simul & poterant matrimonialiter copulari, cúm non esset iure naturę probibitum, exardebant in eorum amorem, & laxabant frena lu xurię, neq; cõtinebãt se. Ob quod miscebantur absq; matrimonio.

Sicq;

A Sicq̃ polluti vocabantur gentiles. Hęc fuit causa quaré dominus Deus suo populo electo Hebreorum voluit legem dare, in qua prohiberet coniunctionem talium personarum in matrimonio. Nam quia contingebat simul in eadem domo habitare, cognito per legẽ non posse copulari in matrimonio: abstinerent et ab incestuoso cõcubitu, a quo non abstinebant gentes: quia poterant matrimonio copulari. Hęc ratio aßignatur a doctoribus talis ꝓhibitionis tũc factæ. Experientia etiam constat apud istos neophitos, quibus iã per Ecclesiam interdicti sunt gradus certi affinitatis, & consanguinitatis, ꝙ stante tali probibitione, abstinent ab incestuoso concubitu, qui tamen antiquitus, vbi nulla probibitio, non abstinebãt

¶ 2. potest dici ad argumentum, licét non tam sufficienter sicut primo dictum est, ꝙ tales gentes tunc abominabiles, et pollutæ dicebantur illis coniunctionibus probibitis Leuitici. 18. Ob quod Deus voluit illas ponere Iudeis, non quia tales probitiones eßent B de iure nature primeuo, sed quia forte erat illud contra leges suas, vel consuetudinem suam. Tunc quidem peccatum eßet contrâ facere. Tamen qa nõ credo consuetudinẽ fuiße apud gentiles abstinendi in talibus gradibus, neq̃ legem institutam, primam solutionem puto veram, & sufficientem. 2. solutio.

¶ Ad. 3. argumẽtum. Eisdem verbis omnia probibentur ibi. Cúm ergo aliqua probibitio sit de iure naturę: vt est parentum & filiorum, ergo & sic alię omnes.

¶ ℞. Quód dato eisdem verbis omnia sint prbibita, non sequitur omnia esse de iure naturę probibita. Ibi enim probibitum est ad menstruatam accedere. Attamen nullus est qui dicat hoc intrinsicê malum esse. Eodem etiam modo pręcipitur abstinẽtia in aliqbus diebus a certis cibis. Et pręcipitur ieiunium, tamen nõ sunt eodem modo ista pręcepta. Primum quippé meré positiuũ est. 2. autem aliquando est de iure naturę: vt si sit neceßarium vel ad valetudinem, vel ad continentiam seruãdam. Ad. 3.

¶ Sed híc adnotare libet qđ D. Alphõsus Viruesius Episcop9 Canariensis in suo illo singulari tractatu matrimonij regis Anglię Viruesius episcopus.

glię dicit de istis gradibus leui.18. dißerens, in probatione.3. hy A
pothesis, ꝙ ibi non est prohibitum coniugium inter illas perso-
nas, sed concubitus illicitus: quia turpitudinem non reuelabis, non
intelligit prohibitum coniugium, sed concubitum: quia talis con-
cubitus extra matrimonium erat in vsu apud Chananeos. Quód
probat multis argumentis: quia eodem tenore prohibetur acces-
sus ad menstruatam, & non intelligitur, ꝙ non sit iungenda in ma
trimonio. Tenendo ergo hanc expositionem, quę valde rationabi
lis probatur, manet huiusmodi gradus non solúm non habere mo
do vim obligandi, sed neq; fuisse olim de iure diuino quantum ad
contractum matrimonij.

Conclu. co rola. ¶ Ex omnibus istis sequitur in proposito conclusio vniuersa-
lis tenenda tanq; vera, ꝙ infideles coniuncti in gradibus illis pro
hibitis Leuitici .18. siue fuerit ante legem Christi, siue post, siue
sint gradus affinitatis, siue consanguinitatis, dempto illo gradu
Infideles. coniuncti parentum, & filiorum inter se, dunmodó non contrahant tales ĩ B
ĩ gradibus. leuitici.18 fideles contra leges suas, vel cõsuetudinem suam, habentem vim
legis, & si cõuertantur, nullo modo esse separandos. Probatur. Si
vere cõtra hunt. separandi eßent: ex eo esset: ꝙ tales tenerentur lege illa diuina
p. ratio. veteri, sed tunc non tenebantur nisi solúm Iudei, vt diximus sup̃
Neq; modo aliquam obligationem habet lex illa, magis quã si nũ
q̃ lata fuisset, ergo nullo modo infideles tali lege obligantur. Sic
q; contrahentes matrimonium in gradibus illis nõ sunt separãdi.

2. ratio. Leuitici. 18. ¶ 2. Quod est verum matrimonium, & legitimum, non dissol
uitur per baptismum, sed matrimonium inter infideles contractũ
in gradibus prohibitis in leuiti. est legitimum: quia inter legiti-
mas personas, per legitimum consensum celebratum, ergo non tol
litur per baptismum, qui non tollit coniugia, sed peccata.

3. ratio. ¶ Preterea. Gentiles solúm tenebantur seruare moralia, seu
naturalia, sed prohibitio istorum graduum extra parentum, &
Caie 22. q 154 ar. 9. ad. 3. filiorum, non est morale, vt diximus, ergo non tenentur infideles
ad obseruantiam illorum. Et sic coniuncti in talibus gradibus, nõ
sunt separandi. Hanc sententiam tenet, Caie. vbi supra. Eandem

ante

A ante ipsum tenuit dominus Abulen. merito inter antiquos repo- *Abulen. p* nendus. Eadem item ante istos Thomas de Argentina in. 4 etiã *regum. 8.* si doctor. S. in. 4. ex cõmuni opinione loquutus videatur contra *q. 149.* rium dixiße. Tamen in 22 idem tenet, cui sententię standum est. *Thomas d* Alij autem doctores contrarium dicentes decepti sunt in duob9. *Argenti. d. 40.* Primo: quia putabant illos gradus ibi expręssos esse iure natura *S. Thom.* li probibitos, quod falsum est. 2. quia legem veterem credebant *22. q. 154* obligaße infideles. Et sic male intelligit Glo. illa in. ca. litteras, *a. 9.* de restitu. spoli. dicẽs gradus Leuitici eẽ iure naturę ꝓbibitos. *Error glo ßę.*

¶ Contra istorum doctorum inaduertentiam libet argumen *Argumẽ* tari. Dato concederemus eis (quod tamen negamus) tales gradus *tum cõtra* probibitos in Leuitico omnes gẽtes obligasse, vnde ipsi poterunt *tenẽtes cõ* probare quod affirmant: matrimonium contra talem prohibitio *trariã opi* nem factum nullum eße, & sic dissoluendum? Nam multa sunt iu *nionem.* re diuino probibita, & bumano, quę tamen facta tenent. Patet. *Multa ꝓ-*
B Post sponsalia cum vna, contrabere cum 2, probibitum est & le *bibita que* ge diuina, & naturali, tamen factum tenet, Extra de sponsali *facta te-* bus. ca. Veniens. Item. Sicut verum puto, iure diuino, & naturali *nent.* probibita est pluralitas beneficiorum, tamen plura babens ve *Dioni. car* rus ẽ dominus fructuum. Prodigalitas probibita est iure diuino *thu. p. 10.* & tamen donatio prodiga tenet, & per ipsam verum ius acqui- *fo. 416.* ritur. Iure etiam positiuo Ecclesię probibetur incestuoso cũ affi- nibus vt contrabat post mortem vxoris, tamen si contrabit, ve rum est matrimonium. Item. Probibetur ne quis clandestiné con *Supra. p.* trabat, Extra de clandesti. despon. per totum, tamen factum te- *P. aru. 10.* net. Sequitur ergo ex istis exemplis, q̃ dato (licet nõ concesso) ꝓ bibitum fuißet ipsis infidelibus contrabere in illis gradibus Leui ti. non tamen sequeretur q̃ tale matrimonium contractum non te neret: sicut doctores prefati affirmant.

¶ Confirmatur. Sub eisdem verbis quibus personæ coniunctæ *Confirma* consanguinitate, & affinitate in lege probibentur contrabere, *tio.* sub eisdem probibentur & alię personæ contrabere. Probibetur *Leui. 21.* enim ne sacerdos scortũ sumat in vxorem, aut vile prostibulum,

sed

sed tamen credo quod si contra tale mandatum sacerdos sibi copula A
3. regum. 11. ret scortum, licét peccasset: teneret. De Salomone etiam legitur, quod habuit vxores Moabitidas, & Amonitidas, & Etheas de gentibus, de quibus dixerat Deus, non ingrediemini ad eas, tamen eas puto veras fuisse vxores, vt scriptura narrat, quicquid dicant alij. Ergo etiam si esset prohibitio facta, quę infideles omnes obligaßet, non sequitur non fuisse validum matrimonium contra talē prohibitionem contractum.

Argumentum contrarium. ¶ Nec argumentum quo innituntur contrarium dicentes aliquid probat. s. arguentes ex. ca Gaudemus, Extra de diuortijs. Et. c. De infidelibus, de consan. & affi. in quibus. c. summus Pontifex videtur determinasse infideles non arctari constitutionibus Ecclesię: quia foris sunt, sed tamen arctari constitutionibus positis lege diuina, quę obligat omnes. At, quia lex vetus lex diuina est: obligantur & infideles.

Solutio. ¶ Dicēdum verum eße quod ibidem determinatum est: quia infideles obligantur seruare ius diuinū, nō quidē ius diuinū vetus, cū B
Virues. in suo de matrimo. regis Anglię. illud non sit ius. Neque christiani teneantur obseruare. Sed intelligit summus Pōtifex de iure diuino Euangelico, quod oēs obligat, quod tenentur omnes cuiuscunque conditionis sint, obseruare. Et cōtrahentes contra tale ius diuinum, essent separandi, si conuerterētur. Cū ergo tali iure diuino nullę personę prohibitæ sint: nisi parentes, & filij, Christo dicente, propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adherebit vxori suę, significans aliam debere eße vxorem, & aliam matrem, alium maritum, & aliū patrē: sequitur quod si infideles contraherent in isto primo gradu ascendētium, & descendentium, essent separandi si conuerterentur: quia facerent contra legem diuinam Euangelicam, quam tenentur obseruare omnes. Sicut si repudiant tempore infidelitatis: tenentur repudiatam reconciliare si conuertantur: quia faciunt contra legem Dei. Math. 19. vt patet: Extra de diuortijs. c. Gaudemus.
Math. 19. Itē. Si plures vxores acceperint: tenētur omnes dimittere, exceptæ prima, cum qua cōtraxerūt. Et hoc est ius diuinum, quod obli

gat

A gat omnes,tam fideles,quàm infideles,de quo loquitur summus Pontifex. Quód si sic loquerentur doctores,non explicantes de Leuitico,non essent eijciendi. Attamen,quia exemplum ponunt de Leuitico,non animaduerterunt illud Leuiticum non esse ius,nec obligationem habere aliquam.

¶ ARTICVLVS. 26.
An gradus qui modó sunt ab Ecclesia probibiti habeant vim ex iure diuino.

Equitur inquirendum. An gradus qui modó ab Ecclesia prohibiti sunt,qui olim fuerunt prohibiti in lege veteri,habeant vim obligandi ratione legis diuinæ,vel ratione legis humanę.

¶ Dicendum nullam obligationem contrahi posse,ob id quod olim fuerit tales expręssi in lege:quia omnia cessauerunt,& nullius fuerunt obligationis post mortem Christi. Illa enim iam non est lex,neque ius,sed si quę ab Ecclesia probibita sūt vis obligandi est solúm ex hoc quod Ecclesia īstituit de nouo. Sicut in cęteris iudicialibus verum est:vt pœna talionis,& quod qui occidit:occidatur,& hijs simlia,non obligant: quia olim in lege,sed quia ab Ecclesia instituta de nouo. Et haud dubié affirmare contrarium esset hęresis Cerinti,& Ebionis dicentium,aliqua quę fuerunt in lege veteri pręcepta,modo habere vim obligandi: quia ibi fuerint pręcepta. Esset enim dicere legem veterem simul concurrere cum noua,& vtranque obligare,quod hęreticum est. Neque aliquis catholicorum ex theologis opinantium infideles coniunctos in gradibus probibitis Leuiti. 18. separandos asseuerāt verū esse:quia illa quę fuerunt ibi in lege veteri probibita: modo obligant:quia ibi probibita. Nam hęresim affirmarent,sed dicunt ob id infideles obligari illis gradibus: quia illi erant omnes de iure naturę. Quę in lege noua non fuerunt reuocata,sed approbata:vt patet de pręceptis decalogi. Et sic similiter putant fore dicendum

Solutio.

Heresis Cherinti, & Ebionis.

B

dum de talibus gradibus in Leuitico probibitis. Non enim isti doc A tores decipiuntur: quia putent legem veterem modo currere, & obligare, sed quia putant illos gradus probibitos lege naturę, & i Euangelio omnia naturalia approbata, & non reuocata fuisse, ob id obligare. Tamen inhoc decepti sunt. Nam eo ꝙ omnes illi gradus (vt diximus) non erant iure naturę probibiti: cessauerunt per cessationem legis. Et in lege Euangelica non fuerunt institu ti: iō nō obligāt infideles. Sed tamē pōst omnes illi gradus ibidem probibiti in Leuitico per Ecclēsiam sunt probibiti: vt patet. ca. Non debet, de consang. & affini. Et in multis aliis locis. Et talis ꝓ bibitio obligat fideles, qui sunt intra Ecclesiam, non quia fuerunt in lege veteri tales probibitiones, sed quia modo Ecclesia statuit quæ potest statuere. Et tale statutum non obligat infideles, qui fo ris sunt. Ob quod contrahentes in talibus gradibus vere cōtrahūt. Neq; sunt separandi si conuertantur. Et tandem tales gradus ibi positos non esse de iure naturę primeuo latê probatum est. Et ar- B gumentum est: quia in isto nouo orbe nullū gradum affinitatis ob seruabant: quia filius concubinam patris ducebat, seu vxorem, mortuo patre: quia si viuēte: occidebatur, quę eius erat nouerca. Et pater similiter vxorem, vel concubinam filij, quę eius erat nurus. Item. Frater vxorem fratris post mortem, immo si esset so lúm repudiata. Similiter quis ducebat matrem, & filiam successi ué. Tandem nullus gradus affinitatis inter eos vetitus habebatur in matrimonio. In gradibus consanguinitatis supra omnem modū probibitum erat patrem ducere filiam, vel filium ducere matrē. Nunq; reperi factum. Non solúm non reperi coniunctos matrimo nialiter isto primo gradu, sed neq; copula illicita deprœhendi, q̄d maximê probat, istum gradum esse probibitum per prima princi pia iuris naturæ, vt dictum est. Item vt Michuacanenses ferunt obseruabant ne vir duceret sororem patris, vel matris, bene ta- men fœmina poterat copulari fratri matris, vel patris: quia inde cens videbatur: vt amitta, vel matertera subdita esset pronepoti filio fratris, vel sororis suę, quod tamen non repugnabat, si fœmi

Paulus. p. corin. 5.

na

A na iungeretur patruo suo.

¶ Obseruabant etiam isti ne fratres inter se iungerētur, etiamsi solúm eßent ex patre, vel ex matre. Verúm aliquos reperi coniunctos, quibus diuortium est preceptum: quia non erat vsus apud eos, sed reprobatum.

¶ In prouintia Mexicana (vt fertur) abstinebant in gradu consanguinitatis parentes a filijs, & fratres a sororibus.

¶ In affinitate obseruabant vt nulla fœmina nuberet patri viri sui, nec filio viri ex alia muliere, nec viro matris, aut illi cum quo mater coiuit, nec marito filię suę, nec illi cum quo filia peccauit. Et cum istis copulari (vt ferunt) graue reputabatur. Qui verô id faciebant, luebāt pœnas. Et pariformiter filius nullo modo nouercam ducebāt, licét alios gradus non obseruabāt. Ex istis habere poßumus non omnes personas in Leuitico positas probibitas de iure naturę primeuo, quandoquidem non est idem B apud omnes in tali obseruantia, sed variatio magna secūdum diuersitatem nationum, & prouintiarum. Et solúm gradus ille parentum & filiorum videtur iure naturæ primeuo probibitus, qui gradus apud omnes videtur obseruatus eodem modo, cúm in alijs reperiatur alia & alia consuetudo. Et sic matrimonium celebratum cum debito consensu apud infideles, inter personas īter quas consuetum est communiter apud eos contrabere: nullo modo si cō uertantur est anullādum: quia illa consuetudo facit legitimas personas, qua ceßante non eßent legitimę: vt in prouintia Michuacanensi matrimonium tenebat, inter priuignum, & nouercam: quia sic erat consuetum. Apud Mexicanos autem non tenebat: quia non erat cōsuetudo. Idem de fratribus bic non teneret. Tamen tenet apud illam prouintiam, apud quam dicunt fuiße consuetudinem. Ipsa enim cōsuetudo potest boc facere: vt bene notat Panor Extra, de cogna. spi. c. Super eo, quando dicit, quod si eßet consuetudo, quod in. 5. gradu non coniungerentur: non teneret matrimonium, si qui coniungerentur in tali gradu contra consuetudinem. A simili ergo neceße est concedere quod in illis quę non sunt de iure na-

cōsuetudo apud mexicanos contrahēdi.

Non poterat qs nouercā ducere.

Panor.

turę primeuo consuetudo faciet personas legitimas in vna prouin- A
tia, quę sunt illegitimæ in alia: quia ibidē non est talis consuetudo.

¶ ARTICVLVS 27.

An Papa dispenset in oī gradu affinitatis, & consanguinitatis.

Equitur vltima quæstio. Vtrum Papa possit dispensare in omni gradu tam affinitatis, quàm consanguinitatis, & in omni linea descendentium, ascendentium, & transuersaliū.

p. considerano. ¶ Pro solutione quęstionis notandum, dispensare nil aliud esse, quàm relaxare, vel obligationem tollere legis, ipsa manente in sua firmitate: vt si lata sit lex de ieiunio, summus Pontifex vult me non obligatum ieiunare, sit necū dispensatio: quia iuris relaxatio.

2. notan. ¶ 2. Dispensatio debet fieri circa aliquos, & non circa omnes. B
Alióqui si circa omnes, non erit dispēsatio, sed legis abrrogatio.

3. notabile ¶ 3. Cúm dispensatio propriè sit legis relaxatio, sic quòd ipsa manente in vigore, non obliget illum cum quo fit dispensatio, ad ipsum propriè pertinebit dispensatio legis, ad quem pertinet condere legem. Et qui non condidit legem, nullo modo dicitur proprié dispensare in legē. Immo nō pōt inferior dispēsare in lege superioris: quia ipse inferior legem nō cōdidit. Cúm ergo qui legem condidit habens authoritatem legem posset tollere, poterit dispensare, sic quòd manente lege in virtute sua, cum aliquo taliter fiat dispensatio: vt faciendo contra legem: nullum sit peccatum.

S. Thom. 12. q. 95.

4. nota. ¶ Considerandum est etiam quas leges summus Pontifex instituerit in graduum cōsanguinitatis, & affinitatis prohibitione: Nam omnes gradus quos ipse prohibuit, qui antè non fuerunt prohibiti aliqua lege, poterit & modo pręcipere, & tollere, & in talibus dispensare. His suppositis ad quęstionem respondetur.

p. conclu. ¶ Summus Pontifex in omni gradu tam affinitatis, quàm consanguinitatis in linea transuersali dispensare potest de plenitudine

suę

A suę potestatis, licét id non expediat facere absq; magna, & vrgē ti causa. Probatur. Ille potest dispensare in lege, qui condidit legē sed summus Pontifex, vel concilium generale legem condidit de omnibus gradibus consanguinitatis, & affinitatis in linea transuersali, ergo in omnibus dispensare potest. Nam si potest tollere omniū talium graduum prohibitionem, a fortiori & poterit dispensare: quia qui quod maius est potest, poterit necessario & qđ minus est. Quód Ecclesia instituerit legem graduum affini. & cō san. in linea transuersali patet. Nam in Ecclesia est prohibitio graduum facta in multis locis, & in proprio titulo. Et olim vsq; ad 7. Deinde tempore succedenti vsq; ad. 4. facta restrictio. In c. Non debet. De consangui. & affi. Talis veró prohibitio non est de iure naturæ, nec est de iure diuino nunc obligante, ergo necessario est de iure positiuo Ecclesię. Non enim potest aliud euenire, quandoquidem obligat omnes de Ecclesia. Et q; non sit de iure naturæ, iam nos supra satis diffusé probauimus: quia si aliquis B fuisset, maximé fratrum inter se, & diximus eum nō esse isto modo de lege naturę, quia non idem apud omnes, neq; includit in se manifestam malitiam quominus poßit licité fieri: vt olim in lege naturę fiebat. Si ergo iste primus gradus non est de lege naturæ prohibitus, a fortiori neq; aliquis alius qui minorem repugnantiam, & malitiam includit, quicquid dicat supplementum. d. 40. q. 1. ar. 2.

Hec contra nōnullos tam ex theologis quam iurisperitis, quamvis contrariā dicat opi. cōmu. Ar mi. in ver. dis. §. 10. Augu. de Ancho. in suma eccl. q. 53. ar. 5. & 6. Rubio in 4. d. 41. in. 2. q. par princi. Loazes in tracta. matri. regis. Dubio. 2.

¶ Item. Neq; aliquis graduum in lenea transuerasali est de iure diuino. Probatur. Non de iure diuino Euangelico, quod obligat oēs. Nam (vt nos in. 1. parte diximus, quando loquebamur de consanguinitate) nullus gradus a Christo fuit in Euangelio sacro prohibitus, qui non fuißet de iure naturali. Ob q; solum ibi reperitur gradus primus ascendentiū & descendētium prohibitus dicente Christo. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrē & adherebit vxori suę, intelligens (vt declarant omnes sancti) aliam futuram in matrimonio vxorem, & aliam matrem, alium maritum, & alium patrem, & nullum alium gradum a matrimo- Supra ar. 43. Sco. in. 4. d. 40. Math. 19.

nio

nio exclusit. Sequitur ergo q gradus consanguinitatis, & affinitatis modo prohibiti non sunt de iure diuino Euangelico. Ergo non sunt de iure diuino. Patet. Ius diuinum illud modo dicitur, qđ veré est ius obligans, sed hoc solúm est Euangelicum, ergo nõ est de iure diuino. Et in hoc errauit Lutherus, qui dixit, gradus illos esse iuris diuini, & non posse Papã dispensare. Nec obstat dicere tales gradus esse de iure diuino veteri: quia (vt supra diximus) illud iã non obligat. Neq; lex, nec ius diuinũ proprié dici potest, ad sensum quem modo loquimur de iure diuino obligãte, sed perinde obligant modo illa: quia scripta sunt, ac si nõ essent scripta. Et si aliqua ibi scripta obligant, non quia ibi fuerunt expressa sed quia alia lege fuerunt pręcepta. Quaré nullo modo obligant quia ibi posita, cúm cessauerunt omnia: vt laté diximus. In aperto ergo est omnes tales prohibitiones graduum quę in Ecclesia sunt, quandoquidem non sunt de iure naturali primeuo, nec de iure diuino Euangelico: q sunt de iure positiuo Ecclesię, sed sic est q ille qui legem posuit, dispensare potest in lege, cúm & abrrogare posset. Cúm ergo summus Pontifex, vel concilium Ecclesiam repręsentãs, talem condidit legem de prohibitione graduum in linea transuersali, tam de consanguinitate, q̃ de affinitate: poterit de plenitudine suę potestatis dispensare in omnibus. Vel si hoc negamus summo Pontifici, oportet concedere, vel q talis prohibitio est de iure naturę proprié, vel de iure diuino, quod non potest Pontifex mutare. Vel posito lex ista de prohibitione graduum sit positiua, q non potest summus Pontifex tollere: quia lata fuit a concilio, vel ab alio summo Pontifice. At, vtrunq; istorũ est falsũ. Primũ: qa ista ꝓhibitio nõ est nisi solúm de iure positiuo.

Error Lutheri.

Paulus ad Heb. 7. S. Tho. 12 q. 103. ar. 3. & 4.

¶. 2. quia summus Pontifex qui nunc est potest cassare, & tollere omnia quę ab eius prędecessore constituta sunt: quia non potuit summus Pontifex qui pręcessit ligare, aut coarctare potestatem Pontificis, qui debebat succedere. Alióqui postq̃ semel aliquid in Ecclesia constitutum esset, nunq̃ posset ab ipsa mutari in melius, quod constat falssum. Multa enim videmus statuta concilio

A ciliorum,& Pontificum circa regimen Ecclesiæ variata,& mutata,& abrrogata,tamen non dubitamus licité posse fieri,& sãcté factum.Ineptum quippe esset dicere,ꝙ sic Deus reliquerit suũ vicarium in terris:vt non vnus semper esset,sed successiué vnus post alium,& ꝙ vno constituente aliq[illegible],si forte successu temporis perniciosum videretur,inuiolabiliter esset obseruandum. Et ꝙ nullo mõ posset mutari ab alio põtifice. Nam ex hoc sequeretur Pontificem qui succedebat non habere eandem potestatem,quã primus habuit.Si enim nõ potest quod alius: non haberet eandem potestatem.Et certé si non posset variare,quod alius instituit,nõ posset quod alius potuit.Sed hoc omnino sapientię Christi regentis Ecclesiam suam,qua attingit a fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter:repugnare videtur.Concedendum ergo est,ne veniamus in tales angustias,probibitiones graduum in linea transuersali qui modo sunt in Ecclesia:esse de iure positiuo. Sapien. 8

B Et sic summum Pontificem,quisquis ille sit,de plenitudine suę potestatis posse dispensare in omni gradu consanguinitatis,vel affinitatis,in linea transuersali,& mutare quę ab alijs prędecessoribus sunt instituta,vel a concilio.Sicut aperté determinatur in.c. Non debet,de consan.& affini.vbi ponitur in exemplo, ꝙ vnus idem Deus fecit vt illa quę constituit in veteri testamento:mutauerit in nouo.Par in parẽ nõ habet iperiũ.l.Ille a quo §.Tẽpestiué,ad Trebellia.c. Innotuit,de electio.Hęc cõclusio est cõtra graues authores.Contra Palu.d.40.& .41.Anto.3 p.ti.1.c.14.§.2 Ricar Bona.Mayro.Maio.Syluest.verbo matrimonium.8.§. 10.& in verbo Papa.§.6.Idem Vual.de sacramentis.ca.134. Abulen. 1.regum. 8.q.157. et.158. Obiectio.

¶ Contra conclusionem obijci potest quod nos superius diximus,ꝙ saltim primus gradus in linea transuersali:vt est fratrũ inter se,licét non sit de iure naturę primeuo,sic ꝙ includat manifestam, & intrinsecã malitiam: tamen diximus esse de.2.princi. iuris naturę.Quód si ita est,cúm ad ipsum spectet in lege dispensare,ad quem spectat & legem condere,cúm legem naturę tam ĩ primo gradu,q̃ in.2.solus Deus instituerit,nullo modo summus Ponti Couaru.2 1.e[illegible].c.6 §.10. Tiraque.l 7. cõnu. nu.23.Loazes i tracta. matri. dubi.2.

Pontifex poterit dispensare q duo fratres inter se licitè coniun- A
gantur in matrimonio: quia inferior non potest aliquid in lege su
perioris. Clemen. Romani, de electione. Et sic non est vera conclu
sio, summum Pontificem de plenitudine suę potestatis posse dispen
sare in omnibus gradibus lineę transuersalis.

Suplem. d 40. q. p. arti. 3.

p. nota.

¶ Pro solutione obiectiõis opz memorari illorũ quę sup dixi mus, de illis quę prohibentur, vel pręcipiuntur per prima princi pia iuris naturę, & de illis quę per secunda: videlicet q prima p̃ cepta quę sunt per se nota, non patiuntur variationem aliquam, aut dispensationem: nisi a solo Deo: quia sunt talia, quę semper eo dem modo fiunt: sicut nec variatio cursus rerum naturalium qui semper eodẽ modo fiũt: vt solis, vel astrorum potest fieri: nisi p miraculum a solo Deo. Aliora veró quę sunt de. 2. pręceptis na turę, quę sunt conclusiones deductę variari possunt ab alio q̃ a Deo. Sicut & in naturalibus illorum quę frequenter contingunt eodem modo: variatio fit a causa alia naturali impediente. Sicut B solitum est frequenter nasci hominem cum. 5. digitis in manu, ta men potest variari per aliam causam naturalem. Et sic aliquan do nascitur homo cum. 6 digitis, vel cum. 4. absq miraculo, solũ ex multitudine materię, vel paruitate, quę impedimentum pręsti tit debitę formationi.

S. Tho. 12 q. 94. a. 4

2, nota.

¶ Diximus etiam q illa quę sunt de. 2. pręceptis iuris naturę non habent aliquam vim obligandi de se: quia non sunt de per se nota, sed obligant, quando sunt declarata per aliquã legem huma nam, vel diuinam, vel per consuetudinem approbatam, quę habet vim legis. His suppositis dicendum. Dato ita sit coniunctionem fratrum in primo gradu lineæ transuersalis probibitam iure na turę secundario, tamen tale ius naturæ potest ab alio q̃ a Deo mutari absq miraculo. Ratio est: quia illud tale ius naturale nõ obligat: nisi per legem diuinam, vel humanam fuerit constitutũ vel per consuetudinem. At, qui legem dedit de illo, & per eam obli gauit ad tale ius, poterit & deobligare tollendo legem, vel dispẽ sando in lege. Alióqui per suam legem non daret ipse vim obligã

Solutio ob iectionis.

di,

A di, sed aliundé eßet. Ratio est: quia legislator qui declarauit hoc eße ius naturæ, & conueniens vno tempore, potest in alio tempore, & alijs circunstantijs consideratis dicere non eße conueniens iuri naturæ tunc illud obseruari circa istam, vel illam personam. Et illud eßet dispensatio in tali iure. Ad propositum applicando, quod coniunctio fratrum sit mala, non est nota de per se, ergo solúm obligat quia aliqua lege declaratur, vel consuetudine, sed non declaratur esse malam talem coniunctionem per legem diuinam obligantem modó: quia in Euangelio nihil tale Christus redemptor noster expreßit, tamen declaratur malum lege positiua humana, talem prohibentem coniunctionem. Ergo vim obligandi habet solúm ex tali lege positiua, dato ita sit quod sit de. 2. preceptis iuris naturæ. Si ergo Pontifex, vel Ecclesia per legẽ suã obligauit ad illud, ad quod ante non erat obligatio, seclusa tali lege, poterit dispensare, & deobligare aliquem ex plenitudine suę potestatis, vel si non potest deobligare: ego non video quomodo

B potuit de nouo obligare ad illud, ad quod non fuerat obligatio in illis quę non sunt de neceßitate salutis. Et sic patet solutio ad obiectionẽ. Potest enim summus Pontifex in tali iure naturæ dispensare: quia feré omnes gradus alij sunt isto modo de iure naturę: quia mediaté, vel immediaté eliciuntur ex primis principijs per vnam, vel per multas cõclusiones, sed potest in alijs gradibus, nõ obstante sint de iure naturæ isto. 2. modo, ergo potest in primo. Nec propter hoc summus Pontifex dispẽsare dicitur ĩ iure naturę, vel tollere ius naturę. Dispensaret tunc proprié, si ipse tolleret non eße de iure naturę talẽ coniunctionẽ prohibitã, nec d primis principijs, neq; secundis, quod solus Deus põt, q author est naturę. Dispẽsat tñ in iure positiuo, & tollit ius positiuũ, quod ipse tullit, & obligationem quã ipse posuit per suam legem, quando prohibuit talem gradum. Sic in omni gradu transuersali potest: quia omnem talẽ posuit. Hoc affirmat dominus Abul. 1. regum. 8. c. q. 151. Abulen.

¶ Sequitur alia pars conclusionis, quod licet poßit, non expediat sine causa vrgente. Multa enim licent, quę non expediũt: vt ait

Paulus

p.cor. 6. Paulus. Et quidem non expedit: quia per dispensationem tollitur A
Abulen. quodam bonum .s. reuerentia quędam cognationis, quę non seruat
2. Mat. 2 inter personas iunctas in matrimonio, sed non expedit hanc tolle-
q. 117. re, ergo nec expedit dispensare in omnibus gradibus.
quę rationes sint requisitę ad dispensandum.

¶ 2. Non expedit impedimentum ponere dilatandę caritatis, sed dispensando in istis gradibus tale impedimentum ponitur, ergo non expedit dispensare. Patet: quia ratio prohibitionis taliũ graduum aßignatur vt caritas extendatur ad extraneos. Per matrimonium enim solent maiori dilectione diligi, ꝙ si non eßent aliquo vinculo coniuncti. Coniuncti veró consanguinitate, vel affinitate, habent rationem dilectionis adinuicem, quam extranei non habent. Et sic naturaliter plus diligunt se. Quaré prohibitum est matrimonium inter ipsos, inter quos est vinculum amoris: vt sic fiat cum alijs extraneis, & habeant per talem coniunctionem nouam causam dilectionis. At, sic est ꝙ si fieret dispensatio passim, non extenderetur, nec dilataretur caritas ad extraneos. Con- B
sequens ergo est, non eße expediens dispẽsare in talibus gradibus. Dixi. Sine vrgente necessitate, quam intelligo vrgentem, quãdo ex tali dispensatione maius bonum sequitur, ꝙ sit malum irreuerentię, vel dilatationis ad extraneos Multi enim contingunt casus, in quibus per dispensationem maius sit bonum quod sequitur, ꝙ malum quod incurritur. Et hoc pensitare, & librare non cuiuslibet est, sed ipsius summi Pontificis, cui potestas dispensandi cõmißa est. Non est nostrum iudicare de iniustitia, vel iustitia causę. Sufficiat certo scire ipsum posse de plenitudine suę potestatis dispensare in omnibus gradibus lineę transuersalis. Et ꝙ talis cũ quo facta est dispensatio securus erit in conscientia, licét aliquã-
Couaru. 2 do summus Pontifex in extimatione causę posset peccare vtendo
p. epito. c. potestate sibi concessa ad libitum sine discretione, & iudico ratio-
6. §. 9. nis. Sed asinę debent pascere iuxta boues arantes. Subditi bene
Iob pri. faciunt: si contenti sint scire talem habere potestatem summũ Põ-
Gregorius tificem. Boues, doctiores, literati, doctores, arent, disputent, qualis, & quę erit causa rationabilis dispensandi, quod bene doctor. S. 12

A q.97.ar.4.& Bernar epis.271. Sed tamen ille cum quo dispensatum est licét peccet, dispensationem tñ est adeptus, & tenet: vt si Papa in 3. gradu, vel.2. dispensauit, & non erat causa rationabilis, tenet matrimonium, quidquid dicat Fortuuius in l. Gallus. ff. de lib. & posthumis.

¶ Dixi in cõclusione. In lenea transuersali: quia in linea recta descendentium, vel ascendentium, non potest Papa dispensare Non enim poßet de plenitudine suæ potestatis facere licitum quód quis duceret filiam, vel matrem. Et ratio est. quia hoc est de iure diuino prohibitum in Euangelio: vt diximus. Et est de iure naturæ primeuo, in quod nullam potestatem potest summus Pontifex, neq; tota Ecclesia exercere. Neq; potest variare: quia non est data potestas. In quo male loquutus est Abbas in.ca. Non est de voto, qui dixit, in iure diuino posse dispensare. Et Felinus in.c. Quę in Ecclesiarum, de constitutio. Et Decius in cõsi.112. & Ferdinandus Loazes in matrimonio regis, dub.2. & Lodouicus Gonza.consi.51. Manet ergo in veritate, q; licét summus Pontifex non debeat absq; causa, potest tamen dispensare in omni gradu lineę transuersalis, siue consanguinitatis, siue affinitatis. Et quidem non debet sine vrgente neceßitate, pręcipué in illis gradibus in quibus abstinent infideles: quia maior sanctitudo decet Ecclesiam Dei. Sic etiam in gradibus maius abstinendum est christianis. Tamen non negandum est quin Papa poßit dispensare in illis, licét male ageret si sine causa. Et ratio est: quia omnia illa prohibita sunt de iure positiuo, in quod ipse potest. siquidem non poßet summus Pontifex dispensare in illis quę Christus instituit obseruãda. Neq; aliquid poßet mutare quod Christus instituit. Neq; poßet Papa, nec concilium generale aliquid variare illorum quę Apostoli ordinauerunt ex Christi mandato. Similiter neq; in his q̃ Christus aperté non dixit, neq; Apostoli. Quę doctores sacræ scripturę subtiliter inquirentes ostendunt fuiße de intentione Christi, etiamsi non fuerint expręßé dicta a Christo, aut ab Apostolis. Ratio est: quia tunc fieret contra mandatum Christi. Nam

Fortuuis. S. Thom. d.40. q.p ar.3. Armilla ĩ verbo dispen. §. 9. Floren. 3. p.t.1.c.14 Armilla in verbo dispen. § 7. B S. Tho.12 q.97. ar. 4. ad. 3. quoli. 4. ar 13. & quolib. 9. ar.15. Tur. cre. li.2. sume c.107. ca. maio. in. 4. d. 24. q.12. Drica. de. liber. chri Almayn de potest. eccle. c.13 Ange. in ver. Papa. Siluest. in ver. Papa. q.16.

Ad eph. 4 dato aliquid tale non expręßum fuerit dictum a Christo, vel ab A
Math. 5. Apostolis de intentione Christi, tamen quia doctores quos Deus dedit
Clitoue. in antiluth. c. 3. & 4. dit Ecclesię suę sic intelligunt, tanquam de intentione Christi fuisse: est
tenendum tanquam exprẹssum. Neque Pontifex potestatem habet va
Roffen. cōtra Luthe. riandi potius quam tollendi quod expręßé mandatum est a Christo:
quia eandem vim habet vtrunque: sicut illa quę Ecclesia habet ex
verita. 9. traditione Apostolorum ore tenus, licét nō sint exprẹssa in sacro
Cōcilium Tridenti. eloquio. Verùm quia sic Ecclesia traddit, & doctores affirmant,
Damas. li. eandem firmitatem retinent: sicut si expręßa essent. Nam nō est
4. cap. 13. dubium quod multa Christus, & multa Apostoli fecerunt, quę nō ha
Dioni. c. p ecclesias. hierar. bent scripto, sed ore tenus habuit Ecclesia, et viua voce. Multa
enim alia fecit Iesus (vt ait Ioan.) quę non sunt scripta in libro
Ioa. vlti. hoc. Et Paulus. Accipite traditiōes meas, siue quę per epistolam, si
2. thesa. 2 ue quę per sermonē accepistis. Sic similiter non posset Pontifex dis
Cipria. ser de ablu. pe pensare in illis quę eßent declarata a doctoribus tanquam de intenti
Hila. li. 6. de trinita. one Christi. Quod determinauit Vrbanus papa. 25. q. 1. Sunt qui-
dam dicentes Romano pontifici semper licuisse nouas leges cōde B
Vrbanus. re, quod & nos nō solū nō negamus, sed etiam valdé affirmamus
Orig. homi. 5. sup nume. Sciendum veró summopere est: quia inde nouas leges condere po-
test, vndé Euangelistę aliquid nequaquam dixerunt, vbi non aperté
dominus, neque eius Apostoli, et eos sequentes sancti patres senten
tialiter aliquid diffinierunt, sed vbi expręßum est in Euangelio,
vel ab Apostolis, vel Ecclesia ore tenus habet ab eis, ibi nō nouā
legem Romanus Pontifex dare, sed potius quod prędicatum est
vsque ad animam, & sanguinem confirmare debet. Si enim quod
Apostoli docuerunt, & prophetę, destruere (quod absit) niteretur
non sententiam dare, sed magis errare cōuinceretur. Hęc ibi. Ec
ce habemus quomodo summus Pontifex in illis quę Christus nō di
ffiniuit, neque Apostoli, neque sancti patres tanquam dictum a Christo
affirmant, potest dispensare. Secus tamen in illis quę Apostoli di
ffinierunt. Intelligendum tamen est summum pontificem non pos
se aliquid diffinire contra Apostolorum sententiam, in illis quę
ipsi dixerunt, quę continent doctrinam moralem, secus in alijs quę

cere

A ceremonialem. Nam moralia dicta ab Apostolis: quia ad ius natu- Ceremo-
ræ spectant, non posset summus Pontifex mutare, sed tamen cere- nialia posi-
monialia posita ab Apostolis ad instruendas Ecclesias, quas acce- ta ab Apo-
perant regendas, possunt per summum Pontificem mutari, & po- stolis pos-
sset in illis dispensare: sicut Paulus dixit, non esse ordinãdum bi- set põtifex
gamum, neq; homicidam. Tamen certum est summum Pontificẽ sũmus mu-
dispensare posse. Et q aliquando dispensauit. Horum est ratio: qa tare.
licet minor non possit in lege superioris dispensare, vel aliquid mu- P.corin. 3.
tare, tamen potest in lege sui æqualis dispensare, & mutare eam.
Sicut diximus q vnus Pontifex potest mutare quę alius ordina-
uit: quia par imparem imperium non habet. Cũm ergo sũmus Pon-
tifex (quisquis ille sit) ęqualis sit Petro in potestate, necesse est cõ-
cedamus a fortiori ęqualẽ esse cuilibet Apostolorum. Si enĩ suc-
cedit in eãdem potestatem Petri, qui princeps erat, & vertex om-
nium Apostolorum, nõ potest dubitari quin & habeat, si non ma-
B iorem, saltim ęqualem potestatem cũ cęteris Apostolis. Poterit
ergo Pontifex mutare quę Apostoli instituerunt tunc cõuenien- S. Thom.
tia suis Ecclesijs. Dato enim Apostoli gradus prohiberent in ma- quolib. 4.
trimonio: quia illa nõ essent moralia, sed iudicialia, saltim quo ad arti. 13.
tot gradus, posset summus Pontifex dispensare in talibus gradi-
bus, & variare. A fortiori poterit si nõ sunt traditi gradus a Iacobatius
Christo, nec ab Apostolis, sed ab alio sũmo Põtifice, vel cõcilio de conci.
Poterit ergo statutum concilij generalis de prohibendis gradi- lib. 5. c. 15
bus in matrimonio. Sicut et Innocentius. 3. cassauit constitutio- Almayn
nem totius Ecclesię de non contrahendo intra. 7. gradum, redu- in tracta.
cendo vsq; ad 4. Extra de consang. et affi. c. Non debet. Et cap. de potesta-
supra allegatum. Sunt quidam. 25. q. 1. non est contra hoc. Ibi enĩ te ecclesi,
dicitur, non posse Pontificem mutare quę Christus, et quę Aposto- ca. 14.
li dixerunt de intentione Christi, vel de mandato eius, siue essent Feli. c. p.
moralia, siue ceremonialia. Item. Nec posset mutare illa moralia de consti.
quę Apostoli tradiderũt: quia talia sunt naturalia, sed tñ alia ce- Abba. c.
remonialia, vel iudicialia quę Apostoli tradiderunt ex suo, non significas.
ex Christi mandato posset summus Pontifex mutare, cũm sit ęq- de electio.
Turrecre.
li. 3. c. 52.
& 53.

lis

Turre cre li.3.c.53. Almay.d potes.c.13 Cathe.cōtra Caie. li.6.ca.12

lis potestatis cum Apostolis. Habet tamen Pōtifex Christi vicarius potestatem interprętandi, et declarandi ius diuinū, vbi suboritur difficultas. A

¶ Ex omnibus his habes quomodo illi qui causā regis Anglię defendebant nostris temporibus, dicentes summū Pontificem nō potuisse dispensare in primo gradu affinitatis: vt quis duceret relictam fratris: grauiter deffecisse. Si enim potest in primo gradu consanguinitatis: vt duo fratres inter se data dispensatione coniungantur, a fortiori in gradu affinitatis. Qui enim potest quod maius, & poterit minus, sed consanguinitatis vinculum maius est affinitate: quia non est affinitas: nisi propter consanguinitatem, cum non sit iure diuino, neq; naturali probibitum, quicquid dicāt Lodouicus gonza.consi.51. & Hieronimus gratus, consi. 1. 2.volu. Et Parisi.consi.154.volu.4. Isti omnes errant dicentes matri.cum relicta fratris eße probibitum iu.di.& naturali. Non licet de potentia ipsius Pontificis dubitare, sed absq; dubio tenendum, posse dispensare. Instar enim sacrilegij est de hoc dubitare vt ait B. Antoninus. Nam Christus non bonus eßet paterfamilias (vt ait Ricardus) nisi relinquißet successorem suum in Ecclesia, qui posset prouidere in omnibus occurrentibus, & dispensare in istis. Sic etiam Caie. in loco citato, 22.q.154.a.9. & Armilla in verbo Dispensare §.9. B

Hieroni. curiel in tractatu matri. regis anglię dubio.1.

S. Anto. Ricardus Armilla.

¶ Et hoc confirmatur expręßa concessione Leonis.10. qui dedit fratribus ordinis S. Aug. quód cúm his qui in primo affinitatis gradu scienter, aut ignoranter contraxerant, modó notoriū id non fuerit, neq; in iudicium productum, dispensare valeāt vt de nouo contrahant, & in eodem item contracto matrimonio remanent, prole quinetiam legitima. Hęc adducunt a Roffen. in libello matrimonij regis Angliæ in principio. Et q; potuit fieri dispensatio in casu illo regis Angliæ, a Clemēte.7. diffinitum est cōtra Parisienßes, quā vide in Castro, de pœna legali li.1. ca. 12.

Conceßio leonis.10.

Obiectio.

¶ Sed contra istam vltimam conclusionē videtur expressa determinatio pōtificis, Extra, de restitutio. spol. c Litteras, vbi

dicit

A dicit pontifex, aliquos esse iuris diuini gradus, in quibus non possit pontifex dispensare. Et Glo. ibi declarat, gradus illos Leuiti. 18. Si enim ita textus intelligendus sicut Glo: vult, ruit quicquid nos diximus in quęstione. Quod si non est intelligenda Glo. de illis Leuiti. 18. videamus quid textus intelligat prohibitum iure diuino, in quo non possit papa dispensare.

¶ R. Primo Glo. non admittendo. Ille quidem glossator neq; textum intellexit, neq; quid sit vere ius diuinum caluit. Quorsum obsecro ius diuinum legem veterem declarat, in eamq; Papam nō posse dispensare, cûm talis iam non sit lex, neq; alicuius momenti aut roboris? Lex enim a ligādo dicitur, & ius diuinū: qa ius et fas dicit, sed iam lex vetus non obligat, ergo lex dici non debet. Item. Neq; ius dicit: quia nō illa operanda, quę ibi scripta sunt, cúm fuerint mortua. Solutio cōtra Glos.

¶ Ad textum igitur respondebimus sicut dominus Abulē. iurispitus, Theologusq;, respōdet. q. 153. super. 8. capitu. primi. Regum, qui ait, q; quando summus pontifex dicit, papam non posse dispensare in iure diuino, si per ius diuinum intelligātur illa quę fuerunt posita in Leuitico, non potest. i. nō expedit q; dispenset. Et probat: quia infertur ibi, non potest, neq; consueuit in illis dispensare. Quorsum addidit Pontifex, non consueuit, si non potest simpliciter dispensare? Certum est non esse consuetum dispensare: quia consuetudo non esset, vbi potentia denegata est. Et sic intelligit ibi textum, sic debere intelligi, sicut nos supra diximus. Dato summus pontifex de plenitudine suę potestatis potuerit dispensare in omnibus illis gradibus, & possit, non tamen expedit dispensare: sicut diximus. Et sic intelligitur, non potest. i. non honesté potest: quia non expedit. Nam eo q; stante honestate non potest fieri dispensatio in illis gradibus, quam honestatem summus pontifex obseruare habet: dicitur ibi absoluté, non potest dispensare: quia non consueuit id facere. Sicut quando duo sunt iuncti in matrimonio, & est impedimentum inter eos, quo non possunt stare: compelluntur simul stare. Et dicitur q; etiam Abulen. p regum. 8. B Abulen. vbi supra.

si sententia excommunicatinis compellatur, potius debent eam A
subire, q̃ carnaliter cõmisceri. Tamen si Papa tunc dispensasset
illud precipiendo: non esset opus sententiam excõmunicationis su-
bire: quia ex hoc q̃ summus Pontifex compelleret simul stare, &
preciperet debitum reddere illis, qui impedimento occulto nõ pos-
sunt stare, in quo Papa potest dispensare, vt est in gradu prohi-
bito affinitatis, vel consanguinitatis, vel quando est impedimen-
tum criminis: videret dispensasse. Verùm non iudicatur dispẽsa
sse: quia dicitur debere potius subire sententiam excõmunicatio-
nis, q̃ cõsentire in redditione debiti. Ergo causa est: quia licét po
sset dispensare, non consueuit tamen. Et in illis que non consueuit:
quia non expedit, neq̃ est honestum dispensare: dicitur q̃ non põt
dispensare: quia difficulter id facit. Sicut a simili in Euangelio di
Math. 19 citur: non potest diues intrare in regnum cœlorum .i. difficulter
potest. Sic non potest Papa dispensare: quia difficulter potest, eo
2. solutio. q̃ non expediat. Attamẽ ego do aliam solutionem, dicẽdo q̃ ver
bum potest intelligi secundum rigorem: vt ita sit, q̃ nõ possit di
spensare Papa in gradibus prohibitis iure diuino. Nam tales so- B
lũ sunt illi, qui & prohibiti sunt iure naturali: vt supra diximus,
& in illis qui iure nature prohibiti sunt: non potest summus Ponti
fex dispensare. Sicut iure diuino est prohibitus gradus ascenden
tiũ, & descendentiũ, in quo nõ posset de plenitudine sue potestatis
summus Pontifex dispensare. Quòdsi dispensaret, factum non te
neret. At, ista solutio licét sit bona, non est ad propositum: quia
ibi in textu. Q. petita erat de gradibus non ascendentium, aut des
cendentium, sed de. 3. vel. 4 gradibus consanguinitatis, quos con-
stat esse prohibitos solúm iure positiuo.
3. solutio. ¶ Dici potest. 3 ad textum. Summum Pontificem adduxisse
opiniones diuersas circa dispẽsationem graduum, inter quas vna
q̃ in gradibus diuina lege prohibitis non possit Papa dispẽsare.
Verùm non sunt gradus illi, de quibus querebatur, diuina lege pro
Supra in hac parte. artu. 21. bibiti, sed solùm iure humano. Quicquid autem sit de ratione illius
textus: quia (sicut supra diximus) ratio diffinitionis Pontificis
quã

A quã aßignat non est necessario tenenda: q̃a loquitur tunc tanquã homo, & nõ determinat tanq̃ Põtifex: iõ nihil facit contra illa q̃ diximus. Tenemus enim eius diffinitiuam sententiam ibi datam, tamen rationem propter quam data est: non est necessarium tenere. Et sic nihil cõtra superius dicta ex illo haberi potest amplius: q̃ si vnus alius id dixisset. Manet ergo conclusio firmiter tenenda, nullum gradum Leuiti. modo obligare infideles gentiles, nec tunc obligasse. Item. Nullum modo obligare christianos nisi quia ab Ecclesia sunt probibiti. Et tãdẽ in omnibus, siue prim⁹, siue. 2. potest Papa de plenitudine suę potestatis dispensare, licet non expediat sine neceßitate. In quo valde deceptus est Viguerius qui ĩ suis Theologicis institu. cap. 16 §. 7. dicit, non posse dispensare in casibus expressis Leui. 18. Et dicit non posse vt quis posset cum vxore fratris mortui sine liberis, cuius contrarium per Clementẽ 7. diffinitum est in matrimonio regis Anglię.

Contra viguerium, palude. d. 41. q. 2. conclu. 2.

B

ARTICVLVS 28.

An matrimonium ratum inter infideles sit indißolubile.

SEquitur vltima questio huius. 2. p. In quib⁹ casibus matrimonium infidelium (dato sit legitimum) dissoluatur. Nam ex hoc q̃ aliquando dissolui potest apud infideles: posset aliquis dubitare. Vtrum inter infideles sit matrimonium, cùm non sit omnino indißolubile: vt apud fideles. Ob quod oportet latius disputare materiam. Et. 1. queritur. Vtrum matrimonium infidelium contractũ & consumatum inter legitimas personas sit dissolubile post legẽ datã a Christo de indissolubilitate matrimonij. Si enim indissolubilitatem habet in se verum matrimonium: sequitur q̃ si inter infideles verum est matrimonium (vt diximus) nullo modo amplius dissolui posse, q̃ apud fideles. Et si dissolubile ẽ apud ĩfideles, alio modo q̃ apud fideles, probatur non esse matrimonium verum inter infideles, cuius contrarium ostendimus. Quarè operepreciũ

Math. 19.

erit

erit breuiter repetere vnde matrimonium habeat indissolubilitatē: vt sic ea cognita, & a quo, intelligere possimus quis dissoluere possit, et quomodo. A

.conclu. ¶ Indissolubilitas in matrimonio siue apud fideles, siue apud infideles, nō est de iure naturæ: sic q̄ omnes nō obseruantes eā peccent, seclusa lege aliqua, sed est de iure diuino Euangelico, Christo pręcipiente, & declarante talem indissolubilitatem. Probatur. Nam (vt sępe diximus) ante aduentum Christi in lege naturæ & in lege scripta, & tandem a creatione mundi, semper fuit matrimonium, tamen non fuit semper talis indissolubilitas, vt cōstat ergo non est ex iure naturæ. Non enim est credibile talem indissolubilitatem eße de iure naturæ, & quód in statu illo non seruaretur. Probatur assumptum: quia repudium (vt diximus) fuit statim a principio, & per repudium dißoluebatur matrimoniū, & repudiando non peccabāt, vt supra probauimus. Sequitur ergo talem indissolubilitatem non eße ex iure naturæ. Alióqui, vel nō dißolueretur veré per repudium, vel si dissolueretur, nullum fuisset matrimonium inter tales gentes, quorum vtrunq̄ falsum est. Patet quod intullimus. Nam si indissolubilitas de essentia eius est, vbi non fuerit essentia, neq̄ illud cuius essentia est: sicut vbi non erit anima rationalis, neq̄ homo. B

Vi. Viguerium in institution. theolo. c. 16. §. 7.

Math. 19. & 5. ¶ 2. pars cōclusionis probatur. Nam Christus legislator vniuersalis manifestauit matriomonium indißolubile, ostendens nulla causa licere vxorē dimittere, & modó non dißoluitur per repudium, vt patet ex Ecclesiæ determinatiōe, in c. Gaudemus, Extra de diuortijs, ex sententia Christi id diffinientis. Sequitur ergo indißolubilitatem matrimonij solúm eße ex pręcepto Christi dicentis. Quos Deus coniunxit homo non separet.

2. conclu. ¶ Si in aliquo casu matrimonium legitimum dißoluitur, siue sit apud fideles, siue apud infideles, solúm est ex interprętatione verborum Christi, in quibus ipse qui indißolubilitatem matrimonij pręcepit: dißolui posse declarauit. Probatur. Matrimonium legitimum per verba de pręsenti ante consumationem inter fideles

A les contractum verê dissoluitur per ingressũ religionis, vt determinatur in.ca. Verũ, Extra, de conuersione coniunga. & inter infideles per conuerssionem vnius ad fidem, alio nolente cohabitare vel non sine contumelia creatoris, vel sine hoc quod fidelem pertrahat ad mortale, vt patet, Extra, de diuortijs.ca. Quanto. Tamen nullus potest in lege Christi dispensare, vel aliquid mutare, neq; tota Ecclesia simul, vt diximus: nisi ipse solus Christus. Ergo quandoquidem matrimonium verum dissoluitur: erit per Dei cõcessionem, qui fecerat matrimonium indissolubile. S. Thom. 22.q.88. In. 4. d. 38.

¶ Quód matrimonium ratum non consumatum inter fideles cõtractum per ingressũ religionis dissoluatur solúm, & q consumatum nullo modo dissoluatur: habetur ex dictis Christi. Probatur. Christus Math. 19. indissolubilitatem matrimonij ostendens dixit. Erunt duo ĩ carne vna. Itaq; iam nõ sunt duo, sed vna caro. Quos ergo Deus coniungit homo non separet. Significauit B ergo illã indissolubilitatem esse propter vnitatem carnis. Et hęc vnitas carnis non est nisi per carnalem copulam. Ergo voluit determinare Christus matrimonium consumatum eße indissolubile. Sequitur ergo ex verbis ipsius xp̃i talẽ indissolubilitatem non esse in matrimonio non consumato, ergo veré dißolui potest, & non ob aliud nisi quia ex verbis Christi id colligit, & intelligit Ecclesia, cui pertinet declarare mentem Christi in scriptura. Sic Alex. 3. in.c. Verũ, dicit. Cúm non fuißemt vna caro simul effecti: potest vnus ad Deum transire, & alter in seculo remanere. Et idem in.c. Ex publico, eodem ti dicens. Sané qđ dominus in Euãgelio dicit Nõ licere viro nisi ob causam fornicationis vxorem suam dimittere: intelligendum est secundum interpretationem sacri eloqij, de his quorũ matrimonium est carnali copula consumatũ. Et sic si non esset ex interpretatione sacri eloquij, indissolubilẽ manifestans consumatum matrimonium, & solubile in aliquo casu nõ cõsumatum: nunq; Ecclesia decreuisset dissolui per ingreßum religionis: quia nullo modo posset aliquid contra Christi pręceptum diffinire, sed ex verbis ipsius Christi intellexit dissolui posse ma- 3. conclu. Math. 19. Gene. 2. Alex. 3. Math. 5. & 19. De hoc doctor Medina ĩ suo de restitu. q.3.cã. 8. ad. 3. argumẽtum

trimonium non consumatum. Et quia intellexit per verba Christi consumatum non posse dissolui per ingressum religionis: sic declarauit vt patet: quia licet intrauerit alter coniugum monasterium, & professus fuerit: nō soluitur matrimonium, Extra. de conuersione coniugatorum c. Verum. Et c. Vxoratus, vbi dicitur, quód non licet vni sine licentia alterius intrare monasterium. Quód si ingrediatur etiam cum licentia: non soluitur matrimonium. Conclu. est expressa in c. Ex parte tua, de conuer. coniuga. Dicitur ibi. Consultationi tuę taliter respondemus, quod ex quo matrimonium de pręsenti inter legitimas personas contrahitur, illis viuentibus, in nullo possit casu dissolui, vt viuente reliquo, alter ad vota transmigret, etiamsi vnus fidelium inter quos est ratum coniugium fieret hęreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi forté secus fieret ex reuelatione diuina, quę superat omnem legem: sicut a quibusdam sanctis legitur esse factum. Hęc in textu. Ex hoc habetur nullo modo matrimonium dissolui: nisi in casu quo Christus insinuauit dissoluendum, ex verbis, vel reuelatione facta. At, quia factum est a quibusdam, qui solum habuerunt sponsas de pręsenti, & nondum cognouerant eas carnaliter transeundo ad religionem, qui allegantur in c. Verum. Et c. Ex parte tua, vbi summi Pontifices in loco Dei positi cognoscentes voluntatem Dei, declarauerunt ex intentione Christi fuisse: matrimonium ratum non consumatum solui solum per ingressum religionis inter fideles. Consumatū autem non. In quo Socinus cōsilio. 28. volu. 1. Et Decius in c. Quę in Ecclesiarum, de cōstitutio. Et Hieronymus grat. consili. 1. vol. 2. & Lofredus, consilio. 50. errauerunt, dicentes etiam consumatum per Papam posse dissolui, vt aliás tetigimus in. 1. p.

A B (marginal letters)

Error aliquorū ex iurisperi.

Soto de iusti. & iure. li. 8. q. 2. ar. 5.

¶ Ex ista conclusione videtur omnium Theologorum (excepto Caie. & Siluestro in verbo diuortium. 4. & Catherino lib. 6. contra Caie. c. 3.) veram conclusionem esse, summum Pontificem non posse dispensare in matrimonio rato, etiamsi non fuerit consumatū: qa solū dissolui potest per ingressum religionis, et non per

dispen

A dispensationem Pontificis. Et quidem si posset Papa dispensare, quare & Episcopus non posset in sua diocœsi, cùm non sit ei interdictum. Nam omnia quę potest Papa in vniuerso, potest Episcopus in sua diocœsi: nisi sit ei interdictum. Et hoc stando in iu. naturali, & diuino. Sic magister Victo. & Soto, de iustitia & iure. li. 10. q. 1. ar. 3. Et ante illos Nicholaus de cusa cardinalis li. 2. de concordãtia catholica. c. 13. Et Abul. Math. 16. q 87. Ad quod est textus Anacleti Papę d. 21. c. In nouo. De quo nos sup Paulum. Victo. Soto. Cusa. Abulen.

¶ Infidelium matrimonium legitimum, verum, & cõsumatũ dissolui posse ĩ tribus casibus positis. 1. Cor. 7. habet Ecclesia ex intentione Christi loquentis per Apostolum suum. Nam Ecclesia determinauit solui posse matrimonium consumatum infidelium ĩ illis tribus casibus, vt patet in. c. Quanto, Extra de diuortijs. Et pro causa, & ratione adducit Paulum sic loquentem. Sequitur ergo ꝙ si verè dissoluitur matrimonium: non est per Ecclesię præceptum, sed per Dei dispensationem. 4. conclu. Hugo de sancto vi. li. 2. de sacramen. p 11. ca. 13.

B ¶ 2 Ille solus potest matrimonium verum, legitimum, & consumatum dissoluere, qui legem dedit de eius indissolubilitate, sed solus Deus dedit eam, vt diximus in. 1 conclusione, ergo solus ipse potest dißoluere. At, Ecclesia declarat dißolui in illis casibus, & verè dißoluitur: sequitur illud eße ex Christi verbis, per se, vel per Apostolum declarantem, seu dispensantem in tali indissolubilitate. Alióqui, nisi ex Christi, vel Apostolorum verbis haberet Ecclesia: non posset ipsa dissoluere matrimonium quod semel fuit cõtractum inter legitimas personas. In quo deceptus est Ioa. An. aliás pater canonistarum dictus, ob doctrinam in. c. Quod votum, de voto, & voti redemp. in. 6. qui aßerit, posse Papam instituere quod per. 2 matrimonium consumatum irritetur primum ratum nõ consumatum, quem sequitur Panor. in c. Ex publico, de conuersio. coniu. Aberrauit enim: quia si per ingreßum religionis dißoluit, est: qa habuit a Xpõ, & nõ habet quod p aliud cõsumatũ 2. ratio. Math. 19. Deceptio. Ioã. Andr.

¶ Et pro debita intelligentia Pauli in medio proponamus ei9 verba. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hęc consentit 1. p. corin. 7

habi

bb ÿ

habitare cum illo:non dimittat illam.Et si qua mulier habet virũ A infidelem,& hic consentit habitare cum illa:non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem,et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem.Quód si fidelis discedit:discedat.Non enim seruituti subiectus est frater,aut soror in huiusmodi.Hęc ibi B.Paulus.Ex quibus verbis colligit Eccle-

Augusti. sia:vt patet in c.Quanto.Et pater Augustinus & omnes alij doctores intelligunt q matrimonium legitimum & consumatum inter infideles dissoluitur in tribus casibus.Quorum primus est.

p.casus. ¶ Quando alter infidelium conuertitur,& infidelis non vult simpliciter cohabitare fideli, tunc fidelis potest aliam ducere, & dissoluitur matrimonium:quia.B.Paulus dicit. Si non vult cohabitare,& discedit:discedat. Non enim seruituti subiectus est frater,vel soror.Si ergo non est seruituti subiectus fidelis:si infidelis discedit,& nolit cohabitare:matrimonium dissoluitur,& fidelis potest aliam ducere.Alióqui,si non posset aliam ducere fidelis:eßet equidem seruituti subiectus. Magna profectó seruitus B eßet:si neceßario deberet sequi alienam voluntatem,siue iustam siue iniustam:quia fidelis teneretur(infideli recedente)continentiam seruare.Cúm ergo.B.Paulus dicat,fratrem fidelem,vel sororem seruituti non subiectam: sequitur per disceßum infidelis nolentis coabitare fideli:matrimonium dissolui,& licité fidelem aliam ducere,relicta infideli.

2.casus. ¶ 2.casus est,quando infidelis vult cohabitare fideli,licét nõ velit conuerti,sed tamen non vult sine contumelia creatoris. Tũc etiam dißoluitur. Nam sicut per hoc quód infidelis simpliciter non volebat cohabitare fideli matrimonium dissoluebatur,sic in isto.2.casu per contumeliam creatoris dißoluitur, etiam si infidelis velit cohabitare.Hoc probatur ex dictis Apostoli, qui ait. Non est fidelis seruituti subiectus:quia non tenetur continentiam seruare si discedat infidelis,& non velit cohabitare,sed quando infidelis vult cohabitare,& non sine contumelia creatoris:perinde est sicut si infidelis recederet,& nollet cohabitare. Ergo cúm

A matrimonium dissoluatur in primo casu, etiam dissoluetur in. 2. Nam fidelis tenetur vitare cõtumeliam creatoris, & potius mortem sustinere. Sequitur ꝙ tenetur probibere infideli creatoris cõtumeliam. Quód si noluerit desistere: tenetur ab infideli discedere, ne videatur approbare creatoris contumeliam. Sed tuuc si discedendo non posset aliam ducere: seruituti subditus esset: sicut si ipsa nolente simpliciter cohabitare, non posset aliam ducere. Perindé est enim non velle simpliciter cohabitare, & velle, sed non sine contumelia creatoris. Et sic cum in casu primo dissoluatur ex verbis. B. Pauli, qui dicit, fratrem, vel sororem fidelem non esse subiectam seruituti, etiam dissoluetur in. 2. quia si non solueretur: esset subditus seruituti fidelis: qa teneretur continentiã seruare, cúm nullo modo debeat cohabitare cum contumeliam inferente creatori.

¶ Casus. 3. ẽ, qñ infidelis cohabitare vult fideli, sed pertrahit eum ad peccatum mortale, tunc, cúm fidelis non debeat manere: si timet sibi de periculo: qa tenet̃ sub mortali vitare periculũ peccati mortalis: debet cogere infidelẽ vt desistat a tali scandalo, & tali pertractione. Quód si non vult desistere, debet fidelis discedere. Per quem discessum dissoluitur matrimonium: quia ex. B. Paulo non est fidelis seruituti subiectus: sed si infideli nolenti desistere a pertractione ad mortale, fidelis qui tenetur discedere: nõ posset aliam ducere, esset seruituti subiectus: quia ad continentiã seruandam obligaretur. Sequitur ergo, quia non est seruituti subiectus, ꝙ poterit aliam ducere: quia ita est, sicut si infidelis post cõuersionem fidelis nollet simpliciter cohabitare. Et sic isti duo vltimi casus licét non sint expressi in. B. Apostolo. per quos matrimonium dissoluatur, sed tamen quia primus expressus est, et claré positus, et alij duo euidenter sequuntur ex primo: sicut declarat B. P. Augu. Ambro. & Gregorius: consequens est omnes tales casus esse ex sententia Apostoli. Et sic determinatum est in ca. Quanto, de diuortijs. Non tamen silentio pertranseundum est quod Ioa. Arboreus. 6. li. Theosophię. ca. 10. docet tanq̃ probabile,

3. casus.
Ecclesi. 3.
Augusti.
Ambro.
Gregorius
Cõtra Ioa.
Arbore.

bile nullo modó posse matrimonium dissolui legitimum, excepta A
fornicationis causa: quia relinquit arbitrio legentis, an dissolua
tur in supra dictis casibus. Sed quicquid ipse dicat: dubitandum
non est quia dissoluatur in casibus citatis: quia hęc est doctrina
sanctorum, et omnium scholasticorum.

1.obiectio ¶ Anteq́ procedamus ad declarationem in speciali, est op
ponendum argumentum: quia videtur non dissolui posse etiam in
illis tribus casibus. Nam si dissolueretur, maximè quia B. Aposto-
lus loqueretur ex intentione Christi dispensantis in lege data de
indissolubilitate in talibus casibus. Alioqui, Apostolus Paulus, nec
Petrus, immo neq́ omnes Apostoli simul possent dispensare, vel
mutare legem latam a Christo de indissolubilitate matrimonij.
Sed videtur q́. B. Paulus illa verba non dixerit ex ītentione Chri
sti. Ergo ex illis non potest Ecclesia argumentū sumere ad deter
minandum matrimonium consumatum dissolui in illis casibus.

2.obiectio ¶ Item: quia non est nisi vnus casus solùm expressus in. B. Pa B
ulo, quorsum extendit Ecclesia ad tres casus? Et probo q́. B. Pau
lus illa non dixerit ex intentione Christi. Nam ante illa verba in
1.corin.7 eodem.ca. dixit. Pręcipio non ego, sed dominus, vxorem a viro
non recedere. Quód si recesserit: maneat innupta. Ecce declarauit
indissolubilitatē matrimonij ex intentione Christi. Et subdit.
Alijs dico ego: non dominus. Si quis frater vxorem habet infide
lem, & hęc consentit habitare cum illo: non dimittat illam. Et si q̄
mulier, &c. Cōstat ex cōtextu litteræ q̄ndo B. Paulus loquebatur
ista non loqui nomine Christi, neq́ de intentione Christi: quia ait.
Dico ego: non dominus, cùm tamen antè dixerat. Dicit dominus:
non ego. Sequitur ergo nullo modó dissolui posse matrimonium in
illo casu Apostoli. Nam quando nos concedimus dissolui posse, est
Doctores. d.38. per hoc q́ credimus per aliqua verba dicta de intentione Christi
Medina - dispensatum esse in dissolubilitate matrimonij: sicut dicebamus fi
de restitu. eri, quando matrimonium nō est consumatum inter fideles: dissol
q.3.cā. 8. ui per professionem religionis. At, ista verba. B. Pauli (vt patet
ad.3. ex littera) dicta videntur non ex intentione Christi, sed ipsius. B.

Pauli

A Pauli. Ergo nullo modo per talia verba dissolui potest. Vel oportet dicere. B. Paulum posse dispensare in lege Christi, quod est falsum.

¶ Ad hoc dicendum, verum esse. B. Paulum ita in. cap. 1. corintiorum, 7. allega. Si frater fidelis vxorem habet infidelē. &c. dixisse illa verba ex intentione Christi, per quę Ecclesia intellexit matrimonium legitimum consumatum inter infideles dissolui posse. Et sic determinauit ex eisdem verbis Pauli in c. Quāto, Extra de diuortijs. Et quando argumentabamur. Talia verba non fuisse prolata a B. Paulo ex intentione Christi, eo ꝙ cúm primo dixisset. Mulieri nuptę pręcipio non ego sed dominus a viro non recedere. Deinde de infidelibus dicit e contrario. Dico ego: nō dominus. Si frater fidelis &c. dicimus verum esse talia verba ibidem proposita. Sed dato ipse B. Paulus dicat. Nō domin⁹, sed ego non sequitur verba ex quibus dissoluitur matrimonium non esse prolata ex intentione Christi. Solutio. Abulen. p regum. 8. q. 129.

B ¶ Pro quo oportet diligenter notare ꝙ B. Paulus nuptis voluit declarare, quomodo non licebat separari a viris suis. Et ob hoc dixit. Pręcipio non ego, sed dominus. Et postea volens dicere quomodo quando vnus conuertitur ad fidem, & alius non, debet fidelis cohabitare infideli volenti cohabitare, & ꝙ non debet discedere, etiamsi non conuertatur: dicit. Dico ego: non dominus: quia si non hęc dixisset, crederemus esse Dei pręceptum fideli, de cohabitando infideli, qui non vult conuerti: sicut est pręceptum fideli de cohabitando fideli: vt ipse dixit, sed tamen non tenetur fidelis cohabitare infideli, qui non vult conuerti, licét possit cohabitare: quia per fornicationem illam spiritualem: quia non vult conuerti: matrimonium dissoluitur quantum ad mutuam cohabitationem. Et sic fidelis non tenetur cohabitare infideli, etiamsi ipsa velit cohabitare sine contumelia creatoris, & sine hoc quod pertrahat fidelem ad peccatum mortale. Sed est consilium. B. Pauli vt cohabitet fidelis infideli: vt sic infidelis sanctificetur i. vt ex cohabitatione conuertatur infidelis. Et volens consilium explicare de simul Declaratio mentis Apostoli. Nota. Glo. interlinea. Ioa. arbore. in suo. li. 6. theolo. ca. 10. Abulen. p regum. 8. q. 132.

cohabitando fidelem, & infidelem: dixit. Dico ego: non dñs. Et A
prius volēs explicare pręceptū fidelib9 coniugatis desimul coha
bitando dixit. Pręcipio non ego, sed dominus. Et sic solùm suam
intentionem voluit explicare, quantum ad cohabitandum consili
Augusti. um pręhens. Sic p. Augustinus exponit in epistola contra polenti
um. Et habetur. 28. q. 1 c. Iam nunc. In alijs, tamen ex consilio, vel
intentione Christi determinans. Si noluerit infidelis cohabitare fi
deli, quomodo ipse fidelis, cùm non sit seruituti subiectus poterit
aliam ducere. Hęc puto sic intelligenda necessario. Alióqui, quo
modo posset nobis constare illa eße de intentione Christi, quandoq
dem expręßê ibidem B. Paulus dicit. Dico ego: non dominus Cùm
ergo Ecclesia intelligat B. Paulum illa dixisse de intētione Chri
sti: sic est tenēdum: quia aliàs si B. Paulus a se dixißet: erraret Ec
clesia per illa verba dissoluendo matrimonium legitimum, contra
Math. 19. Christi mandatum, sed hoc non est affirmandum, ergo tenendum
est illa verba. B. Pauli dicta eße ex Christi intentione volentis in
fauorem fidei matrimonium posse dißolui: quia Christus est Deus B
coniugiorum christianorum. 28. q. 2. c. Si infidelis, sed coniugia
quę sunt in fide, non sunt maiora fide. Sequitur ergo q sapientissi
mè Deus vult potius cōiugia legitima solui, q̄ q pereat fides. Sed
si in casibus supra positis ex Paulo non dißolueretur matrimoni
um: periret fides non soluto matrimonio, ergo ex intentione Chris
ti est vt soluatur matrimonium, eo q non pereat fides. Nam si no
lente infidele cohabitare fideli: non poßet fidelis aliā ducere: obli-
garetur continere, sed hoc est difficile, vt dominus manifestauit.
Math. 19. Sequitur q d̄terrerentur homines infideles a conuersione, timētes
eos obligari ad continentiam, nolentibus vxoribus conuerti. Vel
ipsę vxores terrerentur, & nolent conuerti, timentes continentiā
nolentibus viris conuerti. Vel sequeretur maius malum contra fi
dē, q ipsi conuersi retrocederent, si nolentibus vxoribus cōuerti:
ipsi nō possent alias ducere, sed ꝑpetuó cōtinere deberēt Facile. n.
retrocederent a fide, nolentes continentiam seruare. Hęc autem ī
cōuenientia, & scandala fidei vitare decuit summam sapientiā.

Ergo

A Ergo ex intẽtione eius Paulus illud explicauit, & Ecclesia catholica sic tenet. Et amplius potuit constare eße de intentione Christi: quia ipse p̄ conuersionẽ ad fidem venerat separare filium a patre, & viros ab vxoribus, & vxores a viris, vt patet Math. 10. Math. 10. Nolite arbitrari quod veni mittere pacem in terrã, non veni pacem mittere, sed gladium. Veni separare hominem aduersus patrem &c. Et Lucę 14. dixit. Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, filios, vxorem, adhuc autem & animam suam, non potest eße meus discipulus. Volebat ergo istis verbis dominus Iesus redemptor noster insinuare, esse de voluntate eius, quód per fidem ipsius esset bonum filium disiungi a patre, & matre, & fratre, & sorore. Item & virum ab vxore, & vxorem a viro, sed hoc non videtur in quo alio casu melius in fidei fauorem q̃ q̃n do vir conuertitur, & vxor non vult conuerti, neq; fideli cohabitare. Sequitur ergo q̇ tunc de intẽtione Christi fit separatio. Q̃d Lucę. 14.
B si fit separatio, non volebat obligare ad continentiam: quia difficillimum erat. Ergo volebat in tali casu licere fideli aliam ducere. Hanc intentionem B. Paulus nobis explicauit in verbis supra dictis. Et sic soluitur matrimonium in illis trib⁹ casibus. Neq; hoc putet quis peculiare in infidelibus, putans q̇ in ipsis non est sacramentum fidei, firmans matrimonium, sed solúm prouenit ex diuina dispensatione facta, & declarata per os B. Pauli. Et quia solúm illi tales casus exprẹßi sunt, in illis solúm, & circa personas q̃s ibi B. Paulus declarat: dissoluitur, & in nullo alio casu dißolui potest. Quantum ad indissolubilitatem enim nulla est differentia de se in matrimonio fidelium, vel infidelium, quia cúm vtrunq; verũ & legitimum matrimonium sit de se, ex Christi mandato, vtrũq; indißolubile constat. Neq; dißolui potest nisi per dispensationem ipsius Dei. Et quia contingit ob fidei fauorem in tribus casibus positis solui matrimonium infidelium ex intentione Christi ex verbis prolatis a B. Paulo: sic verum est in talibus casibus solui posse etiamsi sit consumatum, & non in aliјs. At, quia circa matrimonium fidelium non consumatum, etiã habetur ex intentione Christi Math. 10.

dißolui

Theolo.in 4.d.38.

dissolui poße per profeßionem religionis solùm, & non ob aliam A causam: verè dißoluitur in tali casu. Et si Christus reuelaßet, vel Apostoli ex intētione eius proposuißent in alijs casibus inter infideles posse matrimonium dissolui: etiam dißolueretur, siue eßet ratum & non consumatum, siue esset consumatum. Hęc est infalibilis veritas. Necꝙ putandum ob id matrimonium infidelium pluribus modis dißolui, ꝙ̄ fidelium: quia illud infidelium, & istud fidelium: quia illud illegitimum, & istud legitimum: quia illud solubile, & istud indißolubile, sed vtrunꝙ verum, vtrunꝙ firmum, vtrūꝙ ęqualiter indißolubile: qa etiam infidelis si modo repudiet non dissoluitur, ꝙ̄uis id faciat secundum consuetudinem suam, vel leges suas. Ergo etiam indißolubile est hoc, & illud. Ratio autem quare matrimonium infidelium iam consumatum dißoluatur ī tribus illis casibus sup̄ positis ex intentione Apostoli, & matrimoniū fidelium consumatum in nullo casu dißoluatur, & ratum, & non consumatum solùm per profeßionem religionis approbatę: hęc est quia hoc, & illud, indißolubile declaratum a Christo, voluit Christus. Sicut Paulus declarat infidelium matrimonium dißolui tri B bus illis casibus, & fidelium ratum non consumatum solùm vno casu. Et si amplius vellet, sic esset. Etsi in pluribus casibus concederet apud fideles, siue eßet matrimonium consumatum, siue non, dißolueretur in omnibus illis, sicut determinauit Ecclesia in istis dißolui. Hęc tenenda sine hesitatione, ne putemus Ecclesiam esse, quę determinat sua authoritate matrimonium dissolui ī casibus positis. Ex quo verum credo Papam non poße dispensare in matrimonio rato non consumato, quicquid dicat Caie. & Cate.li 6.c.3. cōtra eum. In quo errauit Socinus consi.28. De quo supra qui dixit Papam poße dispensare etiam in consumato. Hęc sunt dicta, & semel, atꝙ iterum repetita: vt intelligant omnes etiā parum docti. Sicut non semel ex proposito inculcamus eadem, & identidem proponimus. Quapropter doctis non sit molestum, sed cùm sint sapientes: libenter pro insipientibus suferant.

Palud. d. 27.q.2. Maio, ibi. q.2. Almay.de potesta.eccle.ca.15 Natal.Beda contra Fabrū super Ioan. Silues. in. ver. diuor q.4.

¶ Sed iam oportet deueniamus ad considerationem istorum

casu

A casuum in particulari. Vt vim intelligamus: operepręcium profecto est ista exacté scire. Dato enim inter istos neophitos non contingant isti casus propter eorum facilem conuersionem, & innatam mansuetudinem: sic vt nullus coniugatorum ab alio inuentus sit recessisse propter conuersionem ad fidem. Tamen poterunt aliegentes inueniri, & forté iam inuentę sunt, quę altioris ingenij & sic proteruiores sint. Pro quibus necesse erit ista non ignorare. Quod obsecro consideret lector, ne nos existimet frustra voluisse mēbrana implere, & vltra q̄ res expostulet quęstiones multiplicare, sed ex proposito factum id intelligat.

¶ Primus ergo casus in quo dissoluit̄ matrimoniū legitimé cōtractum inter infideles ex dictis Pauli est, quando non vult infidelis cohabitare fideli cōuerso. Quod contingere potest tripliciter. P. casus. Si infidelis transeat ad. 2. vota.

¶ 1. Si vterq̄ infideliū simul cohabitēt, & vnus cōuertat̄, & statim infidelis relicto fideli coniūgatur alteri. Tunc dissoluitur B matrimoium: quia. B. Paulus dicit. Si infidelis discedit: discedat, non est frater seruituti subiectus, sed non melius explicari potest infidelem nolle cohabitare fideli, q̄ per hoc quod ipse infidelis alteri coniungitur, relicto fideli, ergo in tali casu dissoluitur matrimonium. Alióqui, si infideli transeunte ad alia vota, teneretur fidelis continere, seruituti subiectus esset, cúm necesse esset eum sequi voluntatem infidelis: vt si infidelis voluerit cohabitare: cohabitet fidelis. Et si infidelis aliam duxerit: debeat fidelis continere & subijci voluntati infidelis, quod & repugnat dictis. B. Pauli, et eius intentioni. Et sic in isto sensu intelligitur. Nō est seruituti subiectus: quia potest fidelis aliam ducere. Vel potest intelligi. Non est seruituti subiectus: quia non est neceße q; fidelis a fide retrocedat, quando non vult infidelis ei cohabitare: quia aliam poterit ducere.

¶ 2. modo potest contingere, quando infidelis non transit ad alia vota, sed manere vult in viduitate, tamen non vult cohabitare conuerso ad fidem. Et tunc dissoluitur matrimonium. Nam tunc veré dicitur talis infidelis discedere: quia non velle cohabita- 2. casus. Qñ infidelis nō vult cohabitare fideli.

re fideli: discedere est. Et tunc non est subiectus seruituti frater fidelis. Ob q̃ potest aliam ducere. Alióqui, si teneretur manere in cõtinentia: sicut infidelis vult: iam tunc fidelis subiectus eßet: quia teneretur sequi voluntatem infidelis volentis continere. A

3. casus. ¶ 3. modo contingere potest ista discessio, vel nolle cobabitare, quando non cobabitãt veri coniuges, quando alter conuertitur, sed quia fuit repudiata vxor, & alio viro iuncta est, & ipse vir aliã duxit. Tũc si vir cõuertat̃, & velit (iuxta. cap. Gaude. d̃ diuor.) suam reconciliare vxorem legitimam, & ipsa nõ vult conuerti, neq̃ dimittere virum quem habet post repudium, tunc dicitur discedere illa fœmina a viro fideli, & dißoluitur matrimonium legitimum per talem discesum ex dictis Apostoli. Et potest tunc fidelis licitê aliam ducere fœminam: quia aliás esset fidelis subditus seruituti. Nam si ipsi non liceret, postq̃ sua vera vxor, quę cum alio est, non vult ei cobabitare: aliam ducere, seruituti subditus esset, sequens neceßario voluntatem infidelis. Quód B.Paulus negat. Et sic in omnibus istis casibus matrimoniũ dißoluitur: quia tunc in omnibus dicitur infidelis discedere a fideli, in quo casu Apostolus explicauit dissolui poße. B

Quando vxor repudiata cum alio est.

¶ Sed oportet notare circa primum modum Apostoli, non sufficere q̃ infidelis non cobabitet fideli, ad hoc q̃ licité fidelis aliam ducat, sed requiritur q̃ requisiuerit infidelem vt cobabitet. Et tunc si post requisitionem noluerit infidelis cobabitare: quia ex. B. Paulo. non est seruituti subiectus, põt fidelis aliam ducere. Qué requisitio est necessaria propter duo. Primo. Vt constet fideli q̃ ei licet ad aliud matrimonium transire. Nam non est licitum: nisi q̃ndo non vult cobabitare, sed non potest constare fideli q̃ infidelis non vult cobabitare: nisi requisierit eum, ergo debet requirere vt cobabitet, siue infidelis statim discedat, & alteri nubat. Siue maneat in viduitate, siue sit cum alio: quia fuit repudiata: debet fidelis requirere: vt cobabitet ei. Aliás, peccat aliam ducẽdo, immó debet adbibere testes in tali requisitione: vt si póst infidelis pęnitentia ducta conuertatur, & velit babere pri

Notãdum Est necessarium qd fideles requirat infidelem.

Requisitio necessaria ob duo.

mũ

A mum coniugem: poßit fidelis prius conuersus probare quomodo per eam stetit: quia noluit cohabitare ei. Sic tenet Glo. super.ca. Quanto, de diuortijs, super parté Qui relinquitur. De primo casu sufficiat hęc dixisse. Itaq; non statim matrimonium soluitur per hoc q alter conuertitur ad fidem: sicut affirmauerunt quidam ex canonistis, sed si soluitur: solùm est propter B. Pauli dictum, quippe qui solùm dicit. Si hęc non consentit cohabitare, & discedit: discedat: quia non est fidelis seruituti subiectus. Sequitur ergo quód quotiescunq; non stat per infidelem: quin fidelis habeat suum coniugem: q nullo modo matrimonium dissoluitur. Neq; potest licitê fidelis transire ad alia vota. Volo dicere, q si infidelis velit cohabitare, etiamsi nolit conuerti: nunq; poterit fidelis aliam ducere. Ob quod necessaria est requisitio: vtrum velit cohabitare: ad hoc q fidelis securé poßit ad alia vota transire. De. 2. Glo vbi supra. Glosa.

¶ Ex hoc soluitur dubium, quod solet discruciare doctos in is- De nigrorum matrimonio.

B tis partibus de matrimonio nigrorum seruorum, qui sunt ex Guinea adducti, & reliquerunt proprias vxores in patria sua, & ipsi conuertuntur ad fidem. Non sufficit ad hoc quód licité contrahant cum alia, quód ipsi conuertantur, et coniuges maneant in infidelitate in paterno solio, sed est requisitum q ipsi serui qui conuertuntur requisiuerint ad cohabitationem. Neq; excusantur quia sunt in tanta distantia, vbi est impoßibilis requisitio. Ratio est: quia B. Paulus dicit. Si infidelis noluerit cohabitare. Ergo vsq; dũ constet: non licet transire ad. 2. vota. Hęc dicta sint iuxta communem opinionem. s. q quando infidelis velit cohabitare sine contumelia. &c. non sit licitum fideli transire ad. 2. nuptias. Sed habendo considerationem q sit interdicta communicatio fidelis cum infideli, quę non fuit tempore quo Apostolus loquebatur: probabiliter potest teneri q si fidelis conuertatur, & infidelis nolit conuerti: poßit fidelis statim transire ad. 2. nuptias. Et sic requisitio sit necessaria ad hoc: si vult conuerti, & non quó ad hoc: si vult cohabitare: Et iste sensus haberi potest ex Apostolo, qui dicit. Si consentit cohabitare, & nõ dicit q tenetur. Item ex eo q dicit. Quódsi Cõsiderãda hęc. In fauorẽ nigrorum.

rece

recedit, non est subiectus fidelis seruituti. Sed si nolit conuerti, & communicatio videtur interdicta, iam esset subiectus seruituti, si non posset ducere aliam. Hæc est opinio doctissimi magistri nostri Victoria, & satis rationabilis. Saltim Papa esset consulendus, qñ non vult alia conuerti, etiamsi velit cohabitare: quia in concilio Toleta. 3. cano. 14. & Toleta. 4. c. 60. & 61. interdicta ē communicatio cum infideli ei qui conuertitur. Verum est tamen ꝙ ibi solum de Iudeis est sermo. A

Victoria. 28. q. 1. c. Iudæi qui. & c. Sepe malorũ

2. casus. ¶ 2. casus in quo soluitur est, quando infidelis qui non vult cõuerti, vult cohabitare ipsi fideli grato animo, sed tamen non sine contumelia creatoris: quia tenetur fidelis non sustinere contumeliã creatoris. Quôd si alter non potuerit euitare: discedat ab infideli. Nam non obligatur ad continentiam. Alioqui, seruituti subiectus esset. Ob quod potest aliam ducere: quia dissoluitur matrimonium in tali casu, etiamsi infidelis velit cohabitare.

p. dubium. Quid p cõtumeliam creatoris intelligat. ¶ Sed est dubium. Quæ sit ista cõtumelia creatoris. An sit qa infidelis blasphemat Christum, & detestatur, & aliquid tribuit ipsi ignominiosê, quod ei nõ cõuenit, vel negat quę ei pertinent. B

Solutio. ¶ Rx. ꝙ per contumeliam creatoris nos intelligimus aliquod malum dicere de Christo, qui summum bonum est. Vel aliquod bonum subtrahere ab eo, qui continet omne bonum, quod est blasphemia. Alio etiam modo contumelia creatoris intelligitur, quã do qs non sustinet ꝙ alius det Deo laudes debitas. Ille .n. qui non sustinet: blasphemus est. quia sicut de Deo aliquod malum dicere blasphemia est: sic non sustinere laudes Deo dari, & referri, qui summê laudandus, & glorificandus est: blasphemia est. Primum, & 2. contumelia creatoris dicitur, propter quam matrimonium soluitur. Et de prima expressê fit mentio in c. Quanto, de diuortijs, & in c. Gaudemus, eodem tit. De. 2. modo blasphemię loquitur B. Ambro. & Grego. 28. q. 2 Si infidelis discedit. &c. Contumelia quippê creatoris, soluit ius matrimonij circa eum q relinquit, et c. Neq; est ei fides seruanda coniugij: qui propterea discessit, ne audiret Christum Deum esse christianorum coniugiorum. Hęc ibi.

S. Thom. 22. q. 13. Abulen p regum. 8. q 111. Ambro. Grego.

Et

A Et ſicut nolle audire iſtam laudem Chriſti eſt contumelia in Chriſtum: ita & nolle audire quãcunq; aliã. Quare tenendũ eſt q Eccleſia S. ſancto illuminata, & doctores quos Deus illi dedit intelligunt ex B. Paulo matrimonium diſſolui, quando alter infidelium conuertitur, & alius non vult conuerti, & vult cohabitare fideli tamen non ſine contumelia creatoris: vt blaſphemando ipſũ Chriſtum, & tribuendo ei aliqua quę non conueniunt, vel denegando quę ei conueniunt. Vel dato ipſe infidelis iſta non faciat, ſi tamẽ non ſuſtinet fidelem coniugem laudes debitas Deo referre, qui ſimé laudandus eſt: dicitur tũc blaſphemare creatorem. Vndé matrimonium ſoluitur. Et poteſt fidelis ad aliud tranſire, etiamſi ipſe infidelis ei velit cohabitare. Tunc enim licét ipſe infidelis nõ diſcedat: dicitur diſcedere: quia cogit fidelem diſcedere. Ad ephe. 4.

¶ Circa. 2. modum contumelię dictum dubito. Vtrum per blaſphemiam creatoris intelligere poſſimus quando infidelis cohabi- 2 dubium
B tans fideli ſeruat cultum, & ritum ſuorum Deorum, & illo modo ſe habeat, quo ſe habent cęteri infideles, & nihil dicit de fide Chriſti iniurioſum, nihil de ipſo Chriſto. Et augetur dubiũ, & pono q infideles tales ſint, qui ſuis ritibus, & ceremonijs adorantes demonia: blaſphemant Deum, & legem chriſtianorum, & tunc conuertitur vnus, alter non vult conuerti, ſed tamen vult cohabitare fideli, & relinquit ipſum fidelem ſeruare cultum, & modum chriſtianorum adorando Deum, & ipſe ſeruat modum, et ritum quẽ habent cęteri infideles adorando demonem. Vtrum talis blaſphemia veré ſit cauſa ſufficiens, ad hoc q fidelis poſſit tranſire ad alia vota, nollente infidele deſiſtere. Et videtur q in caſu diſſoluatur: quia ſi infidelis iuxta ritum ſuum, et morem aliorum infidelium agat: adorat demonem, et conſequenter blaſphemiam cõmittit: quia tribuit alteri quod eſt proprium Dei, & negat Deo quod ſibi debetur. In quo ratio blaſphemię ſtat. Argumẽtum. p. S. Thom. 22. q. 13.

¶ Itẽ. Talis neceſſario negat omnes articulos fidei: quia infidelis eſt. Non vult conuerti. Et hęc eſt blaſphemia. Item. Sola ipſa pertinatia nolle conuerti blaſphemia eſt. Sequitur ergo q poterit 2 argumentum.

rit tunc fidelis aliam ducere. A

¶ Respondetur per aliquas conclusiones. Quarum prima est.

p. conclu. ¶ Contumelia creatoris, in qua durante infidele: potest fidelis, aliud contrahere matrimonium: non intelligitur esse per hoc solúm ꝙ infidelis seruat ritum & morem colendi suos Deos. Nam si per talē contumeliam cratoris, solúm quia infidelis colit Deos suos, & non vult desistere ab illo: solueretur matrimonium legitimē contractum: sequeretur ꝙ solúm per hoc ꝙ vnus conuerteretur, & alius nollet conuerti: solueretur, quod est falsum. Quia aliquem infidelem nolle conuerti: nihil aliud est: nisi velle seruare legem, & ritum suum, & colere suos Deos. Si ergo ista obseruatio contumelia dicitur creatoris, & blasphemia, per quam quia infidelis ab ea non vult desistere: matrimonium dißoluitur: sequitur ꝙ eo solúm ꝙ non vult conuerti dißoluitur. Neceße quidem est illum qui non vult conuerti, in hanc contumeliam, & blasphemiam perseuerare quandiu non conuertitur, sed non dissoluitur matrimoniū ꝑ hoc solū ꝙ vno conuerso: alius nō conuertitur si velit cohabitare. Ergo sequitur ꝙ contumelia, vel blasphemia creatoris non intelligitur ritus ipsius infidelis colendi Deos suos. B

p. ratio.

2. ratio. ¶ Matrimonium legitimum solui inter infideles nō habemus aliundé ꝗ ex dictis, B. Pauli ex intētione Christi, sed dicit ꝙ frater fidelis habens vxorem infidelem si ipsa velit cohabitare ei potest retinere. Sequitur ergo non dißolui matrimonium per hoc solúm ꝙ alius etiam non conuertitur. Alióqui, non poßet retinere eam, sed teneretur abijcere. At, solueretur si contumeliam creatoris intelligeremus esse sectam, vel ritum collēdi suos Deos, ergo talis ritus collendi non est blasphemia creatoris, aut contumelia, per quam soluitur matrimonium. Frustra quippe eßet distinctio posita in. c. Quanto, Extra, de diuortijs, & quę cōmuniter a doctoribus assignatur, dicētibus in tribus casibus solui posse matrimonium. Primo. Si infidelis non vult cohabitare. 2. Quando vult, sed non sine contumelia creatoris. Iste. 2. casus non bene eßet positus: quia si vult cohabitare sine contumelia creatoris: non

solui

A soluitur, sed si contumelia creatoris esset obseruare ritum suum & ceremonias suas: nullo modô posset cohabitare sine cõtumelia creatoris: quia quandó non conuertitur: debet legem suam, & ritum obseruare, etiam si coniux sit fidelis. Cúm ergo ponat summus Pontifex & doctores distinctionem inter velle cohabitare simpliciter, & velle cohabitare, sed non sine contumelia creatoris: aliud intelligit per contumeliam creatoris, quàm sit ritus ipsius infidelis: quia aliás, etiam si vellet infidelis cohabitare si non conuerteretur: solueretur matrimonium, quod est contra textum, & omnes doctores: quia semper esset in contumelia creatoris, nolens conuerti, sed contumelia creatoris non dicitur respectu eius qui est in peccato, sed eius qui cohabitat. s. si illa cohabitatio redundat in irreuerentiam Dei. Quod fit, quando qui in peccato est: dicit blasphemiam aliquam contra Deum, per quam intendit vel alterum inclinare, vel thedio afficere. Hãc conclu. tenet do. Abul. Abulen. math. 19. q. 70.

B ¶ Per contumeliam creatoris, a qua si infidelis non desistat: matrimonium dissoluitur, intelligitur quodcunque peccatũ ipsius infidelis factum coram fideli, per quod veré periclitatur fidelis. Volo dicere quòd si infidelis peccat, siue illud sit in ritu suo, et ceremonijs, colendo suos Deos, siue sit aliud quodcunque de nouo adinuentum in contumeliam Dei, & fidei christianæ, si ex hoc ipso fidelis periclitatur: tale dicitur contumelia creatoris, a qua, si noluerit infidelis cessare: potest fidelis ad alia vota trãsire. Probatur. Matrimonium inter infideles verum & legitimum diximus ex intentione Christi dissolui posse in fauorem fidei: quia fidelis non est seruituti subiectus, vt ait Paulus. Et sic nolente infideli cohabitare fideli, vel non sine contumelia: dissoluitur: quia non tenetur fidelis continere, in casu quo infidelis per opera sua mala, quę operatur in pręsentia fidelis: fidelis periclitatur. Vel dissoluitur matrimonium, vel non. Si non dissoluitur. Vel tenetur manere cum tali periculo, vel potest separari, sed non aliam ducere. Aliquod istorum euenire necesse est. At, quodcunque dederimus: sequitur si non dissoluitur per talem contumeliam: fidelem

2. conclu. Contumelia creatoris ẽ quodlibet peccatum infidelis per quod periclitatur fidelis. Ratio.

seruitu

seruituti eße subiectum. Primo: quia si non dißoluitur, & tenetur A habitare ei cum tali periculo subiectus. Satis est q cum periculo animæ suæ non potest separari. Si potest separari, & debet. quia in tali periculo tenetur, & non soluitur matrimonium per talem contumeliam: ergo tenetur continentiam seruare, sed hęc est maxima seruitus: vt quia infidelis non vult desistere a peccato: fidelis teneatur ligatus, & ad continentiam obligetur. Ergo sequitur illam eße contumeliam, a qua, nisi desistat infidelis, dissoluitur matrimonium. Et sic quando infidelis vult cohabitare fideli: debet sine contumelia creatoris. i. manendo in infidelitate nihil agere, quod sic offendat fidelem, vt periclitetur fides eius. Et tunc non soluitur matrimonium. Si tamen infidelis operetur, etiam si ne persuasione aliqua, sed solùm coram fideli aliquid malū, per quod periclitatur fidelis, siue sit secundum ritum suum, siue nō, est contumelia creatoris grauißima, & blasphemia eius. Quód si monitus noluerit desistere: fidelis non est seruituti subiectus. Poteritq aliam ducere. Verùm quia communiter ita est: vt fideli conuerso non ponatur offendiculum retrocessionis per illa quę fiunt secundum ritum antiquum infidelitatis, quem ipse conuersus deseruit, sed si periclitatur debet eße propter alias contumelias, vel alia peccata: credibile est contumeliam creatoris aliud esse: quā suę legis iniquę obseruantiam. Nec sola ipsa blasphemia dicitur propter quam matrimonium dißoluitur. Si tamen contingeret q fidelis cohabitans infideli periclitatur de fide, solū quia videt infidelem obseruantem ritus antiquos, monita, licét non teneatur conuerti ad Christum, tenetur coram viro fideli desistere a tali contumelia, & blasphemia creatoris. At, si nolit desistere, potest vir fidelis (quia non est seruituti subiectus) ad alia vota transire. Et licet verum sit qd diximus, contumeliam creatoris non solùm esse quando infideles aliquod peccatum operatur, sed etiam quando non sustinet laudes Dei, quas reddit fidelis: quia vtrunq blasphemia, & contumelia est: tamen in c. Quanto, propriè cōtumelia capitur in primo sensu, quādo infidelis aliquod peccatum operatur, blas-

Quid cōtumelia creatoris.

B

Nota hęc.

A blasphemando Deum. Tamen in casu quo infidelis non sineret, sed probiberet fidelem laudare Deum, posset tunc licité fidelis ad 2. vota transire. Secus tamen esset vbi infidelis nõ probiberet Dei laudes, sed vel reprębenderet, vel tristaretur quando audit, vel displicet, verùm non probibet. Tũc crediderim matrimonium dissolui non posse. Sicut nec dissolueretur per hoc ꝙ infidelis volens cohabitare fideli: seruat ritus suę infidelitatis, dunmodo ex illo nõ scandalizetur fidelis, aut perturbetur, sed tristatur, & displicet ei quód infidelis tales ritus obseruet. Tunc enim licét fidelis nõ teneatur cohabitare infideli nolenti conuerti: non potest ad alia vota transire: quia in casu non soluitur matrimonium.

¶ ARTICVLVS 29.
Quid de casu quando pertrahit ad mortale.

B SEquitur de. 3. casu, quando infidelis non vult cohabitare fideli: nisi pertrahendo eum ad peccatum mortale. Et quęritur. Quomodo intelligatur ista pertractio ad mortale. Vtrum intelligi debeat de quolibet peccato mortali. Vtrum ꝑtrahere intelligatur fidelem: quia infidelis nolens conuerti: viuit in suo ritu, & secta. Et sic viuendo, necesse est continuó esse in mortali peccato, & operari sępissimé mortale.

¶ Videtur ꝙ sit de tali pertractione intelligendum. Nam nõ potest fidelis cohabitare infideli: quin si ipse infidelis mortaliter peccet obseruando infidelitatem: fidelis turbetur, scandalizetur, & pertrahatur ad malum: quia quę videmus fieri: naturaliter mouent nos ad similia facienda. Pręcipué si delectabilia sunt, licét sint inhonesta. Ergo videtur quomodocunq; etiam sine aliq̃ persuasione, vel impulsione peccatũ faciat infidelis: ꝙ fidelis dicetur pertrahi ad mortale. Et tunc matrimonium debet solui. p. argumentum.

¶ Ista pertractio ad mortale propter quam matrimonium legitimum soluitur: nõ est per hoc ꝙ infidelis mortaliter peccat, et p. conclu.

conti

p.ratio. continué est i mortali peccato. Probatur: Si ita esset, cúm per hoc A quód non conuertitur infidelis semper sit in peccato mortali: sequitur matrimonium dissolui posse solúm per hoc quod infidelis non vult conuerti, etiamsi vellet cohabitare, sed hoc superius diximus esse falsum. Ergo sequitur q non intelligitur pertractio ad mortale, per quam soluitur matrimonium, per hoc solúm q infidelis manet in peccato mortali.

2.ratio. ¶ 2. Si pertractio ad mortale intelligeretur solúm: qa infidelis peccat mortaliter coram fideli: sequeretur q si infidelis furaret vel adulteraretur manendo cum fideli solueretur matrimonium, quod est falsum. Nam matrimonium non potest solui: nisi in quantum constat esse de intentione Christi propter verba Apostoli, sed ex verbis eius non colligitur q propter mortale peccatum qđ operatur infidelis soluatur, si infidelis vult cohabitare, neq doctores sic intelligunt, ergo nullo modo propter hoc soluitur.

2. conclu. ¶ Pertractio ad mortale, propter quam soluitur matrimoniū B contractum inter infideles: non intelligitur per hoc q infidelis sugerat fideli aliquod peccatum, vel suadeat, aut moneat ad infidelitatem, vel ad aliquod aliud peccatum. Probatur. Non potest in

p.ratio. aliquo alio casu solui matrimonium legitimum: nisi in quo ex verbis Apostoli de intentione Christi intelligimus debere solui: qa nō potest quisq soluere, neq Ecclesia: nisi id a Christo fuerit dispensatum, sed ex verbis B. Pauli Ecclesia in c. Quanto, de diuertijs,

Augu. & doctores sancti vt B. p. Augustinus, & alij intelligunt solui qn do infidelis pertrahit fidelem ad peccatum: quia tunc non est seruituti subiectus. At, vbi est solúm sugestio ad peccatum: & suasio, vel monitio: non est pertractio, ergo per solam sugestionem infidelis: nō soluit. Et plané apparet nō esse ptractionē: qa ptractio ex vi nominis quādā motionem inuoluntariam, & violentiam importare sonat, quę non est vbi solúm est sugestio, vel suasio.

2.ratio. ¶ 2. Ratio quare stante pertractione ad peccatum matrimonium soluitur: est: quia non est fidelis seruituti subiectus: vt necessario debeat sustinere talem violentiam ad peccandum, ob quod

potest

A potest discedere, & alteri coniungi, sed vbi est solùm sugestio, vel suasio: non patitur seruitutem fidelis. Ergo sequitur q non soluit matrimonium per talem sugestionem. Et q non patiatur tunc talem seruitutem patet: quia illa sugestio non cogit fidelem, cùm nulla sit violentia. Et sic nec seruitus videtur esse vbi libertas plena, & nulla coactio. Siquidem Paulus seruitutem ibi intelligit, quandam coactionem, & violentiam ad faciendum voluntatem infidelis. Quę si adsit, matrimonium dissoluitur. Sed tamen quando sola est sugestio: nulla talis est seruitus. Ob quod non soluitur, si infidelis velit cohabitare, etiāsi sugerat, vel moneat fidelē ad peccatū.

¶ Quandocunq ex parte infidelis est motio violenta compellens fidelem ad mortale peccatum, quodcunq sit illud, tūc est pertractio ad mortale, propter quam soluitur matrimonium, siue sit pertractio ad infidelitatem, siue ad quodcunq malum mortale. Probatur. Matrimonium soluitur quando est pertractio ad mortale: quia Aopstolus illis verbis īsinuauit dissoluendum B cùm non sit fidelis seruituti subiectus, sed sic est, q quandocunq infidelis compellit, vel cogit, eo modo quo ad peccandum homo dicitur cogi (quia non est propria coactio) ipsum fidelem, quodcunq sit peccatum mortale: seruituti subiectus esset, si non posset relinquere infidelem, & aliam ducere. Ergo tunc soluitur matrimonium. Nam si non solueretur: cogeretur ad manendum cum animæ suæ periculo simul cohabitans infideli. Vel si separaretur ab infideli quantum ad cohabitationem: teneretur continentiam seruare, & vtroq modo seruituti subiectus esset, sed dicit B Paulus non subiectum seruituti, ergo quandocunq vehementer compellit infidelis fidelem ad peccatum mortale: soluetur matrimonium: vt si diceret: cohabitabo tecum, sed debes ex rapina victum querere, vel debes adulterari, &c. Et tandem quomodocunq fidelis periclitetur in anima per cohabitationem infidelis ex pertractione, si infidelis monitus non velit desistere: dissoluitur matrimonium. s. si non posit fidelis peccata illa vitare. Sic determinatur a. B. P. Aug. lib. de fide, & operibus, & habetur. 28. q. 1.

3. conclu.

Ratio.

Augu.

ca. Vxor legitima societate coniuncta, sine culpa relinquitur, si A cum viro christiano permanere noluerit. Non attenditur eo modo eam rectissimé dimitti, si viro suo dicat. Non ero vxor tua: nisi mihi de latrocinio diuitias congreges, aut nisi solita latrocinia quibus domum nostram sustentabas, etiam christianus exerceas: aut si quid aliud flagitiosum, aut facinorosum in viro nouerat. &c. Iste casus positus. a. B. P. nostro Aug. contingit, quando ipsa non vult cohabitare: nisi vir peccet.

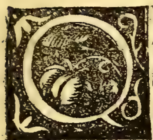
¶ 2. modo contingit infidelem pertrahere fidelem ad peccatum, quando impellit, & tanquam cogit ad peccandum ipsum fidelem, neque vult desistere. Hoc habetur. 28. q. 1. ca. Idolatria etiam dissoluitur matrimonium. Et tandem circa istum vltimum casum tenendum tanquam certum, quomodocunque infidelis ad peccatum mortale moneat fidelem, si ita est veré quod fidelis periclitatur: potest discedere fidelis, immô tenetur. Et dissoluitur matrimonium, siue sugestio fiat monitione, vel violentia: quia quo B modocunque periclitetur fidelis: pertrahi dicitur ad mortale peccatum. Et sic non potest iudicari ista pertractio equaliter respectu omnium. Nam quod respectu vnius non erit pertractio, sed leuis valdé sugestio, respectu alterius infirmioris potest dici pertractio. Vnde, si mulier sit infidelis, & vir fidelis, ad hoc quód vir veré dicatur pertrahi ad mortale, ab vxore infideli, amplius requiritur quam sit requisitum si vir sit infidelis, & vxor fidelis, & pertrahatur ad mortale. Ratio est: quia fœmina cúm sit debilis in resistendo: ex minori motiuo se periclitari cognoscet, & pertrahi. Ex quo motiuo vir non pertrahi diceretur, sed solúm leuiter moueri ad peccandum. Item. Neque eadem potest esse ratio omnium virorum: quia quidam fortiores alijs, & paratiores ad resistendum. Ob quod non potest limitari quantitas sugestionis, vel pertractionis ex qualitate causæ, vel ex modo. Quomodocunque fidelis in periculo versetur peccandi mortaliter: quia probabiliter cognoscit scandalum positum: non tenetur perseuerare vsque dum corruat. Sed quando sentit se pertrahi: potest infidelem relinquere,

Nota.

Femina debilis in resistendo.

A re, & aliã ducere. Tamẽ si vir sit fidelis, & vxor ĩfidelis: qa vir (cum sit caput mulieris) poterit ei imperare, & cogere vt desis tat ab scandalo: expedit talem virum cohibere vxorem modo quo potest. Quód si non potuerit conseq: dimitti potest, & solui tur matrimonium. Ad ephe si. 5.

¶ ARTICVLTS. 30.
An si infidelis vult cohabitare, teneatur fidelis.

Vęritur circa prędicta. Vtrum quando infidelis vult cohabitare fideli, teneatur fidelis etiam cohabitare. Vel vtrum si non velit: poßit derelinquere infidelem nolentem conuerti. Nam (vt diximus supra) B. Paulus videtur consilium prębuiße fideli ad cohabitandum, inquiens. Dico ego, nõ dominus. Et sic nos intelleximus consilium fuiße de cohabitando propter spem conuer
B sionis infidelis.

¶ Pro solutione oportet distinguere inter tempora. Aliud quippé licuit, & fuit necessarium tempore Apostolorum. Aliud tempore sequenti vsq; ad nos.

¶ In principio nascentis Ecclesię quando Apostolis prędicantibus gentiles conuertebantur: pręceptum fuit fideli non discedere ab infideli volenti cohabitare ei sine contumelia creatoris, & sine hoc ꝙ eum pertraheret ad mortale. Probatur. Vnicuiq; dominus mandauit de proximo suo. Et quilibet tenetur non scandalizare pusillos. Expedit quidẽ tali vt molla asinaria suspẽdat in collo, & in profundũ maris mergat, sed sic est ꝙ fidelis in exordio nascentis Ecclesię dimittens vxorem infidelem volentem cohabitare scandalizaret pusillos, ergo tenebatur non dimittere. Maior est manifesta ex B. Paulo. Sine offensione .i. scãdalo estote Iudeis, & gentilibus, sicut ego per omnia omnibus placeo, non quęrens quod mihi vtile est, sed quód multi salui fiant. Probatur minor. Ex hoc ꝙ fidelis relinqueret infidelem: sequeretur odium P. conclu. P. ratio. Math. 18. P. corin. 9

fidei.s.quod nollet conuerti ad fidem. Vel fidem ipsam gentiles abor- A
rerent, quia viderēt coniugia dissolui. Item offendiculum pararet
ipsis fidelibus: quia cùm tunc tpis fideles erant subiecti dominis in-
fidelibus, si converteretur vxor, & non vir, et illa recederet ob
hoc a viro: accusaret eam vir ad pœnas legales, et puniretur. Et
sic omnes fœminę coniugatę quę conuerterentur punirentur legi-
bus gentilium, sed hoc erat magnum offendiculum fidei christia-
nę, et tollebatur si fidelis non discederet ab infideli volenti coha-
bitare, ergo erat pręceptum in illo tēpore, stante tali scādalo,
non recedere, quámuis alijs appareat fuisse consilium.

2. ratio. ¶ 2. Quilibet ex pręcepto caritatis tenetur hominem a morte
Prouerbi. liberare si potest. Erue eos qui ducuntur ad mortem, et eos libera-
24. re ne cesses. Si ergo a morte corporali, a fortiori a spirituali. Sed
si fidelis maneret, et non discederet ab infideli: liberabat infidelē
a morte spirituali, et discedendo perire sinebat, ergo tenebatur
non discedere. Patet: quia in illis temporibus cùm multitudo genti-
um in trabat: facile conuertebatur infidelis per fidelem. Hanc ca- B
usam tangit Apostolus, dicens in c. supra allegato, quod non discedat
si voluerit cohabitare, quando infert. Vnde scis mulier si virum
saluum facies. Aut vnde scis vir si mulierem saluam facies? Hāc
Augu. etiam causam cohabitandi assignat ex Paulo B.p. Augu 28.q.1
c. Iā nunc. Sequitur ergo ex istis, illis temporibus fuisse pręceptū
fideli cohabitare, infideli volenti cohabitare sine contumelia cre-
Nota. atoris, & sine hoc quod ipsum infidelem pertrahat ad mortale. Et
sic non solùm fideli non licebat discedere, & aliam ducere, sed ne-
que etiam quoad mutuam cohabitationem licebat dimittere infide-
Actuum. lem, propter malum quod sequebatur ex discessu. Exemplo Pauli
20. qui poterat iusté, & sancté temporalia mettere, quandoquidē spi-
ritualia seminabat, tamen ne daret offendiculum Euāgelio sacro
nolebat vti potestate tradita. 1. Corinth. 9.

3. conclu. ¶ In istis temporibus, & anté per mille annos, non est pręcep-
S. Tho. in tum fideli conuerso cohabitare infideli volenti cohabitare etiam
4. d. 34. sine contumelia creatoris, & sine hoc quod infidelem pertrahat ad
q. 1. ar 3. morta-

A mortale, sed potest discedere quantum ad cohabitationem vsq; dũ conuertatur. Probatur ex dictis Pauli, vbi dicit. Dico ego, non dominus. Si quis frater habet vxorem infidelem, & hęc vult cohabitare: non dimittat eam. Sequitur ergo non esse pręceptum cohabitare. Aliôqui, diceret sicut in verbis pręcedentibus. Dicit dominus: non ego, vxorem a viro non recedere. Vel saltim sicut solet in alijs, ponens pręceptum absoluté loqueretur. Vel diceret. Dico ego, & non adderet. Non dominus. Nam ex hoc q; addidit. Nõ dominus, aperté voluit ostendere loquutum de suo, tanq̃ consilium prębens, & non pręceptum dans.

Siluest. in verbo matrimo. 8. impedimẽto. 10. Ioã. Arboreus. lib. 6. Theosophi. ca. 10

¶ Pręterea. Si fidelis teneretur cohabitare infideli nolenti cõuerti: sequeretur q; seruituti subiectus eßet. At, B. Paulus dat causam discessus, ne sit seruituti subiectus. Ergo poterit discedere stante tali seruitute, sed esset magna seruitus, si fidelis volens continénter viuere: quia non vult infideiis conuerti: teneretur voluntati infidelis deseruire. Ergo ex dictis. B. Pauli videtur licitum di-

2. ratio.

B scedere quantum ad cohabitationem.

¶ Confirmatur. Ratio quare in Ecclesia primitiua erat prææceptum non discedendi, quando infidelis volebat sine creatoris cõtumelia cohabitare: erat propter scandalum fidei, & turbationẽ status christianorum, sed iam nullum sequitur: quia infideles degentes inter christianos intelligunt bonam eße fidem christianorum. Item: quia cúm principes sint christiani: non sequitur incõueniens quod timebatur. Videtur ergo q; fidelis non tenetur cohabitare ipsi infideli: quia si per fornicationem carnalem matrimonium dissoluitur quantum ad cohabitationem, quanto magis per fornicationem spirituale͂, per idololatriam, & infidelitatem dißoluetur, sic vt fidelis non teneatur cohabitare illi qui non vult cõuerti? Et quia communiter hanc sententiam tenent doctores: non est opus alia probatione. Est tandem determinatio in c. Quesiuit Extra de diuortijs.

Confirmatur.

Cõmuni. opi.

¶ Sed cõtra istas duas cõclusiones est vnũ grauissimum argumentum. Si verum est pręceptum fuisse in primitiua Ecclesia

Obiectio.

manendi cum infideli,ſicut dicit prima concluſio, quomodo.B. Paulus(ex quibus verbis omnia quę in pręſenti tractamus ſump ta ſunt)contrarium dixit in illis temporibus,vbi dixit. Dico ego non dominus.Si ergo ipſe,& non dominus tunc dixit: nunq̃ fuit pręceptum cohabitãdi fideli cum infideli. Alióqui,ſicut dixerat. Pręcipio non ego,ſed dominus,vxorem a viro non recedere, ſic etiam conſequenter erat dicturus ex parte domini, ſed ſtatim poſt illa verba dicit.Dico ego:non dominus,ſi frater fidelis vxo rem habet infidelem ,&c.Ergo veré ex ſuis verbis contrarium apparet ad concluſionem primam. Quód ſi prima concluſio ve ra eſt,& non contra.B.Paulum:iſta.2.quomodo poterit ſtare in veritate cum illa,cûm eadem ratio videatur nũc,et tunc,ſaltim lucrandi infideles? A

Solutio. ¶ Dicendum veram eſſe vtranq̃ concluſionem. Ad Paulum veró dicimus,verum dixiſſe tunc,tanq̃ conſilium ſit,non prę ceptum fideli cohabitare ipſi infideli. Et ſic modó (vt dicit.2. concluſio)ſeruatur vt conſilium,& non vt pręceptum:quia non obligatur cohabitare.Verum ſi.B.Paulus abſoluté diceret. Prę cipio non ego,ſed dominus:nullo modo liceret fideli diſcedere ab infiedeli nolenti conuerti.Sed non expediebat pręceptum eſſe de hoc,ſed potius conueniebat pro temporibus ſequentibus fidelem diſcedere,etiam volente infidele cohabitare. Et hoc propter ho num fidei,propter periculum euerſionis fidelis. Nam póſt obſti nati ſunt infideles,tan Iudei,q̃ gentiles. Si autem non liceret fi deli ſaltim quantu m ad cohabitationem diſcedere,cúm non eſſet ſpes de conuerſione infidelis propter obſtinationem,ſed potius de euerſione fidelis per retroceſſionẽ:fuiſset ab Apoſtolo declara tum:non eſse pręceptum cohabitare, ſed conſilium, quo vten dum eſſet pro loco,& tempore,penſatis omnibus optimé. Quaré quando probare quis contendit primam concluſionem contra.B. Paulum eſſe,dicimus non eſſe:quia non probauimus in primitiua Eccleſia eſse pręceptum fideli de cohabitando infideli:quia.B. Paulus dicebat,ſed aliundé habebat vim pręcepti.ſ.propter ſcã B

A dalum pusilorũ, quod sub pręcepto tenebantur fideles vitare tũc. Math. 18.
Et, sic illud quod ex verbis. B. Pauli consilium credimus: factum S. Thom,
est pręceptum, occurrente tali circunstantia temporis. Neq; hoc 22. q. 43.
est nouum. Nam ad aliqua quę tenemur de consilio in aliquo loco, vel tempore, tenemur de pręcepto agere propter vitandum scandalum. Verbi gratia. Nos religiosi ordinis heremitarum S. Augustini ex consilio patrum omnibus. 4 ferijs abstinere tenemur ab esu carnium, sed possemus eas comedere sine peccato. Aliqñ tamen potest se offerre circunstantia loci, & temporis q; propt̃ vitandum scandalum pusillorum teneamur sub pręcepto nõ comedere. Sicut ait B. Pa Si escascãdalizat frẽm meũ: nõ mãducabo Paulus. p.
carnes in ęternũ. Et sic possent exẽpla q̃plurima dari in alijs. Eo corin. 8.
dẽ modo in proposito dici potest B. Paulũ cõsiliũ proposuisse fidelibus de non discedendo ab infidelibus volentibus cohabitare sine contumelia, &c. Ob quod dixit. Dico ego: non dominus: quia ve
B ré consilium est. Cum hoc tamen est verum, in principio nascentis Ecclesię fuisse pręceptum non discedere, non ex verbis B. Pauli, sed ex naturali neceßitate, & ratione euitandi scandalum pusillorum. Et etiam si illo tempore circunstantia occurrente, esset obligatorium seruare illud. s. non discedere: absoluté tamen considerando manebat vt consilium: sicut modo est, vt diximus.

¶ Nec placet respondere (sicut quidam doctor aliás grauißimus respondet) B. Paulum tunc dixiße sub consilio, licét fuißet p̃ceptum: quia succeßu temporis debebat cessare pręceptum. Non opus certé est tali solutione: quia videtur non conuenire textui, sed pręstat dicere B. Paul. consuluisse. Tamen quibusdam consideratis, & occurrentibus, habebat tunc vim pręcepti propter vitãdum scandalum. Et maximé hoc apparet verum: quia si tunc in principio nascentis Ecclesię, & prędicationis Apostolorum aliqs conuersus ad fidem per hoc q; nolet cohabitare infideli: nullum sequeretur scandalum, nulla fidei detestatio, nullum malum, &c. talis absq; peccato discederet: quia illi solum maneret consilium B. Pauli sub consilio, & nõ haberet vim pręcepti: quia cessauerat

Non placet solutio cuiusdam doct.

scan

ſcandalum. Videtur quidem hęc via facilior ad ſoluendum diffi A cultatem allatam ex Paulo contra concluſiones.

3. conclu. ¶ Licêt verum ſit fidelem modo non obligari ad cohabitandum infideli nolenti conuerti, etſi velit cohabitare ſine contumelia creatoris, tamen melius eſt cohabitare, q̃ diſcedere. Patet ex

Ratio. iam dictis. Nam ſi conſilium eſt B. Pauli (vt diximus) de maiori, & meliori bono eſt. Sequitur ergo ſimpliciter melius eſſe non diſcedere. Patet: quia non diſcedendo eſt ſpes de conuerſione infidelis vt Paulus ibi adducit. Quid ſcis mulier ſi vir conuertetur? Sed diſcedendo omnino tollitur talis ſpes. Cúm ergo tam magnum bonum ſit conuerſio infidelis ad veram fidem: ſequitur omnino melius eße cohabitare infideli, q̃ diſcedere.

4. conclu ¶ Si infideles qui modo ſunt inuenti, vel alij qui poſtmodum inuenięntur tales eſſent, qui ſcandalizarentur per hoc ꝙ fidelis cõuerſus diſcederet ab infideli, tunc eßet ſub pręcepto habitare cũ infideli, ſi infidelis vellet ſine contumelia cratoris. Probatur B

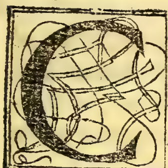
Ratio. ſicut ſuprâ primam probauimus. Tota quidem ratio quare in primitiua Eccleſia erat pręceptum non diſcedere (cúm aliás eßet de conſilio) erat propter ſcandalum quod ſequebatur ex diſceſſu, putantes non eſſe bonam legem Chriſti: quia per eã dißoluebatur matrimonium. Tunc enim q̃d erat de conſilio: obligabat de pręcepto propter puſillos. Sequitur ergo ꝙ vbi eadem eſſet ratio quę tunc fuit in principio legis nouæ, & eadem obligatio erit, cũ non ſit potior ratio de vno tempore q̃ de alio. At, poſſunt dari infideles quibus q̃ primum denunciatur Euangelium incipiant conuerti, & tunc ſi contingat virum conuerti, & non fœminam ſi diſcedit fidelis, ſtatim alij infideles turbabũtur, & fidẽ Chriſti non acceptabunt, putantes per eam coniugiũ dißolui, quod magnum eſt offendiculum fidei. Sequitur quód vbi tale ſcandalum probabiliter oriretur, etiam ſi nullum aliud malum eueniret, pro illo tempore, & loco, teneretur ſub pręcepto fidelis cohabitare infideli volenti cohabitare ſine contumelia creatoris, & ſine hoc ꝙ ipſum fidelem trahat ad mortale. Et illud quod erat de cõſilio

ſ.

A .s. cohabitare infideli: fieret tunc de precepto, vt supra diximus. Et precipué verum teneret ista cóclusio: vbi tales infideles essent faciles ad conuersionem. Et ideo maxima spes esset de conuersione infidelium per cohabitationem: sicut videmus istos qui nullam habere videntur contradictionem, aut renitentiam ad illa quę fidei sunt. Et quidam magister non penitendus tenet, ꝙ apud Indos: conuersus tenetur cohabitare infideli. Et quidem olim cõmunicatio interdicta est, & cohabitatio fideli cum infideli, vt patet ĩ cõci. Tole. vt sup̃ dixim9. Sed hoc erat d̃ Iudeis: qa erãt valdé obstinati, & non erat spes de conuersione. Modo autem apud istos (vt constat) cúm tam bona sit spes de conuersione, ex precepto videtur esse cohabitare, vt dictum est, sub spe conuersionis

¶ ARTICVLVS. 31.
An in tribus casibus Apostoli statim soluatur matrimonium.

B

Onsequenter querendum est. Vtrum in tribus casibus supra positis statim matrimonium soluatur, vel solúm quando fidelis, vel ĩfidelis trãsierit ad alia vota. De quo varié sunt opiniones. Quidam affirmant in tribus casibus positis statim matrimonium dissolui, vt tenet Ioa. Glossator decretorum, sicut refert Glo. in c Gaudemus, super parte. Compelletur. Quã probat: quia c. Quanto, de diuortijs, & .28. q. 2. c. Si infidelis, dicitur. Contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur. Ergo si contumelia creatoris statĩ soluit, etiam & in alijs casibus erit. Sic Panor. in c. Gaudemus, in Glo. in verbo Compelletur. Varię opiniones. P. opinio.

¶ 2. huic contraria est, Glo. in c. Gaudemus, supra allegato, dicentis nullo modo solui in aliquo istorum trium casuum ipso facto vsꝗdum fidelis transierit ad matrimonium aliud. Et probat: qa in c. Gaude, allega. dicitur. Quód si cõuersum ad fidem, & illa cõ 2. opinio.

uersa

uersa sequatur anteꝙ̃ propter causas prędictas legitimam ille du- A
cat vxorem: eam recipere compellitur, sed non compelleretur recipere si fuißet solutum matrimonium ipso iure anteꝙ̃ fidelis aliam duceret, ergo sequitur ꝙ non soluitur ipso facto.

Armil. in ver. matrimo. §. 38

¶ Propter istos tres casus positos, & quēlibet eorum per se, statim non soluitur matrimonium, vsq̄ dum fidelis transeat ad. 2. matrimonium. Probatur ex c. Gaudemus, sicut adducebatur pro. 2. opinione. Nam ibi determinatum est, ꝙ postꝙ̃ infidelis discesit a fideli, & post anteꝙ̃ fidelis aliam ducat, si ipse infidelis pœnitentia ductus conuertitur, ꝙ fidelis qui prius fuit conuersus tenetur accipere infidelem, qui iam conuertitur, sed nō compelleretur accipere si non fuisset verum matrimonium, ergo sequitur nunꝙ̃ fuisse solutum.

p. conclu. S. Tho. d. 39. q. 1. pri. ar. 5. Palu. ibi. ar. 2. S. Anto. 3. p. titu. p. cap. 6. Siluest. matrimo. 8 impedi. 10 Ioan. Arbore. li. 6. theosophie capi. 10.

¶ Forte dicet aliquis verum eße compelli fidelem ad accipiē-dum infidelem, quę discesserat, in fauorem fidei ad hoc q̄d denouo contrahat.

¶ Dicendum ꝙ nihil valet: quia nō est fauor fidei tantus vt aliquem cogat stare cum adultera, vel ducere quā non vult: cū ma- B
trimoniū debeat eße voluntarium. Seqtur ergo cū compellat ad accipiendum infidelem, qui vult conuerti: non fuiße solutum matrimonium. Si enim ob fauorem fidei non compellitur quis adulteram retinere, etiamsi sit emendata, multo minus cogetur ad accipiendum illam quę non est vera vxor.

2. instan.

¶ Sed dicent contrarium opinantes, restitui illi fideli infidelē ratiōe iuris post liminij. 34 q. 3 Cum per bellicam: sicut hęretico reuerso restituuntur bona. C. de hęreticis. In autem. Idem est d̄ Nestorianis.

Solutio.

¶ R. ꝙ non valet: quia tunc restitutio illa habet locum quando existimabatur ꝙ aliquis perdidisset ius alicuius rei, quod vere nō pdiderat. Et sic iure postliminij fit ei restitutio, etiā si res ad aliū transierit: sicut in c. Per bellicam, per bella ducti fuerant viri in captiuitatem, qui putabantur mortui. Vnde vxores suę acceperant alios in viros. Post, illis reuersis, coguntur vxores ad illos

reuer

A reuerti:quia nunquam fuit solutum matrimonium,sed si in casibus istis solutum esset matrimonium: antequam fidelis transiret ad aliud: nunquam restitutio ei fieri posset:quia perditum est ius.Cum ergo compellitur ad accipiendum:est dicendum matrimonium non fuisse solutum.Et sic Ricardus(aliás magnę authori.)non videtur consequenter dixisse in.4.qui dicit,statim solui matrimonium ante 2.contractum.Et statim in eadem.q.affirmat,debere restitui si conuertatur qui discessit,& fidelis non transiuit ad aliud matrimonium.Certé contradicit sibi ipsi.Nam si solutum est,quomodo compellitur eam accipere.Si autem compellitur accipere: quomodo solutum est? Ricardus in.4.d.39.q.2. Contradictio in Ricardo.

¶Licét in nullo trium casuum statim matrimonium soluatur antequam fidelis transeat ad aliud matrimonium,tamen in quocunque illorum fidelis habet ius soluendi matrimonium statim.Probatur per c.Quanto.Extra de diuortijs.Et.28.q.2.c.Si infidelis,vbi di-B citur,Contumelia creatoris soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur,sed non est potior ratio de vno casu,quam de alijs duobus ergo si in vno statim soluitur ius matrimonij,similiter in alio.At, solui ius matrimonij non est quod statim soluatur matrimonium,vt supra diximus in.1.conclusione,ergo est quia immediaté in quocunque casu datur fideli ius ad soluendum matrimonium. 2.conclu. Ioan.Arbore.in.6.lib.theosophię.c.10.

¶Preterea ex dictis Apostoli idem probatur.Si infidelis discedit:discedat,non est frater subiectus seruituti,vbi intelligit Ecclesia in c.Quanto,supra allega.& omnes doctores, matrimoniū dissolui in tribus casibus.Primo.Quando infidelis non vult cohabitare fideli.2.Quando vult,sed non sine contumelia creatoris. 3. Quando non sine hoc quod pertrahat fidelem ad peccatum mortale:quia si in istis casibus non liceret fideli transire ad aliud matrimonium:esset seruituti subiectus.Sequitur ergo ex.B.Paulo,et Ecclesię determinatione quod & si non statim soluatur matrimonium post aliquem istorum casuum:tamen statim habet ius fidelis ad dissoluendum. 2.ratio.

¶Item.Statim post aliquem trium casuum licité potest fide- 3.ratio.

lis

lis transire ad aliud matrimonium, vt constat ex textu, et ex dic A
tis, quod ante aliquem casuum nullo modo licité poterat. Ergo ex
hoc est, quod post tales casus accipit ius ad transeundū ad aliud ma
trimonium.

3. conclu. Ad hoc quod possit ad 2. vota trāsiri non requirit sententia ecclesię. Cōtra Hostien. Ratio.

¶ Ad hoc quod post aliquem istorum casuum fidelis licité poßit ad aliud matrimonium transire nullo modo requiritur sentētia Ecclesiæ. Hanc pono propter Hostien. & alios, qui volunt dicere esse neceßariam sententiam iudicis Ecclesiastici, ponentis termi num infideli, intra quem velit cohabitare, vel desistere a contumelia creatoris, vel a pertractione fidelis ad mortale. Et dicit Hostien. Tunc lapso illo termino pręfixo ab Ecclesia potest fide lis aliud matrimonium contrahere. Probatur conclusio. Solutio matrimonij legitimi in istis casibus, vel ius ad transeūdum ad. 2. matrimonium non fit nisi ex verbis. B. Pauli dictis ex intentione Christi, vt diximus, ex quibus Ecclesia illud sic determinat, & in B telligit. Ergo eodem modo dissoluitur in illis casibus, quos Bea. Paulus restatur ex intētione Christi, & Ecclesia intelligit Paulum dixisse, sed ipse dicit. Si discedit infidelis: discedat. Non est frater seruituti subiectus, ex quibus Ecclesia dicit diffiniendo in ca. Quanto, de diuortijs, solui matrimonium, quando infidelis non vult cohabitare, vel dato velit, sed non sine contumelia creatoris vel sine hoc quod fidelem pertrahat ad mortale. Sequitur ergo ipso facto fidelem habere ius transeundi ad aliud matrimonium sine alia sententia Ecclesię: quia ipsa Ecclesia nullum ius dissoluendi poßet dare circa matrimonium legitimum: nisi illud esset datum a Christo. At, illud Ecclsia intelligit datum per os. B. Pauli in illis tribus casibus positis. Sententia ergo iudicis Ecclesiastici non est requisita. Videntur enim qui illud affirmant dicere, ius soluendi matrimonium verum, & legitimum, cōcedi ab Ecclesia, quod falsißimum est. Itaque tenendum est non esse sententiam iudicis necesßariam: quia si necessaria esset ipsa sententia ad habendum ius ad soluendum matrimonium, sic quod sine ipsa non haberetur: nunquam etiam post sententiam liceret fideli transire ad aliud matrimonium:

Nō est sententia iudicis necessaria ad diuortium

nium:

A nium: quia si aliundê fidelis non haberet ius ad dißoluendum: non posset tota Ecclesia simul dare tale ius, cùm esset aliquid facere contra mandatum Christi.

¶ Licêt ita sit quód matrimonium dissoluatur cùm primum fidelis post aliquem istorum trium casuum transit ad aliud matrimonium: nõ tamen dissoluitur si infidelis discedẽs: ad aliud matrimonium transeat, manente fideli in viduitate. Volo dicere, nõ esse idem de fideli, & infideli. Nam si contingat ꝙ infidelis nolens cohabitare: statim transeat ad aliud matrimonium, & fidelis maneat adhuc solus: non est solutum matrimonium, sed si conuertatur infidelis, relicto matrimonio. 2, reddibit ad primum, si fidelis adhuc manet in priori matrimonio. Probatur. Matrimonium legitimum & verũ solúm dißoluitur authori. Christi, & Apostoli loquentis ex persona Christi. Ergo solúm in casu quo Beatus Paulus intendit velle dißolui, & Ecclesia intelligit: dissolui potest, sed (vt constat ex B. Paulo) causa quare dißoluitur istud matrimonium in istis casibus: est in fauorem fidelis, ergo talis fauor nullo modo debet se extendere ad infidelem. At, extẽderetur si statim quód infidelis trãsit ad aliud matrimonium: primum matrimonium dißolueretur, ergo non debet extendi ad aliud. Probatur: quia in fauorem fidei introductum est. Nam ibi dicit B. Paulus. Si infidelis discedit: discedat, nõ est frater subiectus seruituti. Ergo in fauorem fratris fidelis dissoluitur. Vndê non debet iuuare ipsum infidelem. Et certum est fauor ipsius infidelis eßet: si statim non volens cohabitare: alium ducendo matrimonium solueretur. Esset itaqꝫ contra Paulum. Quod probo: quia tunc seruituti subiectus eßet frater. Patet. Priuaretur quidem ipso nolente, vero coniuge, quod est magna seruitus. Nam si verê solutum esset matrimonium per hoc ꝙ infidelis alium duxit: nullo mõ poßet ei restitui verus suus coniux, etiamsi ipsa vellet manere ĩ viduitate, spectãs eius cõuersionẽ, & cõuerteret: qa si primũ solutũ ẽ, 2. valuit. Neqꝫ põt póst dissolui, dato ad fidem cõuertat, immo neqꝫ põt ad primũ reuerti ẽt mortuo. 2. nisi cũ nouo cõsensu.

4. conclu. Notanda.

Nõ est eq ratio fidelis, & infidelis.

p. ratio.

B

¶ Si

2. ratio. ¶ Si per hoc ꝙ infidelis transit ad aliud matrimonium, manente fideli in continentia: solueretur matrimonium: sequeretur quód post infidelis conuersus non necessario deberet redire ad fidelem sed stare cum. 2. At, compellitur. 2. relinquere, & adhęrere primo ergo non fuit solutum matrimonium. Hoc patet in. c. Gaudemus, Extra, de diuortijs, vbi etiam compellitur fidelis recipere infidelem coniugem postꝙ conuertitur. A

¶ ARTICVLVS 32.

Vtrum infideli liceat post conuersionem alterius transire ad secunda vota.

Trum postꝙ fidelis transierit ad aliud matrimonium liceat & infideli eodem modo ad. 2. vota remeare. Vel vtrum teneatur continere quandiu viuit vir ad fidem conuersus.

p. conclu. ¶ Infidelis matrimonium contrahens post discessum a fideli, anteꝙ fidelis contrahat: peccat. Probatur ex proximé dictis: quia si non dissoluitur matrimonium quandiu fidelis manet in viduitate, ipsa cum altero existēte, relicto proprio, erit in adulterio: vt patet ex B. Paulo. 1. Corin. 7. Sequitur ergo ꝙ & peccat, & manet in peccato quandiu fidelis non transit ad aliud matrimonium. B

Ratio.

2. conclu. ¶ Infidelis contrahens. 2. matrimonium postꝙ fidelis contraxit: non peccat. Probatur ex B. Paulo, & Ecclesię determinatiōe. Cúm primum fidelis transit ad. 2. matrimonium: soluitur primū.

p. ratio. Si ergo soluitur: sequitur infidelem iam nō eße ligatam matrimonio: quia non potest matrimonium claudicare ex vna parte solū. Ergo si solutum est matrimonium: sequitur ꝙ infidelis est legitima persona ad contrahendum. Vnde si dē facto contrahat: matrimonium tenet. Vel si non tenet, matrimonium ex vna parte claudicat, vel non est solutum ex parte fidelis. Cuius cōtrarium determinatum est ab Ecclesia.

¶ Si

A ¶ Si peccaret contrahendo, maximè quia ei est prohibitum 2. ratio.
contrahere, sed non est ei prohibitum: quia nec lege naturę, neq̃
lege diuina, neq̃ lege humana in pœnam infidelitatis, cùm infide
libus talem pœnam non posuerit Ecclesia. Sequitur ergo quandó
nul a lege prohibetur contrahere, & quia liber est a matrimonio
primo per hoc quod fidelis iam 2. matrimonium contraxit: ꝙ nul
lum peccatum cõmittit Sic Glo. in decretis 28. q. 2. ca. Si infide Glossa.
lis, vbi dicitur, ꝙ contumelia creatoris soluit ius matrimonij cir
ca eum qui relinquitur, & nihilominus circa relinquentem. Vndè
& relinquens contrahet sine peccato: si conuersus contrahat. Suf
ficit enim intelligamus fauorem datum fideli. vt ipso non cõtra
hente, infidelis non possit contrahere, quod non habet infidelis. Itẽ
& habet fidelis ꝙ potest cogere infidelem nolentem cohabitare,
vel volentem, sed non sine contumelia creatoris. Potest etiam co
gere, si velit, ad redditionem debiti. Et potest sibi reconciliare,
siue pœniteat de contumelia, siue maneat in ea. At, infidelis ad nul
B lum istorum potest cogere fidelem.

¶ Ex dictis in hac. 2. p. potest colligi matrimonium legitimũ Nota.
esse, & verum, inter infideles, etiamsi esset varius ritus celebrãdi
Et dato etiã haberent in vsu repudium, & adimitterent plures
vxores simul, & coniungerẽtur in gradibus apud nos probibitis,
etiamsi dissoluatur in istis tribus casibus hic positis ex Apostolo
per conuersionem vnius ad fidem: nihil obstat quominus maneat
tanq̃ certum, firmum, & catholicum, esse verum matrimonium ĩ
ter infideles, vbi adest legitimus, & mutuus consensus, seclusa vio
lentia, & aliis quę irritare solent contractum stando in iure natu
rę. Sicq̃ pro complemento solùm restat. 2. parti vnam quęstionẽ
& vltimam addere Vtrum (dato sit inter infi
deles matrimonium, vt diffinitum est) sit
sacramentum. Vel si non est.
Quando incipit esse sa-
cramentum. Vtrũ
quando conuertuntur. Et vtrum tũc recipiant gratiam.

¶ Ar

kk ij

¶ARTICLVS. 33. A
Vtrum matrimonium inter infi deles sit sacramentum.

Argumẽtum. Vestio ergo est. Vtrum matrimonium infideliũ sit sacramentum. Et videtur ꝙ non: quia cũ baptismus sit ianua omnium sacramentorum, & infideles baptismum non receperint, neq̃ poterit sacramentum esse apud eos.

In contrarium. ¶ In contrarium tamẽ est expressus textus, Extra, de diuortijs. c. Gaudemus, vbi dicitur, sacramentum matrimonij esse apud infideles.

Consideratio. ¶ Pro solutionem questionis notandum, ꝙ sacramentum dupliciter accipitur circa matrimonium. Vno modo, in quantum matrimonium est quodam bonum quod importat indissolubilitatẽ. 2. In quãtum matrimonium ẽ sacre rei signum. i. sanctificat B aliquid, qđ non erat sanctum.

p. conclu. ¶ Capiendo sacramentum primo modo, pro bono ipsius matrimonij, qđ est indißolubilitas, inter infideles: matrimonium non est sacramentum. Probatur. Ratio. Vbi non est tale matrimonium indissolubile: non potest habere rationem sacramenti, sed inter infideles non est omnino indissolubile. Nam (vt patet ex dictis) solui potest per conuersionem vnius ad fidem, altero nolente cohabitare. &c. Sequitur ergo non eße istam indissolubilitatem in matrimonio infidelium. Et ob hoc dicitur matrimonium infidelium legitimum, & non ratum: quia non est simpliciter indissolubile. Matrimonium autẽ fidelium dicitur ratum, & legitimum: quia dißolui non potest.

Matri. infidelium dr̃ legitimum & non ratum, fidelium tamẽ ratum, & legitimũ.

2. conclu. ¶ Capiẽdo sacramentum. 2. modo, pro vt est sacræ rei signũ, inter infideles est matrimonij sacramentum. p. ratio. Hoc patet ex ca. Gaudemus, Extra, de diuortijs, vbi sacramentum vocatur. Ergo debet intelligi. 1. vel 2. modo. Non primo modo, ergo. 2.

2. ratio. ¶ 2. Oẽ sacramentum dicit sacrum, & significans, sed matrimonio

A monio infidelium hęc competunt:quia ſacrum eſt, & ſignificat, 2.ratio.
ergo eſt ſacramẽtum. Quód ſit ſacrum patet:quia a Deo inſtitu
tum eſt poſt creatum hominem, vbi Deus inſtituit dicendo, Propt Gene. 2.
hanc dimittet homo patrem & matrem, &c. Et erũt duo in car Math. 19.
ne vna. Quod etiam eſt inter infideles. Neq; per hoc ſolúm ſa-
crum dicitur:quia a Deo inſtitutum, cúm etiam omnes creaturæ
ſacræ dicerẽtur, ſed ẽ ſacrum alio modo ſpeciali: quia a Deo ha
bet quandam ſanctificationem. Nam cũ m poſt peccatum non po
terat fieri concubitus ſine peccato, eo qđ ex ardore concupiſcẽ
tiæ fieret, prouidit Deus contra hoc, inſtituens matrimonium in
remedium contra morbum: vt ſic conuenientes carnaliter: exer
cerent actum illum abſq; peccato. Et hac ratione ſacramentum
eſt:quia in lege naturæ poſt peccatum inſtitutum in remedium
quando dictum eſt. Creſcite, & multiplicamini, &c. Sequitur er Gene. 9.
go cũm inter infideles matrimonium etiam ſit in remedium, ad
B ſanctum reddendum illum actum: ꝙ ſacrum eſt, & ſic ſacramen
tum. Eſt etiam ſacræ rei ſignum:quia ſignum eſt ſanctificatio-
nis illius actus coniugalis, qui nõ poteſt, ſecluſo matrimonio, exer
ceri abſq; peccato. Et dato non competat matrimonio infideliũ
eſſe ſacramentum, in quantum eſt in noua lege inſtitutum, & mi
niſtratur per miniſtros Eccleſiæ:competit tamen eſſe ſacramen
tum, in quantum a Deo inſtitutum fuit in offitium naturæ genera Gene. 2.
liter pro omnibus. Et póſt in remedium etiam pro omnibus inſti- Gene. 9.
tutum fuit ad quandam ſanctitatem oſtendendam illius actus.
Et quidem Do. Adrianus abſolutê dicit matrimonium infidelem
eſſe ſacramentum. Et clariſſimus doctor Medina in ſuis reſoluti Adria.
onibus dicit probabilius eſſe quód dicatur ſacramentum. Quod Medina.
probat ſufficienter: quia Chriſtus inſtituit hoc ſacramẽtum illis Math. 19
verbis. Quos Deus coniungit:homo non ſeparet, ſed hoc non ad fi
deles ſolũm, ſed ad infideles ſpectat.

¶ Ad illud quod in principio obiectum eſt, eo ꝙ baptiſmus
ſit ianua omnium ſacramentorum, reſpondetur verum eſſe, capi
endo ſacramentum ſtrictê, pro illis quę in lege noua a Chriſto

inſti

institutasunt.Nam isto modo capiendo,inter infideles non eßet A *sacramentum matrimonium.*

Obiectio. ¶ *Sed posset eße argumentum.Omne sacramentum gratiam confert,sed matrimonium infidelibus nullam gratiam confert, ergo nullo modo est sacramentj.*

Magis. in 4. d 2. c. 2. Dur. in. 4 d. 26. q. 3. B. Bona. d. 26. arti cu. 2. q. 2. Hostiē. in sum. d sacra. nō iterandis. Eras. in scho. super epis. Hiero. ad Hierōtiam. Glossa. ca. Cum in ecclesię, de simonia, & 32. q. 2. c. Honorantur.

¶ *In hoc argumento tangitur difficultas. Vtrum matrimonium generaliter cōferat gratiam:dato sit sacramentum. Et quia quidam doctores graves sunt,qui affirmant non conferre gratiā licét sacramentum esse concedant,vt determinatum est ab Ecclesia:posset responderi ad argumentum facile ex opinione istorū, dicendo posse bene stare ista duo,q sit sacramentum,& q gratiā non conferat. Verùm quia mihi non placet in hac parte istorum sententia,sed incunctanter affirmandum sacramentum matrimonij gratiam conferre gratum facientem,sicut cęteri doctores affirmant,quod determinatū est aperté in cōci. Florē. &. Tridē. sesione. 6. vbi dicitur,q sacramenta. 7. Ecclesię, inter quę matrimonium computatur,non solúm causant gratiam,sed continent eam,quod nos ex proposito in. 4. sen. discutiemus:ad argumentum respondeo. Matrimonium infidelium eo modo quo est sacramentum,& gratiam cōfert. Volo dicere: q sacramentum stricté capitur pro sacramento nouę legis instituto a Christo. Et sic capiendo,matrimonium inter infideles non est sacramentum. Capitur etiam pro sacrę rei signo. Et sic est inter infideles sacramentum. Sic gratia capitur dupliciter. Vno modo proprié,& stricté,pro gratia gratum facientem. Et isto modo sacramentum matri. infidelium grām non confert:quia quandiu sunt tales in infidelitate: non habent gratiam gratum facientem,per quam datur ius ad regnum cœlorum.* B

Abulen. p. regum. 8. q. 44.

¶ *2. modo dicitur gratia largé,non solúm quę hominem reddit gratum,sed quę facit non eße hominem ingratum. i. displicentem Deo. Et quidem gratia est q ego non sim displicens alicui, dato maior sit per quam etiam sum places,& gratus. Et hoc modo capiendo,sacramentum matrimonij inter infideles gratiā confert.*

Nam

A Nam facit q per istum actum cõmixtionis maris & fœminæ, qui sic coniunguntur, non displiceant Deo, & non offendant Deum, & nõ sint ingrati in illo actu, qui omnino displicerent, & offenderent Deum: si non eßet tale sacramentum matrimonij. Non est dubium hanc eße gratiam, licét nõ sit gratum faciens, tamen nõ est displicens, vel est non ingratum reddens. Si tamen quis neget hanc dici gratiam: non cõtendo: quia quæstio est de nomine. Sed tamen dicitur sacramentum, vt sacræ rei signum est: vt dicit Adrianus pri q. de matrimonio. Hugo d sacra. lib. 2. p. 11. ca. S B. Bona. i. 4 d. 26 ar. 2. q. 3. Adria.

¶ ARTICVLVS 34.

An statim vt conuertuntur infideles matrimonium sit sacramentum.

B SEd ex istis oritur quæstio non contemnenda. Si ita ẽ q matrimonium inter infideles (dato sit sacramentum) non confert gratiam gratum facientem: quia solúm hoc competit sacramẽto fidelium: peto. Vtrũ si infideles conuertantur: matrimonium sit propriè sacramentum, capiendo strictè, & conferatur similiter gratia gratum faciens.

¶ Sacramentum infidelium licét tempore infidelitatis nõ sit strictè sacramentum, neq; gratiam gratum facientem conferat, tamen cum baptizantur, & de nouo consentiunt: fit sacramentum strictè capiendo, & confertur gratia gratum faciens, si sint aliás dispositi. Probatur. Vbicunq; est consensus expreßus inter legitimas psonas iã fideles est sacramentum verum strictè, & vnum de. 7. sacramentis, sed inter tales infideles qui post baptismum de nouo consentiunt est talis consensus, ergo est verum sacramẽtum. At, vbi est verum sacramentum nouæ legis, & non est obstaculũ: datur gratia gratũ faciens. Cõsequens ergo est q illis post baptismum verè confertur. Dixi. Si sint dispositi: quia poßet eße obstaculum quominus reciperent: sicut & apud alios fideles contingere p. conclu. Hugo vbi sup. Ratio. Echius de sacramẽ. matrimo. Hom. 73

tingere potest, qui dum ponunt obicem: non sequitur effectus. A

p. corolla. ¶ Ex ista cõclusione sequit̃, bene, prudenter, & sancte fieri a ministris huius nouę Ecclesię, quando nouiter conuersos incitãt & solicitant vt veniã ad contrahendum in facie Ecclesię, & recipere benedictiones: vt sic consentientes de nouo: fiat sacramentum, & recipiant gratiam gratum facientem. Sancte etiam fit ꝙ prius confiteantur, q̃ ad tales benedictiones admittantur: vt non sit obstaculum quominus iustificentur illi, qui forte in baptismo posuerunt obstaculum gratię.

2. conclu. ¶ Non solum est verum quod positum est in prefata conclusione, quando de nouo post baptismum consentiunt, sed etiam fit sacramentum, et gratiam recipiunt tales gratum facientem: si persistãt in consensu tempore infidelitatis habito, etiam si nullus alius sit de nouo.

Ratio. Probatur. Inter tales est verum sacramentum matrimonij post baptismum, stricte capiendo, & proprie, sacramentum, & indissolubile, post q̃ baptizati sunt, & ante in infidelitate non erat. Ergo aliquando post baptismum incepit esse sacramentum proprie. At, cum non sit potior ratio de vno tempore, q̃ de alio: dicendum, ꝙ tunc primo quando sunt baptizati sine nouo consensu matrimonij: qa quandocunq̃ est sacramentum noue legis, ille qui recipit, simul recipit gratiam, si non sit impedimentum, sed in infidelibus cum primo baptizantur: si ante fuerunt legitimi coniuges: incipit sine nouo consensu inter eos esse verum sacramentum matrimonij stricte capiendo, & proprie, ergo & tunc habebunt gratiam, si non sit impedimentum. B

2. corolla. ¶ Ex ista conclusione sequitur etiam, dato bene fiat ꝙ isti reophiti veniant ad recipiendum benedictiones, & de nouo contrahant, tamen non est hoc necessarium simpliciter, sed solum consilium.

Palud. Sic Palude. in. 4. d. 26. q. 4. Qui in solutione ad. 5. sub breuissimis admodum verbis dicit in sententia vtranq̃ conclusionem.

Idem Ioã. Echius de sacramẽ. matri. Home. 73. Infideles habebunt gratiam per matrimonium. si post baptismũ de nouo consentiant, vel in pristino consensu persistãt. Tunc etiã imprimitur ornatus ille, & gratia: nisi ponant obicem. Hęc ille.

Quod

A *Quod credo esse verum, & tenendum, quàmquàm dicat quidam aliàs grauis doctor ꝙ matrimonium infidelium nõ est sacramentũ neq; ante, neq; post, neq; quando conuertuntur, neq; confert gratiam, licét quando baptizantur conferatur eis vigor ad preseruationẽ peccatorum. Hęc enim non apparent vera. Nã quãdoquidem infideles baptizantur, & sunt legitimi coniuges: oportet cõcedere matrimoniũ in eis esse ex Ecclesiæ sacramẽtis. ¶ Et sic est finis. 2. partis, in qua de matrimonio infideliũ egimus. Et restat pro complemento totius materiæ in. 3. parte quàm breuiter disserere de diuortio. Quomodo debeat fieri, siue quãdo fit ad tempus siue ppetuo. Vel quando fit separatio matrimonij quantum ad vinculum propter impedimentum quod pręcessit. Et qualis modus debeat seruari, maximê in foro conscientiæ.*

¶LAVS DEO.

¶FINIS
secundæ
partis.

¶*Index*

INDEX ARTICVLORVM, ET DVBIorum. 2. p. speculi coniugiorum. R. P. F. Illephonsi a vera cruce Doctoris Theologi, & ordinis heremitarum S. Augustini.

modó

FINIS

¶ ERRATA SIC CORRIGE.

¶ *Pag 224. li. 3. Expresse etiam. Lege. Expresse contra.*
¶ *Pag. 308. li. penultima, quando res expostulet. Lege, expostulauerit.*
¶ *Pagi. 319. li. 17. non explicant. Lege, non omnes explicant.*
¶ *Pag. 423, li. 6. Sic lege, illis quibus interdicitur vt sint vxores: concedit vt sint concubinę.*

¶TERTIA PARS SPECVLI CONIVGIORVM. R. P. f. Illephonsi a vera cruce doctoris Theologi, & ordinis heremitarum. S. Augustini. A

POst absolutum tractatum de matrimonio in se, & de omnibus impedimentis eius, & de matrimonio in quantum ad infideles attinet, restat in.3. tractare de diuortio. Quomodo soluitur aliquando quantum ad thorum, vel quantum ad cohabitationem. Et tandem differemus quomodo procedendum sit ad diuortium celebrandum.

Diuortium alit secundum leges ciuiles & ecclesiasticas.

¶Loquuturi igitur de diuortio: oportet considerare ꝙ aliter diuortium capitur secundũ leges humanas ciuiles, & aliter scdm Ecclesiasticas. Nã secundũ leges ciuiles dicit separationem matrimonij quantum ad vinculum, vt patet. ff. de diuortijs l. Diuortium. Vnde, diuortium dicitur a diuersitate mentium: quia non sũt vnius mentis, vt commanere consentiant. Secundum vero Ecclesiæ statuta, diuortium accipitur pro sepatione coniugum quantum ad thorum, manente integro vinculo matrimonij. Vtroꝙ autem modo capientes diuortium. dißeremus quando fit separatio coniugum quantum ad thorum, vel cohabitationem. Et similiter de ipso diuortio in quantum fit separatio matrimonij, quãdo fuit contractum inter personas illegitimas, vel fuit nullum ob aliquod impedimẽtum. Quis modus debeat seruari in diuortio talis matrimonij, quod non erat verum, licét appareret veram fuiße. Et de primo loquentes queritur. B

¶ARTICVLVS PRIMVS.

LEgitimum matrimonium inter fideles quibus causis quantum ad thorum dissoluatur, vel cohabitationem. Quód est querere. Ex quibus causis contingat diuortium.

1. conclu.

¶Ad diuortium celebrandũ inter fideles qui

legi

A legitimé contraxerunt: causa fornicatio est. Probatur authtori. Ratio.
Christi dicentis Math. 5. Omnis qui dimisserit vxorem, excepta fornicationis causa: mechatur. Idē ēt Math. 19. Iudeis interrogātibus ex quibus causis liceret vxores dimittere: respondit, solùm ꝓpter fornicationem licere. Ex istis patet conclusio. Christus redēptor noster instituit matrimonium, & vinculum indissolubile, simul & mutuam cohabitationem declarauit ipsorum coniugatorum. Ergo si in aliquo casu dissoluitur vinculum: solùm erit in casu expresso a Christo: quia non potest aliquis Christo inferior legem ab eo latam mutare, vel in ea dispensare. At, solùm ipse Christus fornicationem declarauit esse causam diuortij, ergo sola ipsa potest diuortium celebrari. Sic expresse B.p. Augusti. Multę erant in lege causę dimittendi vxores. Christus solam fornicationem excepit, cęteras molestias iubet pro fide, & castitate coniugij sustinere. Ratio autem quare Christus solam istam causā posuit in lege Euangelica, cùm in lege veteri ob duritiam Iudeorū permitteret libellum repudij dari ex quacunq; cā (vt nos sup̄ in. 2 parte probauimus) hęc fuit: quia nullus posset indissolubilitatem matrimonij sustinere in lege noua: si propter fornicationem nō liceret separari quantum ad cohabitationem. Quis ergo patienter ferret vxorem suam continué adulterantem, & ꝙ ipse nō posset abijcere eam? Profecto vix esset aliquis. Ob quod decuit Dei sapiētiam, quandoquidem vinculum matrimonij indissolubile predixerat: modum daret obuiandi tanto malo: si contingeret vxorem fornicariam. Et sic hāc concessit causam. Hęc conclusio patet in. c. Ex parte, de sponsali. Et c. Significasti. Et c. Ex litteris. Et ca. Gaudemus, de diuortijs. Et c. finali, de adult. & l. consensus. C. de repudijs.

Couaru. p. epito. c. 7. §. 5. nume. 8.

S. Tho. 12 q. 95. arti. 4. & 5.

B

Sup̄. 2. p. ar. 5.

Math. 19

¶ 2. causa fuit huius ꝑmissionis: quia directé fornicatio repugnat bonis matrimonij. s. fidei, quam tenentur seruare coniuges inter se: vt nullus accedat ad alienū thorum. At, dignum est vt frangenti istam fidem: & frangatur ei. De iure. iurā. c. Peruenit: Quaré sapientissimé factum est, vt mulieri fornicanti, & frangenti 2. causa.

fidem

fidem cum adultero: ipse vir non teneatur ei seruare fidem, reddē A
do ei debitum: quia ipsa non seruauit fornicando, relicto proprio coniuge, accedens ad alium.

3. causa. ¶ 3. causa: quia ad caritatem videtur ptinere: vt castus fornicantem deserat. Nam si vir retineret fornicantem mulierem: pberet ei patrocinium ad fornicandum: vt ait Chrisost. Et habetur
Chrisos. Extra de iure. iuran. c. Quemadmodum. Sed quilibet tenetur auferre offendiculum proximi. Conuenienter ergo factum est a Deo ad tollendum istud offendiculum: q innocens possit propter fornicationem separari ab vxore.

4. causa. ¶ 4. causa & potissima, Propter bonum prolis. Nam muliere fornicante, incerto patre nasceretur prolis. Et sic non posset absq detrimento eius esse. Vnde ex natura rei concessum ē diuortiū ob fornicationem.

2. conclu. 32. q. 7. c. Omnes causationes. Siluest. in verbo diuortium. q. 7. Altia li. 10. parargon c. 11. Couaru 2 p. epito. c. 7. § . 5. Vigue. in suis insti. ca. 19. § . 7. verb 9

¶ Molities. Vitium sodometicum agendo, vel patiendo, vel mulierem cognoscendo extra naturale vas: est causa diuortij quātum ad cohabitationem. Probatur ex dictis Christi, vt patet in p B
cedenti conclusione. Fornicatio est causa sufficiens ad vxorem dimittendam. At verò, molities, & vitium bestialitatis sub fornicatione includitur. Sequitur talia peccata esse causam diuortij. Probatur q includatur. P. n. Augu. 32. q. 4. c. Meretrices ait Nam mechię, vel fornicationis nomine: omnis illicitus concubitus & indebitus membrorum vsus continetur. Talia quidem in prędicium vxoris fiunt: quia nunq̄ ex huiusmodi contra naturam concubitu concipiet. Dixi, De vitio sodometico nephando, siue sit patiendo, vel agendo, propter aliquos, qui licèt concedant conclusionem veram de vitio isto nephando respectu agentis, negāt respectu patientis: quia patiēdo nihil perijt d proprię vxoris debito: quia vir tunc patiens: non emittit semen. Nec tunc q patitur dat alteri debitum proprię vxoris. Verùm nos de vtroq loquentes: eandem rationem affirmamus esse de vno, & de alio. Per

Ambro. p. corin. 7. vtrunq enim de directo fit contra matrimonium. In quo Deus posuit cōmixtionem maris & fœminę fieri via naturali, per quam

seque

A sequeretur generatio. Et sic sicut fornicatio causa est diuortij: qa fides frangitur, quę deberet seruari in debita cōmixtione, cúm in vitio nephando contra naturam, siue sit patiendo, siue agendo, fides non seruetur de debita cōmixtione maris, & fœminę: erit causa diuortij. Sic etiam si vir fœminam velit cognoscere extra vas debitum, & naturale: est causa diuortij sufficiens: sicut si adulterium cōmitteret. Glo. 32. q. 7. c. Omnes accusationes, vbi dicitur. Quódsi vir polluat mulierem in vase idebito, vel extra vas sicut dicitur in Gene. de Onia filio Iudę, qui semen fundebat in terram, cúm ad vxorem accedebat: potest diuortium petere: quia per hoc iniuria fit vxori quę filios habere vult, & illo modo nō potest. Item: quia matrimonium est in remedium, vt ait Paulus, & iste finis tollitur quando mulier non cognoscitur modo debito. Sic tenet Cal. Anto. Abba. & Ioan. Ana. in c. In maritis, extra de adulte. Barba. 1. volu. cōsi. cōsi. 64. Casaneus ī cōsue. Burgun. rubri. 7. §

S. Tho. in add. q. 62 ar. pri.

Glo.

Gene. 38.

p. cor. 7.

B 3. Altia. li. 10. Perargon. c. 11. quicquid dicat Inno. in c. 1. De adulterio, & Aluarus de planctu Ecclesię li. 2. ar. 2.

¶ Licét ita verum sit quod propter hęresin in qua alter cōiugatorum incidit: Ecclesia diuortium concedat, non tamen hoc est qa hęresis sit fornicatio spiritualis, sed facit Ecclesia ad deffensionē coniugis fidelis. Ista conclusio patet. 1. quód propter hęresin fiat separatio, Extra, de diuortijs c. De illa, & c. Quanto. Sed probo 2. partem, quod non sit quia hęresis sit fornicatio spiritualis: quia si sic, sequeretur quod etiā quodlibet aliud peccatum esset causa sufficiēs ad diuortium, cúm per quodlibet peccatum homo fornicetur spiritualiter, & non seruet fidem debitam Deo, sed non quodlibet peccatum est causa diuortij, vt patet eodem titu. c. Quęsiuit, vbi dicitur. Mulier pro furto, vel alio crimine viri sui: ab eo separari non debet. Ergo non fit separatio propter hęresim: quia hęresis ē fornicatio quędam.

3. conclu. Ob hęres. cōceditur diuortium

Castro de iusta puni. li. 2. c. 7.

c. final. de conuer. cōiuga.

Repert. inqsitorum in verbo. dote.

Couaru. vbi supra.

¶ 2. Separatio etiam quantum ad cohabitationem non fit nisi auctoritate diuina, quę matrimonium dixerat indissolubile: quia ad solum ipsum spectat legem interpretari, qui & condere,

S. Thom. 12. q. 95. a. 4. et. 5.

ed

ſed Chriſtus ſolam fornicationem cauſam dedit talis ſeparatio- A
nis. Ergo Eccleſia nullo modo potuit addere aliam cauſam iſti: niſi habuerit eſſe de intẽtione Chriſti. Cũ m ergo Eccleſia dat cauſam diuortij hęreſim alterius cõiugis, & non quia hęreſis ſit fornicatio ſpiritualis, vel ſit grauiſſimum peccatum: ſequitur ꝙ propter aliam cauſam quam habuit a Chriſto. Et hęc eſt ad ſubueniendum fideli tunc iniuriam patienti, & periclitanti, propter hęreſim coniugis alterius, qui hęreticus eſt. Nam ſi non daret tũc fideli licentiam diuertendi ab hęretico coniuge, per mutuam cõuerſationem, & carnalem commixtionem auerteretur coniux fidelis a fide: quia in venereis participando: facilis eßet auerſio. Ob qđ Eccleſia volens ſubuenire opreſſo: concedit fideli petenti diuortium. Et non eſt directé diuortium, ſed fidelis tutella: quia nulli neganda eſt defenſſio animæ, & corporis, vt cõſtat apté. Nam ſi mulier machinaretur in mortem viri, & vir non poßet eſſe ſecurus de malitia animæ eius: fieret diuortium ipſo petente, vt col- B
ligitur, Extra, de diuor. c. Si qua mulier. Et in glo. c. ſequentis ibidem. Et probatur ꝙ cauſa iſtius diuortij propter hęreſim fiat ad tutellam ipſius fidelis. Nam in. c. Queſiuit, ſupra allegato, dicitur. Mulier pro furto, vel alio crimine viri ſui (niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit) a viro non ſeparetur. Ponderanda ſunt verba textus: ſicut ſolent Iuriſtæ dicere, inquantum dicit. Niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit. Sequitur ergo ꝙ ratio diuertendi in tali crimine hęreſis non eſt: quia fornicatio ſit ſpiritualis, ſed quia fidelis periclitatur de fide manendo cum hęretico coniuge. Et in tutellam Eccleſia ſubuenit ei, concedendo diuortium. Quod non faceret: niſi haberet ex dictis Chriſti expręßê, vel interprętatiué. Hocq́ ſubſidium, & tutella, in fauorem fidei eſt. Qui fauor debet pręualere habitationi matrimoniali. Nam ſi in fauorem fidei. B. Paulus ex mente Chriſti (vt in fine. 2. partis diximus) declarauit matrimonium ſolui, etiam quantũ ad vinculum, & ſic tenet Eccleſia, quanto magis in fauorem fidei, & deffenſionis fidelis dicendum eſt eſſe de Chriſti intẽtione

S. Thom. 22. q. 10. ar. 3.

Prpť hereſin diuortiũ ad tutellam.

A vt matrimonium dissoluatur quantum ad cohabitationẽ. Et sic videtur dicendum dissolui per lapsum in hęresim. Non quia ipsa fornicatio sit, & ex illis verbis Xp̃i Math. 5. & 19. liceat diuertere propter eam, sed ꝙ Ecclesia habuit ex alijs verbis, vel factis Xp̃i in tali casu dissolui inter fideles quantum ad cohabitationem ob fauorem fidei, subueniendo fideli opręsso. Necꝫ est ad hoc neceßaria peculiaris diuortij sententia, vt patet ex tex. vlti. de hęreticis, & in. c. De illa, Extra, de diuortijs, & c. vlti. de conuersione coniuga. Non tamẽ ẽ concedẽdum per hęresim dißolui quó ad vinculũ. In quo Celestinus Papa errauit, vt in. c. Quãto, Extra, de diuor. Inno. & ibi glossa. Error celesti. papę

¶ Probabiliter dici poßet, stãdo in iure naturæ, si ius positiuũ non obstaret: causam diuertendi quantum ad thorum subueniendo oprȩsso, quando periclitatur de anima, non solúm hęresim esse sed quodcunqꝫ aliud peccatum, ad quod inducitur quis ab alio cõiuge, & non potest sine animæ periculo cõmanere ei. Volo dicere in conclusione, ꝙ quemadmodum propter hęresim vnius: quia solicitat fidelem, & fidelis est in animæ periculo, & ad subueniendum ei, & tutellam eius: conceditur diuortium, etiam stando in iure naturę. Immo & in iure diuino posset probabiliter dici: nisi obstaret ius positiuum: eandẽ esse rationem de quocũqꝫ alio peccato: ita ꝙ si vnus coniugum eßet fur, & nimium alium solicitaret ad furtum, sic ꝙ eßet in periculo animę suę: videtur ex iure naturę subueniẽdum: sicut in peccato hęresis: quia ita damnabitur pro vno, sicut pro alio, & ita periclitatur per furtum, sicut ꝓpter hęresim. Item. Ex iure diuino etiam videtur, sicut subuenit fideli conuerso, quando infidelis non vult cohabitare: nisi pertrahendo eum ad mortale. Verùm quicquid sit de hoc: non oportet ista affirmare: quia exprȩssa determinatio iuris positiui est in contrarium, in. c. Quęsiuit, supra allegato. Et potius credendum est Ecclesię determinãti esse de intentione Christi ꝙ in solo hęresis periculo subueniatur oprȩsso per diuortium, q̃ in alijs peccatis. Ratio diuersitatis potest eße: quia cûm fides sit fundamentũ, 4. conclu

B (margin at "iuge")

Nota. (margin)

sine

ll

Ad hebre. 11. sine qua impoßibile est placere Deo: subueniẽdum est tanto pericu- A lo. In alijs veró peccatis quę possunt eße cum recta fide non sic, a quibus homo facilé liberatur manente fide, per conuersionem in Deum, quod tamen non sic contingeret vbi quis fidem perderet per hęresim. Et certé videtur ratio diuersitatis sufficiens: quare vni concedatur tutella, & subuẽtio, & non alteri, licét conclusionem absolute concedat etiam stando in iure positiuo do. Inno. in eodem. ca. Quęsiuit, contra glo. vt bene notat Panor. Et cum Innocen. tenere videtur do. de Palude, & Archie. Floren. Siluester. Tamen non assererem ego: qa videtur eẽ contra textum, vbi solũ datur ista tutella propter infidelitatẽ.

Inno. Pal. d. 39 S. Ant. 3 p. ti. p. c. 21. §. 5. Siluef. ver diuor. §. 7.

¶ Circa istã. 4. conclusionẽ. nota, ꝙ de rigore iuris fieri debuißet ꝙ diuortium concederetur propter quodlibet peccatum, ad quod vnus coniugum nititur alium pertrahere, tamen ex quadam iuris ęquitate reductum est solúm per peccatum infidelitatis. Et si vnus in mortem alterius machinatur, Extra, d̃ diuor. c. Si q̃ mulier, ne facile sit diuortiũ. Hoc tamẽ intelligendum q̃ntũ B ad diuortium perpetuum solum propter ista peccata, & fornicationem, sed quantum ad temporale, quandiu vnus persistit alium trahere ad mortale: diuortium dabitur. Et sic intelligit Inno. ca. De illa. Sic potest intelligi. p. August. 28 q. 1. c. Idololatria, vbi ꝓ qualibet illicita concupiscentia quę animam a Deo separat dicit ꝙ fiat diuortium. s. si traxerit coniux coniugem ad illud. Tamen ꝑ hoc ꝙ maneret alter coniugũ in peccato: non est dãdũ diuortiũ ad tẽpus, neq; ꝑpetuum. Et in isto sensu sunt intelligendi isti doctoꝛ. qui videntur contrarium assignare textui. Et ita quidam dicunt, & bene, ꝙ si alter coniugum est in peccato infidelitatis, etiã si non trahat ad illud alterum: datur diuortium. Ex c. Quanto, de diuor. Et c. Mulier, de conuersi. coniu. Si tamen esset in alio peccato, & non traheret ad illud: non conceditur diuortium, sed bene si trahat. Et sic intelligunt textum c. Quęsiuit, supra alleg. Tenendũ itaq; est ꝙ tẽporale diuortium conceditur ad quodcunq; peccatum alter pertrahat alium, sed perpetuum: solúm si est in infidelitate.

Augꝰ.

Cõcordãtia Doctorum.

A litate, vel ad ipsam infidelitatem trahat fidelem.

¶ Licét per adulterium diuortium concedatur, siue fuerit ex parte viri, siue ex parte fœminę, tamen aliqui sunt casus particulares in quibus existente adulterio non conceditur diuortium. Quorum primus. 5. conclu.

¶ Primus casus. Quando vterq; cõiugum fuerit adulteratus. Nam tunc, siue vir, siue fœmina diuortium petat: non dabitur: qa paria delicta mutua compensatione tolluntur, Extra, de adult. c. vltimo. In tantum est verum, q; si muliere adulterante, & viro accusante, diuortium fuerit celebratum, & post diuortium vir adulteratus fuerit: compellitur vxorem adulteram sibi reconciliare, Extra, de diuortijs c. Significasti, & c. Ex litteris, & .32. q 7. c. Apostolus, & c. Placuit, & .32. q. 5. c. Precepit, & .32. q. 6. c. Christiana religio, vbi declaratur q; sint pares. Contra Caie. qui dubitauit an sint pares, vt dicemus iam. p. casus. Qñ vterq; est fornicatus. Albertus mag. d. 35 ar. 14. & 19.

¶ 2. est. Quãdo vir dedit mulieri occasionem adulterandi. Qd B intelligendum est, quando traddidit eam vir cognoscendam inuitam, siue volentem, vt patet, Extra, de eo qui cog. consan. vxo. c. Discretiõem. Vel si volens ipsa adulterata est, quando tamẽ vir prostituerit eam, vel fuerit mediator adultery. Non tamen intelligitur dedisse causam per hoc q; nõ soluit debitum, ad hoc q; adulteriũ cõmiserit Significasti, in glo. Extra de diuortijs. 2. casus. Qñ vir dedit mulieri occasionẽ adulterandi.

¶ 3. Quando mulier credens probabiliter virum suum mortuum, & alteri nupsit, & póst viuere sit inuentus: non potest vir ob hoc opponere adulterium: quia lex non iudicat eam adulteram. 34. q. 2. c. Cúm per bellicam. Ob qd tollẽdum: Ecclesia statuit vt mulier non transeat ad. 2. nuptias: vsq; dum sit certificata de morte viri, etiãsi ad 20. annos spectandum sit, Extra de spõsa. c. In presentia. Vnde si contraxit cum. 2. non plené certificata de morte primi, & póst incidit scrupulus de morte, dubitans: non debet petere debitum a viro, sed solúm reddere postulanti, Extra de 2. nuptijs c. Dominus, & c. Inquisitioni, de sententia excõmunicatio. Et statim cum primum vir primus reddierit: tenetur ad 3. casus. Qñ probabiliter credit virum mortuum & nupsit alteri.

illum redire, relicto.2. Et mox dum plené fuerit certificata de vita suo: debet recedere a.2. Ibidem. Et si non redierit: iudicabitur adultera ex tempore illo quo sciuit virum, 2. viuere. 34.q.2.ca. Cúm per bellicam. Idem de viro dicendum, si credit vxorem mortuam &c. vt patet. 34.q.2.c. Cúm in captiuitate. Nam quantum ad hoc ad paria obligantur vir, & fœmina, Extra de diuortijs. c. Gaudemus. A

4. casus Qñ ignorantia est

¶ 4. Si mulier ignoranter cognita est ab aliquo qui non erat vir suus, sed ipsa putabat q sic. Idem si vir cognoscat vxorem quam suam putat: vt Iacob cognoscens Lyam non posset accusari de adulterio a Rachele: quia ignoranter fecit. Sicq; per ignorantiam inuincibilē excusatur ab adulterio, vsq; dum cognoscat veritatem. 34.q.2.c Si virgo. Et est autho. B.p. Augusti. in libro de fide, & operibus. In tantum verum est, q vir cognoscens errore vxoris sororem: sicut Iacob cognouit: non priuatur iure petendi debitum. 34.q.2.c. In lectum. B

Gene.29.

Augu.

5. casus. Si sit violenter cognita.

¶ 5. Quando mulier fuit violenter cognita: non potest cōtra eam agi de adulterio. In c. Cúm per bellicam.

6. casus. Si cognouit adulteram.

¶ 6. Si vir reconciliauit sibi vxorem adulteram, cognoscēdo eam carnaliter, postq; sciuit eam adulterasse: non potest pôst agere contra eam de adulterio cōmisso: quia per dissimulationem & actus placidę conuersationis tollitur iniuriarum actio. Vndê, si vir petat diuortium, & vxor probet eam virum cognouisse carnaliter post adulterium: non dabitur sententia diuortij.

7. casus. Qñ adul. pręcedit fidem.

¶ 7. Quando adulterium fuit ante conuersionem ad fidē post repudium, Extra, de diuortijs c. Gaudemus: quia conuersus nō potest obijcere ei adulterium. Ratio est: quia ipsi gentiles, & Iudei per repudium credebant matrimonium solui. Et sic secundū matrimonium verum existimabant, & non adulterium. Ob quod conuerso non licet agere contra illum q ad.2. nuptias transit post repudium. Quarê, seclusis istis casibus, in omnibus per adulteriū datur diuortium, dummodó īteruenerit verê adulteriū. Nā per solúm mente conceptum, etiam si probari posset: nullo modo

Eccle

A Ecclesia sententiam daret diuortii: quia per fornicationem solam mentalem non nocet in aliquo matrimonio vero. Quaré nullo modo ob hoc est diuortium celebrandum: sicut tenet Glo. 32. q. 7. c. Omnes causationes.

¶ Causa diuortij seuitia viri: sicut & furor sufficiens est. Patet ex c. Litteras, de resti. spoli. Quod probat Prepo. in c. 1. de diuortijs. Palacios Rubios in c. Per vestras. 3. nota. Alex. 5. volu. cõsi. consi. 78. Et si alter alterum veneno occidere tentat: sufficiẽs causa diuortij est: vt Gerard. in suis singula. sing. 65. Et furor q̃n do est vehemens iuxta communem opinionem, quam refert Alex. in l. Si cum dote §. si maritus ff. solut. matri. quãuis ipse nõ ꝓbet. 6 conclu. Couarru. in epitc. 2 p. cap. 7, §. 5.

¶ ARTICVLVS 2.
Vtrum vir teneatur vxorem forni cariam eijcere per diuortium.

B
Oc queritur: quia potest esse ꝙ sit tanq̃ priuilegiũ in fauorem innocentis concessum posse eijcere adulteram, & tamen ꝙ bene faciat retinendo. Et potest esse dupliciter. Vel mulier adulterat, & pœnitet, vel non, sed remanet adhuc in peccato. Ad dubium respondemus.

¶ Si mulier que fornicata est, seu adulterium cõmissit: emendatur: vir non tenetur eam a se abijcere per diuortium, sed bene facit retinendo. Probatur. Dimittere vxorem fornicariam est ꝑmissionis, & non precepti, vt patet ex verbis Christi permittẽtis dimittere ob fornicationem, et vt glo. 1. Corinth. 6. declarat, sed ad illa que permissionis sunt nullus tenetur, vt est manifestum. Sequitur ergo ꝙ non tenetur fornicariam a se abijcere. Alioq, non esset permissio, sed preceptum, quod non est dicendum. Vndé. B p. Augusti. in ser. domini in monte, & habetur. 28. q. 1. c. Idololatria, dicit. Dominus permissit causa fornicationis vxorem dimitti, sed quia permissit: non iussit. p. conclu. p. ratio. Math. 19 Augu.

2. ratio. Math. 5. ¶ 2. Quilibet potest remittere iniuriam sibi illatam. Immó aliquando est pręceptum remittēdi, sed per adulterium vxoris viro iniuria facta est, ergo poterit remittere. Quód si potest remittere: sequitur ꝙ non tenetur a se abijcere. Dixi. Si sit emendata. Pro quo sit. 2. conclusio. A

2. conclu. ¶ Vxorem fornicatam, quę manet in peccato, nec corrigi vult: tenetur vir sub pręcepto abijcere per diuortium: si sunt testes sufficientes: dummodo tamen non credat eam deteriorem futuram post diuortium. Probatur. Viro incumbit sub pręcepto curam habere de vxore: quia ipse rector est, & caput ipsius mulieris, ergo tenetur facere quod neceßarium est ad correctionem vxoris, sed abijcere eam videtur necessarium, quandoquidem retinendo non vult emendari, ergo tenetur abijcere.

Ratio. p. p. cor. 5.

2. ratio. ¶ Item: quia tale diuortium ab Ecclesia creditur declaratum ex verbis Christi ad emendā ipsius adulterātis: vt ob cōfußionē resipiscat, ergo videtur ꝙ debeat abijcere a se. Dixi. Si duret in peccato: quia si emendata est: nullo modo tenetur abijcere, sed est permißio: vt dictum est in prima conclusione. Dixi etiam. Si adsint testes: quia dato nollit emendari: si non sint testes, per quos debeat conuinci, & Ecclesia poßit sententiā dare diuortij: non tenetur abijcere: quia in casu quo ipsa non vult emendari: tenetur abijcere per sententiam Ecclesiæ, vt post dicemus, & non propria authori, sed vbi non sunt testes sufficientes ad sententiam ꝓfferendam Ecclesia non celebrabit diuortium, ergo in tali casu non tenetur vir abijcere eam denunciando crimē eius, immo forté peccaret sic denunciando, licét si defficeret in probatione: non eßet obligatus ad pœna talionis, vt postea erit manifestum. B

¶ Dixi pręterea verum eße: dummodo non credat ipsam deteriorem futuram post diuortium. Nam si id credat: licét poßet abijcere: non tenetur: quia ratio quare tenetur abijcere ipsam nolentem emendari, est: quia tenetur omnibus modis correctionem eius curare. Et sic debet isto medio vti abijciendo eam: vt saltim sic confußa: propter diuortium resipiscat. Ergo vbi crederet ta-

le

A le medium non eſſe conueniens illi fini:non teneretur apponere. Quare nec abijcere. Nam maius expreſſum eſt pręceptum de correctione fraterna:q̄ de abijciendo adulteram,quę non vult emendari,tamen,hoc nō obſtante,non tenemur corrigere quando nō eſt ſpes q̄ correctione fiet frater melior,ſed deteriorabitur vt cōſtat. Sequitur ergo a ſimili impręſentiarum q̄ ſi cognoſceret probabiliter eam deteriorem futuram poſt diuortium:non teneretur a ſe abijcere. S.Thom. 22.q.33. Abulen. math.18. q.96.

¶ Vir dubitans de vxore fornicaria, an melior,vel deterior erit poſt diuortium:ſi mulier non ſit infamata de adulterio:nullo modo tenetur per diuortium abijcere.Immo dato ſit infamata:ſi tñ adhuc non creditur veram eſſe famam: non tenetur abijcere eam,etiam ſi probabiliter credat meliorem futuram ſi dimittat. Porbatur ex Ariſto. Amicabilia quę ſunt ad alterum:veniunt ex amicabilibus quę ſunt ad ſe:quia prius homo ſeipſum dbet diligere,& deinde proximum ſicut ſe ipſum. Tunc ſic. Ex eiectione B vxoris fornicariæ ſequitur infamia viri, quę maximum malum eſt inter mala corporis:quia erat oculta fornicatio, & iam per diuortium debet innoteſcere,ſed cum tanto periculo ſuo, & malo non tenetur ad correctionem fratris delinquentis,ergo nec tenetur ad abijciendam fornicariam,etiam ſi credat meliorem futuram:quia amicabilia ad alterum debent procedere ex amicabilibus ad ſe,cūm prius debeat ſibi bonum velle,& pōſt proximo,ſed qui cūm tanto damno ſuo alterius correctionem vellet: non diligeret ſeipſum,ergo non tenetur in tali caſu abijcere:quia quando eſt probabilis timor de aliqua leſione corporali,in quam incurret quis ſi fratrem corrigat delinquentem,& certō ſciat emendādū,& non aliās:nō tenetur quis tunc fratrem corrigere, licēt bene fieret:quia Deus non aſtrinxit ad illud pręceptum cum tali damno,quicquid dicat Gabriel,& Adrianus, & Caie. A fortiori ergo ſequitur q̄ vbi maius damnum incurritur: vt eſt infamia ex abiectione fornicarię,etiam ſi ipſam emendādam credat,& non aliās:non tenetur vir eam abijcere.Immo dato eſſet infamia, ſed

3.conclu. Ariſ. 9. ethi.c. 8. Mayro. ſup li. p.d. ciuita.ca. 9.veri.7. Abulen. vbi ſupra. Soto in relectione d tegendo ſecre. m.2 q.2.cō. 6. Cōtra Gabri. lectione. 74. Adria. in 4. de correctio. fra Caie. 22. q.33. ar. 2.ad. 3.

ſed adhuc non creditur vera infamia:non tenetur:qa abijciendo A
debet in iudicio probari. At,damnum notabile eſt ꝙ *illa infamia*
quę erat adhuc ſub dubio:fiat certa per iudicis ſententiam. Sequi
tur ergo ꝙ *vbi iſta euenirẽt:nõ teneretur vir fornicariam a ſe*
abijcere,ſed licitè,etiam ipſa nolente,poteſt ſuſtinere prudenter
inſtigando, & monendo ad eius correctionem. Sed in caſibus
prędictis nõ eſt dubium,quin licitè faceret abijciendo eam per ſẽ
tẽtiam Eccleſię,vt pòſt dicemus Verum nõ tenetur abijcere. De
Regula. *quo ſit regula. Quandocunq; vir tenet vxorem fornicariam,no*
lens abijcere,ſi id faciat,vel ſub ſpe correctionis,vel vt ipſe non
infametur,aut ipſa:nõ peccat retinendo. Sed peccaret vir quã
do non ſperatur emenda,& eſt res manifeſta. Et non dimittendo
exiſtimatur virum fouere adulterium,& patrocinium,aut au-
S. Thom: *xilium dare. Tunc enim teneretur abijcere eam. Nam ſuæ conſci*
22. q. 43. *entiæ tenetur prouidere,& tollere ſcandalum aliorum. Et quia*
verè ſcandalizaret quando fornicatione exiſtente publica,de q̃ B
non emendatur mulier non expellitur:tenetur expellere.

4. conclu. ¶ *Licèt vir vxorem fornicariam non teneatur ſtatim abijce*
Albertus *re:poteſt tamen per vnam ſolam fornicationem: etiamſi emende*
magnus. d *tur. Tamen non ſic per crimen infidelitatis poteſt abijci niſi* ꝑ
35. ar. 6. *ſeueret in illo. Volo dicere:quia dato ſit vt determinauimus,di-*
uortium fieri per infidelitatem:vt eſt crimen hęreſis, & ſimili-
ter per fornicationem carnalem,tamẽ eſt differentia. quia in for
nicatione carnali poteſt ſtatim abijci per Eccleſiæ ſententiam:
Caſtro de *ſicut determinatum eſt in capitulis allegatis. Et abijciendo vti-*
iuſta puni. *tur iure conceſſo,etiam ſi ipſa fornicata emendetur. Verùm per*
hęre. libro *hoc quod vnus coniugum incidit in hęreſim:non poteſt alius ſta-*
2. cap. 7. *tim abijcere:quia in illo textu ſupra allegato,de diuortijs c. Quę*
Couaru. 2 *ſiuit dictur,quòd ſi ſolicitauerit ad infidelitatem, & cętera.*
p. epi. c. 7 *Ergo videtur requiſitam pertinaciam ad infidelitatem. Et tan*
§. 5. nu. 5 *dem eſt determinatio. B. P. Aug. lib. de adulterinis coniugijs. 28.*
Auguſ. *q. 1. c. Non ſolùm mechatio eſt illius,quę carnem ſuam coinquinat*
ſed etiam qui ſimulachrum facit,mechatur. Quòd ſi in his factis

perſe

A perseuerat, & pœnitentiam non agit: recede ab illa, & noli viuere cum illa. Sin autem, & tu particeps peccati illius eris. Sic dicit. Glo. 28. q. 1. c. Idololatria. Sed nota ꝙ propter fornicationẽ corporalem semel cõmissam potest eam dimittere. 32. q. 1. c. Dixit dominus. Propter spiritualem veró non: nisi perseueret.

¶ ARTICVLVS. 3.
Vtrum mulier possit virum de adulterio accusare.

Veritur vtrum eadem sit ratio viri, & fœminæ quantum ad accusandum fornicationem, & ad diuortium, & ad pœnam quę debetur secundum leges humanas. Nam videtur disparitas, & inęq̃litas: quia caput est mulieris vir, & dominus. Quo modo ergo ęqualia iura habent? Non enim decet membra contra caput, vel seruum contra dominum agere actione iniuriarum. P. cor. n. 5.

B ¶ Quia vir & vxor quantum ad ea quę matrimonij sunt ad paria obligantur: diuortium fiet propter fornicationem viri: sicut & mulieris. Probatur ꝙ ad paria obligentur quantum ad ea quę sunt matrimonij In. ca. Gaudemus, de diuor. vbi dicitur, ꝙ sicut non licet eidem mulieri habere plures viros: sic nec licet eidẽ viro habere plures vxores post legem Christi. Item. Æqualiter tenetur reddere debitum vir vxori petenti: sicut vxor viro. 1. Cor. ibi. 7. Ex isto patet. 2. pars couclusionis, ꝙ diuortium dabitur propter fornicationem viri, si vxor petat: sicut e contrario. Nã diuortium datum est in pœnam pręuaricationis fidei matrimonij Ergo vbi est pręuaricatio: erit & talis pœna, sed sic est ꝙ viro fornicante est pręuaricatio fidei matrimonij, quam ęqualiter tenentur seruare vir & fœmina coniugati. Ergo si propter fornicationem vxoris diuortium conceditur: etiam concedetur propt̃ fornicationem viri. P. conclu. Ratio.

¶ Cũ ꝑ fornicationẽ viri, vel fœminę diuortiũ det̃, & peccatum viri sit grauius, potior ratio est vt viro fornicãte diuortiũ 2. conclu.

conce

Ratio. cōcedat: q̃ fœmina fornicāte: qa vbi magis militat causa diuortij: ibi & facilius diuortiū debet cōcedi, sed causa diuortij, q̄ ē fractio fidei: magis militat in viro, q̃ in muliere: quia plus peccat vir, ergo facilius debet diuortium concedi viro fornicante, q̃ si fœmina fornicata esset. Probo aßumptum, q̄ plus peccet vir q̃ fœmina. Primo ex minori impulsiuo, vel inclinatione ad peccandum: quia vbi maior inclinatio, vel impulsio ad peccatum: minuitur peccatum, sed in fœminis est maior impulsio: quia magis habent de humore, & ideo facile ducuntur ad venerea, quod non sic in viris. Ergo ex ista parte grauior est peccatum viri. ¶ 2. Vbi minor virtus ad resistendum: ibidem & minuitur ratio peccati, sed in fœminis minor virtus est resistendi paßionibus, q̃ in viris, ergo minus erit peccatum in eis, & maior in viris, vbi maior virtus est ad resistendum. Quód sit in fœminis minor virtus patet: quia virtus resistendi paßionibus est ratio ipsa, sed in mulieribus defficiens est valdé: ita vt Aristo. dicat, mulieres non vocari proprié continentes: sicut neq̃ bestię. Et hoc propter facilem inclinationem in concupiscentias. Aristo. quidem continentem vocat illum qui paßionibus insurgentibus, etiam vehementibus, resistit, & non succumbit. At, quia mulieres (vt in plurimum) non resistunt: dicit eas non plus q̃ bestię continentes eße: quia nec bestię resistunt passionibus. Quare mulieres non videntur habere opinionem vniuersalem, sed mouentur quasi violenter ab ipso delectabili particulari propter facilitatem nimiam. Et sic contingit in bestijs, quibus est naturalis conditio sequi concupiscentias: eo q̄ non habent vniuersalem opinionem, sed extimationem particularem & sequuntur obiecta delectabilia proposita ex necessitate quadam, & non ex electione. Et licét in mulieribus non sit omnino sicut in bestijs, cúm habeant rationem, tamen aßimulantur ipsis aliquo modo: quia ex debilitate rationis, per quam deberent resistere paßionibus: non resistunt. Nec habent considerationem quo modo malum fugiendum, sed solúm istam particularem. Hoc est bonum delectabile. Ob qd̄ B. Chrisosto. dixit, propriam passionem mulie

Margin notes: A (line 1); Aris. 7. Ethi. ca. 5 (beside "defficiens est valdé… prié continentes"); B (beside "prié continentes"); Tiraq̄lus. l. 9. cōnu. nu. 12. (beside "& sequuntur obiecta…"); Chrisosto. (beside "bonum delectabile").

A mulieris esse luxuriam. Sed in viris non sic: quia in eis est iudiciũ firmius, & plus viget ratio, qua resistẽdum est. Vndé, vir peccãs ex ista parte: grauius peccat ipsa fœmina. Itaq; cúm grauius sit peccatum: maior ratio diuortij erit viro peccante contra matrimonium, q̃ si fœmina peccat. Hęc dicta sint, non iniuriam fœminarum, vt de omnibus intelligatur sermo, sed loquimur vt in plurimum de fœminis, sua considerata conditione, quia per gratiam Dei plures sunt quę viros excedunt in resistendo paßionibus. propria passio mulieris est luxuria.

¶ Licét ita sit, fornicatione ipsa cõsiderata, grauius esse peccatum viri, q̃ fœminę, sed qa in quantum adulterium est: grauius est fœminę, q̃ viri: sequitur ęqualem eße rationem diuortij amborum contra matrimonium peccantium. Probatur q; quantum ad rationem adulterij attinet: grauius peccet fœmina, q̃ vir. In adulterando enim frangitur fides matrimonio debita. Et muliere adulterante fit contra bonũ prolis, quod sic non fit directé viro 3. conclu. Ratio.

B adulterante. Nam vxor adulterando facit incertam prolem viri: quia nescitur vtrum sit ex legitimo viro, aut ex adultero. Faciendoq; incertam prolem: priuat virum quodam naturali bono, quod est cognoscere filium. Ex qua incertitudine parens non cognosceret filium. Item sequeretur q; hęreditas transiret ad extraneos. Viro autem adulterante, non sequuntur ista inconuenientia Ob q; quantum ad adulterium attinet: grauius videtur peccare fœmina, q̃ vir, & si ex parte paßionis, vel virtutis ad resistendũ: grauius peccet vir, q̃ fœmina, vt diximus. Quibus compenssatis, verum est eos ad paria eße obligatos quantum ad hoc. Nam quẽadmodum per fornicationem mulieris viro petente diuortium cõceditur: ita & per fornicationem viri vxore petente, & probante. Et licét dubitet Caie. Math. 19. An sit ęqualis ratio inter virũ, & fœminam: dubitandum non est, vt patet. 32. q. 7. c. Apostolus, & c. Placuit, &. 32. q. 5. c. Pręcepit, &. q. 6. c. Christiana religio. Quod claré Alexander ab Alexan. li. 4. Genia. dierum. c 8. ostendit, dicens apud aliquas nationes vir, & vxor pari voto dicere. Tuas res tibi habeto. Vndé, patet ad paria iudicari. Vigpe. c. 16. §. 7. ver. 9. Alexan. ab Alexan

¶ Ar

¶ ARTICVLVS. 4. A
De diuortio quo ad pœnas legis. s. capitalis sententiæ.

Ed si loquamur non de diuortio sed de pœna legum humanarum, quę fertur contra adulteros. s. capitalis sententiæ sit prima conclusio.

p. conclu.

¶ Ad pœnã quę infertur secũdũ leges humanas pro adulterio: licét vir poßit propriam vxorem accusare, nõ tamẽ vxori pmittitur, neq̃ potest virum suum accusare. Probatur ex ipso tenore legis, vt patet. C. De adult. l. Castitati, vt adducit glo. in. c. Tuæ, de procura. Olim quidem pœna capitalis sententiæ dabatur contra adulteram: Sed moderatio nunc est facta, vt aperté constat. C. De Adulterio. Autentica. Sed hodie. Tamen vt constat ex tenore legis non licet id ipsum mulieri respectu viri. Nam licét posset agere propter fornicationem viri ad diuortium, non tamen potest agere contra virum ad istam pœnam legum humanarum. Ratio potest eße: quia non expedit sic punire viros adulterantes: sicut expedit mulieres. Quód patet ex fine legis humanę, ad quam non spectat omne crimen punire, sed solúm illud, sine quo bonum politicum, & pax ciuium conseruari non potest. Immó permittit malum non puniẽdo, si ex tali permißione melius conseruetur respublica in pace: sicut meretricium permittit: quia sic melius bonum politicum conseruatur. Non sic est de lege diuina, quę simpliciter vult omnes facere bonos, & non solúm bonos ciues. Et quia simpliciter vult facere bonos: omne malum prohibet, & nullum permittit. Quod non facit lex humana, licét legislator ad id debet tendere. Ob qđ in lege humana non conceditur vxori actio iniuriarum contra virum ad pœnam istam adulterij: quia expedit paci reipublicę vt non idẽ ius concedatur fœminis qđ habent viri: qa ex hoc sequeretur turbatio in republica, & periret bonum politicum, quod habet lex humana tanq̃ finem, etiam si virtutis bonum ibi quęrat. At, quia adul-

Ratio. Soto de iusti. & iure lib. 5. q. p. ar. 3.

B

Ad diuortium potest agere fęmina vt vir, sed nõ ad pęnam legis. S. Thom. 12. q. 91. ar. 4 Abulen. Math. 5. q 111.

A adulterium ex parte mulieris nimium nocet rei publicę propter incertitudinem prolis ex parte parentum: ex hoc punit adulterium fœminę, viro accusante, & non viri: quia non sequitur si vir adulteratur tale malum, neq; aliqua turbatio si fiat cõmixtio cum soluta. Vnde in nulla republica concessum est fœminis viros suos accusare de adulterio ad pœnam capitalem: quia maritus cognoscens aliam mulierem: parum nocet proprię vxori. At, vxor cognoscens alium virum: nimium nocet. Quaré tam leges humanę quę nunc sunt, q̃ etiam lex Moysi punierunt adulterium fœminarum, & non virorum: si cum solutis miscebantur. An poßit vir vxorẽ in adulterio captam interficere impuné in foro animę: sicut potest in foro exteriori: vt patet. l. Gracus. C. Ad. l. Iulian, de adult, & l. Marito. ff. eodem ti. non est in proposito discutiendum, licét sit tenendum quód in foro conscientię non licet: quia non debet quis damnari: nisi prius audiatur post declarationem criminis, et cõdenationem. Tradita tñ marito: vt si velit: interficiat, potest maritus eam interficere sine peccato. De quo Medina de restitu. q. 3. causa. 4. & Soto de iustitia. & iure. lib. 5. q. 1. ar. 3. vide ibi, quicquid alij dicant etiam data potestate per iudicem non licere: quia non est pręceptum. De quo alibi latius: cúm non sit pręsentis speculationis.

Dubium. S. Tho. d. 37. q. 2. Abulen, Math. 5. q 113. Medina. Soto.

B

¶ Coniugatus vir adulterium comittens cum soluta: a nullo potest accusari ad pœnam capitis. Si deberet accusari: maximé quia est violator thori alieni. Ergo ad ipsum pertinet accusare cui facta est iniuria, sed solúm iniuria fit vxori, si qua fit, & nõ fit iniuria ipsi mulieri cum qua cõmiscetur: quia soluta est, vt dixi. Ergo ad solam vxorem attinet accusatio, sed vt patet ex cõclusione pręcedenti ei non permititur per legem accusare. Sequitur ergo coniugatum ad solutã accendentẽ a nullo posse accusari

2. conclu. Coniugatus cũ soluta peccãs nõ põt accusari ad pęnam capitis.

¶ Si cõiugatus ad coniugatam accedat: licét non poßit accusari a propria vxore, datur tamen per legem vt a viro vxoris cum qua adulterium cõmissit. Patet ex ipsa lege. Nam si aliqs deprębendit vxorem adulterantem: potest agere actione iniuri-

3. conclu.

arum accusando ad pœnam legis ipsam adulteram vxorem, & A
ipsum adulterum. Idem etiam si adulterans sit solutus: dummodo
cum coniugata cōmisceatur. Ratio huius legis hęc est: quia ad le-
gem humanam quę habet pro fine bonum politicum spectat suis
legibus procurare pacem istam reipublicę, sed sic est ꝙ ad pacē
reipublicę, & bonam conuersationem ciuium inter se spectat ꝙ
viri poßit accusare, & vxores, et adulterātes cū vxoribus: quia
eßet turbatio continua in republica si non liceret, ergo licet. Et
sic patet quomodo quantum ad pœnam latam secundum leges hu
manas ciuiles non ad paria obligantur vir & vxor, sed aliquid
potest vir, qđ non vxor. Et hoc quia est finis ipsarum legum bo-
num politicum, quod optimé conseruatur aliquid permittendo
viris, & non fœminis. Secundum verô legem Ecclesię quę habet
finem spiritualem ęqualis pœna iniungitur adulterę, & adulte
ro, & idem ius conceditur vtriꝗ quantum ad accusandum adul-
terum. Sicꝙ diuortij sententia ꝓffertur ab ipsa Ecclesia, siue a
dulterium sit ex parte fœminę, siue ex parte viri. B

Ratio legis.

¶ ARTICVLVS. 5.
Vtrum requiratur sententia Eccle-się ad diuortium.

Vtrum liceat diuortium fieri sine sententia Eccle
się. An liceat viro ꝙ primum scit vxorem adul-
terium cōmisiße: diuertere ab ea per seperationē.
Et idem liceat fœminæ ꝙ primum cognouit virū
adulteraße.

Argumētum.

¶ Videtur ꝙ liceat non spectata sententia iudicis. quia id po
ssumus, quod iure poßumus, sed iure expreßum est, & pręceptum
diuortium propter adulterium, vt patet Math. 5. & 19. Vbi do
minus dixit propter fornicationem licité vxorem posse dimitti.
Idipsum etiam iura humana intelligentes determinăt, vt patet,
eodem ti. ergo non est neceße spectare iudicis sententiam, vel Ec

clesię

A clesię, sed statim poterit quilibet diuertere.

¶ In contrarium tamen est determinatio Ecclesię in c. supra allegato. In contrarium.

¶ Notandum, separationem propter adulterium fieri posse dupliciter. Vno modo quantum ad thorum, solùm existente mutua cohabitatione. Notandū.

¶ 2. modo potest fieri separatio quantum ad thorum, & quantum ad mutuam cohabitationem.

¶ Separatio quantum ad cohabitationem nullo modo potest fieri propria authoritate, etiamsi sit cognitum adulterium sine sententia Ecclesię. Nemo potest sibi ius dicere, vt in Rub. C. ne qs in sua causa iudicet, vel ius sibi dicat, sed necessario quidam est actor, & alius est reus, & iudex est medius inter vtrūq;. Ibi. Inter vtrunq; c. Forus, de verbo. significatione, sed si innocens cognito adulterio statim diuortium celebraret quantum ad cohabitatio- p. conclu. p. ratio.

B nem. sibi ius diceret, & sententiam ferret, cùm ipse sit actor in tali iudicio. Ergo nullo modo ei licet propria authoritate diuortiū celebrare.

¶ 2. Nullus potest actum excercere ad quem iurisdictionē nō habet. c. Vt animarum piculis, de consti. li. 6. sed ad imponendam pœnam nullus nō iudex iurisdictionem habet, vt patet. 33. q. 2. §. In hoc. Ergo neq; ad diuortium celebrandum: quia celebrare diuortium, statim cognito adulterio, pœna est, quę infertur delinquenti. Sequitur ergo q̄ nullus imponere potest, qui non sit iudex. Quare necessaria est Ecclesię sententia. 2. ratio. Vide Corasiū in cōmen. § Nihil cōmune. l. Natural. ff regula. 6. nume. 10

¶ 3. Si posset quis sine sententia Ecclesię statim cognito adulterio diuortium celebrare: sequeretur q̄ diuortio facto, illo qui cōmissit adulterium petente restitutionem: non deberet restitui, sed pręcipitur, vt patet, Extra de diuor. c. Significasti, quando non est notorium, etiamsi sit cognitum. Et a simili in c. Litteras, de restitu. spolia. vt si vir eiecit propria authoritate vxorē adulterā & ipsa petit restitui. Ecclesia pcipit restitui: nisi ipsa postea adultera sit. Sequitur ergo q̄ quandó iubetur restitui: nō potuit p- 3. ratio.

pria

S. Tho. in addi. q. 62 arti. p. Vigue. in suis insti. c 16. §. 7. ver. 9. Ricar. S. Anto. 3. p. t. p. c. 21

pria authoritate vir eijcere adulteram, aut fœmina adulterum A sed neceßaria est prius sententia Ecclesię. Nam verè restitui cogitur, etiamsi vir obijciat adulterium: nisi habeat probationes in continenti paratas. Ista conclusio intelligenda est quando matrimonium fuit contractum in facie Ecclesię, vel coram testibus: quia si fuerit clandestinum: statim cognito adulterio, potest fieri separatio quo ad cohabitationem, vt bene Ricardus. De quo nos infrà dicemus, & Archiepiscopus.

2 conclu. ¶ Post adulterium cognitum, siue sit ex parte fœminę, siue viri: poterit innocens sine Ecclesię sententia celebrare diuortium quantum ad thorum tantum. Probatur. Vir potest se seruare in

p. ratio. denen secluso pręiudicio tertij, sed diuortium celebrando quantũ ad thorũ post cognitũ adulteriũ: se seruat indenẽ, nõ ĩcurrẽdo bigamiam, quam incurreret si comisceretur vxori adulterę, ergo licité diuortium celebrat quantum ad thorum sine iudicio Ecclesię. Non enim obligatur ipse ad tantum malum pœnę subeundum: B sicut est bigamia.

2. ratio. ¶ 2. Non tenetur vir remittere iniuriam sibi factam in adulterio, sed potest licitê ad diuortium agere, sed si non poßet absq; Ecclesię mandato quantum ad thorum diuortium celebrare: teneretur remittere iniuriam. Probatur ex superius dictis. Nam quãdo post cognitum adulterium innocens conmiscetur adulteræ, & benignè, & placidê tractat: remittere videtur iniuriam, & nõ poterit pòst eam accusare de adulterio. Sequitur ergo cúm non teneatur ad hoc: quód poterit diuortium celebrare.

3. ratio. ¶ 3. Si non posset quantum ad thorum diuortium propria authoritate celebrare: eßet quia qui adulterium cõmissit: potest debitum exigere, & innocens reddere tenetur, sed non tenetur post q̃ cognitum est adulterium, ergo potest quantum ad thorum diuortium celebrare.

3. conclu. ¶ Si contingeret adulterium inter aliquos, & non posset de facili esse aditus a d iudicẽ Eccl esiasticũ, & ex separatione quãtum ad cohabitationem nullum sequeretur scandalum: credide-

rim

A rim probabiliter poße fieri:n on spectato iudicio Ecclesiæ. Pro batur. Tota ratio quare est necessarium spectare iudicium Ecclesiæ: est ne detur occasio diuertendi sine causa ex sola suspitione adulterij. Nam Ecclesia propter suam sententiam non dat ius diuertendi, sed solum declarat ex dicto Christi posse separari tales post probatum adulterium. Ergo innocens ante sententiã Ecclesię habebat ius ad diuertendum, & non cohabitandum. Sequitur ergo ꝙ poterit diuertere, non spectata sententia iudicis Ecclesię. Probatur. Sententia iudicis Ecclesistici est necessaria ad obuiandum fraudi, & dolo, qui posset euenire: si cuilibet liceret diuertere suo iudicio. Ergo vbi ceßat fraus, & dolus, ꝙ adulterium tale est vt probari poßit, & non malitiosé fingitur: poterit diuertere secluso scandalo (quia forté posset generari ex tali diuortio.) Et tunc propter scandalum nullo modo liceret fieri sine sententia Ecclesiæ. Dixi. Vbi non est facile additus ad iudicem Ecclesiasticum: quia vbi eßet facile additus: credo verum esse quod determinatum est supra. Et sic si apud istos naturales neophitos casus contingeret, & non poßent facile adire propter distantiam iudicis Ecclesiastici, & nullum sequeretur scandalum: probabile est: si talis innocens non cohabitaret tali adulterę, sed viueret solus in continentia: nullum cõmittere peccatum. Nam quando diximus necessariam eße Ecclesiæ sentẽtiam: intelligitur vbi cõmodé haberi potest iudex, qui talem proferat, sed vbi non facile: poterit vti iure concesso a Christo: posse vxorem dimitti propter fornicationem.

Ratio.

B

Pro Neophitis nota.

Math. 19.

¶ Innocens sciens vxorem adulteraße, quod tamen probari non potest, licét sententia excõmunicationis compellatur simul cohabitare cum vxore, & debitum reddere, licét poßit: si velit pręcepto Ecclesiæ obedire, non tamen peccat debitum denegando. Probatur a simili in. c. litteras, de restitutione spolia. vbi mulier sciens impedimentum matrimonij licét compellatur per sententiam excõmunicationis: non tenetur debitum reddere. A simili ergo qui sententia excõmunicationis compellitur vxori adultrę debi

4. conclu

p. ratio.

c. Inquisitioni. d sen ten. excomunio.

debitum reddere: quandoquidem non tenetur reddere: potest licitê sententiam excõmunicationis subire, & non reddere: quia si redderet timore excõmunicationis: bigamus fieret. A

2. ratio. ¶ 2. Ratio quare Ecclesia compellit innocentem reddere debitum adulterę: est quia Ecclesię non constat de adulterio: eo ꝙ probari non potest, si tamen constaßet: sententiam diuortij daret: sicut solet, & habet determinatum. Sequitur ergo ꝙ si Innocẽti constat de falsa Ecclesiæ pręsumptione, secluso scandalo, non tenetur obedire Ecclesię pręcipienti: vt si aliquis iniustê damnatus esset, iusté tamen secundum allegata, & probata: non est dubium, si posset euadere a pęna, secluso scandalo: non peccaret liberando se, vel non obediendo, aut sustinendo. Ergo etiam a simili. Et sic, dato in casu innocens excõmunicetur, & vsꝗ ad mortem maneat sic nolens obedire: excommunicatione nullo modo damnaretur. Nam tenendum tanꝗ verum leges obseruandas eße, nõ tãtum iuxta verba, quantum iuxta intentionem legislatoris. Itaꝗ quomodocunꝗ constet de intentione legislatoris: si fiat iuxta talẽ intentionem: optimé tunc lex obseruatur. Vndé talis posset, scandalo secluso, recipere sacramenta, ac si non eßet excõmunicatus. B

Damnat⁹ solum secundum allegata et ꝓbata potest fugere.

Notãdum

S. Thom. 12. q. 95.

5. conclu. ¶ Si adulterium est notorium, sic ꝙ nullus maneat tergiuersationis locus: innocens authoritate propria, nõ spectato iudicio Ecclesię potest adulteram dimittere, & quo ad thorum, & quãtum ad cohabitationem, etiamsi aliqui ex prolatis contrarium dicãt. Probatur. Neceßaria est sententia Ecclesię ad diuortium (vt constat) de adulterio cõmißo, vt non fraudulenter diuertant inter se coniuges. Ergo vbi iam adulterium notum factum est: non est neceßaria sententia Ecclesię. Frustra quidem tunc fieret examinatio causę per testes: vbi ista notorietas crimen manifestat. Sicut. l. 8. ti. 2. part. 4. Istam conclusio. tenet Hostien. ex c. Significasti, Extra, de diuortijs, & Abbas in c. finali, de adulte. Idem Innocen. & Panor. in c. Porró, eodem titulo.

S. Tho in. 4. d. 35. ar. 3.

Silues. in verbo diuortium. 48.

Hostien.

Abbas.

Inno.

Panor.

Dubium. ¶ Sed quid si vir vxorem in adulterio comprehendat. Nunquid potest eam retinendo dare ei debitũ quando libet, & negare

¶ Di

A ¶ Dicendum q̃ si non dimitit: tenetur reddere eo modo quo ã te adulterium. Et si secretum est adulterium: nocens potest petere: sicut antê: quia nullus tenetur sibi ipsi pœnam inferre. Solutio.

¶ Nunc restat respondere ad argumentum in cõtrarium, vbi dicebatur iam esse diffinitum per legem Christi licere propter fornicationem dimittre vxorem, & sic non esse opus spectare sẽtentiam Ecclesię.

¶ Rx. quód dato ita sit verum, sic diffinitum esse a Christo, tamen illud fuit per modum legis, & non per modum sententiæ. Distant quippê ista duo, lex, & sententia: quia lex est pręceptum, & regula quędam agendorum in vniuersali, non applicata ad aliquem casum in particulari, sed datur de vno negocio, & extenditur ad omnia negocia similia. At, sententia iudicis est diffinitio quędam secundum legem, applicata tamen ad casum in particulari. Fit enim per sententiam vt lex quę data est in vniuersali: intelligatur applicata ad istum casum in particulari. Et sic lex & Ad argumentum. Differunt lex, & sententia.

B sententia differunt: sicut vniuersale, & particulare. Vndé, Aris. differentiam ponit inter iustum legalem, & iustum sententiale: qa leges semper indigent sententijs ad hoc q̃ applicentur ad particulare. Exempli gratia. In medicina est necessarius expertus medicus ad applicandum leges medicinę ad istum hominem, & ad istum morbum: quia non sufficerent canones, & leges medicinales, defficiente tali medico. Sic in politicis. Ad debitum regimen politię, etiamsi leges sint scriptę, qbus debeat ipsa respublica gubernari, & regi, est tamen necessarium sint iudices, per quos applicentur leges scriptę ad particulares casus, & negocia emergentia. Ob quod dicimus in pręsentiarum q̃ licet lex fuerit data de dimittenda vxore propter fornicationem, nihilominus necessaria sẽtentia iudicis est ad applicandum huiusmodi legem tali negocio, ĩ casibus supra dictis, quando non est ipsa fornicatio publica. Nã si publica sit, ipa notorietas facti videtur habere vim iudicis applicantis legem ad particulare factum: sicut tam manifestus posset esse morbus infirmi: q̃ cognita medicina, non esset opus medico Aris. 5. ethi. c. 7.

ad

ad talem applicationem, cum sententia maximê requiratur ne in A applicatione legis ad casus particulares facilé decipiamur Quare non cuilibet cōceditur talis applicatio, sed vbi casus notorius, notorietas sufficit.

¶ ARTICVLVS 6.
An facto diuortio poßit innocens reconciliari sibi nocentem.

p. nota. Ro dubij decissione notandum, istam reconciliationem poße intelligi, vel postq̄ fuit sentētia diuortij data per Ecclesiam, vel solum quando ĩnocens propria authoritate eiecit adulteram.

2. nota. ¶ 2. potest esse reconciliatio, vel vno consentiente, vel vtroq̄.

3. nota. ¶ 3. potest intelligi de diuortio facto propter fornicationem B carnalem, vel etiam de diuortio facto propter heresim, vel infidelitatem.

p. conclu. p. ratio. ¶ Diuortio facto per sententiam Ecclesię propter adulterium potest innocens sibi reconciliare nocentem si voluerit. Probatur. Reconciliare dimissam, vel dimittere fornicantem, videtur eiusdem potestatis, sed vt superius diximus innocens potest si vult nō dimittere adulteram, sed retinere, ergo etiam poterit reconciliare si voluerit, vel si non poteſi reconciliare: non potest, post peccatum retinere licité. Et probatur ex B. Paulo dicente. Quod si p. corin. 7 mulier recessit a viro, aut debet sibi reconciliari virum, aut debet manere innupta. Sequitur ergo ꝙ est in potestate innocentis recōciliare nocentem.

2. ratio ¶ 2. Sententia diuortij non fertur de necessitate iuris, sed solū ad petitionem partis. Nam dato publicum sit adulterium: Ecclesia non dat sententiam diuortij: nisi ad petitionem. Sequitur ergo ꝙ sicut per petitionem partis Ecclesia diuortium concedit, alias non: reconciliatio etiam fiet per voluntatem illius qui paßus est iniuriam,

A iniuriam. Et patet non dari sententiam diuortij nisi ad petitionẽ partis. Alióqui si ex iure daretur: potius deberet dari quando vterq; coniugum adulterium cõmißit: quia hoc grauius est, tamẽ non datur, vt supra diximus ex c. Significasti, Extra, codẽ titulo

¶ Reconciliatio post diuortium fieri potest ab innocente, etiã si innocens diuortium petiuit, & ipse nocens nolit recõciliari. Cõclusio hęc ponitur propter aliquos, qui dicunt, quod si innocens petiuit diuortium: póst non poterit reconciliare sibi nocentem sine cõsensu ipsius adulterę, seu nocentis. Probatur. Nemo consequitur priuilegium, vel inmunitatem propter peccatum, sed ante fornicationẽ, seu adulterium, tenebatur ille qui adulteratus est debitũ reddere coniugi petenti, ergo propter tale peccatũ nunq; est liber a tali obligatione. Si ergo non est liber: poterit cogi per innocentem ad reconciliationem. 2 conclu. P. ratio.

¶ 2 Innocens non priuatur iure suo propter peccatum alteri B us, neq; seruiturẽ quã habet in peccantẽ. C. de adulte. Sed qui adulteratus non est: habebat ante sententiam diuortij ius, & seruitutem quandam ad exigendum debitum, cúm esset dominus corpis alterius per matrimonium. Ergo non est priuatus isto iure propt peccatum ipsius. 2. ratio. P. corin. 7 Adro. 7.

¶ 3. Sententia condemnatoria afficit, & punit delinquentes. Cúm ergo sententia diuortij sit pœnalis: solúm nocere debet delinquenti. At, noceret innocenti: si non posset sibi nocentem reconciliare. Dicendum ergo quod potest. Nam per sententiam diuortij non aufertur innocenti ius petenti debitum, sed in fauorem ipsius eximitur a iure quod alius habebat super eum petendi: sic quod non teneatur iam innocens reddere nocenti: si noluerit. Sequitur ergo cúm non sit propter sententiam diuortij priuatus tali iure: quod poterit sibi reconciliare etiam inuito nocente, & vti iure suo exigendo debitum. Et in tantum hoc est verum: quód innocens ad cuius petitionem diuortium celebratum est statim data sententia poßit volare ad religionem, vel ordinem sacrum suscipere, & non põt nocens quę adulterata est repetere eum. Extra, de conuersio. coniuga. 3. ratio.

iuga c. Veniens. Et capi. Constitutus: quia per adulterium perdidit ius quod habebat in eum. Tamen nocens contra quem data est sententia diuortij: non potest statim intrare: nisi ex licentia innocentis. Sicq; debet petere reconciliationem, quam si innocens non concesserit: poterit intrare monasterium, vt patet in c. Gaudem9 Extra, de conuersione coniuga. Ingreßoq; monasterium nocente quandiu non est profeßus: potest innocens sibi reconciliari. Sequitur ergo ex istis, cùm innocens propter diuortium non perdat ius quod habet in nocentem, q poterit sibi reconciliari quando voluerit, etiam ipsa nolente. Nam si postq̃ ingressus est religionem ãte professionem potuit: poterit etiam ante ingreßum religionis. A

3. conclu. ¶ Quamq̃ innocens possit vtens iure suo sibi reconciliare nocentem post diuortium: non tamen ad hoc tenetur, nec compellitur quantumcunq; ipsa fuerit emendata. Probatur determinatione. c. Gaudemus. Extra, de conuersi. coniug. vbi dicitur, q Episcop9 debet monere innocentem: vt reconciliet sibi nocentem emendatũ. B
Quòd si noluerit: non debet ad hoc compelli.

p. ratio. ¶ Ratio est: quia sententia diuortij lata est ab Ecclesia ex dictis Christi in fauorem innocentis. Sequitur ergo q poterit vti tali fauore. Alióqui si reconciliare teneretur: parum fauoris ei eẽt conceßum.

2. ratio. ¶ Si teneretur reconciliare quotiescunq; emendaretur: daret occasio adulterandi. Nam mulier sciens maritum necessario eam reconciliaturam: facile peccaret, & emendam fingeret. Ob quod dicendum q nullo modo innocens compellitur ad reconciliandum ipso inuito.

Argumentum. ¶ Contra istam conclu. videtur esse c. Ex litteris, Extra, de diuortijs, vbi dicitur, q si adultera est incontinens: tenetur reconciliare. Ergo saltẽ ĩ hoc casu tenetur. ¶ Ad hoc respõ. Primo, q nõ tenetur, sed tamen eßet consilium ¶. 2. non constat quód propter incontinentiam teneatur reconciliare, sed in pœnam: quia adultera transiuit ad. 2. nuptias. ¶ 3. potest dici, q ob incõtinentiam nõ tenetur in foro conscientię, sed in foro exteriori, & ob peccatum

p. dillutio. 2. solutio. 3. solutio.

vitan

A vitandum poteſt compelli vt reconciliet ſibi nocentem. Neq; hoc eſt contra conclusionem

¶ Diuortio facto ab Eccleſia propter adulterium quod probauit vnus coniugum contra alterum: ſi ipſe ad cuius petitionẽ factũ ẽ diuortium ſimile crimen cõmiſit: licét ꝓbari nõ poſſet in foro cõſcientię: tenetur recõciliari ſibi ipm contra quẽ lata eſt ſententia, ipſo volente. Volo dicere, ꝙ ſi vir agat contra vxorem de adulterio, & probato crimine fiat diuortium: ſi ipſe vir ſimile cõmiſſit, ſed quia occultum probari non poteſt: ſi ipſa fœmina iã emẽdata voluerit viro reconciliari poſt diuortium: tenetur in cõſcientia vir ei reconciliari: quia ſi Eccleſię conſtaret añ ſententiã d crimie viri: nõ daret ſẽtẽtiã diuor. vt ſup dixim. Ergo cũ vir cognoſcat veré tale crimen cõmiſiſſe, in cuius ignorantia ſententia diuortij fundata eſt: tenetur tollere grauamen illius qui iniuſté patitur. Et ſic tenetur reconciliare ſibi illam volentem, q̃ grauamen iniuſté patitur, cũ ipſe vir etiã ſimile peccatũ cõmiſſerit. 4. conclu S. Tho. in 4. d. 35. ar. 6. ad. 5 Nota. Ratio.

B ¶ Diuortio facto ab Eccleſia propter infidelitatis, vel hęreſis crimen: innocens non ſolúm poteſt ſibi reconciliare eum cõtra quem lata eſt ſententia, ſed ſi talis poſt emendationem petat reconciliationem: tenetur innocens reconciliari eam, vel religionẽ intrare. Probatur quó ad primam partem. Nam ſi iſta ſententia diuortij data eſt in fauorem innocẽtis: non debet vergere in grauamen ipſius, ſed omnino vergeret: ſi non poſſet poſt diuortium ſibi reconciliare peccantem, ergo poteſt. Et tandem iſta probatur ſicut. 2. concluſio probata eſt. 5. conclu. Ratio. p. p

¶ 2. pars quę difficultatem habet patet expreſſé in glo. in. c. Mulier, &. ca. De illa, de conuerſione coniuga. & c Quanto, Extra, de diuortijs. Et licét in. c. De illa dicatur, ꝙ non tenetur reddire ad ipſum reuerſum: eſt verum ſi ingrediatur monaſterium: quia innocens qui non lapſus eſt in errorem fidei poſt diuortium poteſt etiam nolente lapſo, etiam ſi emendetur, volare ad religionem, Extra, de conuerſio coniuga. c. Mulier. Hęc enim eſt differentia inter diuortium factum propter hęreſim, & factum propter Glo.

Differentia inter diuortium factum ob adulteriũ & factum ob hęresim.

ter carnalẽ adulterium: quia quando factum est pp carnalem adulterium :innocens, licét poßit si velit sibi recõciliare adul teram iam emendatam, non tamen tenetur, etiam si non transeat ad religionem, sed maneat in continentia. Tamen quando factũ est diuortium propter hęresim: licet innocenti reconciliari sibi re uersum ab hęresi, et omnino tenetur si non velit monasterium in trare, et si in seculo maneat: compellitur. A

¶ Ex ista differentia poteris melius intelligere quę supra diximus, non celebrari diuortium propter hęresim: quia hęresis sit fornicatio quędam spiritualis: quia si propter hoc eßet: eadem ratio vtrobiq; esset celebrandi diuortiũ, & reconciliãdi póst, sed est diuersa ratio, vt patet. Ob id melius est dicere diuortium fieri propter hęresim, nõ qa hęresis fornicatio sit spiritualis, sed ad tutellam, & deffensionẽ opręßi in fidei fauorẽ.

Supra in hac. 3. p. ar. p.

¶ ARTICVLVS. 7.

Vtrum post diuortium possit vir aliã ducere, & vxor alteri nu bere.

B

ÆC questio mouetur propter nonnullos aliâs grauißimos doctores, quippequi astruunt, & affirmant vinculum illud indißolubile, & firmum, a seruatore omnium firmiter stabilitũ: dissolui atq; disrumpi :ita quód propter adulterium, diuortio conceßo, liceat ad. 2. vota transire adhuc viuente primo. Quorum grauitas (cúm magna sit) aliquo modo me cogebat vt illos sub silentio pertrãsirem. Verúm cũ paßim ab omnibus in hac re reprobentur: operepręcium existimaui me facturum si eos in medium adducerẽ. Quęstionem q; exacté tractare proposui. vt pußili intelligant quid tenendum amplexandumq;, cúm viri iam prouecti diu est q; intellexerunt. Quorum sententia innititur, & vt melius dicam error, in dicto. B. Ambrosij super illud Mat. Excepta fornicationi scausa. At, quia progreßus optimus erit si prius verita

Math. 19.

tem

A tem discutiamus, q̃ si eorum nomina ascribantur, qua cognita facilius illa reprobabitur sententia: respondentes ad quęstionem ponimus conclusiones. Quarum prima.

¶ Facto diuortio in matrimonio, siue sit propter adulterium, siue propter infidelitatem, aut propter quodlibet aliud peccatum: nulli licet transire ad aliud matrimonium vsq; ad mortem. Cōclusio ē redēptoris nr̄i, & B. Pauli. 1. cori. 7. qui ait. His qui matrimonio iuncti sunt pręcipio non ego, sed dominus, vxorem a viro non recedere. Quód si recesserit: maneat inupta. Est insuper. B. P. Aug. in li. de bono coniugali, & habetur. 32. q. 7. c. Inter uenien te. Vbi dicitur. Interueniente diuortio, non ob hoc soluitur confoederatio nuptialis. Et post in. c. Gaudemus, Extra, de diuortijs. Idē Innocen. 3. li. 1. de contemptu mundi, c. 16. Et in conci. Triburiense. c. 46. & Mileuitano. c. 17. sub his verbis astruitur. Placuit vt secundum Euangelicam, & Apostolicam disciplinam, neq; dimissus ab vxore, neq; dimissa a marito alteri cōiugatur, sed ita maneant, aut sibimet reconcilientur &c. Et tandē idem in conci. Eli
B bertino dicitur.

p. conclu. Robertus senalis in opusculo huius dubij. Ioā. Arbore. li. p. Theolo. c. 35. l. 7. tib. 2. par. 4. Abulen. math. 19. q. 76. Driedo de Eccle. dogma. li. 2. cap. 3.

¶ Ratio est. Si propter diuortium factum ꝑpter adulterium liceret ad aliud transire matrimoniū, & primū solueretur: Ecclesia concedens diuortium: daret occasionē adulterādi, quod est impijssimum dicere. Patet: quia si sine diuortio matrimonium non soluitur, & diuortium non datur nisi ob adulterium, statim q. non bene conuenirent coniugati adulterantur, & matrimonium dissolueretur. At, quia si amplius in probatione progrediar videbor lumē addere soli (vt dicunt) sufficiat tenere post Christi aduentum matrimonium verum semel contractum inter personas legitimas esse indissolubile, vt nullo modo possit dissolui quodcunq; impedimentum superueniat, si contractum sit inter fideles. Et loquor de matrimonio consumato: quia non consumatū: (vt diximus) per ingressum religionis dissoluitur. Vndé non sunt audiendi illi qui dicunt per impotentiam viri, vel mulieris, superuenientem dissolui posse. Errant quidem hoc dicentes, vt nos in prima

Ratio.

S. Thom. d. 38. & 22. q. 88.

sup. p. p. ar. 38.

Orig. Ioã. Echius. ma parte probauimus. Quód exprẹsse Orig. super Math. ho. 7. A & lib. 6. super epistolam ad Roma. Et Ioan. Echius home. 75. contra Lutheranos, de sacramentis, qui optimé tractat argumentum hoc, home. 74. 75. & 76. contra Caie. & Erasmum.

¶ Contra istam sententiam catholicam sunt duo grauißima argumenta, ex quibus dicentes contrarium sumpßerunt occasionem erroris, vt existimo.

p. obiectio ¶ 1. Est determinatio Gregorij Papę. 32. q. 7. ca. Quód proposuisti si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum reddere viro, quid vir eius faciat coniugalis? Bonum eßet si sic permaneret, vt abstinentiæ vacaret, sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis: non tamen ei opem subsidij subtrahat. Hęc ibi. Et idem videtur licere fœminæ, cúm ad paria obligentur, Extra, de diuorti. c. Gaudemus. Ecce videtur expręßa determinatio Papę q̄ matrimonium legitimé contractum per aliquid superueniens dißoluatur. Ergo a simili per diuortium factum, siue sit propter fornicationem, siue propter hęresim dißoluetur quantum ad vinculum. B

Solutio. ¶ R. primo, illam sententiam Pontificis debere intelligi quando impedimentum illud impotentię pręceßit contractum matrimonij, quod non fuit cognitum ante, sed post contractum, vt supra in prima p. Nam si veré deprębendatur preceßiße: nullum fuit matrimonium, & poterit potens aliam ducere quia non obligatur continere, cúm nullam habeat vxorem, nec fuerit matrimonium propter impedimentum pręcedens.

Sup. p. p. ar. 38.

2. solutio. ¶ 2. post dici quod domi. Gratianus copilator decreti ibi asserit, scilicet talem sententiam Gregorij esse falsã, & cõtra canones, & doctrinam sacri Euangelij.

Obiectio. ¶ Sed obijciet aliquis: quia Leo. 4. approbauit dicta eiusdem Gregorij iunioris. 20. d. c. De libellis.

Solutio. ¶ Dicendũq; verum est approbaße, verúm non omnia, sed solũ quę bñ dixit. At, q̃a istud dictũ fuit male: nõ potuit approbari Et qui approbaret: similiter erraßet: si in sensu in quo littera sonat

A sonat eßet approbandũ. Vndé non obstat ista determinatio Pō tificis. Nec lector optimé offendaris: si vides, aut intelligis Papã errasse, siquidem non est nouum extra fidei determinatio. summũ Pontificem errasse. Nam circa matrimonium cõtraria aliquando sunt determinata a diuersis Pontificibus. At, alterum errasse neceße est dicere. Celestinus 3. determinauit inter duos fideles matrimonium legitimum solui quó ad vinculum: per hoc q alter labitur in heresim: sicut soluit inter infideles: per hoc q vnus cõuertitur, & alius non vult cohabitare. Sic in. c. laudabilem, de conuersi. infide. olim habitum est, vt vult, Glo in. c. Quanto, de diuorti. & ibidem Hostien. Tamen contrarium est determinatum. Et est autho B. Pauli supra allegata. Et (sicut nos sup in. 2. p. adduximus) non propter hoc defficit fides in Ecclesia: quia ĩ his quę fidei sũt nullo modo errat. Istam sententiam tenet do. Adrianus in quclibet. 1. ar. 3. vt etiam ibi adduximus, quippe qui adducit istam sen B tentiam Gregorij. & c. Licét, de spõ. duo. vbi Papa consultationi respondens, dicit primum matrimonium esse seruandum, quamq́ a quibusdam prędecessoribus suis aliquando fuerit aliter iudicatum. Cúm ergo consultationi respondens non nouum ius inducat, sed respondet prout de iure, vt vult Glo. in c. Cõsultationi, de temporibus ordinan: seqtur q decißio prędecessorũ nõ fuit ius, sed error. Hęc Adrianus Papa contra determinationes Pontificũ. Ob qđ nullus offendatur putans ob hoc fidẽ Petri defficere. Nequaq́ defficiet. Portę enim inferi non prędalebunt: quia cum Ecclesia sua est Deus vsq; ad secula seculorum.

In causis matri. non Põtificem ẽ mirum aberrasse.

Glo. Hostien. Supra. 2. p. ar. 21. Adria. Ad. 3. argumen. Glo. Math. 16

¶ 2. argumentum est, dictum B. Ambrosij, qui super epistolã ad Corinthios, & habetur. 32. q. 7. c. Vxor nõ discedat a viro causa fornicationis, q si discesserit, aut maneat innupta, aut recõcilietur viro suo. Quod de vxore permissit: quia viro licet sumere aliam. Hęc Ambrosius. Patet ergo quomodo saltim viro post diuortium factum ob adulterium licet aliam ducere. At, si licet aliam ducere: matrimonium solutum est quantum ad vinculũ propter adulterium. Quare Caie. dat viro: sequutus B. Ambrosium.

2. obiectio.

¶ Haud

¶ Haud dubiè verba ſunt tam expreſſa:vt expoſitione indi- A
geant.Nec ſaluari poſſunt in ſenſu catholico.Sed neceſſe eſt vnũ
e duobus dare.Vel B.Ambroſium falſum dixiſſe,& in illo erraſ
ſe.Vel dicere non eſſe verba illius.Vtrunq; eſt inconueniens.Nã
ſi liceret dubitare ſententiam illi falſo impoſitam:ſic etiam lice-
Falſo ſũt ret eadem ratione & de omnibus alijs.Tamen preſtat dicere illi
impoſita. Ambro. impoſitum,& additum eſſe ſuis ſcripturis,ꝙ dicere ipſum erraſ
Albertus ſe.Nec ſequitur inconueniens.ſ.ꝙ dubitaremus ſic de alijs poſitis
mag.d.35 ibi.Ratio eſt:quia Gratianus.32.q.7.§.Sed illud,affirmat:falſo
ar.5. ſententiam illam tributam Ambroſio.Idem magiſter ſen.ſicut &
de alijs doctoribus eſt credibile.

3.obiectio ¶ Sed fortius argumentor.Xp̃s redẽptor noſter Math.5 &
clarius.19.Iudeis interrogantibus vtrum liceret vxores dimitte-
re:reſpondit ſolúm licere propter fornicationem. Solutio haud
dubiè fuit de directo reſponſio ad queſtionẽ motã.Credendũ enim
eſt reſpondiſſe ad propoſitum,vel verborum,vel intentionis inter
rogantium:ſicut ipſe ſepe ſolebat.Cùm ergo Iudei interrogarent B
ipſum Chriſtum de dimiſſione quantum ad vinculum,& nõ quan
tum ad thorum,vel cohabitationem ſolúm,& Chriſtus reſpondẽs
dixit ꝙ propter fornicationem licebat: ergo intellexit quantum
ad vinculum.Alióqui,ſolutio,vel reſponſio non correſponderet
dubio,nec ſatiſfaceret quæſito.Et ꝙ ipſi Iudei interrogarint de
dimiſſione quô ad vinculum,apparet ex hoc:quia cùm per aduen
tum Chriſti iam finis dabatur omnibus ceremonijs, & ritibus le
gis veteris:volebant ſcire,vtrum dato omnia ceſſarent:illud d̃ re
pudio vxorũ maneret ne in Euangelio?Et cùm tunc apud eos(vt
Sup.3.p. in.2.p.probauimus)diſſolueretur matrimonium quantum ad vĩ
ar.11. culum:ſic credendum interrogationem factam.Nam aliás,quor
ſum interrogaſſent,vtrũ liceret dimittere:cũ eis nõ fuerat ĩ vſu,
neq; p legẽ alius modus dimittẽdi vxores:niſi ĩ ppetuũ p repudiũ?
Notandũ. ¶ 2.Veriſsimile eſt interrogationem tunc factam a Iudeis:qa
cùm iam legem Euangelicam acceptabant, per quam ſua vetus
lex ceſſabat,& videbant gentiles habere conſuetudinem dimittẽ
di

A di vxores: volebant scire: vtrum stante lege Euangelica, eis liceret dimittere vxores quo ad vinculum: sicut dimittebant gentiles quemadmodum in lege illis fuit concessum repudium: quia sic vtebantur gentiles: ne grauarentur si eis non liceret quod gentibus. Cum ergo videatur quęsitum quantum ad vinculum, & respõsio Christi debuit de directo respondere, & satisfacere quęstioni. Et cúm causam dimittendi dixit fornicationem: veré quo ad vinculum deberet dissolui propter eam. His tamen non obstantibus respondetur.

¶ Quód responsio Christi intelligenda est quantum ad thorũ, vel cohabitationem, & non quantum ad dissolutionem vinculi. Quod ita sit patet ex Paulo, quem Deus elegit vas electionis ad portandum nomen suum, & cui reuelata sunt secreta cœlestia, q sic intellexit & explicuit nobis, dicens talem debere manere innuptam, etiamsi propter fornicatiõem discesserit. Quod si Christus intelligeret vinculum dissolui propter fornicationem: nõ diceret B ipse, pręcipio non ego, sed dominus. Nullo modo posset talia verba profferre: cúm eßet error, & mendacium, quod in sacra scriptura non est admittendum: quia spiritu sancto mouente linguã eorum loquuti sunt sancti Apostoli, & Euangelistę omnes. Sic intellexit Ecclesia dictum Christi, & omnes doctores quos posuit lumen ad illuminandum eos qui in ignorantiæ tenebris detinentur.

Solu. ad. 3
Actu. 9.
2 cori. 12
2. petri. 2

¶ Et ita credendum intellexiße responsum discipulos quãdo dixerunt. Si ita est causa hominis cum vxore non expedit nubere. Et si ita eßet q propter fornicationem vinculum dißolueretur non tam difficile visum eßet discipulis vxorem ducere. Sed quia intellexerunt ex verbis saluatoris vinculum indißolubile eße: visum est eis difficile ducere.

Esaie. 3.

¶ Apparet etiam idẽ ex mõ respondendi: quia statĩ vt Pharisei interrogauerunt tentantes: non respondit immediate, sed prius ostendit argumentis quibusdam indißolubilitatem omnimodam matrimonij, dicẽs. Nõ legistis: quia q fecit hominẽ ab initio: masculum & fœminam fecit eos, & dixit. Propter hanc relinquet hõ

Gene. 2.

pa-

Math.19. trem & matrem. &c. Et erunt duo in carne vna. Itaq; iam non A
sunt duo, sed vna caro. Quos Deus coniungit homo non separet.
Et subdit. Dico vobis. Quicunq; dimiserit vxorem suam: nisi ob
Luce.16. fornicationem, & aliam duxerit, mechatur. Et luce.16. videtur
apertissimê etiam explicasse intelligi istam dimißionem quó ad
thorum, seu cohabitationem solúm. Nam dicit absoluté. Quicunq;
dimißerit vxorem suam, & aliam duxerit, mechatur. Iam notũ
erat propter fornicationem poße dimitti, sed tamen addit. Et q
duxerit aliam, mechatur. Alióqui, ad monendum ad non dimitten
dum vxorẽ sine cã: suffieceret dicere. Non licet dimittere vxorẽ.
Sed addens. Qui aliam duxerit, mechatur: vult dare intellige-
re, dato possit dimitti vxor aliquando sine peccato propter for-
nicationem, vel heresim, nunq; tamen licet aliam ducere: quia ta
1.corin.7 lis mechatur. Quarê, tenendum firmiter cum B. Paulo, vinculum
Adro.7. matrimonij in lege Euangelica in dissolubile esse inter fideles: vt
neq; propter fornicationem, vel aliquid aliud superueniens possit
tolli: si legitimé contractum est.

¶ Hic patet nõ eẽ audẽdus illos q ausi sunt dicere p fornicati B
Erasmus onẽ matrimoniũ dißolui quó ad vinculum ex dicto Chirsti. Et q
in annota. Ecclesia ne daretur occasio facile diuertendi probibuit dißolu-
p.corin.7 tionem quô ad vinculum. Et si vellet poßet iterũ permittere. Hoc
est insanire. Nam si ex Christi dicto vinculum eßet dißolutum:
non poßet Ecclesia facere matri monium contra voluntatem cõ
tr ahẽtium.

Caie.mat. ¶ Etiam considerandum quód cúm Caie. eßet a Parisiensibus
19. de hoc ar. reprobat9, in apologia negauit dixisse aßertiué poße
Apologia dissolui matrimonium quô ad vinculum per fornicationem.
Caieta.

¶ Sed quod valde miror ẽ de Ambrosio Catharino Senensi
Cathari. qui cúm sit obiurgator, & accerrimus impugnator Caie. & in
li.5. cõtra multis plus iusto, in hoc tamen articulo, in quo maximé deberet
Caie.c.vl. disentire, consentit. Et probat eo quod subscribat huic sententię,
quę alijs apparet absurda, esse argumentum quód non ex inuidia
& odio contra Caie. sit motus, sed ex zelo veritatis.

¶ Ta

A ¶ Tamen si Caie. Catherini, & erasmi sententia hęretica dicẽda non est, tanq̃ Erronea reijcienda. In concilio siquidem Florẽtino plane damnata est, & in Coloniensi nostris temporibus contrarium ad eos C õci. Floren. & coloniense.

¶ Et quidem pro nostra catholica sentẽtia sufficeret nunq̃ a Christo nato factum esse, quód per fornicationem matrimonium sit dissolutũ. Et videtur esse expręssa determinatio Mathei. 5, Et qui duxerit dimissam, mechatur. Et in. ca. Ex litteris Extra de diuortijs, vbi dicitur, quód si post diuortium viuat incontinenter, reconciliet sibi adulteram. Et. ca. Ex parte, de sponsalibus.

¶ Non est etiam audiendus Lactãtius firmianus, q li. 6. diuinarum institutionum. c. 23. tenet dissolui ob fornicatiõem quó ad vinculum. Sed hic error inter suos computet̃. Desinamt ergo male dicere, & ne separẽt obsecro quos Deus nodo Gordiano, & Herculeo sic astrinxit: vt solúm morte disiungerentur. Error Lactantij.

B

¶ ARTICVLVS. 8.
Quis modus seruandus in causa matrimoniali.

Queritur consequenter quando agitur ad separationem: quis modus debeat seruari in cognoscendis causis matrimonialibus? Quia veré res est satis difficilis: libet pro complemento totius materiæ aliquid differere, & pro iudicibus, qui iuris ordine seruato, in istis diffiniendis procedunt, & pro religiosis, qui in foro conscientię: siquidem non idem modus in vtroq̃ seruari debet, cúm iudex debeat sequi quę expręssa in iure, & secundum allegata, & probata iudicare, quę cõfeßori nõ sunt necessaria: quia cuilibet credendum in foro conscientiæ sine testibus Omnibus creden. in foro conscien.

¶ Et quia non ad nos attinet, neq̃ nostrum studium est de iudicijs, de testibus, & atestationibus, de probationibus, de appellationibus

nibus

nibus aliquid scribere: quia iurisconsultorum est. Solum volo pro ipsis qui iudiciario more procedunt aliqua quæ in iure expręßa sunt in memoriam reuocare. Pro religiosis etiam prius volo adducere exprę͡ßam determinationem Alexan. 3, c. 1. de consan. & affini. ex qua intelligant non eße quęstionem de lana caprina (vt aiunt, aut de vmbra asini) intendere causis matrimonialibus. Nã propter causę grauitatem solum competit Episcopis, de illis inquirere, & iudicare: nisi ex cõmißione negocium cõmitatur. Dicit ergo Alexan. 3. Cęterum tuam prudentiam volumus non latere q̄ non sunt causę matrimonij tractandę per quoslibet, sed per iudices discretos qui potestatem habeant iudicandi, & statuta canonum non ignorent. Hęc ibi. Et Glo. ibidem ait. Nota q̄ duo exigũt ad cognoscendum, & iudicandum de causa matrimoniali .s. sciẽtia canonum, & iurisdictio ordinaria, vel delegata. Argu. 21. d. §. 1. Et Argu. Quod causa non est deleganda: nisi perito, & exercitato. Argu. 2 q. 2. c. vltimo. De pœni. d. 6. c 1. in principio. A

Causa matrimonialis grauis.

¶ Et q̄ sit proprium dignitatis Episcopalis de causis matrimonialibus iudicare: est exprę͡ßus textus, Extra, de exceßibus p̃latorum. c. Accedentibus cuiꝰ verba (quia sunt valdé notanda) pro religiosis placet adducere. Quę talia sunt. Accedentibus ad nos de diuersis mundi partibus Episcoporum querelis, intelleximus graues, & grandes quorundam abbatum excessus, qui suis finibus non contenti, manus ad ea quę sunt Episcopalis dignitatis extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo, iniungendo pœnitentias publicas, cõcedendo etiam indulgentiarum litteras & similia pręsumendo. Vndê, cõtingit interdum q̄ vilescit Episcopalis anthoritas apud multos. Volentes igitur in his, & Episcoporum dignitati, & abbatum prouidere saluti, pręsenti decreto firmiter prohibemus ne quis abbatum ad talia se pręsumat extendere: si proprium voluerit periculum euitare: nisi forsan quisquã eorum speciali conceßione, vel alia legitima causa super huiusmodi valeat se tueri. Vbi Glo. dicit q̄ per hanc constitutionem cognitio causarum matrimonialĩum ad Episcopum de iure communi B

Causę matrimoniales ad epm principaliter.

spec

A spectat. Ar.35.q.6 Multorum. Et addit vnum etiam notandũ, ꝙ alij prelati qui cognoscunt de causis matrimonialibus, siue sint abbates, siue alij: faciunt ex consuetudine perscripta, sine speci ali conceßione, licét de iure communi ad Episcopum spectet. Volo notet lector istam glo. propter illa quę nos dicturi sumus circa religiosos, qui huic negocio operã impendunt. Et in c. Attest. glo. ait super verbo. Legitima puta consuetudo perscripta, quę dat iurisdictionem. De officio Archi c. vltimo. Et de perscrip. c. Auditis Et de foro compe. Cúm contingat. Et de offi. ordi. Irrefragabili. Et do. Panor. super c.1 de consang. & affi. dicit. Nota duo requisita in eo qui vult diffinire causam matrimonialem. Primum, ꝙ habeat iudicandi potestatem. 2. ꝙ statuta canonum non ignoret. Hęc Panor. Notãdum Panor.

¶ Ex istis colligere oportet ꝙ graue sit istud negotium matrimoniale, & ꝙ non passim cuilibet committendum. Si enim rep̃ benduntur, & sub interitu pręcipitur abbatibus (qui comuniter pollent scientia, & experientia) ne cognoscant de causis matrimonialibus, quanto magis probibitum eßę credibile est inferioribus, & subditis? Notent q cõmittunt cãs matri.

B

¶ Oportet notare, ꝙ non deberet cõmitti tam ardua prouintia cuilibet, sed docto, & experto: sicut bene notãt doctores. Quaré, prelati animaduertant bene cui comittunt. Nam licét ipsis sit conceßum per summum Pontificem cognoscere de causis matrimonialibus, & illis quibus duxerint cõmittendum, videant obsecro quibus datur, & conceditur. Quod patet per bullam expreßã concessam ordini prędicatorum per Nicholaum. 4. vt illi qui ad terras infidelium transirent: possint iudicare de causis matrimonialibus. Idem per Adri. 4. & Iulium. 3. vt in ipsis priuilegijs est manifestum. At, quia de commissione ibi constat: sufficiat scire quód licét causa matrimonij sit grauis, & solúm Episcoporũ alijs ex concessione connenit. s. prelatis religionum, & quibus ipsi duxerint cõmittendum, vt diximus. Concessio Nicho. 4. Adria. 4 Iulij. 3.

¶ Verũ tamẽ ista concessio nõ intelligitur solúm in foro cõscientiæ

nn

entiæ, sed etiam in foro iudiciali, & quando est contrarietas par- A
tium. Propter quod.

p. nota. Clementina notanda.

¶ Oportet notare vnam clementinam de iudicijs, quę incipit. Dispendiosam prorogationem litium, quam interdum ex subtili ordinis iudiciarij obseruatione causarum docet experientia prouenire: restringere in subscriptis casib9 cupientes &c. Statuimus vt in causis super electionibus, postulationibus &c. necnon super matrimonijs, & vsuris procedi valeat de cętero simpliciter, & de plano, ac sine strepitu iudicij, & figura. Quomodo autem ista sint intelligenda: declarata sunt in clemē. Sępe cōtingit, de verborum significatione, vbi dicit, ꝙ iudex necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarū ob necessitates hominum indultarum a iure procedere valeat, ā putet dilationum materiam, litem quanto poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes, dilatorias, & frustratorias repellendo, partium aduocatorum, & procuratorum contentiones & iurgia, testiumq; superfluam multitudinem refrenando. Non sic tamen iudex litem abreuiet, quin probationes necessarię, & deffensiones legitimę admittantur. Citationem veró, ac pręstationem iuramenti de calumnia, vel malicia, siue de veritate dicēda: ne veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi. B

Clemen. d verbo. significatione.

¶ Ex omnibus his quę in dicta Clementina posita sunt oportet ob oculos habere, in causa matrimonij quantuncunq; sit grauis: nō oportere spectare solemnitates iuris, & figuram eius, sed solúm illa spectanda, & nullo modo omittenda, quę sunt necessaria ad cognitionem causę. Itaq; illa quę conducunt, sed necessaria non sunt: veniunt repellēda ex dterminatione Pōtificis, & quomodocunq; constet de veritate non est necessarium amplius. Immó si potest bene cognosci veritas sine aliquo iudicio, sine aliqua scriptura, sine testibus, sine tabellione, & nullum est periculum si acta non cōscribantur, etiam videntur superflua, & sunt dilationes frustratorię, & est procedere cum strepitu, & figura iudicij, contra ipsā

cle

A clementinam. Dispendiosam. Nam tabellio, & testes simul cũ scriptura requisita sunt: vt constet de veritate. Et sic maneat veritas firmata: vt nullus illorum qui litigabant post sententiam datam poßit contrarium affirmare, & per scripturam poßet compelli si negauerit. Sequitur ergo ꝙ vbi de hoc nihil timetur: nõ est necessarium adhibere testes, & tabellionem, & scripturam, sed strepitus videtur. Volo dicere, ꝙ strepitus, & figura iudicij, quã summus Pontifex determinat non obseruandã in matrimonio: non est idem apud omnes gentes, sed illud quod apud quosdam est strepitus, & figura iudicij, apud alios nõ est. Nã solùm illa apd quãlibet gentem in iudicio seruari debent: vt patet ex voluntate Pontificis: quę videntur neceßaria ad cognitionem veritatis, & ad firmitatem ipsius, & vigoris. Et quia communiter homines solent post sententiam, vel mortuis iudicibus, vel mutatis, vel odio, seu malicia: nouas lites mouere, & sepultas resuscitare: optimè iure statutum ē: necessariã eße scripturã subscriptã manu tabelliõis, B & confirmatam testibus: vt defficientibus iudice, & tabellione: scriptura possit compelli, & conuinci: qui nititur aliquid contra veritatem attentare. Et in clementina Sępe, de verbo. signifi. summus Pontifex videtur aßerere non esse strepitum iudicij scripturam, & tabellionem, sed tanq̃ neceßarium. Si ergo datur aliqua natio de qua non timetur ꝙ istis vtatur calumnijs, & astutijs, sed quę simplici verbo obediat, & nunq̃ contradicat summo Pontifici: videretur strepitum esse iudicij adhibere in cognoscendis causis talium personarum, & in sententijs: tabellionem, & testes, & scripturam: sicut fieri solet cum alijs, qui calumniatores sunt.

Non eadẽ apud oẽs faciunt figuram & strepitum iudicij.

¶ Sed nunquid nationes hę inter quas sumus sunt huiusmodi? Affirment obsecro veritatem non Episcopi ipsi, qui multis alijs curis impediti: nõ potuerunt mores istorum cognoscere ad plenũ, sed id profferant ministri, qui ipsos intus, & in cute norunt. Nunquid iudicij strepitus sit in audiendis istorum causis, tabellionem, et testes adhibere? Vtrum sufficiat simpliciter, et de plano sine strepitu, et figura iudicij procedere. Ista placet hìc notaße ex di-

ctis

dictis istius clementinę. Et volo memoriter teneri propter quãdã satis dignam scitu quęstionẽ, quam infra mouebo. Vtrum religio si quibus a prelatis concessum est in matrimonijs istorum occupari: peccent non scribendo sententiam, et tabellionem, et testes adhibendo. Et vtrum sit necessarium: etiamsi tanq̃ iudices procedãt. A

Nota. 2. ¶ Oportet etiam notare circa matrimonium, q̃ non transit in rẽ iudicatã: vt patet Extra, de sententia, et re iudicata. c. Lator, vbi post sententiam semel latam circa matrimonium: admittitũ probatio. Et reperta veritate, de deceptione in prima sententia datur. 2. Idem in c. Consanguinei, eodem titulo. Sed hoc intelligendũ est (vt bene notat glo. in. c. Lator) quando matrimonium non potuit esse propter aliquod impedimentum: sicut si in gradu prohibito fuerit contractum, vel aliquo alio. Nam tunc quantumcunq̃ propter deceptionem feratur sententia pro matrimonio, etiamsi nulla sit appellatio: nõ transit in rem iudicatam, sed póst sententia reuocatur, deprębenssa veritate. Si tamen fuerit sententia lata inter aliquos pro matrimonio: inter quos nullum est ĩpedimentum ad contrahendum: si ab ea non fuerit appellatum: transit in rem iudicatam: quia iudicatis acquieuisse videtur: qui non appellauit. Et est notandum hoc: quia posset inter aliquos matrimonium iudicari licitum, et verum, quod tamen non fuit: quia non fuit debitus consensus. Et si feratur sententia pro matrimonio, et non est appellatum: transit in rem iudicatam. Nec póst audiendi sunt. c. Quod ad consulta. eodẽ ti. ibi glo. Et certé sępissimé contingere posset, immó contingit apud huius noui orbis incolas, q̃ volentes duo copulari simul: dicant se dedisse adinuicem fidem de matrimonio, et consensisse, et sic datur sententia pro matrimonio. Et póst dolentes de mendacio: dicũt, nunq̃ fuisse talem consensum, et nolle de nouo consentire, vt patet in c. Quod ad consultationem, de sententia, et re iudicata. In foro quidem exteriori non sunt audiendi, sed compellendi vt sint simul. Nam ex quo data sententia est, et non fuit appellatum: videtur fuisse consensus necessarius, etiamsi a principio non fuisset. In foro vero consB

Matrimonium non transit in rem iudicatam.

Casus apud Indos sępe contingit.

cientię

A cientię probabiliter credidei im inter istos (si casus contingeret) esset verum matrimonium: si ita est, quod tempore quando lata est sententia: non habuerunt dissensum, sed voluerunt stare pro sententia: quia tunc perindé est ac si secundum mores suos parentes, vel cognati loquerētur de matrimonio, & ipsis intelligentibus, & volentibus, iungerentur absque contradictione aliqua, vel dissensu. Nam tunc verum erat matrimonium, vt nos ī prima parte deter minauimus. Sic in pręsentiarum dici posset: si casus cōtingat, quē non dubito contingere. Et idem esset dicendum quando religiosi id dicunt, & ipsi determinātes eos tanquam vir & vxor, supposito in animo non fuerit dissensus, sed assensus in matrimonium. Supra. p. p. ar. 5.

¶ Item notandum, quod quando proceditur ad dissoluendum matrimonium iam contractum, vel quia pręcessit impedimentum cō sanguinitatis, vel affinitatis: testes debent iurare quod non dolo, aut amicitia, aut aliquo cōmodo priuato falsum iurabunt. In c. Quotiens, de testibus, & attesta. 3. nota. Testes debent iurare.

B

¶ Considerandum etiam, quod testes qui in matrimonio sunt admittendi: sunt consanguinei. Et isti amplius admittūtur, quam extranei, maximè quando agitur de gradu consangui. & affinitatis, qui presumuntur potius scire. Qui matrimonium accusa. possunt. ca. Videtur nobis. Et quando non sunt testes de visu, admittuntur dē auditu. De testibus, & attesta. c. Pręterea. Et est peculiare in matrimonio: vt etiam de consensu partium iuramentum non remittatur. c. 1. De cōsan. & affi. & Glo. in c. Tuis, de testibus. Et glo. in c. Continebat, de sponsa. impuberum. 4 nota.

¶ Pręterea notandum, quod testes qui ad matrimonium admitti debent: debent esse circunspecti, omni exceptiōe maiores. Et oportet esse graues. Vide Glo. quam valdé notat Panor. in eodem. c. Et dicit illos dici testes omni exceptione maiores qui nulla exceptione legitima possunt repelli. Et allegat Glo. notabi. Institu. de insti. stipul. §. Item verborum obligatio, quę dicit, illum testem dici idoneum: qui nulla exceptione repelli potest. Hęc Panor. Notat etiā ibi, quod cùm agitur ad impediendum, vel dirimendum matrimonium: 5. nota. Panor. Testes qui in matrimonio. sint omni exceptione maiores.

nium.ijdẽ q̃denunciãt,vel accusant:possunt esse testes,et hoc ratio **A**
ne peccati,cùm non agitur de cõmodo,aut incõmodo eorum.Volo notari quales testes sint requisiti:si procedendum est per viam iudiciariam.Et in c.Licet,dicitur.Oportet tales non sint infames De testibus,& attesta.& ibidem glo.Et in c.de Parentela.35.q.6.dicitur ꝙ debeat considerari in eis qualitas ꝓsonarum.Et Hugutius dicit.s ne sint seruiles,vel criminosi.

Hugutius

¶ Notandum etiam ꝙ per solum dictum matris dicentis impedimentum esse:matrimonium non contractum non debet contrahi, vt patet in c.Super eo,de testibus & attesta.Tamen dictum vnius testis non valet ad matrimonium iam contractum dissoluendũ, vt patet de eo qui cogno.consan.vxo.c.De illo.

Vn⁹ testis nõ sufficit ad dissoluendum matrimonium.

¶ Testimonium etiam matris est suspectum,quando vir est superior diuitijs, vel honore, vel potestate,vt habetur.c. sup alle.

Testimoniũ matris suspectũ.

¶ Item animaduertendum quomodo ad dissoluendum matrimonium legitimè contractum nõ sufficit rumor viciniȩ,quȩ dicat prius affinitatem prȩcessisse, ob quod non potuit esse matrimonium.Patet in c.Super eo,de eo qui cog.cõsan.vxo.suæ.At, quia est iste textus valdè notandus:placet adducere quȩ notat,et bene.d.Panor. Et primo notandum in textu dici ꝙ ad confessionem coniugum dicentium impedimentum prȩcessisse non debet fieri separatio:vt si dicat vir prius cognouisse matrem vxoris, vel consanguineam eius intra gradum prohibitum. Vel si dicat fœmina se cognitam fuisse a patre,vel consanguineo mariti intra gradum prohibitum ante matrimonium contractum. Dicitur ibi ꝙ non ob hoc statim sunt separandi. Et sic Panor. ibi notat,ꝙ ad confessionem coniugum contra matrimonium non debet fieri separatio.2.ꝙ rumor viciniæ propriè dicitur quando aliqua pars viciniæ aliquid asserit.Et in hoc differt rumor a fama. Nam fama proprie est quando tota ciuitas,seu vicinia, vel maior pars reclamat:puta 3.vel.4.pars.Vnde in minus se habet rumor quàm fama.Et similis Glossa habetur in capitulo Si duo. 35.q.6.Et infra dicit in glossa prima in fine. Nota bene istam glo.

B

Solus rumor de impedimẽto.non sufficit ad dissoluendũ.

Qñ,standum ẽ cõfessioni eorũ d impedimento.

Rumor & fama non idem

A glo. Et expediendo hanc materiam cum glo. final. distingue plené. Sic cúm queritur. Nunquid valeat confeßio coniugum in causa matrimoniali? Aut agitur de matrimonio cõtrahendo, aut de iam contracto. Primo casu, sola fama de impedimento sufficit ad impediendum matrimonium, etiam si in sponsalibus interuenißet iuramentum. Tex. est no. in c. Super eo, de consan. & affini. Item ad dictum vnius. s. tertij, impeditur matrimonium contrahendum si non interuenit iuramentum: vt est tex. in. c. Preterea, 2. de spon. Et in. c. Super eo, de testi. Et ex illis duobus. c. videtur inferẽdũ, ꝙ plus ꝓbat fama, ꝙ̃ vnus testis: qa (vt dixi) sola fama impedit vbi etiam interuenit iuramentum, secus in dicto vnius. Sed ego crederem (ait Panor.) ꝙ si vnus testis omnino integer confiteretur impedimentum: impediretur matrimonium, etiam si iuramentum interuenerit: quia vnus testis non minus probat, ꝙ̃ fama. ad hoc ꝙ non. In. c. venies, de testi. Et in. c. 1. de appella. Facit. c. Super eo. §. 1. de testibus. Et ad. c. Preterea, respõdeo, ꝙ ille testis B non erat omnino integer: quia allegabat turpitudinem suam. Et sic: si sponsi confitentur impedimentum, puto sufficere eorum confessionem ad impediendum matrimonium, etiam si interuenisset ĩ sponsalibus iuramentum. Ratio est: quia cúm poßint sibi remittere illã obligati iuratã: vt in. c. 2. de spõsa. presumptio ẽ ꝙ nõ cõfiteant̃ falsum. Sic restringo tex. vbi agit̃ de cõtracto matrimo. Et sic proprié loqtur, aut alter ex sponsis confitetur impedimẽtum. Et tunc, aut confitetur ille qui stat contra sponsalia, & non puto sufficere: quia confeßio per se non valet. 14. q. 2 in principio. Quód si diceremus contrarium: facile dissoluerentur sponsalia, cúm appetens separationem confiteretur impedimẽtum. Aut confitetur qui stat pro sponsalibus, et tunc sufficit eius confeßio. Arg. c. Attestatio. de sponsa. impube et quod not. ibi. Hostien.

Ad dictum vni9 impedit. matrimonium contrahẽdum Panor.

Notãdum quod dicit panor.

Hostien.

¶ 2. casu principali cúm agitur de contracto dic. Aut confeßio tendit ad separationem thori, et valet confeßio contra confitentem. Vndé, si vxor confiteatur adulterium: sibi preiudicat vt in. c. Ex litteris, de diuortijs: quia per hoc non separatur vinculum

lum matrimoniale. Aut confeßio fit super substantia vinculi ma- A
trimonialis, et sic pro matrimonio valet: dummodo nõ veniat in preiudicium alterius matrimonij, de quo constet. Et not. in c.2. de clan. despõ. Aut confeßio fit contra matrimonium. Et tũc, aut coniuges confitentes stant contra matrimonium, et non valet cõ feßio, etiam cum fama. Ratio est: quia confessio de se nihil probat, ex quo est pro confitentibus. Fama autem per se non sufficit ad dirimendum matrimonium, vt in d.c. Si duo. Hoc tenuit do. And. Quod satis placet. Et sic limita istud. c. Si duo. Aut confessio fit a coniugibus stantibus pro matrimnio: puta quia iudex inquirit ex offitio, vel. 3. accusat, &c. Et tandem ibidem conclu dit. quia ex quo confessio emanat pro stantibus pro matrimonio, nec est presumptio collusionis: standum est confessioni, etiam sine fama: quia non est presumptio vt quis confiteatur falsum contra se. l. fi. c. Arbiter. Hoc voluerunt cõmuniter docto. in d.c. Attestati. & Hosti. hic. Et fortius valet confeßio quando habet cõ B
comitantiam famæ, aut alter eorum tantum confitetur contra matrimonium. Et tunc, aut ille qui stat contra matrimonium, & non valet etiam si concurrat fama per rationem supra dictam, aut confitetur ille qui stat pro matrimonio, & dicit do. And. q̃ si allegat turpitudinem suam (vt si diceret, veré habui acceßum cũ consangninea meæ vxoris, vel ipsa fœmina simile dicat) non ꝓbat etiam cum fama. Et allegat notata per archi. in d.c. Si duo. Sed certé Archi. etiam infert contrariam opi. & illam puto veriorem: quia vbi agitur de periculo animę: auditur allegans turpitudinem suam: vt plené dixi in. c. Cúm super, de conceßio. prębem. Item. Ex quo iste stat pro matrimonio, & confitetur cõtra se: non est presumptio q̃ dicat falsum. Hęc omnia Panor. ibidem.

Vbi agit. de anime piculo auditur qui alegat turpitudinẽ suam.

¶ Omnia tam sunt egregié dicta, & tam conuenientia ministris qui huic negocio operã dant: vt deberent scribi (si fas eßet) litteris aureis: ad quietandum conscientiam multorum. Et ne forté aliqs non potens intelligere sentẽtiã ipsius Panor. frustretᷣ doctrina tali: in breui hęc est. Quando casus cõtingit, sicut sępe

contin

A contingit mihi, & alijs, cum duobus coniunctis in matrimonio, inter quos fuit impedimentum: si interrogati de impedimento confitentur tale præcessisse, quo stante non potuerunt coniungi. Vtrũ sufficiat sola confessio ipsorum ad dissoluendum: dicit Panor. & bené ex cõmuni opinio, q tunc videndum: vtrum tales qui liberê confitentur impedimentum, quo stante matrimonium est nullum, volunt sic manere in matrimonio, vel volunt separari. Si volunt manere: illud dicit Panor. stare pro matrimonio. Et tunc sufficit confessio ipsorum ad dissoluendum: quia non est credibile eos mẽtiri contra se, quandoquidem ipsi nolent separari. Et tamẽ ex eorum confessione sequitur separatio. Hec idem obseruandum est quando alter eorum solùm confitetur impedimentum, dummodo talis qui confitetur: stare vult pro matrimonio. quia nulla est suspitio de dolo, aut mendatio. Secus tamen esset si confitentes: nõ starent pro matrimonio: quia separari volunt. Nam tunc eorum confessio est suspecta. *Suma sententię Panor.*

B ¶ Quomodo sit iuramdum, & quid in iuramento exigẽdo debeat considerari, quando etiam fit ad diuortium, & separationẽ habes. 35. q. 6. c. De parentela. Et c. Ab isto die. 1.

¶ Est insuper notandum, q quotiens est dubium: in dubio standum est pro matrimonio: quia tutius est aliquos cõtra statuta hominum dimittere copulatos, quâm legitimé coniunctos contra statuta hominum separare. Extra, de testibus. c. Licét, in fine. Quæ notanda sunt (vt intelligit Panor.) quando matrimonium potest habere effectum suum, vt notaui supra in. 1. p. *Notãdum* *Supra. p.*

¶ Item. Quando non est certitudo aliqua: semper in dubio absoluendus est reus. c. 2. de clandesti. de sponsa. Et c. Mulieri, de iure iuran. Vide Panor. ibi. *p. ar. 38.*

¶ Vltimo notandum ex S. Tho. qui dicit, q in causa matrimoniali quando agitur ad separationem propter consanguinitatem, vel affinitatem quę precessit per testes: veritas debet patefieri sicut et in alijs. Tamen (vt iuristę dicunt) in hac causa multa speciali a inueniunt. s. q idem potest esse accusator, et testis. Qđ *S. Tho. in 4. d. 41. ar. 5. quęstiũ. 3.*

non

non iuratur de calumnia: sicut Extra, de iuramento calumnię. ca. A
Litteras, vbi in spiritualibus non iuratur de calumnia. cũ sit causa quasi spiritualis. Et ꝙ consanguinei admittuntur ad testificãdum. Et ꝙ non seruatur omnino ordo iudiciarius: qa denunciatione facta, contumax potest excommunicari lite non cõtestata. Et valet hic testimonium de auditu. Et post publicationem testiũ testes possunt induci. Et hoc totum est: vt peccatum impediatur, S. Thom. vbi supra. qđ in tali coniunctione esse potest. Hęc B. Tho. Libuit ista notare propter illa verba quę dicit, ꝙ non seruatur omnino ordo iudiciarius in matrimonio, & hoc ad impediendum peccatum, quod est ĩ tali coniunctione. Notanda verba pro religiosis, qui ad tollendũ peccata istorum: non seruant ordinem iuris.

¶ ARTICVLVS 9.

An si inter aliquos coniunctos ob impedimentum non potuit stare matrimonium sit necessaria sententia iudicis ad diuiuortium. B

Vaeritur ergo quando est inter aliquos impedimentum aliquod, quo stante, matrimonium nõ potest stare. Vtrum sit necessaria sententia Ecclesię ad diuortium celebrandum. An si ipsis, qui sic coniuncti sunt, constat de impedimento: possit adinuicem separari.

p. nota. ¶ Pro decissione notandum, tripliciter posse contingere tales cum impedimento iunctos fuisse. Primo Ignorando impedimentũ si contraxerunt in facie Ecclesię. 2 Si non contraxerunt in facie Ecclesię, sed coram testibus. 3. Quando nec in facie Ecclesię, neꝗ coram testibus, sed ipsi secreto.

2. nota. ¶ 2. Dupliciter potest contingere aliquos duos qui iuncti sunt separari. Vno modo, intelligendo de illis qui non sunt iuncti mutuo consensu, & more illorum qui solent in matrimonio iungi. Alio

A modo qñ sunt coniuncti sicut solent coniungi alij, tamen matrimonium non potuit esse propter impedimentum.

¶ 3. notandum, istos posse separari, vbi non est Ecclesię iudex, neque de facili haberi potest. Vel vbi est Ecclesiasticus iudex, qui potest de facili haberi. Istis sic consideratis respōdet. 3. nota.

¶ Illi qui coniuncti sunt in matrimonio per consensum mutuū: sicut solitum est in facie Ecclesię, etiam cognito impedimento, propter quod matrimonium fuit nullum, si iudex Ecclesiasticus de facili haberi potest: non possunt licité sola sua authoritate separari. Probatur. Extra, de diuortijs c. Porrò. Et c. Multorum. 35 q. 6. & in multis alijs locis sic determinatum est. Et probari potest sicut probauimus supra de diuortio facto propter fornicationē: qa nullus sibi pōt ius dicere. Cū ergo iura disponant tale matrimonium disiungendum: oportet adueniat sententia iudicis. Dixi Si fuerit factum per consensum, & in facie Ecclesię. quia si nō fuerit sic contractum non est necessaria senten. iudicis Eccle. vt dicemus statim. Dixi etiā. Si facile iudex Ecclesiasticus haberi potest: quia vbi non est, neque de facili haberi potest: non intelligitur conclusio. Et intelligimus: nisi ignorantia inuincibilis eos excuset: quia tunc non peccarent diuertendo adinuicem. 1. conclu S. Tho in 4. d. 27. q. 2. ar 3. Ratio.

B

¶ Qui per mutuum consensum contraxerunt in facie Ecclesię, inter quos est impedimentum, quo stante, non potuit esse matrimonium, si non est iudex Ecclesiasticus, vel de facili haberi non potest: se disiungendo, cognito impedimento, secluso scandalo, nullo modo peccant. Probatur. Isti tales nullo modo sunt cōiugati, nec possunt esse, ergo tenentur simul non adesse, & disiungi nō possūt alia via, q̄ vel per iudicē Eccle. vel si propria authoritate id faciant, sed per iudicem Ecclesię non possunt: quia quod non potest fieri sine difficultate: dicit̄ nō posse fieri, ergo tenet̄ p se facere: sicut etiā Arist. sumit posse pro diffi 1. d̄ cœlo. tex. 111. 114 & 115 2 conclu. p. ratio. Math. 19.

¶ 2. Ratio quare teneretur adire iudicem Ecclesię, est ne in tali disiunctione contingat fraus, aut dolus, aut scandalum de dissolutione matrimonij, sed ponimus non esse fraudem, aut dolum, 2. ratio.

sed

sed q; verè ita est impedimentum esse, quo stante, nullo modo potuit esse matrimonium. Et etiam secludimus scandalum: quia si esset: propter vitandum scandalum: deberent manere in vnum, licèt non cõmisceri carnaliter, vsq; dum per sententiam Ecclesiæ fieret diuortium. Sequitur ergo q; si dolus, & fraus cessat, & scandalum: nullum erit peccatum propria authoritate diuertere, qa cessante ratione legis, cessat & eius obligatio, cessante scandalo, etiamsi solùm cesset in particulari, quicquid dicat Fortunius i tra cta. de vlti. fine, illatione. 15. & 16. & Medina, de contracti. q. 14 & Couar. in epitho. in. 2. p. c. 6. §. 9. nu. 8. & de testa. c. Cúm esses nu. 9. Ergo vbi non esset iudex Ecclesiasticus, nec de facili haberi posset: non esset peccatum disiungi. Si tamen esset parrochus, vel alius vicem habens in tali loco: non possent tales excusari a peccato. A

Adrian⁹ quolib. 6. ar. p. Medina. Couarru. Panor. in ca. Pleriq; de immuni. Eccle.

Corolla. ¶ *Ex conclusionibus sequitur q; isti neophiti qui contraxerũt in facie Ecclesię, impedimento existente tali, quo non potuit esse matrimonium, siue fuerit ignoranter ex parte sua, vel ministrorum, siue fuerit ex malicia, si póst cognito impedimento, resipiscant, & distantes nimium a iudice Ecclesiastico, sic q; non possit cognita sua conditione, & paupertate, sine difficultate maxima additus haberi ad eum, neq; etiam alij sint ministri Ecclesię, q; si secluso scandalo, propria authoritate discedant: non peccant, saltim mortaliter. Immó existimo, vbi fraus & dolus cessat, si timẽtes Deum id faciunt: meritorié fieri. Dico. Secluso scandalo: quia tales tenẽtur vitare. Sed quia illi qui scandalizari possunt inter eos: impedimentum non ignorabunt: non dubito sine peccato tales disiungi: sicut certo scio factum fuisse. Et aperté patet illos non peccare: quia omnino ignorant inuincibiliter ad id teneri. Immó quotidie audiunt prędicatores dicentes q; tales qui habent impedimentum non possunt simul stare.* B

S. Tho. 12 q. 76. a. 3

3. conclu. ¶ *Qui contraxerunt stante tali impedimento, quod impedit & dirimit, si corã testibus solùm: poterunt cognito impedimento sine sententia iudicis Ecclesiastici, secluso scandalo, separari ad inuicem,*

A invicem, vbi iudex non adest, licét de facili poßit addiri. Ista differt a.2. Nam in 2. dixi, quód vbi in facie Ecclesiæ est contractum: est necesse addire iudicem Ecclsiæ, vbi adest, vel facile haberi potest. Sed in ista, quod vbi nõ est contractum in facie Ecclesiæ, sed solúm coram testibus, & iudex non adest, secluso scandalo, non tenetur addire ipsum, etiam si facile haberi posset. Probatur. Tota ratio quare Ecclesia determinauit in capitulis allegatis neceßarium eße sententiam Ecclesiæ pręcedere, est quia tale matrimonium in facie Ecclesię constat. Et sic ab ipsa approbatum: non debet sine eius sententia rursus anullari, & quaßari. Ergo vbi ipsi Ecclesię non constat de tali matrimonio, necq; in facie eius fuit factum: non est neceße ĩteruenjat prius eius sententia: quàm fiat separatio, cognito impedimento, seclusa fraude, & dolo, & scandalo: quia certum est quod tenetur non scandalizare illos testes corã quibus factum est. Et (ni fallor) istam sententiam vult insinuare do. de Palu in. 4. vbi dicit, matrimonium contractum in fa- Palud. d. 42. q. 2.
B cie Ecclesię non poße etiam propter impedimentum disiungi sine sententia Ecclesię. Videtur ergo quod matrimonium non factum iudicio Ecclesię possit sine sententia eius separari. Dixi. Si nõ adest. Nam si adest ibi iudex, vel minister tenẽs vicem Ecclesię: tenerentur tales denunciare antequàm separentur.

¶ Ex ista conclusione habes documentum ad non damnandũ de mortali plurimos istorum neophitorũ, qui degentes in montib9 cõtraxerunt, impedimento stante, & ignorato, coram testibus, et póst cognito, sine sententia iudicis separãt adinuicem, vbi fraus & dolus cessat, & scandalum. Pro neophitis.

¶ Illi qui contraxerunt matrimonium stante impedimento quo non potuerunt contrahere, & contraxerunt secreté sine testibus: possunt, cognito impedimento, adinuicem separari, sine aliqua sententia iudicis Ecclesiastici, etiam si adsit, secluso scandalo. Probatur. Tale matrimonium, cúm fuit secretum, nullo modo Ecclesia approbauit. Sequitur ergo non eße neceßariã Ecclesię sententiam ad separationem: quia tunc est necessaria: quando ipsa 4. conclu. P. Ratio.

sa Ecclesia prius factum probauit, & in notitiam eius venit. Ergo non est necessaria eius sententia. A

2. ratio. ¶ 2. Tales tenentur separari, & non tenētur iudici se manifestare, ergo diuertendo non peccant. Patet maior. Probo minorem: quia non tenētur peccatum suum occultum contrahendi clandestiné denunciare iudici, nisi solúm cōfessori. Sed si esset necessario petenda prius iudicis sententia: tenerētur suum peccatū occultum extra confessionem manifestare, quod non est dicendū.

Ricardus. d. 35. ar. 1 q. 3. S. Anto. 3. p. titu. p cap. 21. Tenendum ergo non esse necessariā iudicis sententiam ad separationem. Dixi. Secluso scandalo: quia posset esse q̀ dato secreté cō traxissent: iam multi scirēt. Et tunc perindé esset: sicut si coram testibus. Ob id tenerentur vitare scandalum. Hanc sententiam tenet expressé Ricardus in. 4. & Archi. floren.

Corolla. ¶ Ex ista conclusione sequitur, nullo modo peccare istos neophitos si contraxerunt secreté sine testibus stante impedimento & póst cognito, sine fraude, & dolo separantur adinuicem sine scandalo. Et contingit casus, vt quando fœmina habebat alium virum, & póst cognita est veritas, & intelligit non potuisse esse matrimonium, & diuertit. Idem de viro. Non est peccatum, seclusa fraude, & dolo, & scandalo: sic separari: quia tenetur diuertere, & non tenetur propallare factum: nisi in confessione, ergo nullo modo peccant id faciendo. B

5. conclu. ¶ Si aliqui fuerunt iuncti absqué consensu mutuo, & absqué ceremonijs solutis, sed modo illicito concubinario: si postea separētur adinuicem, etiam si apud alios sint reputati velut coniuges: dummodo fiat sine scandalo: nullū est peccatū propria authori.

Ratio. p. diuertere. Immo tenentur ad illud. Probatur. Tales coniuncti semper fuerunt in peccato, & nunq̄ fuit ipsorum licita coniunctio matrimonij, nec vera, vel presumpta quô ad Eccle. Ergo sequitur non esse necessariam sententiā Ecclesię. Nam Ecclesia vbi adbuc secreté fuit contractum matrimonium non iudicat matrimonium, sed stuprum, vel adulterium, vt patet. 30. q. 5. per totā. Quanto magis vbi neq̄ secretê fuit contractum indicabit? Ergo

non

A non est necesse eius sententia precedat.

¶ 2. Sententia Ecclesię eo datur: vt separentur illi qui fuerũt coniuncti (sed cum impedimento) sed tales nunq̃ fuerunt coniuncti: quia supponimus nullo modo consensisse adinuicem, sed more concubinario iũctos fuisse. Ergo nullo modo ẽ necessaria sentẽtia. 2. ratio.

¶ Probatur adhuc ex precedenti. Nam si quando matrimonium fuit contractum, sed secretè: nullo modo debet precedere sententia Ecclesiæ, sed statim cognito impedimento, possunt adinuicem separari: quanto amplius dicendum vbi nullus fuit cõtractus matrimonialis?. Non enim habet Ecclesię vsus vt contra concubinarios deprehensos in peccato ad separationem sententiam profferat diuortij, sed punit tanq̃ peccatores: quia ipsi anteq̃ Ecclesia sciret: non fuerunt separati: quia si essent antê separati: non puniret. Sequitur ergo, cùm tales (sicut dicit conclusio) sint concubinarij. q̃ possunt. immò tenentur sine sententia Ecclesiæ separari adinuicem. 3. ratio.

B

¶ Ex ista conclusione habetur benefacere istos neophitos, qui cùm aliquando iungerentur vir & fœmina: nihil de matrimonio loquentes: et si postea separant̃ propria authoritate, intelligentes non fuisse inter eos matrimonium: nullo modo peccare. Immò peccarent si id non facerent, nisi contraherent de nouo: si nullũ esset impedimentum. Notanda sunt ista: quia non rarò cõtigunt Corolla.

¶ ARTICVLVS 10.
Quid debent seruare iudices Ecclesiastici.

Trum iudices Ecclesiastici in causis matrimonialibus cum istis neopihitis teneantur seruare figuram, & strepitum iudicij, quam seruant, & seruare debent cum Hispanis. Hęc propter aliquos quos noui tam in hoc negocio scrupulosos, & impeditos: vt volentes tradditiones hominum obseruare: contemnant precceptum Dei, quibus dici posset q̃d dominus phariseis dixit. Propt̃ Math. 15.

tradi

traditiones vestras transgredimini Dei mandatum. Atq; vtinã non improperium sit talibus in die iudicij, qui volẽtes seruare quę constituta sunt, & a doctoribus declarata vt inplurimum pro aliis nationibus, quę pollent ingenio, & astutia, animas miseré perire permittant, non subueniendo eis simpliciter, & de plano: sicut eorum conditio exigit. Dominus (credo) in die iudicij loquetur illud Ezechiæ. Vé pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nõne greges a pastoribus pascuntur. Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craßum erat occidebatis, & quod infirmum non cõsolidastis, & qđ ægrotum non sanastis, & qđ contractum ẽ non alligastis, et quod abiectum non reduxistis, et quod perierat non quęsistis, sed cum austeritate increpabatis, et cum potentia. Et disperßę sunt oues meæ, eo q; nõ eßet pastor. Et factæ sunt ĩ deuorationem omnium bestiarum agri. Disperßę sunt, et errauerũt greges mei in cunctis montibus, et desuper omnem faciem terræ dispersſæ sunt, et non erat qui requireret. Propterea pastores obseruandi, audite verbum domini. Vos (inquam) Episcopi istius noui orbis, audite verbum domini. Viuo ego dicit dominus Deus quia pro eo q; facti sunt greges mei in rapinam: et oues meęin deuorationem omnium bestiarum agri, eo q; non eßet pastor. Hæc dicit dominus. Ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum. Profectó sententia satis terribilis contra illos pastores qui oues sibi a domino creditas errare permittunt, et deuorari a bestijs, non sanando infirmum, non consolidando confractum, non eleuando abiectum, non quęrendo dispersum. Et sine dubio q circa istos strepitũ, et figurã iudicij obseruare volũt, nõ ꝓcedẽtes simpliciter, et đ plano: timeo sic euẽturũ, cũ veré illi sint qbus dominus dicit. Ego ipse super pastores requirã gregem meum đ manu eorum. Et ve illis. Propter hoc pastores constituti: vt gregẽ cõmißum liberent de manu bestiæ rugiẽtis, et pręparatæ ad escam. Si ergo ista liberatio fieri potest melius: si simpliciter, et de plano: ipsi pastores circuant gregem suum: sine strepitu, obseruando vigilias noctis super gregem simulet, obseruando insi-

Ezechiel. 34. — *Notẽt huius noui orbis epi reuerendissimi.* — *Propt qđ instituti sunt Pastores.* — *Luce. 2.*

A B

A dias demonis,qui circuit gregem,quęrendo quem deuoret. Egrediantur de throno,& maiestate sua,Sumant sibi baculum. Fugiãt quę necessaria non sunt,& tunc videbunt in aperto peccata gregis.Tunc intelligent:nunquid cum istis sit opus adhibere tabellionem,simul & testes?Nunquid sit necessarium scriptis proferre sẽtẽtiã,& terminũ dare ad probandũ publicationẽ testiũ? Facere,et alia ceremonialia iuris obseruare?Exeant ergo,& videbũt.Deponãt obsecro Põtifices hui9 noui orbis vestẽ lineã, simul & tunicam byacĩthinã,baltheũ,tiarã,laminã aureã, femoralia, cõtẽti sint ex oib9 ornamẽtis põtificalib9 superhumerale deferre,p quod denotatur,vt infirmitates populi supportent:scientes quoniam ipsi infirmitate circundati sunt.Et sic suarum ouium infirmitati compatiantur.Habeant et simul rationale.s.caritatem eximiam suarum ouium:vt in visceribus suis, et corde, solicitudine quotidiana portent.Istis duobus ornamentis contenti: alia omittant,& egrediantur,et circuant,et tunc intelligent non esse nece- p.Petri.5. Ad Hebre.5.

B sse cum istis illa seruare ceremonialia in iudicio circa matrimonium,quę seruantur cum cæteris pollentibus ingenio.Attendant obsecro qui pastores bonum pastorem Gregorium,qui in suo quẽ ędidit pastorali traddit,quid pastores debeant facere.Nam exponens illam visionem Ezechiæ,quam vidit.c.8. vbi dicit propheta,quód a Chaldea fuit ductus in visione Hierusalẽ ad templũ domini,vbi vidit iuxta ostium quod respiciebat ad Aquilonem, quod erat in atrio templi:statutum idolum Zeli.i.idolum Baal, quod erat ad prouocandum iram Dei.Ideo dicitur idolũ Zeli.Et introduxit me dominus(ait propheta)ad ostium atrij,& vidi,& ecce foramen vnum in pariete.Et dixit dominus.Fili hominis:fode parietem.Et cúm perfodissem parietem:apparuit ostium vnũ Et dixit ad me.Ingredere,& vide abominationes pessimas,quas isti faciunt hîc.Et ingressus:vidi.Et ecce omnia similitudo reptilium,et animalium abominatio,et vniuersa idola domus Israel depicta erant in pariete.Et ecce in circuitu per totum.Et.70. viri de senioribus domus Israel, et Iechonias filius Saphat stabat in medio Gregori in pastora 2.p.c.10. Ezech.8. Figura

medio eorum ante picturas stantium. Et vnusquisq; habebat thu- A
ribulum in manu sua. Et vapor nebulę de thure consurgebat. Et
dixit dominus ad me. Certé vides quę seniores domus Israel faci
unt in tenebris, vnusquisq; in abscondito cubiculi sui. Dicunt
enim. Non videt dominus nos, & derelinquit dominus terram. Et
dixit. Adhuc cōuersus videbis abominationes maiores. Et introdu
xit me ad ostium portæ domus domini, quę respiciebat ad Aqui-
lonem. Et ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem. Et di
xit dominus ad me. Adhuc conuersus videbis abominationes ma-
iores. Et introduxit me in atrium domus domini interius. Et ecce
in ostio templi inter vestibulum & altare quasi. 25. viri dorsum
habentes contra templum domini, et facies eorum ad orientem, et
Grego. in adorabant ad ortum solis. Hęc in textu. Quam visionem B. Gre-
Pasto. 2. go. in pastorali dicit, prophetam significare prelatum Ecclesiæ,
p. cap. 10. qui instinctu spiritus s. ducitur ad inquirendam vitam, et opera si
bi cōmissorum. Et sic inuenit abominationes quas vidit propheta,
quando viso foramine (si fodiat) inueniet quę non putabat. Ad B
propositum nostrum. Exeant ergo Episcopi obseruandissimi, et
visitēt plebem sibi cōmissam. Inuenient quidem malé coniunctos
in matrimonio, et alia quę indigent remedio. Visitent (inquam) si
Exo. 18. ipsi idyoma intelligunt suarum ouium. Si nesciunt, fiat per viros
probatos: industrios, ab omni munere alienos, qui possunt abiectio-
ni, et paupertati istorum neophitorum se accōmodare et ad mo-
4. regum dum quo olim Heliseus supra puerum mortuum se constringendo,
4. vt resuscitare valeat, & Paulū immitantes, q omnibus omnia fac
1. corin. 9 tus est: vt omnes lucrifaceret.

¶ Redeundo igitur ad quęstionem propositā respondemus
per cōclusiones. Quarum. 1.

¶ Iudices Ecclesiastici in causis matrimonialibus proceden
p. conclu. tes cum istis neophitis simpliciter, d plano, sine strepitu, & figura
iudicij, sine tabellione, & testibus iuratis, sine scriptura aliqua:
dummodo causam cognouerint: eo modo quo apud istos cognosci
bilis, vbi nullus dolus, nulla fraus interuenit: non peccant. Proba

tur

A tur in clementina supra allegata. Dispendiosa. Vbi pręcipitur ꝓ cedere simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura iudicij. Et subditur. Solúm hoc non excludatur: vt sint sufficientes probationes negocij. Sequitur ergo omnia alia neceßario excludenda, quę non iuuant, seu sunt neceßaria ad causę cognitionem. At, ad causę cognitionem parum tabellio, & alię dilationes faciunt. Oportet ergo procedere simpliciter, & de plano, sine aliquo istorum: dummodo per testes, vel alia via sit cognita causa, etiam si non sint iurati. Et probo. Scriptura, simul & tabellio, cum testibus: sunt necessaria ad fidem faciendam in controuersia, quę timetur, sed circa istos nihil tale timetur, vt cōstat experientia, ergo frustra tabellio adducitur. Et etiā in clementina Sæpe, de verborum significatione.

¶ Item. Ad hoc sufficit simplex verbum ipsius iudicis, cui credendum est. Iudices etiam in causis arduis (sicut est matrimoniū) debent procedere secundum conditionem personarum. vt cum ꝑsonis grauibus, cum notitia, & testibus. Verum cum villibus, si- Iuxta conditionem ꝑsonarū, procedāt iudices.
B ne aliquo istorum. Isti vero omnes sunt ꝑsonę villes. Sequitur ergo ꝙ sufficit verbum iudicis, sine aliquo alio tabellione, vel teste, q authoritatē prębeat. Et qa cū iuris prudentibus in hoc (forte) controuersia erit: volo ista probare ex doctoribus ipsorum. Legant dominum Panor. cui ipsi fidem magnam adhibent, & merito, & videbunt in.c.1.de libelli oblatione, dicentem non esse necessarium tabellionem. Panor. ¶ Item. Fallit in casu quem dixi super Glo. quando causę sunt villes, & maximé vilium personarum. Tunc enim nedum libellus, sed nulla scriptura requiritur, vt in pręalle. Autenti. Nisi breuiores. Et in.d.c. Si quis cum clerico, secūdū vnū intellectum. Et in istis causis breuioribus dixit Bar. in Autenti. Nisi breuiores, ꝙ non requiritur aliqua scriptura in toto processu, & per consequens debet credi simplici relationi iudicis. Neq; mirum secundum eum. Nam si aliás credatur nūcio, vbi non habetur alia scriptura: fortius debet credi iudici. Et hoc dicit notādum pro arbitris, & arbitratore, cui datur sępé potestas procedēdi sine scriptura. Et tunc credatur suo verbo. Vide quod notat Nota pro neophitis

idem

Panor. idem Bar. in l. Iubemus. C. de sacro. S. Eccle. Et addit Panor. idē, A
Nota. si est vilium personarum: vt agricultorum, & similium, licét cau
sę nō sint villes. vt sentiunt hic doctores. Et facit tex. in Authē. de
mandato principum. §. Si tibi, col. 2. Hęc Panor. Profecto volen-
ti intelligere eius sententiam: satis clarum est non eße neceßariū
acta scribi per tabellionem: si causæ non sint villes: dummodo per
sonæ sint villes. Itaq; ex hoc doctore: modus tractandi causam de
Pro neo- bet pensari: non ex causa ipsa, sed ex persona cuius est. At, isti
phitis. sunt omnium hominum agricultorum, fulonum, laniorum, deiec-
tißimi. Ergo ipsorum matrimonij causa (licét ipsa grauis) debe
ret apud eos tractari sine strepitu, sine scriptura, sine tabellione
sine publicatione testium, sine iuramento testium, sine terminis pe
remptorijs, sine alijs solemnitatibus, sed sufficit iudex (quisquis sit
ille) cognita causa, simpliciter, et de plano sententiam verbo pro
fferat sine tabellione. Et tunc credendum est ei. Nam non timetur
q; tales villes personę postea non obedientes aliquid propter de-
ffectum tabellionis intentent contra sententiam iudicis, decipere
volentes. Quid ergo opus est propter hoc quód non sit tabellio, B
non liberare laborantes?

Panor. ¶ Sed adhuc idem probo ex ipso Panor. qui aßerit ad propo
situm. Quę causę sunt leues, et quę graues arbitrarium est respec
Quę cau- tu qualitatis personarum, et causę. Et sic idem ferê repetit Pa-
sæ leues nor. in c. Quoniam, de probatiōibus, notabili. 3. Et nō appono ver
et q̄ gra- ba, ne prolixitate molestum efficiam lectorem. Legat qui vo-
ues arbi- luerit, et videbit quomodo grauitas causę, vel leuitas, consideran
trarium da ad arbitrium boni viri, ex qualitate personarum. Quid ergo
est. opus ē i istis inmorari, sed eorum condescendēdo infirmitati: istā
causā matrimonialem (licét secundum se grauē) iuxta eorū con
ditionē op; iudicare, & sic procedere: vt omißis ceremonijs, et
non neceßaris, remedium adhibeatur omnibus, & constituātur
multi iudices, probati tamen, qui factum, & ius non ignorēt. Epi
autem non doleant q; non sint tabelliones. Sufficit iudex ipse, cu-
ius verbo credendum in omnibus quę fecerit. Simpliciter talis &
de

A de plano procedat. Causam cognoscat: sicut cognoscibilis est. Non sint nimis soliciti de iuramento. Nam absque eo (haud dubie) veritatem melius cognoscẽt. Nam qui debent iurare (vt disponũt iura) oportet plures habeant conditiones, quas in istis neophitis inuenire difficile est. Itaque exigere iuramentũ non oportet. Item Est necesse tales esse omni exceptione maiores, sed isti non sunt tales: quia multis exceptionibus repelli possent. Item. Tales vt pro nullo dono debeãt iurare falsum. Melius igitur (meo iudicio) agetur cum illis: si solúm absque iuramento, et strepitu veritas inquiratur.

Que sunt in testib⁹. requisita.

¶ Attendant obsecro iudices: ista omnia inuenta, et constituta propter homines, et media fuisse solúm ad proffectũ hominũ. Ergo tantum vtendum medijs quantum fini conducunt. Et si nõ profficiunt, vel finis omnino non consequitur, vel non ęque bene nullo modó illa sunt media, neque vtendum illis. Exempla sunt clara. Medium ad salutem infirmo est dieta. Tamen iam sanus: vti dieta non est medium: quia finis iam non adest cum tali medio B sed cum contrario. s. cum comestione. Ergo si tabellionem adducere, et iuramentum exigere a testibus est impedimentum quominus saluti hominum prouideatur: non est necesse seruare. At, quod expediat patet: quia si non sit necessarius tabellio: poterit facile medium apponi, quod non ponitur ob hoc. Item. Si testes non iurẽt saluti ipsorum prouidetur tollendo scandallum de pedibus eorũ: quia veré qui decreuit mentiri, siue cum iuramento, siue sine illo: id faciet. Et ego fateor crederem ei simplici verbo: ita sicut si iuraret: cognita conditione.

¶ Sed volo adhuc, non maxima Theologorum, sed iuristarũ, idipsum probare. s. quod omittere talem strepitũ tabellionis, et scripturę, et iuramentorum: non sit malum. Et ad verbum (quia forté domini iuristę melius capient) ponam quod do. Panor in. c. Quoniam, de probationibus notat ad propositum.

Panor.

¶ Vltimo nota (ait) quod quando constitutio continet aliquid nõ propter se principaliter, sed ad finem alicuius mali euitãdi: trãs

gressores

gressores non illa quęrat ad pœnam, si finis ad quem principaliter tendit constitutio non violatur. Et idem puto respectu peccati mortalis: dummodo constitutio non contemnatur. Quod pulchré notat Archi. post. Bartho. in. c. Vtinam. 76. d. Vides q. acta mandantur describi: ne. s. innocens lędatur. Vndé, si constitutio ista non seruatur: non punitur iudex, si nulla difficultas ex omissione cõstitutionis emergat: q̃si tunc esset finis huius cõstitutiõis.

Egregie dictum.

Inno.

¶ Facit ad hoc quod notat Innocentius in capi. Quia plerique, de inmu. Ecclesiarum. Quod bene nota: quia multa sunt statuta, presertim in Ecclesia, quę non ordinantur principaliter propter se, sed sunt instructiua bonorũ. Hęc Panor. Ecce q̃ aperté dicit traditiones, & Ecclesię constitutiones, quę sunt propter alium finem: si omittantur, non nocere, si finis adsit. Cúm ergo tabellio scriptura, iuramentum testium: sint constituta ad veritatem inueniendam, ad cauendum ne innocens lędatur: si ista omnia bene habentur, seclusis illis, bene consulitur saluti istorum illa dimittere. Ergo si veritas haberi poßit sine tabellione, sine scriptura, sine iuramento testium: non est necesse cogere eos iurare. Item. Cúm scriptura sit: ne póst deceptione innocens lędatur, quandoquidẽ apud istos nihil timetur: quid opus est scrupulosos eße in hoc, putantes non bene fieri si ista non adhibeantur? Et quia ista adhiberi non poßunt: non medetur infirmis. Perindé est sicut si iaceret ĩfirmus, & eßet medicina in promptu. Tamen (quia medicus non est) permittatur mori: vsq; dum adsit. Quippe qui ad hoc est: vt tibi ostendat medicinam. Illam inuenisti, quare non porrigis infirmo? Rationem dabis, quia tunc tu ipse vicem medici supplebas. Si ergo iudex (quia non est tabellio) non medetur infirmis (cúm tamẽ habeãt ad man9 medicamẽtũ, sed putat meli9 eße vt ĩterĩ dũ venit tabellio pereãt milia infirmorũ) de manu eius reqrentur.

S. Tho. in 4. d. 41. a. 5. q̃la. 3

¶ Et vltimo ex dictis. S. Tho. quem citat Panor. alibi ad propositum. Sed tamen pręter illa est notandum quod dicit in. 4. in illis quę supra allegaui. Nam dicens ipse de illis quę in causa matrimoniali seruantur tanq̃ ceremoniæ: dicit. Oportet notare q̃ in

causa

A causa matrimoniali non seruatur omnino ordo iudiciarius. Et hoc totum est ad hoc vt peccatum impediatur, ꝙ in tali coniunctione esse potest. Hęc. S. Tho. Ex quibus satis apertè constat: si iudiciarius ordo non seruatur in matrimonio, qui in alijs causis seruari consueuit. est vt peccatum impediatur. Sequitur ergo ꝙ si expediat etiam illa quę solent in matrimonio seruari omittere: vt peccatum auferatur: bene factum. Immò si boc propter illud magis seruandum: illud propter quod tale: erit magis. Sed ista ad peccatum tollendum omittuntur, quę aliàs seruari solent. Ergo si istis quę seruantur omißis, melius peccatum tollitur, etiam sunt omittenda. Verùm ꝙ peccatum sic tollatur non istis obseruatis, nobis dicant ministri. Si enim ita est, vt ceremonię institutę ab Ecclesia circa baptismum omiti debent in casu necessitatis, si est periculum de paruulo ꝙ moriatur sine baptismo, quantò amplius omittenda sunt alia solemnia iuris in matrimonio propter vitandam mortem ęternam multorum? Nam non dubium quin oportet vnum istorum dare, vel ꝙ multi damnantur: quia non eorum causa examinatur a iudice Ecclesię, vel ꝙ ignorant inuincibiliter hanc veritatem, ꝙ potest quis licitè fornicari, sed secundũ nullus sanę mentis audebit dicere, cùm sit notum eße secundum se illicitum, & non quia probibitũ. In quo errauit Duran. in. 4 d. 33. q. 2. & Martinus in suo de temperantia. q. 2. qui dixerunt, eße malum quia probibitum, & non quia de se illicitũ. Quę sententia si hęretica non est. nimis accedit ad hęresim. Ergo primum necesse est cõcedaẽ. Et ꝙ me magis mouet ad credendum veram conclusionem & ꝙ sit meritum (tamen abest vt sit peccatum) simpliciter, & d̃ plano procedere sine strepitu, est ꝙ opus sit per montes peragrare noctu, diuq́, q̃rẽdo ipsos: quippe qui tã ĩfimę sunt sortis, & cõditiõis, ꝙ vix ĩueniri valeant, cũ in cauernis sibi pręstẽt babitaculũ vt (experiẽtia teste) didiscimus. Medic⁹ ergo q eorũ ĩfirmitates cognoscat necessari⁹ ẽ. Ergo quõ poterũt Epi ouibus sibi cõmißis mederi: si oporteat tot iudices d̃stinare: quot sũt opus. Maximè cũ Episcoporũ redditus tã sint tenues: vt vix sufficiãt pro bonesta

Aris. 1. post. Textco 5.

Theologi in. 4. S. Tho. 3. p.

B

Durand⁹. Martinus de Magistris.

familia. Ob qđ ipsos Episcopos non teneri ad seruandam talem iuris solemnitatem cum istis existimo. Sed sufficit cōmittant negotium (si ipsi non possunt) viris qui factum, & ius intelligāt, qui simpliciter, & de plano ꝑcedāt. Adde, ipsos neophitos esse tā miserabiles: ꝙ si opus sit notario: nec necessaria solúm pro victu quotidiano prestare poterunt: quanto magis alias expensas? Vndé, valdé onerosum esset & ipsis Episcopis, & istis neophitis. Quapropter non est necesse ista seruare, sed melius, & forté est necessarium illa pro isto tempore non obseruari: dummodo constet de veritate. Nam (vt dicit Panor. & nos supra adduximus de eo qui cog. consā. vxo. c. Super eo) sufficit confessio ipsorum quādo stāt pro matrimonio. Quid ergo opus est scriptura, vel iuramento testium: si in simplicitate istorum, qui liberé omnia affirmant: veritas patefit sine aliquo strepitu, et figura iudicij? Et (vt dicit in clementina allegata) melius quippe est Deo reddant rationem pastores: si forté aliquid humanæ traditionis omiserunt ad eruendum animas ab inferno: q̄ ꝙ ipsi exacté pro ipsis rationem reddant, quę pereunt ęternaliter propter eorum obseruantiam contra Dei mandatum. Et sic sine strepitu notariorum, & aliorum ista facere curēt, quę sunt necessaria ad istorum salutem. Et ministri potius cum istis procedant tanq̄ patres: q̄ tanq̄ iudices. Siquidem non sunt isti tam constantes, tam prudentes, & intelligentes: vt dictis iudicis acquiescendo: eo modo quo ꝑcipitur: si aliud intus in conscientia sentiunt: id seruent. Quis istorum obsecro cui si iudex secundum allegata, & probata procedens, pręcipiat illam retinere (quam tamen in conscientia cognoscit, & scit certo non esse suam) abstineat ab eius concubitu, etiam si sententia excōmunicationis feriatur. sicut veré deberet potius sustinere ipsam: q̄ ei cōmisceri, vt determinatur Extra, de restitu. spoli. c. litteras. Et de sententia excom. c. Inquisitioni. Et ob hoc, quia isti sunt debiles, & infirmi supra ceteros homines, non est ponendū eis scandalum, et offendiculum, sed omnibus modis auferendū. Quod omnino fiet: si Episcopi (quorum sunt oues proprié) ad ipsos

Margin notes: Pro neophitis. — Panor. — Math. 15. — Nota. — Pro neophitis. — Math. 18 — Ioan. 10. — A — B

A sos se habeant velut patres, & non tanquam iudices. Et (in conscientia negocium intelligētes) vnicuique reddāt quod suum est: quia aliâs multi pereunt. Et vtinam decipiar in tali iudicio: siquidem iudicium exterius pręcipué inuentum fuit propter partium cōtrouersiam ad lites componendas. Vbi ergo inter istos talis ratio cessat: quia non lites, non controuersia partium, melius est procedere tanquam patres, quam tanquam iudices. Verùm ne forté aliquis obijciat: quomodo ista poterunt fieri: si sine notario, & scriptura fiant: quia confussio magna erit in tanta multitudine, qui erunt iam per sētentiam, vel iudicis iudicium approbati, & determinati. Remedium facile: si ipse qui iudex, vel pater, scribat sucincté illos quorū negocium est diffinitum. Sic Panor. c. Ex litteris, de probatio. Iudex in re modica potest supplere vicem tabellionis. Addendum ē quód etiam in re graui, quando haberi non potest. Panor.

¶ Et notandum quod quando dicitur quod iudex procedat sine Nota. strepitu, & figura iudicij: possunt omitti omnia quę non sunt de iu B re gentium, vel naturali: vt dicitur in Clemen. Sępe, de verborum signi. Si tamen dicitur quod iudex procedat sumarié: ītelligitur vt breuiter fiāt oīa, cōpręhenssa tota negotij substantia, & nō omisso aliquo de substātialibus. De quo vide Armil. in ver. Iudex. § 18 Armilla.

¶ Si dicatur de facto, vel postpositis rimulis, & apicibus iuris, vel de plano &c. Vide Anto. Flo. 3. p. t. 9. c. 15. Hęc sint in isto Anto. articulo probabiliter dicta secundū considerationem istorum neophitorū. Si quis tamen contrarium affirmet: in suo sensu abundet.

¶ ARTICVLVS II.
An liceat religiosis agere ad diuortium.

Onsequēter opꝫ quęrere. Vtrum liceat religiosis de causis matrimonialibus istorum iudicare, & diffinire, separando male coniunctos, vel non bene coniunctos de nouo coniungendo. Iuuat scire propter securitatem conscientiarum aliquorum, qui

q tenentur scrupulis quibusdam ligati velut compedibus, putan A
tes non eis licere.

p. nota. ¶ Primo notandum est. Vel loquimur de omnibus religiosis ĩ communi, & de omnibus alijs personis Ecclesiasticis cuiuscunq; conditionis sint dummodó non sint prelati. Vel loquimur de illis qui ad hoc opus designati sunt, qui habent a suis prælatis commissam curam istorum neophitorum, & videntur habere offitium curatorum animarum, licet non habeant obligationem sicut curatus, vel sicut habet Episcopus, sed quia solúm ex zelo Dei mouentur, vt laté diximus in relectione de decimis.

2. nota ¶ 2. notandum dupliciter posse contingere religiosos intendere matrimonialibus causis istorum. Vno modo sicut confessores & periti viri in foro conscientiæ, consulendo, & docendo. Alio modo in foro iudiciali: sicut iudices, precipiendo. Vi, vel aliqua alia pœna compellendo: sicut iudices facere solent.

3. nota. ¶ 3 notandum. Vel loquimur de religiosis absoluté, quibus per B
summos Pontifices concessum est posse de causis matrimonialibus cognoscere, vel de illis qui post concessionem Pauli. 3. ab Episcopis ordinarijs habent beneplacitum, & cõsensum, vbi requiritur.

4. nota. ¶ 4. notandum. Vel tales religiosi cognoscũt de causis matrimonij contracti in facie Ecclesiæ, vel de matrimonio contracto secreté cum testibus, vel sine testibus, clandestiné. Vel de coniunctione quæ nullo modo matrimonium fuit, nec verum, neq; præsumptum, sed concubinatus. Istis notatis sit. 1. conclusio.

1. conclu. ¶ Religiosi quibus concessum est, & cura cõmissa a suis prælatis: licité in causis matrimonialibus istorum neophitorum occupantur. Et eas audientes, & intelligentes quantum ad ius, & factum: licité determinãt, diffiniendo que sit vera vxor, & quis sit

Ratio. 1. verus maritus. Probatur Si religiosi nõ possent iudicare de causis matrimonialibus, maximé quia eis videtur probibitum de iure communi per c. Accedentibus, supra allega. de excessibus prelatorum, vbi probibitũ est religiosis cognoscere de matrimoniali causa, sed tamen hoc non obstante, eis est licitum propter priuilegium

postea

A postea concessum fratribus ordinis prędicatorum, in quo expræsse datur facultas audiendi, & diffiniendi quod iustum est in causis matrimonij in terris infidelium, ad quos religiosi transierint. Sequitur ergo religiosos licitè id facere. Et idē per Leonem. 10. & Adrianum. 6. & Clementem. 7. & Pauli. 3. vt patet in ipsis priuilegijs. Nicholaꝰ 4. Leo. Adrianus Clemens. Paulus.

¶ 2. Nullus exercens opus misericordiæ propter bonum finē peccat, sed meretur: si est in gratia. At, quicunq; religiosus qui cognita causa matrimonij affirmat viro quę sit sua vera vxor vel fœminæ quis sit suus vir: opus misericordiæ exercet. s. instruere ignorantem, quod non facit nisi propter Deum. Ergo sequitur bene facere, & nullo modo peccare. 2. ratio.

¶ 3. Nullus vno & eodem actu simul potest mereri, & peccare, cōtra Monachum in. 2. & Adam godam in fine. 2. qa ista repugnant, sed omnis religiosus (supposito sit in gratia) dans tale consilium, & tale iudicium ignoranti meretur gloriam, ergo nullo modo peccat. Quód mereatur est in aperto. quia omne bonum opus de se, & propter bonum finem factum si fiat ab habēte gratiam est meritorium vitæ ęternæ. 3. ratio. Almay. in mora. c. 12 de electione. S. Tho. 12 q. 114.

B

¶ Quicunq;, cuiuscunq; conditionis sit, ad cuius notitia peruenit dubium conscientiæ, in quo proximus detinetur ligatus: si probè sciant: licitè determinat dubium, & diffinit veritatem. Ergo a fortiori religiosi qui videntur vicem habere curatorum: licitê id faciunt. Manifestè constat si esset hic quidam secularis, immò etiam si eßet infidelis, dum tamen doctus, & peritus in negocio, & ego dubium haberem in conscientia, & me interrogante ipse responderet, talis licitè mihi respondet. Et si est in gratia meretur in eo: quia opus misericordiæ adimpleuit. Sic etiam dicendum, q; si quis secularis non se intromittens ex offitio ad inquirendum, vel tanq; iudex ad iudicandum, sed quód contingenter interrogatur de facto: licitè (si probè sciat) potest dare consiliū rectum, & dubium diffinire. Et si rectè diffiniat: non solúm non peccat, sed meretur gloriam: si sit in gratia. Quód si verum est 4. ratio.

de

dequolibet seculari: quanto magis de quocunq; religioso? Et licèt A
hanc conclusionẽ posuerim pro religiosis, qui huic negocio Apostolico operam dant: tamen intelligo generaliter de omnibus qui tale consilium prestare possunt. Ex quo poteris excusare aliquos
Pro hispanis. seculares qui degentes inter istos neophitos, consulti de matrimonio: respondent, dummodo non inquirant, sed solúm interrogati respondeant, & non sit probibitum eis: quia (forté) posset talibus interdici propter scandalum, vel ob aliam causam iustã.

2. conclu. ¶ Ministri qui cõuersioni istorum neophitorum intendunt: cõiunctos in concubinantu, quando ad eorum notitiam peruenit licité separant, eis dicendo. Non potestis simul esse. Nullo mo-
p. ratio. do conueniatis in vnum. Probatur. Si hęc non posset licité facere religiosus: maximé esset quia ad id necessarium esset iudicium iudicis Ecclesiastici, sed ad hoc non est necessarium, etiam si ibi adesset iudex: quia vbi matrimonium nullum fuit, neq; secundum veritatem, neq; secundum pręsumptionem: non est opus iudicio Ecclesię ad separationem. Sententia quidem Ecclesię neccessaria B
est quando matrimonium saltim est pręsumptum.

2. ratio. ¶ 2. Ipsi concubinarij mutuo babitantes licité diuertunt, & disiũgũtur. Immó ad id sub mortali tenetur statim sine aliquo Ecclesię mandato. Ergo licité religiosus cognoscens aliquos iunctos, non sicut vir & vxor in matrimonio, sed in concubinatu: potest (cognita causa) pręcipere ne simul cobabitent, & ne amplius coniungantur: quia quilibet tenetur fratrem peccantem corrige-
Math. 18 re. Qui si emendatus fuerit, & cessauit a peccato, iam lucratus
S. Thom. fratrem: non tenetur amplius, sed ista emendatio non fit nisi sepa-
22. q. 33. rationem talem pręcipiat, & modo quo ipse licité potest faciat.
ar. 2. Ergo licité fit. Vnde patet non solúm id licité fieri a religiosis, q conuersioni istorum intendunt, sed a quocunq; alio cuiuscunq; cõditionis sit, ad cuius notitiam peruenit aliquos esse in concubinatu: quia talis potest admonere, & corrigere. Immó tenetur via sibi possibili proximum a peccato liberare, & tales concubinarios separare. Fortassis ista videbuntur frustra posita: quia de se cla-

ra,

A ra, & manifesta sunt. Verùm ponenda statui propter aliquos quos audiui contrarium asserentes. Ob quod nullus obsecro grauetur: quia omnibus debitores sumus. Paulus ad Roma.p.

¶ Ministri non solū possunt licité separare quos inuenerint in concubinatu coniunctos, sed etiam eos qui reputantur à vicinis vxorati, qui in veritate sunt concubinarij, si modo noluerint (nō obstante impedimēto) de nouo secreté contrahere. Probatur quātum ad partem vltimam. Talis minister qui nouit concubinariū tenetur correctione fraterna eum in quantum poterit liberare à peccato, corrigēdo, sed qui veré est in cōcubinatu (licét ab alijs nō sic existimetur) est in peccato, ergo cúmprimum cognouerit. tenetur corrigere, et conari ad emēdam fratris ex præcepto Christi. At, emenda fratris non pōt aliter eße q̃ per separationē vel per coniuctionem in matrimonio, si impedimentum non obstat, ergo licité ad vnum istorum potest religiosus agere. Et non stante vno: potest ad aliud: eo modo quo ei licet cogere. Sequitur ꝙ nolenti consentire in matrimonium de nouo: licité pręcipit separationem. Volo dicere, ꝙ si contingißet duos in vicinia iunctos absq; verbis, vel signis matrimonij, sine hoc ꝙ pręcederet aliquis modus, qui apud tales homines seruari solet in matrimonio, sed ex ignorantia, & insipientia quadam vicinitas illos existimat coniugatos, cúm veré non sint, & talis existimatio est irrationabilis, & sine fundamento, cúm apud tales sint modi contrahendi manifesti alijs, credo licité per religiosum fieri: si tales separet sine aliquo alio iudicio Ecclesiæ, sed solúm cognita veritate: si noluerint de nouo secreté consentire, etiamsi in vicinia irrationabiliter existimabantur coniugati. Et non est necesse denunciare Ecclesiæ, immó tenetur non denunciare. Nam tenetur ex sacro Euāgelio fratrem corrigere cum minori dispendio ipsius fratris. Et si potest per se ipsum: non debet duos testes adhibere: quia cū minori infamia qua potest: debet. Sed tunc subuenire potest ei solum cum infamia illa. s. vt qui existimabant vxoratos: modó ītelligāt cōcubinarios. Ergo tenetur ampliorem vitare. At, nō vitaret maiorem

Marginal notes: 3. conclu. — P. ratio. — Math. 18. — S. Thom. vbi supra. — Pro neophitis. — B — Math. 18

iorem si Ecclesię denunciaret: cùm maior sit ista: illa. ergo nō debet religiosus denunciare, sed potest licité (ędificatis illis qui possent turbari) tales separare, & modis quibus poterit eos a peccato liberare. Et amplius adde, ꝙ etiam si pręsumptio viciniæ fuerit rationabilis: dummodò nō fuerit in facto manifesto fundata: non est necessarium spectare aliud, sed ipse religiosus potest licité pręcipere, seu consulere, vel ꝙ tales de nouo contrahant, nō obstāte impedimento, vel ꝙ (si nolunt) separentur. Hęc secluso scandalo intelliguntur. A

2. ratio. ¶ 2. Consulunt doctores qđ si aliquis viuente prima cum .2. contraxit, etiam in facie Ecclesię, de quo tñ non constat illi cum qua contraxit: quia non licitê potest exigere, neq̃ reddere: deseret eam, & fugiat in terras longinquas, et ad vxorem propriam reddeat. Ergo erit licitum ī casu quo nullum fuit matrimoniū cōtractum: consulere separationem, vel si reputentur coniuges a vicinis (ob vitandum scandalum) vt de nouo cōtrahant secretê: dummodò ante fuerint habiti vt coniuges. B

De sentē tia excom munica. c Inqsitioni

3. ratio. ¶ 3. Ille talis concubinarius tenetur vel dicere, vel de nouo (si non sit impedimentum) consentire in matrimoniū. Ergo si ipse tenetur: licet ei facere, sed quod tenetur quis facere: cuilibet licitum est consulere. Et volo ista notentur: quia frequenter contingit casus apud huius orbis neophitos, qui (vt supra dictū est) iunguntur sine hoc ꝙ loquantur de matrimonio, vel de operum cōmunicatione. Hęc conclusio non solùm vera est de religiosis q istorum aliquo modo speciali curam videntur habere pre cęteris chistianis, sed etiam se extendit, & debet intelligi licitum esse cuilibet christiano scienti fratrem suum esse in concubinatu: quia pręceptum Euangelicum omnes obligat, & ad omnes se extendit, etiam ad infideles. Ob id quilibet sciens fratrem esse in concubinatu (cùm talis in peccato sit) debet corrigere. Ad quod media sunt ponenda necessaria. Et ad hoc quilibet tenetur cum mino nori iactura famę ipsius fratris qua potest. Sequitur ergo ꝙ vbi potest ipsum corrigere: consulendo ꝙ concubinam abijciat, etiā

Sup̃ p. p. ar. 3. & . 2 p. ar. 2. Canonistę 2. q. p. ca. Si peccauerit, & Extra de iudicijs. ca. Nouit S. Thom. 22. q. 33. Theodogi in. 4. d. 38.

cum

A cum infamia sua respectu vicinorum qui eum reputabant vxoratum: debet id consulere, & non tenetur renunciare Ecclesię. Immo tenetur non renunciare: quia esset diffamare fratrē absq; necessitate. Et verè vel pręceptum sacrum Euangelicum ego nō intelligo, vel contrarium asserentes non bene dicunt affirmantes religioso non licere dicere aliquibus istorum neophitorum quos reperit esse in concubinatu: diuertite ad inuicem, & separamini. Ratio autem quę mouet eos est quia tales (licet sint concubinarij) habentur a vicinis vt coniugati, & ob id debet iudicium Ecclesię prius expostulari. Quęro ego ab istis, quorsum necessarium si possum fratrem corrigere sine hoc q; peccatum suum fiat notum Ecclesię? Nisi tunc dicant procedendum ad manifestationē Ecclesię sine correctiōe secreta. quia peccatum est manifestum. Hoc non valet. Primo: quia non est peccatum manifestum, sed occultum, cùm vicini eos reputēt coniugatos. Item. Etsi esset manifestum, non sequitur illicitè fieri huiusmodi correctionem, & separationem sine hoc q; nuncietur Ecclesię: quia licèt corrigens fratrem in peccato publico non teneatur prius ad correctionem fraternam: tamen licitè conatur fratrem corrigere prius fraternaliter. Immo dato peccatum esset notorium: in aliquo casu teneretur ad secretam correctionem, quando ipse qui vult corrigere probabiliter credit, fratrem emendandum per secretam correctionem, non denunciando Ecclesię: quia tunc tenetur fratrem corrigere cùm minori detrimento famę quo potest. Quòd si denunciet Ecclesię, infamat ipsum absq; necessitate, etiam quando peccatum ē notorium: dummodò iudici Ecclesię, vel pręsidi id sit occultū. Seqtur ergo licitè fieri a religiosis q Indorū conuersioni intendunt. quia videntur ipsorum specialem curam habere, & intendere omnibus vijs licitis ad ipsorum correctionem, & emendā, & cùm minori detrimēto ipsorum. Cùm ergo licitum sit omnibus quia vnicuiq; Deus mādauit de proximo suo, & licitum a fortiori erit ipsis religiosis, siue tales concubinarij habeantur vt concubinarij, vel vt vxorati: dummodò ipsi in concubinatu fuerint iun

B

Abulen. math. 18. q. 90. Cab. lectio. 74.

S. Thom. 22. q. 33.

Ecclesi. 17.

cti,& non in matrimonio. A

4. conclu ¶ Ministri qui conuersioni infidelium intendunt: si quos inuenerint coniunctos in matrimonium per expressum vtriusque consensum, tamen secreté sine testibus, si cognouerint ob aliquod impedimentum eos nullo modo posse coniungi: licité possunt eis consulere separari, sine hoc quod iudicis Ecclesiæ præcedat sententia. Probatur. Minister cognito impedimento scit fratrem suum peccatorem. Ergo si potest eum corrigere, & emẽdare, tenetur ex Euangelio. Quód si tenetur eum emendare, & corrigere, tenetur eum admonere vt exeat a peccato, sed non exit a peccato: nisi separando se ab illa, quam non potest retinere: ergo tenetur consulere separationem, & ad id admonere, & aperté ei dicere non posse talem retinere.

p. ratio.

Math. 18

2. ratio. ¶ 2. Talis minister tenetur fratrem delinquentem emendare, ergo obligatur ex Euangelio media apponere licita ad liberationem, & emendam, sed non inuenit aliam: nisi consulendo separationem, ergo licité facit monendo. Immó tenetur admonere. B

3. ratio. ¶ 3. Tales sic coniuncti secreté absque testibus tenẽtur adinuicẽ separare: postquam cognouerint non potuisse coniungi. Ergo si ad id tenentur statim: licitum erit ministro monere, & cooperari ad illud. Aliás, si non liceret monere: nec ipse teneretur ad illud, tamen tenetur ad hoc, & non spectare iudicium, vel sentẽtiam Ecclesię. Probatur. Postquam cognouit talẽ nõ esse in matrimonio, sed in concubinatu: talis minister tenet emendare fratrẽ: si põt secreté, sine hoc quod alteri ãnunciet: ergo tenet nõ denũciare si põt eũ liberare Ergo si admonitione, vel dicto talis religiosi talis exiet a peccato: nõ solúm nõ tenet iudici denunciare, sed omnino tenetur tacere Ergo non est necessarium in tali casu spectare sententiam iudicis. Neque est necessaria ex parte ipsius peccatoris: quia non tenetur peccatum suum manifestare iudici, sed solúm confessori. Ergo non tenetur requirere sententiam iudicis priusquam ipsi separẽtur, sed si secreté ipsi fuerunt coniuncti, cognito impedimento, bene faciunt adinuicem separando se, & tenentur ad illud, cúm ta-

lis

Alis sit mod9 necessarius ad exeundum a peccato, & non aliter. Et ista monitio simili modo licité fit a quocunq;. Itaq; absq; peccato sed cum merito (quisquis sit ille) si cognouit duos secreté iunctos absq; testibus, cum expresso consensu, sed tamen propter aliquod impedimentum quod tunc fuit non potuerunt coniungi, neq; modó possunt, qualecunq; fuerit impedimentum, talis cognoscens impedimentum potest istum monere, & mouere vt talem relinquat, quam non potest habere sine peccato, et sic exeat a peccato. Immó ex pręcepto Euangelij ad id tenetur. Si ergo cuilibet est licitum id facere: quantó magis dicendum licere ipsis religiosis, quibus cura in hac parte cõmissa est specialius? Istam conclusionem intelligo non obstante infamia quam incurrit circa illos qui eos reputabant vxoratos: quia satisfaciendo illis de impedimento: licité separantur: quia maior esset infamia si etiam iudex Ecclesiasticus sciret peccatum quod ignorat. Quandoquidem ergo sic secreté tales inuenti sunt, cognito impedimento, separari possunt ad inuicem, & quilibet potest consulere, & mouere ad illud. Sic tenet Ricardus, & Archi. Flo. vt supra diximus. Verúm quia apud istos & scandalum cessat, & infamia apud vicinos: sine scrupulo licité monet, & consulit separationem.

Math. 18

Ricar. in. 4. d. 35. ar. p. q. 3. Archiepiscop. 3. p. ti. p. cap. 21. §. 5.

B

¶ Ministri si quos inuenerint coniunctos in matrimonio corã testibus, sed non in facie Ecclesiæ, cognito impedimento, quo non potuerunt coniungi, possunt tales mouere, & monere, & consulere ad separationem sine aliqua sententia iudicis Ecclesiæ. Probatur eadem via. Tales ministri tenentur ad correctionem fratris, & eum liberare a peccato, si possunt, sed omnino illa est via, dimittendo quam non potest retinere. Probatur. Tales, cognito ĩpedimento, tenẽtur adinuicem separari sine hoc q; spectent sentẽtiam Ecclesiæ: dummodó constet de impedimento: ergo possunt ministri consulere id. Et q; tales non teneantur spectare sententiã Ecclesiæ patet. quia non tenẽtur diffamare seipsos, dicendo q; sint in concubinatu, & non in matrimonio: quia non tenẽtur manifestare impedimentum occultum: quandoquidem iam constat

5. conclu.

Ratio. Math. 18.

de eo. Et neq; sciens illos habere impedimentum tenetur Ecclesiæ A
denunciare: quia esset infamare fratrem sine necessitate, sed potest eis dicere: nullo modo posse manere: quia non potuerunt coniungi in matrimonio. Et hoc procedendo in conscientia, consulendo bonum, & rectum. Hoc videtur probabile, etiamsi Ricardus in

Ricardus 4.d.28.ar.3.q.3. contrarium videatur asserere.

Corol. ¶ Ex quo sequitur quód quicunq; cognouerit factum, & ius, absq; scrupulo conscientiæ poterit consulere, & mouere ad illud: dummodó prudenter fiat, & absq; scandalo pusillorum. Et quia (experientia teste) nullum est scandalum inter neophitos per hoc quód qui retinet istam: eam dimittat, et aliam accipiat, siue fuerint iuncti secreté, siue cum testibus, pręcipué cúm hoc fit ministro consulente: non est opus formidare, aut trepidare timore: vbi

Ps.13. nullus est timor: quia nnllum offendiculum ex hoc paratur istis, et liberantur a peccato. Et probabiliter credo non solúm consilium

Pro ministris. esse talia facere, sed præceptum: quia illa videtur via liberandi a peccato, et non alia. Nec tenentur isti adire iudicem Ecclesiasticum: quia nunq; talis causa fuit coram Ecclesia tractata, neq; B
possunt (etiamsi velint) ipsum adire, propter ipsorum magnam penuriam, et infirmitatem quia fame morerentur ĩ itinere. Quaré, non solúm licité credo fieri in omnibus casibus positis in cõclusionibus, sed videtur esse pręceptum sic fieri, siue sit vbi beneplacitum est requisitum, siue vbi non. Siue ex speciali cõmissione esset concessum, siue non: perindé esset: quia talis solúm ex præcepto

Math.18. sacri Euangelij id ageret, a quo non potest deobligari per summũ Pontificem. Et sic necessitate extrema existenti, religiosus cui alióqui est prohibitum baptizare: licitê etiam sine cõcessione baptizat. Immó quilibet religiosus inter istos etiam nulla existente concessione summi Pontificis potest licite ista facere, propter necessitatem extremam in qua positi sunt, ĩ qua pereunt: nisi eis subueniatur. Et q; talis sit extrema: fatentur omnes qui sunt apud tales neophitos. Quod alij non negarent, si eorum linguam non ignorarent. Si enim proximi bestiam in foueam iacentem leuare tenemur

A mur, non aspicientes ad diem festum, ex doctrina Christi, quantó magis p rxi mum prope infernum habitantem tenemur eruere, etiamsi ob id oporteret frãgere omnes humanas constitutiones si mul? Sed tamen hec agendo: nulla omittitur Ecclesiæ regula. Nulla contemnitur, sed lex Christi (qui ipsam regit Ecclesiam) obseruatur, quę omnes obligat, et nullum excipit, cuiuscunq̃ conditionis sit. Et in tantum credo verum esse de ministris: vt (necessitate compellente) id ipsum fatear licitum eße omnibus alijs cuiuscunq̃ sint conditionis: dummodó probe, ius, et factum, intelligant, et nullum sit scandalum. Atq̃ vtinam plurimi eßent qui poßent ista consilia prębere, sed próh dolor, paucissimi sunt meßores, cúm meßis sit multa. Luce.14. Math.18. Ioan.4.

¶ Religiosi de bene placito Episcoporum non solúm poßunt consulere, & mouere ad separationem quos nouerunt non poße iungi, siue sine testibus, siue cum testibus fuerunt iuncti, sed etiã B licitum est eis id dicere illis qui in facie Ecclesiæ contraxerunt: dum tamen non potuerunt contrahere: dummodó sint extra locum in quo est iudex Ecclesiæ. Probatur. Per beneplacitũ Episcoporum religiosi fruuntur omnibus priuilegijs concessis hucusq̃ a summis Pontificibus, sed (vt constat ex priuilegijs) eis data est & concessa omnimoda potestas in vtroq̃ foro, & particulariter ad iudicandum de causis matrimonij: ergo aliquid aliud videtur eis concessum, quod non habebant ante concessionem, sed (vt probaui supra) sine conceßione, & priuilegio solúm propter neceßitatem istorum licité cum omnibus qui contraxerunt non in facie Ecclesiæ cognito impedimento: poßunt se habere consulendo sepationẽ, ergo aliquid aliud ẽ eis vltra cõceßũ. Et non videtur: nisi quod & ipsi Episcopi ex sua potestate ordinaria possunt in matrimonio contracto in facie Ecclesię. Ergo omnino videtur tales religiosos licitê poße consulere sepationem. Alióq, nõ opus eßet cõsensu ipsorum Episcoporum: si aliquid de nouo non concederetur, quod ante non fuerat conceßum. Et poßet, & credo ita sępißimê contingere tantam esse distantiã 6. conclu Adria. 6 concedit ministris in vtroq̃ foro tantã quantam.

ad

ad iudicem Ecclesię: vt tunc religiosus (etiam sine speciali cōces- A
sione Episcopi) illis qui contraxerunt in facie Ecclesię licité consulat separari, cognito impedimento: quia tales tenentur tunc separari (vt supra diximus) sine Ecclesiæ sententia: eo ꝙ non possūt adire iudicē sine magna difficultate. Si ergo ipsi tenentur separari: licité quis consulere potest illud, cognita veritate. Sequitur ergo (quandoquidem Episcopi dant religiosis consensū) aliquid aliud ipsos religiosos habere, quod ante non habebant, seclu so asenso. Et videtur hoc. s. posse in talibus iudicare etiam non spectata sententia iudicis Ecclesiastici. Immó videtur in casu tunc esse sententiam iudicis Ecclesiastici: quia Episcopi per talē consensum videtur dare facultatem, quam summus Pontifex cōcessit per priuilegia. Et videtur ꝙ Ecclesiastici iudices de matrimonio contracto in facie Ecclesię cognoscere, & licité posset consulere, & mouere, & si opus esset pręcipere talem separationem. Verùm quia sic expedit: omnino intelligenda est conclusio B
extra locum vbi adest iudex Ecclesiasticus, qui sedens pro tribunali, solet diuortij sententiam promulgare in similibus, ne videatur cōtemni. Extra ipsum tñ locum credo veram conclu. Immó etiam in ipso loco: si vnus iudex non sufficeret omnibus prouidere: quia tunc esset sicut si iudex non esset. Sed tamen assensus
Nota. Episcoporum adhuc requirendus videtur: vt melius fiat. Et tandem conclusionem istam intelligo, siue talis religiosus post asensum Episcoporum procedat tanꝗ iudex, vel procedat in foro conscientię tanꝗ pater: quia Episcopus qui suum dedit asenssum vtroqꝫ modo poterat procedere, & vtroqꝫ modo licité faceret quicquid faceret in tali negocio Et si vbi beneplacitum Episcoporum requisitum est: hoc potest religiosus Episcopo cōcedente: a fortiori potest vbi bene placitum non est necessarium, vt patet ex concessione Adriani. 6. & Pauli. 3.

¶ Religiosi habētes asensum Episcoporum ad vtendum pri-
7. conclu uilegijs omnibus concessis intra duas dietas: possunt in omnibus causis matrimonialibus istorum, siue matrimonium sit contrac-

tum.

A tum clandestiné, siue in facie Ecclesię procedere & vt iudices, & in foro conscientiæ ad libitum. Probatur. Per talem consensũ Episcoporum summus Pontifex Paulus. 3. concedit omnia priuillegia aliás indulta ipsis religiosis, sed per alia priuilegia data est eis potestas iudicandi de matrimonijs: ergo poßunt vti facultate concessa. Et non est conceßum solúm illud quod ipsi ante concessionem poterant in foro conscientię: ergo aliquid aliud est eis datum. Et non videtur: nisi vt iudiciario modo procedere poßint: ergo hoc est eis conceßum. Et domini Episcopi sic intelligunt prębentes aßensum. Alióqui, frustra ab eis exigeretur: si nõ possent per aßensum ipsorum aliud agere circa matrimonium neophitorum: quàm quod ipsi poterant secluso aßensu, & priuillegio, quod non videtur dicẽdum. Hoc intelligitur. dummodo potestatẽ non restringant, vbi eorum bene placitum est requisitum. Ratio.

¶ Religiosi quibus Episcopi aßensum prębuerunt: in matrimonio neophitorum procedentes velut iudices: licét non habeant notarium, neq; iuramentum exigant in forma a testibus: dummodo cognitionem habeant veritatis: nullo modo peccant, sed bene faciunt. Probatur ex superius dictis. Nã ipsi iudices Ecclesiastici id omittentes cũ personis infimę sortis (quales sunt isti) nullo modo peccant, ergo neq; ministri quibus idem cõmißum est. 8. conclu B p. ratio.

¶ Item. Ista non sunt obseruanda: nisi in quantum conducunt ad causæ cognitionem. Ergo quomodocunq; constet de causa: sufficit, quandoquidem frustra adhiberentur tales solemnitates. Et tandem patet ex superius dictis. Nam ibi laté probauimus iudicem non teneri ad obseruandum, immô teneri ad non obseruandum, quando illa obseruare impedimentum est quominus finis cõsequatur, propter quem ipse solemnitates introductę sunt, sed sic est quod non obseruando, veritas eodem modo patefit, & melius omnibus subuenitur. Non ergo neceße est illa obseruare. Religiosus igitur etiam si procedat tanq; iudex in matrimonio istorum: nõ est opus habeat notarium, & iuramentum exigat. Et quidem si ministri in istis partibus procedant vt legati a summo Pontifi- 2. ratio.

ce:

ce per virtutem priuilegiorum: dimittere possunt (si expediat) A
omnia illa quę iure humano sunt constituta, & requisita in cogni
tione causarum, solum seruando illa quę de iure naturę, & diuino
sunt necessaria. vt est probatio rei per duos, vel tres testes, quod
Actuum. appareat reus, & audiatur sua deffensio: vt patet actuum. 25. et
25. Deuthe. 17. Cęterum, quod sententia scribatur, quod profferatur, quod se-
Eps potest dendo pro tribunali, quod sit notarius, & alia similia: nō est necessa
id qd reli- rium quia Papa potest in istis dispensare. Idē dicendū de Episco
giosi p cō- po, qui habet priuilegia religiosorum. Posset enim (si expediret)
munica. procedere de plano sine figura iudicij. Sic Sil. in verbo Iudex. 1.
priuilegio q. 5. Veruntamen quia religiosorum omnium modus procedendi
rum. solum est in conscientia, ad subueniendum proximis extreme la-
Silues. borantibus: nulla solemnitate iuris opus est, sed simpliciter, & de
plano, sine strepitu, & figura iudicij cognoscant veritatem rei in
simplicitate, sine dolo, & macula. Et ea cognita, quod rectum, qd
iustum proximo declarent. Et iste modus est vere religiosus, qui
decet viros a cęteris in sortem ministerij segregatos: sicut olim B
Actuum Paulus, & Barnabas segregati dicuntur.
13.

¶ ARTICVLVS 12.

Vtrum sola cohabitatio sine consensu faciat matrimoniū vbi fuit impedimētū, illo cessāte.

AN ad matrimonium verum, vel præsumptum sufficiat si duo coniuncti a principio affectu maritali, propter impedimentum quod tunc fuit: non potuerunt coniungi, post tamen, cessante impedimento, sine nouo consensu cohabitauerunt simul: vtrum ista cohabitatio sine nouo consensu sufficiat ad matrimonium verum, vel pręsumptum. Istud dubiū partim tractauimus in prima parte, sed tamen modo non pigebit, neque grauabitur lector si clarius, & aliquanto prolixius id repetamus. Et certe mihi hoc dubium non est dubium, sed tamen quia q-

dam

A dam ex iuris prudentibus doctus, & satis in litteris exercitatus tenet singularem opinionē op₃ diffinire quid tenendum.

¶ Et dubium potest esse dubium. Vtrum si aliqui duo simul cō traxerunt existente impedimento, & postea eadem fide, cessante impedimento, manserunt simul sine nouo consensu: vtrum sit matrimonium verum in foro conscientię. Vel vtrum dato non sit in foro conscientię: saltim sit pręsumptum in foro exteriori. Et hoc contingere potest dupliciter. Vel semper ipsis manentibus in ignorantia impedimenti, vel non manentibus, sed iam cognoscentibus impedimentum a principio fuisse, sed cessasse, & tamen póst adhuc manēt iuncti. Casus equidem contingit sępé apud huius noui orbis incolas: vt si duo tempore infidelitatis contraxerunt, & tamen quia vel vir habebat aliam vxorem, vel fœmina alium maritum: non potuit esse matrimonium, successu temporis cessat impedimentum: quia moritur alius vir, vel alia vxor. Et adhuc post mortem ipsorum sine nouo consensu manent simul ad plures ānos Vtrum sit iudicandum matrimonium. Declaratio dubij Proneophitis.

B ¶ Item. Contingit quando vnus fidelis, & alter infidelis contraxerunt, & póst infidelis baptizatur. Itē. Quādo in gradu ꝓhibito post baptismum contraxerunt ante dispensationem Pauli 3. in. 3. &. 4. gradu. De quo sint conclusiones. Dispēsatio Pauli. 3.

¶ Si quando duo contraxerunt fuit aliquod impedimentum quo stante matrimonium nullum fuit, si póst cessante impedimento non fuit nouus consensus interior, vel exterior expręssus verbis, vel signis, quantūcunq; sit mutua cohabitatio póstq̄ cessauit impedimentum: in conscientia non erit matrimonium. Probatur. Ad matrimonium requiritur mutuus consensus expręssus inter legitimas personas: ita q; non sufficit vnum istorum, sed vtrunq; requiritur, sed nunq̄ fuerunt ista duo simul, ex quibus necessario pendet talis contractus: ergo nunq̄ fuit matrimonium. Nam a principio quando fuit legitimus consensus: personæ non erant habiles. Ob quod non fuit matrimonium. Neq; póstq̄ cessauit impedimentū fuit consensus, licét personæ essent iam habiles. Sequitur ergo p. conclu. Ratio. Supra. p p. ar 2.

ergo quod neque a principio, neque póst fuit matrimonium: si non fuit nouus consensus póstquam cessauit impedimentum quia quando aliquis effectus essentialiter dependet a duabus causis ex equo: nunquam fit altera ipsarum concurrente: nisi vtraque simul: sicut in generatione hominis. Non enim fit a solo viro, neque a sola fœmina, sed ab vtroque simul. Cúm ergo consensus legitimus, & expressus, & personæ legitimę sint causę necessario requisitę: ex quibus dependet essentialiter matrimonium: necessarium est simul concurrant. Et si non simul: nullo modo est matrimonium. At, in casu posito nunquam simul concurrunt: ergo nunquam est matrimonium. A

Notandũ ¶ Ex istis poteris iudicare quomodo quando duo tempore antiquo, vel modó post baptismum iuncti sunt, qui tamen non potuerunt tunc iungi, vel quia habebat ipsa fœmina alium virum, vel quia vir aliam fœminam, & póst contingebat illam fœminam quam ante habuerat mori, vel virum mori, & manebant simul iuncti sicut anté sine nouo consensu interiori: nunquam est matrimonium in conscientia. Et si modo iuncti sunt: debent de nouo consentire: si volunt esse coniuges. Vel si postquam póst mortẽ prioris manserunt simul, & póst cum alijs coniuncti: istud tertium matrimonium est validum, & non obstat. 2. quia nunquam fuit matrimonium verum. Aduertant diligenter religiosi: quia frequentissimé contigit casus. Idem dicendum si fuit impedimentum disparitatis cultus, quantuncunque post baptismum manserint simul: si non fuit nouus consensus nunquam fuit matrimonium. Etsi modo sunt iuncti: debent de nouo consentire. Et si ad aliud matrimonium transierint: non debent cogi redire ad istud primum: quia non fuit validum. Idem dicendum si duo cõsanguinei in gradu affinitatis, vel consanguinitatis prohibito contraxerunt ãte concessionem Pauli. 3. Vt si cõtraxerunt isti iam baptizati in. 3. vel. 4. gradu, póst adueniénte dispensatione manserunt simul: nunquam fuit verum matrimonium: nisi adsit nouus consensus post dispensationem. Et sic si sunt simul. debent de nouo contrahere. Quód si nolunt: non sunt cogendi, sed possunt separari. Vel si cum alijs contraxerunt: non B

Pro neophitis.

Casus frequenter.

Notãdum

debẽt

A debet cogi redire ad primum matrimonium: quia nullum fuit. Et hoc est verum, siue impedimentum fuerit cognitum, siue ignoratum. Hanc sententiam expresse tenet do. Ricar. in. 4. S. Tho. idē, & do. Adrianus in. 4. & eam probat per. c. 2 de coniungio seruorum, & per c. pri. de eo qui dux. in matri. eam quam pollu. per adulte. Et adducit Hostiē. & dicit esse opinionem iuristarū. Eā tenet etiam expresse Panor, Extra de conditio. appo. c. Super eo. Et generaliter intelligitur verum de quocunq; impedimento, siue sit solum impedimentum stando in iure positiuo, siue etiam ī iure diuino, siue sit consanguinitatis, vel affinitatis, vel seruitutis Nam Adrianus ponit exemplum de impedimento seruilis conditionis. Et ibidem determinat q̄ qui duxit seruam in matrimonio: putans liberam, quantuncunq; postq̄ fuerit donata libertas cognoscat eam: non est verum matrimonium: si non adsit nouus consensus. Ricardus autem ponit exemplum in consanguitate, & affinitate. Et do. Panor similiter, dicens sic. Si duo consanguinei cōtrahant sic: ego tecum contraho: si Papa dispenset, Papa dispensante, nō sunt vxorati. Hęc Panor: nisi nouus consensus veniat d̄ nouo. Idem docto. subtil. Hęc quāmuis aliás in pri. p fuerint tacta ad maiorem declarationem, & vt omnes intelligant repetuntur: quia vt in principio operis diximus, ex proposito materiam extendere fuit in animo, & humili stilo scribere. vt Elephas vbi natat, ambulet & agnus.

Ricardus in. 4. d. 40. q. 6. S. Thom. ea. d. a. 4. Celaya ibi q. p. Adrianus Hostiens. Panor.

B

Sco. d. 35. Sup. p. p. ar. 43. Dubio. 3. pa. 229. A

¶ Ad hoc q̄ matrimonium quod a principio fuit nullum ꝓpter impedimentum, postea cessante impedimento, per mutuam cohabitationem sit presumptum matrimonium in foro exteriori, est necessarium q̄ impedimentum sit cognitum cessasse ab ipsis q̄ contraxerunt. Aliás, si semper sit ignoratum, cuiuscunq; conditionis sit impedimentum: nunq̄ (etiam si simul maneant post cessationem) presumitur pro matrimonio in foro exteriori. Probatur. Ecclesiæ presumptio debet fundari in aliquo vero rationabili. Alioqui, nullo modo per presumptionem posset iudicare: quia esset vana presumptio. Presumit enim Ecclesia illum qui post si consa

2. conclu.

Ratio.

lia

lia de futuro habuit accessum: habuisse affectu maritali: quia solent homines communiter facere. Et ex tali vero fundat presumptionem, quod talis accedens voluit facere sicut ceteri. Et sic iudicat esse vbicunque postquam cessauit impedimentum: si tale impedimentum a principio fuit incognitum, & modo similiter non solet esse nouus consensus: quia non solent tales de nouo consentire, qui nunquam dubitarunt impedimentum fuisse. Ergo Ecclesia nullo modo potest presumere illum qui ante cum impedimento fuit iunctus: quod post ablato de nouo consensit: si nunquam sciuit impedimentum fuisse neque cessasse, sed semper bona fide bene coniunctos esse. Ita est: quia non est solitum tales de nouo consentire. Ergo nec Ecclesia praesumit tales consensisse de nouo. Si ergo non presumit: quia non est rationabilis ratio presumendi: sequitur nunquam in foro exteriori iudicandum pro matrimonio: si fuit semper impedimentum ignoratum, etiamsi postquam cessauit simul manserunt iuncti. Et quod tales non soleant de nouo consentire qui ignorant semper impedimentum, do. Abulen. expresse id affirmat. Sequitur ergo nunquam Ecclesiam iudicare pro presumpto vbi presumptio non est rationabilis, neque fundatur in vero communiter contingenti.

A

B

Abulen. 8 capitu. 1. regum. q. 37.

Corolla.

¶ Ex hoc patet iudicem non posse tales qui semper ignorauerunt impedimentum: per solam communem cohabitationem, postquam impedimentum cessauit sine nouo consensu: iudicare tanquam veros coniugatos, precipue quando contingit tales iam adinuicem diuertisse, & cum aliis contraxisse absque impedimento. Et dato non esset ita verum sicut est, sed dubium, non posset id fieri: quia que certa sunt: preualere debent dubiis. Cum ergo de. 2. matrimonio constet esse certum, & validum: quia nullum fuit impedimentum, & de primo, vel est certum non fuisse, vel saltim debet esse dubium: sequitur non debere dissolui. 2. verum, propter primum presumptum. Et vt magis ista sententia corroboretur: est expressa determatio do. Adriani, qui dicit hec verba. Si quis cotraxit cum serua, quam putauit liberam, deinde donata est libertate, quantumcunque vir etiam post libertatem tractat, cognoscit, & habet

Adria in 4. de matrimonio.

pro

A pro vxore, siue etiam verbis, siue factis exprimat: non iudicatur pro matrimonio: nisi detecta fuerit mutatio status, vel cõstiterit aliás de animo q de nouo contrahere velit: vbi matrimoniũ non fuerit ritè contractum: quia intelligitur omnia facere ex primo consensu, quem habuit contrahendo cum ea: dum ipsa erat serua. Et probatur per. c. 1. de eo qui dux. eam quam pollu. per adul. & p. c. 2. De coniu. ser. Hęc do. Adri. Clarũ equidẽ est q loqtur in foro iudiciali, non in conscientia. Nam dicit. Non iudicatur pro matrimonio: quantumcunq eam tractauerat vt vxorem: nisi fuerit detecta conditio status. i. si non fuerit cognitum impedimentum. Tamen in foro conscientię etiam si fuerit detecta conditio: non iudicatur pro matrimonio: si non adsit nouus consensus, vt diximus in prima conclu. Ergo loquitur in foro exteriori, & non in conscientia.

¶ Verum contrarium tenentes (propter quos ista tempestas orta est) cũm viderint aperté do. Adrianum contra se: responde- *Solutio quorumdam.*
B re conãtur, verum esse dictum Adriani, quando est impedimentũ illud conditionis: quia talis error personæ impedit, cúm tollat cõsensum. Et quantumcunq sit mutua cohabitatio: si non sit detecta conditio status: nunq presumitur pro matrimonio. Secús tamen est in alijs impedimentis consanguinitatis, vel affinitatis, vel disparitatis cultus, quę solúm sunt impedimenta ex iure Ecclesię. Et sic in talibus ad pręsumptum matrimonium: postq cessauit impedimentum: non requiritur scientia impedimenti, sed sufficit cessaße cum mutua cohabitatione. Hęc illi. Sed veré ego miror q talem solutionem putent sufficientem ad tuendam suam sententiam contra istũ doctorem, & contra veritatem. Et ad hominem est argumentum. Nam concedunt in illis qui iuncti sunt, obstante impedimento erroris conditionis seruilis non esse pręsumptum matrimonium: nisi impedimentum fuerit cognitum, sed tamen non est sic in consanguinitate, & affinitate, vel disparitate cultus: quia ista solúm pẽdẽt ex pręcepto humano. Primum. Ista differentia est nulla. Nam impedimentum primum erroris conditionis ita est *p. ratio cõtra tenentes contrarium.*

est impedimentum de iure humano positiuo: sicut consanguitas A
& affinitas, & disparitas cultus: quia stando in iure diuino, &
naturali: potest contrahere liber cum ancilla, etiã si putet eam li
beram, vt nos laté probauimus in prima parte: quia solúm impe-
Sup. p.p. ar.29. dit ex precepto Ecclesię illegitimantis seruum putatum liberũ,
& liberum. Sequitur ergo cùm ista omnia impedimenta sint iu-
ris positiui: eadem erit ratio omnium. Cùm ergo in impedimento
erroris conditionis requiratur (postq̃ cessauit impedimentum)
cognitio eius ad matrimonium presumptum: sic & in alijs.

2. instantia. ¶ 2. defficit solutio: quia sicut dominus Adrianus ponit exem
plum in impedimento erroris cõditionis: ponit Panor in loco alle
gato de consanguinitate. Et expreßissimé do. Ricardus dicens.
Ricardus d. 40. q. vltima. Vtrum si aliqui contraxerunt in gradibus probibitis intra. 7.
gradum, quando olim prohibitum erat talis gradus, & póst con
cessum est vt vsq̃ ad. 4. vtrum qui ante istam concessionem fue
rant in. 5. &. 6. gradu coniuncti, póst, adueniente dispensatione,
sint veré coniugati, sine alio nouo consensu. Et respondet q̇ nullũ B
inter tales fuit matrimonium. Neq̃ per reuocationem illorum sta
Sup. p. p. ar. 43. dubio. 1. pag. 225. A. tutorum fuerant illa matrimonia confirmata: quia constitutiones
matrimonij ad preterita matrimonia non trahuntur. d 13. Ante
triennium. Et. 35 q 3. De incestis. Et extra, de consag. & affini.
Non debet. Vbi dicitur. De cetero liberé copulentur. Per quod da
Glossa. tur intelligi secundum glo. ibidem, q̇ per istam constrictionem p̃-
dicta matrimonia non fuerant confirmata. Vndé, coniuncti se-
parari potuerunt: si voluerint. Nec debuerunt simul cohabitare
carnaliter: nisi illi de nouo contraxerunt tacité, vel expræßé
Dico: Tacite: quia si post publicationem restrictionis consangui-
nitatis vsq̃ ad. 4. gradum simul steterunt scienter: intelliguntur
Notanda. ratificasse matrimonium. Non tamen per hoc fuit ratificatum
quó ad Deum: nisi de nouo interuenerit mutuus interior cõsensus.
Nec fuit neceßaria noua expreßio per verba: quia cum interiori
consensu expreßio consensus quando contraxerunt de facto suffi
cit ob matrimonij fauorem. Extra de consangui. Nõ debet, in glo.

Hęc

A Hęc Ricardus. Ecce q̃ aperte dicit: ad hoc q sit quãtum ad Deum matrimonium: non sufficere impedimentum sit ablatum, quod fuit a principio, sed cum hoc requiritur nouus consensus interior. Et ad hoc quod pręsumatur matrimonium: requiritur post publicationem restrictionis: simul steterint scienter: quia tunc intelligitur ratificasse. Ergo dato stent simul, si ignoranter, si non cognoscunt impedimentum: nunquam intelliguntur ratificasse, neq; pręsumitur ratificasse. Et expresse ponunt doctores isti graues, & adhuc iurisconsulti: vt Panor. & probant ex decretis, & concilis. Et ratio valde probat non esse in foro Ecclesię pręsumptũ matrimonium illorum qui cum impedimento a principio contraxerunt, & post, sublato impedimento, simul manserunt: si semper ignoratum fuit impedimentum, sed ad hoc q sit pręsumptum in foro exteriori est necesse eos simul cohabitasse post cognitum impedimentum: quia tunc rationabiliter pręsumitur eos de nouo consensisse. Et q̃ndoquidẽ cognito impedimento quod a principio fuit: intelligunt tunc matrimonium non fuisse, & post cognoscunt impedimentum ablatum, & simul manent. pręsumitur consensus nouus. Alioqui, si nolent de nouo consentire: statim separarẽtur ad inuicem: quia cõmuniter homines sic solent facere. Et in hac veritate pręsumptio Ecclesię fundatur. Ob id iusta est pręsumptio. Alias, iniusta esset: si semper, ignorato impedimento, pręsumeretur consensisse de nouo. Panor. B

¶ ARTICVLVS 13.

Quid agendum in matrimonio quando alter coniugum negat cõsensisse.

Pud istos neophitos contingit q vnus secrete promisit alicui fidem de matrimonio, & simul iuncti fuerunt, post fœmina, vel vir transeunt ad aliud matrimonium. Incipit dolere. Petit alium: quia primum ipsum duxit. Pono exemplũ.

Qui

Quidam vir accepit secretê, & sine testibus Mariam in vxorē, A
et per expreßum consensum vtriusq; fuit verū matrimoniū. Póst diuertunt adinuicem. Et ipsa fœmina nupsit alteri, vel non vult esse cum isto, cum quo primo contraxit, sed negat se contraxiße, & negat voluisse eum in virum. Viro tamen constat de mendacio ipsius fœminæ, sed quia secreté, ipsa negante, non potest conuinci: quid agendum est in conscientia. Vtrum iste vir poßit, aliam ducere. Vel vtrum teneatur spectare ipsam fœminam quo ad resipiscat. Quód si tenetur spectare. est difficile: quia potuit eße q̄d corde dissenssit, licét voce declarauerit. Quód si ita contingit. non est matrimonium. Et sic licebit viro aliam ducere. ca. Tua nos, de sponsali. quia credendum eßet talem fœminam non eße immemorem suę salutis: negando veritatem in re tam graui. Et quód poßit aliam ducere: non videtur: quia ex quo ei constat illam primam legitimam vxorem: nullo modo potest alteri licitê adherere. Quid ergo tali viro consulendum in conscientia. At, qa B
hęc pręcipuê propter neophitos disputamus: oportet distinguere de modo quo est consensus. Nam potest esse consensus quando promißit fœminę eam ducturum. Vel de pręsenti: ego accipio te in meam. Et fœmina similiter voce promissit. Vel potest contingere (sicut frequentißimum erat) ꝙ solúm parentes, vel alij loquuti fuerint de matrimonio, & ipsi conuenerint sine aliqua expręßione consensus. Et hoc dupliciter. Vel ꝙ postq̄ loquuti sunt de matrimonio indé ad dies paucos, vel ipsa quę prębuit consensum per mittens se cognosci fugit a viro. Vel non statim, sed post annum, aut duos. Et item. Si postq̄ verbis explicuit consensum: deindé ad paucos dies fugit a viro. Vel reuocauit consensum. Vel non statim reuocauit sed post multos dies. His suppositis respondetur.

Modus diuersus ad consensum.

p. conclu.

¶ Vir qui consentit in aliquam, & ipsa similiter consensit per expręßam promißionem: si manserunt per multum tempus simul in vnum, postea ipsa dicente non consenssiße, & diuertente a viro propria authoritate: nō potest licité aliam sumere. Probatur.

p. ratio. Ecclesi, 3.

Qui exponit se periculo peccandi mortaliter: peccat, sed qui solúm

Alĩm quia vxor dicit non consenssiße aliam ducit: exponit se peri culo mortaliter peccãdi: quia peccato adulterij, eo ꝙ potest vxor resipiscere, & dolere, & dicere cõsenßisse: ergo ei non licet aliam ducere.

¶ 2 Qui facit cõtra cõscientiam: ędificat ad gehenã. c. Litteras, de resti. spoliator. sed q stati vt vxor negat consensũ: aliã ducit: facit contra cõscientiam, ergo peccat: qa facit contra scientiam quam habet de consensu explicato verbis, vel signis. 2. ratio. Ad Ro. 13.

¶ 3. In dubijs tutior ps est eligenda. c. vnico de scrutinio. c. 2. de obserua. ieiu. c. Iuuenis, de sponsalibus, sed dubium est vtrum talis verum dicat, vel mentiatur, & probabilius est ipsam mentiri cúm non reuocauit consensum statim, sed per longum tempus mã serunt. At, tutior est non ducere aliam, sed spectare, licét modo neget consensum. ergo non licet viro aliam ducere solùm quia vxor dicit non cõsenßiße. Hęc est sententia Hugo. li. de sacramẽtis, vbi dicit, neq; Ecclesiã dare licẽtiam vt ducat aliam, sed debet spectare ipsam si nõ potest conuinci testibus. Et ipsi in pœnam (quia secreté contraxit) non datur licentia vt contrahat cum alia. Determinat idem Ricardus in. 4. dicens tali nũ licere: quia talis vir qui audiuit, & intellexit verba expreßiua consensus, vel signa, et per multum temporis non fuerunt reuocata: non tenetur ei credere: si póst dicat se non consenßiße. quia pręsumitur eam mentiri: vt est determinatũ in. c. Per tuas, de probationibus. Propter hoc non licet ei aliam ducere: quia si hoc coram testibus non factum est: in pœnam sui peccati (quia cõtraxit absq; testibus) manebit sine matrimonio vsq; ad mortem ipsius fœminæ, quę negat. 3. ratio. Hugo. lib. 2. d sacra, p. 11. c. 6. B Ricar. in 4. d. 29. q 3.

¶ Si vnus in alium consensit in matrimonium, & per verba expręßa vtriusq;, vel per signa quando pręcesserunt verba de matrimonio a parentibus, vel consanguineis, & alter ipsorum dicit se non consenssiße statim post matrimonium contractum, vel monstrat hoc factis, fugiens a consortio: sicut contingebat apud Michuacaneses: poterit qui veré consentit (alio negante consensum, & probante quia fugiebat) contrahere cum alia sine ali- 2. conclu. Notan.

quo

quo peccato. Probatur: quia tunc est probabile, & verisimile nõ consenssisse, cùm fugit, & non vult cohabitare alteri. Vel illud dicit verbis statim, non multum temporis post contractum matrimonium. Sequitur ergo licere ei ducere aliam. Hęc est sententia expressa Ricardi in loco allegato. Et probatur ex.c. Pręterea, Extra, de testibus cogendis. Ex hoc poteris ꝙ plurimos excusare apud Michuacanenses, qui post promissionem dicunt non voluisse. Et signum dant: quia nolebãt simul cohabitare, sed fugiebant. Dato hoc, ille qui verè consentit, altero negante consensum potest licité contrahere cum alio. A

Ricar. in. 4. d. 29. q. 3.

Considerãdum ꝓpter indigenas.

3. conclu.

¶ Probabiliter credo verum esse apud istos neophitos si quis siue vir, siue fœmina consensit in matrimonio alterius, & scit alterum etiam consenssisse, & tamen quę negat: ad aliud transit matrimonium, poterit absq; mortali etiam ipse qui relictus est, & verè consensit ad aliud transire: dummodò non certó sciat qui negat mentiri. Volo dicere, ꝙ si vir promisit fœminæ, & ipsa similiter promisit viro expressè: si dicat fœmina postea non voluisse quando expressa protulit verba, & eo relicto, alteri nubat, si vir non certó scit eam mentiri, sed habet coniecturas vnde posit dubitare verum esse quod dicit, vel quia timore protulit, vel quia amore nimio, vel quia sine consideratione, vel quid simile. Tunc dico probabile esse (postꝙ alteri iuncta est ipsa quę negat consensum) viro licere aliam ducere. Probatur: quia potest credere ipsam fœminam nõ esse inmemorem suæ salutis. Et quandoquidem videt confitentem: potest iudicare verum profferre. Et cúm matrimonium non debeat claudicare: videtur quód sic contrahẽdo cum alia non peccat. Certé ego non damnarem de mortali. Et precipué (cognita conditione istorum) hoc tenet verum: quia facilè sine consideratione verba profferebant, vel ad dictum aliorum iungebãt sine promissione, timore, vel aliaqua causa. Item: qa nimis graue esset in casu tali ad cõtinentiã perpetuã obligare. Immò ad mortem ęternã viderentur damnati: quia vix absq; muliere viuere possunt. Parum esset continere, sed non est vndê B

Pro neophitis.

vesti

A vestiant: nisi fœmina quam habēt in consortio vestem texat. Nō est vndê cibum: nisi ipsa fœmina quotidié paret. Videtur ergo ꝓbabiliter dici rigorem quem ponit Hugo de sancto Victo. in huiusmodi noui orbis incolis non habere locum, propter eorum conditionem: sed quotiēscunq̄ qui stat pro matrimonio, alio negante & non est certus illum qui negat mentiri, sed dubitat vtrum ita sit, etiam si inclinetur magis in contrarium: videtur ꝙ si negans ad aliud transeat matrimonium: alius qui affirmat contraxisse etiā cū tali dubio, contrahere licité poterit cum alia. Et credo si sū mus Pontifex istorum cognosceret naturalem conditionem: determinasset licité id fieri: sicut conceditur de illa quę protulit cō sensum, & statim reuocauit, & negauit cōsensisse. Si tamen ali⁹ contrarium affirmet: non contendo. Sed cognita ipsorum cōditi one hoc apparet. Conclusio maximé tenet verum in illis qui conue nerunt sine expręssione consensus. Sed solúm quia alÿ loquuti sunt pro matrimonio sicut solitum erat: tunc equidem rationabiliter B posset dubitari: vtrum verum sit non consenssisse: quia sic loquebātur de matrimonio: vt ipsi cōtrahentes ignorarēt penitus aliqū.

Hugo. lib. 2. d sacramen. p. 11. cap. 6.

Probabile nō tamen certum.

¶ Quando alicui constat de expręssione consensus alicuius, et omnino negat qui exprępsit consensum expręssisse: nullo modo licet ei aliam ducere: vsq̄ ad mortem illius cum qua exprępsit consensum. Volo dicere aliud q̄ in alÿs. Nam dixi in pręcedenti: talē posse aliam ducere: quia alter negabat consenssisse in corde, licét affirmabat protulisse verba. Et quia cordis arcana nulli possūt esse nota nisi soli Deo: potuit meritó dubitare. Et illud dubium potuit excusare eū a peccato: contrahendo. Modó veró loquimur quando expręssio verborum pręcessit, & alter negat pręcessisse. Vndé, dico ꝙ illi cui constat euidenter prolata fuisse verba: licét alius neget: nunq̄ est licitum transire ad aliud matrimonium: vsq̄ ad mortem primę: si omnino est memor ꝙ pręcessit talis expręssio, & nullo modó dubitat. Probatur. Semper est in peccato cum alia: quia cōstat, & nullo modo dubitat suam esse illam quę negat talia verba protulisse: ergo non potest aliam ducere: quia viuen

4. conclu

S. Tho. p. p. q. 57. arti. 4. cōtrarium Sco. in. 2. d. 9. q. 2. gab. ibi, et super. canone lectio. 31 maio. d. 9. q. 1.

Notādum viuente prima non poteſt aliam ducere. Et ſic, quotiēſcunq; ad alteram accedit: peccat mortaliter. Dixi. Dummodò ſit certus talia verba prçceſſiſſe: quia ſi (forté) veniat in dubium: tunc ratiõe dubij licitum erit: ſicut diximus in prçcedenti conclusione. Tamē ſi conſtat, & non poteſt conſcientiam deponere: nullo modo licet alteri accedere: quandiu talem habet certitudinem de mendacio veri coniugis. Hęc videntur ſentire doctores prçallegati. Et quā do aliquis eſſet vni iunctus, & dubitaret probabiliter aliam ſuam eſſe vxorem, & non iſtam, tunc in dubio teneretur non petere debitum, licet poſſit reddere. Verum ſi eſſet certus aliam eſſe vxorē: non poſſet reddere, neq; petere. Si ergo ita eſt: ſequitur q; quando eſt certus habere veram vxorem: qa ei conſtat de expreſſione cõ ſenſus (quam tamen negat fœmina) nullo modo licité talis vir poteſt aliam ducere, ſed peccat. Idem dicendum ſi fœmina dubitet de viro: ſi alium habeat verum maritum. Eadem enim eſt ratio vtriuſq;.

ca. Inquiſitioni. d ſen ten. excõ- munica.

A

¶ Dixi, q; neq; poteſt petere, neq; reddere in dubio: ſuppoſito mala fide contraxit: quia ſi bona fide: etiamſi dubitet. poteſt & reddere, & petere, quó vſq; conſtet. Si modo (facta diligentia) non inuenit alium eſſe virum. Et manente dubio poteſt petere quia poſſidet iuſté. Et in alijs contractibus humanis ſic eſt: q; qui bona fide contrahit, licét incipiat dubitare ſi facta diligentia non inueniat verum dominum: recte poteſt vti re. Sic docet magiſter Victoria grauis author. Sic Soto in ſuo de iuſtitia, & iure li. 4. q. 5. ar. vlti. & alij. Et textus. c. Dñs, de. 2. nuptijs & c. Inquiſitioni de ſententia excommunica. vbi dicitur, quód cum dubio non poſſit exigere: intelliguntur quando cum tali dubio, & mala fide contraxit. vt in. co. Dominus, eſt apertiſſimum. Notanda valdê ſunt iſta ꝓpter iſtos neophitos. Et quidem dato hęc videantur eſſe cõtra cõmunē opinionem (ſaluo aliorum iuditio) valdé probabiliter ſūt dicta: qua ſi quis habēt vſu fructū alicuius rei bona fide: non venit priuandus, etiamſi incipiat dubitare: vſq; dum conſtet. De quo infrá latius. ar. 18.

B

Victoria. Soto.

Pro neophitis.

¶ Ar

A ¶ ARTICVLVS 14.

Quid consulendum quando alter negat consensisse.

QVæritur. An duobus circa matrimonium cõtra dicentibus, sic vt vnus affirmet promissionẽ factam, & alius neget: vtrum ei qui constat de promissione facta, quam alter negat, licité possit religiosus, vel alius consulere vt aliã ducat vxorẽ, vel aliam quærat: sicut solet dici.

¶ Notandum, ꝙ vel talis qui affirmat fuisse matrimonium (altero negante) habet aliam, vel non. Et tunc potest dubium esse: vtrum liceat consulere ei: vt quem habet non dimittat, cúm tamẽ sciat aliam fuisse vxorem veram, licét ipsa neget. Vel vtrum debeat admonere dimittere quam habet: si non potest conscientiam deponere. Vel (si nullam habeat) consulere ꝙ quærat aliam, vel B ꝙ nullam accipiat vsq; ad mortem. Notãdum

¶ Viro, seu fœminæ certo scienti alium qui negat cõsensisse, & promisisse: nullo modo licet consulere: si nullam habet: vt aliam ducat. Probatur. Qui consulit peccatum, vel mouet ad illud: peccat, sed qui consulit tali ducere aliam: consulit peccatum. Patet. Talis peccat aliam ducendo, vt supra diximus: quia facit cõtra conscientiam habendo proprium coniugem viuum accedẽdo ad alium. Ergo & qui consulit. Digni enim sunt morte (ait Paulus) non solúm qui mala faciunt, sed qui & consentiunt facientibus. Quantó magis verum est de consulentibus malum, quandoquidem consentientes etiam peccant? Tex. est in c. Mulieri, de iure iuran. vbi habetur, quód mulieri quę asserit quód aliquis sibi promisit quod ille negat, & alias ꝓbationes non habet, neq; prohibet iudex quód cum alio contrahat, neq; dat licentiam ratione dubij. p. conclu. p. ratio. Ad ro. 14 Ad Ro. 2

¶ 2. Quilibet tenetur non scandalizare proximum, sed qui cõsulit in casu aliam ducere proximum: scandalizat, dando occasionem ruinę, vt dictum est. ergo tenetur non consulere ducere aliam. Quaré, sint cauti ministri cum istis neophitis quando est contra 2. ratio. Math. 18.

dictio:

dictio: vt vnus affirmet consensum, & promissionē, et alius neget: A non consulat affirmāti aliam ducere solúm ex hoc q alter negat. Nam si ille qui affirmat certus sit de cōtrario quod negatur: nullo modo licet consulere aliam ducere: quia talis non potest licitê alium ducere, quando de hoc quod alius negat: ipse est certus. Immó neq Episcopus (etiam si vt iudex iudicando secundúm allegata, & probata) affirmantem absoluat a matrimonio: quia, alia negante, non probatur matrimonium, nec potest affirmanti dare licentiam, aut consulere vt aliam duceret. Alias, peccatum cōsuleret, sed solúm Episcopus declarat liberum talem affirmantem a tali matrimonio: quia non compellit eos simul stare, cúm vno negante, nulla sit probatio. Et sic si affirmanti constat de mendacio negantis (dato propter testium deffectum probari non possit) non potest aliam ducere, neq aliquis directé cunsulere id potest.

Notēt ministri.

¶ Tali viro, vel fœminæ affirmanti quod alter negat: licitê consulitur conscientiam deponere de consensu alterius, s. quód credat non cōsenßiße. Qua deposita, licité monetur vt aliam ducat. B Probatur. Licité quis consulit quod ipse potest facere, sed licité ipse potest conscientiam deponere credendo probabiliter decipi, & alium qui negat verum dicere: quia esset bene sentire de proximo. Ergo si licité ipse facit: licité quilibet consulere potest. Et deposita conscientia, potest moneri, vt aliam ducat. Nam deposita conscientia, ipse potest sine peccato aliam ducere. Poterit ergo moneri ad illud. Quod ipse (conscientia deposita) possit sine peccato aliam ducere: patet ex superius dictis: quia credens rationabiliter non habere vxorē: potest aliam ducere: si aliás nō sit prohibitum ei. Ergo cúm ipse poßit aliam accipere: poterit & quilibet ad id mouere, & consulere absq peccato. Si tamen conscientia fuerit deposita: quia si nunq deponitur: non licet aliquo modo. Nam agens contra conscientiam ędificat ad gehenam, teste Paulo. Ex isto poterūt excusari illi quib9 in casu quo vn9 affirmat: alter negat, consulitur aliam ducere: quia prius solet consuli de dimittenda conscientia, dicendo ei. Credas veré sic eße: sicut talis

2. conclu.

Ad Ro. 14

affir

A affirmat: putá non consensisse, nec tibi pmissise. Et sic facilé deponunt conscientiam. Quod non posset apud Hispanos euenire. Et conscientia deposita, licité datur consilium. Et ipse non peccat aliam ducendo. Et absq; dubio ex istorum cõditione intelligo eos ad dictum religiosi sic conscientiã deponere: vt plané nullus ẽt minimus remaneat scrupulus de opposito. Et ad remedium istorum isto artificio opus est vti, ne consulens, & consultus pereant.

¶ Illi q affirmat consensum (vxore negante) si habeat aliam vxorem, cum qua contraxit, licité consulitur vt conscientiam deponat. Qua deposita, recté monetur ne dimittat quam. 2. habet. Probatur. Potest conscientiam deponere, & bene facit deponendo, bene iudicando de proximo: ergo potest quis licité illuã consulere. Et deposita, licité non dimitit quam. 2. duxit. Immó tenetur non dimitere. Ergo licité quis consuluit non dimittere illam. Et istum modum seruando licité religiosus in casibus istis qui frequenter eueniunt: potest illi qui affirmat, altero negante matrimonium, consulere: si nullam babet (cognita eorum conditione) vt aliam ducat, vel si babet iam. 2. vt non dimittat: dum modo prius consulat conscientiam dimittere. Qua dimissa, licité fit vtrumq;. Et facilé isti dimittunt: quia mouentur debiliter valdé ab obiecto sensibili. Et quibusdam non consideratis, vel alijs in contrarium cogitatis, facilé mutantur in contrarium. Quod in nobis non experimur: quia amplius mouemur ab obiectis: eo q obiecti rationem, & omnes circunstantias pensitemus. Nõ sic tamẽ neophi. huius noui orbis. Ex quo prouenit in nobis aliquando multum conari ad deponendam conscientiam in aliquo agibili, & tamen nõ posse. Prouenit enim ex subtili consideratione rerum, & efficaci imaginatione ex intensa consideratione, & intellectione rei. At, in istis contrarium videmus. Quód prouenit: quia non cogitant, & perpendunt, neq; aduertunt. Et tam facile mouentur: vt conscientiam non forment.

3. conclu.

Ratio.

B

Pro neophitis.

¶ ARTICVLVS. 15. A

De actu coniugum.

Ro complemēto istius materiæ libet hic in fine addere circa actum matrimonialem: quopactō possit peccatum interuenire. Et hoc pro cōfessoribus istorum neophitorum, qui (vt nouimus) ex consuetudine ipsorum in confeßione, & extra, habent aliquos modos coniungendi innaturales, libidinosos. Et quidem damnare omnes: esset graue: quia nimis vsitatus est modus.

¶ Queritur ergo vtrum quocunq; tempore, & quocunq; loco & qualicunq; modo (seruato tamen vase naturali) licitum sit cōiugibus & reddere, & petere debitum.

Nota p. ¶ Pro solutione quantum ad modum notandum, q; modus naturalis, & debitus coeundi est: si mulier iaceat in dorso, & vir ei incumbat, quo modo sequitur facilé conceptio, & seminis receptio, & retentio. Ob qd natura istum modum determinauit. Omnis enim deuiatio a modo isto videtur īnaturalis, & inhonesta. Tamē in vno modo est maior deuiatio quám in alio. Per concubitum quidem lateralem deuiatur a naturali modo, sed nō multum, sed aliquatulo maior est deuiatio sedentium. Et maior istis duabus est stantium. Omnium veró maxima est mutato situ ad retrorsum: modó brutorum, licét seruetur naturale vas. In omnibus istis modis est innaturalitas, seu indebitus modus. Et preter istos est: quando fœmina supergreditur virum, & vir iacet. B

2. nota. ¶ Est etiam notandum, poße coniuges conuenire in tali actu: vel causa prolis, vel debiti reddendi, vel fornicationis vitandæ, vel saturandæ libidinis, vel causa sanitatis procurandæ, vel conseruandæ. His suppositis, respondetur.

p. conclu. ¶ Illi qui veré coniuges sunt quomodocunq; iungantur extra debitum modum a natura ordinatum: peccant, aliquando venialiter, & aliquando mortaliter. Probatur. Quotiens alio modo

Ratio.

conue

A conueniunt coniuges: q̄ est in vsu, & a natura ordinatum: vt. s. fœmina iaceat, & vir supergrediatur: fit contra ordinem a natura institutum, sed quotiens fit deuiatio a tali ordine cōmittitur peccatum ab illis qui liberé declinant: ergo quandocunq; coniuges iungantur alio modo peccant: quia quicunq; agit contra ordinem naturæ: agit contra rectam rationem, sed qui contrá agit semper peccat. Intelligitur tamen quando non fit ex aliqua causa rationabili deuiatio a tali vsu naturali: vt pòst declarabimus. Nam in tali casu excusaretur a peccato. Dixi. Aliquando mortale, aliquando esse veniale. Pro quo sit. 2. conclusio.

¶ Si vir cognoscat vxorem sedendo, vel stando, vel ex latere vel retrorsum ad modum brutorum: licét semper sit peccatum (sine necessitate vrgente) isto modo coniungi: erit mortale quando per talem modum non potest fieri generatio. Volo dicere, q̄ cúm sine necessitate istos modos obseruare sit malum: mortale tunc iudicabitur quando per talem modum non potest esse gene B ratio ex parte viri, neq; conceptio ex parte fœminæ: quia videtur totaliter ille modus damnatus per prima principia iuris naturæ: siquidem omne illud quod impedit finem principalem intentū a natura in aliqua operatione dicitur esse prohibitum per prima principia iuris naturæ. Cúm ergo per concubitum maris, & fœminæ natura intendat generationem: si modus coeundi tollit talem finem (quia cum ipso non potest stare generatio) est probibitus, & mortale peccatum. At, quia si vir iaceat, & fœmina supgrediat: videtur non posse fieri seminis receptio, vel si fiat receptio: non debita retentio: verisimile est esse peccatum mortale sic cōmisceri coniugatos, quamuis Albertus magnus putet non esse mortale. quia existimat fœminam posse concipere: eo q̄ sit in matrice fœminæ virtus atractiua seminis viri. Sic Silues. in verbo debitum coniugale. Et veré id ipsum suspicor quando retrorsum more brutorū fit coniūctio: quia vel non est seminis receptio, vel (si est receptio) non conseruatio, licét de isto. 2. non ita certum sit: sicut de primo. Nā primum cōmuniter asseritur a docto. mortale

2. conclu. Albertus magnus. d 31. ar. 20.

Probibitū per prima principia iuris naturæ. S. Tho. d. 33. Vigue. c 16. § 7.

Albertus Siluester.

tale eße propter enormitatem contra naturam: quia non potest debité semen a fœmina recipi. Item: quia istud ponitur inter causas diluuij in historia scholastica. Dicitur enim q fœminæ in vesaniam versæ supergreßæ viris suis abutebantur. At, diluuium propter peccata mortalia a Deo factum ē. Sicq; aliqui exponūt illud Pauli. Fœminæ eorum inmutauerunt vsum naturalem: in eum qui contra naturam est. De. 2. veró non sic pro certo affirmant docto. Nam. S. Thom. dicit. Si vir cognoscit fœminam extra vas debitum: semper est peccatum mortale: quia prolis sequi non potest. Si aūt mutetur situs ad posteriora. non est semper peccatum mortale. Alij etiam dicunt talem modum non eße semp mortale, sed credūt aliquando mortale esse. Nec istorum dari potest certa regula: nisi (supposito peccatum esse) quando sine neceßitate talis fit abusus. Tunc enim erit mortale: quando per illū abusum generatio stare non potest: quia non potest eße receptio seminis a fœmina, vel debita retentio. Verúm tam de hoc modo: quám de illo iudicando: non oportet damnare tales concubitus de mortali, sed prope mortale existimare ad reprębēdendum, ad arguendum, & increpandum. Sed quia potest esse q etiam per talem modum poßet generatio sequi: quia in fœmina non solúm est virtus susceptiua seminis, sed atractiua: non expedit omnes tales cōcubitus certitudinaliter affirmare eße mortalia, sed sufficit opinari, vel tanq̄ verius affirmare. Tamen non sic quin contrarium sit probabile. Et non neganda esset absolutio coniugibus nolentibus abstinere a tali modo coniunctionis, licét do. Abulen. super Math. absoluté teneat esse mortale. Verúm Albertus Magnus, & Silues. non diffiniunt. vbi sup̄, nec Caie. in ver. matri. vsus pcā.

¶ Abusus vltra modum consuetum, & per naturam ordinatū aliquando fieri potest absq; peccato: vt si fœmina aliter cognosci non potest, vel propter timorem aborsus, vel debilitatem, aut pinguedinem ventris, & periculum suffocationis. Probatur. Illa declinatio a modo consueto naturali fit propter bonum finem: qa non intelligitur declinatio a ratione recta, quę iudicat minus ma-

Historia scholasti.

Ad ro. 1.

S. Tho. d. 31. 4. sen.

Regula.

Nota. Abulen. math. 5. q. 228. Albertus. Silues. Caie. 3. conclu.

Ratio.

A

B

A lum sustinendum ad vitandum maius. Ergo cùm sit maius malū mors: sequitur bene fieri sustinendo aliquid preter naturalem ordinem, propter vitam conseruandam alicuius: quia maius bonū est vita hominis: q̄ conseruatio illius modi naturalis. Et licét non seruetur modus naturalis in tali actu particulari: seruatur tamē in hoc q̄ pro maiori malo vitando: licitum est minus malum subire, quod in casu non habet rationem mali. 13. d. cap. Duo mala

¶ Licét (seclusa necessitate) mortale videatur, vel prope: si mulier sit supra virum, vel more brutorum retrorsum cognoscatur: probabile est apud neophitos anteq̄ audiuerint malum esse (si non semper: sed aliquando fiat per ignorantiam inuincibilem) eos excusari. 4. conclu Probatur: quia si nihil audiuerunt de malicia talis modi concubendi, & nō potuerunt tales scire per naturam: sequitur eos inuincibiliter ignorasse: quia quod non est de se notū potuit ab eis inuincibiliter ignorari, sed non est per se notum talē abusum esse malum, cúm non constet de nocumento quod infert Ratio.
B proli, precipué quia potest contingere tales qui sic iunguntur habere filios. Ergo possunt tales inuincibiliter ignorare illud esse malum de se. Et ita suspicor de istis, quos non damno de mortali. Et licét ipsi se accusent vt in plurimum: tamen tanta est ipsorū rusticitas: vt non solúm hec que omnino maliciam non continent euidēter credam inuincibiliter ignorare posse, sed etiam alia que clarius inuolutam habent maliciam: sicut est habere accessum cum muliere, que alium habet virum, retinendo eam in matrimonio. Albertus magn9 in 4. d. 31. ar. 24. At, (vt verum fatear) idipsum iudico in pollutione que fit manibus voluntarié, vel aliquo alio pacto: quia existimo (cúm non sit per se notum tale supefluū semen nullo modó licere fundere: nisi propter prolem, & inter coniuges) ipsos habere ignorantiam inuincibilem antequam sint edocti. Et sic non statim damnandi de mortali quotiens poluerunt se scienter. Idem de concupiscētia fœminarum: si vir est, vel virorum si fœmina est: quia tam intelligo eos rudes: vt anteq̄ eis denuncietur, & moueantur vt abstineant: credam eos inuincibiliter ignorare malum esse desiderium fœminarum Ignorātia inuincibilis pōt esse circa pollutionem.

narum

narum, cùm nulli nocumentum ex hoc venire cognoscant. Si ta- A
Ad Ga. 5. men hoc durum videtur: quia Paulus affirmat opera carnis manifesta: non contendo. quia hęc intelligo secundum Beatum Paulum, & non contra eum: quia cùm ista non sint de primis principijs iuris naturæ: possunt ignorari ab aliquibus, vt supra in. 2. p. dictum est.
Supra. 2. p. ar. 7. Ista volui notare propter cõfessores istorum, quos oportet aliquando non nimis solicitos esse intelligere, & exactè cognoscere vtrum hoc sit mortale, vel sit veniale, sed (considerata ipsorum conditione) in multis oportet non iudicare mortale. quia existimo eos inuincibiliter ignorasse: vbi nullus prędicatur hac docet.
Pro neophitis. In alijs autem qui ingenio pollent iudicarem esse mortale: vt est de pollutione in vigilia, & de concupiscentia sola sine actu vel de aliquo alio simili. Sic in proposito non est necesse de mortali accusare ipsos, & damnare, qui aliquando (anteq̃ audierint malum, immò dato audiuerint, sed non audierunt esse malum mortale) istum modum in naturalem seruabant, commiscendo se vxorati: vt fœmina supergrederetur aliquando, vel q̃ retrorsum cognosceretur fœmina. B
Ad ro. 10 Iudicium enim confessorum est iudicium ad salutem, non ad condemnationem. Ob quod necessariũ non est strictè cognoscere omnia, & singula peccata, secundum maiorẽ, vel minorem grauitatem, sed sufficit crasso modo intelligere quantũ ad emendam, & salutem pœnittentis attinet, & reliqua Dei iudicio cõmittere, qui nouit omnia.
Caieta. in opus. to. 2 q. 3. Nam siue ista opera iudicentur mortalia apud istos, siue non, sed sint dubia: sunt prohibenda, & reprehendenda, & est pœnitenti medicina prestanda ad talẽ morbum curandum.
Notẽt ministri. Ob id sufficiat sic rudi Minerua deprehendere esse tales modos malos, & peccata. Vndé, abstinendum est ab eis. Et certé abstinent, & refrenant se vt experientia didiscimus: si publicé in prędicationibus, vel particulariter in cõfessionibus admoneantur. Et sic quando de hoc sunt varię opiniones: illa quæ a mortali excusat amplectenda est cum istis rudis hominibus: nisi in contrarium conuincat ratio.

5. conclu. ¶ Vir incipiens actum, sed non consumans, nolens seminare: ne

A ne habeat plures filios: dum tamen ex hoc mulier ad seminandum non prouocetur: licet sit peccatum: non est de se mortale. Probat. Ratio.
Quia licite possunt coniuges abstinere ad tempus: ne habeant plures filios: quam alere possunt. Licebit ergo etiã viro actũ inchoare, & non consumare propter hoc: dummodo non fiat seminatio extra vas: siquidem est eadem ratio vtrobique. Nam si licet omnino nullum actum habere, & licebit post inceptum non consumare: si non sit seminatio: quia si esset seminatio extra vas: damnabile esset: sicut factum Iudę, qui semen proiiciebat in terram. Dixi. Nisi propter hoc prouocetur mulier ad seminandum: quia si, incepto actu, fœmina prouocetur, & vir non consumando: ipsa frustra seminat: est mortale, non quia vir non cõsumat, & perficit actum, sed quia est causa fœminæ vt seminet quando non potest fieri generatio: quia cum semen mulieris non sufficiat solum: sed sit tanquã principale requisitum semen viri. seminante sola fœmina, nunquam fieri potest generatio. Et ex hac ratione damnabile esset ex parte viri actum incipere, & non consumare, licet ipse non seminaret extra, quod tamen non esset mortale si ipsa fœmina non prouocaretur ad semen emittendum: sed sicut vir: posset fœmina (etiamsi eius semen non sit necessarium ad generationem) continere seminationem. Sic Paludе in. 4. Verum mihi videtur: quia difficile ẽ actu incepto continere talem seminationem, tam ex parte viri: quam ex parte fœminæ, propter periculum solum quo tales se exponunt licet de se non sit mortale, esse tamen propter tale periculum. Fugiendus ergo est talis modus: tanquam mortale peccatum. Ob quod dixi in conclusione de se non esse mortale: quia si faciat vt non habeat plures filios: quam quos alere potest: quia nullus tenetur plures habere, sed sufficit in matrimonio prolem habere: vt finis principalis matrimonij possit adesse: non est de se damnabile. Periculum tamen est tam verissimile: vt ex ipso fiat omnino damnabile, & sic fugiendum.

Gene. 38.

De hoc supra, p. p. a 46. pagi. 241.

B

Palu. in. 4 d. 31. q. 3.

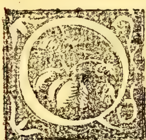
¶ Ex quo apertissime habes: quomodocunque fiat coniunctio coniugatorum, & seminatio sit extra vas, vel eo modo quo non Corol.

potest

Pro Indis. potest sequi prolis: semper esse peccatum mortale, & nullum excu A
sari posse: nisi propter ignorantiam inuincibilem, quam neophitos
hos credo habere in multis, qui nunquam audiuerunt malitiam quę in
Supra. 2. seminatione extra modum debitum continetur. Si enim propter
p. arti. 12. ignorantiam inuincibilem antequam promulgatum fuerit eis Euan-
& 17. gelium excusamus a peccato: repudiando, & accipiendo plures
S. Tho. p. uxores: quantó amplius per talem ignorantiā excusabuntur mit
p. q. 119. tentes semen, quod est quodam superfluum naturæ, reseruatū ex
digestione propter generationem ipsam, ad conseruationem spe
ciei. Veruntamen ubi facta est malitiæ manifestatio, & nocumē
tum quod sequitur ex tali modo seminandi: nullo modo excusari
Alb. mag. possunt. Si tamen seruetur vas, & generatio potest stare (etiā
d. 31. arti. si magnus abusus) non est damnabile mortaliter.
24.

❡ ARTICVLVS. 16.

De actibus coniugatorum propter de lectationē, vel propter aliā causam. B

QVeritur de illis qui modum naturalem seruantes: actum illum exercēt: vel propter prolē, vel propter delectationem, vel propter sanitatem.

p. conclu. ❡ Exercere talem actum inter cōiuges propter prolem, vel propter debitū redendū, vel propter vitā
dam fornicationem, siue in se, siue in altero: nullum peccatum est
Suplem. d sed bonus actus. Probatur: quia actum illum exercere propter fi-
31. q. pri. nem ad quem matrimonium est institutum nullum est peccatum.
ar. 2. At, qui illis modis exercet, propter finem ad quem matrimonium
Guilel. Pa ordinatur exercet. Patet: quia matrimonium propter prolē. Itē
risien. de & ad debitum redendum petenti: quia (teste Paulo) mulier non
matri. c. 6 habet potestatem sui corporis, sed vir. Nec vir sui, sed mulier.
p. corin. 7 Item Matrimonium non solúm factum est in offitiū naturæ, quan
Gene. 2. do institutum est a Deo in paradiso in statu innocentiæ propter
Gene. 9. prolem, sed post peccatum institutum est in remedium. vt (quādo

A quidem non poterat talis actus exerceri absq; peccato) propter matrimonium fieret licité. Et sic Paulus aparté dicit. Melius est nubere q̃ vri: quasi per nuptias homo liberetur ab igne inferni: quia cúm sit a natura incontinens: exercendo actum venereorum extra matrtmonium: damnaretur. Et in tale remedium institutũ ē matrimoniũ. Vndé, idem Paulus dicit ad vitandam fornicatio nem bonum esse habere vxorem. Qui ergo istum finem seruat. s. fornicationem vitare per talem actum, siue sit in se, siue in altero coniugum: omnino debitum finem apponit actui, propter quē matrimonium institutum est. Et ob id nō habet rationem peccati. Et ꝓbat̃ sic. Potest qs licité cōtrahere ad fornicationē vitandā in seipso: vt patet ex. B. Paulo. Et sicut dicit (& bene) do. de Palud in. 4. Ergo & licebit conuenire in illo actu propter finem, ꝓpter quē matrimonium contractum est. Et quidem quando fit talis actus ad vitandam fornicationem in alio: nullam habet difficultatem, sed solúm difficultas est: quando fit ad vitandam fornicatio nem in se ipso: quia. S. Tho affirmans primum licere dicit. 2. esse

Paulus. p. corin. 7.

Gene. 9.

Palud. d. 31. q. 2. & 3.

Maio. d. 31. q. viii.

B veniale. Tamen ego volo intelligere conclusionem: sicut intelligit Palude in loco citato, ne videar contra doctorem sanctum affirmare, pręcipué cúm sententiam suam fundet in dictis. B. P. Augusti. & Hiero. Et sic dico intelligendam nostram conclusionē quando ita est q̄ quis id facit propter vitandam fornicationem in se ipso: quia non potest pro tunc alio modo melius vitare: ita q̄ voluptas non mouet eum, sed amor vitandæ fornicationis, quam pro tunc aliter vitare non potest. Et quādo. S. Tho. dicit esse peccatum accedere ad vxorem propter vitandam fornicationem in se ipso: intelligit quando potest vitare talem fornicationem alio modo. s. per oscula, vel amplexus, vel loquutione cum vxore propria, vel (vt dicit Palude) quando potest vitare domādo carnem, vel fugiendo aliarum consortium, vel non loquendo, solus cū sola: quia tunc non debet velle illum actum. Sic intelligit Palude vbi supra. Et sic, qđ nos posuimus in ista conclusione non est contra. S. Tho, nec cōtra dictum. B. P. Aug. in Inchi. c. 43. nec cōtra

Limitatio conclu.

Augusti. Hierony.

dictum

dictum. B. Hiero. in Epistola quam scribit pro libris aduersus Io- A
Tertulia. uenianos. Et dictum Tertuliani, libro de exortatione castitatis.
Ambro. Et quod dicit Ambro. super illud Pauli. Nam isti omnes videntur asserere contra conclusionem. si absolutè intelligatur sine limitatione. At, qa non decet cõtra tot sanctos opinari (licét plures alij doctores teneãt contrarium.
Duran. Vual. Maio. Hugo. Almay. Celaya. Dura. d. 3.1.q 4. Idem Maio. & Vual. de sacramentis. c. 130. & Hugo sup Ecclesias. li. 5. et Echius home. 70. de sacramentis, & Almain in. 4. dis. 26. Idem Celaia. d 31. in fine & Mar. de magistris.) melius ẽ limitare eam vt sic intelligamus cum sanctis.
Martinus Sequenda sanctorũ opinio. Nam (sicut dicebat quidam egregius doctor Parisius) securè affirmo quę sancti dicunt. Potero enim dicere tibi Deus meus in die iudicij hoc feci sequutus sententiam illorum qui astant tibi. Profecto est bonum documentum: vt summopere conemur quantum fas est, & littera permittit: dicta sanctorum intellgere in bono sensu, & non de facile reprobemus.
Victoria. Sic etiam retullit magister meus, q cúm Parisius quidam B defenderet opinionem. S. Thomæ, & prope tales deuenerit angustias: vt coactus deberet retractare. nimium stomachati sunt doctores in eum, q talem sententiam defendisset. Postea veró visis sanctis sedati sunt: siquidem verba sunt expręssa. P. Aug. tractans Pauli verba.
p. corin. 7 Vnusquisq; propriam habeat vxorem propt fornicationem. Si veniam concessit Apostolus: ergo peccatum
Augusti. sunt nuptiæ. Cui enim venia: nisi peccato conceditur. At, veniam concedens Apostolus: concubitum attendit coniugatorum: vbi est incontinentię malum. In continentię malum est: q vir cognoscit vxorẽ vltra necessitatẽ pcreãdi filios, sed est ibi nuptiarũ bonũ. Et ita nõ pp illud malũ culpabile ẽ hoc bonũ, sed malũ veniale pp bonũ nuptiale. Ecce ex istis verbis. P. Aug. claret actũ illũ pp ter incontinentiam factum cum vxore malum esse veniale, qui esset mortale: nisi propter bonum coniugale.
Con cordia doctorum. Sed oportet istud dictum, & alia similia interprętari sic esse: quandó incontinentiam potest quis vitare per aliud: q per talem actum: vt est per loqutionem, vel amplexus, vel oscula vxoris, vel (vt dicit Palude)

do

A domando carnem, vel fugiendo consortia, vel non loquendo solus cum sola. Si tamen aliter non posset vitare: non videtur q̄ pater Augustinus, nec alij sancti veniale dicant talē cōcubitum. Difficile nimis esset absolute affirmare: nullo modo licere vti tali remedio concesso a B. Paulo ad vitandam fornicationem. Verùm quia. S. Tho. & alij doct. vt B. Bona. & Albertus Magnus vidētur concedere veniale esse ī sensu supra dicto: credibile est sic esse. Verum est tamen q̄ S. Tho. tractans illum locum Pauli: vtramq̄ opinionem reputat probabilem. Eam. s. quę dicit indulgentiam esse datam a B. Paulo de minori malo: sicut videntur doctores. S. affirmare, & eam quę dicit fuisse indulgentiam minoris boni. Vtraq̄ deniq̄ stare potest in veritate, supposita distinctione supra dicta. Matrimonium enim sicut in offitium a principio institutum fatemur ante peccatum: post peccatum in remedium fuisse certa fide tenemus. Ob id si aliter malo fornicationis mederi nō potest ad suam poterit accedere absq̄ culpa etiam veniali. Sic videtur sentire Alex. Halē. 3. p. q. 9. m. 3. ar. 2. B. Bona. d. 31. arti. 2. q. 2. Albertus mag. in. 4. d. 31. ar. 21. Gene. 2. Gene. 9. Alex.

B ¶ Actum illum carnalem exercere coniuges causa procurandæ sanitatis, vel conseruandæ, vel causa delectationis: si modo maneat intra limites matrimonij: licet peccatum sit. non est mortale. Probatur q̄ talem actum exercere propter salutem sit malum. Vbicunq̄ est aliqua voluntaria inordinatio: ibi est peccatum sed quando quis actum illum exercet causa sanitatis: est voluntaria inordinatio: ergo & erit peccatum: quia quando aliquid ordinatur ad alium finem, quem natura non intendit: fit inordinatio. Cùm ergo talis actus coniunctionis inuentus sit ad prolem generandam, & non ad sanitatem acquirendam: sequitur q̄ erit inordinatio ad sanitatem referre, & peccatum. Hanc rationem adducit S. Tho in. 4. sen. Et non solùm hoc verum est: quando salus haberi potest alia via: q̄ per coitum: sicut dicebamus de vitanda fornicatione, sed etiam est verum in casu in quo nullo alio modo sanitatem consequi posset: nisi per actum illum cum vxore, licét esset peccatum veniale. Secus est de fornicatione: quia ibi diximus licere 2. conclu. S. Bona. d. 31. arti. 2. q. 3. Ratio p. p S. Tho. in. 4. d. 31. ar. penul. Differentia de euitanda fornicatione, & de procurāda sanitate.

cere ad vitandam fornicationem: quando alio modo vitari non A
potest. Et ratio differentiæ in hoc consistit: quia Paulus concedit & declarat licitum habere vxorem ad fornicationem vitandã, tamen non sic scriptum licitum esse ad sanitatem procurandam habere vxorem. ¶ 2. quia ibi agit de animę periculo: quia agitur de peccato. Et ad vitandum peccatum non mirum si concedatur aliquid, quod non conceditur ad vitandum malum pœnę.

p. corin. 7

¶ Secunda pars probatur, ꝙ si fiat delectationis causa: est peccatum. Vbicunq; est aliqua deordinatio voluntaria: ibi necesse est esse peccatum aliquod. At, quando talem actum quis exerceat propter delectationem solùm (quia nõ ordinatus est ad id, sed ad prolem) aliquam deordinationem cõmittit, & peccat. Attamen, ꝙ tam in hoc: q̃ in primo propter sanitatem non sit mortale: si non excedat fines matrimonij, sed veniale, probatur cõtra quosdam, qui affirmant esse mortale semper.

Ratio .2. p. contra Maio. d. 31. q. vnica, qui dicit non esse pcãtum

¶ Pro quo sciendum, ꝙ (vt S. Tho. declarat) exire limites matrimonij dicitur: quando aliquis vxorem cognoscit propter solam delectationem: ita ꝙ cognosceret eam etiam si non esset vxor sua. Et tunc dicitur non excedere limites: quando cognoscit vxorem suam propter delectationem. sic ꝙ si non esset vxor sua non cognosceret. Idem quando quis conmiscetur vxori propter sanitatem intra limites matrimonij, quando (licêt illum actum velit cum vxore propter sanitatem) non tamẽ vellet: si nõ esset vxor. Dico ergo in conclusione, ꝙ accedere ad vxorem propriam, siue propter delectationem, siue propter sanitatem: licét sit peccatũ (vt probauimus) non tamen mortale, quando intra limites matrimonij queritur. Quia accedit ad suam non proposito fine mortaliter prohibito. Sed ꝙ sit veniale patet: quia de ordinatio quędam est. B

Nota.

Nota.

¶ Hęc quæ in conclusione. s. ꝙ si ob sanitatem, & delectationem: sit veniale: puto vera, maximé si non sit infirmitas grauis: quãuis Albertus magnus in. 4. d. 31. & Maio ibidem putent non esse peccatum. Idem Echius, home. 70. de sacramentis. Idem

Albertus. Maio. Echius.

ma

A Martinus de Magis. & Almayn. d. 26. & Celaya. d. 31. Et quidẽ satis probabiliter. Martin⁹. Almain. Celaya.

¶ Licét peccatum mortale sit ad vxorem accedere propter delectationem, vel sanitatem: quando delectatio quęritur vltra limites matrimonij: solúm erit quando in actu ipso cogitat ad eã accessurum etiam si vxor non eßet. Et non solúm quia habet in habitu. Volo dicere in ista conclusione, quę est notanda ad excusanda ꝙ plurima mortalia in coniugatis, ꝙ si quis accedit ad vxorem causa delectationis, vel causa sanitatis: nihil aliud cogitans, tamen si interrogaretur ab eo: vtrum etiam si nõ eßet vxor accederet, & affirmat: dico quod quando habuit acceßum: si nihil cogitauit de hoc, sed acceßit ad vxorem propter delectationem, licét in habitu haberet ad ipsam accedere etiam si nõ eßet vxor: non peccauit mortaliter accedendo, sed solúm venialiter: quia ad hoc ꝙ sit mortale peccatum: requiritur ꝙ quando accedit: actu hoc cogitet. Vndé, quandocunq; cogitans hoc: consentit 3. conclu.

B in tali cogitato: peccat, siue ante coitũ, siue in ipso concubitu, siue póst. Si tamen quando accedit nihil cogitat: non est peccatũ mortale. Probatur. Nullus meretur, neq; demeretur habitibus, sed actibus. Sequitur cúm peccatum mortale sit accedere propter voluptatem: ꝙ quando accedit ad suam: sic ꝙ accederet etiã si sua non esset. requiritur habere actum talem, & actu illud cogitare. Aliôqui, per hoc ꝙ quis habet habitum furandi, per quem facilé exit in actũ: semper peccaret. Idem de alijs. Hęc est sententia Palu. in. 4. quę mihi placet. Et sic possunt feré omnes libidinosi coniuges excusari, qui tam sunt perditi homines: vt (si casus contingeret) ita concuberent cum illa, etiam si non eßet vxor, tamen nunꝙ de illo cogitant, sed accedunt ad illam. Quod sufficit ad excusandum tales concubitus a mortali peccato, etiã si fiãt propter delectationem, cum neq; actu, neq; virtute sint propter finem prohibitum mortaliter. Habitib⁹ nec meremur, nec demeremur, sed actibus. Palud. d. 31. q. 3.

¶ Actus carnalis inter coniuges, seruato vase, & modo naturali, nũꝙ est peccatum aliquod: si fiat vel ꝑꝑ prolẽ, vel ad debi- 4. conclu Theologi in. 4. d. 31

Ratio. tum reddendum. Ratio est: quia ista sunt bona matrimonij, quę a A
doctoribus signantur, quibus actus illi carnales excusantur inter
Aris. 10. Ethi. c. 5. S. Tho. 12 q 74. ar. 8. Maio. in 4. d. 31 q vnica cō. 6. eos. Neq; propter delectationem quę ibi in actu concomitantur, vitiantur actus: quia (vt ait Aristo.) delectatio secundum se neq; bona, neq; mala est, sed est bona: si consequitur operationem bonā & erit mala: si sequatur operationem malam. Cùm ergo actus ipse bonus sit propter finem ad quem ordinatus est, etiamsi sit delectatio: non erit malus: quia & ipsa delectatio bona est, cùm per talem delectationem homo non mereatur, neq; demereatur, cùm sit quędam paßio naturaliter consequens actum ipsum.

5. conclu- ¶ Ad hoc q; talis actus excusetur propter prolem, vel debitum reddendum: non est neceße in actu reminiscantur aliquo istorum finium. Probatur: Ad hoc q; actus bonitatem, vel meritū habeat a fine: non requiritur q; actualiter referatur in finem, sed sufficit si virtualiter. Nam habēs caritatem: licèt dando eleemosynam in actu ipso de Deo non cogitet, sed alio diuertat se, meretur, & propter Deum agere dicitur. Tamen non actu cogitat. Ratio B est: quia virtualiter agit propter illum finem, quem sibi prius ꝓposuerat. Et omnia quę póst agit: dicuntur fieri in virtute illius finis. Sic in proposito: quandó conuenerunt coniuges ista intentione s. propter prolem, & ad debitum inuicem reddendum. Cùm ergo intentionem non mutauerunt: quotiēs conueniunt, virtualiter referunt in talem finem, licet non cogitent de eo. Et actus istorum erit licitus, & honestatus istis bonis matrimonij, prole, & fide. Id autem mente habere actu esset difficilimum, & nullus ad id obligatur.

Hoc contra nonnullos ex theologis.

6. conclu. ¶ Actus carnalis inter coniuges, licèt propter frequentiam veniale sit: nunq; tamen erit mortale: nisi excedat concupiscentia
Ratio. limites matrimonij. Probatur. Si frequentia est quando mulier nōdum concepit: non est dubium q; tunc licita est: quia illa frequentatio est causa prolis. Si tamen mulier iam concepit: frequentatio non potest esse sine libidine, vel ad vitandam in seipso fornicationem. At, si ex libidine solùm: nō est mortale, vt supra diximus. Ne-

A q̄ si ad vitandam fornicationem: quia vel nullum erit, vel si aliquod: solúm veniale. Verúm si excedat limites matrimonij.i.q̄ illa frequentia sit cum coniuge: vt etiam si nō eßet cōiux: haberet istā, ē mortale q̄ncūq̄ actu illud cogitat: sicut declarauimus. vel virtualiter ex actu cogitato sequitur. Frequentia.n. nō facit veniale mortale, licét dispositiué agat ad id. S. Thom. 12. q. 88. ar. 3. et. 4

¶ ARTICVLVS 17
Vtrum ratione circunstantiæ loci, vel temporis: actus coniugum poßit esse peccatum.

Xigere debitum in diebus festis signatis ab Ecclesia in c. Conquestus, Extra de ferijs, in quibus Ecclesia pręcipit abstinere ab operibus seruilib9 quantuncunq̄ fiat ad solā libidinem saturandā B dummodo intra limites matrimonij maneat. non est peccatum mortale, licét non careat veniali. Probatur ex mente S. Tho. contra Abulen. qui rigurosißimé loquitur super Math. affirmans eße mortale. Circumstantia alicuius (si circumstantia est: non varians speciem) non potest in infinitum aggrauare. Cúm ergo temporis. s. si in die festo fiat, vel profesto talis concubitus sit circunstantia solúm: non potest in infinitum aggrauare, sed in infinitum aggrauaret: si quod est veniale faceret mortale, vel quod nullum est peccatum extra illud tempus in illo fiat mortale. Ergo non est mortale peccatum in diebus festis id facere.

1. conclu. Gerson in 2. p. in compendio theo. Alex. ha. 2 p. q. 166. m. 2 S. Thom. in. 4. d. 32 ar. 5. Adria. in 4 q. 14. Alber. d. 31 ar. 14 Abulen. math.

¶ 2. In talibus diebus acceßum habere ad coniugem: si aliquod est peccatum: solúm est quia est ab Ecclesia pręceptum. Ergo in tātum habebit vi, & obligationem in quantum Ecclesia vult, & propter finem quem pręcipit. At, Ecclesia pręcipit in illis diebus vt homo attentius, & deuotius Deo vacet, ne per venerea quę hominem abstrahere, & alienare solent: diuagetur, sed non tenetur sub mortali in diebus festis ad habendum illam deuotionem, seu actualem feruorem in ipsum Deum, neq̄ diligere Deum, quicquid ali-

5. q. 238. & 40. 12. q. 7. Caie. ibi. & 22. q. 122. ar. 4 Siluest. in verbo circunstā. & dominica

Sco. in. 3. d. 37. & alij. d quo Sotode iusti & gratia li. 1. c. 22. Aris. p. poste. tex. com. 5 Alber. magnus. d. 32 ar. 12. Maio. d. 32. q. p.

alij dicat: quia si missam audiat: videtur satisfecisse precepto. Se- A quitur ergo si ipsum finem propter quem preceptum est non obseruare: non est mortale: neq; etiam actum ipsumpficere contra preceptum erit mortale: quia propter vnumquodq; tale, & illud magis. Si ergo finem non obseruare mortale non est, neq; medium nō apponere ad talem finem mortale erit. Quarê, quomodocunq; sit cōmixtio coniugum, etiam ad libidinem saturandam in istis diebus: nunq; erit mortale, si semper maneat intra limites matrimonij. Immô etiamsi Eucharistiam deberet sumere sequenti die non esset mortale, secluso contemptu. Et dicere contrarium (sicut do. Abulen. dicit) esset damnare innumeram multitudinem cōiugatorum, qui nunq; confitentur de illo, neq; conscientiam agūt. Dico de Hispanis: quia isti neophiti, inter quos summus maximê confitentur, & accusant se: ita vt molesti sint nimis confessoribus. Probabilior ergo videtur opinio S. Thom. & suorum sequatium, & communiter loquentium: vt si quis propter libidinem solùm motus intra limites matrimonij: tamen accessum habeat ad vxo- B rem diebus festis, quibus cessandum ab operibus seruilibus: sit solū veniale peccatum. Dixi. Si fiat propter libidinē: quia si fiat ad debitum reddendum: nullum erit peccatum, neq; veniale. Et item si fiat ad fornicationem vitandam: vt sup. Nam quandoquidem preceptum est ab Ecclesia in diebus festiuis abstinere: non abstinere est peccatum, quámuis Maio dicat q nullum est peccatum, neq; veniale in die festo. Et patet de precepto. 33. q. 4. c. Quotiescunq;

Maio. d. 32. q. p.

Augusti.

Et est sententia p. Augusti. Quotiescunq; dies natalis domini, aut reliquę festiuitates venerint non solùm ab infidelium concubinarum consortio, sed etiam a proprijs vxoribus abstineri debet. Idē Ambrosius. Et habetur ibidem. c. Fratres, & si causa. Et causa istius probibitionis est: quia tunc orationi vacandum est.

Ambro.

2. conclu. Vigue. li. insti. theo lo. c. 16. § 7. ver. 10

¶ Sicut in talibus festiuitatibus cōmisceri carnaliter coniuges veniale est, similiter & diebus ieiuniorum, & sūptionis Eucharistiæ. Probatur: quia sicut precipitur in die festo abstinere propter orationem, quę requirit eleuationem mentis in Deum: sic

A sic etiam ieiuniorum: vbi afligendum est corpus, & non delectationibus nutriendum. Similiter etiam tempore sumptionis Eucharistiæ. quia talis sanctitas, & munditia requiritur. Cúm ergo sit veniale agere contra diē festū: erit similiter in diebus ieiunij. Cōtra maio. d. 32. qui dicit nullum eē peccatum

¶ De ieiuniorum tempore patet ex. P. Aug. libro Quæstio. ve. & no. testa. & habetur. 33. q. 4. c. Christiano cum vxore sua aliqñ conuenire non licet: vt sunt ieiuniorum dies. Vndé, talib9 diebus ꝓhibetur nuptias celebrari. 33. q. 4. c. Nō opꝫ. et. c. Non licet. Augusti.

¶ De sumptione Eucharistiæ ibidem c. Sciatis fratres quoniam quicunq̄ vxori debitum reddit: de carnibus agni comedere non debet. Et redditur ibi causa a. B. Hiero. quia panes propositionis ab his qui vxores suas tetigerant: comedi non poterant: quanto magis panis viuus qui de cœlo descedit? Hieroni. 1 regum. 21. Ioā. 6.

¶ Et sic: qa in. 40. ieiunatur: non licet nuptias facere. Tunc etiam a. 70. & idem in aduentu, & in letanijs: vsq̄ ad octauam penthecostes, & ab aduentu: vsq̄ ad Epiphaniam.

B ¶ Tempore impregnationis (si nullum timetur periculū) exigere, & reddere debitum licet. sicut & alijs diebus non probibitis. Patet. Vbi nullum est preceptum probibens talem actum illo tempore. nulla est obligatio ad abstinendum, sed in illo tempore exigere, & reddere non est vetitum: ergo (cum contra nullum precepti fiat) nō erit peccatū de se, neq̄ veniale, neq̄ mortale. 3. conclu. Ratio. p. Maio. vbi supra. & alij.

¶ 2. Si eßet peccatum: maximé quia impregnata vxore non potest fieri propter prolem, sed hoc non obstat: quia non solúm matrimonium factum est in offitium naturæ pp ꝓlē, sed etiam in remedium contra concupiscentiam: vt. s. quis habendo talem actum ad quem inclinatur non peccat, ergo dato vnus finis non maneat cum alio: non erit peccatum. 2. ratio. p. corin. 7 Gene. 2. Gene. 9.

¶ 3. Si eßet illicitum: maximê quia videtur eße contra naturam: quia non potest ex tali actu prolis generari, sed non propter hoc: quia illos concubitus solúm vocamus contra naturam: ex quibus quantum ad se ipsos non potest prolis sequi: sicut ex molicie, & concubitu cum fœmina extra vas debitum. Tamen coitus 3. ratio.

tus qui est debito modó: licét sit cum pręgnante, semper est talis A
conditionis: vt possit esse ad generationem, licêt impediatur de
peraccidens: quia iam concepit mulier: sicut contingit impediri
deperaccidens in sterili. Sequitur ergo ꝙ non propter hoc erit
peccatum accessus ad pręgnantẽ: qa qđ per accidens non genere
tur prolis: non reddit actum malum. Vndé tenendum, licét. B. Isi-
Isidorus. dorus. 32. q. 7. c. Non solúm, dicat: tales esse deteriores peccoribus
Nã ꝓpter hoc nõ dãnat, sed vellet homines trahere ad illam pec
Hyeroni. corum continentiam: vt non accedant ad vxorem pręgnantem
sicut nec bruta. Et. B. Hiero. 32. q. 4. c. Origo, videtur reprębende
re tales. Tamen omnia ista consilia sunt, nec ẽ aliquod peccatum
contrarium agere, excepto periculo. Neq̃ tempus illud pręgna-
tiõis obseruare tenetur quis: sicut nec purificationis post partum.

2. Conclu. ¶ Accedere ad vxorem patiẽtem mestruum naturalem: licét
Palu. d. sit solúm peccatum veniale, si tamen mestruum sit morbus, qui
31. q. 3. et. fluxus sanguinis dicitur: nullum est peccatum. Probatur quantũ
Almain. d ad primam partem: quia est in damnum prolis nascituræ: vt fe- B
32. et suple runt medici. Item. Est quędam inhonestas, & turpitudo. Sequitur
mẽ. d. 32. ergo non posse fieri absq̃ culpa. At, quia non est grauis turpitu-
q. 1. do, nec graue nocumentum: non est peccatum mortale, etiam si
Alex. ha. 2
p. q. 166. Scotus in. 4. d. 32. & Silues. in verbo debitum coniugale. § 6. &
m. 2. Caie. in summa, dicant contrarium. Verúm si sit infirmitas, quę
Scotus. fluxus sanguinis dicitur: non est peccatũ. quia non tenetur tantũ
Silues. temporis spectare. Neq̃ est aliquod periculum prolis: quia tunc
Caieta. nõ potest generari. Ob quod actus matrimonij manebit licitus ex
alia parte. s. in quantũ est in remedium.

Nota. ¶ Est notandum circa omnes conclusiones, quibus loquuti su
mus: ꝙ accedere ad vxorem sit cũ veniali, vel sine, &c. ꝙ loquuti
Reddere sumus de exactione debiti: quia reddere in omni tẽpore licet, etiã
debitum in petenti, ad vitandam fornicationem in seipso, vel propter de-
omni tem lectationem, vel quomodocunq̃, semper reddẽdo (si petatur) bene
pore licet fit sine mortali, & sine veniali peccato.

Nota. ¶ Etiã considerandum quoad petitionem debiti coniugalis,

ꝙ

A ꝙ incestuosus cum proprijs consanguineis non est impeditus quó ad exactionem debiti, quicquid dicat Abulē. Math. 5. q. 200. & Angelus in verbo incestus. §. vlti. vt supra diximus. Incestuosis tamen cum cōsanguineis vxoris interdictum est exigere: vt patet in c. Transmisse, de eo qui cogno. consan. vxo. Si tamen petat (secluso contēptu, absq; dispensatione, in quo Episcopus potest) non videtur mortale, etsi Abulen. in loco citato, & Castro de potestate legis pœnalis, & Viguerius dicant esse mortale. sicut neq; contrahere post incestum, etiam sine dispensatione, vt bene Caie. in summa, in verbo matri. Quod impedimentum non incurritur cum proprijs cōsanguineis. vt supra diximus. In quo etiam deceptus est Abulen. vbi supra, & Angelus. Supra. p. p. ar. 23. Abulen. Castro. li. 2. c. 5. Vigue. in suis instit. theo. c. 16. §. 7. versi. 8. Supra. p. p. ar. 23.

¶ ARTICVLVS. 18.

B *An liceat in dubio sicut reddere debitum, etiam petere.*

Cum de coniugum congressu sermo incidit, q̄tū ad exactionem, & redditionem debiti: operepretium erit non sub silentio pertransire: quid in casu in quo dubium est: an sit verus coniux, nec ne? An tunc possit reddere saltim: si nō possit petere?

¶ Videtur ꝙ sic: quia potest quis licité facere contra dubium. Ergo sequitur ꝙ existente tali dubio de vero coniuge potest reddere. Antecedens patet ex Ecclesiæ diffinitione in. c. Dominus, de. 2. nuptijs, vbi habetur, ꝙ mulier quę nupserit secundo marito non habita certitudine de prioris morte, licêt de morte eius dubitet: reddere potest debitum: sed non petere. Sequitur ergo ꝙ stante dubio, potest quis agere contra dubium. 1. argumētum.

¶ Pręterea. In. c. Inquisitioni, de sententia excō. diffinitum est ꝙ quę non habet scientiam, sed dubium, siue credulitatem de impedimento matrimonij, stante illa credulitate, ac fide: potest, & debet 2. argumentum.

debet reddere debitum non tamen exigere. Sed tamen ibi est dubium: an sit legitimus coniux, vel non: ergo in dubio licite reddit. A

3. argu. ¶3. In dubijs superiori parendum est. c. Qui culpatur. 23. q. 1. Sed est preceptum superioris, quo dicitur vt quis cohabitet vxori, de q̃ dubitat: an vera sit: vt patet in c. citatis. Ergo sequitur q̃ potest quis agere contra dubium.

In contra. Ad ro. 14 Innocen. Ioã. An. Panor. Prepositi ¶In contrarium est. Quia qui agit contra conscientiam: mortaliter peccat. Paulo dicente. Qui agit contra conscientiam: ędificat ad gehenam. Quod ex fide non est: peccatum est. Comprobatur & sic. In c. Proposuit, de coniugio seruorum: vt ibi Inno. & Ioannes, Andreas, Panor, & Prępositiuus.

p. conside ran. S. Tho. 12 q. 91. ar. 4 contra. Adrianũ quolib. 8. & Medi. trac. 6. de pœni. &. Figi. li 6 hierar. capitulo. 16 ¶Pro decisione quęstionis considerãdum est, q̃ hic possumus loqui de actibus coniugum in casu posito: in foro conscientiæ, vel in foro exteriori. Siquidem potest esse, q̃ in foro exteriori id liceat: quia vel permissum est, vel pręceptum per Ecclesiam (quæ nõ habet iudicare de actibus occultis) vel solùm permissum est sic: vt talem congressum coniugiorum cum tali dubio non puniat. Et tamen cum hoc quòd in foro conscientię Ecclesia non disponat: vt alter coniugum stante tali dubio possit habere accessum. B

¶2. modo potest intelligi q̃ stante tali dubio de vero coniuge Ecclesia pręcipiat simul cõmanere coniugatos, & carnaliter cõmisceri: sic vt etiam in foro conscientię possit id fieri licité.

2. nota. ¶2. Notandum, q̃ qui dubitat an sit alter coniux suus: potest esse, vel quia bona fide contraxit, putans alterum mortuum: pòst tamẽ incipit dubitare simpliciter de morte sui primi viri. Vel dubium est post contractum mala fide: vt quando quis de vita coniugis certa: contrahit cum alia. 2. & incipit dubitare: an possit ei carnaliter cõmisceri, vel saltim cum dubio de vita prioris: contraxit cum. 2.

3. nota. ¶3. Notãdum, quia hoc quòd est cum tali dubio accedere ad vxorem potest esse, vel propria authoritate, absq; aliquo præcepto superioris, vel cum authoritate, immò compulsus per præceptum: vt solet Ecclesia compellere ad cohabitandum, & ad redden

dum

A dum debitum: vt patet in cap. supra citatis.

¶ 4. Nota, q dubium potest esse practicum, vel speculatiuum vel vtrunq simul: sicut dicunt doctores. Potest enim quis habere, vel dubium, vel scrupulum: an liceat mihi aliquid facere speculatiué. Sed quando venio ad opus: non dubito. Quod est dicere. Possum ego diffinire: non licere accedere ad coniugem, de qua dubito: an potui eam ducere in vxorem: eo q sit impedimẽtum, de quo anté nunq dubitaui. Et tamen quando veniã ad opus: sine aliquo dubio, vel scrupulo accedo, & reddo debitum: sicut si quis constituat apud se scribere in die festo: est peccatum. Offert se occasio aliquid scribendi, & scribit: in praxi non dubitans de illicito. His suppositis, respondetur. 4. nota. Caiet. in opus. Medina. Pode. resti. q 17. Couarru.

¶ Prima cõclusio. Si qs bona, siue mala fide contraxit, & certó cognouit non esse verum matrimonium, cum tali certitudine neq potest exigere debitum, neq reddere, etiam existente praecepto Ecclesię. Probatur ex c. Inquisitioni. de sen. excom. Et c. Do-B minus, de 2. nuptijs, vbi determinatum est, q si quis coniugum sit certus de vita prioris: nullo modo licet reddere, neq petere. Ratio est. Quilibet tenetur sub mortali non accedere ad alienam, & si sit fœmina: non accedere ad alienum, sed in casu quando est certitudo de priori est accessus ad alienam: ergo nullo modo licet: qa siue sit exigendo, siue reddendo: peccatum est mortale. p. conclu. Ratio.

¶ Dixi. Etiamsi sit Ecclesię pręceptum: quia Ecclesia nõ potest quod illicitum est, & iure diuino, & naturali prohibitum: licitum facere, sed fornicatio iure diuino, & naturali est illicita. In quo errauit Duran. & Martinus, q dicunt q non de se sit malũ, sed solũ qa iu. diuino proibitũ. Ergo nõ põt fieri licita p Ecclesię pręceptũ. Et q sit fornicatio: ẽ clarũ: qa est acceßus ad alienam. Dur. in 4. d. 33. q. 2. Et Mar. tinus i suo de tempe- rantia. q. 2.

¶ Et confirmatur. Ecclesiæ pręceptum fundatur in falsa p sumptione. s. matrimonium verum esse inter tales. At Ecclesiæ p ceptum fundatum in falsa pręsumptione non obligat in foro conscientię, secluso scandalo: quia Ecclesia explicat hoc, & declarat. Hęc conclusio nulli dubia est.

¶ Qui

1.conclu. ¶ Qui dubius est, vel suspitionem habet: an matrimonium sit A validum: quia fuit impedimentum, vel quia dubitat de vita alterius coniugis: manente dubio, nullo modo potest exigere debitum.

1 ratio. Patet. Cuilibet pręceptum est non agere contra conscientiam, sed existente tali dubio: petere debitum est agere contra conscientiã:

Ad.ro.14 ergo sequitur q̃ non licet petere. Patet, quia dubitat an sit vir eius, ergo exponit se periculo fornicandi. cum tali dubio petendo, & sic ad gehenam ędificat.

2.ratio. ¶ 2. Quicunq; exponit se periculo peccandi mortaliter: pec-

Eccle. 3. cat mortaliter. Qui enim amat periculum: peribit in illo, sed qui manente dubio de coniuge: an sit verus, petendo debitum se exponit tali periculo: vt notum est. Sequitur ergo q̃ nullo modo licet.

¶ Et hęc conclusio est determinata expręssé in c. Inquisitioni, de sententia excommuni. vbi dicitur, q̃ qui probabiliter dubitat, manente dubio, non potest exigere debitum. Sic absoluté absq; limitatione aliqua affirmamus iuxta determinationem illorum ca B pitulorum.

3.conclu. ¶ Qui dubitat de vero coniuge quantum ad speculatiuum iudicium, non tamen dubitat quantum ad praxim, exigendo, vel redendo, potest licité non solúm reddere, sed exigere. Volo dicere ĩ conclusione, q̃ casu quo alter coniugum dubitat de matrimonio, & tamen in dubio sic mouetur: vt nunq̃ dubitet: liceret ei petere, & reddere, sed si putat sibi licitum vtrunq;, quandiu simul cõiuncti sunt (existente eo) potest petere, & reddere. Probatur. Tali

1.ratio. dubio poßet petere, & reddere: ergo tali speculatiuo dubio existẽti poterit. Patet: quia perindé est: acsi non eßet.

Cõfirma. ¶ Confirmatur. Si eßet peccatum: maximé quia se exponit periculo peccandi, & quia in dubijs non sequitur partem tutiorẽ, sed talis nullo periculo se exponit: quia accedit ad eum qui putat suum, neq; dubitat de tali actu licito. Sequitur ergo q̃ in tali casu licet ei.

2. ratio. ¶ 2. Si non liceret: maximé quia talis actus est emanans a tali dubio, sed non emanat (vt suppono) q̃a ad opus applicãdo: non dubi

A dubitat.

¶ 3. Qui haberet dubium speculatiuum: an liceat in die festo pulsare citharam, vel scribere, & tamen ad opus applicando nullum habet scrupulum: non peccat scribendo, non obstante dubio speculatiuo. Et non ex alio: nisi quia ad praxim attendendo: nullum habet dubium, ergo eodem modo in praesenti, quis alter coniugum dubitet speculatiué. Si tamen practicé nõ haesitet, nullum est peccatum. Sic Caie. in quibusdam responsionibus. Et Medina de restitu q. 17. Et Nauarro de poeniten. d. 7. c. Si quis autẽ. 3. ratio. Caye. Medina. Nauarro

¶ Et quidem quantum ad redditionẽ: expressé fatentur authores, inter quos est Couarrubias in epitome. 4. 2. p. c. 7. §. 2. num. 10. vbi ait. Qui tenetur dubio speculatiuo de matrimonio: potest quoad praxim non dubitare: quin teneatur reddere debitum petẽti. Ex hoc probo cõclusionem. Si enim nõ obstat dubium speculatiuum si non sit practicum quantum ad reddere: eadem ratione non obstat quantum ad exigere: si non habeat dubium practicum de exigendo: quia vtitur sua. Hanc conclusionem existimo veram, & fauorabilem ad peccata euitanda, maximé pro neophitis huius noui orbis. Et ad maiorem declarationem sit. 4. conclusio. S. Tho. in 4. d. 41. q. 1. ar. 5. ad. 3. Couarru. Palud. in. 4. d. 36. q. 2. ar. 3. Silues. matri. 8. q. 3.

B

¶ Si quis dubitat de vero coniuge, & adueniente praecepto Ecclesiae de cõmanendo simul (quia non constat de contrario) si non dubitet quantum ad reddendum, & exigendum: poterit sine peccato exigere, & reddere. Volo in hac cõclusione dicere, quod si quis dubitare cepit, & in tali dubio constitutus vult recedere ob dubium, sed tamen Ecclesia (quia iudicat de isto matrimonio, & non constat, neque potest constare de alio) iubet simul manere: vt veros coniuges decet, qui ad praeceptum Eccesiae non dubitat, licité exigere, et reddere potest. Haec probatur ex supra dicta cõclusione. Nam si non posset: maximé esset ratione dubij. At, dubium nõ obstat: qa talis non facit cõtra dubiũ. Nam licét dubitet de coniuge: non dubitat adueniente praecepto Ecclesiae de exigẽdo, et reddendo, vt suppono. Sequitur ergo quod non peccat etiam exigẽdo. 4. conclu 1. ratio.

¶ Et ex dictis in praecedenti probatur. Existente dubio speculatiuo 2. ratio.

latiuo(si non sit practicum)potest exigere,& petere: vt dictum est. Sed quando aduenit preceptum Ecclesiæ sic se habet Sequitur ergo q; licet. Hanc cōclusionem quātum ad hoc quod est reddere: expreßé asserit quidam doctor in dialogo de ratione dicendi testimonium c.9. Eam etiam tenet Magister Soto in sua relectione, de ratione tegendi,& detegendi secretum, membro.3.q.2. Tenet idem Couarrubias in epithome.4. Decreta.2.p c.7.§.2 num.9. Et idem Soto in libro illo præclaro quem nunc edidit de iustitia & iure.li.4.q.5.ar.4.in vltimis verbis, vbi dicit,q; quando dubitat de legitimo viro: potest reddere. Et ante hos elegantißimè doctor Nauarro in suo de pœnitentia.d.7.c. Si quis, num 101.& 102. Et quidem ego pono in cōclusione quód potest non solùm reddere, sed petere, adueniente precepto Ecclesiæ: dū modo sic existimet,& non dubitet existente tali precepto de reddendo,& exigendo: quia si solûm eßet preceptum de reddendo & q̄tum ad id non dubitaret, manente dubio quóad exigere: nō deberet exgieret. Neq; obstat quod in c. Inquisitioni dicitur, q; si dubitat: reddat, sed non exigat. Non obstat(in q̄) quia intelligitur quando est dubium quóad praxim, sed si non dubitat, sed putat se teneri, adueniente Ecclesiæ precepto non peccat: vt dicit. cōclu.& infra clarius.

Sepulueda. Soto de ratione tegē di secretū m.3.q.2. Couaru. Soto de iustitia.li.4.q.5.ar 4. Nauaro de pœnitē.

A B

5 conclu. ¶ Si quis bona fide contraxit matrimonium, putans priorem mortuum coniugē, si facta diligentia non potest inuenire veritatem, sed manet semper in dubio: non solúm potest reddere, sed exigere sine peccato. Probatur. Matrimonium bona fide contractum est quidam contractus humanus: dato sit vnum ex.7.sacramentis Ecclesię. Ergo sequitur rationem aliorum contractuum: inq̄tum talis, sed in alijs contractibus, qui est dubius de illo quod poßidet faciendo diligentiam: iustê poßidet,& non tenetur a possesione desistere,& dominio quod acquisiuit bona fide. ergo eadem ratione quando duo bona fide contraxerunt,& alter in alterum potestatem transtulit sui corporis(adueniente dubio, facta diligentia,& non inuento proprio domino)potest retinere, ergo poterit

Contra. Adri. quolibet.2.ar 3.et.in.4 fo.57.& 58.

p.corin.7 Ad.ro.7

A poterit exigere: sicut & potest reddere: quia eo modo se potest habere: sicut se habebat anteꝗ eßet dubium, sed ante dubium poterat licité exigere, & reddere: ergo etiam in tali dubio, quando fecit quod in se est ad sciẽdum veritatem. Hanc cõclusionem tenet expreßé Magister Soto in suo de iustitia & iure. li. 4. q. 5. ar. 4. in fine. Ait enim. Si quis dubitat de vero coniuge, & diligentiam facit, & non potest inuenire: potest exigere: sicut & reddere petenti. Hanc eandem sententiam tenet absolutißimus, & vnicus nostri temporis Theologus olim Magister noster Victoria, qui ponit ꝙ in dubio: quando non potest constare: licita est poßesio & sic potest exigere, & reddere. Et quidam alius magister non pœnitendus Salmantinus in suis resolutionibus dicit hanc opi. valde probabilem. Et ipse cõtendit eam limitare sic. Vel timet mulier fornicationẽ, vel non. Si timet: petat, & reddat, sed si non timet solúm reddat. Hęc ille. At, nos absoluté dicimus poße petere, supposito bona fide contraxit. Nam si aliquis habet vsufructum hęreditatis: nõ debet priuari tali vsufructu in dubio. vsꝗ dũ constet

Soto. Victoria. Panor. in c. fina. de pscrip. c. Si virgo. 34. q. vni Contrarium adria. in. 4. fo. 52.

B ¶ Necꝗ boc appareat difficile, quandoquidem cum dubio: an sit verus coniux potest quis exigere: vt de illo qui impotens est, & non constat: an sit perpetua impotentia: per triennium potest dare operam ad id: vsꝗ dum sit certus. In. c. Laudabile, de frigidis, & maleficia. Auten. De nuptijs. § . Per accusationem. Hęc cõclusio sit aßerta contra cõmunem opinionem, saluo semper meliori iuditio, apud me tamen dubia non est.

¶ 6. Conclusio. Si quis mala fide contraxit, manente dubio, licet poßit, diligentia facta, reddere, non tamen potest petere. Patet ex. c. Dominus citato. & . c. Inquisitioni. Et ratio est: quia non potest iuuari iusta poßesione ad exigendum: eo ꝙ mala fide cepit poßidere. Et in hoc differentia stat inter illum qui bona fide contraxit, & qui mala. Necꝗ iste potest iuuari: si non habet dubium practicum, vel speculatiuum: quia quando cepit operari: mala fide cepit. Secus qui bona fide.

6. conclu Ratio. Nota.

¶ Ex istis omnibus poterit quis inferre pro huius orbis incolis

Corolla.

lis doctrinam consideratione dignam, & adliberandum non pau A
Pro neophitis. cos ab eterna dãnatione. Siquidẽ contingit nõ raro. Immo frequẽ tissimé olim in principio suę cõuersionis, ꝙ incipiunt dubitare de veró coniuge: quia quando baptizantur: vel non plené intellixe rant, quę ab Ecclesia in.c.Gaude.et.c.Quanto, de diuortijs diffini ta sunt, vel ob deffectum lingue, vel ob deffectum scientiæ in ipsis ministris, putantes repudiatam non necessario reconciliandam. Instructi vero succeßu temporis: dubitãt, & dicũt se habuisse pri orem coniugem, qui certó sciunt viuere, vel dubitãt de vita. Et datò certó sciant viuere: non est certum an ille qui viuit: habuit aliam priorem. Et interrogatus ipse qui viuit: aßerit se habuiße aliam anté, de qua non constat. Immò neq̃ potest constare: an ha buit alium priorem virum, sed est quodammodo processus in infinitum. Vel dubitat quidem an viuat vir, & nescit vbi habitat. Tunc facta diligentia non potest certior fieri de priori. In tali B
Soto ďiu stitia & iure. li. 4. q. 5. ar. 4. Victoria in. 4. & alij. casu: quia constat de isto matrimonio, in quo nunc est, etiam ma nente tali dubio potest & exigere, & reddere: qa est in iusta posse sione, quando bona fide contractus celebratus. Ob id si non potest relinquere dubium: licité manet. Neq̃ est neganda absolutio, neq̃ est opus dicere vt diuertat, & hunc relinquant, quandoquidem non potest eße certitudo de alio. Et confessores notent ista: quia
Confeßores notent multum facit ad quietem conscientiarum istorum.

¶ Et idem est dicendum si coram Ecclesiastico iudice post dubium: tractatur causa matrimonialis, & defficientibus proba tionibus non potest dari sententia diuortij, & manẽt in dubio de matrimonio, & iudex pręcipit vt maneant simul, & non sepa rentur. In tali casu, obediendo potest exigere, & reddere sine pec cato, supposito nõ sit certitudo de alio viro, sed solùm dubium qa
c Inquisitioni. si eßet certum: non liceret, etiam adueniente Ecclesiæ pręcepto. Et ꝗ̃uis olim ego in opinione fui contraria, s. vt iuxta verba.ca. Inquisitioni, cum tali dubio non liceret exigere nunc videtur pro babile sic licere, quando bona fide contraxit, & fecit sufficientẽ & neceßariam diligentiam, & non potuit inuenire certum. Sal

uo

Quo tamen meliori iuditio, etiamsi opposita opinio sit cõmunis.

¶ Non tamen tenendus ẽ Magister sen.d.38. 4.et Hugo li.2 de sacramentis.p.11.c.6.q dicunt, ꝙ casu quo est certa de alio cõiuge: liceat ob Ecclesię pręceptum cõmisceri non suo. In quo & alij aberrauerũt: vt Hostien.in c.Proposuit, de coniugio seruorũ, quando dixit, ꝙ tempore litis pendentię potest quis cõmisceri ei, cui mouetur quæstio status, ad mandatum Ecclesiæ: absq̃ hoc q̃d in eam velut in vxorem de nouo consentiat. Nec probari potest per.c.Litteras.de restitutione spoliatorum. Nam ibi Inno. refert aliorum opiniones. Quod & notauit eleganter clarissimus doctor Medina in suo de restitutione.q.19. Tamen quando dubium est: pręceptum Pontificis facit ad tollendum culpam: quia in ambiguis Ecclesiæ diffinitionibus standum est. Patet ex.c. Maiores, de baptismo, & eius effectu. Et Deuthe.17. vbi dicitur, quod res dubię ad sacerdotem defferãtur. Et patet 23.q.3.c. Quod culpat. Sic ergo cùm manente dubio Pontifex dat vt poßit reddere: quando bona fide contractum est, & facta diligentia inueniri non potest certum: poterit & petere: quia per Ecclesiam præcipitur simul manere. Et quando dicitur ꝙ petat, & non reddat, debet intelligi, vel quando mala fuit fides, vel quando non est facta diligentia sufficiens: vt dictum est, & in solutionibus argumentorum dicetur.

Cõtra magis. et Hugonem, & Hostiens.

Medina ad resti.

B

Textus declaratio.

¶ Ad primum argumentum ex c.Dominus, de.2.nuptijs respondet Adrianus quolibet.2.ar.3 & in.4.ꝙ ille textus procedit ĩ foro exteriori, & non in foro conscientię. Ait ipse. In foro conscientię manente dubio, sicut non potest exigere, neq̃ potest reddere: quia eßet peccatum, & Ecclesia non potest dare licentiam ad peccatum. At, in foro exteriori quia non potest Ecclesię constare: concedit quod poßit reddere.

Ad argu. Adria in 4.de resti tu.de perscrip. fo. 52.et 57

¶ Sed hoc stare non potest, & ab omnibus reijcitur. Siquidẽ si textus ille solùm in foro exteriori debet intelligi: Ecclesia nihil concederet fauorabile, sed potius offendiculum pręberet peccandi mortaliter. Nam dicit ꝙ potest reddere. Ergo dat intelligere

Soto de iustitia.li.4 q.5.ar.vlti.in fine.

ꝙ licitê poteſt: quia id poßumus: quod licitê poßumus. l. Nepos, de ver. ſig. Regula, Beneficium, de reg. iu. li. 6. Etſi i foro interiori nõ licet. peccaret, tali vtens Eccleſię licẽtia. Et hoc Adriani aſſertũ latê impugnat Nauarro in ſuo de pœnitentia, loco citato, nu. 90. & 91. A

Nauarro de pęni. d. 7. c. ſi qs.

¶ Et ſic concedimus quód in dicto c. diffinitum eſt, in dubio licitum eße reddere. Nam exiſtente tali dubio. eſt dubium quod ſit peccatum cõmiſceri illi, de quo dubium eſt. an ſit verus coniux. Et eſt dubiũ: an denegare debitũ ſit peccatum iniuſtitię: quia non conſtat non eſſe verum coniugem in tali dubio. Et quia melior eſt conditio poßidentis: iuſté reddit debitum petenti, & ad pręceptũ ſuperioris excuſatur: vt docet Palud. in. 4. Immó non ſolúm reddere in conſcientia poteſt, ſed exigere: vt in concluſionibus dictũ eſt, quando eſt Eccleſię pręceptum. Et facta diligentia non põt veritas inueniri: eo modo quo in ſuperioribus expoſitum eſt, & a doctoribus citatis, quando bona fide fuit contractũ matrimoniũ

Palud. d. 29. q. 2. ar. 3.

2 ſolutio. Adriani

¶ Adrianus in loco citato aliam dat ſolutionem: vt. ſ. intelligatur depoſito dubio: ita vt manente dubio, nunꝗ liceat. Quod ꝓbat: quia conſcientia erronea non excuſat a peccato: ſi ſecundum illa operetur: vt docet. S. Tho Sic in propoſito. Dubietas animi non excuſat. Ob id oportet deponere dubium. Aliâs quicquid faciat peccat ſe conformando, & ſe diſformando. B

12. q. 19. ar. 6.

Reijcitur ſolutio. Adria.

¶ Verúm hęc ſolutio etiam reijcienda eſt. Nam ibi Pontifex non loqtur de dubio tollendo, ſed eo manente, ponit differentiam & dat quód poßit reddere, cum negat poſſe exigere. Qđ ſi eßet intelligendum: ꝙ depoſito dubio, eo modo poßet exigere: ſicut & reddere: vt patet expreſſé in. ca. Inquiſitioni.

Intelligentia textus.

¶ Sed tamen ad intelligentiam textus quo caſu ſtante dubio probabili, ſeu credulitate poteſt reddere, & ſine peccato in foro conſcientiæ; eſt conſiderandum, ꝙ iſta non repugnant, ꝙ quis dubitet: an ſit verus coniux, nec ne, & tamen quod aduemente pręcepto ſuperioris liceat ad eum accedere. Et ſic credit, vel opinatur aliquid quóad vnum effectum ſufficere, quod tamen non credit

A dit, vel opinatur quóad aliud. Vt firmiter credo absq; hesitatione aliqua hostiã quam leuat sacerdos in altari adorandam absolutê, & ibi esse realiter Christum. Tamen non credo sic de fide ibi esse corpus Christi realiter ad hunc effectum: vt pro ista veritate subeam mortẽ: quia hęc propositio. Sub hac hostia est corpus Christi: non est de fide: quia potest esse quód sacerdos non consecrauit, vel non habuit intentionem, licét protulit verba, vel quód non est sacerdos, qui celebrat. Ob id fides solúm est de ista: Sub hostia rité cõsecrata est Christus realiter, cui nõ potest subesse falsũ. S. Thom. quolbiet. 5 ar. 12. Maio. in 3. d. 23. q. 10. S. Tho. in 3. d. 9. q. p a. 2. q̃la. 6 ad. 2.

¶ Item. Iudex per pręsumptionẽ de crimine conuictum: credit fecisse tale crimen, ad eum condemnandum aliqua pœna extra ordinaria, tamen non credit sufficere ad condemnandum eũ pœna mortis: vt Inno. docet in. c. Quia verisimile, de pręsũp. Inno.

¶ Ad propositum ergo soluitur argumentum ex. c. Dominus Stat enim q̃ illa mulier dubitet, vel suspicetur hunc, cum quo nũc est, suum maritum non esse, & sic quóad exigendum dubitare: ã B sit suus maritus, cûm tamen non dubitet quóad hoc quód est petenti reddere. Et simili ratione potest esse quód mulier dubitet etiam non leuiter hunc esse suum legitimum virum, & tamẽ quód veniente pręcepto Ecclesiæ, quę dicit non celebrandum diuortium, sed quód maneant vt vir, & vxor: quód non dubitet quóad hoc quód liceat ei & exigere, et reddere, manẽte adhuc dubio de priori viro. Nam sicut potest dubium auferri quóad hoc quód est reddere: posset etiam quóad hoc quód est exigere cum tali dubio, existente Ecclesiæ pręcepto. Et a simili Ioan. Gerson in. 2. p. respondet cuidam scholari, qui vnam litteram in bulla Apostolica emendauit: non debere se excõmunicatum putare, neq; irregularem ad effectum cessandi a celebratione missarum. Et tamen ea mente debere esse. vt oportunitate data, ad abundantẽ cautelã non spernat, et petat absolutionem Et sic manet solutum argumentum. Hanc solutionem dat in parte Nauarro in loco citato, et multis probat exemplis, numero. 104. Nos autẽ addidimus non solúm verum tenere quóad reddere petenti, sed etiam quóad Ad formã argumẽti. Gerson. Nauarro. de pœnitẽ d. 7. ca. Si qs, nu. 101

gere. Nam sicut stante dubio de primo coniuge: potest non dubi- A
tare de isto quóad reddendum, poterit etiam quóad exigendũ,
Solutio notanda pro neophitis. maximê quando facta diligentia non potest inueniri certum: vt ĩ conclusionibus dictum est. Est solutio notanda, & deseruiens pro istis neophitis, qui non solúm Episcopi pręceptum, sed cuiuslibet ministri, siue in confessione, siue extra vt oraculum habent, & venerãtur. Et sic in tali dubio dicendũ ꝙ non relinquat hunc quẽ habet: quia de alio de quo dubitat, certum non est. Sufficiens erit hoc: vt nullum maneat dubium ad reddendum petenti. Immo neq; ad exigendum. Et hęc sic dicta in fauorem istorum neophitorum intelligantur, semper tamen subijcientes nos Ecclesię determinatio
Protestatio autho. ni. Hęc veró non solúm contra determinationem positam non sũt sed potius secundum eam putamus esse: vt in solutione sequentis argumenti fiet manifestum. Et maximé pro istis dixerim: quia quando quis incipit dubitare de alio cõiuge: vix potest (etiam sũma diligentia adhibita) certum haberi, ob facilitatem quam olim in infidelitate habebant repudiandi, tam ex parte viri, q̃ ex par B
te fœminæ: vt omnibus ministris constat.

Ad. 2. ¶ Ad. 2. dicendum: ita esse: licere contra dubium agere interdum. Nam in illo. c. Summus Pontifex determinat: ꝙ stante dubio probabili de altero viro priori. potest reddere debitum, quod & nos fatemur. Et libet verba textus adducere. Inquisitioni tuę res
Verba textus. pondentes credimus distinguendum: vtrum si alter coniugum pro certo sciat impedimentum coniugij, propter quod sine peccato mortali nõ valet carnale cõmerciũ exercere: quãuis illud apud Ecclesiam probare non possit: an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excõmunicationis sententiam humiliter sustinere, q̃ per carnale cõmertium peccatum operari mortale. In 2. distinguimus: vtrum habeat conscientiam huiusmodi ex credulitate leui, & temeraria, an probabili, & discreta. Et quidẽ ad sui pastoris consilium conscientia leuis, & temerarię credulitatis explosa; licité potest non solúm reddere, sed exigere debitum coniugale. Verum cúm conscientia pulsat animum ex credulita-

te

A te probabili, & discreta, quamuis non euidenti, & manifesta: debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne alterutro vel contra legem coniugij, vel contra iuditium conscientiæ committat offensam. Hęc ibi. Ecce quomodo in dubio probabili licet agere, reddendo. Nos veró in conclusionibus diximus: q non solũ potest reddere petenti, tali probabili dubio existente, sed etiam potest exigere. In casu enim quo facta diligentia de alio priori viro non potest inueniri quod certum est: potest reddere, & exigere, qñ bona fide contractum est: quia si mala fide: debet reddere, & nõ petere. Et quãdo mala fide fuit cõtractum matrimonium in c. Dominus, est manifestum. Et ratio est: quia in alijs contractibus sic euenit, quód quando quis iusté poßidet (licét incidat dubium) vsq; dum sit certus iusté poßidet, et non tenetur alienare rem: vsq; dũ sit certitudo.

B ¶ Sed contra hoc se se offert Pontificis determinatio in littera adducta, vbi dicit, q in tali casu licét poßit reddere: non debet petere. Obiectio.

¶ Ad hoc respon. multis modis. Primo, q textus habet verum quando quis mala fide contraxit. Tunc enim cúm sit in dubio: nullo modo potest exigere: quia nullum videtur acquisiße ius ad petendum. At vero, qui bona fide contraxit: iam videtur accepiße poßeßionem iustam. Quód si postea eueniat dubium, poterit et reddere, & petere. Et non est contra textum, qui in primo sensu venit intelligendus. p. solutio.

¶ 2. solutio est, q textus intelligatur: q stante dubio, non liceat petere: quandiu manet in negligentia inquirẽdi veritatem. Facta tamen diligentia humana, quę solet fieri in negotijs arduis: si non inueniat alium eße proprium virum: conditio melior poßidentis est, & potest petere, et reddere. Nam graue eßet nimis obligare aliquem ad manendum in matrimonio, et q nullo modo poßet vti coniuge suo exigendo. Et in hoc sensu magister Soto, et alij (vbi supra) dicunt, q facta diligentia, potest exigere. Intellige hoc, etiamsi facta tali diligentia maneat dubium de vero coniu- 2. solutio.

ge, qa si nonmanet dubium: nullus est qui dubitet posse exigere. Et A
apté in textu habetur, q ablato dubio, potest exigere, & reddere.

3. solutio. ¶ 3. solutio sit, q in casu quo manet dubium: non licet exigere sed tantum reddere, intelligatur quandiu manet dubiũ de hoc qđ est exigere: quia non licét ei, eo q ageret contra conscientiam. At qui contra conscientiã facit: ad gehenam ędificat teste Pau. (Ad. ro. 14) Verùm, quando dubium manet, & adueniente pręcepto Ecclesiæ cõpellitur persistere in matrimonio: sicut stante dubio de vero coniuge, nõ est dubius quantũ ad hoc quód est reddere petenti, & ob id licité reddit: sic eodem modo, si manente dubio de legitimo coniuge: quia non potest desistere a matrimonio, non dubitat an liceat petere: licité petit.

Ad. 3. ¶ Ad 3. argumentum respon. concedendo quód superiori obediendo in tali dubio (dummodô non remaneat dubium circa hoc quod obediendum est ei) non erit peccatum reddere. Immo neq; exigere, ad sensum declaratum. Et quidem licét hęc opinio videatur noua contra communem opi. non tamen absq; ratione citati magistri asserunt, & nos subscribimus. (Noua opinio, tamẽ pbabilis.) Et eam sequendo non est periculum: quia stat q maneat dubium quóad hoc: an sit coniux, B & nõ manet quóad hoc: an licet exigere, & reddere. Sicut ĩ scrupulo speculatiuo de aliquo vitando docet Caie. licere agere contrá, quando non est contra practicum scrupulum. (Caie.) Et adducit clarissimus Medina in suo de restitu. q. 17. vt diximus supra. (Medina.) Et quidem sequi hãc opinionẽ (vt diximus) est nimis fauorabile, & nullum periculum. Nã impoßibile moraliter apparet: q duo maneãt simul, & q tãtũ alter se cõtineat: vt numq; exigat.

Estat (vt colophonem apponamus) duas quæstiones apendices addere satis congruentes.

¶ Prima est. An qui ficté consentit, teneatur sub mortali ducere illam quam decepit.

¶ 2. Vtrum pater in foro conscientiæ possit exheredare filium, vel filiam: quia ipso inuito contraxerũt matrimonium.

A

¶ ARTICVLVS 19.
An qui ficté alicui promittit: teneatur eam ducere.

Quia de matrimonio loquuti sumus, & necessariũ dixìmus consensum: sic vt ipso defficiente, nullum sit quôad Deũ: operepręcium erit scire: an qui ficté alicui promissit eam accipere, & tamen interius non consentit: teneatur eam ducere de nouo consentiendo. Supra. p. p ar. 2.

¶ Et videtur quód non teneatur. Vt constat ex dictis in. 1. p. in matrimonio requisita est summa libertas: quia vinculum indissolubile, & semel ligatum: non potest solui. Ergo sequitur q̃ non tenetur talis qui ficté promisit talem ducere: quia aliás ad matrimonium cogeretur. p argu. Mabt. 19

¶ 2. Si talis qui ficté promissit teneretur illam ducere, vel eẽt iure naturę, diuino, vel humano. At, nullo iure obligatur: ergo nõ tenetur. Non iure naturæ: quia iure naturæ non potest cogi ad cõtrahendum. Immó iure naturę habet libertatem plenam ad contrahendum. Et si iure naturę esset obligatio: esset adimplendi promissum, sed obligatio adimplendi pręsupponit voluntatẽ transferendi dominium rei promissę, qualem ponimus non fuisse. Siquidem dominium non transfertur verbis, sed volũtate veri domini. Nec iure diuino tenetur: quia nullibi tale ius a Deo. Nec iure humano constat: quia si compellatur ducere: erit ex pręsumptione quam habet Ecclesia, quód consensus fuit conformis verbis, cui si constasset defuisse: non obligaret. 2. argu. B Supra. p. p. ar. 8.

¶ 3. Si talis post promissionem fictam contrahat cum alia. 2. consentiendo, est verum matrimonium: ergo non tenetur ducere primam. Nam si teneretur ducere primam: videtur quód non teneret obligatio cum. 2. Sicut si quis promisit Petro equum, & acceptauit Petrus: si postea det Ioanni: non tenet datio: quia dat alienum. Quódsi constet Ioanni: tenetur Petro restituere. 3. argu.

¶ In contrarium est: quia quilibet tenetur de damno dato, & non In contra.

non poteſt talis damnum reſarcire niſi ducendo eam, ergo tenet A

¶ Hęc quęſtio in proprijs terminis mota eſt: eo ꝙ aliqui legentes in quodam nuper ędito pręclaro libro, & doctrinæ refertiſsimo, in quo in materia nihil deſiderandum, neq; reijciendum, qui manuale confeſsorum intitulatur, lingua vernacula ex propoſito ęditum, prius a quodam religioſo viro docto minorita regularis obſeruantię prouintię pietatis, póſt viſum, recognitum, probatũ, Nauarro vir doctiſſimus. in multis additum, & refertum a doctore Martino Nauarro de Azpilcueta, viro doctiſsimo, & probatiſsimo, in iure quidem eminentiſsimo, & in Theologia verſato: vt eius varia in diuerſis materijs ędita probant opera, maximé illud quod de pœnitentia eſt. Verba in manuali poſita. Híc (inquam) in. c. 18. citati libri nume. 18. ait. Si le prometio caſar ſe con ella, ora le prometieſſe de veras, ora fingidamente: con animo della engañar, es obligado a cumplir lo que le prometio, aſsi enel fuero dela conſciencia: como en el exterior. Y mucho mas ſi le juro. Hęc ibi ad litteram. Cũm ergo hęc verba ſonent talem teneri: legentes admirati ſunt de tam graui dicto, & ſtatim virgam B Cẽſoriam extendentes: delendum iudicauerunt. Nos tamen (ſicut alias fecimus) in nullius verba hominis iurantes niſi ſolius Chriſti examinandum ſuſcepimus, non extra propoſitum, & intentum noſtri ſpeculi coniugiorum digreſsi. Pro cuius ſolutione notandum.

1. nota. ¶ Ille qui alteri promiſsit: poteſt ſe habere tripliciter. Vel eſt ęqualis, tam diuitijs, q̃ nobilitate: puellæ cui promiſsit, vel inferior, aut ſuperior. Et quod ſuperior ſit: intelligo notabiliter, non parum excedens: quia quod parum diſtat: nihil diſtare videtur. Ariſtote.

2. nota. ¶ 2. Iſte exceſſus qui eſt ex parte viri: poteſt eſſe cognitus a puella ſeducta, vel ignoratus. Immó quia exiſtimabat ſibi fore ęqualem, vel minorem, quamuis ſit ſuperior in veritate.

3. nota. ¶ 3 Ille qui protulit verba, volens puellã ſeducere, vel cognouit eam carnaliter, & ob id protulit: vt ſeduceret cognoſcendo, vel protulit quidem, ſed eam non corrupit. Vel aliás corrupta erat, ſed acceſsum habuit ad eam.

¶ Quũ

A ¶ Qui promißit ficté alteri, siue cognouerit eam, siue non, siue fuerit puella, siue corrupta, siue equalis conditione, siue non: mortale peccatum comißit: quia omne mēdiatium pernitiosum mortale peccatum est, sed qui sic ficté promißit: pernitiosé valdê mētitus est: vt constat: ergo peccauit mortaliter. Hec est ab omnibus recepta absq; aliqua controuersia. p. conclu. S. Thom. 22. q. 110

¶ Quicunq; alteri promissit, siue cognouerit eam, siue non, siue sit equalis conditione, vel superior: tenetur sub mortali promissum adimplere. Patet. Quicunq; iniuriam proximo infert in re graui peccat mortaliter, sed qui promissit (dūmodó alius acceptauit) iniuriam infert in re graui: ergo est mortale. 2. conlu. p. ratio.

¶ 2. Qui aufert a proximo quod suum est: peccat mortaliter: nisi ob paruitatem materiæ excusetur: quia furtum mortale est, sed qui promißum nō adimplet: postq; alter acceptauit: est huius B modi: quia debitor constitutus est. Hec conclusio supra declarata est: quando de sponsalibus fuit sermo, vbi ex communi sententia doctorū est probatū: q; post sponsalia etiam de futuro trāsire ad aliud matrimoniū mortale est: qa fractor ꝓmissi habetur. 2. ratio. S. Thom. 22. q. 64 Supra. p. p ar. 16.

¶ Qui ficté promißit alicui puellæ, quam cognouit carnaliter & corrupit: si sit notabiliter excedens in conditione diuitiarum & nobilitatis, & puella non ignorat: licét peccauit mortaliter: non tenetur sub mortali eam ducere, sed potest aliâs damnum resarcire, vel dotando scd̄m eius conditionem, vel aliás, ad arbitrium boni viri. Probatur: quia si talis tenetur eam ducere: maximé quia videtur seduxiße puellam innocentem, sed non videtur, neq; presumitur seducta, quandoquidem cognoscens exceßum: debuit presumere seductioēn, & sic cōsenßit in talem seductionem. Quapropter non tenetur eam ducere: quia volenti, & consentienti nulla fit iniuria. Nam in tali casu sic presumitur: sicut si aperté dixißet ficté se promittere: quia debuit presumi: sicut si filius quidā nobilis, & diues, puellæ ex infima plebe promitteret eam ducere si consentiat in eum. Merito talis fœmina decipitur, & sibi imputet: si consentiat: quia deberet suspicari talem seducere, & ficté 3. conclu. Albertus de rosa in suo dictionario Matrimonii. 4. Aris. 5. ethi ca. 9. S. Thom. 22. q. 59. ar. 3.

verba proferre. Ob id sufficiat si aliás resarciat damnum dotan A
Verba del manual. do. quia tenetur ad aliquid. Et sic in c. 16 nu. 18. in manuali cõfes sorum limitatur dictum istis verbis. Si no fuessen muy desiguales enbazienda, yqualidad: como si el fueße bijo de vn cauallero, y ella bija de vn labrador, o official mecanico: ca entõces presumir se puede q̃ ella fingio ser engañada, y que no la engañaron. For lo qual non es obligada a nuestro parecer a mas de darle lo que es menester para alcançar buen casamiento: como alcançara estando con su bonrra, o ponella en estado bonesto, en que viua
Florenti. 2.p.ti.5. en seruicio de Dios segun sant Antonio. Hęc ibi. Vndẽ colligitur nostra conclusio, ꝙ in casu talis tenetur superaddere qđ necessarium videtur ad dotem: vt inueniat talẽ cum illo superaddito, q̃lem inueniret: si corrupta non eßet.

4. conclu ¶ Si quis fictẽ promissit puellæ eam ducturum. si consentiat, qui tamen excedit in conditione, ipsa puella id ignorante, probabile apparet ꝙ sufficiat eam dotare, & non sit necessarium eã ducere. Probatur: quia si teneretur eam ducere: maximé quia ve B
Ratio. ré seduxit, & ipsa seducta est: non volens, sed boc non videtur sufficere: quia est inęqualitas in contractu, et ex parte puellæ non debet vir cõpelli ad boc quod det amplius: q̃ ipsa dabat, sed si cõpelleretur ducere eam: videretur ad iniustum compelli, supposito non fuit voluntas in viro celebrandi talem cõmutationem, vel contractum. Et sic sufficiat puellæ, si ratione promißionis vir cõpellatur ad dotandum eam: secundum suum statum: sicut in ludo videtur quód si quis babeat centum, et tamen solúm sua sunt. 50. non poßit ab alio vltra. 50. lucrari: quia iniustitia aliás apparet, et non ęqualitas. Sic in proposito. In quo discedimus a doctore Nauarro, qui videtur dicere, ꝙ quando puella ignorat excessum aut inęqualitatẽ: quia nõ est volẽs seducta: quód teneatur eã ducere. Nam esset nimis rigidum ad id obligare. In quo sensu contrarium tenentes poßunt intelligi.

5. conclu. ¶ Si quis fictẽ promißit puellæ quam corrupit, si sit ei ęqualis, vel inferior conditione: tenetur sub mortali eã ducere. Proba-

A batur. Talis tenetur damnum resarcire, & promissum adimplere, cùm sit ęqua conditio, vel inferior, sed non potest aliter: nisi eã ducendo. ergo tenetur eam ducere: Istam conclu. tenet expssé Nauar. c. 16. nu. 18. manua & S. Anto. 2. p. ti. 5. c. 6. §. 1. & Sco 19. Idem Adrianus in. 4. & sui temporis Theologorum consummatissimus, & facilé princeps magister Victoria olim magister meus, & nonnulli alij subscribunt ex suis discipulis, qui nomen habẽt magistrorum. Quapropter non tam dura conclusio videri debet si rem introspiciamus. Nam cùm quis teneatur damnum resarcire ad ęqualitatẽ, & non videtur qua alia via id contingat: nisi puellam ducendo: sequitur q (dato fictè promisit) tenetur eam ducere, & peccat mortaliter non ducendo eam: quia semper est in tali obligatione. Et talis tenetur habere nouum consensum in eam ex animo. Neq̃ hoc est nouum. Nã in iure determinatum est & nos aliàs diximus, & doctores omnes probant, q si quis seduxit aliquam: dicendo vxorem non habere, cùm tamẽ habeat, post B mortem verę vxoris, fœmina seducta (si velit) potest eum sumere in virum. Et in pœnam fraudis, & doli compellitur seductor vt cõsentiat. Ergo a simili, q aliã seduxit fictè cõsentiẽdo: vt plené restituat cõpellẽdus in cõsciẽtia venit: vt eã q̃m seduxit: ducat Si tñ aliã ducat: tenet matri. cũ. 2. vt ĩ solutiõe 3. argu. dicemus.

Nauaro. Florenti. Scotus. d. 30. q. 1. 4 Adrian9 q. 2. d matrimonio. S. Tho. in 4 d. 28. Victria. Albericus de rosa. in suo dictionario Matrimo. 4. Sco. d. 35. q. vnica.

¶ Dixi in conclusione. Si eam corrupit. Nam si solùm fuit promißio verbis, & non sequuta est aliqua corruptio: non est vndé teneatur eam ducere: quia restitutio non necessaria est, cùm iniuriam non sit paßa in corruptione, quandoquidem integra manet. Ei quidem Adrianus addit vnum, q si talis cum alia contrabat: licêt teneat matrimonium cũ ista. 2. post mortem eius tenetur redire ad primam quam decepit.

Adrianus vbi supra.

¶ Si quis mulieri corruptę promissit fictè, & si copula sit sequuta, cuiuscunq̃ sit conditionis, licét ad aliquid teneatur. non tamen in foro conscientiæ sub peccato tenetur ducere eam. Patet: quia tenetur solùm restituere, et iacturã resarcire, sed talis (quia corrupta erat, & non integra) non passa est talem iacturam,

6. conclu. Ratio.

que

quę aliás non possit resarciri, sine hoc quod ducat eam: vt cōstat. A
Sequitur ergo quód non tenetur ad id. Ratio enim satis dissimilis est in integra, & corrupta: quia puellæ integræ non videtur satisfactum: nisi ducat. Corruptę autem sic. Hanc appono limitationem: vt rigorem conclusionis pręcedentis tēperē, quàmuis Adrian9 loco citato sine distinctione loquatur, de illo qui fictê ꝓmißit.

Ad argu. ¶ Concedimus in matrimonio requisitā summam libertatem, cum hoc tamen stat, quód in pœnam qui seducit: cogi poßit ad restituendum. Et ad ęqualem resarciendam iacturam: tenetur ducere quam seduxit. Et hoc est cogi a seipso, qui posuit se in tali
Sco. d. 15 angustia. vt teneatur seipsum dare. Sicut si esset vera opi. Scoti,
4.q.3. ꝙ qui alium interfecit: tenetur restituere, seipsum morti exponendo. De quo aliás in nostris Theologicis resolutiōibus disseremus, si dominus dederit. Neq̄ hoc graue videri debet vt diximus.

Ad. 2. ¶ Ad. 2. dicendum, ꝙ talis tenetur restituere, iure naturæ, B
diuino, & humano. Iure naturæ: quia tenetur de damno dato, & non potest resarcire aliter. Iure diuino similiter. Nemini quiquā de beatis. Iure tādē humano cō pellitur ꝓmißum adimplere.
Ad ro. 13.

¶ Ad. 3 concedimus ita eße, ꝙ in casu quantumuis debitor sit, & sub mortali teneatur ducere, tamen si aliam ducat de facto tenet. 2. Neq̄ tenetur quādiu manet matrimonium. 2. Sicut qui voto simplici Deo est obligat9: tenetur sub mortali seipsū traddere Deo. Si tamen se tradat coniungi: valet tradditio, non obstan
Theologi
i. 4. d. 38 te illa obligatione sub peccato. Sic in casu. Si quis fictê promissit:
S. Thom. tenetur sub mortali ducere. Si tamen aliás ducat: peccauit mor-
22. q. 88. taliter: quia seipsum impoßibilitauit, tamen tenet. Sicut qui ęquū promissit se daturum Petro, & de facto det Ioanni. Peccauit quidem, sed tamen veré Ioannes poßidet, & vera fuit datio. Et hęc de quęstione proposita.

¶ Si tamen qs stuprū cōmissit cum puella volente (etiamsi sub
Aris. 5. patria potestate sit) dotare non tenetur: quia volenti & consentiē
ethi. ca. 9 ti non fit iniuria. Soto de iustitia. li. 4. q. 7. ar. 1. De
Soto. quo aliás latius.

¶ Ar

A ¶ARTICVLVS 20

An pater licité poßit filiam, aut filium ex eheredare, quando contraxerunt cõtra eius voluntatem.

Via de matrimonio loquentes dictum est quantam requirat libertatem: ita vt seruus cõtra domini voluntatem, & filiusfamilias contra patris beneplatitũ possit cõtrahere. operepręcium erit quęrere: an pater possit licité filium, filiam vé, ante emãcipationẽ exheredare: quia cõtra voluntatem eius matrimonium est celebratum. Supra. p. arti. 2. & 30.

¶Videtur q sic: quia lege Tauri. 49. sanccitum est. At omnis lex iusta, & ab habente authoritatem lata: in foro cõscientię obligat. Ergo sequitur q iusté pater priuat hęreditate. 1. argu. S. Tho. 12 q. 96. ar. 4.

¶2. Filius, & filia quandiu manẽt sub patria potestate non sunt sui iuris, sed sunt aliquid patris. Et hoc iure naturę. Sequitur igitur q ipso inuito non poterit filia contrahere. Quódsi contrahat: pater potest irritare. Ergo poterit exheredare. B Castro de pęna lega li. 1. c. 9. Drie. de liber. chri. li 1. c. 9. & li. 2. c. 1.

¶Confir. ex lege. 2. fori, ti. de matri. Et ex lege. 4. ti 1. li. 5. ordinationum. Et ex lege. 10. ti. 1. parti. 4. In quibus locis diffinitum est: patrem poße a filia, quę contra voluntetem eius contraxit, auferre: aliás debitam hęreditatem.

¶In contrarium tamen est: quia in matrimonio requisita est plena libertas, quę non potest stare si filia poßet exheredari. In contra

¶Pro solutione notandum, q nulla humana potestas, neq secularis, Ecclesiastica ve (vt aliás diximus) potest quempiam ad matri. contrahendum compellere: quia cúm consensus sit necessarius (vt in. p. p. probatum est. Et nullus ad consensum poßit cogere nisi Deus) nunq potest matri. esse legitimum cum coactiõe. Poßet quidem (fateor) per potestatem secularem constitui lex: secundũ quam aliquę personę inhabiles eßent ad contrahendum: sicut in. 2 p. quando de. matri. infidelium notum fecimus. Immo & consuetudo posset. Et a fortiori potest Christi vicarius hoc instituere, 1. nota. Supra. p. p. ar. 7. Supra. p. p. ar. 2. Supra. 2 p. ar. 27.

&

& personas habiles, aliàs inhabiles facere, & e contra. Sicut & posset clandestiné contrahentes inhabiles personas declarare. Patet ex. c. Non debet, de affini. & consangui. Tamen dato hoc possit circa personas, non tamen potest circa matrimonium, compellendo ad contractum: quia ex iure naturę requisita est libertas. A

Supra. p. p. ar. 2. & 7.

2. nota. ¶ 2. notandum, quód hoc quod est hęreditate priuare filiã, aut filium: si contrahat contra patris voluntatem: potest intelligi: vel stando in iure Cesareo, vel in Pontificeo. Nam cúm sint potestates diuersę, forum habebunt diuersum, et iudicia. Et licét omnis potestas a domino Deo sit: aliter, & aliter: quia humana ciuilis a republica immediaté, & mediaté a Deo. At, Ecclesiastica a Deo immediaté, & non per homines.

Sotod iusti. li. 4. q. 4. ar. 1. Drie. de liber. chris.

3. nota. ¶ Est ẽt considerandum, quod sicut artis quę circa finem: est dirigere artes inferiores quę circa media, vt docet Aris. sic & humana Ecclesiastica suprema, & circa finem: poterit dirigere secularem, & corrigere: si fuerit opus: eo modo quo anima corpus gubernat. His notatis, respondetur. B

Aristo. 1. ethi. cap. 1. & 2. & 2. phy. t. co. 25.

1. conclu. ¶ Ad potestatem secularem non spectat leges condere circa matrimonij sacramentum secundum se. Patet in. c. Tuam, de ord. cogni. Et Extra. qui filij sint legiti. c. Causamq́ue. in 2. Et cap. 1. de sponsa. vbi diffinitur ad Ecclesiasticam hoc spectare facultatẽ, & non ad secularem ciuilem.

Ratio. ¶ Ratio est. Ad illam spectat potestatem directé: ad quam de Ecclesię sacramentis disponere, circa illos qui debent recipere, et modum recipiendi, sed hoc ad Ecclesiasticam spectat: vt constat Cúm ergo matrimonium vnum sit de. 7. sacramentis Ecclesiæ, in quo (non ponentibus obicem) gratia confertur: sequitur ad secularem non spectare.

Cõci. flo. Cõci tri. sessio. 7. ca. primo

¶ Dixi. Secundum se: quia deperaccidens, inquantum matrimonium est contractus humanus, etiamsi sit sacramentum: nõ obstat quominus possit secularis potestas aliquid disponere de ipsis contrahentibus. Semper tamen sub superiori potestate: vt ex. ca. 2. de sponsatione impube. colligitur, vt ibi Abba. Et notat Fortu-

Abba.

uius

Auius in tractatu de vltimo fine, illati. 10. Potest enim pœnam addere prohibitioni, & legi superioris: vt notat Glo. in Clemen. Ne Romani, de electio. Quam dicit Felinus, singula. in. c. 1. de sponsa. Et. c. 2. de probationibus. Immó cúm crimen sit meré Ecclesiasticum: poßunt pœnę per principem secularem apponi: vt exacté cōsiderauit Castro in suo pclaro ope de iusta punitiōe hęreticorū. — *Fortuui9. Felinus. Castro. li. 2. ca. 26.*

¶ Quámuis olim lege regia esset constitutum virum contrahentē clandestiné, si cum puella sine voluntate patris, simul cum ea in seruitutem traddendum proximioribus consanguineis vxoris: nunc tamen solúm statutum est patrem filiam: non filium exheredare poße. Quóad primam partem probatur. l. fi. ti. 3. par. 4 Ibi enim fuerat diffinitum. Post tamen longo tempore rigor ille attemperatus est per legem Tauri. 49. ędita a regina Ioanna, catholicorum regum filia, matreꝗ Caroli. 5. inuictißimi Imperatoris, vbi parentibus datur huiusmodi facultas priuandi hęreditate filiam, quę contra patris voluntatem in matrimonio aliquem sibi copulauit. Quod & de filia vidua (si cum parentib9 habitat) putat intelligendum doctor Couarrubias in suo epithome. 4 decretalium, quamuis Castillo in expositione legis prędictę dicat in nu. 17. vidua non procedere. — *2. conclu. Ratio. p. p. B. Couarru. 2. p. ca. 6.*

¶ Hanc legem Tauri in comitijs Princianis Carolus Imperator anno. 1537. probauit, & voluit extendi ad filiam maiorē. 25. annorum: dummodo nouercam nō haberet, cúm aliás solúm intelligeretur de filia, quę nondum. 25. attingit annum

¶ 2. pars ꝙ non extendatur ad filium, qui est sub potestate patris: est manifesta, cúm lex solúm de filia: vt optimé declarat in loco proximé citato idem Couarrubias, nu. 21. — *Ratio. 2. p*

¶ Quamuis filia contra voluntatem patris clam contrahens regulariter mortaliter peccet: non tamen in foro conscientiæ potest exhęredari, etiā si ignobili coniugatur, & inęquali, & pater velit digno, & honesto viro eam copulare. Hęc quę habet difficultatem, & notanda venit quóad primam. p. s. quód peccat mortaliter filia, saltim ante annum. 25. patet: quia filia sub patris potestate — *3. conclu.*

testate constituta: tenetur obedire. Faciens ergo contra obedientiam patri debitam: contrahendo matrimonium: peccat, & non venialiter, cum res tam sit grauis: ergo mortaliter. Et quidem pœna tam rigurosa apposita per legem exhęredationis, manifestam facit culpam in contrahendo. Si enim veniale id esset: iniustê talis pœna apponeretur. A

Suple. d. 28. q. p. ar. 2. Theo. d. 28. ¶ Dixi. Regulariter: quia posset esse casus: vbi nullum esset: vt si a patre aspere tractaretur. Si negligens esset pater in tradendo eam. Et sic de similibus, quę possent contingere, & iustificare factum. De quo docto. Theologi. d. 28. in. 4.

Ratio. 2. par. ¶ Sed secunda pars, in qua est difficultas, probatur: quia si pater posset in foro conscientiæ filiam exhęredare: esset quia lege regia statutum (Loquimur enim de illis qui huiusmodi gubernātur regijs legibus) sed non licet hoc: quia illa lex iniusta est, & ligat minimê. Patet: quia est lex data contra libertatem matrimonij, necessario requisitam. Nam sic compellitur filia ad ducendū quem vellet pater, & nō eū qui sibi placet. Patet. quia timore pdē di hęreditariā sortē cōsētiet patri, qđ directo repugnat libertati. B

2. ratio. ¶ 2. Probatur iure canonico. Filia in legitima ętate constituta (quamuis non emancipata) matrimonium contrahit cum quocūꝗ voluerit, neꝗ pať poterit irritare, aut cassare: quia quos Deus

Math. 19. coniungit homo non separat. Ergo nullo modo potest exhęredari iustê. Aliás, non est concessa libertas contrahendi. In quo deffe

Casaneus cit Casaneus in suo catalogo gloriæ mundi. p. 12. consideratione. 36. qui putat consensum fœminæ, etiam de pręsenti, non sufficere sine patris consensu: ita vt patre contradicente, tale matrimonium ratū nō consumatū disolui posit, solū quia pať cōtradicit.

Confir. ¶ Confirmari potest ratio conclu. quia sic, inferior potestas (q̄lis est secularis) contra superiorē posset, qđ est apertum in falsitate, maximê quando de sacramentis Ecclesiæ agitur. Sequella est manifesta: si lex Cesarea tantæ esset virtutis: vt in foro conscientiæ posit filia sic exhęredari.

Hostien. Abbas. ¶ Hanc conclu. tenēt ex iurisperitis Hostien. & Abbas in ca.

.1.

A 1. de sponsa impube. Et Alex. consi. 97 in. 1. volu. Et Feli. in. 1. illo. c. Et dicit eam cõmunem. Et Detius in. c. Ecclesia, de cõstitu. Et ex iunioribus Palacios Rubios in illa preclara sua repetitione. c. Per vestras, de donatio. 3. not. §. 9. cum sequentibus. Et Rodericus Xuarez in. l. 2. tit. de matrimonio, lib. fori. Et Couarrubi. dicit hãc cõmunem assertionem locum tenere: siue filia nubat turpi, vel indigno, etiam si pater vellet eam dare eque digno, etiam si contrarium dicat Baldus, nouel. de dote. 6. part. — *Alex. Feli. Palacios rubios. Epitome. 4. decre. 2. p. c. 5. nume. 17*

¶ Ex Theologis nostris Palude sic tenet, & cum eo alij non pœnitẽdi authores ex magistris nostris, qui putant hanc regiam legem iniustã, & minimé in foro conscientiæ seruãdã, licét Caie. in opusculo, ad. 17. quesita, responsione. 12. dubitet, & ad Iuristas remittat, cùm leges humanæ possint priuare vero dominio. — *Palud. d. 28. q. 2. Victoria. Caie.*

¶ Sequitur ex hoc, quód pater exheredans filiam hac ratione: quia contra eius voluntatem cõtraxit, quamuis impuné iuxta Cesaream legem priuet filiam suo patrimonio, in conscientia tamen nullo modó. Et sic, nec venit absoluendus. Et alij fratres ad quos deuoluitur hereditas, tenentur sorori restituere. Neq; mirũ debet videri, aliqua permitti secundum leges humanas Cesareas, que locum non habent in foro conscientiæ: vt de meretricibus solet exemplum poni. — *p. corolla. B*

¶ Sequitur & vnum aliud, q; si filia (etiam ante. 25. annum) alicui honesto nupsit, etiam inuito patre, cui promissit dotem, quód pater potest compelli ad id. Sic Abba. in dicto. c. 1. de sponsa. impube. & Ioan. Lupus in dicto. §. 9. Et Ripa in. l. 1. ff. solut. matri. dicit omnes doctores conuenire in hac opi. Immó etiam si filie non promittat dotem: dicunt doctores in casu tali patrem teneri ad constituendam dotẽ. — *2. corolla. Abba. Baldus. Angelus. Paulus. Iasson.*

¶ Dixi: Si honesto nupsit. Nam si inhonesto, quamuis pater non possit eam priuare hereditate: non tenetur dotem constituere, etiam si filia promittat: vt Archidi. 36. q. 1. & glo. in. c. De raptoribus. Et Ioan. Andre. Et Cardi. Et Anto. in. c. Accedens, de procuratoribus. Hoc intelligitur vbi filia, vel maritus essẽt diuites. — *Archidia. Ioã. An.*

tes. Nam si pauperes: pater esset compellendus ad alimenta minis A
tranda, ex textu. Cúm haberet, de eo qui duxit in matri. quam po
lu. Hęc omnia probat Couarru. in loco supra allegato.

Ad argu ¶ Ad omnes leges simul quas congessit Palacios rubios in. 3. not. §. 8. in repetitione, dicendum omnes tales eße sublatas iure canonico. Neq; habēt obligationem: quia contra superiorem. Faciunt enim contra libertatem matrimomonij, quę maximé requisita: quia indißolubile vinculū est. Nō enim potest lex Cesarea obligare filium, aut filiam: vt petat patrīs consensum, sed hoc est Pōtificis potestatis: vt Ioan. An. aliás pater canonistarum dictus, in c. Statutum in. 1. de hereticis in. 6. Et Felinus in. c. 1. de sponsa. & in. c. Ecclesia, de constitu. Es ibi Decius. Et consilio. 231. Et Io. Lupus in repetitione, nota. 3. §. 9. & in. §. 3. anté, probat quód princeps laicus nihil potest statuere, quod matrimonij liberum consensum impediat. Et sic respondendum, leges tales (licét videantur ad bonum reipublicę cōducere pro parte) tamen in foro consciētię non obligāt, tùm quia per archithectonicam potestatē sunt correctę, tùm quia contra ius naturę videntur eße, cúm tollant libertatem filiorum, quam habent in contrahendo matrimonium. Et hæc de questione sufficiant. B

Mahtt. 19 Medina de restitu. q. 17. D. 10. ca. Costituti ones Ioan. an. Felinus. Decius. Ioā. Lup.

¶ Neq; debet quis mirum existimare aliquas leges etiam iustas tenere in foro exteriori, quę non tenēt in conscientia, cûm lex de occisione adulterę a viro (secundū probatos viros) non teneat Et lex de illo qui damnificauit citra medietatem iusti prętij, & de perscriptionibus De quo aliás.

Medina d restitu. q. 3. causa. 4 & Soto d iusti. lib. 5 q. p. ar. 3.

PERORATIO.

PEr Dei gratiam ad finem speculi deuentum est. Et q dem licét ante plures annos fuerit cōpositum: sicut illa quę ante ad rem attinentia in diuersis tractata doctoribus legimus, & perlegimus, & adduximus, sic q̄ postea scripta sunt, anteq; opus excuderetur, perlustrauimus, doctoribusq; ipsis citatis in medium produximus, quando oportuit. Hęc dixerim: vt intelligat lector, nos non socorditer, aut oscitanter

ter

ter opus elaboraſſe: citationibus aliorum contenti, ſed quę vidimus: teſtati ſumus. Ex noſtris quidem omnes citatos. Ex iuris Pontificei: eos qui cõmuniter habẽtur. Panor. Ancharanum. Anto. Henrricum. Hoſtiẽ. Inno. Imolan. Ioã An. Feli. Cardina. Archidia. Nonnullis in alijs contenti citationibus, quas a fide dignis ſuscepim9. Accipite ergo chriſtiani lectores, miniſtriq́ dignissimi huius noui orbis hoc ſpeculum. Quód ſi votis veſtris nõ fuerit factũ ſatis: mentem ſanam recipite. Et ſi quid negligẽter ſcriptum, aut quod veſtras mundas offendat aures occurrat: cuiuſcunq́ chriſtiani pectoris admitto, & expoſtulo virgã cenſoriam. Tantum ab eſt vt ęgre ferã: erratum corrigi. Quód ſi arduum, & ſublime faſtigium noſtræ profeſſiõis attingat, atq́ a recta (quam firmiꝰ tenemus, & prędicamus fide) etiã per latũ vnguem recedat: annullamus, & caſſamus, & suprẽmũ illũ, & primũ Catonẽ quẽ e cęlo deſcendiſſe credimus Chriſtũ Ieſũ in ſuo vicario Paulo. 4. qſceptrum tenet recognoſcimus. Cui9 regula nõ Leſbia indeuiabilis manens, deuium, & obliquũ in rectitudinem redducat ſuam. In quam ſententiam pedibus (vt aiunt) & manibus libentiſſimẽ imus. At, ſi ſolúm probante indigeãt calculo iſtę noſtrę lucubrationes, lucernamq́ ſapientes inueniantur, & conſonę in acceſibili lumini, ipſi (a quo omne datum optimum, omneq́ donum perfectum deſcendens eſt) gratias reddamus omnes. Interim tamẽ hoc vnum obnixé ab omnibus peto. vt ſi librum hunc nondum typis excuſũ, ad manus habuerit (ſcio nõ pauca eſſe exẽplaria) nõ magni faciat: quia in impręſſione multa addita, & aliqua deleta, & non nulla in alia forma ſunt appoſita. Quapropter hunc ſic in lucem emiſſum recognoſco, & velut vltimam meam voluntatẽ probo. Aliud verô ĩformẽ declarãs, reijcio

Panor. Ancha. Anto. Henrri. Hoſtien. Innocen. Imolan. Ioan. And. Felinus. Cardi. Archi.

Iacobi. 1.

¶ Compendium breue priuilegiorũ quod promiſſeramus ex iuſta cauſa differimus: cũ vſura ſoluturi: ſi dominus dederit.

Index tt

¶ INDEX ARTICVLORVM, ET DVBIORVM. 3 p. speculi coniugiorum. R.P.F. Illephonsi a vera cruce doctoris Theologi, & ordinis heremitarum Sancti Augustini.

cité

Vit liber examinatus, & approbatus, primo per Archidiaconum huius metropolitanæ Ecclesiæ Mexicanæ dominum do. Ioannem Nigret, artium, & sacrę Theologiæ doctorem. Cui per capitulum in sede vacante exminatio cõmißa ẽ. 2. fuit reuisum opus, & approbatũ p regium senatum. Et tãdẽ per Reuerendissimum Archipręsulem dominum do. fratrẽ Alphõsum a Montufar, ex ordine prędicatorum assuptũ, Sacræ Theologię doctorem, & de eius licentia Calcographus vltimam apposuit manum ad Dei omnipotentis gloriam.

¶ Emporium

¶EMPORIVM GENERALE TOTIVS OPERIS ordine Alphabetico dispositum.

per

cente

De

Habere

Habere plures vxores in lege naturæ omnibus fidelibus iustis licuit absq; aliqua expreßa Dei reuelatiōe, pa. 391. B

Habere plures vxores in statu naturæ ante omnem legem scriptam non solū licuit absq; aliqua dispensatione expræssa, sed fuit meritorium in illis patribus. pa. 393. A.

Habere plures vxores in statu legis naturæ absq; dispensatione expræssa sic licuit: vt etiamsi fieret inuitis primis vxoribus, vel sine earum consensu: nullum esset peccatum. pa. 394. B.

Habere plures vxores sine dispensatiōe (capiendo dispensationem non pro expræssa reuelatione, neq; pro interiori inspiratione particulariter facta, sed large, pro interiori dictamine rationis) nūq; licuit. pa. 396. A.

Habere plures vxores licuit tempore legis scriptæ ante Christi aduentum, & hoc solùm ex ipsa lege, sine aliqua alia dispensatione, pa. 399. A.

Habere pluralitatem vxorum tempore legis ve. licèt licuerit, verum effrenatam multitudinem habere non oportebat. Ibidem. B.

Habere plures vxores non licet Iudeo post legem Christi, quæ reuocat pluralitatem, Iudeo (inq;) qui Euangelij notitiam habet. pa. 400. A.

Habere plures vxores apud gentiles paganos. Vide in verbo. Gentes.

HAeresis causa diuortij est, non qa sit fornicatio spiritualis, sed quia ad tutellam fideli concessum est, pagi. 527. B. & 528. per totam.

IMpedimenta matrimonij sunt duplicia, Quędam quę impediunt cōtrahendum, licèt non dirimant contractum, & sunt. Interdictum Ecclesiæ: vt non fiat matrimonium clandestinè. Tēpus feriarum: vt non fiant benedictiōes nuptiarum in aduentu: vsq; ad Epiphaniā. Neq; a. 70. vsq; ad dominicam in albis. Neq; a dominica ante ascēssionem: vsq; ad dominicā trinitatis. Vxoricidium, quando non depręhenssa in adulterio occiditur. Non vt adulterā ducat: qa tūc erit ex alijs impedimētis. Pręsbitericium. Incestus cum consanguineis vxoris, vel viri. Sponsalitium: si primo quis cum alia de futuro sponsalia contraxit. Raptor alienæ sponsæ nō potest ipsam spōsam ducere. Si quis in cathechismo aliquem tenuit: non potest matrem ducere. Votum simplex, quo stante non potest ducere vxorem. Matrimonium de facto cum moniali. Solemnis pœnitentia. pa. 63. A. & B. Omnia ista. 11. impedim. sic impediunt matrimonium contrahendum: vt si contrahatur istis stantibus: non dirimatur, sed valeat. Est tamen peccatum cōtrahere sine dispensatione. In quibus omnibus potest Episcopus dispensare ad contrahendum, excepto in sponsalibus & voto: quia videntur aliundè vim trahere. Et vbi in alijs non est consuetum dispensationem peti: potest sine peccato quis etiam sine dispensatione contrahere. ¶ Impedimenta quæ impediūt cōtrahendum, & dirimunt iam contractum: si præcedāt matrimoniū: sunt. Error personæ. De quo in verbo error. ar. 28. pa. 144. Error conditionis serui lis. ar. 29. pa. 148. Votum solemne. De quo in verbo Votum. Et. a. 31 pa. 154

Lex

xerint

Priui

FINITVS LIBER AD LAVDEM DEI
Anno partæ salutis, Millessimo quingentissimo quinq̃gessimo. 7. Calendas Ianua. apud Ioannem Paulum Brissensem calchographum.
In insigni, & fidelissima Mexicana ciuitate.

CASTIGATIONES ERRORVM QVI IN curia contigerũt.

¶ Pagi.84.Li.vltima,forte,lege, fore.
¶ Pagi.519.Li.20.Sacramentum infidelium, lege, Matrimonium infidelium
¶ Pagi.561.Li.28 Adriani.4.lege,Adriani.6.Idem in margine.
¶ Pagi.582.Li.prima,illa quęrat,lege, illaqueat.
¶ Pagi.587.Li.6.Iulius. 3.lege, Paulus.3.Idem in margine.
¶ Pagi.639.Li.11.q.19.lege.q.17.
¶ Pagi.646.Li.12.c.18.lege.16.
¶ Pagi.647.in margine,Albertus,lege,Albęricus.

LAVS DEO.

BA 556
A454s

